Ketverto taisyklė

Ian Caldwell &
Dustin Thomason

Alma littera

„Tai – ne „Da Vinčio kodas“. Tai – kur kas geriau!“ *Frederickas A.Babbas*

Keturi gabūs Prinstono universiteto studentai imasi tyrinėti paslaptingą XV a. kūrinį „Hypnerotomachia Poliphili“. Šiame retame tekste (o tai – realiai egzistuojanti knyga), įpinti slapti šifrai, atskleidžiantys, kur ieškoti paslėptų Romos lobių. Ši knyga užhipnotizuoja kiekvieną, kuris mėgina ją studijuoti. Penkis šimtus metų tylėjusi knyga atskleidžia savo paslaptis Tomui, kurio tėvas taip pat buvo pametęs galvą dėl šios knygos, ir Poliui, kurio ateitis priklauso tik nuo „Hypnerotomachijos“ – užmirštos erudicijos, keistų seksualinių troškimų ir siaubingo žiaurumo pasaulio. Knygoje rasime žudikų, meilės istorijų, pavojų ir atskleidžiamų paslapčių. Herojai skubės ne tik spręsti galvosūkius, bet turės ir gerokai pamiklinti kojas, kad liktų gyvi.
Perskaičius šį romaną kai kuriems skaitytojams gali kilti pagunda ne tik įsigyti „Hypnerotomachijos“ kopiją, bet ir patiems bandyti išspręsti ten slypinčius galvosūkius. Caldwellas iš Thomasonas sunkiausias užduotis jau iššifravo, tad beliko tik paskutinis galvosūkis, ir jau galima vykti į Romą ir griebtis kastuvo...

Ian Caldwell &
Dustin
Thomason

Ketverto taisyklė

Iš anglų kalbos vertė
JOVITA LIUTKUTĖ-ERICHSMEIER

Alma littera

UDK 820(73)-3
Ca-112

Versta iš:
Ian Caldwell & Dustin Thomason
THE RULE OF FOUR
The Dial Press, New York

ISBN 9955-08-721-8

Skiriame savo tėvams

Istorinė pastaba

„Hypnerotomachia Poliphili" – vienas iš labiausiai vertinamų ir mažiausiai suprantamų ankstyvųjų Vakarų pasaulio spaudinių. Šiandien yra išlikę vos keli šios knygos egzemplioriai, – gerokai mažiau, nei pirmojo leidimo Gutenbergo Biblijų. Mokslininkai vis dar diskutuoja apie paslaptingojo „Hypnerotomachijos" autoriaus, Frančesko Kolonos, tapatybę ir tikslus, kurių jis siekė rašydamas šį kūrinį. Ir tik 1999 metų gruodį, praslinkus penkiems šimtams metų po to, kai buvo išspausdintas šio teksto originalas, ir praėjus keliems mėnesiams po įvykių, aprašytų „Ketverto taisyklėje", buvo paskelbtas pirmasis viso „Hypnerotomachijos" teksto vertimas į anglų kalbą.

Malonus skaitytojau, paklausyk Polifilo, apdainuojančio savo sapnus,
Atsiųstus iš padangių aukštybių.
Klausydamas tu nenuvargsi nė kiek, mano kalba tavęs nesuerzins,
Nes šis nuostabus kūrinys atskleis tau daugybę dalykų.
Jeigu tu, orus ir rūstus, niekini meilės istorijas,
Maldauju, – žinok, kad čia viską rikiavo lemtis.
Nenori? Tuomet tavo dėmesio prašo bent jau lengvumas
ir grožis kalbos, šių eilučių ori išmintis.
Jei ir tai tau nė motais, te pro tavo akis nepraslysta bent forma
Nilotų ženklų ir jais užrašyta daugybė senovės dalykų...
Čia išvysi puikiausius rūmus valdovų,
Patirsi, kaip garbina nimfas, regėsi ne vieną fontaną, turtingas puotas.
Sargyba štai šoka, kvailiais juokdariais apsitaisius,
Ir tamsiuos labirintuos atsispindi mums skirta lemtis.

– Anoniminė elegija, skirta skaitytojui,
Hypnerotomachia Poliphili

Prologas

Kaip ir dauguma mūsų, laikiausi nuomonės, jog mano tėvas didžiąją savo gyvenimo dalį praleido mėgindamas iš nuotrupų sudėlioti ir atkurti įvykį, kurio iš esmės niekada taip ir nesuprato. Visa ta istorija prasidėjo penkiais šimtais metų anksčiau, negu aš išvykau studijuoti į koledžą, ir baigėsi praėjus gerokai laiko po tėvo mirties. Vieną 1497 metų lapkričio vakarą iš sutemų apgaubto Vatikano į San Lorenco bažnyčią, buvusią už Romos miesto sienų, išjojo du pasiuntiniai. Tai, kas tąnakt nutiko, pakeitė jų abiejų likimus, o mano tėvas buvo šventai įsitikinęs, kad šis įvykis gali pakreipti kita vaga ir jo paties gyvenimą.

Šis jo įsitikinimas manęs niekada pernelyg nežavėjo. Sūnus – tai pažadas, kurį laikas duoda vyrui, tai kiekvienam tėvui duodama garantija, kad ateis laikas, ir tai, kas jam brangu, bus laikoma kvailyste, ir kad žmogus, kurį jis myli labiau už viską pasaulyje, vieną gražią dieną ims jo nesuprasti. Bet mano tėvas, Renesanso epochą tyrinėjęs mokslininkas, nė kiek nesidrovėdamas skelbėsi šventai tikįs galimybe atgimti. Jis taip dažnai pasakodavo istoriją apie tuodu pasiuntinius, jog aš, kad ir kaip stengiausi, niekaip negalėjau jos užmiršti. Dabar suprantu, kad jis toje istorijoje jautė slypint tam tikrą pamokymą ar tiesą, kuri galų gale sujungs mus nepertraukiamais saitais.

Į San Lorenco bažnyčią pasiuntiniai išvyko perduoti didiko laišką, kurį, prigrasinus pragaro ugnimi, jiems buvo uždrausta atplėšti. Laiškas buvo užantspauduotas

keturiais juodo vaško antspaudais, saugojusiais jame surašytą paslaptį; vėliau, mėgindamas ją atskleisti, mano tėvas sugaiš net tris dešimtmečius. Bet tomis dienomis Roma jau grimzdo į sutemas; ji buvo praradusi kadaise turėtą garbę ir vėl laukė savo šlovės valandos. Ant Siksto koplyčios lubų vis dar puikavosi nutapytas žvaigždėtas dangus, o nuo apokaliptinio lietaus tuo tarpu patvino Tibras, kurio pakrantėse, kaip tvirtino senos našlės, pasirodė pabaisa moters kūnu ir asilo galva. Du godūs ir smalsūs raiteliai, Rodrigas ir Donatas, į savo šeimininko grasinimus numojo ranka. Uždegę žvakę, jie pakaitino vaškinius antspaudus ir atplėšė laišką, nekantraudami sužinoti jo turinį. Prieš išjodami į San Lorenco bažnyčią, jie iš naujo rūpestingai jį užantspaudavo, taip kruopščiai padirbę didiko antspaudą, kad klastotės niekaip nebuvo įmanoma pastebėti. Ir jeigu jų šeimininkas nebūtų buvęs toks gudragalvis, tie du pasiuntiniai, be jokios abejonės, būtų išsaugoję galvas ant pečių.

Mat Rodrigą ir Donatą pražudė visai ne antspaudai. Myriop juos pasiuntė klampus juodas vaškas, kuriame tie antspaudai buvo įspausti. Kai pasiuntiniai atvyko į San Lorencą, juos pasitiko masonas, žinojęs, ko buvo primaišyta į vašką, būtent nuodingojo augalo, vadinamo šunvyšne, ekstrakto, kuriam pakliuvus į akis išsiplečia vyzdžiai. Šiandien šis mišinys vartojamas medicinoje, bet tais laikais italės moterys jį vartojo kaip kosmetinę priemonę, nes išsiplėtę vyzdžiai buvo laikomi grožio ženklu. Būtent todėl šis augalas dar buvo vadinamas „gražuole", arba *belladonna**. Rodrigui ir Donatui tirpdant ir iš naujo perliejant kiekvieną antspaudą, karšto vaško garai padarė savo darbą. Kai raiteliai atjojo į San Lorenco bažnyčią, masonas juos nusivedė prie netoli altoriaus buvusio kandeliabro. Kadangi pasiuntinių vyzdžiai nė nemanė siaurėti, jis suprato, ką jie padarė. Ir nors vyrai iš kailio nėrėsi stengdamiesi parodyti jam savo pagarbą, bet jų akys žvelgė kažkur į tuštumą, ir masonas padarė, kaip buvo lieptas: išsitraukė kardą ir abiem nukirto galvas. Kaip sakė

---

* It. *Belladonna* – graži moteris, gražuolė. – *Vert. past.*

jo šeimininkas, tai buvo pasitikėjimo egzaminas, ir pasiuntiniai jo neišlaikė.

Kas nutiko Rodrigui ir Donatui, mano tėvas sužinojo iš dokumento, kurį jis surado prieš pat savo mirtį. Masonas pridengė vyrų kūnus ir išvilko juos iš bažnyčios, pakeliui marle bei skuduru sausindamas lavonų paliekamas kraujo šliūžes. Galvas jis sukišo į du balnakrepšius, kabėjusius prie abiejų jo arklio šonų; kūnus permetė per Donato bei Rodrigo arklių nugaras, surišo juos viena virve, o jos galą prisikabino prie savojo arklio. Donato kišenėje radęs laišką, masonas jį sudegino, nes tai buvo tik apgavystė, ir iš tikro jis neturėjo jokio adresato. Paskui, prieš išjodamas, jis atgailavo parpuolęs ant kelių priešais bažnyčią ir pasibaisėjęs nuodėme, kurią padarė dėl savo šeimininko. Jo akyse šešios San Lorenco bažnyčios kolonos stūksojo nelyginant juodi dantys su tarpais tarp jų, ir paprastas masonas prisipažino, kad pamatęs šį vaizdą jis ėmė drebėti, – mat dar vaikystėje sėdėdamas ant auklės kelių jis sužinojo, kad poetas Dantė būtent taip vaizdavo pragarą ir kad patys didžiausi nusidėjėliai už bausmę amžiams dingdavo *lo 'mperador del doloroso regno** nasruose.

Gal senasis šventasis Lorencas pagaliau pažvelgė aukštyn iš savo kapo ir, pamatęs krauju suteptas vargšo žmogaus rankas, jam atleido. O galbūt atleidimo nė nereikėjo, tad, kaip ir mūsų dienų šventieji bei kankiniai, Lorencas mįslingai tylėjo. Tą pačią naktį, tik kiek vėliau, masonas, vykdydamas savo šeimininko nurodymus, Rodrigo ir Donato lavonus nugabeno pas mėsininką. Kas nutiko nelaimėlių kūnams, turbūt bus geriau nė nespėlioti. Jų kūnų dalys buvo išmėtytos gatvėse, kur jas, tikiuosi, surankiojo šiukšliavežiai arba suėdė šunys, kol jos dar nespėjo tapti mėsos įdaru kepamiems pyragėliams.

---

* It. *Lo 'mperador del doloroso regno* – kančių karalystės valdovo. – *Vert. past.*

O štai su tų dviejų vyrų galvomis mėsininkas pasielgė kitaip. Vienas iš mieste buvusių kepėjų, žmogus, turėjęs ryšių su pačiu velniu, nupirko iš mėsininko tas galvas ir įkišo jas į savo paties krosnį, kurią palikdavo kūrentis per naktį. Tais laikais buvo įprasta, kad sutemus vietinės našlės skolindavosi kepėjų krosnis, kuriose ugnis, tiesa, jau nedegdavo, bet žarijos dar būdavo karštos; ir atėjusios moterys ėmė klykti iš siaubo ir vos nenualpo pamačiusios, kas guli krosnyje.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, jog būti mėsa, kurią kažkas panaudoja, norėdamas iškrėsti pokštą iškaršusioms senėms, – tikrai nepavydėtina dalia. Bet aš manyčiau, jog šitaip palydėję galvas Donatas ir Rodrigas patyrė nepalyginamai daugiau šlovės, negu būtų jos paragavę gyvendami toliau. Nes kiekvienoje kultūroje našlės yra geriausios tautos atminties saugotojos, ir tos, kurios kepėjo krosnyje aptiko galvas, be abejo, niekada to nepamiršo. Netgi tuomet, kai kepėjas prisipažino ką padaręs, našlės ir toliau turėjo pasakoti istoriją apie savo radinį Romos vaikams, o šie, net ir pasikeitus kelioms žmonių kartoms, pasakojimą apie stebuklingas galvas prisiminė taip pat aiškiai, kaip ir istoriją apie pabaisą, matytą prie Tibro krantų.

Ir nors pasakojimą apie du pasiuntinius kada nors užklos užmaršties dulkių sluoksnis, viena yra aišku ir neabejotina – masonas savo darbą atliko gerai. Kad ir kokia buvo jo šeimininko saugoma paslaptis, ji taip ir pasiliko tarp San Lorenco bažnyčios sienų. Kitą rytą po Donato ir Rodrigo žūties, kai šiukšles renkantys vyrai į savo vienračius vežimėlius krovė nešvarumus ir į gatves išmestus gyvulių vidaus organus, jie pranešė, kad du rasti vyrai buvo negyvi. Ir prasidėjo lėta, bet nenutrūkstanti kelionė: grožis sunyko, supuvo ir sudūlėjo, paskui dūlėsiai vėl virto grožiu, ir tarsi Kadmo pasėti gyvatės dantys blogio syvai palaistė Romos žemę bei paskatino atgimimą. Praslinks penki šimtai metų, kol kas nors išsiaiškins tiesą. Kai penki šimtmečiai praėjo ir mirtis susirado sau kitą porą pasiuntinių, kaip tik ėjo į pabaigą paskutiniai mano studijų metai Prinstono koledže.

Pirmas skyrius

Laikas – keistas dalykas. Daugiausia jis reiškia tiems, kuriems jo liko mažiausiai. Nieko nėra lengviau, kaip būti jaunam ir laikyti ant savo pečių visą pasaulį; tuomet jautiesi taip, tarsi prieš tave vertųsi tokios viliojančios galimybės, ir aiškiai žinai, kad galėtum imtis ko nors kur kas svarbesnio, nei studijuoti bei ruoštis egzaminams.

Šiandien galiu pažvelgti iš šalies ir pamatyti save tokį, koks buvau tą vakarą, kai viskas prasidėjo. Guliu aukštielninkas ant senos raudonos sofos mūsų bendrabučio kambaryje ir grumiuosi su Pavlovu bei jo šunimis, kurių pilna mano skaitomame „Psichologijos įvade", tuo pat metu stebėdamasis, kodėl aš, kitaip nei visi kiti, neišklausiau privalomo kurso pirmaisiais studijų metais. Priešais mane ant stalelio kavai guli pora laiškų, ir kiekviename iš jų – po pasiūlymą, kuo galėčiau užsiimti ateinančiais metais. Užslinko sutemos, atėjo Didžiojo Penktadienio vakaras, Prinstone, Niudžersyje – šaltas balandis, jau po mėnesio baigsiu koledžą, bet niekuo nesiskiriu nuo kitų 1999-ųjų laidos studentų: niekaip negaliu liautis sukti galvos, kas manęs laukia ateityje.

Čarlis sėdi ant grindų prie kubo formos šaldytuvo ir žaidžia su „magnetiniu Šekspyru", kurį praeitą savaitę kažkas paliko mūsų kambaryje. Ficdžeraldo romanas, kurį jam reikia perskaityti ruošiantis baigiamajam anglų kalbos darbui, guli ant grindų atverstas ir perlaužta nugarėle, nelyginant drugelis, kurį ką tik kažkas užmynė koja, o Čarlis iš

magnetukų, ant kurių užrašyti Šekspyro kūriniuose pasitaikantys žodžiai, dėlioja ir išardęs vėl perdėlioja sakinius. Jei paklausi jo, kodėl neskaito Ficdžeraldo, jis tik nepatenkintas suniurnės ir pasakys, kad nėra jokios prasmės. Kiek jam žinoma, literatūra esanti paprasčiausias išsilavinusių žmonių žaidimas graikinio riešuto kevalais, trikortė spėlionė*, skirta koledže besigrūdančiai miniai: niekada negauni to, ką matai. Šį rudenį jis išvažiuoja į kitą universitetą studijuoti medicinos, bet mes visi vis dar girdime šnekant apie „C plius" įvertinimą, kurį jis kovo mėnesį gavo per anglų kalbos vidurio semestro egzaminą.

Džilas žvilgteli į mus ir nusišypso. Jis dedasi besiruošiąs ekonomikos egzaminui, bet iš tikro žiūri dainos „Breakfast at Tiffany's" vaizdo klipą, nors didžioji Džilo silpnybė – filmai, ypač tie, kuriuose vaidina Odri Hepburn. Džilo patarimas Čarliui buvo paprastas: jei nenori skaityti knygos, išsinuomok pagal ją susuktą filmą. Jie tikrai nesusigaudys. Gal Džilas ir teisus, bet Čarliui šis sumanymas atrodo šiek tiek nesąžiningas; šiaip ar taip, žiūrėdamas vaizdo klipą jis bent jau nesiskųs, kokia ta literatūra fikcija ir apgaulė, tad, palikę nuošalyje Deizę Bučanan, mes dar kartą žiūrime Holi Golaitli**.

Šiek tiek pasikėlęs nuo sofos, aš perstatau Čarlio sudėliotus žodžius, kad ant šaldytuvo viršaus prilipdytas sakinys skambėtų taip: „Išlaikyti ar neišlaikyti – štai klausimas". Čarlis pakelia galvą ir perveria mane nepritariamu žvilgsniu. Jo, sėdinčio ant grindų, galva yra beveik tokiame pat aukštyje kaip ir mano, nors aš guliu ant sofos. Kai mudu atsistojame vienas šalia kito, jis atrodo kaip steroidų pripumpuotas Otelas, du šimtus penkiolika svarų sveriantis juodaodis vyras, kuris šešių su puse pėdų aukščio kambaryje galva beveik siekia lubas. Aš – tikra jo priešingybė: kai apsiaunu batais, mano ūgis tėra penkios pėdos ir septyni coliai. Čarlis mudu dažnai vadina Raudonuoju gigantu ir Baltuoju

---

* Meksikoje atsiradęs kortų žaidimas, kurio esmė – atspėti vienos iš trijų rodomų kortų rūšį ir ją ištraukti. – *Vert. past.*

** Holly Golightly – dainos „Breakfast at Tiffany's" atlikėja. – *Vert. past.*

nykštuku, nes „Raudonasis gigantas" yra be galo didelis ir ryškus, o „Baltasis nykštukas", priešingai, – mažas, gana tankus ir blausus dangaus šviesulys. Tenka jam priminti, kad Napoleono ūgis tebuvo penkios pėdos ir du coliai, net jei Polis ir teisus sakydamas, jog perskaičiavus prancūziškas pėdas ir pavertus jas angliškomis paaiškėtų, kad iš tikrųjų imperatorius buvo kiek aukštesnis.

Polio vienintelio dabar nėra su mumis kambaryje. Jis iš pat ryto kažkur dingo, ir iki šiol niekas jo dar nematė. Per praeitą mėnesį Polio ir mano santykiai gerokai pašlijo, be to, netrukus jis ant savo pečių ėmė jausti ir visą studijų naštą, tad mokytis nutarė sėdėdamas „Aivi" – studentų klube, kurio nariai yra ir jis, ir Džilas. Dabar Polis atsidėjęs diplominiam darbui, kurį Prinstone turi parašyti kiekvienas paskutiniojo kurso studentas, jeigu jis nori baigti koledžą. Čarlis, Džilas ir aš, rašydami savo diplominius darbus, taip pat išspaudėme ne mažiau prakaito, skirtumas tik tas, kad katedrų mums paskirti galutiniai terminai – jau seniai praeitis. Čarlis nustatė ligi tol dar niekieno nepastebėtą baltymų sąveiką, vykstančią tam tikruose neuronų kanaluose, kuriais perduodami nerviniai impulsai; Džilui pavyko išspausti kažką gudraus apie mokesčių tarifų rūšis. Aš savo diplominį darbą sulipdžiau paskutinę minutę, tuo pačiu metu rašydamas įvairiausius prašymus ir dalyvaudamas konkursiniuose pokalbiuose su potencialiais darbdaviais, ir nė kiek neabejoju, kad tolesniems „Frankenšteino" tyrinėjimams mano darbas neturėjo visiškai jokios reikšmės.

Apie paskutiniame kurse rašomą diplominį darbą beveik kiekvienas absolventas kalba su tam tikra panieka. Buvę studentai apie savo parašytus baigiamuosius darbus kalba šmaikštaudami, tarsi neprisimintų per studijų metus turėję labiau patikusių užsiėmimų, negu šimto puslapių mokslinio tyrinėjimo rašymas tuo pat metu dar lankant paskaitas ir apsisprendžiant dėl savo profesinės ateities. Atvirai sakant, diplominis darbas – apgailėtinas ir slegiantis dalykas, bet jį vis tiek reikia parašyti. Tai vartai į suaugusio žmogaus gyvenimą, kaip kartą mums su Čarliu paaiškino vienas sociologijos profesorius, pradėdamas ilgą ir nuobodžią

paskaitą, kokias moka skaityti profesoriai, kai tikroji paskaita jau pasibaigė; girdi, parašyti diplominį darbą – tai užsikrauti sau ant pečių tokią didelę naštą, kurios paskui niekaip nenusimesi. „Tai vadinama atsakomybe, – pareiškė jis. – Pasimatuokite, ar šis drabužis jums tiks". Ir visai nesvarbu, kad jis pats „nesimatavo" nieko, išskyrus gražutę diplominį darbą pas jį rašančią baigiamojo kurso studentę, vardu Kim Silverman. Visų svarbiausia buvo atsakomybė. Man teko sutikti su tuo, ką tuomet pasakė Čarlis. Jei Kim Silverman ir yra ta našta, iš po kurios suaugusieji niekaip negali išlįsti, tai įrašykite į tą kursą ir mane. Priešingu atveju aš vis tiek pasinaudosiu savo teisėmis būti jaunam.

Polis paskutinis baigs savo diplominį darbą, ir niekas neabejoja, kad jis bus pats geriausias iš tų, kuriuos parašė visa mūsų draugų kompanija. Tiesą sakant, tai galėtų būti netgi geriausias visos šių metų laidos darbas tiek istorijos, tiek ir kituose fakultetuose. Stiprioji Polio intelekto pusė yra ta, kad jis turi daugiausia kantrybės iš visų mano kada nors sutiktų žmonių, – būdamas toks kantrus, jis tyrinėjamas problemas palengva tiesiog sutrina į miltus. Kartą jis man pareiškė, jog suskaičiuoti šimtą milijonų žvaigždžių, jei skaičiuotume vieną žvaigždę per sekundę, atrodo esąs darbas, kuriam atlikti nepakaktų viso žmogaus gyvenimo. Bet iš tiesų apsisukti galima per trejus metus. Svarbiausia – susikaupti, pasiryžti ir nesileisti blaškomam. Štai čia ir glūdi Polio talento esmė: jis intuityviai jaučia, kiek daug žmogus gali pasiekti dirbdamas lėtai.

Galbūt todėl visi labai daug tikisi iš jo diplominio darbo, – mat žmonės žino, kiek žvaigždžių jis gali priskaičiuoti per trejus metus, o juk prie šio savo kūrinio Polis krapštosi jau beveik ketverius. Normalus studentas temą savo diplominiam darbui susiranda ir paskelbia pradėjęs paskutiniojo kurso rudens semestrą, o patį darbą baigia rašyti kitą pavasarį, bet Polis prie savojo kamuojasi jau nuo pat pirmojo kurso. Vos įsivažiavus mūsų pirmųjų metų rudens semestrui, jis nusprendė atsidėjęs išstudijuoti retą Renesanso laikotarpio tekstą, pavadintą „Hypnerotomachia Poliphili", kurio painų pavadinimą aš galiu ištarti

tik todėl, jog mano tėvas didžiąją savo kaip Renesanso epochos istoriko karjeros dalį praleido jį tyrinėdamas. Iš štai praėjus trejiems su puse metų, likus vos dvidešimt keturioms valandoms iki jam duoto galutinio termino, Polis turi tiek medžiagos, kad netgi mokslingiausius darbus parašiusiems absolventams iš pavydo nutįstų seilės.

Blogiausia yra tai, kad, Polio įsitikinimu, man taip pat priklauso dalis būsimos jo šlovės. Žiemą kelis mėnesius mudu kartu sėdėjome prie tos knygos ir dirbdami išvien kaip reikiant pasistūmėjome į priekį. Ir kaip tik tuomet aš supratau tai, ką vis kartodavo mano motina, – kad mūsų šeimos vyrai kai kurias knygas yra linkę įsimylėti taip pat stipriai, kaip ir kai kurias moteris. „Hypnerotomachija“, matyt, niekada neturėjo pernelyg daug išorinio žavesio, bet ji viliojo panašiai, kaip negraži moteris vilioja paskleidusi savo kerus, kol palengva tave ima nenumaldomai traukti paslaptinga jos siela. Kai susigriebiau vis labiau klimpstąs į tą liūną, į kurį kažkada nugrimzdo ir mano tėvas, man dar pavyko ištrūkti ir atsisakyti viso šio darbo, kol dar nesužlugdžiau santykių su savo drauge, kuri pagrįstai tikėjosi sulaukti iš manęs daugiau dėmesio. Nuo tos dienos tarp manęs ir Polio tarsi perbėgo juoda katė. Man atsisakius bendradarbiauti, rinkti medžiagą darbui jam padėjo pažįstamas paskutinio kurso studentas Bilis Steinas. Bet dabar, artėjant galutiniam terminui, iki kurio diplominis darbas turėjo būti baigtas, Polis pasidarė keistai atsargus. Iki šiol jis daug daugiau pasakodavo apie savo darbą, bet nuo praeitos savaitės vaikšto užsisklendęs ne tik nuo manęs, bet ir nuo Čarlio bei Džilo, ir nė vienu žodžiu niekam nieko neprasitaria apie savo tyrinėjimą.

– Tad kuriuo keliu ketini pasukti, Tomai? – klausia Džilas.

Atplėšęs žvilgsnį nuo šaldytuvo, Čarlis pakelia akis aukštyn.

– Taigi, – pritaria ir jis, – mes visi sėdime kaip ant adatų.

Mudu su Džilu prunkštelime. „Adatos“ buvo vienas iš tų žodžių, kurio Čarlis nesuprato laikydamas vidurio semestro egzaminą. Jis priskyrė jį romanui „Mobis Dikas“, o ne Tobijo Smoleto „Roderiko Rendomo nuotykiams“ vadovaudamasis tuo, kad šis

žodis jam labiau asocijavosi su žvejybos įrankiais, o ne su netikrumo būsena*. Jis vis dar negali to pamiršti.

– Liaukis, tai jau praeitis, – sako Džilas.

– Paminėkite man bent vieną gydytoją, kuris žino, kas yra džiovinimo rėmų kabliukas, – mesteli Čarlis.

Mums dar nespėjus atsakyti, iš miegamojo, kuriuo dalijamės mudu su Poliu, ima sklisti kažin koks šnaresys. Staiga mums prieš akis tarpduryje išnyra ir pats Polis, vienomis trumpikėmis ir sportiniais marškinėliais.

– Tik vieną? – pasitikslina jis, trindamasis akis. – Tobijas Smoletas. Jis buvo chirurgas.

Čarlis vėl įbeda žvilgsnį į savo magnetus ir burbteli:

– Irgi mat įžymybė.

Džilas tyliai sukikena, bet nieko neatsako.

– Maniau, kad išėjai į „Aivi", – prabyla Čarlis, kai tyla užsitęsia pernelyg ilgai.

Grįždamas į miegamąjį pasiimti savo užrašų knygelės, Polis papurto galvą. Jo šieno spalvos plaukai glotniai prispausti vienoje galvos pusėje, o ant veido matyti bemiegant nuo pagalvės atsiradusios įspaudos.

– Ten per mažai ramybės, – paaiškina jis. – Nusprendžiau ir vėl dirbti įsitaisęs savo guolyje. Ir užmigau.

Dvi naktis, o gal ir dar daugiau, jis beveik nesudėjo bluosto. Diplominio darbo vadovas, daktaras Vincentas Taftas, reikalavo, kad Polis kiekvieną savaitę surinkęs pateiktų vis daugiau ir daugiau faktinės medžiagos; kitaip nei dauguma diplominio darbo vadovų, kurie džiaugėsi galėdami palikti baigiamojo kurso studentus laisvai tabaluoti ant jų pačių lūkesčių ir vilčių virvės, Taftas jau nuo pat pradžių laikė uždėjęs ranką Poliui ant sprando.

– Taigi, Tomai, ką pasakysi? – klausia Džilas, nutraukdamas užsitęsusią tylą. – Ką nusprendei?

---

* Originale neišverčiamas žodžių žaismas: angl. *tenterhook* – džiovinimo rėmų kabliukas; *to be on tenterhooks* – sėdėti kaip ant adatų, nerimauti. – *Vert. past.*

Pakėlęs akis vėl peržvelgiu stalą. Jis kalba apie priešais mane gulinčius laiškus, į kuriuos ir aš pats žvilgčioju po kiekvieno savo knygoje perskaityto sakinio. Pirmasis laiškas – iš Čikagos universiteto, jame man siūloma anglų kalbos doktorantūra. Knygos – neatskiriama mano asmenybės dalis, panašiai kaip medicina – Čarlio, ir Čikagos universiteto daktaro laipsnis man labai tiktų. Rašydamas motyvacinį laišką, stengiausi šiek tiek labiau, negu pats to norėjau, iš dalies dėl to, kad mano įvertinimai Prinstone buvo vidutiniai, bet, svarbiausia, todėl, jog ir pats gerai nežinau, ką man veikti ir kur pasukti, o gera doktorantūros komisija iš tolo užuodžia tokį neapsisprendimą, panašiai kaip šuo nujaučia artėjantį pavojų.

– Imk pinigus, – sako Džilas, neatitraukdamas akių nuo Odri Hepburn.

Džilas – bankininko iš Manhatano sūnus. Prinstonas jam niekada nebuvo galutinis tikslas, veikiau vietelė prie lango, pro kurį matyti gražus vaizdas, tarpinė stotelė pakeliui į Vol Strytą. Šiuo atžvilgiu jis – savo paties karikatūra, ir kaskart, kai mes dėl to imame traukti Džilą per dantį, šis išspaudžia šypseną. Ir mes žinome, kad eidamas į banką jis šypsosis visą kelią; netgi Čarlio, kuris, tapęs gydytoju, be jokios abejonės, susikraus šiokį tokį turtą, honorarai nė iš tolo negalės prilygti čekiams, kuriuos už savo darbą gaus Džilas.

– Neklausyk jo, – iš kito kambario galo atsiliepia Polis. – Eik ten, kur tau liepia širdis.

Pakeliu akis nustebęs, kad jis galvoja ne tik apie savo diplominį darbą, bet ir suvokia, kas dedasi aplink jį.

– Eik ten, kur guli *pinigai*, – sako Džilas ir atsistojęs žengia prie šaldytuvo pasiimti butelio mineralinio vandens.

– O ką jie tau siūlo? – susidomi Čarlis, akimirkai pamiršęs savo magnetus.

– Keturiasdešimt vieną, – spėja Džilas, ir jam uždarant šaldytuvo dureles nuo jų nukrinta keli Elžbietos žodžiai. – Penkių tūkstančių premiją. Ir perspektyvą uždirbti daugiau.

Pavasario semestras – darbo vietų ieškojimo metas, o šiemet, 1999-aisiais, pasiūla pranoksta paklausą, tad renkasi darbdaviai. Keturiasdešimt vienas tūkstantis dolerių per metus – tai maždaug dukart tiek, kiek tikėjausi uždirbti įgijęs kuklų anglų kalbos magistro laipsnį, bet, palyginti su kai kuriais kitais sandėriais, kuriuos savo akimis mačiau sudarant kurso draugus, atrodo, kad vos vos galėsiu išsiversti.

Paimu laišką iš įmonės „Daedalus“, Ostine įsikūrusios interneto paslaugas teikiančios firmos, kuri tvirtina sukūrusi pažangiausią pasaulyje programinę įrangą, skirtą nuo laiko atsilikusiems kolektyviniams biurams modernizuoti. Apie tą kompaniją nežinau beveik nieko, jau nekalbant apie tai, jog nė nenutuokiu, koks turi būti nuo laiko atsilikęs biuras, bet kažkoks koridoriuje sutiktas vaikinas pasiūlė man ateiti su jais pasikalbėti ir, kadangi sklandė gandai, esą ši nežinoma naujai įkurta Teksaso įmonė naujokams moka didelius atlyginimus, aš nuėjau. Firmos „Daedalus“ atstovams, kaip dabar jau visiems įprasta, buvo nė motais, kad nieko nežinojau nei apie šią įmonę, nei apie jos verslą. Pakako, kad pokalbio metu buvau draugiškas, išsprendžiau kelis galvosūkius, parodžiau logiškai ir aiškiai reiškiąs mintis, – ir gavau darbą. Taigi aš kaip koks Cezaris – sugebėjau, padariau ir gavau.

– Trumpai tariant, – pareiškiau ir čia pat perskaičiau gauto laiško pabaigą: – Keturiasdešimt trys tūkstančiai per metus. Pasirašius sutartį – trijų tūkstančių premija. Ir galimybė ateityje penkiolika šimtų padidinti atlyginimą.

– Ir keptas kriaušėmis įdarytas karvelis, – atsiliepia iš kito kambario galo Polis. Jis vienintelis apsimetinėja, kad kalbėti apie pinigus yra dar bjauriau negu prie jų prisiliesti. – Tuštybių tuštybė.

Čarlis vėl ima stumdyti magnetėlius. Staiga jis prabyla grėsmingu baritonu, mėgdžiodamas savo bažnyčios pamokslininką, smulkutį juodą žmogelį iš Gruzijos, kuris ką tik baigė Prinstono Teologijos seminariją ir įgijo laipsnį:

– Tuštybių tuštybė. *Visa* – vien tuštybė.

– Neapgaudinėk pats savęs, Tomai, – nekantriai įsiterpia Polis, nors susitikti mano žvilgsnį vengia. – Bet kuri kompanija, kuriai

tu atrodai esąs vertas šitokio atlyginimo, rinkoje ilgai neišsilaikys. Tu netgi nežinai, kuo jie *užsiima*.

Taip taręs jis vėl pasilenkia prie savo užrašų knygelės ir kažką joje skubiai užsirašo. Kaip ir daugumai pranašų, jam lemta likti neišgirstam.

Džilas taip ir lieka stebeilytis į televizorių, bet Čarlis, Polio balse išgirdęs susierzinimą, pakelia akis. Jis ranka persibraukia šeriais apaugusį smakrą ir sako:

– Užteks, liaukimės kandžiojęsi. Manau, mums pats laikas šiek tiek nuleisti garą.

Pirmą kartą per visą laiką Džilas atsitraukia nuo žiūrimo filmo. Jo ausis turėjo pagauti tą patį, ką pagavo ir manoji: žodis „garas" buvo ištartas šiek tiek pabrėžtinai.

– Tiesiog dabar? – klausiu aš.

Džilas, svarstydamas tokį pasiūlymą, užmeta akį į laikrodį.

– Maždaug pusvalandį mums dar niekas negrėstų, – sako jis ir pritarimo ženklan netgi išjungia televizorių, leisdamas ekrane užgesti Odrei.

Šelmiškai krustelėjęs, Čarlis paskubomis užverčia savo Ficdžeraldą. Protestuodama prieš tokį veiksmą perlaužta knygos nugarėlė netikėtai perplyšta ir lieka žiojėti, bet jis švysteli knygą ant sofos.

– Aš dirbu, – bando atsikalbinėti Polis. – Man čia reikia kai ką baigti.

Ir keistu žvilgsniu nužvelgia mane.

– Kas yra? – klausiu.

Bet Polis tyli kaip žuvis.

– Na, tai kaip, mergytės? – ima nekantrauti Čarlis.

– Lauke vis dar sninga, – primenu visiems aš.

Kaip tik šiandien, kai pavasaris, atrodė, pulsuoja kiekviename medžio šakos pumpurėlyje, stūgaudama ir švilpdama miestą užgriuvo pirmoji šiais metais pūga. Dabar jau pranešama, kad gatvėse susikaupė maždaug pėdos storio sniego sluoksnis, o gal ir dar daugiau. Universiteto miestelyje Velykų savaitgalį planuoti šventiniai renginiai, vienas iš kurių šiemet yra ir Polio diplominio

darbo vadovo Vincento Tafto skaitoma Didžiojo Penktadienio paskaita, buvo atšaukti. Tad vargu ar šitoks oras tinka ir tam, ką dabar sumanė Čarlis.

– Juk su Kuriu be pusės devynių vis tiek nesusitiksi, argi ne? – klausia Džilas Polio, bandydamas jį perkalbėti. – Iki to laiko apsisuksime. Galėsi daugiau padirbėti vakare.

Ričardas Kuris, ekscentriškasis buvęs mano tėvo ir Tafto draugas, nuo pat pirmojo kurso buvo Polio mentorius. Tai jis suvedė Polį su keliais pasaulyje labiausiai žinomais meno istorikais ir kaip įmanydamas rėmė „Hypnerotomachijos“ tyrinėjimą, kurio šis ėmėsi.

Polis pakilnoja rankoje laikomą užrašų knygelę. Vien į ją pažvelgus vaikino akyse pasirodo nuovargis.

Čarlis jaučia, kad Polis apsigalvos.

– Be penkiolikos aštuonios viskas bus baigta, – dar patikina jis.

– Kokios komandos? – klausia Džilas.

Truputį pagalvojęs Čarlis sako:

– Tomas eis su manimi.

Žaidimas, kurį rengiamės žaisti, yra naujas seno gero užsiėmimo variantas: įtemptos ir puikios reakcijos reikalaujančios dažomųjų rutuliukų laidymo varžybos, vykstančios po universiteto miesteliu esančių šiluminių trasų tunelių raizgalynėje. Ten žemai žiurkę pamatysi daug dažniau negu elektros lemputę, tuneliuose žiemai baigiantis temperatūra siekia tris dešimtis laipsnių, o visa teritorija tokia pavojinga, kad netgi universiteto miestelio policijai uždrausta lįsti į tunelius ir persekioti pažeidėjus. Būdami antrame kurse, per egzaminų sesiją šį žaidimą sugalvojo Čarlis ir Džilas: tokią mintį jiems pakišo senas žemėlapis, rastas klube, kuriame Džilas ir Polis pietaudavo, ir panašus žaidimas, kurį studijuodamas paskutiniame kurse kadaise žaisdavo Džilo tėvas su savo mokslo draugais.

Naujausias šio žaidimo variantas buvo populiarus, ypač kol jį noriai žaisdavo beveik tuzinas „Aivi" klubo narių ir dauguma Čarlio draugų iš greitosios pagalbos stoties. Kai Polis perprato požeminių tunelių labirintą ir tapo geriausiu vedliu, jie, atrodo, labai nustebo; tuo tarpu mūsų ketveriukei tai atrodė visai suprantama, nes tik mes žinojome, kaip dažnai vienui vienas tuneliais Polis keliaudavo į „Aivi" klubą arba iš jo. Bet ilgainiui šis žaidimas jam nusibodo. Jį ėmė erzinti, kad niekas daugiau neįžvelgia, kokias strategines galimybes atveria šis žaidimas ir kokių rafinuotų taktinių sprendimų čia galima rasti. Tad Polio nebuvo tuneliuose, kai per didžiąsias viduržiemį vykusias rungtynes pasiklydusi kulka pradūrė šiluminės trasos vamzdį; sprogimo banga per dešimt pėdų į visas puses nuo karštų vamzdžių nuplėšė plastmasinius apsauginius aptaisus, ir, prisilietę prie nuogų vamzdžių, du įkaušę trečiakursiai galėjo iškepti gyvi, jei Čarlis laiku nebūtų patraukęs jų į šoną. Tirti visą šį reikalą ėmėsi inspektoriai bei Prinstono universiteto miestelio policija, ir po kelių dienų iš dekano rankų, nelyginant liūtis, pasipylė skiriamos bausmės. Galiausiai dažais šaudančius šautuvus ir šratus Čarlis pakeitė dar galingesniais, bet ne tokiais pavojingais ginklais: senų šautuvų su lazeriniais antgaliais rinkiniu, kurį jis įsigijo vienoje iš vykusių mugių. Tačiau dabar, jau visai bebaigiant studijas, universiteto administracija ėmė laikytis labai griežtos politikos ir be gailesčio baudė už drausmės pažeidimus. Jei šįvakar mus sučiups tuneliuose, gali būti, kad laiku negausime diplomų, o gal baigsis ir dar blogiau.

Čarlis žingteli į šalia esantį miegamąjį, kuriuo jis dalijasi su Džilu, ir ištraukia vieną kelioninę kuprinę, paskui – kitą, ir ją paduoda man. Pagaliau jis užsimaukšlina savo kepuraitę.

– Dėl Dievo, Čarli, – sako Džilas, – nusileisime ten tik kokiam pusvalandžiui. Netgi važiuodamas pavasario atostogų nesikroviau tiek daiktų.

– Būk pasirengęs, – paaiškina Čarlis, užsimesdamas ant pečių didesniąją kuprinę, – štai ką aš visada sakau.

– Tu ir tavo skautai, – burbteliu aš.

– Tai skautai, turintys sakalo akis, – primena Čarlis, nes puikiai žino, jog mano skautystė baigėsi, kadangi nesugebėjau įvykdyti netgi naujokams keliamų reikalavimų.

– Na, vaikinai, pasirengę? – sustojęs tarpduryje pertraukia mūsų pokalbį Džilas.

Polis giliai įkvepia, tarsi stengdamasis išvaikyti miegus, tuomet pritariamai linkteli galva. Kažkur savo kambario gelmėse jis susižvejoja pranešimų gaviklį ir prisisega jį sau prie diržo.

Išėjus iš studentų bendrabučio ir atsidūrus tiesiai priešais Dod Holą mudu su Čarliu ir Džilas su Poliu pasukame skirtingais keliais. Mes nusileisime į tunelius skirtingose vietose ir stengsimės, kad priešininkai mūsų nepastebėtų, kol galiausiai kažkuri viena komanda suras kitos slėptuvę.

– Nė nežinojau, kad apskritai būna juodaodžių skautų, – užkalbinu Čarlį, vos tik mudu liekame dviese ir patraukiame į universiteto miestelio pakraštį.

Sniego gerokai daugiau ir jis šaltesnis, negu aš tikėjausi. Tvirčiau susisupu į savo slidinėjimo striukę, o ant rankų užsitraukiu pirštines.

– Nieko tokio, – nuramina jis mane, – kol nesutikau tavęs, nežinojau, kad yra baltaodžių skystablauzdžių.

Keliaudami iš universiteto miestelio centro į pakraštį iriamės per rūką. Pastarosiomis dienomis man, jau parašiusiam diplominį darbą ir tuoj tuoj baigsiančiam universitetą, pasaulis atrodė kupinas beprasmio ir betikslio skubėjimo: žemesniųjų kursų studentai skubėjo į vakarinius seminarus, baigiamojo kurso, prakaitu tvoskiančiose laboratorijose palinkę prie kompiuterių klaviatūros, spausdino paskutinius savo diplominių darbų skyrius, o dabar – dar ir tas dangus, pilnas snaigių, skriejančių ratais tol, kol pagaliau nusileidžia ant žemės.

Mudviem tolstant nuo universiteto miestelio centro man ima įsiskaudėti koją. Jau daug metų ant šlaunies esantis randas įspėja,

kad subjurs oras, bet tasai įspėjimas pasiekia mane praėjus šešioms valandoms po oro permainos. Tas randas primena man, jog kadaise nukentėjau susidūrus automobiliams. Vos atšventęs savo šešioliktąjį gimtadienį patekau į sunkią avariją, iš karto po to atsidūriau ligoninėje ir praleidau joje didžiąją dalį savo, pirmakursio, vasaros. Smulkmenos dabar jau išdilo iš atminties, bet vieną to vakaro įvykį prisimenu kuo aiškiausiai: ir šiandien akyse man stovi, kaip kairysis šlaunikaulis triokšteli ir perlūžęs nelyginant peilis eina per visą šlaunies raumenį, kol jo galas atsiremia į odą, ir labai aiškiai galiu jį matyti. Man kaip tik pakako laiko gerai į tą kaulą įsižiūrėti, nes netrukus nuo patirto šoko nualpau. Man dar lūžo abu kairiosios rankos dilbio kaulai ir trys šonkauliai toje pačioje kūno pusėje. Pasak medicinos seserų ir felčerių, kraujavimas iš mano arterijos buvo sustabdytas kaip tik laiku, tad jiems pavyko išgelbėti man gyvybę. Iš sumaitoto automobilio mane jie suspėjo ištraukti gyvą, bet mano tėvas, kuris ir vairavo, deja, jau buvo miręs.

Po šios nelaimės aš, žinoma, labai pasikeičiau: po trijų operacijų, po dviejų mėnesių, praleistų reabilitacijos centruose, man vis dar tenka kentėti pragariškas kančias, kurios šešiomis valandomis per vėlai praneša man apie orų permainą, mano kaulai tebėra sukabinti metalinėmis kabėmis, ant šlaunies matyti randas, o biografijoje žioji keista atminties spraga, kuri laikui bėgant, atrodo, tik didėja. Iš pradžių man reikėjo visai kitų dydžių drabužių – daug mažesnių kelnių ir šortų, kol susigrąžinau savo buvusį svorį, paskui teko atidžiai rinktis drabužių fasoną, kad jie uždengtų ant mano šlaunies persodintos odos lopinį. Kiek vėliau supratau, kad pasikeitė ir mano šeimynykščiai: labiausiai, žinoma, pasikeitė mama, – ji visiškai užsisklendė savyje, – bet kitokios tapo ir abi mano vyresniosios seserys, Sara ir Kristen, kurios ėmė vis mažiau ir mažiau laiko praleisti namuose. Pagaliau pasikeitė ir mano draugai, ar, tiksliau pasakius, aš pats buvau tas, kuris juos pakeitė. Nežinau, ar norėjau turėti draugų, kurie mane geriau suprastų, ar draugų, kurie kitaip į mane žiūrėtų, – net negalėčiau tiksliai pasakyti, ko būtent ieškojau, bet senieji bičiuliai, panašiai kaip seni drabužiai, man tiesiog netiko.

Paprastai nelaimingų atsitikimų aukas žmonės guodžia, esą laikas užgydo visas žaizdas. Jie taip ir sako: „užgydo", tarsi pats laikas būtų gydytojas. Bet aš mąsčiau apie tai šešerius metus ir susidariau visiškai priešingą įspūdį. Laikas – tai pramogų parke besidarbuojantis vaikinas, kuris rankiniu dažų purkštuvu margina marškinius. Jis išpurškia debesėlį smulkiausių kokios nors spalvos dažų lašelių ir laukia, kol ore sklandantys mažučiai purslеliai nukris ir nudažys medžiagą. Bet kas iš to išeis – neaišku, ir dažniausiai būna taip, kad dienai baigiantis ant marškinių neįžiūrėsi jokio piešinio. Manau, jog visai nesvarbu, kas nusipirktų tuos marškinius, – gal tai galėtų padaryti koks nors nuolatinis amžino kaip pasaulis teminio parko lankytojas, – kad ir kas tasai žmogus būtų, prabudęs kitą rytą jis pats stebėtųsi, ką ypatinga juose pamatė ir kodėl juos nusipirko. Ir visoje šioje istorijoje mums skirtas dažų vaidmuo, kaip kartą pamėginau paaiškinti Čarliui, pasidalijęs su juo savo samprotavimais. Laikas – tai tarsi tirpiklis, kuriame mes išsisklaidome ir ištirpstame.

Gal tiksliausiai visa tai galima nusakyti Polio žodžiais, kuriuos jis pasakė netrukus po to, kai susipažinome, nors jis fanatiškai domėjosi Renesanso epocha, buvo sulaukęs vos aštuoniolikos metų ir jau tvirtai tikėjo, kad po Mikelandželo mirties mūsų kultūra ėmė sparčiai smukti. Polis perskaitė visas apie tą epochą mano tėvo parašytas knygas ir, kai atvažiavau studijuoti, susipažino su manimi praėjus vos kelioms dienoms po to, kai bevartydamas knygą, kurioje būdavo surašomi visų pirmakursių vardai bei pavardės, jis atpažino mane iš mano antrojo vardo. O mano antrasis vardas – labai specifinis, nuo pat vaikystės velku jį tarsi ant kaklo pakabintą sunkų svarmenį. Tėvas buvo sumanęs duoti man tokį pat vardą, kokį turėjo jo mėgstamiausias kompozitorius, mažai kam žinomas septynioliktame amžiuje gyvenęs italas, be kurio, kaip jis sakė, nebūtų galėjęs iškilti Haidnas, taigi – ir Mocartas. Tačiau mano mama griežtai atsisakė imti į rankas gimimo liudijimą, kuriame būtų įrašyta tai, ko pageidavo tėvas, ir iki pat mano atėjimo į šį pasaulį nesiliovė primygtinai kartoti, jog Arkangelas Korelis Salivanas – tai baisiausias dalykas, kurį galima užkrauti ką

tik gimusiam vaikui, tikras trigalvis vardas pabaisa. Jai labiau patiko Tomas, juolab kad toks buvo ir jos tėvo vardas, ir nors šiam vardui trūko originalumo, jį su kaupu atlygino jame slypintis švelnumas.

Taigi prasidėjus sąrėmiams ji, gulėdama ant gimdymo stalo, jos pačios žodžiais tariant, pakėlė „maištą laive" ir neleido man išvysti šio pasaulio tol, kol tėvas sutiko su kompromisu. Ir štai veikiau nevilties negu įkvėpimo akimirką tapau Tomu Koreliu Salivanu, ir šis vardas man prilipo visam likusiam gyvenimui. Motina tikėjosi, jog antrąjį savo vardą galėsiu kaip nors paslėpti tarp kitų dviejų, panašiai kaip po kilimėliu pašluojamos susikaupusios dulkės. Bet tėvas, kuris šventai tikėjo mano vardą esant didžiai prasmingą, nesiliovė kartojęs, jog Korelis be Arkangelo – kaip Stradivarijus be savo smuikų. Jis tvirtino nusileidęs motinai tik todėl, kad reikalas buvo daug rimtesnis negu ji kada nors pripažino. Iš tikrųjų „maištą laive", kaip jis sakydavo kaskart šypteldamas, ji pakėlė ne ant gimdymo stalo, o jau jųdviejų miegamojo lovoje. Mano tėvas buvo iš tų žmonių, kuriems atrodė, jog aistros akimirką sudaryta sutartis – vienintelis geras paaiškinimas, pateisinantis prastą apsisprendimą.

Visa tai papasakojau Poliui praėjus vos kelioms savaitėms nuo mūsų pažinties pradžios.

– Tu teisus, – pritarė jis man, kai jam girdint pavartojau savo purškiamųjų dažų metaforą. – Laikas – toli gražu ne da Vinčis. – Jis akimirką susimąstė ir, nusišypsojęs švelnia, tik jam vienam būdinga šypsena, pridūrė: – Netgi ne Rembrantas. Tik nevykęs ir apgailėtinas Džeksonas Polokas.

Atrodo, kad nuo pat pradžių jis mane puikiausiai suprato.

Jie visi trys mane puikiai suprato: ir Polis, ir Čarlis, ir Džilas.

Antras skyrius

Mudu su Čarliu kaip tik stovime ant šulinio dangčio, esančio pačiame pietiniame universiteto miestelio krašte, prie pat Dilono gimnastikos salės. Lopinys su užrašu „Philadelphia 76“, kažkada buvęs prisiūtas ant jo megztos kepuraitės, dabar kabo ant vieno vienintelio siūlo ir plazdena vėjyje. Mums virš galvų, po oranžine natrio lempos akimi, šokčiodamos didžiuliais tumulais verčiasi snaigės. Mudu laukiame. Čarlis ima po truputį nekantrauti, nes dėl kitoje gatvės pusėje stovinčių dviejų antro kurso studenčių turime gaišti brangų laiką.

– Sakyk, kaip, tavo nuomone, mums derėtų veikti?

Jo rankinio laikrodžio ciferblate matyti švelniai pulsuojantis dvitaškis, ir Čarlis, žvilgtelėjęs į jį, sako:

– Dabar septynios aštuntos. Inspektorių pamaina keičiasi pusę aštuntos. Mums liko dvidešimt trys minutės.

– Manai, kad per dvidešimt minučių spėsime juos pričiupti?

– Žinoma, – neabejoja jis. – Jei tik mums pavyks išsiaiškinti, kur jie yra.

Paskui jis atsigręžęs pažvelgia į kitą gatvės pusę ir nekantriai priduria:

– Nagi, mergaitės, judinkitės.

Viena iš jų klampoja per pusnis prisijuosusi pavasarinį sijonėlį, tarsi pūga visiškai netikėtai būtų ją užgriuvusi besirengiančią. Kita, perujietė, kurią pažįstu iš universitete

vykusių varžybų, vilki firminę oranžinės spalvos pūkinę striukę su plaukimo ir nardymo komandos ženklu.

– Pamiršau paskambinti Keitei, – staiga susigriebiu aš.

Čarlis nusisuka į mane nugara.

– Šiandien jos gimtadienis. Turėjau jai pranešti, kada pas ją užeisiu.

Keitė Marčand, antro kurso studentė, palengva tapo lyg ir mano mergina, nors iš tiesų nebuvau vertas susirasti draugės. Tai, kad Keitė mano gyvenime tampa vis svarbesnė, Čarlis priima kaip faktą, patvirtinantį, jog rinkdamosi vyrus gražios moterys paprastai turi siaubingai prastą skonį.

– Ar turi jai kokią dovaną? – klausia jis.

– Aha, – patvirtinu aš, sudėdamas pirštus taip, kad išeitų stačiakampis, – nuotrauką iš tos galerijos, kuri yra...

Čarlis pritariamai linkteli galva.

– Tada nieko tokio neatsitiks, jei ir nepaskambinsi, – sako jis ir čia pat išleidęs duslų garsą, šiek tiek panašų į prislopintą juoką, priduria: – Šiaip ar taip, dabar jai tikriausiai rūpi visai kas kita.

– Kaip suprasti – „visai kas kita“? – nustembu aš.

Čarlis ištiesia ranką, mėgindamas sugauti krintančią snaigę.

– Pirmasis sniegas šiais metais. O taip, šiandien juk Nuogalių olimpiada.

– Dieve mano! Visai pamiršau.

Nuogalių olimpiada – viena iš mėgstamiausių Prinstono tradicijų. Kiekvienais metais tos dienos, kai iškrinta pirmasis sniegas, vakarą antrakursiai susirenka Holder Holo kieme. Iš visų pusių stebimi aplinkinių studentų bendrabučių gyventojų ir iš viso universiteto miestelio susirinkusių žiūrovų, nuogaliai renkasi čia šimtais, plūsta miniomis, tarsi viskam abejingi lemingai nusimeta drabužius ir ima lakstyti po kiemą. Tai ritualas, kuris, matyt, bus atsiradęs tais senais koledžo gyvavimo laikais, kai Prinstonas buvo tik vyrams skirta mokslo įstaiga ir kolektyvinis nuogo kūno rodymas buvo vyriškosios lyties pranašumo išraiška, panašiai kaip šlapinimasis stačiomis ar dalyvavimas kare. Bet svarbiausiu mokslo metų įvykiu, kurį tiesiog būtina pamatyti, šis draugiškas

sambrūzdis tapo tik tuomet, kai jame ėmė dalyvauti ir merginos. Filmuoti šio renginio furgonais, prigrūstais satelitinės įrangos ir filmavimo kamerų, žiniasklaidos atstovai atvažiuodavo net iš Filadelfijos ar Niujorko. Vien mintis apie Nuogalių olimpiadą šiais šaltais koledže stumiamais mėnesiais įkaitina studentų kraują, bet šiemet, atėjus Keitės eilei tenai pasirodyti, man labiau rūpi ne įkaitintas kraujas, o kaitrus židinys jos namuose.

– Pasirengęs? – vos tik tos dvi antrakursės pagaliau pereina gatvę, pasiteirauja Čarlis.

Aš pakeliu koją virš šulinio dangčio ir pėda imu braukti nuo jo sniegą.

Čarlis priklaupia ir užkabina dangtį, įkišęs abiejų rankų smilius į jame esančias skyles. Jis patraukia dangtį į šoną, o sniegas nuslopina asfaltu čiuožiančio plieno girgždesį. Pakeliu galvą ir dar kartą apžvelgiu gatvę.

– Tu eik pirmas, – sako jis, delnu švelniai stumteldamas man į nugarą.

– O kuprinės?

– Negaišk laiko. Lįsk.

Priklaupęs delnais atsiremiu į atidaro šulinio kraštus. Iš apačios plūsta dvasus karštis. Kai pabandau leistis žemyn, mano slidininko striukės pagalvėlės kliūva už skylės kraštų.

– Po velnių, Tomai, net numirėlis apsisuktų greičiau! Pamaskatuok kojomis, kol pėda susirasi geležinį skersinį. Ten į sieną yra įmūrytos kopėčios.

Pajutęs, kad batu užkliudžiau viršutinį laiptelį, atremiu į jį pėdą ir imu leistis žemyn.

– Gerai, – tarsteli Čarlis. – Dabar paimk šitą.

Jis įgrūda mano kuprinę pro šulinio angą, ir nieko nelaukęs įlenda pats.

Tunelyje tamsu, ir į abi puses tęsiasi vamzdynas. Ką nors įžiūrėti sunku, o oras čia tiesiog prisodrintas metalo žvangčiojimo ir kažin kokio šnypštimo. Esame pačiose Prinstono „kraujo apytakos“ sistemos gelmėse: iš toli nuo čia esančios centrinės katilinės vamzdžiais garas stumiamas į šiaurėje esančius studentų bendra-

bučius ir universiteto pastatus. Čarlis tvirtina, kad vamzdžiais sklinda suspausti garai, ir tas spaudimas gana aukštas: du šimtai penkiasdešimt svarų kvadratiniam coliui. Vienuose iš mažesnių cilindrų nutiestos aukštos įtampos elektros linijos, kitais tiekiamos gamtinės dujos. Nepaisant to, tuneliuose man dar niekada neteko matyti jokių įspėjamųjų ženklų, kad ir paprasčiausio fluorescencinę šviesą skleidžiančio trikampio ar universiteto miestelio policijos posto. Koledžo vadovybei, atrodo, patogiausia tiesiog pamiršti, kad šie tuneliai apskritai kažkur yra. Vienintelis prie įėjimo į juos esantis užrašas yra gana seniai juodais dažais pakeverzoti žodžiai: „LASCIATE OGNE SPERANZA, VOI CH'INTRANTE". Pirmą kartą pamatęs šį užrašą Polis šyptelėjo, mat nusileidęs į tunelius jis, atrodė, niekada nieko nebijojo. „Palikite viltį čia įeinantys" – garsiai išvertė jis mums Dantės žodžius.

Čarlis įsmunka į šulinį ir ima leistis žemyn, grąžindamas dangtį į savo vietą ir uždengdamas skylę. Nukėlęs koją nuo paskutinio kopėčių skersinio jis nusitraukia nuo galvos kepuraitę. Nuo jo kaktą išmušusių smulkučių prakaito lašelių atsispindi šviesa. Afrikietiška Čarlio šukuosena, keturis mėnesius nemačiusi kirpėjo žirklių, vos nešluoja tunelio lubų. „Tai ne afrikietiška šukuosena, – mėgsta kartoti jis mums, – tai tik pusiau atauginti gaurai"*.

Kelis kartus įkvėpęs sudvisusio oro, Čarlis iš savo kuprinės ištraukia dėžutę į odą įtrinamo „Vick" firmos oro gaiviklio:

– Paimk truputį ir įtrink panosėje. Neužuosi jokių kvapų.

Aš tik numoju ranka. Šios gudrybės jis išmoko praeitą vasarą vietos ligoninėje iš gydytojo, pas kurį atliko praktiką: šitaip skrodimo metu jie gindavosi nuo nemalonaus lavonų skleidžiamo tvaiko. Po to, kas atsitiko mano tėvui, gydytojo profesija man neatrodo verta ypatingos pagarbos; į gydytojus žiūriu kaip į tranus, kaip į antrarūšius specialistus, nuolat keičiančius kaukes ir neparodančius savo tikrojo veido. Bet matyti ligoninėje Čarlį – visai

* Originale neišverčiamas žodžių žaismas: angl. *afro* – afrikietiška šukuosena; *half-fro* – pusiau ataugęs, beataugantis. – *Vert. past.*

kas kita. Jis vietinės ligoninės greitosios pagalbos skyriaus komandoje yra tikra žvaigždė, šaunuolis vaikinas, vykstantis net ir pas sunkiausius ligonius ir pasiryžęs visas dvidešimt keturias valandas per parą aukoti žmonėms, kurių anksčiau nė akyse nematė, šitaip nugalėdamas save ir atsispirdamas pagundai tapti tuo, ką jis pats vadina „vagimi".

Čarlis ištraukia du juostomis išmargintus pilkus lazerinius ginklus ir vieną pakuotę „Velcro" firmos diržų, išilgai kurių maždaug per vidurį eina juodi plastmasiniai kauburėliai. Kol jis čiupinėjasi su kuprinėmis, aš atsisegu striukę. Sudrėkusi nuo prakaito mano marškinių apykaklė jau limpa prie sprando.

– Būk atsargus, – perspėja jis ir ištiesia ranką man dar nespėjus užmesti savo striukės ant paties didžiausio vamzdžio. – Gal jau pamiršai, kas nutiko senajai Džilo striukei?

Buvau visai pamiršęs. Prisilietęs prie šiluminės trasos vamzdžio išorinis nailoninis striukės sluoksnis bemat sutirpo, o paskui nuo karščio užsidegė jos užpildas. Teko nutraukti drabužį žemėn ir trypti jį kojomis, kol ugnis užgeso.

– Striukes paliksime čia, o grįždami pasiimsime, – sako jis, paėmęs man iš rankų striukę ir drauge su savąja grūsdamas ją į praplečiamą kelioninį krepšį, kurį, perrišęs vienu iš savo turimų diržų ir permetęs per lubose įmūrytą armatūros strampą, palieka kyboti ore.

– Kad žiurkės nepasiektų, – paaiškina Čarlis ir iš savo kuprinės išsitraukia dar kelis daiktus.

Padavęs man žibintuvėlį ir nešiojamą radijo siųstuvą, skirtą dvipusiam ryšiui palaikyti, išpiltas prakaito nuo čia tvyrančio karščio, jis dar išpeša du didelius butelius vandens ir įgrūda juos į kuprinės išorėje esantį ir kišenę atstojantį tinklelį.

– Ir atmink, – dar primena jis man, – jeigu vėl pamesime vienas kitą iš akių, nieku gyvu neik pasroviui. Jei pamatysi tekantį vandenį, trauk prieš srovę. Juk jei srovė sustiprės, tikriausiai nenori savo kelionės baigti kanalizacijos nuotakose ar vamzdyje, kur bėga srutos? Čia tau ne Ohajas, kur grįžti namo atostogų. Ten žemai vandens lygis kyla *greitai.*

Ši tirada – tai bausmė man už tai, kad pamečiau Čarlį iš akių ir pasiklydau, kai paskutinį kartą mudu buvome vienoje komandoje. Suėmęs pirštais marškinių medžiagą, aš kelis kartus ją truktelių, bandydamas bent kiek atsivėsinti, ir atsakau:

– Gerai jau, gerai, Ohajas daugiau Kolumbo pusėn net nežiūrės.

Čarlis paduoda vieną iš dviejų imtuvų ir, nusukęs galvą šalin, palaukia, kol pasikabinsiu jį sau ant krūtinės.

– Tai pagal kokį planą veiksime? – klausiu. – Kur pasuksime?

Jis tik šypteli:

– Čia jau galėsi pasireikšti tu.

– Kodėl aš?

Čarlis patapšnoja delnu man per galvą ir pareiškia:

– Nes tu – mūsų šerpas*.

Jis ištaria savo žodžius taip, tarsi šerpai būtų nepaprastų sugebėjimų turinčių neūžaugų vedlių rasė, kitaip tariant, – tikri hobitai**.

– Tai ko gi tu dabar iš manęs tikiesi?

– Polis tunelius pažįsta geriau už mus. Mums reikia strategijos.

Aš tylomis apmąstau gautą užduotį ir klausiu:

– Kur artimiausias įėjimas į tunelius jų pusėje?

– Ko gero, arčiausiai bus šulinys, esantis tuoj už „Klijo".

„Klijosofikas" – tai senieji rūmai, kur įsikūręs diskusijų klubas. Mintyse stengiuosi kuo aiškiau susidėlioti visus galimus maršrutus, bet karštis jaukia mano mintis.

– Kuriuo keliu jie turėtų eiti, norėdami kuo greičiau pasiekti vietą, kurioje dabar esame? – klausiu Čarlio. – Tikriausiai tuo, kuris veda tiesiai į pietus, ar ne?

Čarlis minutėlę pagalvoja, bandydamas susiorientuoti požeminės geografijos džiunglėse.

---

* Šerpai – Himalajų kalnuose, prie Nepalo ir Tibeto sienos, gyvenanti gentis, garsėjanti puikiais vedliais. – *Vert. past.*

** Tolkieno knygų personažai, išgalvota neūžaugų žmogiukų rasė. – *Vert. past.*

– Teisingai, – sutinka jis.

– O juk paprasčiausio kelio Polis niekada nesirenka.

– Niekada.

Stengiuosi perprasti, kaip samprotautų Polis, visada numatantis porą ėjimų į priekį.

– Tuomet štai ką jis padarys. Atakuos būtent tiesiu taikymu. Nuo „Klijo" jis pasuks tiesiai į pietus, tikėdamasis paguldyti mus ant menčių, dar nė nesuspėjus pasirengti kovai.

Čarlis minutėlę galvoja.

– Taaaip... – pagaliau numykia jis, įbedęs akis į tolį. Jo lūpų kampučiai išsitempia ir kyla aukštyn, formuodami kažką panašaus į šypseną.

– Todėl mes apsuksime ratą ir juos apsupsime, – pasiūlau aš. – O paskui užpulsime iš užnugario.

Čarlio akys žybteli.

– Pirmyn, – sutinka jis ir taip tėkšteli man per nugarą, kad aš, ant pečių užsidėjęs savo sunkią kuprinę, vos vos išlaikau pusiausvyrą ir nenuvirstu.

Vos tik spėjame žengti kelis žingsnius požeminiu koridoriumi, ima šnypšti dvipusio radijo ryšio imtuvas.

Nusikabinęs nuo diržo atsakiklį, paspaudžiu mygtuką ir atsiliepiu:

– Džilai?

Tyla.

– Džilai?.. Negirdžiu tavęs...

Bet niekas taip ir neatsiliepia.

– Tai beprotybė, – pareiškia Čarlis. – Jie per toli, kad galėtų užmegzti radijo ryšį.

Pakėlęs mikrofoną, aš atsiliepiu dar kartą ir laukiu.

– Sakei, kad tie daikčiukai veikia dviejų mylių spinduliu, – primenu jam, – o tarp mūsų ir jų nebus nė mylios.

– Dviejų mylių spinduliu, taip, bet – *oru*, – atremia Čarlis. – O čia bangos sklinda per betoną ir visokį purvą, tad apie ryšį dviejų mylių spinduliu negalima nė svajoti.

Bet juk šitais radijo siųstuvais naudojasi ir avarinės tarnybos. Be to, esu tikras, jog girdėjau Džilo balsą.

Tylėdami nužingsniuojame dar apie šimtą jardų, aplenkdami šen bei ten telkšančius dumblo bei purvo klanus ir gulinčias išmatų krūveles. Staiga Čarlis čiumpa mane už marškinių apykaklės ir trūkteli atgal.

– Kokio velnio čia tampaisi? – pyktelėjęs atžariai mesteliu, vos neprarasdamas pusiausvyros.

Jis nukreipia savo žibintuvėlį į priekį ir leidžia jo spinduliui nuslysti per lentjuostę, permestą per tunelį kertantį gilų lataką. Ankstesniuose žaidimuose mes abu ne kartą pereidavome per ją kaip per tiltą.

– Kas yra?

Jis atsargiai uždeda ant lentos koją ir palengva perkelia ant jos visą kūno svorį, norėdamas išbandyti mūsų tiltą.

– Viskas gerai, – neslėpdamas, kad jam palengvėjo, sako Čarlis. – Vanduo lentai nepakenkė.

Persibraukiu ranka sau per kaktą, kuria žliaugte žliaugia prakaitas.

– Gerai, – paragina mane draugas, – eime.

Čarlis įveikia lentjuostę dviem dideliais žingsniais. Man nelieka nieko kito, tik susikaupti ir visomis išgalėmis išlaikyti pusiausvyrą, kad kaip nors pereičiau lentą ir saugiai pasiekčiau kitą tunelio pusę.

– Štai, – Čarlis paduoda man pilną butelį. – Atsigerk vandens.

Paskubomis atsigeriu ir žengiu paskui jį į tunelių gelmę. Esame laidotuvių biurų agentų rojuje; kur pažvelgsi, visur prieš akis atsiveria į karstą panaši erdvė: tamsos gaubiamos, tolydžio siaurėjančios sienos, tolumoje susiliejančios į vieną padūmavusį tašką.

– Ar visa ši tunelių sistemos dalis atrodo kaip katakombos? – klausiu Čarlio.

Atrodo, jog tas radijo ryšys tebuvo keli trūkinėjantys atmosferinių trukdžių zirztelėjimai, įsiterpę į mano minčių tėkmę.

– Kaip kas?

– Kaip katakombos. Kaip kapas.

– Tiesą sakant, ne. Vėliau iškasti tuneliai apvalūs ir savo forma primena gofruota skarda padengtą vamzdį, – paaiškina jis ir čia pat ima mosuoti į šonus ištiestomis rankomis, tarsi keldamas bangas, kad geriau įsivaizduočiau, apie kokį paviršių jis kalba. – Jautiesi taip, tarsi vaikščiotum šonkauliais. Gali pamanyti, kad tave prarijo ryklys. Kaip kokį...

Čarlis spragteli pirštais, ieškodamas tinkamo palyginimo. Geriausia – kokio nors biblinio. Arba iš Melvilio laikotarpio, apie kurį buvo kalbama per anglų kalbos kursą.

– Kaip kokį Pinokį, – pagaliau baigia mintį jis.

Čarlis atsigręžia į mane, tikėdamasis, kad pratrūksiu juoku.

– Dabar jau ne taip toli, – nusivylęs mano reakcija pakeičia temą jis, atsisukęs ranka patapšnoja ant krūtinės tabaluojantį radijo imtuvą ir priduria: – Nesijaudink. Pasuksime už kampo, kelis kartus į juos pykštelsime ir grįšime namo.

Ir kaip tik tą akimirką vėl ima traškėti radijas. Šį kartą nekyla jokių abejonių: tai tikrai Džilo balsas.

– Žaidimas baigtas, Čarli.

Aš trumpam stabteliu:

– Ką visa tai reiškia?

Čarlis susiraukia. Jis laukia, tikėdamasis išgirsti šią žinią dar kartą, bet daugiau neatsklinda nė garselis.

– Ne, ant tos meškerės aš neužkibsiu, – papurto galvą jis.

– Ant kokios meškerės?

– „Žaidimas baigtas!“ Tai reiškia, kad toliau nežaidžiame.

– Nė velnio, Čarli! Kodėl?

– Nes kažkas čia ne taip.

– Kas „ne taip“?

Bet jis kilsteli pirštą, duodamas ženklą man nutilti. Kažkur tolumoje girdžiu balsus.

– Tai jie, – sakau Čarliui.

Šis kilsteli ginklą ir duoda man ženklą:

– Eime.

Čarlis eina kabindamas vis didesniais žingsniais, ir aš neturiu kitos išeities, tik sekti paskui jį. Tik dabar, iš paskutiniųjų stengdamasis neatsilikti, suprantu, kaip puikiai jis orientuojasi bėgdamas tamsoje. Man belieka žiūrėti, kad Čarlis nedingtų iš ploto, kurį apšviečia mano žibintuvėlio metamas spindulys.

Kai pasiekiame vietą, kur susikerta šiluminės trasos atšakos, jis mane sustabdo:

– Neišlįsk iš už kampo. Išjunk savo žibintuvėlį. Kitaip jie pamatys, kad mes ateiname.

Rankos mostu aš jam parodau į angą. Vėl sukrenkščia radijo imtuvas.

– Žaidimas baigtas, Čarli. Mes esame iš šiaurės į pietus vedančiame koridoriuje po Edvards Holu.

Šį kartą Džilo balsas daug aiškesnis, matyt, ir jis pats daug arčiau.

Žingteliu link šiluminės trasos atšakų sankirtos, bet Čarlis stumteli mane atgal. Priešais mus tolumoje pasirodo du šokčiojantys žibintuvėlių spinduliai. Prisimerkęs ir įtempęs regą atpažįstu tamsoje judančius siluetus. Išgirdę mus artinantis jie pasuka prie mūsų. Dabar viena šviečiančio žibintuvėlio akis nukreipta tiesiai į mudu.

– Prakeikimas! – šūkteli Čarlis, prisidengdamas delnu akis, kad geriau matytų. Jis nukreipia ginklą į tą pusę, iš kur sklinda šviesa, ir, nors nieko nemato, ima įnirtingai spaudyti gaiduką. Tuo tarpu aš girdžiu, kaip metaliniu balsu ima gergžti man ant krūtinės kabantis imtuvas.

– Liaukis! – piktai sušnypščia Džilas.

– Kas gi atsitiko? – mums besiartinant prie savo priešininkų iš tolo rikteli Čarlis.

Džilui už nugaros kaip įkaltas stypso Polis. Jiedu abu stovi apšviesti šviesos pluoštų, plūstančių per šulinio, kuris yra tiesiai jiems virš galvų, skylutes.

Džilas prideda pirštą sau prie lūpų, o paskui nukreipia jį aukštyn, rodydamas į šulinio angą viršuje. Aš pastebiu dvi figūras, stovinčias kaip tik virš mūsų, prie šulinio angos, esančios priešais Edvards Holą.

– Man bando prisiskambinti Bilas, – sako Polis, laikydamas pranešimų gaviklį taip, kad ant jo kristų šviesa. Jis aiškiai sunerimęs. – Turiu išlįsti iš čia.

Čarlis suglumęs nužvelgia Polį, paskui mosteli ranka, duodamas Poliui ir Džilui ženklą neužstoti iš viršaus krintančios šviesos.

– Jis nepasitrauks, – sušnibžda Džilas.

Polis stovi kaip įbestas tiesiai po metaliniu dangčiu ir spokso į pranešimų gaviklio ekranėlį, o pro šulinio dangtyje esančias skyles drimba aptirpusio sniego plekai. Ten, viršuje, važiuoja mašinos ir eina žmonės.

– Per tave mus sučiups, – pašnibždomis sakau Poliui.

– Jis tvirtina niekur kitur negalįs priimti siunčiamų pranešimų, – paaiškina Džilas.

– Bilas niekada iki šiol nebuvo man siuntęs kokių nors pranešimų, – pusbalsiu atsiliepia Polis.

Timpteliu Polį už rankovės, bet jis išsilaisvina. Paskui jis apšviečia savo pranešimų gaviklio sidabro spalvos ekranėlį ir parodo mums; matau, jog ten įrašyti trys skaičiai: 911.

– O ką tai reiškia? – pašnibždomis klausia Čarlis.

– Matyt, Bilas kažką rado, – aiškiai imdamas nekantrauti atsako Polis. – Būtinai turiu jį susirasti.

Edvards Holu einantys žmonės kojomis grūda patęžusį sniegą į šulinio dangtyje esančias angeles. Čarlis ima nervintis.

– Klausyk, – sako jis Poliui, – tu čia kažką suki. Būdamas čia negali priimti jokio pranešimo...

Bet jo kalbą staiga nutraukia vėl pradėjęs pypsėti pranešimų gaviklis. Šį kartą perduota žinutė yra ne kas kita, o telefono numeris: 116–7718.

– O kas gi čia? – tarsteli Džilas.

Polis apverčia gaviklį ir, spaudydamas mygtukus, ant kurių surašyti skaičiai, surenka tekstą „Bilas – 911".

– Daugiau nelauksiu nė minutės. Nešdinuosi iš čia, – pareiškia Polis.

– Bet tik ne pro šitą skylę. Viršuje pernelyg daug žmonių, – papurto galvą Čarlis.

– Jis nori pasinaudoti išėjimu prie „Aivi" klubo, – paaiškina Džilas. – Sakiau jam, kad tas šulinys per toli. Galėtume grįžti prie „Klijo". Dar turime kelias minutes, kol pasikeis inspektorių pamaina.

Kiek toliau tamsoje ima žiebtis smulkučių raudonų karoliukų gijos. Į mus spokso viena prie kitos tupinčios žiurkės.

– Bet kas čia galėtų būti taip svarbu? – klausiu Polio.

– Mes aptikome kai ką nepaprasta... – pradeda pasakoti jis.

Bet Čarlis jį pertraukia:

– Taip, geriausia bus pasinaudoti prie „Klijo" esančiu šuliniu, – ir, žvilgtelėjęs į laikrodį, pasuka į šiaurę: – Dabar septynios valandos dvidešimt keturios minutės. Turime pasiskubinti.

Trečias skyrius

Mums traukiant į šiaurę, koridorius savo forma ir toliau primena dėžę, bet sienose, kurios iki šiol visos kaip viena buvo betoninės, gali pamatyti vis daugiau įmūrytų akmenų. Bežingsniuodamas mintyse girdžiu savo tėvo balsą, aiškinantį žodžio „sarkofagas" etimologiją.

– „...kilęs iš senosios graikų kalbos žodžio, reiškiančio „valgantis mėsą"... nes Graikijoje karstams daryti buvo naudojamas kalkakmenis, kuris per keturiasdešimt dienų sunaikindavo visą kūną, išskyrus dantis."

Dabar Džilas atitrūksta nuo mūsų jau per dvidešimt pėdų. Jis, kaip ir Čarlis, eina greitai, nes tunelius puikiai pažįsta. Šokinėjančioje žibintuvėlių šviesoje Polio siluetas tai pasirodo, tai vėl nunyra į tamsą. Jo plaukai užkritę ant kaktos ir susivėlę, sulipę nuo prakaito, ir man staiga topteli, kad kelias pastarąsias paras Polis beveik nemiegojo.

Nupėdinę dar trisdešimt jardų į šiaurę, randame mūsų belaukiantį Džilą. Jis rodo mums kelią link išėjimo, bet jo žvilgsnis šokinėja ir darosi neramus. Džilas karštligiškai bando sugalvoti atsarginį planą. Mes pernelyg ilgai užtrukome.

Aš užsimerkiu, bandydamas mintyse atkurti universiteto miestelio žemėlapį.

– Beliko vos penkiasdešimt pėdų, – šūkteli Čarlis Poliui. – Na, gal koks šimtas, bet tikrai ne daugiau.

Kai pasiekiame prie „Klijo" esančią šulinio angą, Džilas atsigręžia į mus ir sako:

– Kilstelsiu dangtį ir apsižvalgysiu. Kilus pavojui būkite pasirengę bėgti atgal tuo pačiu keliu, kuriuo atėjome.

Jis žvilgteli į laikrodį ir priduria:

– Manasis rodo septynias valandas dvidešimt devynias minutes.

Paskui, nusitvėręs paties žemiausio metalinių laiptų skersinio, palipa aukštyn ir dilbiu atsiremia į šulinio dangtį. Prieš jį pakeldamas, jis dar kartą atsigręžia per petį ir sako:

– Ir nepamirškite, kad inspektoriai negali nusileisti žemyn ir čia mus pričiupti. Jie tegali reikalauti, kad išlįstume. Pasilikite tunelyje ir neleptelkite nė vieno iš mūsų vardo ar pavardės. Supratote?

Mes visi trys linktelime supratę.

Džilas giliai įkvepia, sugniaužęs kumštį vidinę jo pusę įremia į šulinio dangtį, o paskui alkūne jį kilsteli viršun. Trakštelėjęs dangtis pakyla per pusę pėdos. Džilas paskubomis apsižvalgo, ir staiga, lyg perkūnas iš giedro dangaus, iš gatvės atsklinda balsas:

– Stok! Nė iš vietos!

Girdžiu, kaip Džilas sušnypščia:

– Mėšlas!

Sučiupęs už marškinių, Čarlis jį akimirksniu trūkteli žemyn ir sugauna krintantį, kai šio kojos nuslysta nuo kopėčių skersinio.

– Sprunkame! Čionai! Išjunkite savo žibintuvėlius!

Aš klupinėdamas neriu į tamsą, spausdamas priešais mane bėgantį Polį. Stengiuosi prisiminti kelią, kuriuo lekiu.

„Laikykis dešinės. Vamzdžiai – kairėje, laikykis dešinės“, – kartoju sau mintyse.

Mano petys slysteli siena, ir aš persiplėšiu marškinius. Polis eina svirduliuodamas, nualintas čia tvyrančio karščio. Kliuvinėdami vienas už kito, mudu sukariame dar dvidešimt žingsnių, ir tuomet Čarlis mus sustabdo, kad Džilas galėtų pasivyti. Kiek toliau nuo mūsų pro atdarą šulinio angą įslysta žibintuvėlio skleidžiamos šviesos spindulys. Paskui pro angą įsmunka ranka, o galiausiai pasirodo ir žmogaus galva.

– Tuoj pat lįskite lauk!

Žibintuvėlio spindulys mėtosi į visas puses, ir šviesos trikampis sėlina tuneliu, šukuodamas teritoriją ir ieškodamas drausmės pažeidėjų.

Dabar pasigirsta ir antrasis – moters balsas:

– Paskutinį kartą jums kartojame!

Aš pakeliu akis į Džilą. Tamsoje šiaip taip įžiūriu jo galvos kontūrus: jis purto galvą įspėdamas mus, kad nekalbėtume.

Polis stovi man už nugaros: sau ant sprando jaučiu šiltą jo iškvepiamo oro drėgmę. Jis atsiremia į sieną – atrodo, kad tuoj nualps. Mūsų ausis vėl pasiekia moters balsas, ji tyčia kreipiasi į savo porininką taip garsiai, kad girdėtume ir mes:

– Iškvieskite pastiprinimą. Pasiųskite pareigūnus, kad saugotų visus šulinius.

Akimirką žibintuvėlio šviesa pro angą pasitraukia iš tunelio ir dingsta. Čarlis, nieko nelaukęs, niukteli mums į nugaras. Mes bėgame, kol pasiekiame vietą, kur tiesus kelias baigiasi ir tunelis šakojasi į kairę ir į dešinę, tuomet, pasukę už kampo, pakeičiame kryptį ir įžengiame į mums nepažįstamą teritoriją.

– Čia jie mūsų tikrai nepamatys, – vis dar neatgaudamas kvapo sušnabžda Džilas ir įjungia savo žibintuvėlį. Kitas tunelis mums jau dingęs iš akių: spėju, kad jis veda į šiaurės vakaruose esančius universiteto miestelio rajonus.

– Ką dabar darysime? – klausia Čarlis.

– Gal grįžkime atgal į Dod Hilą? – pasiūlo Džilas.

– Negalime. Jie saugo išėjimą, – braukdamas nuo kaktos prakaitą atsiliepia Polis.

– Jie akylai saugos visų pagrindinių šulinių angas, – sutinka Čarlis.

Žingtelėjęs kelis žingsnius į vakarus vedančiu tuneliu, aš pasiteirauju:

– Ar tai – ilgiausias kelias į šiaurės vakarus?

– Kodėl klausi?

– Nes pamaniau, jog galėtume išlįsti prie Rokio Matėjaus. Ar iki jo nuo čia labai toli?

Čarlis atiduoda Poliui paskutinį butelį, kuriame dar yra vandens, ir šis jį vienu mauku ištuština.

– Keli šimtai jardų, – paaiškina jis, – o gal ir daugiau.

– Tai gal bandykime šitu tuneliu?

Minutėlę pagalvojęs Džilas pritariamai linkteli galva.

– Ir aš nieko geresnio nesugalvoju, – sako Čarlis.

Ir jie visi trys nuseka paskui mane į tamsą.

Ilgokai einame tuneliu nepratardami vienas kitam nė žodžio. Čarlis apsikeičia su manimi žibintuvėliais, kai manasis ima šviesti per silpnai, bet nė akimirkos nenuleidžia akių nuo Polio, kuriam, atrodo, tampa vis sunkiau orientuotis. Pagaliau, kai Polis sustojęs atsiremia į sieną, Čarlis persimeta jo ranką sau per pečius ir padeda draugui eiti toliau, dar kartą priminęs, jog nevalia liestis prie vamzdžių. Sulig kiekvienu žingsniu beveik tuščiuose buteliuose sukliuksi dar likę vandens šlakeliai. Mintyse imu savęs klausti, ar ir aš jau pradedu prarasti orientaciją.

– Vyručiai, – sako paskui mus traukiantis Čarlis, – Polis visai nusilpo.

– Man tik reikia trumpam prisėsti, – silpnu balsu prataria šis.

Staiga Džilas nukreipia savo žibintuvėlį į priekį, ir tolumoje, apšviestos jo šviesos, žybteli metalinės grotos.

– Velniai griebtų, – nusikeikia jis.

– Apsauginės grotos, – sako Čarlis.

– Ką dabar darysime?

Džilas priėjęs atsitupia ir pažvelgia Poliui į akis.

– Ei, – pajudina jis Polio petį. – Ar galima čia kaip nors prasigauti?

Polis tylomis mosteli į garo vamzdį, esantį prie pat apsauginių vartų, paskui jo drebanti ranka nubrėžia ore staigiai žemyn besileidžiančią liniją, ir jis tarsteli:

– Reikia pralįsti.

Nukreipęs savo žibintuvėlio spindulį į vamzdį, atidžiai jį apžiūriu, ir mano akys užkliūva už vamzdžio, einančio vos per kelis colius nuo žemės, apačioje beveik visai nusitrynusios izoliacinės medžiagos. Šį kelią kažkas jau išbandė prieš mus.

– Nieko nebus, – sako Čarlis. – Per mažai erdvės.

– Ten, kitoje pusėje, yra įtaisyta skląstį atšaunanti rankena, – nepasiduoda Džilas, pirštu rodydamas prie sienos pritvirtintą įtaisą. – Pakaks, jei vienas iš mūsų kaip nors ten prišliauš. Tada galėsime atidaryti vartus.

Ir jis vėl pasilenkia prie Polio:

– Ar esi tai kada nors daręs?

Polis linkteli galva.

– Jis neteko daug skysčių, – sušnabžda Čarlis. – Ar kas nors turi dar bent lašelį vandens?

Džilas paduoda Poliui dar pusiau pilną butelį, ir šis vienu sykiu jį išmaukia.

– Ačiū. Man jau geriau.

– Geriausia mums būtų grįžti atgal, – sako Čarlis.

– Ne, – pareiškiu aš. – Aš prišliaušiu.

– Apsivilk mano striukę, – pasiūlo Džilas. – Vis šiokia tokia izoliacija.

Aš pridedu ranką prie garo vamzdžio. Netgi per kamšalą juntu, kad vamzdis tiesiog pulsuoja karščiu.

– Tu nepralįsi, – pareiškia Čarlis. – Juolab apsivilkęs striukę.

– Apsieisiu ir be jos, – nuraminu draugus.

Bet kai išsitiesiu ant žemės, savo akimis pamatau, koks siauras tas plyšys. Nuo kamšalo sklinda deginantis karštis. Gulėdamas ant pilvo imu šliaužti ir šiaip taip įsispraudžiu tarp žemės ir vamzdžio.

– Iškvėpk ir bandyk kaip nors pralįsti, – pataria Džilas.

Kiek galėdamas prisiploju prie žemės ir atsargiai slenku į priekį, bet kai pasiekiu pačią siauriausią atkarpą, mano rankos neranda jokio atramos taško, nuo kurio galėčiau atsistumti – aplink telkšo tik purvo balutės. Ir staiga galutinai įstringu tarp žemės ir vamzdžio.

– Prakeikimas, – suurzgia Džilas ir atsiklaupia.

– Tomai, – šūkteli Čarlis, ir aš pajuntu, kad man į padus įsiremia pora kažkieno delnų, – atsispirk į mane.

Kojų padais imu stumti jo delnus. Mano krūtinė nučuožia betonu, – net suskausta, – o viena šlaunis prisiliečia prie vamzdžio kaip tik toje vietoje, kur nėra izoliuojamojo kamšalo. Vos pajutęs veriantį skausmą, nudegintą koją instinktyviai patraukiu šalin.

– Ar tau nieko neatsitiko? – susirūpinęs klausia Čarlis, kai aš, visas virpėdamas, pagaliau pasiekiu tikslą.

– Pasuk rankeną laikrodžio rodyklės kryptimi, – pataria Džilas.

Aš taip ir padarau, ir štai apsauginiai vartai atrakinti. Džilas juos atidaro, ir Čarlis žengia paskui jį, vis dar prilaikydamas Polį.

– Ar esate tikri, kad einame teisinga kryptimi? – vos pradėjus mums toliau brautis per tamsą, pasiteirauja Čarlis.

Aš tylomis linkteliu. Netrukus pasiekiame vietą, kur dažais ant sienos negrabiai iškeverzota raidė „R“. Tai reiškia, jog artėjame prie „Rokfelerio“ – vieno iš gyvenamųjų koledžo rajonų, kur gausu studentų bendrabučių. Kai buvau pirmakursis, draugavau su mergina, vardu Lana Maknait, kuri čia gyveno. Didžiąją tos žiemos dalį mudu praleidome sėdėdami prie jaukiai besikūrenančio židinio jos bendrabučio kambaryje, – tada dar nebuvo nuspręsta kartą ir visiems laikams užmūryti ir panaikinti visų universiteto miestelyje esančių dūmtraukių. Temos, kurias anuomet aptarinėjome, šiandien atrodo visiškai neaktualios ir svetimos: mudu kalbėdavomės apie Merę Šeli, koledže dėstomą kursą apie gotiką ir apie „ožio akį“. Jos motina dėstė valstybiniame Ohajo universitete, kaip ir mano tėvas. Lanos krūtys buvo baklažano formos, o kai ji per ilgai užsisėdėdavo prie židinio, jos ausys tapdavo panašios į rožės vainiklapius.

Netrukus išgirstu viršuje sklindančius balsus. Daugybę balsų.

– Kas čia vyksta? – klausia Džilas, žengdamas ten, iš kur sklinda triukšmas.

Dabar šulinio anga jam tiesiog ranka pasiekiama.

– Štai jis, – prunkšteliu aš, – mūsų išėjimas.

Nieko nesuprasdamas Džilas įsistebeilija į mane.

Tyloje galiu dar aiškiau girdėti sklindančius balsus: jie džiugūs ir triukšmingi, tai – studentų, o ne inspektorių balsai. Ten, mums virš galvų, jų tuzinų tuzinai.

Čarlio veidą nušviečia šypsena.

– Nuogalių olimpiada, – sako jis.

Staiga pralinksmėja ir Džilas:

– Mes stovime kaip tik po jais.

– Bet šulinio anga – pačiame kiemo vidury, – primenu savo draugams ir atsiremiu į sieną, stengdamasis bent šiek tiek atgauti kvapą. – Mums tereikia pakelti dangtį, įsimaišyti į minią ir dingti.

– Mums tereikia *išsirengti nuogai,* įsimaišyti į minią ir dingti, – kimiu balsu energingai pataiso mane Polis.

Akimirką tunelyje tvyro tyla. Pirmasis savo marškinius ima sagstytis Čarlis.

– Šalin tuos drabužius, – sako jis, nusitraukdamas marškinius ir vos sulaikydamas bekylantį juoką.

Aš nusimaunu džinsus; Džilas ir Polis paseka mano pavyzdžiu. Nusirengę imame grūsti savo drabužius į vieną iš kuprinių, kol prikemšame ją taip, jog ji, atrodo, tuoj tuoj plyš per siūles.

– Ar galėsi visa tai nešti? – klausia manęs Čarlis ir čia pat pasisiūlo paimti abi kuprines.

Akimirką padvejojęs aš klausiu:

– Juk žinote, kad ten, viršuje, bus inspektorių, ar ne?

Bet Džilas, rodos, jau atsikratė visų abejonių. Metalinėmis kopėčiomis jis jau lipa aukštyn:

– Trys šimtai nuogų antrakursių, Tomai. Jeigu įsimaišęs į tokį sambrūzdį nesugebėsi parsigauti namo ir tave sučiups – taip tau ir reikia.

Taip taręs, Džilas užgula šulinio dangtį ir pakelia jį, kartu įleisdamas tunelin šalto oro gūsį. Gryno oro gurkšnis akimirksniu pastato Polį ant kojų.

– Na gerai, vaikinai, – dar kartą atsigręžęs žemyn į mus šūkteli Džilas, – atėjo laikas pasiūlyti savo mėsytę parodai.

Prisimenu, kad išlindęs iš tunelio pirmiausia nustebęs pagalvojau, kaip šviesu staiga pasidarė aplinkui. Aukšti žibintai ryškiai apšvietė visą kiemą. Apsauginės lempos plieskė tiesiai į sniegu nuklotą žemę. Nuo fotoaparatų blyksnių dangus tiesiog pulsavo, tarsi ten būtų zvimbę daugybė jonvabalių.

Paskui plūstelėjo šalčio banga: vėjo kauksmas nustelbė netgi kojų trepsėjimą ir šimtų balsų ūžesį. Nukritusios ant odos snaigės bematant ištirpdavo tarsi rasos lašeliai.

Pagaliau pamačiau tai, kas svarbiausia. Man prieš akis iškilo rankų ir kojų siena, besisukanti aplink mus tarsi be galo ilga gyvatė. Veidai trumpam pasirodydavo ir vėl pranykdavo – šmėsteldavo kurso draugai, amerikietiškojo futbolo žaidėjai, merginos, kurias buvau pastebėjęs universiteto miestelyje einančias per gatvę, – bet jie tuojau pat ištirpdavo minioje nelyginant koliažo dalelės. Šen bei ten mano žvilgsnis užkliūdavo už keistai apsirengusių žmonių: vieni ant galvos buvo užsidėję cilindrus, kiti – apsigaubę supermeno apsiaustais, treti dažais išsimarginę krūtines ir pavertę jas meno kūriniais, kuriuos sunku ir apibūdinti. Žiūrint iš toliau visa ta marga publika sudarė didžiulį liulantį žvėrį, drakoną iš kinų kvartalo, judantį šauksmų, riksmų ir fotoblyksčių fejerverko jūroje.

– Pirmyn! – klykteli Džilas.

Tarsi užhipnotizuoti mudu su Poliu nusekame paskui jį. Jau buvau visai pamiršęs, kaip Holderis atrodo tą vakarą, kai iškrinta pirmasis sniegas.

Mane įtraukia didžiulė žmonių, šokančių kongą*, minia, ir akimirką pats nesusivokiu kur esąs; iš visų pusių prie manęs spaudžiasi nuogi kūnai, o aš, nešdamas savo kuprinę ant pečių ir jausdamas sniegą po kojomis, tik stengiuosi kaip nors nepargriūti. Kažkas stumteli mane į nugarą, ir pajuntu, kaip atsitraukia kuprinės užtrauktukas. Man dar nespėjus vėl jos užsegti, per kuprinės viršų ima kristi mūsų drabužiai, kurie pasklinda ant žemės. Ir akimirksniu dingsta suminti į purvą. Atsisukęs apsidairau,

* Konga – kubiečių šokis. – *Vert. past.*

tikėdamasis, jog man už nugaros yra Čarlis ir jis pačiups bent jau likusius rūbus, bet jo niekur nematyti.

„Krūtys ir pasturgaliai, pasturgaliai ir krūtys“, – su aiškiai juntamu kokni* traukia kažkur toliau nuo manęs esantis vaikinukas, tarsi operetėje „Mano puikioji ledi“ atliktų gėlių pardavėjo partiją. Kitoje gatvės pusėje vogčia įsimaišiusį į antrakursių minią ir siūbuojantį savo pilvą pamatau rubuilį trečiakursį iš literatūros seminaro, kurį dabar lankau. Jis visiškai nuogas, tik įsikinkęs į dvipusę nešiojamą skelbimų lentą, kur iš priekio užrašyta: „Įėjimas nemokamas“, o iš užpakalio – „Teirautis viduje“. Pagaliau pastebiu Čarlį. Jis jau nusiyręs į kitą rato pusę, kur Vilis Klėjus, dar vienas greitosios pagalbos stotyje dirbantis vaikinas, sukinėjasi pasipuošęs šalmu, pasidarytu išskobus moliūgo minkštimą, ir iš visų pusių apkabinėtu tuščiomis alaus skardinėmis. Čarlis vienu sykiu nutraukia šią puošmeną jam nuo galvos, ir juodu ima vaikytis vienas kitą po visą kiemą, kol pagaliau vėl dingsta man iš akių.

Juoko bangos tai pakyla, tai vėl nuslopsta. Pačiame šėlsmo įkarštyje staiga pajuntu, kad kažkas sučiumpa mane už rankos.

– Eime.

Džilas traukia mane, ketindamas išplėšti iš drakonu tapusios žmonių virtinės.

– Kas toliau? – tarsteli Polis.

Apsidairęs Džilas pastebi, jog prie kiekvieno išėjimo stovi po inspektorių.

– Čionai, – mosteliu aš jiems.

Prisiartinę prie vieno iš studentų bendrabučių paradinių durų, įsmunkame į Holder Holą. Apgirtusi antrakursė atidaro savo kambario duris ir sumišusi minutėlę stovi be žado, tarsi laukdama, kad mes pasisveikintume su ja pirmieji. Paskui, pervėrusi mus žvilgsniu ir įvertinusi padėtį, ji kilsteli butelį „Corona“ alaus, kurį kaip tik laiko rankoje, ir tarsteli:

– Į sveikatą.

---

* Kokni – londoniečių prastakalbė. – *Vert. past.*

Mergina nusiraugėja ir užtrenkia mums prieš nosį duris, – kambario gilumoje suspėju pamatyti tik vieną iš jos draugių, besišildančią prie židinio, visiškai neapsirengusią, tik apsigaubusią rankšluosčiu.

– Eime iš čia, – sakau.

Jie seka paskui mane, mes įveikiame dar vieną laiptatakį, ir aš garsiai pasibeldžiu į vienas iš ten esančių durų.

– Ką, po galais, tu čia... – pyktelėjęs pratrūksta Džilas.

Bet jam dar nebaigus minties durys prasiveria, ir mane pasveikina pora nuostabių žalių akių. Pamačiusi mane, mergina žioptelі. Keitė vilki aptemptus tamsiai mėlynus sportinius marškinėlius, mūvi apiblukusius džinsus; jos kaštoniniai plaukai sušukuoti atgal ir surišti į arklio uodegą. Prieš įsileisdama mus į kambarį, ji prapliumpa juoku.

– Žinojau, kad tave čia rasiu, – trindamas rankas pratariu aš ir žingtelėjęs stipriai ją apkabinu. Mudviejų apsikabinimas šiltas ir nuoširdus.

– Tavo „kostiumas" puikiai tinka mano gimtadieniui, – sako ji, nužvelgdama mane nuo galvos iki kojų. Jos akys spindi. – Tai šit kodėl nepaskambinai.

Kai Keitė atatupsta ima trauktis į kambario gilumą, pastebiu Polį, įbedusį akis į merginos rankoje laikomą „Pentax" videokamerą su teleobjektyvu, kuris beveik toks pat ilgas, kaip ir jos dilbis.

– Kam tau ta videokamera? – pasiteirauja Džilas, kai Keitė nusigręžia nuo mūsų, ketindama padėti ją ant knygų lentynos.

– Dariau nuotraukas „Princui", – paaiškina ji. – Gal šįkart jie bent vieną įdės.

Matyt, kaip tik todėl ji nešėlsta su kitais nuogaliais. Ištisus metus Keitė stengėsi, kad jos nuotrauka būtų išspausdinta ant „Daily Princetonian" viršelio, bet redakcijoje vyresniųjų kursų studentams – pirmenybė, tad ji iki šiol taip nieko ir nepešė. Dabar Keitė ketina atsimokėti tuo pačiu. Tik pirmakursiai ir antrakursiai turi bendrabučio kambarius Holderyje, o per jos kambario langus puikiai galima matyti visą kiemą.

– Kur Čarlis? – paklausia ji.

Džilas, metęs žvilgsnį pro langą, tik gūžteli pečiais:

– Lauke, žaidžia gaudynių su Viliu Klėjumi.

Vis dar šypsodamasi Keitė vėl prieina prie manęs:

– Ar ilgai rezgei visą šitą planą?

Netikėtai užkluptas nė nesumoju, ką atsakyti.

– Kelias dienas, – bando man padėti Džilas, kai aš užsikertu ir nerandu žodžių paaiškinti Keitei, kad visas šis vaidinimas skirtas ne jai, – gal kokią savaitę.

– Įspūdinga, – įvertina mūsų žygį Keitė. – Meteorologai tik šiandien rytą ėmė pranešinėti, kad snigs.

– Kelias valandas, – pasitaiso Džilas, – na, gal visą dieną.

Neatplėšdama nuo manęs akių, ji klausia:

– Jei teisingai suprantu, tau reikia drabužių.

– Mums visiems trims reikia.

Eidama prie savo sieninės spintos Keitė sako:

– Lauke, matyt, vėsoka. Atrodo, vaikinai, kad ir jums palengva darosi šalta.

Polis nužvelgia ją tokiu žvilgsniu, tarsi ji jokiu būdu negalėtų atspėti, apie ką jis galvoja, ir, sukaupęs visą jam dar likusią savitvardą, klausia:

– Ar čia kur nors yra telefonas, kuriuo galėčiau pasinaudoti?

Keitė ištiesia pirštą link bevielio telefono, padėto ant rašomojo stalo. Aš pereinu visą kambarį ir imu spausti Keitę, stumdamas ją tiesiog į atdarą spintą. Ji stengiasi manimi nusikratyti, bet aš ją kiek per stipriai stumteliu, mudu griūvame ant į eilę surikiuotų batų, ir kaip tyčia ne vietoje sustatytų aukštakulnių batelių kulnai mums gerokai pasmaigsto nugaras. Praeina šiek tiek laiko, kol mudu išsipainiojame iš spintos žabangų ir aš, vėl atsistojęs ant kojų, tikiuosi išgirsti reikšmingus Polio ir Džilo atodūsius. Bet jų dėmesys nukreiptas visai kitur. Polis stovi kampe ir, prisidėjęs telefoną prie ausies, kažką šnabžda, o Džilas spokso pro langą. Iš pradžių man topteli mintis, jog Džilas žvalgosi, ar nepamatys Čarlio. Paskui pamatau, kad Džilo žvilgsnis įbestas į inspektorių, kuris artėdamas prie mūsų pastato su kažkuo kalbasi per raciją.

– Klausyk, Keite, – sako Džilas, – mums nereikia drabužių, kurių spalvos derėtų viena su kita. Tiks bet kas.

– Nusiramink, – atsako jam Keitė ir jau grįžta į kambarį, abiejose rankose laikydama pakabas, ant kurių kabo drabužiai. Ji patiesia ant lovos tris poras treningo kelnių, dvejus sportinius marškinėlius ir mėlynus marškinius, kurių savo spintoje ėmiau pasigesti jau nuo kovo mėnesio. – Tai viskas, ką greitosiomis galiu jums pasiūlyti.

Nieko nelaukę užsimetame drabužius. Staiga iš apačioje esančio koridoriaus mūsų ausis pasiekia veikiančios racijos šnypštimas. Užsidarydamos trinkteli bendrabučio lauko durys.

Baigęs kalbėti, Polis išjungia telefoną ir sako:

– Man reikia skubėti į biblioteką.

– Jūs, vaikinai, išeikite pro užpakalines duris, – paskubomis pataria Keitė. – Visa kita sutvarkysiu aš pati.

Aš paimu ją už rankos, o Džilas padėkoja už aprangą.

– Ar šiandien tave dar pamatysiu? – klausia manęs Keitė ir apdovanoja mane kerinčiu žvilgsniu. Tai žvilgsnis, kurį dabar jau beveik visuomet lydi jos šypsena, nes Keitė negali patikėti, kad mane vis dar veikia jo skleidžiamas žavesys.

Džilas garsiai atsidūsta ir, paėmęs mane už parankės, ištempia pro duris. Kai išneriame iš bendrabučio pastato, girdžiu, kaip Keitė šaukia prie laukujų durų stovintį inspektorių:

– Pareigūne! Pareigūne! Man reikia jūsų pagalbos...

Džilas atsigręžia ir akimis susiranda Keitės kambarį. Jis lengviau atsikvepia tik tada, kai ant užtrauktų jos lango užuolaidų pamato tamsų į kambarį įėjusio inspektoriaus siluetą. Pasukame prieš kiaurai košiantį žvarbų vėją, ir netrukus Holderis išnyksta mums iš akių, pasislėpęs po krintančio sniego uždanga. Traukdami į pietus Dodo link pastebime, jog universiteto miestelio gatvės beveik tuščios, o paskutinės tuneliuose kentėto karščio liekanos seniai kažkur išsisklaidžiusios ir nuplautos smulkučių ištirpusio sniego lašelių, tekančių mano skruostais. Polis eina šiek tiek atitrūkęs nuo mūsų, jo žingsniai – skubresni ir ryžtingesni už mūsiškius. Visą tą laiką jis neprataria nė žodžio.

Ketvirtas skyrius

Jei ne ta knyga, su Poliu tikriausiai visai nebūčiau susipažinęs. Mudu, ko gero, vis tiek būtume susitikę Fajerstouno bibliotekoje, atsidūrę toje pačioje studijų grupėje arba abu pataikę užsirašyti į vieną iš literatūros seminarų, kuriuos būdami pirmakursiai lankėme, tad galbūt knyga čia nė nebuvo tokia svarbi. Bet kai pagalvoji, kad leidinys, apie kurį čia kalbame, buvo penkių šimtų metų senumo ir kad būtent tą knygą iki pat savo mirties valandos tyrinėjo mano tėvas, tikimybė, kad mudu su Poliu suvedė būtent toji knyga, atrodo gana didelė.

Knygą „Hypnerotomachia Poliphili", kurios pavadinimas, išvertus iš lotynų kalbos, reiškia „Polifilo susapnuota kova už meilę", apie 1499 metus išleido Venecijoje gyvenęs vyras, vardu Aldas Manucijus. „Hypnerotomachia" – tai enciklopedija, įvilkta į literatūros kūrinio rūbą, traktatas apie viską, pradedant architektūra ir baigiant zoologija, parašytas tokiu stiliumi, kad ten aprašomų įvykių tėkmė pasirodytų per lėta netgi vėžliui. Tai ilgiausia pasaulyje knyga, kurioje pasakojama apie vyro susapnuotą sapną, ir, palyginti su ja, Marselis Prustas, parašęs ilgiausią pasaulyje knygą apie žmogų, kuris valgė gabalėlį pyrago, atrodo kaip koks Ernestas Hemingvėjus. Drįsčiau spėti, jog paėmęs tą knygą į rankas panašiai pasijusdavo ir Renesanso epochos skaitytojas. Jau tais laikais, kai pasirodė, „Hypnerotomachija" buvo savotiškas dinozauras. Nors Aldas buvo žymiausias to meto spaustuvininkas, „Hypnerotomachija"

yra kratinys siužetų bei personažų, kurių tarpusavyje nesieja niekas, išskyrus pagrindinį, alegoriškų bruožų turintį knygos veikėją – paprastą žmogelį, vardu Polifilas. Knygos turinys paprastas: Polifilas sapnuoja keistą sapną, kuriame jis ieško moters, kurią myli. Bet visa tai pasakojama vaikštant tokiais aplinkkeliais, kad netgi daugumai Renesanso epochą tyrinėjančių mokslininkų – būtent tų žmonių, kurie stotelėje laukdami atvažiuojančio autobuso skaitinėja Plotiną – „Hypnerotomachija“ atrodo esanti iki skausmo nuobodi ir be galo sunkiai perprantama knyga.

Daugumai reiškia visiems, išskyrus tik mano tėvą. Per Renesanso istorijos studijas jis pražygiavo stengdamasis pataikyti į savo paties mušamo būgno taktą, ir kai dauguma iš jo kolegų nusigręžė nuo „Hypnerotomachijos“, jis, priešingai, – čiupo tą knygą ir daugiau nepaleido jos iš akių. Pasišvęsti šiam tyrinėjimui jį paskatino profesorius, pavarde Makby, kuris Prinstono universitete dėstė Europos istoriją. Tasai profesorius Makby, miręs metais anksčiau, negu aš išvydau šį pasaulį, buvo pilkas žmogelis į dramblio panašiomis ausimis ir smulkiais dantimis, už pasaulyje susilauktą sėkmę turintis būti dėkingas savo džiaugsmu bei energija trykštančiai asmenybei ir subtiliai nuojautai, kokie dalykai daro istoriją įdomią. Nors jo išorė niekam negalėjo padaryti bent kiek didesnio įspūdžio, akademiniame pasaulyje tasai žmogelis stovėjo išdidžiai pakelta galva. Kiekvienais metais, kai jis skaitydavo savo baigiamąją paskaitą apie Mikelandželo mirtį, pati didžiausia universiteto miestelyje esanti auditorija plūste priplūsdavo smalsuolių ir jau anksčiau koledžą baigusių vyrų, kilnojančių savo nosines ir šluostančių ašarojančias akis. Bet, svarbiausia, profesorius Makby buvo nepralenkiamas tyrinėtojas knygos, kurią visi kiti jo kolegos demonstratyviai ignoravo. Jis buvo įsitikinęs, jog „Hypnerotomachijos“ puslapiuose slypi kažkas ypatinga, o gal netgi kažkas didinga, tad įkalbinėjo savo studentus atsidėti tokios rūšies tyrinėjimams ir ieškoti tikrosios prasmės, slypinčios šioje senovinėje knygoje.

Vienas iš tokių studentų slaptosios prasmės ėmė ieškoti netgi uoliau, negu tikėjosi profesorius Makby. Mano tėvas buvo Ohaju-

je gyvenusio knygyno savininko sūnus, ir universiteto miestelyje jis pasirodė vos tik sulaukęs aštuoniolikos, praėjus beveik penkeriems metams po to, kai Skotas Ficdžeraldas pralaužė ledus, ir būti iš JAV centrinės dalies į Prinstoną atvykusiu vaikinu tapo madinga. Nuo tų laikų daug kas pasikeitė. Universitetas nusikratė jį slėgusios provincijos klubo praeities ir, sekdamas to laiko dvasia, sulaužė įsigalėjusią tradiciją. Mano tėvo bendramoksliai buvo paskutinė laida, kuriai dar buvo privalu sekmadieniais lankyti universiteto koplyčioje vykusias pamaldas. Praėjus metams po to, kai jis baigė studijas, pirmą kartą universitete pasirodė studentės merginos. Koledžo radijo stotis „WPRB" visiems tai pranešė skambant Hendelio „Aleliuja Chorui". Mano tėvas mėgdavo kartoti, kad jo jaunų dienų dvasia geriausiai išreikšta Imanuelio Kanto apybraižoje „Kas yra švietimas?" Kantas, jo supratimu, buvo aštuonioliktojo amžiaus paskutiniojo dešimtmečio Bobas Dylanas.

Būtent toks ir buvo mano tėvo veiklos stilius: panaikinti istorijoje esančią ribą, už kurios viskas atrodo neįdomu ir neperprantama. Istorija jam buvo ne laiko tėkmė ir didieji vyrai, bet idėjos ir knygos. Profesoriaus Makby patartas, jis dar dvejus metus liko Prinstone, o jį baigęs vėl nusidangino toli į Vakarus, į Čikagos universitetą, rašyti daktaro disertacijos apie Renesanso laikų Italiją. Paskui Niujorke jis dar metams gavo stipendiją, skiriamą rašantiems mokslinį darbą, kol pagaliau valstybinis Ohajo universitetas pasiūlė mano tėvui etatinę dėstytojo vietą skaityti penkioliktojo amžiaus istorijos kursą, ir jis pasinaudojo galimybe grįžti į gimtąsias vietas. Mano mama, buhalterė, labiau linkstanti prie Šelio ir Bleiko poezijos, mano seneliui išėjus į pensiją perėmė iš jo knygų prekybos verslą Kolumbijos valstijoje, tad šių dviejų tikrų bibliofilų šeimoje aš neišvengiamai augau tarp knygų, panašiai kaip kiti vaikai yra auklėjami religine dvasia.

Kai man buvo ketveri, drauge su mama vykdavau į Knygynų savininkų asociacijos posėdžius. Sulaukęs šešerių galėjau tiksliai paaiškinti, kuo skiriasi pergamentas nuo vaškinio popieriaus, bet menkai nutuokiau, koks yra skirtumas tarp firmų „Fleer" ir

„Topps“ gaminamų atvirukų su garsių sportininkų atvaizdais. Prieš atšvęsdamas savo dešimtąjį gimtadienį, rankose jau buvau laikęs gal pustuzinį pasaulinės reikšmės spausdinto žodžio šedevro – Gutenbergo Biblijos egzempliorių. Bet neprisimenu, kad mano gyvenime apskritai būtų buvęs toks laikas, kai nežinojau, kokia knyga buvo mūsų pačių susikurtos asmeninės religijos Biblija; toji knyga, žinoma, vadinosi „Hypnerotomachija“.

– Tai paskutinė didžioji Renesanso epochos paslaptis, Tomai, – imdavo man skaityti paskaitą tėvas, kaip kadaise jam, matyt, buvo aiškinęs profesorius Makby. – Bet dar niekas nė per žingsnį nepasistūmėjo, kad ją atskleistų.

Ir jis buvo teisus: niekas ta linkme nežengė nė žingsnio. Pirmiausia išleidus knygą praėjo ne vienas dešimtmetis, kol kas nors suprato, kad joje apskritai glūdi paslaptis, kurią reikia atskleisti. Tai paaiškėjo tik tuomet, kai mokslininkai padarė keistą atradimą. Drauge sudėjus pirmąsias kiekvieno „Hypnerotomachijos“ skyriaus raides, buvo perskaitytas lotynų kalba parašytas akrostichas: „Poliam Frater Franciscus Columna Peramavit“, kuris išvertus reiškia: „Brolis Frančeskas Kolona be galo myli Poliją“. Kadangi Polija yra vardas moters, kurios ieško Polifilas, mokslininkai galų gale ėmė kelti klausimą, kas iš tiesų buvo „Hypnerotomachijos“ autorius. Pačioje knygoje tokių duomenų nėra, to niekada nežinojo netgi Aldas, knygos leidėjas. Tačiau nuo tos dienos tapo įprasta manyti, jog knygos autorius – italas vienuolis, vardu Frančeskas Kolona. Tarp nedaugelio tyrinėtojų profesionalų, ypač tarp tų, kuriuos šiam darbui įkvėpė profesorius Makby, taip pat tapo priimta manyti, kad akrostichas tebuvo užuomina į toje knygoje slypinčius paslapčių klodus. Šios mokslininkų grupelės tyrinėjimų tikslas buvo atskleisti dar likusias paslaptis.

Mano tėvas visoje šioje istorijoje išgarsėjo dėl to, kad tą vasarą, kai man sukako penkiolika, surado vieną dokumentą. Tais metais, – paskutiniaisiais prieš lemtingąją automobilio avariją, – jis paėmė mane drauge į mokslinę ekspediciją, kurios metu aplankė vyrų vienuolyną Pietų Vokietijoje, o paskui patraukė į

Vatikano bibliotekas. Bute, kuriame mudu gyvenome, tebuvo vienas kambarys. Jame, kaip Italijoje įprasta, kartu buvo įrengta ir nedidelė virtuvėlė; dar ten buvo dvi sudedamosios lovos su ratukais ir prieštvaninis stereogrotuvas, tad ištisas penkias savaites su viduramžių epochos žmogui būdingu nuoseklumu, kai jis nusprendžia ką nors nubausti, iš savo atsivežtos įrašų kolekcijos tėvas kasryt išsirinkdavo vis naują Korelio šedevrą, ir lygiai pusę aštuntos mano miegą nutraukdavo smuikų bei klavesinų garsai, tarsi mano tėvo vardu primindami man, jog nėra tokio žmogaus, kurio tyrinėjimas galėtų palaukti.

Atsikėlęs rasdavau jį palinkusį virš kriauklės ir besiskutantį, lyginantį savo marškinius arba skaičiuojantį piniginėje turimus banknotus, – bet kad ir ką jis būtų veikęs, visuomet niūniuodavo tuo metu skambančio kūrinio melodiją. Kadangi buvo ne kažin kokio ūgio, jis labai rūpinosi net ir pačiomis nereikšmingiausiomis smulkmenomis, susijusiomis su savo išvaizda, ir rūpestingai išsipešiodavo žilus plaukus iš savo storų rudų plaukų čiubo, panašiai kaip floristai nuo rožių žiedų nuskainioja suvytusius vainiklapius. Jis stengėsi išsaugoti vidinę energiją ir gyvą domėjimąsi viskuo, juolab kad šios savybės, kaip jis manė, menksta sulig kiekviena aplink akis atsirandančia raukšle ir sulig vis naujomis protinį darbą dirbančio žmogaus kaktoje įsirėžiančiomis išminties raukšlėmis; ir kai tik mano vaizduotė atbukdavo nuo be galo ir be krašto besitęsiančių knygų prigrūstų lentynų, tarp kurių mudu abu praleisdavome ištisas dienas, jis nuoširdžiai mane užjausdavo. Atėjus priešpiečių metui patraukdavome į gatves, ieškodami šviežių pyragaičių ir ledų; kiekvieną vakarą jis išsitempdavo mane į miestą „pasigrožėti vaizdais“. Vieną vakarą Romoje tėvas parinko man turistinį maršrutą, kurio tikslas buvo pamatyti visus miesto fontanus, ir prisakė į kiekvieną iš jų įmesti po laimę nešančią vieno cento monetą.

– Vieną įmesk už Sarą ir Kristen, – tarė jis mums bestovint prie Baračios fontano. – Kad greičiau užgytų jų širdies žaizdos.

Kaip tik prieš mums išvažiuojant abi mano seserys kentėjo širdies kančias, nes buvo ką tik nutraukusios santykius su savo

mylimaisiais. Mano tėvas, kurio nuomonė apie dukterų draugus niekada nebuvo itin gera, pareiškė, esą nėra to blogo, kas neišeitų į gera.

– Kitą įmesk už savo mamą, – prie Tritono fontano paliepė jis. – Kad ištvertų su manimi.

Kai universitetas atmetė tėvo paduotą prašymą finansuoti jo tyrinėjimą, mamos knygynas ėmė dirbti ir sekmadieniais, kad būtų lengviau apmokėti mūsų kelionę.

– Ir dar vieną įmesk už mus, – tarė jis prie Keturių Srovių fontano. – Kad rastume tai, ko ieškome.

Aš taip iki galo ir nežinojau, ko mes ieškojome, bent jau tol, kol atsitiktinai tai aptikome. Žinojau tik tiek, jog tėvas manė „Hypnerotomachijos" tyrinėjimus pasiekus mirties tašką visų pirma dėl to, kad visi buvo pametę kelią dėl takelio. Trankydamas kumščiu į pietų stalą jis primygtinai reikalavo, jog su jo nuomone nesutinkantys mokslininkai įkištų savo galvas į smėlį ir jas ten laikytų. Jis tvirtino, kad pati knyga buvo pernelyg sudėtinga, jog suprastum ją, skaitydamas tai, kas joje parašyta; perspektyvesnis kelias buvo ieškoti dokumentų, kuriuose užsimenama, kas galėtų būti tos knygos autorius ir kodėl jis ją parašė.

O iš tikrųjų savo pernelyg siauru požiūriu į tiesą mano tėvas atstūmė nuo savęs daugybę žmonių. Jei ne radinys, kurį jis atsitiktinai aptiko aną vasarą, knygynas mūsų šeimai greitai būtų galėjęs tapti vieninteliu pragyvenimo šaltiniu. Bet fortūna ir vėl nusišypsojo mano tėvui – šįkart likus vos metams iki tos dienos, kai ji pati atėmė jam gyvybę.

Vienoje iš Vatikano bibliotekų, trečiame aukšte esančiame skyriuje, vienoje iš daugybės nišose įtaisytų lentynų, nuo kurių net ir valytojais čia dirbantys vienuoliai jau seniai nebuvo nubraukę dulkių, mudu su tėvu kaip tik stovėjome atsukę vienas kitam nugaras ir žvalgėmės, ar nesurasime problemos sprendimo rakto, rakto, kurio mano tėvas ieškojo metų metus, staiga jis rado laišką, įdėtą tarp storoko tomelio lapų, kuriame buvo aprašyta vienos šeimos istorija. Laiškas buvo datuotas dvejais metais anksčiau, negu buvo išspausdinta „Hypnerotomachija", ir adresuotas

vietinės bažnyčios nuodėmklausiui; jame buvo pasakojama vienos įtakingo aukšto rango Romos miesto piliečio atžalos istorija. Jo vardas buvo Frančeskas Kolona.

Sunku ir apsakyti, kaip susijaudino mano tėvas, pamatęs šį vardą. Akiniai metaliniais rėmeliais, kuriuos jis nešiojo ir kurie jam beskaitant vis slysdavo nosimi žemyn, padidino jo akis kaip tik tiek, kad jos galėtų tinkamai atspindėti jo susidomėjimą, – būtent tos nuo smalsumo išsprogusios akys dažniausiai ir būdavo vienintelė detalė, kurią, susitikę su tėvu, dauguma žmonių išsaugodavo savo atmintyje. Tą akimirką, kai jis nustatė savo radinio vertę, atrodė, kad į jo akis suplūdo visa patalpoje buvusi šviesa. Laiškas, kurį jis laikė rankose, buvo išmargintas negrabia rašysena, netaisyklingu ir laužytu Toskanos dialektu, susidarė įspūdis, jog jį parašęs žmogus gerai nemokėjo tos kalbos arba jam buvo neįprastas pats rašymo veiksmas. Sakiniai buvo padriki, mintys – be jokio sąryšio, laiško autorius kartais kalbėjo tarsi pats sau, kartais kreipdavosi į Dievą. Jis atsiprašė, kad nerašo lotyniškai ar graikiškai, nes tų kalbų esą nemokantis. Pagaliau jis rašė atsiprašąs ir už tai, ką padarė.

„Atleisk man, Švenčiausiasis Tėve, kad nužudžiau du žmones. Savo rankomis kirtau mirtinus smūgius, tačiau pats sumanymas buvo ne mano. Tai padaryti man įsakė ponas Frančeskas Kolona. Teisk mus ir būk mums abiem gailestingas.“

Laiške buvo teigiama, esą žmogžudystės buvo dalis gudraus ir rafinuoto plano, kurio toks paprastas žmogus kaip laiško autorius jokiu būdu nebūtų galėjęs suregzti. Abi aukos buvo vyrai, kuriuos Kolona įtarė esant išdavikais, ir jo nurodymu tiedu nelaimėliai buvo pasiųsti atlikti neįprastą misiją. Jiems buvo duotas laiškas, kurį jie turėjo pristatyti į bažnyčią, esančią už Romos miesto sienų; ten jų turėjo laukti trečiasis vyras, kuriam jis ir buvo skirtas. Abiem pasiuntiniams buvo prigrasinta mirtimi ir prisakyta laiško neatplėšti, nepamesti ir netgi nedrįsti prie jo liestis, prieš tai neužsimovus pirštinių. Taip prasidėjo pasakojimas apie paprastą Romos masoną, kuris San Lorenco bažnyčioje pasiuntė myriop du pasiuntinius.

Mudviejų su tėvu tą vasarą rastas laiškas akademiniuose sluoksniuose tapo žinomas kaip „Gražuolės dokumentas". Mano tėvas neabejojo, kad jo radinys pagerins jo reputaciją mokslininkų bendruomenėje, ir po šešių mėnesių išleido nedidelę to paties pavadinimo knygelę, kurioje atskleidė rastojo laiško sąsajas su „Hypnerotomachija". Knyga buvo dedikuota man. Joje tėvas įrodinėjo, jog „Hypnerotomachijos" autorius Frančeskas Kolona buvo ne Venecijoje gyvenęs vienuolis, kaip manė dauguma profesorių, bet Romos aristokratas, apie kurį užsimenama mūsų rastame laiške. Kad patvirtintų savo teiginį, jis knygos gale pridėjo papildymą, kuriame pateikė visus žinomus įrašus tiek apie venecijiečio vienuolio gyvenimą, kurį jis vadino Apsišaukėliu, tiek Romoje gyvenusio Kolonos biografijos faktus, kad skaitytojas galėtų tuos įrašus palyginti. Būtent šis priedas ir įtikino mus su Poliu, kad mano tėvo teiginiai buvo teisingi.

Šios istorijos detales perprasti nesudėtinga. Venecijoje buvęs vienuolynas, kuriame gyveno apsišaukėlis Frančeskas, vargu ar buvo tinkama vieta išaugti ir subręsti filosofui bei knygos autoriui; mano tėvo žodžiais tariant, tais laikais minėtas vienuolynas buvo tikra nuodėmių irštva, kur nesiliovė skambėjusi garsi muzika, kur buvo lėbaujama ir be saiko paleistuvaujama. Kai Popiežius Klementas VII pamėgino priversti tą broliją atvesti į protą ir pareikalavo laikytis susilaikymo įžadų, šie atsakė geriau tapsiantys liuteronais, bet drausmės nesilaikysią. Netgi tokiame bedieviškame fone Apsišaukėlio biografija atrodo kaip negirdėtų išsišokimų ir nusikaltimų virtinė. 1477-aisiais jis buvo ištremtas iš vienuolyno už neįvardytus nusižengimus. Po ketverių metų grįžo, bet, atrodo, tik tam, kad padarytų dar vieną nusikaltimą, už kurį tik per plauką nebuvo pašalintas iš dvasininkų luomo. 1516-aisiais jis, apkaltintas išprievartavimu, jau vėl neigė savo kaltę teisme, ir šį kartą buvo ištremtas iš vienuolyno visam gyvenimui. Bet tai Apsišaukėlio neatgrasė: jis vėl sugrįžo, ir vėl buvo

ištremtas, – šįkart už tai, kad įsivėlė į skandalingą juvelyro apiplėšimą. 1527-aisiais mirtis jo pasigailėjo ir pasiėmė iš šio pasaulio. Tais metais venecijiečiui Frančeskui Kolonai – daug kartų apkaltintam vagystėmis, pripažintam prievartautoju ir visą gyvenimą išbuvusiam dominikonu – buvo devyniasdešimt treji.

Tuo tarpu romietis Frančeskas, atrodo, turėjo visas mokslo vyrui reikalingas dorybes. Anot mano tėvo, jis gimė įtakingoje ir kilmingoje šeimoje, augo pačioje geriausioje Europos aukštuomenės draugijoje ir mokėsi pas pačiomis aukščiausiomis moralinėmis savybėmis pasižymėjusius Renesanso epochos intelektualus. Frančesko dėdė, Prosperas Kolona, buvo ne tik didžiai gerbiamas menų globėjas bei Katalikų Bažnyčios kardinolas, bet ir toks garsus humanistas, kad galėjo būti netgi Šekspyro dramos „Audra" veikėjo, taip pat vardu Prosperas, prototipu. Būtent dėl turėtų tokio pobūdžio ryšių, mano tėvo žodžiais tariant, šis žmogus vienas pats ir įstengė parašyti tokią sudėtingą knygą kaip „Hypnerotomachija", – ir tie ryšiai buvo tokie reikšmingi, jog būtinai turėjo būti paskelbti didžiausią autoritetą turinčiuose mokslo leidiniuose.

Paskutinis taškas šioje istorijoje, – bent jau mano nuomone, – buvo padėtas tuomet, kai paaiškėjo, kad tasai mėlyno kraujo turintis Frančeskas buvo Romos Akademijos narys, taigi priklausė brolijai, atsidavusiai pagoniškiesiems senosios Romos Respublikos idealams, apie kuriuos su neslepiamu susižavėjimu kalbama ir „Hypnerotomachijoje". Turint tai omenyje būtų visiškai suprantama, kodėl slaptajame akrostiche Kolona prieš savo vardą rašo trumpinį „Fra"*: titulą „brolis", kurį kiti mokslininkai laikė aiškiu įrodymu, jog Kolona buvo vienuolis, sveikinantis buvo įprasta vartoti ir Akademijos nariams.

Tačiau mano tėvo pateikti argumentai, mudviem su Poliu atrodę tokie aiškūs ir neatremiami, tik sudrumstė mokslo vandenis. Mano tėvas netikėtai mirė, ir jam jau neteko savo akimis pamatyti audros stiklinėje, kurią jis pats buvo sukėlęs tarp „Hypnerotoma-

---

* Lot. *frater* – brolis. – *Vert. past.*

chiją" tyrinėjusių mokslininkų ir kuri galų gale vos nesužlugdė jo paties. Beveik visi mano tėvo kolegos jo knygelę sutiko priešiškai; Vincentas Taftas tiesiog iš kailio išsinėrė bandydamas ją sukritikuoti ir suniekinti. Tuo metu teiginiai, ginantys venecijietį Koloną, jau buvo įsišakniję, ir kai mano tėvas vieną ar du iš jų pamiršo paminėti savo knygelės priede, viso jo darbo vertė tapo abejotina. „Jau vien pati mintis susieti dvi neaiškiomis aplinkybėmis įvykdytas žmogžudystes ir vieną iš pasaulyje labiausiai vertinamų knygų, – rašė Taftas, – yra ne kas kita, kaip liūdnas ir nevykęs bandymas reklamuoti save."

Mano tėvas, žinoma, buvo priblokštas. Mat mokslininkų bendruomenė atmetė tai, kas buvo jo karjeros pagrindas ir esmė, nepripažino rezultatų tyrinėjimo, kurio jis ėmėsi dar studijuodamas pas profesorių Makby. Jis taip ir nesuprato, kodėl jo atskleisti faktai buvo sutikti taip priešiškai ir tūžmingai. Vienintelis ištikimas „Gražuolės dokumento" gerbėjas, kiek man žinoma, buvo Polis. Jis tą knygelę perskaitė tiek daug kartų, kad įsiminė net dedikaciją. O kai atvyko į Pristoną ir naujokų albume rado Tomo Korelio Salivano pavardę, iš karto mane pažino iš antrojo vardo ir nusprendė susirasti.

Jeigu Polis tikėjosi sutikti jauną mano tėvo kopiją, tai turėjo skaudžiai nusivilti. Pirmakursis Polis sutiko žmogų, kuris šiek tiek šlubčiojo, jautėsi truputį nesmagiai, kad turi tokį keistą antrąjį vardą, ir buvo padaręs tai, kas tiesiog netilpo galvoje: išsižadėjęs „Hypnerotomachijos" ir tapęs šeimos, kurios religija buvo skaitymas, sūnumi paklydėliu. Nelaimingo atsitikimo sukeltos bangos vis dar ritosi per mano gyvenimo ežerą, bet tiesa yra ta, jog dar prieš mirštant tėvui jau buvau beprarandąs tikėjimą knygomis. Tuo metu palengva ėmiau suvokti, jog beveik visi knyginėmis žiniomis apsiginklavę žmonės, nors apie tai nė žodžiu neužsimena, turi tam tikrą išankstinį nusistatymą, visiems jiems būdingą įsitikinimą, kad prieš akis atsiveriantis pasaulis tėra iš-

kreiptas realybės vaizdas ir kad tik menas, panašiai kaip pora skaitymui skirtų akinių, tą vaizdą gali pakoreguoti. Mokslininkai ir intelektualai, kuriuos aš sutikdavau mūsų namuose, sėdinčius prie pietų stalo, atrodė taip, tarsi griežtų dantį ant pasaulio. Jie niekaip negalėjo iki galo susitaikyti su mintimi, kad mūsų gyvenimai nesutampa su dramatiška linija, kuria geras autorius apdovanoja didį literatūros personažą. Ir tik atsitiktinai ir be galo retai pasitaikančiomis grynosios tobulybės akimirkomis pasaulis tikrai tampa teatru. Ir būtent tai, kaip jiems atrodė, buvo tiesiog skandalinga.

Nė vienas iš jų niekada tiesiai to nepasakydavo, bet kai mano tėvo draugai ir bendradarbiai – visi, išskyrus Vincentą Taftą – atėjo į ligoninę manęs aplankyti, šiek tiek suglumę dėl tų recenzijų, kurias buvo parašę mano tėvo knygai, ir ėmė murmėti padrikas tėvui skirtas pagyras, kurias greitomis buvo sugalvoję laukiamajame, man tarsi akys atsivėrė. Aš perpratau juos iki galo kaip tik tą akimirką, kai jie žengė prie mano lovos: kiekvienas iš jų atėjo nešinas glėbiu knygų.

– Ši knyga padėjo man, kai mirė mano tėvas, – tarė istorijos katedros vedėjas ir padėjo Mertono „Septynaukštį kalną“ ant šalia mano lovos buvusio ištraukiamo padėklo, skirto maistui.

– Aš radau paguodą skaitydama Odeną, – sučiulbėjo jauna doktorantė, kurios disertacijos vadovas buvo mano tėvas. Ji paliko man tą knygą minkštais viršeliais ir vienu nukirptu kampu, kad nesužinočiau jos kainos.

– Tau reikia knygos, kuri padėtų suimti save į rankas, – šnipštelėjo kažkoks vyras, kai kiti išėjo iš palatos, – o ne šito bekraujo skaitalo.

Aš taip ir neatpažinau, kas jis toks. Jis paliko „Grafo Montekristo“ tomą, kurį jau buvau skaitęs, ir man beliko tik stebėtis, ar tas žmogus tikrai manė, kad dabar labiausiai man reikalingas jausmas yra kerštas ir kad jis greičiausiai įkvėps man drąsos vėl stotis ant kojų.

Įsitikinau, kad nė vienam iš tų žmonių su realybe nesisekė tvarkytis geriau, nei tai pavyko padaryti man. Toje realybėje mano

tėvo mirtis buvo skausmingas, bet nepakeičiamas faktas, kuriuo buvo atvirai šaipomasi iš taisyklių, tokių brangių jiems, – būtent, kad kiekvieną faktą galima interpretuoti iš naujo, kad kiekvieną pabaigą galima pakeisti. Dikensas perrašė savo „Didžiuosius lūkesčius" tik todėl, kad Pipas būtų laimingas. Bet tai, kas nutiko man, negalėjo perrašyti niekas.

Kai sutikau Polį, iš pradžių buvau atsargus. Dvejus paskutiniuosius metus vidurinėje mokykloje aš praleidau per prievartą ugdydamas tam tikras charakterio savybes: kai tik pajusdavau įsiskaudant koją, būtinai žingsniuodavau toliau; kai instinktas kuždėdavo man, kad nesustodamas praeičiau palei sporto salės ar merginos, kuri man pradėdavo patikti, namo duris, automobilio, kurį ką tik nusipirko draugas, dureles, prisiversdavau sustoti, pasibelsti, ir kartais įsiprašydavau vidun. Bet dabar, žiūrėdamas į Polį, aiškiai mačiau, kuo būčiau galėjęs tapti.

Polis buvo nedidelio ūgio, pablyškęs, ant galvos besidraikantys plaukai, rodės, menkai teprižiūrimi, ir apskritai jis buvo labiau panašus į berniuką, o ne į vyrą. Vieno jo bato raištelis vilkosi atsirišęs, o rankoje jis turėjo knygą ir laikė ją taip, tarsi tai būtų jį saugantis skydas. Jau patį pirmą kartą, vos prisistatęs kas esąs, jis ėmė cituoti „Hypnerotomachiją". Pasijutau taip, tarsi būčiau pažinojęs jį geriau negu pats to norėjau. O vieną rugsėjo pradžios vakarą, saulei leidžiantis, jis užklupo mane netoli universiteto miestelio esančioje kavos parduotuvėje, kur šiuo gėrimu buvo galima ir pasivaišinti. Pačią pirmą akimirką man nevalingai kilo mintis tą vakarą tiesiog nekreipti į jį dėmesio, o paskui – apskritai vengti.

Bet man dar nespėjus atsiprašyti, kad negaliu praleisti su juo vakaro, Polis kai ką pasakė. Ir tie žodžiai visus mano ketinimus apvertė aukštyn kojom.

– Nežinau kodėl, – tarė jis, – bet jaučiuosi taip, tarsi jis būtų ir *mano* tėvas.

Dar nebuvau spėjęs papasakoti jam apie avariją, bet to, ką jis pasakė, kaip tik ir nederėjo sakyti.

– Tu nieko apie jį nežinai, – atsakiau aš.

– Žinau. Turiu visų jo darbų kopijas.

– Klausyk...

– Iškapsčiau netgi jo daktaro disertaciją...

– Jis – ne knyga. Negali jo tiesiog imti ir perskaityti.

Bet mano žodžiai atšoko kaip žirniai į sieną.

– „Rafaelio Roma", 1974-ieji. „Fičinas ir Platono atgimimas", 1979-ieji. „Santa Kročės vyrai", 1985-ieji.

Ir jis pradėjo skaičiuoti, lenkdamas pirštą po piršto.

– „Hypnerotomachia Poliphili" ir „Horapolio hieroglifai". Publikuota žurnalo „Renaissance Quarterly" 1987-ųjų birželio mėnesio numeryje. „Leonardo gydytojas". Išspausdinta „Journal of Medical History" 1989 metų tome.

Chronologija nepriekaištinga, niekur neprikibsi.

– „Riaušių kėlėjas". Pasirodė „Journal of Interdisciplinary History" 1991 metų tome.

– Pamiršai straipsnį žurnale „BARS", – neiškenčiau aš.

Pilnas to žurnalo pavadinimas buvo „Bulletin of the American Renaissance Society".

– Tai buvo devyniasdešimt antraisiais.

– Devyniasdešimt pirmaisiais.

– Juk tik nuo devyniasdešimt antrųjų jie pradėjo priiminėti straipsnius iš draugijai nepriklausančių mokslininkų, – suraukė kaktą jis. – Tai buvo antrieji vidurinės mokyklos metai. Prisimeni? Tą rudenį.

Mes abu nutilomę. Akimirką jis atrodė šiek tiek susirūpinęs. Ne todėl, kad suklydo, bet dėl to, kad suklupau aš.

– Gal patį straipsnį jis parašė devyniasdešimt pirmaisiais, – vėl prabilo Polis, – o devyniasdešimt antraisiais jis buvo išspausdintas. Ar tai norėjai pasakyti?

Aš pritariamai linktelėjau galva.

– Tada – devyniasdešimt pirmieji. Tu teisus, – nusileido jis ir išsitraukęs padėjo ant stalelio knygą, kurią kaip tik nešiojosi su savimi. – Ir pagaliau štai šita.

Pirmasis „Gražuolės dokumento“ leidimas.

Polis pagarbiai pakilnojo knygelę ir tarė:

– Iki šiol geriausias jo darbas. Tu irgi ten buvai, kai jis rado tą dokumentą, ar ne? Na, tą laišką, kur užsimenama apie Koloną?

– Buvau.

– Aš irgi būčiau norėjęs pamatyti visa tai savo akimis. Tai turėjo būti nuostabu.

Poliui besėdint, nukreipiau žvilgsnį jam per petį į priešais esančią kavinės sieną ir pažvelgiau pro langą. Lapai ant medžių jau buvo nuraudę. Palengva ėmė lynoti.

– Taip ir buvo, – tariau.

Polis papurtė galvą:

– Tau be galo pasisekė.

Jo pirštai švelniai perbėgo mano tėvo parašytos knygos puslapiais.

– Prieš dvejus metus jis mirė, – neištvėriau aš. – Mes patekome į automobilio avariją.

– Ką?

– Jis žuvo vos spėjęs pabaigti šią knygą.

Jam už nugaros buvusio lango kampai ėmė rasoti. Gatve praėjo vyras, laikantis laikraštį sau virš galvos ir besistengiantis, kad jo nesulytų.

– Ar į jus trenkėsi kita mašina?

– Ne. Tėvas pats nesuvaldė automobilio.

Polis pirštu ėmė trinti ant knygos aplanko įspaustą atvaizdą. Tai buvo nesudėtinga emblema – delfinas su inkaru. Venecijoje veikiančios leidyklos „Aldine Press“ ženklas.

– Aš nežinojau... – buvo bepradedąs jis.

– Nieko tokio.

Tąkart trukęs tylos tarpas buvo pats ilgiausias iš visų, kurie kartais įsiterpdavo ir į vėlesnius mūsų pokalbius.

– Mano tėvas mirė, kai man buvo ketveri, – vėl prabilo Polis. – Jį ištiko širdies smūgis.

– Užjaučiu.

– Ačiū.

– O kuo užsiima tavo mama? – paklausiau.

Ant knygos aplanko Polis rado susimetusią raukšlę ir ėmė pirštais ją glostyti.

– Ji mirė metais vėliau.

Norėjau jam ką nors pasakyti, bet visi žodžiai, kuriuos tokiose situacijose buvau girdėjęs tariant, kažkodėl strigo man burnoje.

Polis pamėgino nusišypsoti.

– Aš – kaip tas Oliveris, – lyg niekur nieko pareiškė jis sudėjęs rankas taip, lyg laikytų dubenėlį. – „Prašau, pone, aš dar palauksiu“.

Šiaip taip prisiverčiau nusijuokti, nors nebuvau tikras, ar jis kaip tik juoko ir tikėjosi.

– Tik norėjau, kad žinotum, ką turėjau omeny... – paaiškino jis. – Kai kalbėjau apie tavo tėvą...

– Suprantu.

– Aš tai pasakiau tik todėl, kad...

Supdamiesi ir šokčiodami, pakilę šiek tiek aukščiau apatinio lango rėmo, pro šalį plaukė skėčiai, tarsi juos būtų nešęs nesulaikomas oro srautas. Polis ėmė kalbėti, stengdamasis užkaišioti mūsų pokalbyje žiojinčias spragas. Jis man papasakojo, kaip po jo tėvų mirties atsidūrė savo gimtojo miestelio mokykloje, kurioje prieglaudą rasdavo našlaičiai ir tie, kurie būdavo pabėgę iš namų; kaip jis, mokydamasis vidurinėje mokykloje, didžiąją dalį laiko praleido knygų draugijoje, tad į koledžą atvyko tvirtai nusprendęs gyventi taip, kad jo gyvenimas nenueitų veltui; kaip jis troško draugų, kurie neieškotų žodžio kišenėje. Pagaliau jis nutilo ir sutrikęs pažvelgė į mane puikiai suprasdamas, kad sugadino mūsų pokalbį.

– Tai kokiame bendrabutyje gyveni? – lyg niekur nieko paklausiau, nes žinojau, kaip jis dabar jaučiasi.

– Holderyje. Ten, kur ir tu.

Polis išsitraukė pirmakursių albumo kopiją ir parodė man puslapį užlankstytais kampais.

– Ar ilgai manęs ieškojai? – paklausiau.

– Tiesiog radau čia įrašytą tavo vardą.

Aš vėl žvilgtelėjau pro langą. Dabar virš apatinio lango rėmo plaukė vienas vienintelis raudonas skėtis. Jis sustojo prie kavos parduotuvės lango ir, prieš įsmukdamas į vidų, rodos, pakibo ore.

Atsisukęs į Polį paklausiau:

– Gal nori dar kavos?

– Aišku. Ačiū.

Štai taip viskas ir prasidėjo.

Koks keistas užsiėmimas statyti oro pilis. Mudu sulipdėme savo draugystę visai iš nieko, nes niekas, visiškai niekas mudviejų nesiejo. Po to vakaro kalbėtis su Poliu man ėmė atrodyti vis labiau ir labiau natūralu. Neilgai trukus netgi mano jausmai mirusiam tėvui pradėjo darytis panašūs į tuos, kuriuos jautė ir jis: negalėjau atsikratyti minties, jog galbūt tai mūsų abiejų tėvas.

– Žinai, ką jis sakydavo? – tariau Poliui, kai vieną vakarą sėdėdami jo miegamajame kalbėjomės apie tą lemtingąją avariją.

– Ką?

– „Stiprus atima iš silpno, bet gudrus atima iš stipraus“.

Polis šyptelėjo.

– Prinstone buvo toks senas krepšinio treneris, kuris nuolat tai kartodavo, – ėmiau pasakoti aš. – Kai pradėjau lankyti vidurinę mokyklą, nutariau išmėginti laimę krepšinio aikštelėje. Mano tėtis kasdien paimdavo mane iš treniruotės, ir kai imdavau skųstis, jog esu daug žemesnis negu visi kiti, jis sakydavo: „Juk visai nesvarbu, koks tavo ūgis, Tomai. Prisimink: „Stiprus atima iš silpno, bet gudrus atima iš stipraus“. Jis nuolat kartojo tą patį, – papur-

čiau galvą ir pridūriau: – Dieve mano, nuo tų žodžių man jau būdavo bloga.

– Manai, kad tai tiesa?

– Kad gudrus atima iš stipraus?

– Aha.

Aš nusijuokiau:

– Tu niekad nematei manęs žaidžiančio krepšinį!

– O aš tikiu, – pareiškė jis. – Tikrai tikiu.

– Gal juokauji...

Aš nepažinojau kito tokio vaikino, kuris, besimokydamas vidurinėje mokykloje, tiek kartų būtų buvęs įkištas į rūsį ir gąsdintas visokiausių chuliganų.

– Ne, aš visai rimtai, – tarė jis ir, kilstelėjęs rankas į viršų, pridūrė: – Juk mes esame čia, ar ne?

Ir taip sakydamas jis šiek tiek pabrėžė žodį „mes".

Abu nutilome, ir aš pažvelgiau į tris knygas, kurios gulėjo ant jo rašomojo stalo. „Strunkas ir Vaitas"*, Biblija ir „Gražuolės dokumentas". Prinstonas jam buvo tikra dovana. Būdamas čia jis galėjo pamiršti viską pasaulyje.

---

* Turima omenyje tarp studentų populiari Viljamo Strunko (William Strunk) ir E. B. Vaito (E. B. White) knyga „Stiliaus figūros" („The Elements of Style"). – *Vert. past.*

Penktas skyrius

Polis, Džilas ir aš traukiame į pietus nuo Holderio, universiteto miestelio centro link. Rytuose pro aukštus ir siaurus Fajerstouno bibliotekos langus srūvantys šviesos pluoštai, nelyginant iki raudonumo įkaitinti peiliai, raižo krintančias snaiges. Tamsoje visas pastatas atrodo kaip senovinė krosnis, kurios storos akmeninės sienos saugo išorinį pasaulį nuo mokymosi karščio bei ugnies. Kartą sapnavau, kad užsukau į Fajerstouno biblioteką vidury nakties ir radau ją pilną vabzdžių – tūkstančius knygėdžių, užsikabinusių sau ant nosies mažulyčius akinius ir užsimaukšlinusių naktines kepuraites, kurie kažkokiu stebuklingu būdu maitinosi skaitydami visokias istorijas. Rangydamiesi jie ritosi per knygų puslapius, keliavo per žodžių miškus, ir įtampai augant, įsimylėjėliams bučiuojantis, o niekšams pagaliau atidavus galus, knygėdžių uodegėlės ėmė švytėti, ir netrukus visa biblioteka virto bažnyčia, išpuošta iš dešinės į kairę ir iš kairės į dešinę siūbuojančiomis žvakelėmis.

– Ten manęs laukia Bilas, – trumpai stabtelėjęs primena mums Polis.

– Ar nori, kad ir mes eitume drauge? – klausia Džilas.

Polis papurto galvą:

– Ne, nebūtina.

Bet iš balso suprantu, kad Polis gudrauja.

– Aš eisiu su tavimi, – pareiškiu jam.

– O aš, vaikinai, jūsų palauksiu bendrabučio kambaryje, – sako Džilas. – Ar nepavėluosite? Devintą valandą – Tafto paskaita.

– Taip, – nuramina jį Polis. – Žinoma, kad grįšime.

Džilas atsisveikindamas mosteli ranka ir apsisukęs nueina. Mudu su Poliu toliau traukiame taku, vedančiu į Fajerstouno biblioteką.

Kai tik liekame vieni, staiga suvokiu, jog mudu visai neturime ką vienas kitam pasakyti. Jau daug dienų prabėgo nuo to laiko, kai paskutinįkart iš tiesų kalbėjomės. Dabar mes kaip broliai, kurie nemėgsta vienas kito žmonos; negalime suregzti netgi visai nereikšmingo pokalbio, nepaminėdami to, kas mus skiria: jam atrodo, kad išsižadėjau „Hypnerotomachijos" dėl draugystės su Keite, o aš manau, jog jis dėl „Hypnerotomachijos" atsisakė kur kas daugiau, negu pats suvokia.

– Ko tas Bilas nori? – paklausiu mums priartėjus prie pagrindinio įėjimo.

– Nežinau. Jis man nesakė.

– Kur mes su juo susitiksime?

– Retų spaudinių skyriuje.

Ten, kur Prinstono universitetas laiko „Hypnerotomachijos" kopiją.

– Manau, jis aptiko kai ką svarbaus.

– Pavyzdžiui, ką?

– Nežinau, – numykia Polis, tarsi ieškodamas tinkamų žodžių. – Bet toje knygoje slypi kur kas daugiau, negu mes manėme. Tuo aš nė kiek neabejoju. Mudu su Bilu jau kuris laikas jaučiame, kad užčiuopėme kai ką sensacingo ir sėdime ant ledkalnio viršūnės.

Paskutinį kartą Bilą Steiną prabėgomis mačiau prieš kelias savaites. Šeštus metus jis jau tupėjo doktorantūroje, vis dar vykdydamas, rodės, begalinę savo studijų programą, ir po truputį lipdė savo disertaciją apie Renesanso laikais veikusiose spaustuvėse naudotas technologijas. Jis atrodė kaip tikras kaulų vyniotinis ir iš pradžių siekė tapti diplomuotu bibliotekininku, bet netru-

kus jo ambicijos išaugo: Bilas užsibrėžė gauti etatines pareigas, profesoriaus vietą ir padaryti karjerą. Visas šias įkyrias mintis jo galvoje sužadino noras tarnauti knygoms, ilgainiui peraugęs į troškimą, kad knygos tarnautų jam. Kiekvieną kartą, kai sutinku Bilą ne Fajerstouno bibliotekos salėse, jis man atrodo panašus į laisvėn ištrūkusį vaiduoklį ar pernelyg stipriai užrištą kaulų maišą, pavandenijusiomis akimis ir keistais raudonais garbanotais plaukais, išduodančiais jo pusiau žydiškas, pusiau airiškas šaknis. Nuo jo trenkia bibliotekos pelėsiais ir knygomis, kurias visi seniai pamiršo, o kai pasikalbu su juo, paskui kartais sapnuoju košmarus, kuriuose Čikagos universitetą užplūsta visa armija bilų steinų – doktorantų, dirbančių savo darbus su robotams būdingu nuoseklumu, kurio man visada trūko ir kurie perveria mane kiaurai savo nikelio spalvos akutėmis.

Bet Poliui atrodo visai kitaip. Jis tvirtina, jog Bilas, nors jo asmenybė ir daro įspūdį, kaip intelektualas turi vieną trūkumą: jam trūksta kūrybinės kibirkštėlės. Steinas rėplioja per biblioteką kaip voras per mansardą, rydamas mirusias knygas ir apraizgydamas jas plonytėmis gijomis. Bet tai, ką jis paskui su jomis daro, visada yra mechaniška ir negyva, nulemta griežto darbo plano, nuo kurio jis ir norėdamas neįstengia nukrypti.

– Ar čia reikia eiti? – pasitikslinu.

Žengdamas koridoriumi Polis rodo man kelią. Retų spaudinių skyrius įsikūręs atokiau, pačiame Fajerstouno bibliotekos kampe – lengva praeiti jo nė nepastebėjus. Įkėlus koją į jo valdas, kur pačios naujausios knygos – kelių šimtų metų senumo, laikas tampa reliatyvus. Su atvestais literatūros seminarus lankančiais vyresniųjų kursų studentais čia elgiamasi kaip su mokinukais, kuriems pamoka bus vedama ne klasėje, o lauke: iš jų atimami rašikliai ir pieštukai, patikrinama, ar švarios jų rankos. Neretai galima išgirsti bibliotekininkus, duodančius velnių etatiniams universiteto profesoriams, kad šie žiūrinėdami knygas prie jų nesiliestų. Pagyvenusių žmonių fakultete studijuojantys seneliai čia ateina, kad vėl pasijustų jauni.

– Skyrius jau nedirba, – užmetęs akį į savo elektroninį laikrodį, sako Polis. – Matyt, Bilas susitarė su ponia Lockhart, kad dar neuždarytų.

Dabar esame Steino pasaulyje. Ponia Lockhart, bibliotekininkė, kurią aiškiai pamiršo laikas, tikriausiai kadaise adė kojines drauge su ponia Gutenberg. Jos oda lygi ir balta kaip drobė; ja aptemptas visas smulkutis jos skeletas, atrodo, tiesiog sukurtas nardyti tarp stelažų. Didžiąją dienos dalį ją galima rasti seniai mirusiomis kalbomis kažką neaiškiai burbančią aplink ją sustatytoms knygoms, panašiai kaip iškamšų gamintojas kažin ką šnabžda savo kambariniams gyvūnėliams. Mes praeiname pro šią moterį net neapsikeitę žvilgsniais, tik prie jos stalo pritvirtintu tušinuku tylomis pasirašę skaitytojų apskaitos žurnale.

– Jis – ten, – pažinusi Polį mesteli ponia Lockhart.

Pamačiusi mane ji tik keistai šnirpšteli.

Perėję siaurą koridorėlį prisiartiname prie durų, kurių man dar niekad nėra tekę atidaryti. Polis žingteli prie jų, du kartus pabeldžia ir laukia atsako.

– Ponia Lockhart? – kažkas atsiliepia aukštu trūkčiojančiu balsu.

– Čia aš, – sako Polis.

Trakšteli atrakinama spyna, ir durys lėtai prasiveria. Prieš mus stovi Bilas Steinas, pusę pėdos aukštesnis tiek už mane, tiek už Polį. Pirmiausia pamatau jo pilkšvas akis ir pastebiu, kokios jos paraudusios ir pasruvusios krauju. O tos akys pirmiausia pastebi mane.

– Ir Tomas su tavimi atėjo, – tarsteli jis, kasydamasis smakrą. – Gerai. Tegul jau. Nieko tokio.

Bilas visuomet kalba sukdamas ratais ir neidamas tiesiai prie reikalo esmės, tarsi nebūtų tiesioginio ryšio tarp jo tariamų žodžių ir galvoje besisukančių minčių. Tačiau toks įspūdis klaidingas. Kelias minutes iškentęs Bilo kasdieniškus buitinius tauškalus, staiga jo beriamų žodžių sraute pamatai blykstelėjimą, atskleidžiantį šio žmogaus išsilavinimą ir gabumus.

– Kokia nesėkminga diena, – iš tolo pradeda kalbą jis, vesdamas mus salės labirintais. – Visa savaitė niekam tikusi. Na, nieko tokio. Man nieko neatsitiko.

– Kodėl negalėjome pasikalbėti telefonu? – klausia Polis.

Steinas tik pražioja burną, bet nieko neatsako. Paskui pirštu pasikrapšto priekinių dantų tarpdantį. Galiausiai atsisega savo striukės užtrauktuką ir atsisuka į Polį:

– Ar kas nors ėmė iš bibliotekos tavo skaitytas knygas?

– Ką?

– Klausiu, nes kažkas kišo nagus prie manųjų.

– Bilai, tokių dalykų kartais pasitaiko.

– Pasitaiko? Kam galėjo prireikti mano skaityto straipsnio apie Viljamą Kakstoną? Ir Aldo mikrofilmų?

– Kakstonas – plačiai žinomas veikėjas, – paaiškina Polis.

Kaip gyvas nesu girdėjęs apie jokį Viljamą Kakstoną.

– Bet ką galėjo sudominti 1877-aisiais pasirodęs straipsnis, kuriame apie jį rašoma? – niekaip negali nusiraminti Bilas. – Juk jį galima rasti tik „Forrestal Annex“ žurnale. O Aldo „Šventosios Katerinos laiškai“?

Čia jis atsigręžia į mane:

– Priešingai negu manyta, tai nėra pirmasis spaudinys, kuriame panaudotas kursyvas, – ir vėl kreipiasi į Polį: – Paskutinį kartą mikrofilmą, be mudviejų, kažkas žiūrėjo aštuntajame dešimtmetyje. Septyniasdešimt pirmaisiais, paskui – septyniasdešimt antraisiais. Ir štai vakar jo vėl kažkam prireikė. Ar tau nieko panašaus nenutiko?

Polis suraukia kaktą:

– Ar buvai nuėjęs į Skaitytojų aptarnavimo skyrių?

– Į kokį dar Skaitytojų aptarnavimo skyrių? Aš kalbėjau su Rodu Karteriu. Jie nieko nežino – ničnieko!

Rodas Karteris – vyriausiasis Fajerstouno bibliotekininkas. Per jo rankas eina visos knygos.

– Na, nežinau, – sako Polis, stengdamasis dar labiau nesujaudinti Bilo. – Tikriausiai tai nieko nereiškia. Tavimi dėtas, dėl to nesukčiau sau galvos.

– Aš ir nesuku. Visiškai. Bet yra dar kai kas.

Taip taręs, Bilas nupėdina į tolimąjį salės kampą, kur stalas stovi taip arti sienos, jog, atrodytų, pro tą tarpą neįmanoma prasisprausti. Bet jis pralenda nesukeldamas nė menkiausio garso ir ranka patapšnoja per savo odinės striukės kišenę.

– O tie telefono skambučiai? Atsiliepiu ir... klakt, kažkas padeda ragelį. Vėl pakeliu, ir vėl – klakt. Iš pradžių skambino į butą, paskui telefonas ėmė skambėti ir mano darbo kabinete.

Jis papurto galvą ir tęsia toliau:

– Na tiek to, nesvarbu. Arčiau prie reikalo. Aš kai ką radau, – berte išberia Bilas ir, nervingai pažvelgęs į Polį, mesteli: – Gal tau šito prireiks, o gal ir ne. Nežinau. Bet manau, kad tai padės tau baigti darbą.

Iš vidinės striukės kišenės jis išsitraukia kažkokį maždaug plytos didumo paketėlį, rūpestingai įvyniotą į audeklą. Atsargiai padėjęs ant stalo, Bilas ima jį išvynioti. Steinas turi dar vieną keistenybę, kurią esu pastebėjęs jau anksčiau: jo rankos nesiliauja nervingai trūkčiojusios, kol jose neatsiduria knyga. Tas pats pasikartoja ir dabar: kai jis pagaliau išvynioja knygą, jo rankų judesiai tampa ramesni. Atvyniojus „vystyklus“ paaiškėja, kad juose guli gerokai aptrintas, ne didesnis kaip šimto puslapių, tomelis. Nuo knygos sklinda keistas sūrymo kvapas.

– Iš kokio ji rinkinio? – klausiu, nes ant knygos nugarėlės nematau parašyto jos pavadinimo.

– Iš jokio, – atšauna Bilas. – Ta knyga atkeliavo iš Niujorko. Iš antikvariato. Aš ją radau.

Polis neprataria nė žodžio. Jis lėtai tiesia ranką prie knygos. Iš gyvūno odos pagamintas įrišimas – šiurkštus ir paprastas, vienoje vietoje jau įtrūkęs, tad susiūtas odiniu virželiu. Puslapiai pjaustyti ranka. O gal dirbtuvėje, kur dirbama su istoriniais anų laikų spausdinimo įrankiais. Ši knyga aiškiai priklausė kokiam nors entuziastui.

– Jai turėtų būti koks šimtas metų, – nesulaukęs, kad Steinas pateiktų daugiau faktų, tarsteliu aš. – O gal ir pusantro.

Steinas baisiausiai sudirgsta ir meta tokį žvilgsnį, tarsi šuo būtų priteršęs ant jam priklausančio kilimo.

– Klysti, – kirste nukerta jis. – Tu klysti. – Iš tų žodžių suprantu, kad tas šuo – tai aš, o Bilas tęsia toliau: – Knygai – *penki* šimtai metų.

Aš vėl įbedu akis į knygą.

– Iš Génujos, – nenuleisdamas akių nuo Polio paaiškina Bilas. – Pauostyk.

Polis tyli. Jis išsitraukia iš kišenės nepadrožtą pieštuką, apsuka jį ir, atsargiai užkabinęs viršelį minkštu trintuko gumbeliu, atverčia knygą. Vieną puslapį Bilas jau suspėjo pažymėti toje vietoje įdėjęs šilkinę juostelę.

– Atsargiai, – Steinas pakelia rankas virš knygos ir išskečia pirštus. Jo nagai nukramtyti iki pat gyvuonies. – Nepalik dėmių. Šitą knygą aš tik pasiskolinau, – sako jis ir, akimirką padvejojęs, priduria: – Kai baigsiu, turėsiu grąžinti.

– Kur ją radai? – susidomi Polis.

– Argosio knygyne, – tarsteli Bilas. – Niujorke. Juk tau šitos knygos ir trūko, ar ne? Dabar galėsime baigti ką pradėję.

Polis, rodos, visai praleidžia pro ausis, kad Steinas staiga ėmė vartoti visai kitokius įvardžius.

– Tai kas gi čia per knyga? – užsispiriu sužinoti aš.

– Tai Genujos uosto viršininko dienoraštis, – sako Polis.

Jis kalba tyliai, o jo žvilgsnis slysta kiekvienu raidėmis išmargintu knygos puslapiu.

– Ričardo Kurio dienoraštis? – apstulbęs paklausiu aš.

Polis tylomis linkteli. Prie šio senovinio genujietiško manuskripto Kuris dirbo prieš trisdešimt metų, nes buvo tvirtai įsitikinęs, kad būtent šis dokumentas – raktas į „Hypnerotomachijos" paslaptis. Bet kai tik apie tą knygą jis prasitarė Taftui, knyga netrukus iš Kurio buto buvo pavogta. Kuris primygtinai kartojo, jog tai buvęs Tafto darbas. Kad ir kaip ten iš tikrųjų buvo, mudu su Poliu jau iš pat pradžių buvome susitaikę su mintimi, kad ši knyga mums pražuvo amžinai. Tad savo darbe mums teko apsieiti be

jos. Tačiau dabar, kai Polį jau spaudžia laikas ir jis turi baigti savo diplominį darbą, šis dienoraštis gali turėti aukso vertę.

– Ričardas man sakė, kad čia yra užuominų apie Frančeską Koloną, – prabyla Polis. – Frančeskas laukė laivo, kuris turėjo atplaukti į tą uostą. O uosto viršininkas savo dienoraštyje darė įrašus apie jį ir jo žmones. Minėjo, kur šie buvo apsistoję ir ką veikė.

– Pasiimk tą knygą vienai dienai, – pertraukia jį Bilas. Paskui jis atsistoja ir žengia prie durų. – Jei tau reikia, pasidaryk kopijas. Bet ranka. Išsirašyk viską, kas padės tau baigti diplominį darbą. Paskui man ją grąžink.

– Ar jau išeini? – pagaliau atplėšia akis nuo knygos Polis.

– Man jau laikas.

– Ar dar susitiksime Vincento paskaitoje?

– Paskaitoje? – tarsi nustebęs stabteli Bilas. – Ne. Negaliu.

Jau vien matydamas, kaip tas vyrukas trūkčioja ir jaudinasi, aš imu nervintis.

– Būsiu savo darbo kabinete, – paaiškina jis, rišdamasis sau ant kaklo languotą vilnonę kaklaskarę. – Bet nepamiršk: knygą turi man atiduoti.

– Aišku, – sutinka Polis, prisitraukdamas arčiau išvyniotą paketėlį. – Per naktį ją pergraušiu. Kai ką gal ir išsirašysiu.

– Ir nieko nesakyk Vincentui, – priduria Steinas, užsitraukdamas savo striukės užtrauktuką. – Tegul tai lieka tarp mūsų.

– Rytoj tau ją atiduosiu, – nuramina draugą Polis. – Savo diplominį darbą privalau pabaigti iki vidurnakčio.

– Tai iki rytojaus, – rišdamasis kaklaskarę sau ant sprando ir jau slinkdamas iš salės atsisveikina Steinas. Jis visada išeina taip netikėtai, jog pagalvoji, kad vyksta kažkas labai dramatiška. Dėjęs kelis ilgus žingsnius, jis praeina pro pultą, kur karaliauja ponia Lockhart, ir dingsta mums iš akių. Bibliotekininkė, kuriai laiko dėsniai, rodos, neturi jokios galios, uždeda savo suvytusį delną ant nušiurusios Viktoro Hugo knygos ir paglosto kaklą senam savo draugužiui.

– Ponia Lockhart, – atsklinda Bilo balsas ir tuoj pat išsisklaido patalpoje, kurios mes su Poliu negalime matyti. – Iki pasimatymo.

– Ar čia iš tikro tas pats dienoraštis? – paklausiu, vos tik Bilas išeina.

– Tik paklausyk, – sako Polis.

Jis vėl įbeda akis į knygelę ir ima balsu skaityti. Iš pradžių versdamas ekspromtu Polis dažnai užsikerta, – mat jam reikia perkąsti Ligūrijos dialektą, kuriuo buvo kalbama Kolumbo laikų Genujoje, kuriame, be to, šen bei ten dar yra įsipynusių ir į prancūziškus labai panašių žodžių. Bet palengva įsivažiuoja.

– „Vakar vakare jūroje buvo audra. Vieno laivo... duženos išmestos į krantą. Rykliai... išplauti į krantą, vienas – labai didelis. Jūrininkai prancūzai traukia į viešuosius namus. Netoli uosto pasirodė maurų... piratai?“

Polis perverčia kelis puslapius ir vėl ima skaityti, nesirinkdamas teksto.

– „Graži diena. Marija sveiksta. Gydytojas sako, jog jos šlapimas jau gerėja. Brangus tas šundaktaris! Žolininkas... sakosi pagydysiąs ją už pusę kainos. Ir dukart greičiau!“

Polis akimirkai nutyla, įsistebeilijęs į knygos puslapį, paskui tęsia.

– „Šikšnosparnių mėšlas gydo viską“.

– O ką visa tai turi bendra su „Hypnerotomachija“? – pertraukiu aš.

Bet jis nieko neatsako, tik verčia puslapius.

– „Iš Venecijos atplaukusio laivo kapitonas vakar vakare per daug išgėrė ir ėmė girtis. Mūsų bejėgiškumas prie Fornovo. Senas pralaimėjimas prie Portofino. Vyrai nutempė jį į... laivų statyklą... ir pakabino ant ilgo laivo stiebo. Šiandien ryte jis ten vis dar kabo.“

Man dar nespėjus pakartoti savojo klausimo, Polio akys staiga išsiplečia.

– „Vakar vakare vėl atėjo tas pats iš Romos atvykęs vyras, – skaito jis, – apsirengęs prabangiau ir už patį kunigaikštį. Niekas nežino, ką jis čia veikia. Ko jis čia atvyko? Klausinėju kitų. Tie, kurie ką nors žino, nenori kalbėti. Sklando gandai, kad į uostą turi atplaukti jo laivas. Jis esą atvažiavo pasirūpinti, kad tas laivas saugiai išmestų inkarą uoste."

Aš sėdžiu ant kėdės tiesiai priešais Polį. Šis atverčia kitą lapą ir tęsia:

– „Kas galėtų būti taip jau svarbu, kad toksai žmogus atvyko sutikti laivo? Kokį krovinį galėtų gabenti tas laivas? Girtuoklis Barbas tvirtina, jog ten turėtų būti moterys. Vergės iš Turkijos, haremas. Bet aš mačiau tą vyrą, kurį jo tarnai vadina ponu Kolona, o draugai – broliu Kolona: jis išauklėtas ir doras žmogus. Be to, mačiau jo akis. Jose atsispindi ne aistra, o baimė. Jis atrodo kaip tigrą išvydęs vilkas."

Polis nutyla ir sėdi akimis rydamas žodžius. Šią ištrauką jam daugybę kartų yra citavęs Kuris. Netgi man ji žinoma. „Tigrą išvydęs vilkas."

Polis užverčia knygą nepaleisdamas jos iš rankų, ir ji atrodo kaip kietas grūdas, slypintis medžiaginiame lukšte. Oras palengva persigeria nuo jos sklindančiu sūrymo kvapu.

– Vaikinai, – tarsi iš niekur atsklinda balsas, – jūsų laikas baigėsi.

– Jau einame, ponia Lockhart, – skubiai atsistodamas ir rūpestingai vėl susukdamas knygą į audeklą, atsiliepia Polis.

– Kas toliau? – klausiu aš.

– Turime parodyti knygą Ričardui, – pareiškia jis ir užsikiša ryšulėlį už marškinių, kuriuos jam paskolino Keitė.

– Dar šį vakarą? – nustembu.

Mums išeinant ponia Lockhart nepakeldama akių kažką sumurma.

– Ričardas turi žinoti, kad Bilas ją rado, – žvilgtelėjęs į laikrodį sako Polis.

– O kur jį rasti?

– Muziejuje. Šįvakar muziejuje vyksta renginys, skirtas muziejaus rėmėjams.

Aš akimirką sutrinku. Maniau, kad šiandien Kuris yra universiteto miestelyje ir rengiasi švęsti sėkmingai baigtą Polio diplominį darbą.

– Šį įvykį mes atšvęsime rytoj, – pamatęs mano veido išraišką, paaiškina jis.

Dienoraštis – į medžiagą įvyniotas juodos odos paketėlis – pūpso iš po jo marškinių. Staiga mūsų ausis pasiekia iš viršaus ataidintis balsas, kurį nesunkiai būtų galima palaikyti kraupiu kvatojimu.

– „Weh! Steck ich in dem Kerker noch? Verfluchtes dumpfes Mauerloch, Wo selbst das liebe Himmelslicht Trueb durch gemalte Scheiben bricht!“

– Getė, – sako man Polis. – Ji visada uždaro skyrių cituodama „Faustą“.

Jis akimirką sulaiko atidarytas duris, pro kurias kaip tik ruošėsi išeiti, ir šūkteli:

– Labos nakties, ponia Lockhart.

Jos balsas draikydamasis ataidi iki pat laukujų bibliotekos durų.

– Taip, – sako ji, – laba naktis, laba.

Šeštas skyrius

Iš mano tėvo ir Polio pasakojimų susidariau vaizdą, kad Vincentas Taftas ir Ričardas Kuris, abu vos įžengę į trečiąją dešimtį, susipažino Niujorke, vieną vakarą besisukinėdami tame pačiame pokylyje, vykusiame šiauriniame Manhatane. Taftas buvo jaunas Kolumbijos universiteto profesorius, liekna vėlesniojo savęs kopija, bet jau tuomet toks pat ūmus, karštas ir šiurkštaus būdo. Apgynęs daktaro disertaciją, vos praėjus aštuoniolikai mėnesių jis parašė dvi knygas ir jau buvo tapęs kritikų numylėtiniu bei madingu intelektualu, nuolat besisukinėjusiu ten, kur rinkdavosi Niujorko visuomenės grietinėlė. Tuo tarpu Kuris, neturėjęs savybės burti aplink save žmones ir nuolat būti pagrindiniu jų varinėjamų pokalbių herojumi, buvo ką tik pradėjęs savo karjerą meno pasaulyje. Anot Polio, tuo metu jis stengėsi užmegzti naudingas pažintis, šitaip palengva stiprindamas savo reputaciją nuolat sūkuriuojančiuose Manhatano vandenyse.

Pirmasis jų susidūrimas tame vakarėlyje įvyko apie vidurnaktį, kai Taftas, jau gerokai padauginęs, šliūkštelėjo savo alkoholinį kokteilį tiesiai ant šalia jo stovėjusio tvirtai sudėto vaikino. Polio žodžiais tariant, tai, kas atsitiko, tebuvo nemalonus atsitiktinumas, nes visi žinojo, kad tąkart Taftas pernelyg daug įmetė už lūpos. Iš pradžių Kuris beveik neįsižeidė, bet supratęs, jog Taftas nė neketina atsiprašyti, įpyko ne juokais. Sekdamas Taftą iki pat durų jis reikalavo, kad šis atsiprašytų. Bet Taftas krapinėdamas yrėsi prie

lifto ir nekreipė į Kurį nė menkiausio dėmesio. Kai iš dešimto aukšto abu vyrai pajudėjo žemyn, Taftas staiga pravėrė burną, ir iš jos ant gražaus jauno vyro pasipylė įžeidinėjimų bei užgauliojimų kruša, negana to, net ir svirduliuodamas prie išėjimo į gatvę, Taftas nesiliovė baubęs, kad jo auka tapęs vaikinas esąs „apgailėtinas, šlykštus, žiaurus ir trumpas".

Ir tuomet, didžiai jo nuostabai, – o ją mes nesunkiai galime įsivaizduoti – įžeistasis plačiai nusišypsojo.

– Leviatanas, – konstatavo Kuris, – mat studijuodamas Prinstone kadaise buvo rašęs kursinį darbą apie Hobso filosofiją. – Be to, pamiršote epitetą „pilnas vienatvės". „Žmogaus gyvenimas yra pilnas vienatvės, apgailėtinas, šlykštus, žiaurus ir trumpas".

– Ne, nepamiršau, – atšovė Taftas ir, prieš užkliūdamas už gatvės žibinto ir išsitiesdamas kiek ilgas, kreivai šyptelėjęs suburbuliavo: – Paprasčiausiai vienatvę pasilikau sau. Bet visus kitus, – „apgailėtiną, šlykštų, žiaurų ir trumpą" atiduodu jums.

Po šitų žodžių, kaip pasakojo Polis, Kuris sustabdė taksi, įgrūdo ten Taftą ir grįžo į savo butą, kuriame Taftas, iš pradžių nesuvokdamas kur esąs, o paskui kankinamas sunkių pagirių, praleido artimiausias dvylika valandų.

Kai jis pagaliau prabudo, sumišęs ir drovus, tarp abiejų vyrų užsimezgė klampus ir sunkiai į priekį besistumiąs pokalbis. Kuris papasakojo apie savo darbo pobūdį, tą patį padarė ir Taftas, ir situacija tapo tokia kebli, jog, atrodė, artimesnė pažintis tarp jų tikrai neužsimegs, tik staiga, tarsi pagautas įkvėpimo, Kuris paminėjo „Hypnerotomachiją", knygą, kurią jis tyrinėjo vadovaujamas Prinstone žinomo profesoriaus, pavarde Makby.

Galiu įsivaizduoti, kaip reagavo Taftas. Jis ne tik buvo girdėjęs apie šią paslapties gaubiamą knygą, bet negalėjo nepastebėti ir susižavėjimo kibirkštėlės, tą akimirką plykstelėjusios Kurio akyse. Jei tikėsime mano tėvu, tiedu vyrai ėmė nagrinėti jųdviejų gyvenimo peripetijas ir greitai suprato, kas juos abu sieja. Taftas niekino kitus mokslininkus, nes jam atrodė, kad tai, ką jie daro – trumparegiška ir visiškai nereikšminga; tuo tarpu Kuris savo kolegas lygino su knygine išmintimi apsiginklavusiomis asmenybėmis

ir vadino juos nuobodomis bei nematančiais toliau savo nosies. Abu jie netruko atskleisti, kad kitiems tyrinėtojams trūksta ir gyvybingumo, ir aiškaus savo darbo tikslo suvokimo. Galbūt kaip tik šitai ir įkvėpė juos taip atkakliai ir ištvermingai bandyti įveikti tarp jų buvusius skirtumus.

Nes tų skirtumų tikrai buvo, ir – netgi labai didelių. Taftas buvo veikli, bet nepastovi ir ūmi asmenybė, jį buvo sunku pažinti, o dar sunkiau pamėgti. Jis gerokai prisilupdavo ir atsidūręs kompanijoje, ir būdamas vienas. Jo intelektas buvo negailestingas ir kažin koks laukinis, nelyginant ugnis, kurios jis pats nesugebėjo valdyti. Posėdžių metu jis ryte rydavo knygas, pastebėdamas argumentacijos trūkumus, įrodymų spragas bei interpretacijos klaidas net ir tuose darbuose, kuriuose būdavo nagrinėjamos jam gana tolimos temos. Polas tvirtino, esą Taftas nebuvo destruktyvi asmenybė, tik jo protas buvo tarsi užprogramuotas griauti. Kuo daugiau mitalo gaudavo jo viduje ūžianti ugnis, tuo smarkiau ji įsiliepsnodavo ir savo kelyje sudegindavo viską iki pašaknių. Ir kai visur beliko tik degėsių krūvos, toji liepsna pasuko vieninteliu dar likusiu keliu. Laikui bėgant ji ėmė deginti patį Taftą.

Kuris, priešingai, visa savo esybe buvo kūrėjas, o ne griovėjas, jam labiau patiko svarstyti galimybes, nei įsikibti sausų faktų. Perfrazuodamas Mikelandželą, jis sakydavo, jog gyvenimas panašus į skulptūrą: svarbiausia pamatyti, ko nesugebėjo padaryti kiti, pasiimti kaltą ir nuskaldyti tai, kas nereikalinga. Jam senovinės knygos buvo akmens luitai, laukiantys, kad kas nors jiems suteiktų formą. Jei per penkis šimtus metų niekas šito nesuprato, tai bent jau dabar atėjo laikas pažvelgti į tas knygas naujomis akimis, paliesti jas kitomis rankomis ir ištraukti į dienos šviesą praeityje dūlančius kaulus.

Būtent todėl, jog buvo tokie skirtingi, Taftas ir Kuris netruko surasti tai, kas jiems abiem pasirodė esą bendra. Juos siejo ne tik senovinės knygos, bet ir gili pagarba kai kurioms abstrakcijoms. Jie abu šventai tikėjo didingumo sąvoka: dvasios didybe, lemtimi, Didžiuoju Planu. Kaip du visiškai vienodi vienas prieš kitą pastatyti ir vienas kitą atspindintys veidrodžiai, jie pirmą kartą pamatė

tikruosius savo pačių atvaizdus, ir tie atvaizdai buvo tūkstantį kartų ryškesni negu iki tol. Ir tai buvo keista, bet galima iš anksto numatyti jų draugystės pasekmė, dėl kurios jie abu tapo dar vienišesni, negu pažinties pradžioje. Tafto ir Kurio pasauliai, kuriuose anksčiau buvo pilna žmonių – bendradarbių ir koledžo draugų, seserų, motinų ir buvusių meilių, – staiga susiaurėjo ir tapo tuščia scena, kurią apšvietė vienas vienintelis teatro prožektorius. Nėra ko nė abejoti, kad jie abu sparčiai kilo karjeros laiptais. Neilgai trukus Taftas tapo labai garsiu istoriku, o Kuris įsigijo meno galeriją, kurią pavadino savo paties vardu.

Bet netrukus tų dviejų vyrų protai tarsi pasiekė savo galimybių ribas ir ėmė grimzti į pamišimo sutemas. Jie abu tapo savo darbo vergais. Vienintelė jų paguoda ir poilsis buvo kiekvieno šeštadienio vakarą vykdavę susitikimai, kai jie susieidavo arba kuriame nors iš jiems priklausiusių butų, arba tuščioje pakelės užkandinėje ir atsiduodavo bendrai abiejų pramogai – „Hypnerotomachijai“.

Ir pagaliau tų metų žiemą Ričardas Kuris supažindino Taftą su vienu iš savo draugų, su kuriuo niekad visiškai nebuvo nutraukęs ryšių, su kuriuo likimas jį suvedė dar anais senais studijų Prinstone laikais, kai klausėsi profesoriaus Makby skaitomo kurso, ir kuris pats slapta puoselėjo planus tyrinėti „Hypnerotomachiją“.

Man sunku įsivaizduoti, koks tais laikais buvo mano tėvas. Kai užsimerkiu, matau jį jau vedusį, ant kabineto sienos žymintį savo trijų vaikų ūgį ir nekantraujantį, kada jo vienintelis sūnus pagaliau pradės augti, ir tūpčiojantį apie senovines knygas, parašytas mirusiomis kalbomis, kai pasaulis tuo tarpu juda į priekį ir sukasi aplink jį. Tačiau tai yra žmogus, kuriuo jį privertėme tapti mes – mano motina, seserys bei aš, – o ne tas, kurį pažinojo Ričardas Kuris. Mano tėvas, Patrikas Salivanas, Prinstone buvo geriausias Kurio draugas. Juodu laikė save viso universiteto miestelio karaliais, ir man nesunku įsivaizduoti, kad jų draugystė tokia ir buvo: nesavanaudiška, tauri, žodžiu, – karališka. Mano tėvas vieną sezoną buvo universiteto jaunių krepšinio komandos žaidėjas, nors visą laiką „žaidė“ tik sėdėdamas ant atsarginių suolelio, kol Kuris, jokių aukštumų niekada nepasiekusios futbolo

komandos kapitonas, persiviliojo jį į savo aikštę, kurioje mano tėvas atliko savo darbą netgi geriau, negu kas nors būtų galėjęs iš jo tikėtis. Kitais metais abu vaikinai apsigyveno viename bute ir netgi beveik visada kartu valgydavo; trečiame kurse juodu netgi susitikinėjo su seserimis dvynėmis iš Vasaro – su Moli ir Marta Roberts. Šie santykiai, kuriuos mano tėvas kartą palygino su haliucinacija, kurią žmogus patiria eidamas per veidrodžių salę, iširo kitą pavasarį, kai vieną sykį į šokius atėjusios abi merginos apsivilko visiškai vienodas sukneles, o du jaunuoliai, šiek tiek per daug išgėrę ir nepakankamai dėmesingi, žengė prie jų, ir abu nusitvėrė už rankos tą, su kuria susitikinėjo jo draugas.

Manyčiau, jog mano tėvas ir Vincentas Taftas puikiai papildė dvi visiškai skirtingas Ričardo Kurio asmenybės puses. Ramus, lėtapėdis, katalikiškai išauklėtas vaikinas iš centrinės JAV dalies ir bauginančios išvaizdos tūžmingai žvelgiantis niujorkietis buvo du visiškai skirtingo plauko gyviai, ir jie abu turėjo tai jausti nuo tos akimirkos, kai pirmą kartą paspaudė vienas kitam ranką, arba, jeigu kalbėsime tiksliau, kai mano tėvo delnas atsidūrė mėsinguose skerdiko gniaužtuose.

Iš šios trijulės pati destruktyviausia ir labiausiai linkusi viską griauti asmenybė buvo Taftas. Jį labiausiai žavėjo tos „Hypnerotomachijos“ vietos, kuriose upeliais liejosi kraujas ir kurios buvo pačios paslaptingiausios. Jis netgi kūrė interpretacijų sistemas, leidžiančias geriau suprasti knygoje aukojamų aukų prasmę, pavyzdžiui, kaip buvo perpjaunamos aukotų gyvulių gerklės ir kokia mirtis ištikdavo knygos herojus; šitaip smurtui ir žiaurumui jis suteikdavo gilią prasmę. Jis atsidėjęs tyrinėjo kūrinyje minimų pastatų matmenis, o paskui visaip jais manipuliuodavo, stengdamasis surasti numerologinius dėsningumus, o suradęs kryžmiškai tikrindavo ir lygindavo su įvairiausiomis astrologinėmis lentelėmis bei Kolonos laikų kalendoriais, tikėdamasis rasti atitikimų. Turbūt būtų buvę geriausia, jeigu Taftas, pasitelkęs savo imlų protą bei nepriekaištingą logiką, būtų tiesiog taranavęs šią knygą, iki galo perpratęs autoriaus mąstyseną ir paguldęs jį ant menčių. Anot mano tėvo, Taftas visada tikėjo, kad vieną gražią dieną jam

pavyks pergudrauti Frančeską Koloną. Tik toji diena, kiek mano tėvui buvo žinoma, taip ir neišaušo.

Iš esmės mano tėvas į šią knygą irgi žiūrėjo panašiai. Tačiau jį „Hypnerotomachijoje“ labiausiai traukė atvirai demonstruojamo seksualumo matmuo. Per tuos kelis po šio kūrinio pasirodymo trukusius šimtmečius, kai kuo skrupulingiausiai buvo žiūrima doros, tie knygos puslapiai, kuriuose buvo įdėti paveikslai, susilaukė cenzorių nemalonės, buvo užtepami juodais dažais arba tiesiog išplėšiami, panašiai kaip ir daugumai Renesanso laikais nutapytų nuogų kūnų tam tikrose vietose būdavo pripiešiami figmedžio lapai, kai pasikeitė estetinis skonis ir tie vaizdai ėmė žeisti meno mėgėjų jausmus. Mikelandželo atveju tokį nusikaltimą, atrodo, netgi buvo galima pateisinti. Tačiau kai kurie „Hypnerotomachijoje“ esantys paveikslėliai net ir šiandien atrodo šiek tiek šokiruojantys.

Nuogų vyrų bei moterų paradas – tai viso labo tik pradžia. Polifilas laksto paskui pulką nimfų, šėlstančių pavasario šventėje, o ten, pačiame lauko, kur vyksta iškilmės, viduryje, iškilęs puikuojasi milžiniško dydžio Priapo penis – pats svarbiausias šio piešinio akcentas. Dar kiek anksčiau mitologinė karalienė Leda pavaizduota pačiame meilės žaidimų įkarštyje su Dzeusu, kuris, įgavęs gulbės pavidalą, guli įsispraudęs jai tarp šlaunų. Pačiame tekste kalbama dar atviriau, čia be jokių skrupulų aprašomos scenos, kurios buvo pernelyg pikantiškos, kad jas būtų buvę galima pavaizduoti medžio raižiniuose. Negana to, kai Polifilą apima fizinė trauka jam prieš akis stūksantiems statiniams, šis prisipažįsta seksualiai su jais santykiavęs. Jis tvirtina, jog, bent jau vieną kartą, patirtas malonumas buvęs abipusis.

Mano tėvą visi tie dalykai nepaprastai žavėjo, tad suprantama, kad jis į šią knygą žiūrėjo visai kitaip negu Taftas. Mano tėvui „Hypnerotomachija“ buvo ne sausas matematinis traktatas, bet tikra dovana, kuria atiduodama duoklė vyro ir moters meilės idėjai. Tai buvo vienintelis jam žinomas meno kūrinys, vaizduojantis nuostabų šio jausmo chaotiškumą. Pasakojamos istorijos sapniškumas, sunkiai įsivaizduojama įvairiausių personažų maišatis ir

beviltiški meilės ieškančio vyro klaidžiojimai – visa tai, atrodė, labai veikė ir jį patį.

Būtent todėl mano tėvas, – o pačioje savo tyrinėjimų pradžioje ir Polis, – jautė, kad Taftas eina klaidingu keliu. „Vieną gražią dieną, kai tave užgrius meilė, – kartą paaiškino man tėvas, – tu suprasi, ką norėjo pasakyti Kolona". Bet jei iš tikrųjų apie tai buvo galima sužinoti dar daugiau, tai, mano tėvo įsitikinimu, šito reikėjo ieškoti ne pačioje knygoje, o su ja kaip nors susijusiuose raštuose: dienoraščiuose, laiškuose, šeimos dokumentuose. Nors jis man niekada aiškiai to nesakė, bet manau, visada įtarė, kad šios knygos puslapiuose slypi kažkokia didžiulė paslaptis. Tačiau, priešingai nei teigė Taftas, mano tėvas jauste jautė, kad toji paslaptis susijusi su meilės reikalais; gal tai buvo meilės nuotykis, kurį Kolona patyrė su daug žemesnio luomo moterimi; gal – politinė uždelsto veikimo bomba, nesantuokinis įpėdinis arba romanas, apie kokį svajoja paauglys, kol dar bjauri nuotaka iš suaugusiųjų pasaulio nespėjo ateiti ir galutinai užgniaužti jo vaikiškumo.

Tačiau, nors mano tėvas į aptariamą knygą žiūrėjo visai kitaip negu Taftas, gavęs metinę stipendiją, skirtą moksliniam tyrinėjimui ir iš Čikagos universiteto atvykęs į Manhataną, jis pajuto, jog tie du vyrai, dirbantys prie „Hypnerotomachijos", sparčiai stumiasi į priekį. Kuris užsispyrė, kad senas jo draugas taptų jųdviejų bendradarbiu, ir mano tėvas sutiko. Tarsi trys į vieną narvą sukišti plėšrūnai, jie iš visų jėgų stengėsi prisitaikyti vienas prie kito, suko ratus tikrindami savo hipotezes ir nepatikliai vienas į kitą šnairuodami, kol pagaliau jiems pavyko nustatyti naujas tyrinėjimų gaires ir rasti teisingus sprendimus. Nepaisant visų prieštaravimų, laikas tuo metu buvo jų sąjungininkas, ir jie visi trys šventai tikėjo „Hypnerotomachija". O senasis Frančeskas Kolona, tarsi iš kosmoso žvelgiantis teisėjas, žiūrėjo į juos ir rodė jiems kelią, nuomonių skirtumus vis paslėpdamas po storu vilties sluoksniu. Šitaip, bent jau laikinai, buvo išsaugota apgaulinga šių vyrų vienybės regimybė.

Daugiau kaip dešimt mėnesių Kuris, Taftas ir mano tėvas dirbo drauge. Ir tada Kuriui pavyko padaryti atradimą, kuris jų bendradarbiavimui pasirodė esąs lemtingas. Tuo metu jis jau retai teužsukdavo į meno galerijas, nes jį vis labiau traukė aukcionai, kur buvo sukrauta kur kas daugiau pasaulinio meno lobių. Ir štai vieną dieną, kai Kuris gavo savo pirmąją užduotį – paruošti pardavimui aukcione tam tikrus daiktus, jam į rankas pakliuvo nuplyšusi užrašų knygelė, priklausiusi visai neseniai mirusiam antikvarinių daiktų kolekcionieriui.

Tai buvo Genujos uosto viršininko dienoraštis, kuriame senis negrabia rašysena pasižymėdavo, koks vieną ar kitą dieną buvo oras, skųsdavosi savo prasta sveikata, bet taip pat nepatingėjo fiksuoti ir visų 1479-ųjų pavasarį bei vasarą prieplaukoje vykusių kasdienio gyvenimo faktų įskaitant ir tuos keistus įvykius, kurie dėjosi uoste pasirodžius vyrui, vardu Frančeskas Kolona.

Uosto viršininkas, kurį Kuris vadino tiesiog genujiečiu, kadangi šis niekur nebuvo paminėjęs savo vardo, rinko ir rūpestingai užrašinėjo prieplaukoje apie Koloną sklandžiusius gandus. Jis perpasakojo atsitiktinai nugirstus Kolonos pokalbius su vietos gyventojais ir teigė kaip tik iš jų sužinojęs, jog šis turtingas romietis atvyko į Genują sekti, kada į uostą įplauks kažkoks labai svarbus laivas, kurio gabenamo krovinio turinys žinomas tik Kolonai. Genujietis ėmė lankytis namuose, kur laikinai buvo apsistojęs Kolona, ir kasdien jam pranešinėti, kokie laivai atplaukė į uostą. Ir štai vieną dieną atėjęs jis užtiko Koloną rašantį kažkokias pastabas, o šis, vos tik pastebėjęs į kambarį įžengusį svečią, skubiai tuos užrašus paslėpė.

Jei viskas tuo būtų ir pasibaigę, iš uosto viršininko dienoraščio apie „Hypnerotomachiją" nebūtų buvę galima sužinoti beveik nieko. Bet uosto viršininkas buvo smalsus žmogus, o kadangi vis nesulaukė atvykstant Kolonos laivo, ėmė nekantrauti ir nusprendė, jog vienintelis būdas išsiaiškinti šio kilmingo vyro ketinimus – užmesti akį į Frančesko laukiamo laivo dokumentus, kuriuose buvo surašyta ir tai, kas jame gabenama. Dar kiek pasikankinęs, pagaliau jis nuėjo paklausti savo svainio Antonijaus, kuris kartais

perpardavinėdavo piratų priplėštas prekes, ar nebūtų galima pasamdyti vagies, kuris įsigautų į Kolonos buveinę ir nurašytų visus dokumentus, kuriuos ten aptiks. Antonijus, atsidėkodamas genujiečiui už tai, kad šis neseniai jam padėjo slapta pergabenti vogtas prekes, sutiko padėti.

Tačiau netrukus Antonijus įsitikino, kad, vos paminėjus Kolonos vardą, imtis šio reikalo atsisakydavo net ir labiausiai degradavę valkatos. Vienintelis žmogus, kuris ryžosi tokiam žygiui, buvo nei skaityti, nei rašyti nemokantis kišenvagis. Tačiau, kad ir kaip atrodytų keista, jis savo darbą atliko nepriekaištingai ir nukopijavo visus tris pas Koloną rastus dokumentus: pirmasis buvo dar nebaigta rašyti istorija, kuri uosto viršininkui pasirodė visiškai neverta dėmesio ir kurios turinio jis savo dienoraštyje neperpasakojo; antrasis dokumentas buvo odos skiautė su joje nubraižyta sudėtinga diagrama, kurios genujietis taip ir nesugebėjo perprasti; o trečiasis dokumentas buvo ne kas kita kaip keistai atrodantis planas, kuriame buvo pažymėtos keturios pagrindinės pasaulio dalys, o prie kiekvienos ašies prirašyta eilės visokiausių skaičių, kurių reikšmę, sukaupęs visas proto galias, genujietis bandė išsiaiškinti, bet veltui. O kai netrukus įvykiai pasisuko taip, kad iškilo pavojus jo paties gyvybei, uosto viršininkas jau ėmė gailėtis, kad apskritai samdė vagį.

Vakare grįžęs namo, genujietis rado savo žmoną apsipylusią ašaromis. Ji paaiškino vyrui, kad jos brolis Antonijus, pietaudamas savo paties namuose, buvo nunuodytas, o jo kūną rado pas jį atėjęs pasiuntinukas. Panašus likimas ištiko ir beraštį kišenvagį: besėdint ir besivaišinant tavernoje kažkoks praeivis peiliu kiaurai perdūrė jam šlaunį. Tavernos savininkas nepastebėjo, nei kaip netekęs daug kraujo atidavė galus kišenvagis, nei kur dingo paslaptingas nepažįstamasis.

Nuo tos dienos genujietis gyveno nuolat drebėdamas dėl savo kailio ir vos įstengė atlikti jam priklausančias uosto viršininko pareigas. Į namus, kur buvo apsistojęs Kolona, jis daugiau nekėlė kojos, bet savo dienoraštyje surašė visas, jo nuomone, svarbias smulkmenas, susijusias su vagies rastais dokumentais, ir ne-

kantraudamas laukė atplaukiant Kolonos laivo tikėdamasis, kad tuomet šis kilmingas vyras pasiims savo krovinį ir dings iš uosto. Genujiečio nerimas buvo toks didelis, kad jis tik vienu kitu žodeliu savo dienoraštyje užsiminė apie į uostą atplaukusius didelius prekybinius laivus. Kai Frančesko laukiamas laivas pagaliau nuleido inkarą į uosto vandenis, senasis genujietis iš nuostabos net akis išpūtė.

„Kam kilmingam vyrui reikėjo šitiek vargti ir laukti tokio mažo, į akis nekrintančio laiviūkščio, – rašė jis, – šitokios purvinos, vos vos plaukiančios geldos? Ką ji galėjo atgabenti, kad aukštuomenei priklausantis žmogus galėtų įlipti į ją ir pasiimti krovinį, prieš tai nepaleidęs kelių bjaurių keiksmų?"

O kai genujietis sužinojo, kad laiviūkštis atvyko čia apiplaukęs Gibraltaro sąsiaurį ir gabena prekes iš Šiaurės, jo vos neištiko apopleksijos priepuolis. Jis primargino savo knygelę riebių keiksmų, išvadino Koloną bepročiu sifilitiku ir dar pridėjo, kad tik visiškam bukagalviui arba lunatikui atrodo, jog iš tokios skylės kaip Paryžius kada nors galėtų būti atgabenta kas nors vertinga.

Jei tikėsime Ričardu Kuriu, tame dienoraštyje tėra du įrašai, kuriuose minimas Kolona. Pirmajame genujietis atpasakoja savo ausimis nugirstą pokalbį tarp Kolonos ir iš Florencijos atvykusio architekto, kuris vienintelis nuolat lankydavosi pas romietį. Jame Frančeskas užsimena rašąs knygą, kurioje norįs perteikti visą tų dienų gyvenimo sumaištį. Genujietis, vis dar negalėdamas išsivaduoti iš baimės gniaužtų, savo dienoraštyje rūpestingai užrašė šiuos Kolonos žodžius.

Kitas įrašas, atsiradęs dienoraštyje po trijų dienų, buvo gerokai paslaptingesnis, bet iš jo buvo galima spręsti, kad kažkur yra laiškas, kurį vėliau surado mano tėvas. Tuo metu genujietis jau nė kiek neabejojo, kad Kolona – pamišėlis. Mat romietis dieną neleido savo vyrams iškrauti iš laivo krovinio atkakliai tvirtindamas, esą laivo važta saugiai gali būti pernešta į kitą vietą tik sutemus. Čia uosto viršininkas nepamiršta įterpti pastabos, kad dauguma iš atplukdytąjį krovinį sudariusių medinių dėžių buvo visai lengvos ir kad, jo galva, jose galėjo būti arba prieskoniai,

arba taurieji metalai. Laikui bėgant genujietis ėmė įtarti, kad Kolonos bendrininkai – architektas ir du broliai vienuoliai, taip pat atvykę iš Florencijos, – vykdo kažkokį savo pačių sugalvotą nedorą sumanymą arba yra pasamdyti, kad jį įvykdytų. O išgirdęs jo įtarimus patvirtinančius gandus, genujietis griebia plunksną ir karštligiškai viską užrašo.

„Sklando gandai, jog Antonijus ir kišenvagis – toli gražu ne pirmos to vyro aukos, jog Kolona yra nužudęs dar du žmones, – ir tik tam, kad patenkintų savo įgeidį. Nežinau, kas jie tokie, ir net viena ausimi nesu girdėjęs tų nelaimingųjų vardų, bet neabejoju, jog visa tai – dėl to jo krovinio. Jiems, matyt, pavyko išsiaiškinti, kas ten gabenama, ir Kolona išsigando būti išduotas. Dabar jau neabejoju: tas vyras yra valdomas baimės. Nors jam dirbantys žmonės tyli kaip žuvys, jį išduoda jo paties akys."

Pasak mano tėvo, Kuris labiau vertino ne antrąjį, bet pirmąjį įrašą, kuris, jo įsitikinimu, galėjo būti tiesioginė nuoroda į tuo metu rašytą „Hypnerotomachiją". Jei iš tiesų taip ir buvo, tuomet istorija, kurią vagis rado tarp kitų Kolonos daiktų ir kurios turinio genujietis nė prabėgomis nepasivargino užrašyti, galėjo būti vėlesnio rankraščio apmatai.

Bet Taftas, kuris tuomet tyrinėjo „Hypnerotomachiją", taikydamas savo paties sugalvotus metodus ir iš visų surinktų bei katalogizuotų knygos tekste esančių žodžių mėgindamas sudaryti konkordanciją, kad ja naudojantis būtų galima nesunkiai atsekti kiekvieno Kolonos pavartoto žodžio kilmę, tiesiog atsisakė pripažinti, kad anie vištos koja keverzoti užrašai, kuriuos, anot uosto viršininko, rašė Kolona, galėtų turėti kokią nors reikšmę. „Ši juokinga istorija, – pareiškė jis, – niekada negalės nušviesti gilios paslapties, kuri gaubia šią didžią knygą". Šis atradimas Tafto rankose greitai virto tuo pačiu, kuo virsdavo ir bet kuri kita šia tema jo perskaityta knyga – prakuromis, kurias kaipmat surydavo ugnis.

Tafto susierzinimo šaltinis, kaip man atrodo, buvo ne tik niūrūs jausmai, kurie jį apimdavo vos pagalvojus apie tą dienoraštį, bet glūdėjo kur kas giliau. Jis matė, kad jėgų santykis keičiasi ne jo naudai, o jųdviejų bendro darbo su Ričardu Kuriu vientisumas

suiro, kai mano tėvas sugundė Kurį naujai pažvelgti į šį tyrinėjimą ir pastebėti atsivėrusias alternatyvias galimybes.

Ir tuomet prasidėjo kova, tikras kruvinas mūšis dėl įtakos, kuriame mano tėvas ir Taftas pajuto vienas kitam stiprią neapykantą, kuri neužgeso iki pat mano tėvo dienų galo. Taftas, jausdamas, kad neturi ko prarasti, visaip juodino ir šmeižė mano tėvo darbą, tikėdamasis vėl persivilioti Kurį savo pusėn. Tuo tarpu tėvas nujautė, kad prieš Tafto spaudimą Kuris ilgai neatsilaikys, tad nusprendė atsilyginti priešininkui tuo pačiu pinigu. Štai šitaip per vieną mėnesį buvo sužlugdytas visas ankstesnių dešimties mėnesių darbas. Visi tyrimo rezultatai, kuriuos šie trys vyrai buvo pasiekę dirbdami kartu, išsibarstė į atskirus pasiekimus ir tapo kiekvieno iš jų nuosavybe, ir nei Taftas, nei mano tėvas nenorėjo turėti nieko bendra su tuo, ką pavyko atrasti kitam.

Visą tą laiką Kuris liko ištikimas dienoraščio gerbėjas. Jį glumino, kad jo draugai, visai neslėpdami savo pavydo bei pagiežos, bet kuria kaina siekė suniekinti ir sukompromituoti vienas kito požiūrį. Jis pats nuo pat jaunystės turėjo tą pačią savybę, dėl kurios vėliau žavėsis Poliu: jis buvo visiškai atsidavęs tiesai ir labai nemėgdavo, kai kas nors jį bandydavo išblaškyti ar atitraukti dėmesį nuo faktų. Manau, jog iš tų trijų vyrų Kuris buvo stipriausiai įsikibęs į Kolonos knygą ir labiausiai troško atskleisti jos tikrąją prasmę. Mano tėvas ir Taftas vis dar buvo universiteto žmonės, – gal todėl „Hypnerotomachijoje" jie įžvelgė akademiškumo bruožų. Jie žinojo, kad visas mokslininko gyvenimas gali būti pašvęstas vienai vienintelei knygai, o tai slopino jų suvokimą, jog reikia skubėti. Tad milžino žingsniais kelią į priekį skynėsi tik Ričardas Kuris, prekiautojas meno kūriniais. Jau tuomet jis, matyt, nujautė, kas jo laukia. Kurio gyvenimas lėkė šiam visa galva pasinėrus į knygas.

Tačiau netrukus atsitiko du dalykai, viską apvertę aukštyn kojomis. Pirmasis nutiko tada, kai mano tėvas grįžo į Kolumbą pail-

sėti ir prasiblaškyti. Likus trims dienoms iki sugrįžimo į Niujorką jis tikrąja to žodžio prasme užkliuvo už koledžo ir universiteto studentės iš Ohajo. Ji su savo kolegėmis iš „Pi Beta Fi" studentų draugijos dalyvavo kasmet rengiamoje labdaros akcijoje ir kaip tik sukinėjosi prie pat įėjimo į knygyną, rinkdama aukas iš aplinkinių parduotuvių; ir štai, jiems patiems šito nespėjus suvokti, jų keliai susikirto prie mano seneliui priklausiusio knygyno durų. Nelyginant plunksnų debesis, į orą staiga į visas puses pasklido lapai ir knygos minkštais viršeliais, mano mama ir tėvas pargriuvo, lemties adata susiuvo ir suveržė juos vienu siūlu, ir toliau per gyvenimą juodu jau žengė kartu.

Grįžęs į Manhataną mano tėvas jau buvo neatpažįstamai pasikeitęs, nes tasai susitikimas su ilgaplauke žydraake mergina, priklausančia studenčių draugijai, kuri pavadino jį tigru, turėdama galvoje ne tiek Prinstoną, kiek Bleiko kūrybą, trenkė jį tarsi perkūnas iš giedro dangaus. Net ir prieš sutikdamas ją mano tėvas žinojo, kad Taftas jam jau įgriso iki gyvo kaulo. Jis taip pat matė, jog Ričardas Kuris pasuko savo keliu ir visą dėmesį sutelkė į uosto viršininko dienoraštį. Dabar mano tėvui nedavė ramybės mintis grįžti gimtinėn. Tad žinodamas, jog serga tėvas ir ramiame uoste jo laukia moteris, mano tėvas grįžo į Manhataną tik tam, kad susirinktų savo mantą ir atsisveikintų. Jo gyvenimo tarpsnis Rytinėje pakrantėje, kuris prasidėjo Prinstone ir teikė tiek daug vilčių, ypač ėmus bendradarbiauti su Ričardu Kuriu, ėjo į pabaigą.

Tačiau kai mano tėvas atėjo ten, kur jie visi trys kiekvieną savaitę susitikdavo, ketindamas pranešti naujienas, jo laukė kita iš kojų verčianti žinia, kurią buvo galima drąsiai pavadinti tikra bomba. Kol jo nebuvo mieste, Taftas ir Kuris visą vakarą diskutavo ir aiškinosi santykius, o paskui paleido į darbą kumščius. Senstantis futbolo komandos kapitonas fizine jėga nė iš tolo negalėjo prilygti tokiam meškinui, kaip Vincentas Taftas, tad šis, nieko nelaukęs, žiebė jaunesniam už save draugui ir vienu sykiu sulaužė jam nosį. Paskui vakare, prieš pat sugrįžtant mano tėvui, Kuris, pamušta akimi ir aptvarstyta nosimi, išėjo iš savo buto pa-

vakarieniauti su jo galerijoje dirbusia moterimi. Kai vėlai vakare jis grįžo namo, aukciono namų dokumentai, o drauge su jais – ir visi jo popieriai, susiję su „Hypnerotomachijos“ tyrinėjimu, buvo dingę. Ilgapirščiai nudžiovė ir patį brangiausią jo turtą – uosto viršininko dienoraštį, kurį jis taip brangino ir saugojo.

Nedelsdamas nė minutės Kuris iškvietė policiją ir išdėstė savo įtarimus, bet Taftas juos visus iki vieno neigė. Policijos, kuriai jau seniai nedavė ramybės vis įžūlėjantys vietiniai įsilaužėliai, dingusios kelios senos knygos beveik nesudomino. Bet grįžęs į miestą ir atsidūręs šiame įvykių sūkuryje, mano tėvas, nė akimirkos nesvyravęs, stojo Kurio pusėn. Abu vyrai tiesiai šviesiai Taftui išrėžė daugiau nenorį su juo turėti nieko bendra; paskui mano tėvas paaiškino, kad jau turi bilietą į rytinį Kolumban vykstantį traukinį ir į Niujorką grįžti neketina. Juodu su Ričardu Kuriu šiltai atsisveikino, nekreipdami jokio dėmesio į tai, kad juos tylomis stebi Taftas.

Šitaip mano tėvo gyvenime baigėsi formavimosi periodas, bet tie vieneri metai tarsi įkvėpė gyvybę laikrodžio mechanizmui, nulėmusiam visus jo būsimos asmenybės bruožus. Žvelgdamas į praeitį klausi savęs, ar tas pats laukia ir kiekvieno iš mūsų. Suaugusio žmogaus gyvenimas tarsi ledynas tyliai užslenka ant mūsų jaunystės žemės. Jam priartėjus vaikystės įspaudai staiga sušąla, visam laikui įkalindami mus, tuo metu bedirbančius vieną ar kitą darbą, sustingdantys mus tokia poza, kuria stovėjome, kai amžiaus ledas ėmė stingti. Kai ledas sukaustė Patriką Salivaną, jo asmenybės esmę buvo galima nusakyti trimis sąvokomis: sutuoktinis, tėvas ir mokslininkas. Šiais trimis žodžiais mano tėvą buvo galima apibūdinti iki pat jo mirties.

Po uosto viršininko dienoraščio vagystės Taftas dingo iš mano tėvo gyvenimo, bet tik tam, kad po kiek laiko vėl pasirodytų kaip įkyri vapsva ir įgeltų į nugarą, tik šį kartą – jau po mokslininko mirties. Kuris su mano tėvu irgi trejus metus nepalaikė ryšių, kol gavo kvietimą dalyvauti mano tėvų vestuvėse. Skaityti laišką, kurį jis ta proga parašė, buvo šiek tiek nejauku, nes jo autorius mintimis vis dar klaidžiojo po anas juodas dienas. Keliais pirmaisiais

laiško žodžiais jis pasveikino nuotaką ir jaunikį; visa kita laiško dalis buvo skirta „Hypnerotomachijai“.

Laikas bėgo, buvę draugai vienas nuo kito tolo. Taftas vis dar leidosi nešamas tų ankstesniųjų metų šlovės bei pasisekimo bangos: jam buvo pasiūlyta tapti tikruoju prestižinio Aukštųjų studijų instituto, kuriame, gyvendamas netoli Prinstono, kadaise dirbo Einšteinas, nariu. Tai buvo didžiulė garbė, ir mano tėvas Taftui jos tikriausiai pavydėjo, nes šios pareigos išlaisvino pastarąjį nuo visų įsipareigojimų, kuriuos buvo privalu vykdyti koledžo profesoriams; senas meškinas negalėjo šalia savęs pakęsti jokio studento, – sutiko konsultuoti vienintelius Bilą Steiną ir Polį, be to, nesivargino perskaityti bent vieno kurso. Kuris gavo puikų darbą Skinerio aukcione Bostone ir sparčiai kilo karjeros laiptais. O Kolumbo miesto knygyne, kur kadaise mano tėvas mokėsi vaikščioti, trys atsiradę vaikučiai taip užpildydavo jo dienas, kad jis, – bent jau tuo tarpu, – pamiršo Niujorke įgytą patirtį ir jos paliktą neišdildomą žymę. Visi trys vyrai, kuriuos išskyrė susiklosčiusios aplinkybės ir jų pačių puikybė, rado kuo pakeisti „Hypnerotomachiją“: išdavė savo „mylimąją“, pasinėrė į kitus darbus, kad tik pamirštų savo nebaigtą tyrinėjimą. Kartų laikrodžio rodyklės apsuko dar vieną ratą, ir laikas buvusius draugus pavertė svetimais žmonėmis. Frančeskas Kolona, kurio rankose buvo šį laikrodį prisukantis raktas, galėjo ramiau atsikvėpti: jo paslaptis buvo saugi.

Septintas skyrius

– Kur trauksime dabar? – klausiu Polio, kai mums už nugarų likusią biblioteką vėl praryja tamsa.

– Į Meno muziejų, – paaiškina jis ir dar labiau susikūprina, kad nesušlaptų į medžiagą įsuktas jo ryšulėlis.

Norėdami patekti į universiteto miestelio šiaurinėje dalyje esantį muziejų, pirmiausia turime prasibrauti pro pastatų tirštynę ir pereiti Murėj Dodžą – toli išsikišantį iš akmenų sumūrytą muziejaus komplekso priestatą. O ten studentų teatro trupė kaip tik repetuoja Tomo Stopardo „Arkadiją", paskutinę dramą, kurią Čarlis perskaitė klausydamas savo anglų kalbos kurso, ir pirmą, kurią mes abu drauge pamatysime teatro scenoje. Jau turime bilietus į sekmadienį vakare vyksiantį spektaklį. Atsimušdamas į išgaubtas tarsi virintuvo scenos sienas, atsklinda balsas, priklausantis Tomasinai – nepaprastais gabumais apdovanotai trylikametei dramos herojei. Kai pirmą kartą skaičiau šią dramą, ši mergina man labai priminė Polį.

„Jei galėtum sustabdyti kiekvieną atomą, pasirinktuoju momentu esantį tam tikrame erdvės taške ir skriejantį tam tikra kryptimi, – aiškina ji, – ir jei tavo protas įstengtų suvokti visus šitaip nutrauktus veiksmus, tuomet, jei tau tikrai labai labai gerai sekasi algebra, galėtum parašyti visų ateities įvykių formulę".

„Taip, – pralemena jos dėstytojas, aiškiai išsekintas nepaliaujamai veikiančio jos proto variklio. – Taip, kiek žinau, tu pirmoji, kuriai šovė į galvą ši mintis".

Jau iš tolo matyti, kad pagrindinio įėjimo į meno muziejų durys atidarytos, ir šį šventadienio vakarą tai yra tikras stebuklas. Čia dirbantys muziejaus prižiūrėtojai – tikra keistuolių kompanija: pusė iš jų tylūs ir baikštūs kaip bibliotekininkai, kita pusė – visada paniurę ir aikštingi kaip kokie menininkai, ir man susidaro įspūdis, jog dauguma iš jų labiau linkę leisti darželinukams šlapiais pirštais braukyti per Monė paveikslus, negu įsileisti į muziejų baigiamojo kurso studentą, jei tik tai nėra būtina.

Makkormik Holas, kur įsikūrusi meno istorijos katedra, užima visą priestatą, kuris, palyginti su pagrindiniu muziejaus kompleksu, prasikiša šiek tiek į priekį, o jo fasadinė pusė, kur yra ir įėjimas, papuošta dekoratyviniu stiklu. Kai prisiartiname prie salės, apsaugos tarnybos vyrai atidžiai nužvelgia mus per išgaubtą rutulio formos akvariumo stiklą. Tie sargybiniai panašūs į avangardininkų sukurtus eksponatus, kurių pasižiūrėti kartą mane buvo nusitempusi Keitė ir kurių meninės vertės aš taip ir nepерpratau, – jie turi visus tikriems žmonėms reikalingus atributus, bet neišleidžia nė menkiausio garselio ir visiškai nejuda. Ant durų kabančioje lentelėje parašyta: „Prinstono meno muziejaus globėjų susitikimas"; po šiuo užrašu mažesnėmis raidėmis dar pridėta: „Lankytojams muziejus uždarytas". Aš suabejoju, ar verta ten eiti, bet Polis tuo tarpu jau įsmunka vidun.

– Ričardai! – vos įkėlęs koją į pagrindinę salę šūkteli jis.

Keli globėjai atsigręžia ir įsispokso į Polį, bet nė vieno iš jų veidas mums nepažįstamas. Koridoriuje ant sienų eilėmis sukabinti paveikslai, šiame nuobodžiame baltame name atrodantys kaip tikri langai, pro kuriuos be paliovos liejasi spalvos. Gretimoje patalpoje ant juosmenį siekiančių kolonų sustatytos restauruotos senovės Graikijos vazos.

– Ričardai! – vėl šūkteli Polis, tik šįkart jau kur kas garsiau.

Į mūsų pusę pasisuka plika Kurio galva, besilaikanti ant jo ilgo ir storoko kaklo. Jis aukštas ir išdžiūvęs, bet raumeningas, šįvakar vilki pagal užsakymą pasiūtą dryžuotos medžiagos kostiumą ir ryši rausvą kaklaraištį. Kai Ričardas pamato link jo žengiantį Polį, jo tamsios akys ima spinduliuoti meilę ir švelnumą. Kurio žmona

mirė daugiau kaip prieš dešimt metų, vaikų juodu neturėjo, tad dabar jis žiūri į Polį kaip į vienintelį savo sūnų.

– Vaikinai, – sako jis šiltu balsu ir ištiesia rankas, tarsi mums būtų tik pusė tiek metų, kiek yra iš tikrųjų. Paskui Kuris pasisuka į Polį: – Nemaniau, kad taip greitai vėl tave pamatysiu. Tikėjausi, kad iki vėlumos sėdėsi prie savo darbo. Ir štai – kokia maloni staigmena!

Kuris pirštais sukinėja savo marškinių rankogalių sąsagas ir žvelgia neslėpdamas pasitenkinimo. Paskui, pamatęs pasisveikinti ištiestą Polio ranką, siekteli jos savąja ir spausdamas klausia:

– Kaip sekėsi?

Mes abu šyptelime. Kurio balsas – energingas ir slepia tikrąjį vyro amžių, bet visais kitais atžvilgiais aiškiai matyti, kad laikas jau lipa jam ant kulnų. Nuo to laiko, kai mačiau jį paskutinį kartą, – o tai buvo vos prieš šešis mėnesius, – į jo judesius palengva įsigavo kažin koks sunkiai nusakomas sąstingis, o tarp jo veido odos ir raumenų skaidulų atsirado siaurutis tuščias tarpelis. Šiandien Ričardas Kuris yra didelių aukciono namų Niujorke savininkas ir muziejų, daug didesnių už mūsiškį, globėjas, tačiau, jei tikėsime Poliu, po to, kai iš Ričardo Kurio gyvenimo dingo „Hypnerotomachija“, jos vietą užėmusi karjera taip ir liko viso labo šalutinis užsiėmimas, veikla, kurios imamasi tam, kad greičiau pamirštum, kas buvo. Niekas taip nesistebėjo Kurio sėkme ir niekam ji nepadarė mažesnio įspūdžio, negu pačiam Ričardui Kuriui.

– Ak, beje, – dabar grįžteli jis, tarsi norėdamas mus su kuo nors supažindinti. – Ar matėte paveikslus?

Kuriui už nugaros kabo drobės, kurių anksčiau aš nė nepastebėjau. Apsidairęs netrunku suvokti, jog šias sienas meno kūriniai papuošia tikrai ne kasdien.

– Šie paveikslai – ne iš universiteto kolekcijos, – sako Polis.

Kuris šypteli:

– Tai jau tikrai ne. Atvykdamas į šį susitikimą kiekvienas globėjas ką nors atsiveža. Mes susilažinome, kuriam iš mūsų pavyks pasiskolinti daugiausia paveikslų ir atgabenti juos parodyti į muziejų.

Kuris, senas futbolininkas, vis dar negali susilaikyti bent žodeliu neužsiminęs apie statomas sumas, azartinius lošimus ir džentelmenų lažybas.

– Ir kas gi laimėjo? – pasiteirauju.

– Meno muziejus, – išsisukdamas nuo tiesaus atsakymo paaiškina Kuris. – Kai tik pasistengiame, Prinstonas visuomet turi iš to naudos.

Akimirką įsivyrauja tyla, ir Kuris apžvelgia kitus čia susirinkusius globėjus, kurie, mums įsiveržus ir sutrukdžius pobūvį, nepabėgo iš didžiosios salės.

– Paveikslus ketinau parodyti tau pasibaigus muziejaus globėjų susitikimui, – kreipiasi jis į Polį, – bet, tiesą sakant, tai puikiausiai galima padaryti ir dabar.

Kuris pamoja, duodamas mums ženklą eiti drauge, ir pasuka prie kairėje esančio kambario. Aš greitosiomis pakeliu akis į Polį, tarsi norėdamas paklausti, ką čia dabar Kuris sumanė, bet Polis, atrodo, irgi nieko nežino.

– Džordžas Karteris, seras, atvežė šituos du... – sako Kuris, pakeliui mosteldamas į du ant koridoriaus sienos kabančius meno kūrinius. Tai dvi nedidukės Diurerio graviūros, įdėtos į tokius senus medinius rėmus, kad iš jų paviršiaus struktūros galima įtarti juos ilgą laiką išgulėjus po vandeniu.

– Ten toliau – Volgemutas, – mosteli jis į priešais esančią sieną ir tęsia: – Filipas Murėjus atvežė šituos du labai gražius manieristus.

Kuris nusiveda mus į kitą kambarį, kuriame demonstruotą dvidešimtojo amžiaus pabaigos dailę dabar pakeitė impresionistų paveikslai.

– Vilsonų šeima parūpino keturis: Bona pieštą paveikslą, nedidelį Manė darbelį, ir du, nutapytus Tulūz-Lotreko, – vėl prabyla Kuris ir, davęs mums laiko gerai juos apžiūrėti, priduria: – O Markandai pridėjo dar ir Gogeną.

Mes pereiname per didžiąją salę, o kai atsiduriame antikinio meno kūrinių salėje, jis prabyla vėl:

– Merė Nait pristatė tik vieną, bet tai labai didelis Senovės Romos laikų biustas, be to, kaip ji pati tvirtina, ši dovana gali pasilikti muziejuje visam laikui. Labai dosnu.

– O kur jūsų parūpinti paveikslai? – susidomi Polis.

Vedami Kurio, mes apsukame didelį ratą pirmajame muziejaus aukšte ir grįžtame ten, nuo kur savo pasivaikščiojimą ir pradėjome.

– O čia – mano, – mosteli ranka Ričardas.

– Kuris? – nesusigaudo Polis.

– Visi.

Mudu su Poliu susižvalgome. Pagrindinėje salėje kabo per tuziną darbų.

– Ateikite čionai, – sako mums Kuris, grįždamas prie paveikslais nukabinėtos sienos, kur mes jį ir radome. – Čia yra kaip tik tie paveikslai, kuriuos jums noriu parodyti.

Ir jis ima mus vesti, priversdamas trumpam sustoti prie kiekvienos ant sienos kabančios drobės, bet neprataria nė žodžio.

– Na, ir ką gi visi šie paveikslai turi bendra? – leidęs mums į juos gerai įsižiūrėti, dabar nori sužinoti Kuris.

Aš tik papurtau galvą, bet Polis kaipmat pastebi, kas juos sieja.

– Jie turi bendrą temą. Kiekviename iš jų vaizduojama kuri nors Biblijoje aprašyta Juozapo istorija.

Kuris patenkintas linkteli galva.

– „Juozapas pardavinėja žmonėms kviečius“, – ima vardyti jis, rodydamas pirštu į pirmąją drobę. – Šį paveikslą apie 1655-uosius nutapė Bartolomėjus Brynbergas. Įkalbėjau Barberio institutą, kad jie šį paveikslą trumpam paskolintų.

Kuris kiek palaukia, leisdamas mums pasigrožėti šiuo meno kūriniu, ir žengia prie antrojo paveikslo:

– „Juozapas ir jo broliai“. Francas Maulbertčas, 1750-ieji. Atkreipkite dėmesį į antrajame paveikslo plane nutapytą obeliską.

– Jis man primena vieną „Hypnerotomachijoje“ įdėtą paveikslėlį, – sakau.

–Pirmą kartą jį pamatęs, aš irgi taip pagalvojau, – šypteli Kuris. – Deja, tarp tų dviejų obeliskų nėra jokio tarpusavio ryšio.

Ir jis priveda mus prie trečiojo paveikslo.

– Pontormas, – neleidęs Kuriui nė prasižioti išpoškina Polis.

– Taip. „Juozapas Egipte".

– Iš kur jį gavai?

– Londone nesutiko, kad paveikslas keliautų tiesiog į Prinstoną. Teko viską sutvarkyti taip, kad pirmiausia jis patektų į Metropoliteno operą.

Kuris žiojasi sakyti dar kažką, bet čia Polio akys įsminga į dar du tai pačiai serijai priklausančius paveikslus. Tai du kelių pėdų dydžio pano, abu labai spalvingi. Polio balse aiškiai justi susijaudinimas:

– Andrėja del Sartas. „Juozapo istorijos". Mačiau juos Florencijoje.

Ričardas Kuris nepratarия nė žodžio. Tai jis sumokėjo už Polį, kad, baigę pirmąjį kursą, galėtume praleisti vasarą Italijoje ir kartu patyrinėti „Hypnerotomachiją". Ir tai buvo vienintelis kartas, kai Poliui nusišypsojo laimė išvykti į užsienį.

– Turiu draugą, dirbantį „Palazzo Pitti", – paaiškina Kuris, atsainiai ant krūtinės sukryžiuodamas rankas. – Jis man buvo labai geras. Pasiskolinau tuos pano vienam mėnesiui.

Minutėlę Polis stovi nejudėdamas ir visiškai tylus. Jo plaukai susivėlę, dar šlapi nuo sniego, bet lūpos palengva pražysta šypsena, ir jis vėl atsigręžia į paveikslus. Pagaliau, pamatęs Polio reakciją, susivokiu, jog paveikslai būtent tokia tvarka sukabinti ne šiaip sau. Jie surikiuoti taip, kad pačiame ekspozicijos gale atsiskleistų paslėpta prasmė, kurią suprasti gali tik Polis. Kuriui, matyt, teko gerokai pasispyrioti, kad paveikslai būtų sukabinti būtent taip, o muziejaus darbuotojams, ko gero, neliko nieko kita, kaip nusileisti ir paklusti reikalavimui globėjo, kuris vienas atvežė daugiau paveikslų negu visi kiti mecenatai drauge sudėjus. Priešais mus esanti paveikslais nukabinėta siena – tai Kurio dovana Poliui, žodžiais neišreikštas sveikinimas diplominio darbo baigimo proga.

– Ar skaitėte Brauningo eilėraštį „Andrėja del Sartas"? – klausia Kuris, stengdamasis prisiminti tinkamą ištrauką.

Aš skaičiau, kai lankiau literatūros seminarą, bet Polis tik papurto galvą.

– „Tu darai darbus, apie kuriuos kiti dienų dienas vien tik svajoja, – pagaliau prisimena tinkamus žodžius Kuris, – ką ten svajoja?! Stengiasi atlikti, kankinasi, kovoja atkakliai, ir vis dėlto – palūžta".

Pagaliau Polis atsisuka ir uždeda Kuriui ranką ant peties. Paskui, žingtelėjęs kiek atgal, iš po marškinių išsitraukia ryšulėlį.

– Kas čia? – nustebęs klausia Kuris.

– Tai, ką man ką tik perdavė Bilas, – užsikirsdamas ima aiškinti Polis, ir aš jaučiu, kad mano draugas jaudinasi dėl to, jog nežino, kaip Kuris sureaguos. Jis atsargiai išvynioja knygą. – Manau, kad turi ją pamatyti.

– Mano dienoraštis, – apstulbęs sušnabžda Kuris ir pavarto knygą savo rankose. – Negaliu patikėti...

– Ketinu juo pasinaudoti, – sako Polis. – Kad pagaliau pabaigčiau darbą.

Bet Kuris jo nesiklauso. Jis dar kartą įbeda akis į knygą, ir iš jo veido dingsta šypsena.

– Iš kur jis atsirado? – klausia jis Polio.

– Bilas atnešė.

– Jau sakei. Bet kur jis šitą knygą rado?

– Viename iš Niujorko knygynų, – įsiterpiu aš. – Tiksliau – viename iš antikvariatų.

– Negali būti, – burbteli Ričardas. – Aš visur tos knygos ieškojau. Niujorke išnaršiau kiekvieną biblioteką, kiekvieną knygyną, visus lombardus. Aukštyn kojom apverčiau visus didžiausius aukcionus. Jos niekur nebuvo. Niekur. Tai buvo prieš trisdešimt metų, Poli. Knyga dingo kaip į vandenį.

Jis verčia puslapį po puslapio, švelniai braukdamas pirštais per raides ir rūpestingai peržvelgdamas tekstą.

– Štai, žiūrėk. Štai tas skyrius, apie kurį tau pasakojau. Kolona paminėtas štai čia... – sako jis ir čia pat, pervertęs kelis puslapius ir peršokęs prie kito įrašo, priduria: – Ir čia.

Staiga Kuris pakelia galvą ir, žvelgdamas į mus, pareiškia:

– Juk negali būti, kad Bilas ėmė ir atsitiktinai rado šią knygą. Ir dar – kaip tik šįvakar, nelikus nė paros iki to laiko, kai Polio diplominis darbas privalo būti baigtas.

– Ką nori tuo pasakyti?

– O kurgi brėžinys? – tarsi neišgirdęs klausimo staiga susigriebia Kuris. – Ar jį Bilas tau irgi atidavė?

– Koks brėžinys?

– Odos skiautė, maždaug štai tokio dydžio, – Kuris suduria savo nykščių ir smilių galus šitaip norėdamas parodyti, kad bendras to brėžinio plotas turėjo būti maždaug kvadratinė pėda. – Jis buvo įkištas tarp dviejų viduriniųjų dienoraščio puslapių. Ant tos skiautės buvo nubraižytas brėžinys. Tam tikras planas.

– Čia nebuvo jokio brėžinio, – tarė Polis.

Kuris dar kartą pavarto knygą savo rankose. Jo žvilgsnis tampa atšiaurus ir nedraugiškas.

– Ričardai, dienoraštį rytoj turiu atiduoti Biliui, – sako Polis. – Šiąnakt jį perskaitysiu. Gal jis man padės susidoroti su paskutiniu „Hypnerotomachijos“ skyriumi.

Kuris krūpteli ir grįžta į tikrovę:

– Tai tu dar nebaigei savo diplominio darbo?

– Paskutinis knygos skyrius labai skiriasi nuo kitų, – dabar jau aiškiai nerimaudamas bando pasiaiškinti Polis.

– Bet rytoj darbas turi būti baigtas!

Polis neprataria nė žodžio, ir tuomet Kuris, dar kartą perbraukęs ranka per dienoraščio viršelį, atiduoda knygą savo globotiniui:

– Pabaik darbą. Ir nerizikuok tuo, ką jau pasiekei. Pernelyg daug pastatyta ant kortos.

– Nerizikuosiu. Manau, kad jau beveik radau sprendimą. Jaučiu, kad esu tik per žingsnį nuo atomazgos.

– Jei tau ko nors reikia, tiesiog pasakyk man. Gal leidimo kasinėti. Gal topografų pagalbos. Kad ir kur būtų ta kripta, mes ją rasime.

Nustebęs pakeliu akis į Polį, nes nesuprantu, ką čia Kuris šneka.

Nervingai šyptelėjęs Polis atsako:

– Ne, man daugiau nieko nereikia. Dabar, kai turiu dienoraštį, viską išsiaiškinsiu pats.

– Tik nė akimirką neišleisk jo iš akių. Dar niekam nepavyko padaryti daugiau, nei nuveikei tu. Prisimink Brauningą. „...kiti dienų dienas vien tik svajoja“.

– Sere... – mūsų ausis pasiekia mums už nugarų esančio žmogaus balsas.

Atsigręžę pamatome artyn žengiantį muziejaus prižiūrėtoją.

– Pone Kuri, tuoj prasidės muziejaus globėjų susitikimas. Ar galėtume jūsų paprašyti pakilti į antrąjį aukštą?

– Pakalbėsime apie tai vėliau, – tarsi atitoksta Kuris. – Net nežinau, kiek tas susitikimas užtruks.

Atsisveikindamas jis patapšnoja Poliui per petį, paspaudžia ranką man ir žengia laiptų link. Kai jis pakyla į antrąjį aukštą ir išnyksta mums iš akių, liekame vieni akis į akį su muziejaus apsauginiais.

– Man nereikėjo rodyti jam dienoraščio, – tarsi pats sau sako Polis, kai mudu pasukame prie durų.

Jis dar kartą stabteli, norėdamas geriau įsižiūrėti į ant sienos kabančių paveikslų seriją, kad paskui, kai muziejus jau bus uždarytas, galėtų vėl prisišaukti savo atmintyje išsaugotą vaizdą. Pagaliau mudu išeiname iš muziejaus.

– Kodėl Bilas turėtų meluoti ir nesakyti, kur jis iš tikro rado šį dienoraštį? – kai tik mūsų kojos vėl ima minti sniegą, klausiu aš.

– Nemanau, kad jis meluoja, – atsako Polis.

– Tai ką čia tas Kuris šneka?

– Net jeigu Ričardas ir būtų žinojęs ką nors daugiau, vis tiek nebūtų pasakęs.

– O gal tiesiog nenorėjo sakyti man girdint?

Polis nieko neatsako. Tai jo paties susikurtas mitas, kurio Polis niekaip negali ir nenori atsikratyti, – kad Kurio akyse jis ir aš abu esame lygūs.

– Ką jis turėjo galvoje, kai pasisiūlė išrūpinti tau leidimą kasinėti? – dar paklausiu aš.

Polis nervingai grįžteli sau per petį ir nužvelgia mums iš paskos ėjusį ir kaip tik pargriuvusį studentą, o paskui sako man:

– Čia ne vieta apie tai kalbėti, Tomai.

Užuot spaudęs Polį, nutariu pakeisti temą. Po ilgokos pauzės klausiu:

– Gal galėtum pasakyti, kodėl visi tie paveikslai susiję su Juozapu?

Išgirdęs mano klausimą Polis lengviau atsidūsta.

– Pradžios knygos 37-asis skyrius, – paaiškina jis, minutėlę nutyla, bandydamas prisiminti reikiamą skirsnelį, paskui sako: – „Izraelis mylėjo Juozapą labiau negu bet kurį kitą savo vaikų, nes jis buvo jam gimęs senatvėje. Jis buvo jam pasiūdinęs puošnų apdarą su rankovėmis“.

Man reikia šiek tiek laiko, kad suvokčiau šių žodžių prasmę. Juozapui dovanojamas puošnus apdaras. Taip senstantis tėvas išreiškia meilę savo numylėtiniam sūnui.

– Jis tavimi didžiuojasi, – sakau.

Sutikdamas su manimi Polis linkteli ir čia pat priduria:

– Bet aš dar nesusidorojau su užduotimi. Darbas vis dar guli nebaigtas.

– Tai ne dėl darbo... – tarsteliu aš.

– Žinoma, kad dėl darbo, – šyptelėjęs baigia mūsų pokalbį Polis.

Mudu patraukiame atgal į bendrabutį, ir mane nemaloniai nustebina pasikeitusi dangaus spalva: jis tamsus, bet nevisiškai juodas.

Dangaus skliautas, kiek tik užmatai, užklotas sunkių ir šviesiai pilkų sniego debesų. Nematyti nė vienos žvaigždės.

Mums prisiartinus prie užpakalinių Dodo durų, staiga susigriebiu, jog mes negalėsime įeiti. Bet Polis, mostelėjęs ranka, susistabdo kažkokį laiptų viršuje mindžikuojantį ketvirtakursį, kuris, prieš paskolindamas savo asmens kortelę, nudelbia mus keistu žvilgsniu. Kortele perbraukiame per specialias briauneles, aparatas pypteli, taip patvirtindamas, kad kortelę atpažino, ir durys atsirakina sukeldamos tokį garsą, tarsi netoliese kas nors būtų užsitaisęs šratinį šautuvą. Rūsyje dvi trečiakursės ant ištiesto stalo lanksto ir krauna krūvon išskalbtus drabužius; skalbykloje nepakeliamai karšta, tad merginos vilki tik sportinius marškinėlius ir šortus. Šis pojūtis visada pasikartoja: žiemą eidamas per skalbimui skirtą patalpą pasijunti taip, lyg būtum patekęs į dykumą ir matytum miražą, – nuo karščio virpančiame ore judančius fantastiškus kūnus. Kai lauke sninga, nuo apnuogintų pečių bei kojų vaizdo širdis ima smarkiau plakti ir kraujas muša į galvą dar stipriau, negu nuo gurkšnio viskio. Dabar mes jau toli nuo Holderio, bet atrodo, tarsi netikėtai būtume atsidūrę Nuogalių olimpiados dalyvių persirengimo kambaryje.

Laiptais užlipęs į pirmąjį aukštą, pasuku prie šiaurinio pastato sparno, kur vienas iš keturių ten esančių kambarių yra mūsiškis. Polis tylėdamas seka man iš paskos. Kuo arčiau mūsų kambarys, tuo dažniau vėl pagaunu save galvojant apie tuos du laiškus, padėtus ant kavos stalelio. Mano dėmesio nuo tų laiškų neįstengė atitraukti netgi sensacingasis Bilo radinys. Jau kelios savaitės gulu ir keliuosi galvodamas apie tai, ką gali sau leisti žmogus, per metus uždirbantis keturiasdešimt tris tūkstančius dolerių. Ficdžeraldas yra parašęs apsakymą apie milžiniško dydžio deimantą. Kai imu snūduriuoti ir kai daiktų proporcijos ima darytis neaiškios, įsivaizduoju save, perkantį žiedą su šiuo deimantu moteriai, kuri yra kažkur už manojo sapno. Kitomis naktimis svajoju pirksiąs užburtus daiktus, panašiai kaip žaisdami daro vaikai, – pavyzdžiui, automobilį, kurio negalima sudaužyti, arba koją, kuri visada bus sveika. Kai per daug įsisvajoju, Čarlis grąžina mane į tikrovę.

Jis sako, kad galėčiau įsigyti rinkinį labai brangių batų ant platformos arba išsimokėtinai nusipirkti namą žemomis lubomis.

– Ką jie ten veikia? – sunerimęs klausia Polis, ranka mosteldamas koridoriaus galo link.

Koridoriaus gale vienas šalia kito stovi Čarlis ir Džilas. Durys atidarytos, ir abiejų vaikinų žvilgsniai nukreipti į mūsų kambarį, kuriame kažkas vaikšto. Žvilgtelėjęs atidžiau, iš karto viską suprantu: pas mus atvyko universiteto miestelio policija. Matyt, kažkas mus pamatė išlendančius iš tunelių.

– Kas čia vyksta? – susirūpina Polis ir paspartina žingsnį.

Aš stengiuosi nuo jo neatsilikti.

Ant mūsų kambario grindų priklaupusi pareigūnė kažką matuoja. Girdžiu, kaip Čarlis ir Džilas kažką aiškina, bet jų žodžių suprasti negaliu. Mintyse jau pradedu regzti paaiškinimą, kur mes buvome ir ką veikėme, tik staiga Džilas pamato mus ateinant ir garsiai sako:

– Viskas gerai. Niekas nedingo.

– Ką?

Jis mosteli į atdaras kambario duris. Dabar ir aš pastebiu, kad visas mūsų kambarys apverstas aukštyn kojomis. Ant sofos buvusios pagalvėlės išmėtytos ant grindų; knygos ištrauktos iš lentynų ir išsvaidytos kaip pakliūva. Miegamajame, kuris priklauso mudviem su Poliu, ištraukti naktinių spintelių stalčiai.

– Dieve mano... – sušnabžda Polis, sprausdamasis tarp manęs ir Čarlio.

– Kažkas įsilaužė, – paaiškina Džilas.

– Ne, kažkas tiesiog *įėjo*, – pataiso jį Čarlis. – Durys buvo neužrakintos.

Aš atsigręžiu į Džilą, kuris išėjo iš kambario paskutinis. Dar praeitą mėnesį Polis prašė visų mūsų rūpestingai rakinti kambario duris bent jau tol, kol jis baigs savo diplominį darbą. Vienintelis Džilas vis užmiršdavo šį Polio prašymą.

– Žiūrėkite, – tarsi gindamasis dabar prabyla šis ir mosteli į kitame kambario gale esantį langą. – Vidun jie įsigavo pro langą. Ne pro duris.

Po langu, iškirstu šiaurinėje bendro mūsų kambario sienoje, telkšo vandens balutė. Jo rėmas iki galo pakeltas, ir, kadangi lauke sninga su vėju, ant palangės krinta snaigės. Lango tinklelyje, vasarą saugančiame nuo vabzdžių, matyti trys ilgos prorėžos.

Mes su Poliu įeiname į mūsų miegamąjį. Mano draugo žvilgsnis nuslysta per rašomojo stalo stalčius, o paskui kyla aukštyn, nužvelgia iš bibliotekos paimtas knygas, sukrautas ant pakabinamos lentynos, kurią jam sumeistravo Čarlis. Knygos dingusios. Polis apsižvalgo po kambarį, dar tikėdamasis rasti jas kitoje vietoje. Jis sunkiai kvėpuoja. Akimirką pasijuntame taip, lyg vėl būtume grįžę į tunelius: aplinka tampa visiškai svetima, pažįstami tik sklindantys žmonių balsai.

– Juk tai visai nesvarbu, Čarli. Argi ne tas pats, pro kur jie įėjo?

– Tau, žinoma, nesvarbu, nes jie nepaėmė nė vieno tavo daikto.

Policijos pareigūnė vis dar žingsniuoja po mūsų bendrą kambarį.

– Kažkas turėjo žinoti... – pusbalsiu pats su savimi kalbasi Polis.

– Pažiūrėk čionai, – sakau, pirštu rodydamas į apatiniojo gulto čiužinį.

Polis atsigręžia. Knygos guli tenai. Drebančiomis rankomis Polis ima tikrinti jų pavadinimus.

Tuomet ir aš pats peržiūriu savo daiktus, prie kurių vagys beveik neprisilietė. Nuo daugumos jų netgi dulkės nenubrauktos. Kažkas knaisiojosi po mano popierius, bet tik įrėminta titulinio „Hypnerotomachijos“ puslapio reprodukcija, kurią man kadaise dovanojo tėvas, nukabinta nuo sienos ir išimta iš rėmelių. Vienas jos kampas sulenktas, bet šiaip – visai nesugadinta. Laikydamas reprodukciją rankose apsidairau aplink ir pastebiu, kad įsibrovėliai pajudino tik vieną iš mano knygų: spaustuvėje surinktą signalinį „Gražuolės laiško“ egzempliorių, kurį paskui mano tėvas, nutaręs, jog taip gražiau skamba, pavadino „Gražuolės dokumentu“.

Įžengęs į foją, skiriantį abu mūsų miegamuosius, Džilas šūkteli:

– Iš manęs ir Čarlio jie nieko nepavogė. O kaip pas jus, vaikinai? Ar kas nors dingo?

Jo balse vis dar justi tam tikra kaltė ir viltis, kad niekas nedingo, nors kambariai sujaukti baisiai.

Pažvelgęs Džilo pusėn suprantu, kodėl jis taip elgiasi. Aname miegamajame niekas nė pirštu nepaliesta.

– Mano daiktai savo vietose, – atsiliepiu aš.

– Jie čia nieko nerado, – sako man Polis.

Man dar nespėjus Polio paklausti, ką jis turi omenyje, beužsimezgantį mūsų pokalbį nutraukia iš fojė atsklidęs balsas:

– Ar galėčiau jums užduoti kelis klausimus?

Kai mes, iki siūlo galo permirkę nuo sniego, išeiname iš miegamojo, pareigūnė, vėjo nugairinta veido oda ir garbanotais plaukais, atidžiai mus nužvelgia. Jos dėmesį patraukia Keitės duotos treningo kelnės, kurias mūvi Polis, ir marškinėliai su sinchroninio plaukimo komandos emblema, kuriuos vilkiu aš. Moteris, kaip skelbia ant šoninės marškinių kišenės prisiūtas antsiuvas, yra leitenantė Viljams; ji siekteli prie savo striukės kabančio stenografijos aplanko.

– Jūs esate...

– Tomas Salivanas, – prisistatau. – O jis – Polis Harisas.

– Ar ko nors pasigedote?

Nekreipdamas dėmesio į policijos pareigūnę, Polis žvilgsniu vis dar klajoja po miegamąjį.

– Dar nežinome, – atsakau.

Tarsi pyktelėjusi, ji pakelia į mane akis:

– Ar dar nespėjote apsižvalgyti?

– Kol kas nepastebėjome, kad kas nors būtų pavogta.

– Kuris iš jūsų šiandien vakare paskutinis išėjo iš kambario?

– Kodėl klausiate?

Krenkštelėjusi leitenantė Viljams paaiškina:

– Todėl, kad žinome, kas paliko neužrakintas duris, bet dar neišsiaiškinome, kas paliko atidarytą langą.

Ji tyčia pabrėžia žodžius „durys“ ir „langas“, primindama mums, kad dėl įsilaužimo daugiausia kalti mes patys.

Polis tik dabar atkreipia dėmesį į langą.

– Ko gero, aš būsiu palikęs. Miegamajame buvo taip karšta, o Tomas nenorėjo praverti lango. Aš čia dirbau, o paskui išeidamas, matyt, būsiu pamiršęs jį uždaryti, – visas išbalęs prisipažįsta jis.

– Klausykite, – pastebėjęs, kad pareigūnė nelabai nori mums padėti, kreipiasi į ją Džilas, – gal jau galėtume baigti? Manyčiau, kad jau viską apžiūrėjome.

Nelaukdamas atsakymo jis uždaro langą, nuvedęs pasodina Polį ant sofos ir pats klesteli šalia jo.

– Langas buvo paliktas atdaras, durys neužrakintos. Niekas nebuvo pavogta. Gal norite pridurti dar ką nors, – paskubomis žymėdamasi aplanke nusikaltimo aplinkybes, klausia pareigūnė.

Mes nepratariame nė žodžio.

Leitenantė Viljams papurto galvą.

– Įsilaužimus ištirti labai sunku, – tarsteli ji, duodama mums suprasti, kad kažin ko nesitikėtume. – Apie įvykį pranešime miestelio policijos nuovadai. Kitą kartą prieš išeidami užrakinkite duris. Išvengsite daug nemalonumų. Jei ką nors išsiaiškinsime, pranešime jums.

Ir ji sunkiais žingsniais pasuka prie durų; sulig kiekvienu žingsniu girgžda jos auliniai batai. Pareigūnei išėjus, durys trinkteli ir pačios užsidaro.

Aš prieinu prie lango, norėdamas dar kartą viską apžiūrėti. Ištirpus sniegui po langu telkšo balutė, bet jos vanduo visiškai švarus.

– Jie nė piršto nepajudins, – purtydamas galvą niūriai tarsteli Čarlis.

– Nieko tokio, – sako Džilas. – Juk niekas nedingo.

Polis tyli, bet jo žvilgsnis nesiliauja bėgiojęs po kambarį.

Aš vėl pakeliu lango rėmą, įleisdamas vidun dar vieną vėjo gūsį. Džilas suirzęs grįžteli į mane, bet mano dėmesį patraukia lango tinklelyje padarytos įpjovos. Rėžta išilgai visą lango rėmą, ir dabar tarsi šuns apkramtyti perpjauto tinklelio siūlai draikosi

vėjyje. Dar kartą apžiūriu po langu esantį grindų plotą. Čia yra šiek tiek purvo, bet visas jis – nuo mano paties batų.

– Tomai, – šūkteli man Džilas, – uždaryk tą prakeiktą langą!

Kažkas čia ne taip, kaip turėtų būti. Tik pareigūnė per daug nesivargino, kad tai pastebėtų.

– Ateik ir pažiūrėk čia, – sakau, pirštais braukdamas per perrėžto tinklelio plaušus. Kaip ir visas tinklelis, įpjovų kraštai palinkę į lauko pusę. Jei kas nors būtų perpjovęs tinklelį norėdamas patekti vidun, įrėžų kraštai būtų palinkę į mus.

Čarlis tuo tarpu jau žvalgosi po kambarį.

– Ir purvo visai nėra, – sako jis, pirštu rodydamas į po langu esančią balutę.

Jis ir Džilas susižvalgo, ir pastarasis Čarlio žvilgsnį, atrodo, supranta kaip kaltinimą. Jei tinklelis perpjautas iš vidaus, tuomet vėl grįžtame į išeities tašką, – prie neužrakintų durų.

– Bet juk visa tai neturi prasmės, – pagaliau pareiškia Džilas. – Jeigu jie žinojo, kad durys neužrakintos, tai nebūtų lipę lauk pro langą.

– Turime apie tai pranešti policijai, – sako Čarlis, vėl nekantraudamas imtis veiklos. – Negaliu patikėti, kad ji į tinklelį nė akies neužmetė.

Polis vis dar tyli, tik ranka perbraukia per dienoraščio viršelį.

Atsisukęs į jį, klausiu:

– Ar vis dar ketini eiti į Tafto paskaitą?

– Tikriausiai eisiu. Dar nebus praslinkusi nė valanda, kai ji prasidėjo.

Čarlis ima dėlioti knygas atgal į aukštutines lentynas, kur tik jis vienas ir tepasiekia.

– Pakeliui stabtelsiu Stanhoupe, – sako jis. – Reikia policininkams pranešti, ką jie pražiopsojo.

– Tikriausiai visa tai buvo tik pikta išdaiga, – tarsteli Džilas. – Gal nuogaliai, grįždami iš šventės, nutarė šiek tiek pasilinksminti.

Dar kelias minutes patvarkę išmėtytus daiktus, visi vieningai nutariame, kad dabar jau užteks. Džilas nutaria persirengti: ap-

simauna vilnones kelnes, o Keitės paskolintus marškinius švysteli į krepšį, kuriame renkame drabužius, reikalingus cheminio valymo.

– Galėtume užsukti į „Aivi“ klubą ko nors užkąsti, – rengdamasis pasiūlo jis.

Polis pritardamas tik linkteli galvą ir, atidžiai versdamas Brodelio knygos „Viduržemio jūros šalių pasaulis Pilypo II valdymo laikais“ kopiją, tarsi vagys būtų galėję nudžiauti atskirus jos puslapius, sako:

– Reikia apžiūrėti, ar nedingo klube esanti mano medžiaga.

– Gal ir jūs, vaikinai, persirengsite? – nužvelgęs mus nuo galvos iki kojų, pasidomi Džilas.

Polis pernelyg užsiėmęs, kad klausytųsi, ką sako Džilas, bet aš suprantu, ką jis turi omenyje, tad negaišuodamas grįžtu į miegamąjį. „Aivi“ klubas – tikrai ne ta vieta, kur galėtum prasmukti apsimovęs treningo kelnes. Tik Poliui, kuris jau spėjo tapti nuolatiniu to klubo gyventoju, galioja kitokios taisyklės.

Pasirausus po savo stalčius man pirmiausia topteli, jog beveik visi mano drabužiai – nešvarūs. Pasiknisęs pačiuose tolimiausiuose savo drabužių spintos kampuose, surandu į ritinėlį susuktas chaki spalvos kelnes ir marškinius, kurie taip ilgai išgulėjo sulankstyti, kad tie lankstai jau spėjo tapti klostėmis, o šios – tikru plisu. Paskui imu dairytis savo žieminės striukės, tik staiga prisimenu, jog ji, įgrūsta į Čarlio kelioninį krepšį, vis dar kabo šiluminės trasos tunelyje. Nusprendęs, jog teks pasitenkinti ir paltu, kurį mama padovanojo man Kalėdoms, grįžtu į svetainę. Polis dabar sėdi prie lango, įbedęs akis į knygų lentynas, ir kažin ką mąsto.

– Ar pasiimsi dienoraštį? – klausiu jo.

Jis delnu patapšnoja per ryšulėlį, kurį laiko sau ant kelių, ir linkteli.

– Kur Čarlis? – apsižvalgęs pasiteirauju aš.

– Jau dingo, – sako Džilas, ir mes visi išeiname į koridorių. – Užsuks į policiją.

Jis pasiima savo „Saab“ markės automobilio raktelius ir įsideda juos į striukės kišenę. Prieš uždarydamas duris Džilas dar kartą patikrina savo kišenes:

– Kambario raktai... Automobilio rakteliai... Asmens tapatybės kortelė...

Jis viską tikrina taip rūpestingai, kad mane apima keistas nerimas. Aš juk puikiai žinau, kad paprastai Džilas nesirūpina tokiomis smulkmenomis. Dar kartą žvilgtelėjęs į mūsų bendrą kambarį, pamatau du savo laiškus, padėtus ant stalelio kavai. Paskui Džilas pabrėžtinai stropiai užrakina duris, o užrakinęs dar du kartus pasuka rutulio formos durų rankeną, kad būtų tikras, jog šįkart jų niekas taip paprastai neatidarys. Beeidami automobilio link pajuntame, kaip mus slegia įsivyravusi tyla. Kai Džilas užveda automobilio variklį, tolumoje matyti ilgi patruliuojančių policininkų metami šešėliai. Mes visi minutėlę kitą juos stebime, paskui Džilas stumteli pavarų perjungimo svirtį, ir automobilis neria į tamsą.

Aštuntas skyrius

Atsidūrę už apsaugos posto, esančio prie šiaurinio universiteto miestelio apvažiavimo, pasukame dešinėn į Nasau-strytą, – pagrindinę Prinstono gatvę, kur judėjimas itin lėtas. Tačiau šį vėlyvą vakarą gatvė beveik tuščia: čia šliaužioja tik du sniego valytuvai ir druską barstantis sunkvežimis, kuriuos kažkas vėl pažadino iš žiemos miego. Vienoje kitoje brangių moteriškų drabužių parduotuvėlėje dar dega šviesa, o po jų vitrinų langais, ant žemės, vis storėja sniego paklotė. Talboto ir Mikauberio knygynas tokiu metu jau uždarytas, bet Pekvodo kopijavimo centre ir mažytėse kavinukėse dar justi šioks toks sambrūzdis: jose pilna paskutiniojo kurso studentų, skubančių baigti savo diplominius darbus, kad suspėtų juos atiduoti bent vienuoliktą valandą vakaro, prieš pat baigiantis jiems duotam galutiniam terminui.

– Na, džiaugiesi, kad pagaliau baigei savąjį? – klausia Džilas Polio, kuris, užsisklendęs savyje, mintimis vėl klaidžioja kažkur kitur.

– Diplominį?

Džilas žvilgteli į užpakalinio vaizdo veidrodėlį.

– Kol kas darbas dar nebaigtas, – paaiškina Polis.

– Liaukis. Tavo diplominis – *baigtas*. Ar daug darbo tau dar liko?

Nuo Polio iškvepiamo oro užpakalinis automobilio stiklas ima rasoti ir šalti.

– Į valias, – tarsteli jis.

Privažiavę šviesoforą, mes pasukame į Vašington Roudą ir traukiame Prospekto aveniu link, kur įsikūrę studentų valgymo klubai. Džilas netrukus randa geresnį užsiėmimą, negu ir toliau įkyriai klausinėti. Kai pasiekiame Prospekto aveniu, aš net neabejoju, kad jo mintys nuklysta visai kitur. Šeštadienį vakare „Aivi" klube vyks didžiausias kasmetinis pokylis, ir jam, kaip klubo prezidentui, patikėta prižiūrėti, kad pasiruošimas šiam renginiui vyktų sklandžiai. Juodomis dienomis, kai Džilui nesisekdavo rašyti savo diplominio darbo, jis įprato vis užšokti į „Aivi" ir įsitikinti, ar pasiruošimas šventei vyksta pagal planą. Pasak Keitės, iki rytojaus vakaro, kai aš atvažiuosiu lydėti jos į pokylį, klubo patalpos bus neatpažįstamai pasikeitusios.

Mes paliekame automobilį šalia klubo pastato, kur Džilo mašinai, atrodo, yra rezervuota vieta, ir kai jis ištraukia raktą iš uždegimo spynelės, šaltame salone vėl įsivyrauja sunki tyla. Penktadienis – tikra tyla prieš artėjančią savaitgalio audrą, galimybė išsiblaivyti ir pataisyti sveikatą, tam tikra properša tarp ketvirtadienio ir šeštadienio vakarų, kai tradiciškai vyksta pokyliai. Ką tik iškritęs sniegas nuslopina netgi klegesį, kurio pilnas visas oras, kai trečio ir ketvirto kursų studentai pavakarieniavę traukia atgal į universiteto miestelį.

Pasak universiteto administracijos, studentų klubai Prinstone yra „galimybė aristokratiškai papietauti". Bet iš tikro šie klubai mums dažniausiai yra *vienintelė* galimybė kur nors pavalgyti. Pačioje koledžo gyvavimo pradžioje, kai universiteto valgykla sudegė, o šiurkštūs ir nemandagūs užeigų savininkai privertė studentus rūpintis savo skrandžiais patiems, palengva ėmė burtis nedidelės studentų grupelės, valgiusios po vienu stogu. Turint omenyje, koks tais laikais buvo Prinstonas, nesunku suprasti, kad susirasti stogus virš galvos, o paskui pastatyti ir įrengti pačius klubų pastatus studentams buvo be galo svarbu; kai kurie iš tų klubų šiandien nė kiek ne blogesni už tikrus dvaro rūmus. O ir mūsų dienomis studentų valgymo klubas dar tebėra labai keista Prinstono universiteto institucija: tai vieta, kur renkasi savotiška mišri brolija, kur trečiame ir ketvirtame kursuose studijuojantys

klubo nariai švenčia savo šventes ir valgo, bet kartu negyvena. Ir štai, praėjus net šimtui penkiasdešimt metų nuo to laiko, kai įsikūrė pirmasis studentų valgymo klubas, nėra nieko lengviau, kaip apibūdinti visuomeninį Prinstono gyvenimą: beveik visi įdomesni renginiai vyksta kaip tik ten.

Vėlai vakare „Aivi" klubas atrodo niūriai. Jis skendi tamsoje, o šaltas tamsus mūras ir erdvę rėžiančios paties pastato linijos visai nevilioja čia užeiti. Jį be vargo nustelbia čia pat esantis Kotedžo klubas, nes jo išoriniai pastato kampai nudažyti baltai ir suapvalinti. Šie du klubai – lyg broliai; jie daug senesni už kitus dešimt, įsikūrusius Prospekto aveniu, ir yra laikomi prašmatniausiais Prinstono klubais. Jau nuo 1886-ųjų jie varžosi su kitais dėl teisės vadintis geriausiais, žinoma, kiekvienas savo kategorijoje.

Džilas žvilgteli į savo rankinį laikrodį ir sako:

– Taip vėlai jie jau nesodina prie pietų stalo. Bet aš atnešiu mums maisto iš virtuvės.

Jis atidaręs palaiko laukujes duris, kol mes įeiname vidun, o paskui, rodydamas kelią, ima lipti pagrindiniais laiptais.

Nuo paskutinio mano apsilankymo klube jau praėjo nemažai laiko, bet ant tamsiu ąžuolu iškaltų sienų kabantys portretai, kuriuose nutapyti vyrai rūsčiais veidais, visuomet priverčia mane stabtelti. Kairėje – valgomoji „Aivi" klubo salė, kur stovi ilgi mediniai stalai ir bent šimtmečio senumo angliškos kėdės; dešinėje – biliardinė, kur dabar Parkeris Hasetas vienui vienas kaip tik žaidžia pulo partiją. Parkeris – „klubo kvailelis", pusgalvis turtingos šeimos sūnus, kuriam, tiesa, dar pakanka protelio suprasti, kokiu idiotu jį kai kas laiko, bet neužtenka košės galvoje liautis dėl to kaltinus kitus ir atidžiau pažvelgti į save. Abiem rankom sūpuodamas biliardo lazdą, dabar jis žaidžia pulą ir atrodo tarsi vodevilyje vaidinantis aktorius, kuriam reikia šokti su lazda. Nors mums praeinant jis atsisuka į mus, aš apsimetu jo nepastebėjęs, ir mes imame lipti laiptais, vedančiais į klubo valdybos kambarį.

Džilas du kartus bilsteli į duris ir, nelaukdamas atsakymo, įsmunka vidun. Mes įeiname paskui jį į jaukia šviesa užlietą kambarį, kur prie ilgo prie pat durų pastatyto ir beveik per visą

kambarį besitęsiančio raudonmedžio stalo sėdi kūningas ir orus Džilo pavaduotojas Bruksas Franklinas. Ant stalo pastatyta lempa, kurios gaubtas padarytas iš pusiau permatomo šilkinio audinio, ir padėtas telefono aparatas. Vienoje stalo pusėje pristumtos stovi šešios kėdės.

– Džiaugiuosi, kad suradote laiko užsukti, – pasveikina mus Bruksas ir taktiškai apsimeta nepastebėjęs, kad Polis vilki moteriškais drabužiais. – Ką tik Parkeris man papasakojo, kokiu kostiumu ketina pasipuošti rytoj vakare, ir jau ėmiau galvoti, ar nereiktų apmesti kokio atsarginio plano.

Iš tikrųjų Brukso aš taip gerai nepažįstu, bet būdami antrame kurse drauge klausėme vieno įvadinio ekonomikos kurso, ir nuo tada jis elgiasi su manimi taip, tarsi būčiau senas jo draugas. Įtariu, jog Parkerio planai tiesiogiai siejasi su šeštadienį vyksiančiais šokiais, kurie yra ne kas kita, kaip tradiciškai kasmet Prinstone rengiamas kaukių balius.

– Po velnių, tu sumautas nuoboda, Džilai, – įsiterpia Parkeris, kuris niekieno nekviestas užlipo laiptais ir staiga pasirodė mūsų kambaryje. Vienoje rankoje jis laiko smilkstančią cigaretę, kitoje – taurę vyno. – Tačiau bent jau turi humoro jausmą.

Jis kreipiasi tiesiai į Džilą, tarsi manęs ir Polio čia nė nebūtų. Pastebiu, kaip prie stalo sėdintis Bruksas tik papurto galvą.

– Nusprendžiau persirengti Džonu Ficdžeraldu Kenedžiu, – nesiliauja malęs jis. – O mano mergina, su kuria dabar susitikinėju, neketina vilkėti Džeki kostiumo. Ji nori būti Merlyn Monro.

Parkeriui pro akis tikriausiai nepraslysta mano veide atsispindintis sumišimas, nes jis, sviedęs nebaigtą rūkyti cigaretę į peleninę, sako:

– Taip, Tomai. Kenedis baigė Harvardą, bet būtent – *baigė*. O būdamas pirmakursis jis studijavo *čia*.

Parkeris buvo jauniausia Kalifornijos vyndarių šeimos atžala, pirmoji per visą jau kelis šimtmečius trunkančią šios šeimos istoriją atsidūrusi Prinstone, o kartu – ir „Aivi“ klube; bet kad įveikė abi šias kliūtis, Parkeris turėjo būti dėkingas vien tik faktui, kurį Džilas įvardijo kaip „sveiko proto blyksnį Hasetų giminėje“.

Man dar nespėjus suregzti atsakymo, Džilas palinksta prie to vyruko ir mesteli:

– Klausyk, Parkeri, dabar neturiu laiko su tavimi pliaukšti. Jei nori ateiti persirengęs Kenedžiu, – taip ir padaryk. Tik pasistenk apsirengti bent kiek skoningiau.

Parkeris, kuris, rodos, tikėjosi išgirsiąs iš mūsų kai ką daug malonesnio, nužvelgia visus atšiauriu žvilgsniu ir, tebelaikydamas rankoje taurę vyno, išeina.

– Bruksai, – nieko nelaukęs pakeičia temą Džilas, – gal galėtum nusileisti žemyn ir paklausti Alberto, ar nuo vakarienės neliko bent kiek maisto? Mes dar nevalgėme, be to – skubame.

Bruksas sutinka. Jis – puikus klubo prezidento pavaduotojas: paslaugus, nenuilstantis ir visiškai atsidavęs. Net kai Džilas padaryti jam paslaugą prašo tokiu tonu, jog atrodo, kad tai yra įsakymas, Bruksas niekada nesusierzina ir neima statyti šerio. Per visą mudviejų pažinties laiką pirmą kartą man pasirodė, kad Bruksas gerokai išvargęs, ir aš pamaniau, ar tik jis nebus ką tik baigęs rašyti savo diplominio darbo.

– Tiesą sakant, – pakeldamas akis dar priduria Džilas, – aš palydėsiu savo draugus į viršų, o pats valgysiu valgomajame. Kartu galėsime aptarti, kokia tvarka rytoj bus patiekiamas vynas.

Grįžtelėjęs į Polį ir mane, Bruksas sako:

– Malonu jus matyti, vaikinai. Atsiprašau dėl to Parkerio. Aš ir pats nežinau, kas jam kartais užeina.

– Kartais? – reikšmingai kilstelėjęs antakius pašnibždomis tarsteliu aš.

Matyt, Bruksas mane išgirsta, nes išeidamas šypteli.

– Po kelių minučių turėtume gauti valgyti, – pareiškia Džilas. – Jeigu jums manęs prireiks, būsiu apačioje.

Paskui jo akys vėl nukrypsta į Polį:

– Kai tik būsi pasirengęs, iš karto galėsime važiuoti į paskaitą.

Kai jis išeina, akimirką negaliu atsikratyti jausmo, kad mudu su Poliu tam tikra prasme esame tikri apgavikai. Mes esame didžiuliame devynioliktame amžiuje pastatytame name, sėdime prie senovinio raudonmedžio stalo ir laukiame, kad kažkas atneš-

tą mums vakarienę. Jei kaskart, kai man tai nutikdavo per visus Prinstone praleistus metus, kas nors būtų man davęs po penkių centų monetą, man dabar reiktų iš kažkur ištraukti antrąjį penkiacentį, kad galėčiau abu pinigus suglausti ir patrinti. „Vienuolyno užeiga“, klubas, kuriam priklausome mudu su Čarliu, tėra mažas neįmantrus pastatas, traukiantis akį savo kukliu akmeniniu žavesiu. Kai grindys būna išblizgintos, o veja – gražiai nupjauta, čia yra nebloga vieta išgerti bokalą alaus ar sužaisti pulo partiją. Bet savo lygiu ir svarba šis klubas nė iš tolo neprilygsta „Aivi“. Mūsų klubo valdytojui pirmiausia rūpi kiekybė, o ne kokybė, tad, kitaip nei mūsų draugai, priklausantys „Aivi“ klubui, mes valgome sėdėdami ten, kur atėję randame laisvą kėdę, – ir niekas mūsų nesusodina pagal tai, kada atėjome. Pusė iš mūsų klube esančių kėdžių – plastmasinės, nė vienas klubo narys neturi savo stalo įrankių, o kartais, kai pasirodo, kad paskutinis mūsų suorganizuotas vakarėlis kainavo per brangiai arba kad atgabentos alaus statinės kaištis buvo pernelyg laisvas, penktadieniais atėję valgyti priešpiečių ant padėklų randame tik dešrainių. Mūsų klubas niekuo neišsiskiria iš kitų miestelyje esančių klubų. O „Aivi“ visuomet buvo išimtis.

– Lipam žemyn pas mane, – staiga gana šiurkščiai paragina Polis.

Nevisiškai supratęs, ką jis nori tuo pasakyti, nuseku paskui. Mes imame leistis pietinėje pastato pusėje esančiais laiptais, išilgai kurių tęsiasi vitražais išpuoštas langas, paskui nulipame dar vienu laiptatakiu žemyn ir patenkame į klubo pusrūsį. Polis vedasi mane koridoriumi į klubo prezidentui skirtą kambarį. Iš pradžių raktą nuo šio kambario durų turėjo tik pats Džilas, bet kai Polis ėmė skųstis, kad bibliotekoje turimoje savo darbo kabinoje jam nesą pakankamai ramybės ir jis negalįs baigti savo diplominio darbo, Džilas pažadėjo parūpinti jam savo rakto kopiją, tikėdamasis, jog anksčiau ar vėliau įsuks Polį į klubo veiklą. Iki tol Polis nebuvo itin susižavėjęs „Aivi“ klubo privalumais, juolab kad buvo visa galva pasinėręs į darbą. Tačiau erdvus, ramus prezidento kambarys, į kurį galėjai patekti tiesiai iš šiluminės trasos

tunelių, buvo likimo dovana, kurios Polis negalėjo atsisakyti. Iš pradžių kiti klubo nariai protestavo, kad patį prašmatniausią klubo kambarį Džilas pavertė viešbučiu, bet Polis kaipmat užglaistė visus nesusipratimus ir išsklaidė beatsirandančią įtampą, nes beveik visuomet ateidavo ir išeidavo per požeminius tunelius. Pasirodė, kad įžeistiems klubo nariams buvo kur kas lengviau užmiršti savo nuoskaudas, kai ateinančio ir išeinančio Polio jie tiesiog nematydavo.

Kai mes prieiname prie durų, Polis įkiša savo raktą į spyną, ir ši trakštelėjusi atsirakina. Įtipenęs vidun paskui draugą ir atsidūręs kambaryje, gerokai nustembu. Jau daug savaičių čia nebuvau. Pirmiausia vėl prisimenu, kaip šiame kambaryje šalta. Juk iš tikrųjų ši vietelė įrengta klubo rūsyje, kur temperatūra visuomet nemaloniai žema ir artima nuliui. Pats kambarys, kad ir koks prašmatnus jis būtų, atrodo taip, lyg jį ką tik būtų užgriuvęs popierių ir dokumentų uraganas. Tarsi nuolaužų ir griuvėsių krūvos kambaryje visur mėtosi knygos: lentynas, kur dūli „Aivi" klubui priklausantys Europos ir Amerikos klasikų kūriniai, sunku ir pastebėti per visur paskleistus Polio žinynus, istorinius žurnalus, jūrinius žemėlapius ir keistus mėlyname šviesoraščio popieriuje nubraižytus planus.

Mums įėjus Polis uždaro duris. Prie rašomojo stalo yra gražus židinys, ir šioje vietoje popierių sluoksnis toks storas, o Polio daiktai taip sujaukti, kad kai kurios knygos tiesiog kepa, padžiautos prie ugnies. Tačiau, apsižvalgęs po kambarį, Polis, atrodo, lieka patenkintas: viskas guli lygiai taip, kaip jis išeidamas paliko. Žingtelėjęs jis pakelia nuo žemės „Mikelandželo poeziją", nubraukia kelias ant viršelio užkritusias sudžiūvusių dažų atplaišėles ir atsargiai padeda knygą ant rašomojo stalo. Paskui, nuo židinio atbrailos paėmęs ilgą storoką degtuką, Polis jį uždega ir kyšteli į židinį, kur melsva liepsnelė tuoj pat įsisuka į laikraštinio popieriaus gniutulą, prispaustą keliomis malkomis.

– Tu čia padirbėjai kaip reikiant, – sakau, žiūrėdamas į išvyniotą ir ant rašomojo stalo patiestą labai detalų mėlyname šviesoraščio popieriuje nubraižytą planą.

Polis tik suraukia antakius ir papurto galvą:

– Tai nieko nereiškia. Nubraižiau gal tuziną tokių planų, bet tikriausiai jie visi neteisingi. Kai jaučiu, kad teks pasiduoti, imuosi braižyti planus.

Brėžinys, kurį apžiūrinėju, – tai Polio įsivaizduojamo pastato planas. Šis didingas statinys sulipdytas iš „Hypnerotomachijoje“ minimų pastatų griuvėsių: sugriuvusios arkos – atstatytos; suaižėję pamatai vėl sutvirtinti; kolonos ir kapiteliai, kadaise buvę tik akmenų krūva, dabar vėl įgavę savo ankstesnes formas. Po šiuo šviesoraščio lapu guli dar visa krūva panašių brėžinių, ir nors kiekvienas jų vis kitoks, visi jie nubraižyti iš Kolonos fantazijos nuotrupų, įstrigusių tarp „Hypnerotomachijos“ eilučių. Polis sukūrė visą kraštovaizdį, kuriame būtų galima gyventi, gabalėlį jo įsivaizduojamos tuometinės Italijos. Ant sienų prisegiota daugybė kitų eskizų, kai kurių iš jų negali net gerai matyti, nes Polis ant jų priklijavęs lapelius su juose užrašytomis pastabomis. Visi tie eskizai nubraižyti kruopščiai laikantis architektūrinių proporcijų ir naudojantis matų sistema, kurios aš nesuprantu. Atrodo, kad visa tai sumaketuota kompiuteriu, nes visos proporcijos – tiesiog idealios, o įrašai – kaligrafiški. Bet Polis, kuris tikina nepasitikįs kompiuteriu, atvirai sakant, niekada neturėjo lėšų jam įsigyti, o kai Kuris pasisiūlė kompiuterį nupirkti, jis mandagiai atsisakė. Tad visus šiuos planus Polis nubraižė ranka.

– Koks čia statinys? – susidomėjęs klausiu aš.

– Tai pastatas, kurį planuoja statyti Frančeskas.

Jau buvau beveik pamiršęs, jog Polis turi įprotį apie Koloną kalbėti esamuoju laiku ir visada vadina šį vyrą vardu.

– Koks pastatas?

– Frančesko kripta. Pirmojoje „Hypnerotomachijos“ dalyje rašoma, kad jis rengia jos planą. Prisimeni?

– Aišku. Manai, kad kripta atrodo būtent taip, kaip tavo brėžiniuose? – pasiteirauju, mostelėjęs į čia pat gulinčius primargintus lapus.

– Nežinau. Bet nenurimsiu, kol nesužinosiu.

– Bet kaipgi tu sužinosi? – nustembu ir čia pat prisimenu, ką muziejuje sakė Kuris. – Tad štai kam tau reikalingi topografai, ar ne? Tu ketini kasinėti?

– Galbūt.

– Vadinasi, išsiaiškinai, kam buvo skirtas Kolonos sumanytas statinys?

Kaip tik tai ir bandėme išsiaiškinti, kai mudviejų bendras darbas nutrūko. „Hypnerotomachijos" tekste buvo galima rasti paslaptingų užuominų apie statinį, kurį projektavo Kolona, bet mes su Poliu nesutarėme, kam tas pastatas galėjo būti skirtas. Polis įsivaizdavo jį kaip milžinišką Renesanso laikų sarkofagą, skirtą laidoti Kolonos šeimos nariams. Galimas daiktas, buvo stengiamasi nukonkuruoti Popiežių kapų rūsį, – vieną iš statinių, kuriuos kaip tik tuo pačiu laikotarpiu buvo suprojektavęs Mikelandželas. O aš tą kriptą labiau buvau linkęs susieti su „Gražuolės dokumentu", tad įsivaizdavau ją kaip amžinojo poilsio vietą, skirtą Kolonos aukoms; laikantis tokio požiūrio paskui būtų buvę nesunku paaiškinti, kodėl „Hypnerotomachijoje" ir patį sumanymą statyti šią kriptą, ir patį jos projektą gaubia tokia paslaptis. Tuo metu, kai aš pasitraukiau, didžiausia Polio rašomo darbo spraga ir buvo faktas, jog Kolona niekada išsamiai neaprašė, nei kaip toji kripta atrodo, nei kur ją būtų galima rasti.

Poliui dar nespėjus atsakyti į mano klausimą, į duris kažkas pasibeldžia.

– Štai kur jūs, – sako Džilas, įeidamas į kambarį drauge su klube dirbančiu patarnautoju.

Šis trumpai stabteli ir, kiek sutrikęs, bet aiškiai apimtas smalsumo, apmeta patalpą tokiu žvilgsniu, tarsi jam būtų pasitaikiusi proga slapčia žvilgtelti į moters vonios kambarį. Tarp knygų suradęs šiek tiek laisvos vietos, jis ant rašomojo stalo patiesia dvi medžiagines servetėles. Paskui greta jų padeda drauge su Džilu atneštas dvi lėkštes iš „Aivi" klubo porcelianinių indų kolekcijos, ąsotėlį vandens ir krepšelį su duona.

– Pašildyta rupi kaimiška duona, – sako patarnautojas, dėdamas krepšelį ant stalo.

– Žlėgtainis su juodųjų pipirų grūdeliais, – mėgdžiodamas patarnautoją, paskelbia Džilas. – Gal dar ko pageidausite?

Mes sutartinai papurtome galvas, ir Džilas, dar kartą apžvelgęs kambarį, palieka mus ir laiptais vėl užlipa į viršų.

Patarnautojas pripila dvi stiklines vandens:

– Gal norėtumėte gerti ką nors kita?

Mudu patikiname nenorį, ir jis taip pat išeina.

Nieko nelaukęs, Polis kimba į valgį. Matydamas, kaip jis valgo, aš vėl prisimenu pirmąjį mūsų susitikimą, kai jis, nelyginant Oliveris Tvistas, sudėjo delnus taip, tarsi laikytų juose dubenėlį. Kartais klausiu savęs, gal kaip tik alkis ir yra pats pirmasis Polio vaikystės prisiminimas? Parapijos prieglaudoje, kurioje užaugo, prie pietų stalo jis sėdėdavo su šešiais kitais vaikais, ir kiekvienas iš jų stengdavosi pasičiupti kuo daugiau maisto, čiupdavo tol, kol nieko nelikdavo. Nesu tikras, ar Poliui pavyko iki galo atsikratyti šitokio mąstymo. Vieną vakarą, kai dar studijavome pirmame kurse ir drauge valgydavome didžiulėje valgomojoje savo bendrabučio salėje, Čarlis pajuokavo, kad Polis švеičia taip greitai, tarsi šiame pasaulyje apskritai būtų neįprasta rasti valgio. Paskui Polis mums paaiškino, kodėl jis taip elgiasi, ir daugiau nė vienas iš mūsų tokių juokelių nelaidė.

Ir štai dabar, apsidžiaugęs, kad galės pavalgyti, Polis ištiesia ranką prie krepšelio su duona. Garuojančio maisto aromatas maišosi su senų knygų skleidžiamu pelėsių tvaiku ir besikūrenančios ugnies dūmais, ir kitomis aplinkybėmis šis kvapų mišinys man tikrai patiktų. Bet sėdėdamas čia pasijuntu kiek nejaukiai, nes iš atminties gelmių išnyra ir susipina tokie skirtingi prisiminimai. Tarsi perskaitęs mano mintis, Polis susigriebia pernelyg godžiai siekiąs duonos ir susidrovi.

Aš stumteliu krepšelį su duona jo link.

– Valgyk, valgyk, – paraginu, šakute baksnodamas savo žlėgtainį.

Mums už nugaros spragsi degančios malkos. Tolimajame kambario kampe sienoje yra iškirsta anga, pro kurią galėtų pralįs-

ti sukiojamas stalelis užkandžiams sudėti; tai įėjimas į šiluminės trasos tunelį, kuriuo vaikščioti taip mėgsta Polis.

– Negaliu patikėti, kad vis dar prasispraudi pro tą angą.

Polis padeda šakutę ant stalo ir sako:

– Vis geriau, negu susidurti su tais, kurie vaikšto viršuje.

– Atsidūręs ten žemai gali pagalvoti, kad įžengei į kalėjimo požemius.

– Anksčiau tau tai nė kiek netrukdė.

Jaučiu, kad palengva vėl įsitraukiame į seną savo ginčą. Grybštelėjęs servetėlę Polis paskubomis nusišluosto ja burną.

– Na tiek to, nesvarbu, – sako jis, dėdamas ant stalo dienoraštį. – Štai kas dabar svarbiausia. – Jis pabarbena pirštais į knygos viršelį, paskui stumteli ją arčiau manęs. – Pagaliau galime baigti tai, ką kadaise kartu pradėjome. Ričardas sako, kad šis dienoraštis galėtų būtų problemos sprendimo raktas.

Aš ranka nubraukiu ant stalo atsiradusią dėmę ir nedrąsiai pasiūlau:

– Gal tau reiktų parodyti dienoraštį Taftui?

Polis tik dėbteli į mane ir paaiškina:

– Vincentui atrodo, kad viskas, ką aš išsiaiškinau, neturi jokios vertės. Tiek laiko jis vertė mane dukart per savaitę rašyti darbo ataskaitas, ir tik norėdamas įsitikinti, ar aš dar nepasidaviau. Man jau nusibodo lakstyti į institutą kiekvieną kartą, kai prireikia pagalbos, ir klausytis jo išvedžiojimų, jog iš esmės tai – kompiliacinis darbas.

– *Kompiliacinis*?

– Be to, jis grasino katedroje visiems paskelbsiąs, jog aš tūpčioju vietoje.

– Tūpčioji vietoje? Bet juk mums pavyko tiek daug išsiaiškinti!

– Visa tai nesvarbu. Man nusispjaut, ką mano Vincentas, – pareiškia Polis ir, vėl perbraukęs ranka per dienoraščio viršelį, priduria: – Dabar aš noriu sėsti prie darbo.

– Bet iki rytojaus turi jį pabaigti.

– Dirbdami kartu per tris mėnesius mudu nuveikėme daugiau, negu aš vienas įstengiau padaryti per trejus metus. Ir kas gi ta

viena naktis? – sako jis ir pašnibždomis prideda: – Be to, ir tas terminas nėra pats svarbiausias dalykas.

Išgirdęs jo pasakytus žodžius gerokai nustembu, bet Tafto smūgis, kurį jis sudavė Poliui pareikšdamas, kad visas šio triūsas – bevertis, jį, suprantama, siutina ir skatina eiti iki galo. Aš ir pats labiau didžiuojuosi tuo darbu, kurį atlikau padėdamas tyrinėti „Hypnerotomachiją", o ne tuo, kurį įdėjau rašydamas savo paties diplominį darbą.

– Taftas visai kuoktelėjo, – bandau paguosti Polį. – Šioje knygoje niekas niekada nebuvo radęs daugiau, negu pavyko aptikti tau. Kodėl nepasinaudojai teise pakeisti diplominio darbo vadovo?

Polis ima plėšyti duoną smulkiais gabalėliais ir sukti juos tarp pirštų.

– Dabar aš irgi savęs to paties klausiu, – nežiūrėdamas man į akis sako jis. – Ar žinai, kiek kartų jis man gyrėsi, kad, parašęs bekompromisę recenziją ar neigiamą rekomendaciją, reikalingą etatinių katedros dėstytojų atestacijai, sužlugdė „kokio nors silpnapročio" akademinę karjerą? Tavo tėvo jis niekada neminėjo, bet buvo ir kitų. Prisimink profesorių Mekintairą iš Klasikinės filologijos katedros ir jo knygą apie Kytso „Odę graikiškai urnai"!

Aš tylomis linkteliu galvą. Taftas parašė straipsnį apie tai, kad, jo supratimu, daugumoje universitetų išsimokslinimo ir erudicijos lygis vis smunka, ir kaip geriausiai tai patvirtinantį pavyzdį nurodė Mekintairo knygą. Jau trijose pirmosiose tos knygos pastraipose Taftas rado daugiau pateiktų klaidingų istorinių faktų, neteisingų priskyrimų ir kitokių apsirikimų, negu jų aptiko du tuzinai kitų šią knygą recenzavusių mokslininkų. Apskritai besąlygiškas Tafto kritiškumas, atrodė, buvo nukreiptas į kitus šios knygos recenzentus, tačiau ne jie, o būtent Mekintairas tapo viso universiteto pajuokos objektu ir per kitą atestaciją neteko etatinio katedros dėstytojo vietos. Vėliau Taftas prisipažino tik norėjęs atsilyginti Mekintairo tėvui, Renesanso laikotarpio istorikui, kuris savo recenzijose buvo nepalankiai atsiliepęs apie paties Tafto knygas.

– Kartą Vincentas papasakojo man tokį atsitikimą, – kiek prislopintu balsu vėl prabyla Polis. – Apie berniuką, kurį pažinojo būdamas vaikas. To berniuko vardas buvo Rodžas Langas, bet vaikai mokykloje vadino jį Epu. Vieną dieną Epui grįžtant iš mokyklos prie jo prisigretino pasiklydęs šuo. Epas leidosi bėgti, bet šuo sekė paskui jį. Epas numetė jam dalį savo priešpiečių, bet šuo vis tiek nepaliko berniuko ramybėje. Pagaliau vaikas sumanė pagąsdinti šunį ir nuvyti jį šalin su lazda, bet šis vis dar sekė iš paskos.

Nukulniavus kelias mylias, Epui pasidarė įdomu, kiek tas gyvūnas jį dar seks. Jis privertė šunį brautis per žemės plotą, tankiai apaugusį erškėtrožėmis. Šuo neatsiliko nė per žingsnį. Tada jis sviedė į gyvūną akmenį, bet šuo šalin nenubėgo. Pagaliau Epas spyrė šuniui koja. Bet šis nepajudėjo iš vietos. Epas spyrė gyvūnui dar kelis kartus. Šuo stovėjo kaip įbestas. Tuomet Epas kaip reikiant paleido į darbą kojas ir spardė tol, kol šuo krito negyvas. Paskui jis pakėlė gyvūną ir, nunešęs prie savo mėgstamiausio medžio, sudegino.

Išgirdęs šį pasakojimą pasijuntu toks priblokštas, kad ne iš karto sumoju, ką ir atsakyti.

– Po galais, ir ko gi šita istorija mus moko?

– Pasak Tafto, Epas tik šitaip galutinai įsitikino, kad rado visiškai jam ištikimą šunį.

Minutėlę abu nutylame.

– Ar čia toks Tafto juokelis? – pagaliau tarsteliu aš.

– Ne, – papurto galvą Polis. – Apie Epą Vincentas yra man pripasakojęs daugybę istorijų. Ir jos visos buvo panašios į šią.

– Dieve mano! Bet kodėl?

– Man rodos, Taftas norėjo, kad aš jas suprasčiau kaip tam tikrą parabolę.

– Parabolę, kurią jis pats išgalvojo?

– Nežinau, – dvejodamas sako Polis. – Bet gali būti ir taip, jog Rodžas Epas Langas – irgi tik anagrama. Šiek tiek perkurtas gyvavaizdis, antrasis Tafto „aš“.

Pajuntu krūtinėje palengva kylantį šleikštulį:

– Manai, kad Taftas kadaise pats išdarinėjo tokius dalykus?

– Su šunimi? Kas ten žino. Nenustebčiau, jei taip būtų buvę. Bet šiuo pasakojimu jis norėjo pasakyti, kad jis ir aš – taip pat susiję būtent tokiais santykiais. Aš esu šuo.

– Tai kodėl, po velnių, vis dar su juo dirbi?

Polis vėl ima žaisti su duonos gabalėliais.

– Aš pats taip apsisprendžiau. Savo diplominį darbą sėkmingai galėjau pabaigti tik pasilikęs su Vincentu. Patikėk manimi, Tomai, aš net neabejoju, kad toji paslaptis yra netgi didesnė, negu mudu įsivaizdavome. O Frančesko kripta dabar jau tiesiog ranka pasiekiama. Metų metus joks tyrinėtojas negalėjo pasigirti radęs ką nors panašaus. Išskyrus tavo tėvą, niekas nėra tiek dirbęs prie „Hypnerotomachijos“, kaip Vincentas. Man jo reikėjo, – Polis numeta duonos plutelę į savo lėkštę. – Ir jis tai žinojo.

Tarpduryje išnyra Džilas.

– Viršuje reikalus baigiau, – sako jis, tarsi mes būtume laukę, kol jis sutvarkys kažkokius reikalus, – galime važiuoti.

Polis, atrodo, apsidžiaugia, kad mūsų pokalbis nutrūko. Jam gėda dėl tokio Tafto elgesio. Aš pakylu nuo kėdės ir imu rinkti nešvarius indus.

– Nevark, – mostelėjęs ranka sustabdo mane Džilas, – jie čia ką nors atsiųs.

Polis energingai patrina delnus, norėdamas juos nusivalyti. Tarp jo delnų veikiai atsiranda suminkytos duonos virvelės, kurios čia pat nukrinta tarsi sena oda. Mes abu nusekame paskui Džilą ir greitai išeiname iš klubo.

Dabar sninga daug smarkiau nei pirma, drebia taip, kad pasijuntu tarsi žvelgiąs į pasaulį per skylėtą atmosferinių trukdžių uždangą. Kol Džilo „Saab“ markės automobilis šiaip taip skinasi kelią į vakarus, artėdamas prie auditorijos, aš per šoninį veidrodėlį stebiu Polį ir mintyse klausiu savęs, ar ilgai visa tai jis slėpė savo širdyje.

Tamsoje pravažiuojame šviesoforą, ir kelias akimirkas visai negaliu Polio įžiūrėti. Jo veidą užkloja šešėliai.

Reikia pripažinti, kad Polis visada turėjo paslapčių ir jas nuo mūsų slėpė. Metų metus jis mums nieko nepasakojo nei apie savo vaikystę, nei apie košmarą, kurį jam teko patirti parapijos mokykloje. O dabar jis vėl nutyli tiesą apie savo santykius su Taftu. Nors mudu ir labai artimi draugai, vis dėlto dabar šiek tiek nutolome vienas nuo kito, ir abu esame įsitikinę, kad, nors tarp mūsų yra daug kas bendra, vis tiek, kaip sakoma, geriausiai sutaria tie kaimynai, kurie vienas nuo kito yra atsitvėrę aukščiausiomis tvoromis. Leonardas rašė, jog kiekvienas dailininkas savo drobę turėtų pradėti juodų dažų potėpiais, nes gamtoje visi daiktai yra tamsūs, išskyrus tik tuos, kuriuos apšviečia šviesa. Dauguma dailininkų elgiasi priešingai: jie pirmiausia tepa šviesius dažus, o šešėlių imasi darbo pabaigoje. Tačiau Polis, kuris Leonardą pažįsta taip gerai, jog galėtum pagalvoti, kad senis miega ant apatinio mūsų kambaryje esančio gulto, supranta, kaip svarbu pradėti darbą būtent nuo šešėlių. Nes tuomet žmonės apie tave sužino tik tuos dalykus, kuriuos tu pats jiems parodai.

Viso to aš kaip reikiant nė nesuvokiau, bet keliais metais anksčiau, negu atvykome studijuoti, universiteto miestelyje atsitiko įdomus įvykis, prikaustęs mūsų su Poliu dėmesį. Tvirtindamas esąs tas, kas visai nebuvo, būtent aštuoniolikmetis rančos darbininkas iš Jutos valstijos, į Prinstoną įsigavo dvidešimt devynerių metų dviračių vagis, vardu Džeimsas Hougas. Džeimsas pasakojo naktį po atviru dangumi savarankiškai studijavęs Platoną ir treniravęsis nubėgti mylią per šiek tiek daugiau nei keturias minutes. Kai lengvosios atletikos komanda lėktuvu atsiskraidino jį į universiteto miestelį, kad dalyvautų naujokų stovykloje, Hougas prasitarė pirmą kartą per dešimt metų miegojęs ne lauke, o patalpoje. Priėmimo komisiją jis taip sužavėjo, kad iš karto buvo priimtas į komandą. O kai jis metams atidėjo savo narystę komandoje, niekas nieko blogo neįtarė. Hougas paaiškino, jog išvyksta į Šveicariją slaugyti savo sergančios motinos, nors iš tikro tą laiką praleido kalėjime.

Tačiau šita apgaulė ypač traukė dėmesį dėl to, jog maždaug pusė viso to, ką prišnekėjo tasai vaikinas, buvo įžūlus melas, o kita pusė – šiokia ar tokia, bet tiesa. Apsimetėlis Hougas buvo geras bėgikas, ir dvejus metus Prinstono lengvosios atletikos komanda neturėjo didesnės žvaigždės už jį. Džeimsas žibėjo ir auditorijoje, nes užsikraudavo sau tokią paskaitų naštą, kurios aš už jokius pinigus nebūčiau pavilkęs, ir susižerdavo vien tik „A" balus. Jis buvo toks žavus, kad antrojo kurso pavasario semestre „Aivi" žmonės jam netgi pasiūlė tapti klubo nariu. Ir beveik gaila, kad jo skrydis baigėsi taip gėdingai. Per lengvosios atletikos varžybas Hougą visiškai atsitiktinai pastebėjo vienas iš žiūrovų ir tuoj prisiminė ankstesnius jo darbelius. Kai pasklido kalbos, Prinstono universitetas pradėjo tyrimą, ir vidury mokslinės laboratorijos vaikinas buvo suimtas. Jam buvo pareikšti kaltinimai, ir teismas pripažino Hougą kaltu dėl sukčiavimo. Nepraėjus nė keliems mėnesiams jis atsidūrė kalėjime ir pamažu vėl nugrimzdo į užmaršties sutemas.

Man Hougo istorija tą vasarą buvo pati sensacingiausia žinia; su ja galėjo varžytis nebent tik tai, kad sužinojau, jog praeitą pavasarį žurnalas „Playboy" išspausdino straipsnį „Aivi" klubo merginos". Tačiau Poliui ši istorija reiškė kur kas daugiau. Polis buvo žmogus, kuris savo tikrąjį gyvenimą atkakliai stengėsi pagražinti ir įvilkti į prasimanymų rūbą: apsimetinėjo, kad valgo puikius patiekalus, nors taip toli gražu nebuvo, ir dėjosi nenorįs pirkti kompiuterio, kadangi esą nemėgsta juo naudotis. Polis nesunkiai galėjo susitapatinti su vaikinu, kurį baugino tiesa. Kai pradedi visiškai nuo nulio, – o Džeimsas Hougas ir Polis kaip tik taip ir pradėjo, – vienintelis tavo privalumas – laisvė ir galimybė sukurti save iš naujo. Tačiau kuo geriau ėmiau pažinti Polį, tuo tvirčiau įsitikindavau, jog tai buvo ne tiek laisvė, kiek tam tikros rūšies prievolė.

Ir vis dėlto pamatęs, kas ištiko Hougą, Polis turėjo pagalvoti ir iš naujo nusibrėžti ribą, aiškiai nustatančią, kur baigiasi savo asmenybės perkūrimas ir prasideda kitų žmonių mulkinimas. Atvykęs į Prinstoną, ties ta riba Polis nuo pat pirmos dienos ba-

lansavo labai atsargiai ir stengėsi daugiau laikyti liežuvį už dantų ir saugoti savo paslaptis, o ne pasakoti tai, kas prasimanyta. Kai apie tai susimąstau, širdį vėl užgula seniai mane kankinanti baimė. Mano tėvas, puikiai suprasdamas, kaip „Hypnerotomachija" jį suviliojo ir pavergė, kartą palygino šią knygą su meilės romanu, kurį užmezgi su moterimi. „Ji verčia tave meluoti, – pareiškė jis, – verčia meluoti netgi pačiam sau". Polio diplominis darbas galėtų būti veik tobulas tokio melo pavyzdys: ketverius metus pradirbęs su Taftu, Polis dėl tos knygos tiesiog iš kailio išsinėrė, dėl jos pamiršo, kur yra lova ir ką reiškia išsimiegoti, o už visą savo išlietą prakaitą iš knygos jis negavo beveik nieko.

Vėl pažvelgęs į veidrodėlį matau jį, įbedusį akis į sniegą. Polio žvilgsnis blausus, o veidas išblyškęs. Tolumoje matyti mirksinti geltona šviesoforo akis. Mano tėvas, nors tiesiai apie tai niekada nekalbėjo, mokė mane visai ko kito: niekada visiškai neatsiduoti jokiam darbui, kad paskui, jei ištiks nesėkmė, nesijaustum nelaimingas. O Polis už saujelę stebuklingų pupų nusivilko ir pardavė paskutinius marškinius. Ir tik dabar jis ima klausinėti savęs, ar jo pasėtos pupos apskritai ims dygti.

Devintas skyrius

Jei atmintis manęs neapgauna, kaip tik mano mama kartą pasakė, jog ištikus bėdai geras draugas ateina tau į pagalbą tą pačią akimirką, kai to paprašai, o pats geriausias draugas šoka padėti net neprašytas. Žmogaus gyvenime taip retai pasitaiko, kad atsiranda bent vienas toks geriausias draugas, tad man atrodo beveik nenatūralu, jog mano kelyje iš karto pasitaikė net trys tokie vaikinai.

Mūsų ketveriukė susitiko vieną šaltą vakarą, kai mes visi studijavome pirmojo kurso rudens semestre. Mudu su Poliu tuomet jau nemažai laiko praleisdavome drauge, o Čarlis, kuris jau pačią pirmąją studijų dieną susipažino su mumis įsiveržęs į Polio kambarį ir pasisiūlęs jam padėti išsikrauti daiktus, gyveno koridoriaus gale buvusiame vienviečiame kambaryje. Kadangi Čarliui atrodė, jog nieko nėra blogiau, nei būti vienam, jis nuolat ieškojo naujų draugų.

Polis iš pradžių įtariai žiūrėjo į šį vis nerimstantį įspūdingos kompleksijos vaikiną, kuris nesiliovė beldęsis į jo kambario duris ir siūlęs leistis į vis naujus savo paties sugalvotus nuotykius. Atletiškas Čarlio kūnas Poliui, atrodo, iškart sukeldavo baimės priepuolį, tarsi vaikystėje jį būtų kankinęs labai panašios išvaizdos chuliganas. Aš savo ruožtu stebėjausi, kad mes, gyvenantys ramų gyvenimą, Čarliui nenusibodome ir jis nepasuko savais keliais. Didžiąją pirmojo semestro dalį buvau įsitikinęs, jog Čarlis paliks mus ir susiras kompanionų, kurių gyvenimo būdas panašesnis į jo paties. Aš jį laikiau tipišku turtingai mažu-

mai priklausančios visuomenės klasės atstovu, – vienu iš tų, kurio motina neurochirurgė, o tėvas dirba vadovaujamą darbą; vienu iš tų, kurie be jokių sunkumų baigia vietinę parengiamąją mokyklą labiau kankinami repetitorių, negu kokių nors su mokslais susijusių rūpesčių, ir atvažiuoja į Prinstoną neplanuodami pasiekti ką nors ypatinga, o tiesiog linksmintis, gerai praleisti laiką ir baigti universitetą tokiais pažymiais, kokius turi ir dauguma bendrakursių.

Bet iš visų šių savo samprotavimų šiandien galiu tik pasijuokti. Iš tikrųjų Čarlis užaugo pačioje Filadelfijos širdyje, drauge su iš savanorių surinkta greitosios pagalbos brigada važinėdamas po pačius baisiausius ir labiausiai nusikaltėlių pamėgtus miesto rajonus. Jis buvo viduriniajai klasei priklausančių tėvų vaikas, baigęs nemokamą valstybinę mokyklą, jo tėvas dirbo prekybos atstovu vienoje iš Rytų pakrantėje įsikūrusių ir chemijos prekes gaminusių įmonių, o mama dėstė septintos klasės moksleiviams suprantamas mokslo tiesas. Kai Čarlis pabandė įstoti į koledžą, tėvai jam be užuolankų pareiškė, jog bet kokios studijos už valstijos ribų yra finansinė našta, kurią jam teks nešti pačiam. Tad, vos atvykęs į universiteto miestelį, Čarlis jau buvo paėmęs daugiau studijoms skirtų kreditų ir į skolas buvo įklimpęs kur kas giliau, negu mes visi trys buvome prasiskolinę prieš gaudami diplomus. Netgi Polis, kuris atvažavęs čia studijuoti turėjo dar mažiau lėšų, gaudavo visą stipendiją, nes jo nepritekliai niekam nekėlė nė menkiausių abejonių.

Galbūt kaip tik dėl to, išskyrus tik Polį, kuris artėjant galutiniam diplominio darbo baigimo terminui visą mėnesį nesudėjo akių, iš mūsų trijulės kaip tik Čarlis sunkiausiai dirbo ir mažiausiai miegojo. Su pinigais, kuriuos uždirbs, jis siejo be galo dideles viltis ir, kad pačiam sau pateisintų dėl šio tikslo sudėtas aukas, jis aukojo dar daugiau. Čarliui nebuvo taip paprasta jaustis bendruomenės dalimi universitete, kuriame tik vienas iš penkiolikos studentų buvo juodaodis, o iš tų juodaodžių tik pusė – vyrai. Tačiau pritapimą prie kolektyvo Čarlis vis tiek suprato visai kitaip, negu buvo visuotinai priimta. Jis buvo apdovanotas nepri-

lygstama asmenybe bei stipriu siektino tikslo pojūčiu, ir nuo pat pradžios jaučiau, jog tai mes gyvename įsukti į jo pasaulį, o ne jis į mūsų.

Žinoma, kai tą šaltą ir vėlų spalio vakarą, praėjus tik šešioms savaitėms nuo mūsų pažinties pradžios, Čarlis pasibeldė į Polio kambario duris, sumanęs iškrėsti eilinę pramuštgalvišką išdaigą, šitų jo biografijos vingių mes dar nežinojome. Maždaug nuo Pilietinio karo laikų Prinstone buvo įsigalėjęs paprotys pavogti seniausio universiteto miestelio pastato Nasau Holo bokštelyje kabančio varpo šerdį. Šio pokšto esmė buvo tokia: jei varpas nesuskambės ir nepaskelbs naujų mokslo metų pradžios, tai šie paprasčiausiai negalės prasidėti. Abejoju, ar kas nors kada nors tuo tikrai tikėjo, bet tikrai žinau, jog pavogti varpo šerdį tapo tradicija ir kad studentai per tiek metų išbandė viską, – pradedant mėginimu išlaužti spyną ir baigiant bandymu siena užsikabaroti iki bokštelio. Po gero šimtmečio visa ši erzelynė ir dėl jos keliamos bylos universiteto vadovybei įgriso iki gyvo kaulo, tad pagaliau buvo paskelbta, kad šerdis iš varpo yra išimta. Tačiau Čarlis turėjo visai priešingos informacijos. Jis tvirtino, kad tokia žinia norėta apdumti studentams akis ir kad varpo šerdis yra kur buvusi. Ir kaip tik tąnakt, mūsų padedamas, jis ketino ją nukniaukti.

Turbūt nereikia nė aiškinti, jog laužtis į istorinę vertę turintį universiteto miestelio pastatą su vogtais raktais rankoje, o paskui sprukti nuo budėtojų velkant savo nesveiką koją, ir visa tik tam, kad nudžiautum visiškai bevertę varpo šerdį ir penkiolikai minučių taptum universiteto miestelio įžymybe, man pasirodė anaiptol ne pati nuostabiausia mintis. Bet kuo ilgiau Čarlis kalbėjo, mėgindamas įrodyti savo tiesą, tuo labiau manyje šaknijosi įsitikinimas, kad jis teisus: trečiakursiai ir ketvirtojo kurso studentai turi savo mokslo tiriamuosius bei diplominius darbus, antrakursiai renkasi pagrindines profilines disciplinas ir klubus, kuriuose pietaus, o pirmakursiams belieka rizikingi žygiai ir pavojus būti sučiuptiems nusikaltimo vietoje. Jis įtikino mus, kad iš dekanų daugiausia atlaidumo gali tikėtis būtent pirmakursiai. Bet kai

Čarlis dar užsispyrė, kad šiam sumanymui įgyvendinti reikalingi trys žmonės, – jokiu būdu ne mažiau, – mudu sutarėme, jog tikrai teisingai ir tinkamai šį reikalą gali išspręsti tik balsavimas. Per patikrinamąjį demokratijos egzaminą mudu su Čarliu sudarėme ne visai garbingą koaliciją ir nurungėme Polį, o šis, neturėdamas įpročio supti valtį jai plaukiant upe, nusileido. Mes sutikome pabūti žvalgais ir pasaugoti Čarlį, tad, apmetę veiksmų planą, surinkome visus turėtus juodus drabužius, apsivilkome juos ir vidurnaktį patraukėme į Nasau Holą.

Kaip jau sakiau, naujasis Tomas, – tasai, kuris liko gyvas po siaubingos automobilio avarijos ir kuris kiekvieną dieną pasitikdavo kaip iššūkį, – buvo daug drąsesnis ir daug labiau linkęs rizikuoti, negu senasis Tomas – susigūžęs ir baikštus kukluolis. Bet viena pasakykime aiškiai. Nei senasis, nei naujasis Tomas nebuvo ir nėra bebaimis supermenas. Kai pasiekėme Nasau Holą, aš visą valandą stovėjau savo poste iš baimės apsipylęs prakaitu, nustėrdavau, pamatęs bet kokį šešėlį, ir krūpčiodavau, išgirdęs menkiausią garselį. Ir tuomet, tuoj po pirmos valandos nakties, prasidėjo linksmybės. Kai pirmoji iš studentų klubuose buvusių smuklių baigė darbą ir buvo uždaryta nakčiai, vakarų kryptimi ėmė traukti į universiteto miestelį grįžtantys studentai bei tvarkos saugotojai. Čarlis tikino mus, jog pirmą valandą nakties Nasau Hole mūsų ir pėdos bus jau ataušusios, bet dabar jis kažin kur pradingo.

Pasisukęs ten, kur turėjo būti Polis, aš sušnypščiau:

– Ko ten taip ilgai?

Bet atsakymo nesulaukiau.

Žingtelėjęs į tamsą ir vis šnairuodamas į slenkančius šešėlius, aš dar kartą šūktelėjau:

– Ko jis ten viršuje taip ilgai krapštosi?!

Bet kai įsidrąsinęs žvilgtelėjau už kampo, Polio ten nebuvo. Pastato durys buvo atdaros.

Bėgte pasileidau prie įėjimo. Kyštelėjęs galvą vidun pastato gilumoje galėjau įžiūrėti Polio ir Čarlio siluetus. Juodu apie kažką kalbėjosi.

– Jo ten nėra... – aiškino Čarlis.

– Judinkitės! – paraginau juos aš. – Jie jau eina.

Staiga man už nugaros tvyrančią tamsą perskrodė įsakmus balsas:

– Universiteto miestelio policija! Stokite ir nė iš vietos!

Apimtas siaubo aš atsigręžiau. Čarliui net žadą užėmė, ir jis nutilo per pusę žodžio. Matyt, ausys mane apgavo, nes man pasirodė, jog Polis sodriai nusikeikė.

– Įremkite delnus sau į šlaunis, – vėl atsklido tas pats balsas.

Mano sąmonė tarsi apsitraukė rūku. Jau įsivaizdavau, kaip mane nuteisia lygtinai, kaip gaunu dekano įspėjimą, o paskui esu pašalinamas iš universiteto.

– *Įremkite delnus sau į šlaunis,* – šį kartą jau garsiau ir įsakmiau pakartojo tas pats balsas.

Padariau ką lieptas.

Minutėlę tvyrojo tyla. Aš įtempiau regą tamsoje stengdamasis įžiūrėti policijos pareigūną, bet nieko nepamačiau.

Kitas garsas, pasiekęs mano ausis, buvo paslaptingojo pareigūno juokas.

– O dabar siūbuokite klubus, vaikinai. Šokite.

Iš šešėlių išniręs vyrukas pasirodė esąs studentas. Jis vėl nusikvatojo ir, artėdamas prie mūsų, ėmė daryti kiek negrabius rumbos judesius. Vaikinas buvo aukštesnis už mane, bet gerokai žemesnis už Čarlį, tamsiais, ant kaktos užkritusiais plaukais. Po juodu pagal užsakymą pasiūtu trumpu sportiniu švarkeliu nepažįstamasis buvo apsivilkęs baltus krakmolytus marškinius ir atsisagstęs pernelyg daug sagų.

Čarlis ir Polis tuščiomis rankomis atsargiai išsėlino iš pastato gilumos ir atsistojo man už nugaros.

Jaunuolis šypsodamasis priėjo prie jų ir paklausė:

– Nejaugi tai tikrai tiesa?

– Kas? – pašnairavęs į mane suurzgė Čarlis.

Vaikinas pirštu parodė aukštyn į bokštelį, kuriame kabėjo varpas:

– Varpo šerdis. Jie tikrai ją išėmė?

Čarlis nieko neatsakė, o Polis, vis dar įsijautęs į visą šį nuotykį, linktelėjo galva.

Minutėlę pagalvojęs, naujasis mūsų draugas paklausė:

– Bet jūs buvote ten užlipę, ar ne?

Palengva pradėjau suprasti, kur jis suka.

– Ką gi, juk jūs dabar negalite tiesiog imti ir išeiti, – tarė jis.

Nepažįstamojo akys degte degė noru iškrėsti išdaigą. Čarlis beregint pamėgo šį vyruką. Neilgai trukus aš jau vėl stovėjau savo poste ir saugojau rytų pusėn išeinančias duris, o trijulė dingo pastato gilumoje.

Po penkiolikos minučių jie vėl pasirodė, tik be kelnių.

– Ką čia išdarinėjate? – kiek sunerimęs paklausiau.

O jie visi trys žengė artyn susikibę už rankų, džigo ritmu kraipydami savo trumpikėmis apmautus užpakalius. Pakėlęs akis į bokštelį be vargo galėjau įžiūrėti ant vėjarodžio užkabintas šešias kelnių klešnes, besiplakančias vėjyje.

Užsikirsdamas pralemenau, kad mums reikia grįžti namo, bet mano draugai tik susižvalgė ir čia pat paniekinamai mane nušvilpė. Nepažįstamasis primygtinai reikalavo, jog grįžtume į vieną iš studentų klubų ir atšvęstume. „Pats laikas „Aivi" klube sukrimsti kokią riekelę skrudintos duonos", – pareiškė jis puikiai žinodamas, kad tokiu metu einant Prospekto aveniu visai nebūtina apsimauti kelnes. Ir Čarlis mielai sutiko.

Beeinant į rytus „Aivi" klubo link mūsų naujasis draugas pasakojo apie išdaigas, kurias jis iškrėtė mokydamasis vidurinėje mokykloje: kartą Šv. Valentino dieną jis raudonai nudažė mokyklos baseino vandenį; per anglų kalbos pamoką, kai žemesniųjų klasių mokiniai skaitė Kafką, paleido tarakonų*; papiktino dramos katedrą, pripūtęs milžiniško dydžio penį ir spektaklio „Titus Andronucus" premjeros vakarą pritvirtinęs jį prie teatro stogo. Tie jo žygiai tikrai darė įspūdį. Taip jau atsitiko, kad jis irgi buvo

---

* Aliuzija į Franco Kafkos apsakymą „Metamorfozė", kurio pagrindinis herojus komivojažierius Gregoras Zamza vieną rytą pavirsta tarakonu. – *Vert. past.*

pirmakursis. Kaip jis pats paaiškino, Ekseterio mokyklą buvo baigęs Prestono Džilmoro Rankino vardu.

„Bet, – dar ir šiandien prisimenu, kaip pridūrė jis, – vadinkite mane Džilu."

Visiškai suprantama, kad Džilas skyrėsi nuo mūsų visų. Pažvelgęs į tas praeitas dienas matau, jog jis atvyko į Prinstoną taip pripratęs prie Ekseterio prabangos, kad turtai ir išskirtinumas, kurie paprastai pakeičia žmogų, jo gyvenime jokios žymės neįspaudė. Vienintelis prasmingas kriterijus, pagal kurį jis ir vertindavo žmones, buvo charakteris, ir galbūt kaip tik todėl per pirmąjį mūsų drauge praleistą semestrą Džilą nenumaldomai traukė bendrauti su Čarliu, o per Čarlį – ir su mumis. Džilo žavesys visada sušvelnindavo tarp jo ir mūsų esančius skirtumus, ir aš negalėjau atsikratyti jausmo, jog būti su Džilu – vadinasi, suktis pačiame įvykių sūkuryje.

Vakarėliuose ir per pietus ar vakarienę jis visuomet mums užimdavo vietas, ir nors Polis su Čarliu netrukus nusprendė, kad jiedu visuomeninį gyvenimą įsivaizduoja truputį kitaip negu Džilas, man palengva ėmė vis labiau patikti jo kompanija, ypač kai susėsdavome prie pietų stalo, arba su draugais arba vieni vogčia įsmukdavome į „Aivi" klubo aludę ir prisėsdavome prie baro. Polio namai buvo auditorija ar skaitoma knyga, Čarlio – greitosios pagalbos stotis, o Džilas jautėsi kaip žuvis vandenyje visur, kur užsimegzdavo geras bei gilus pokalbis ir kur būdavo keikiamas visas pasaulis. Prisimenu, kad daug pačių geriausių vakarų Prinstone praleidau būtent su juo.

Baigiantis antrojo kurso pavasario semestrui atėjo laikas mums rinktis studentų klubus, o klubams – mus. Tuomet dauguma klubų, rinkdamiesi sau narius, naudojo loterijos principu paremtą sistemą: kandidatai įrašydavo savo vardą bei pavardę į atvirą sąrašą, ir naujas į klubą priimamų studentų būrys būdavo parenkamas visiškai atsitiktinai. Bet kai kurie klubai priimdami naujokus tebesilaikė senesnių tradicijų ir naudojosi sistema, vadinama „Varžytuvėmis". Tos varžytuvės labai priminė veržimąsi į kokią nors broliją: tokiuose klubuose nariai būdavo priimami

ne atsitiktinės atrankos būdu, bet atsižvelgus į kandidato nuopelnus. Be to, kaip ir brolijose, „nuopelno“ sąvoka tuose klubuose paprastai būdavo suprantama kitaip, negu ji buvo paaiškinta, pavyzdžiui, žodyne. Mudu su Čarliu nusprendėme dalyvauti klubo „Vienuolyno užeiga“ loterijoje ir įsirašėme į sąrašą, nes kaip tik šiame klube, atrodo, rinkdavosi daugiausia mūsų bendrų draugų. Džilas, žinoma, pirmenybę atidavė „Varžytuvių“ atrankos sistemai. Polis, įkalbėtas Ričardo Kurio, kadaise buvusio „Aivi“ klubo nariu, taip pat numojo ranka į bet kokį atsargumą ir nusprendė varžytis.

Jau nuo pat pirmos dienos „Aivi“ klube Džilas buvo savas žmogus. Jis puikiai atitiko visus kriterijus, kuriais buvo vadovaujamasi priimant naujus narius: pradedant tuo, kad buvo sūnus žmogaus, kuris studijų metais pats priklausė šiam klubui, ir baigiant ta aplinkybe, jog Džilas buvo gana žymus veikėjas tarp dešiniųjų pažiūrų besilaikančių universiteto miestelyje gyvenančių studentų. Džilas buvo gražus, nors, atrodė, visai nesistengia toks būti; jis visuomet būdavo apsirengęs stilingai, bet ne per daug išsipuošęs, veržlus, bet pabrėžtinai mandagus, protingas, bet neprisikimšęs galvos knygiškos išminties. Tiesa, jo tėvas, nors buvo turtingas biržos makleris, sūnui duodavo tiesiog nepadoriai mažai kišenpinigių, bet tai jokiu būdu nesumažino Džilo galimybių tapti šio klubo nariu. Tad niekas pernelyg ir nenustebo, kai dar tą patį pavasarį jis buvo priimtas į „Aivi“, o po metų išrinktas šio klubo prezidentu.

O štai Polis į „Aivi“ klubą, mano nuomone, buvo priimtas vadovaujantis visiškai kita logika. Labai daug reiškė tai, jog Polio naudai veikė Džilas, o netiesiogiai – ir Ričardas Kuris: jie kalbėjo apie Polio privalumus tokiose draugijose, į kurias šis niekada nebūtų kėlęs kojos. Tačiau jo sėkmę nulėmė ne vien šitie ryšiai. Tuo metu Polis jau buvo tapęs viena iš mūsų kurso mokslo žvaigždžių. Kitaip negu visus tuos knygagraužius, kurie niekad nedrįsta iškišti nosies iš Fajerstouno bibliotekos, Polį į priekį varė jo paties smalsumas, ir kaip tik todėl šį vaikiną buvo malonu susitikti ir su juo pasikalbėti. „Aivi“ klubui jau priklausantys vyresniųjų

kursų studentai, matyt, žavėjosi antrakursiu, kuris neturėjo jokio noro ir sugebėjimų klaidžioti visiems įgrisusios atrankos sistemos labirintais, bet į seniai mirusius autorius kreipdavosi vardais ir, atrodo, puikiausiai juos pažinojo. Kai jie jį priėmė, Polis nė trupučio nenustebo. Kai Polis tą pavasario vakarą grįžo visas permirkęs šventiniu šampanu, maniau, kad jis bus suradęs sau naujus namus.

Tiesą sakant, buvo toks laikas, kai mudu su Čarliu jaudinomės, jog klubo trauka visai neatplėštų nuo mūsų Polio ir Džilo. Dar labiau visą šį reikalą komplikavo ir tai, kad tuo metu Polio gyvenime gana didelę įtaką ėmė daryti Ričardas Kuris. Jie abu susipažino vos mums pradėjus studijuoti pirmame kurse, kai aš, būdamas Niujorke, – nors į šį miestą nuvykdavau labai retai, – sutikau drauge su Kuriu papietauti. Po mano tėvo mirties šis vyras ėmė manimi labai domėtis, ir man toks domėjimasis atrodė keistas ir šiek tiek egoistiškas dalykas, – net nežinojau, kuris iš mūsų buvo pakaitalas: vaikų neturintis tėvas ar tėvą praradęs vaikas, – tad pasikviečiau drauge papietauti ir Polį, tikėdamasis pasinaudoti juo kaip priedanga. Ir man pavyko daug geriau, negu tikėjausi. Ryšys tarp tų dviejų vyrų užsimezgė akimirksniu: visas intelektines potencijas, kurias Ričardas įsivaizdavo turint mane ir kurias, kaip jis tvirtino, visada pripažinęs ir mano tėvas, jis staiga atrado Polio asmenyje. Polio domėjimasis „Hypnerotomachija“ paskatino Kurį prisiminti savo šlovės dienas, kai jis dirbo prie šios knygos drauge su mano tėvu ir Vincentu Taftu, ir praėjus vos vienam semestrui jis pasisiūlė išsiųsti Polį į Italiją, kad šis per vasarą galėtų toliau tyrinėti ką pradėjęs. Kaip tik tuo metu Kurio parama Poliui tapo tokia didelė, kad aš ėmiau truputį nerimauti.

Taigi, nors mudu su Čarliu būgštavome prarasią du savo gerus draugus, greitai įsitikinome, jog taip nebus. Besibaigiant tretiesiems studijų metams, pats Džilas pasiūlė, kad paskutiniame kurse visi keturi apsigyventume drauge, o tai reiškė, kad jis buvo pasiryžęs išsikraustyti iš jam priklausančio klubo prezidento kambario, persikelti į universiteto miestelį ir išsaugoti mūsų

draugystę. Polis daug negalvojęs sutiko. Ir štai, studentiško būsto loterijoje ištraukę pusėtiną bilietą, mes visi atsidūrėme šiauriniame Dodo pakraštyje esančiame keturių kambarių bute. Čarlis dar bandė mus įtikinti, jog pasirinkę butą ketvirtajame aukšte būtume priversti daugiau mankštintis ir įgautume geresnę sportinę formą, bet patogumas ir sveikas protas galiausiai paėmė viršų, ir apartamentai pirmajame aukšte, į kuriuos Džilo rūpesčiu buvo atvežti puikūs baldai, paskutiniaisiais studijų Prinstone metais tapo mūsų namais.

Kai Džilas, Polis ir aš pasiekiame kiemą, skiriantį universiteto koplyčią nuo salės, kurioje skaitoma paskaita, mums prieš akis atsiveria keistas vaizdas. Čia, tiesiog ant sniego, po atviru dangumi ištempta daugiau kaip tuzinas tentų, o kiekvieno iš jų viduje stovi po ilgą stalą, skirtą valgiams sukrauti. Aš akimirksniu suvokiu, ką tai reiškia, tik man sunku patikėti savo akimis. Paskaitos organizatoriai nusprendė pasiūlyti paskaitos klausytojams gaiviaisiais gėrimais pasivaišinti lauke.

Aplink stalus nėra nė gyvos dvasios, kaip kaimo šventėje prieš artėjantį uraganą. Palapinių viduje žemė ištrypta: ant sniego matyti išsivertęs purvas ir išpeštos žolės kuokštai. Pro atvirus tentų galus vidun krinta sniegas, baltų staltiesių kraštai kaip pašėlę plakasi vėjyje, o pačios staltiesės prispaustos ant stalų pastatytų termosų, iš kurių netrukus ims bėgti kava ir kakava, ir šalčio stingdomų pusdubenių, į kuriuos pridėta sausainių ir nedidelių keksiukų, įsodintų į iš folijos pagamintus krepšelius. Keista visa tai matyti čia, tuščiame ir tyliame kieme, kuris kažkuo primena Pompėją, kurią pačiame šventės įkarštyje ištiko katastrofa.

– Nieko sau, – tarsteli Džilas, statydamas automobilį.

Mes išlipame laukan, ir jis, nieko nelaukęs, ima žingsniuoti link salės, kurioje skaitoma paskaita, ir tik trumpam sustoja patikrinti, ar tvirtos artimiausią palapinę laikančios atramos. Visa konstrukcija siūbuoja į šonus.

– Palauk, kol Čarlis visa tai pamatys, – dar prideda jis.

Tarsi išgirdęs Džilo pasakytus žodžius, prie įėjimo į universiteto rūmus pasirodo Čarlis. Kažkodėl jis nusprendė išeiti iš paskaitos.

– Žiūrėk, kiek maisto! – mostelėjęs ranka šūkteliu ir žengiu prie jo. – Kaip tau patinka?

Bet Čarliui dabar rūpi visai kas kita.

– Tai gal pasakysite, kaip man patekti į auditoriją? – atžariai klausia jis, ir šis klausimas aiškiai skirtas Džilui. – Jūs tikri bukagalviai: pasodinote prie įėjimo kažkokią mergiotę, o ji manęs neįleidžia.

Džilas atidaro duris ir palaiko jas, kol mes su Čarliu įeiname vidun. Jis jau suprato, kad sakydamas „bukagalviai“ Čarlis turėjo omenyje „Aivi“ klubo narius. Šių metų šventinius Velykų renginius organizavo trys paskutiniojo kurso studentės, priklausančios didžiausios universiteto miestelyje veikiančios krikščionių grupės prezidiumui.

– Neimk į širdį, – nuramina jį Džilas. – Jos tik pamanė, kad tie iš Kotedžo klubo galėtų sumanyti kokią išdaigą. Merginos stengiasi užgniaužti planą dar nepradėjus jo vykdyti, ir tiek.

Čarlis išraiškingai prisideda ranką sau prie gerklės ir sako:

– Na, dievaži, aš jas pačias tuoj imsiu ir užgniaušiu...

– Puiku, – patariu aš ir ketinu pasukti link auditorijos, iš anksto džiaugdamasis, kad ten bus šilta. Mano batai kiaurai permirkę. – Ar jau galime eiti?

Laiptų aikštelėje, įsitaisiusi prie ilgo stalo, sėdi kaip slidininkė įdegusi mergina apšarmojusiais plaukais ir jau iš tolo purto galvą. Tačiau kai tik užlipęs laiptais mums iš už nugarų išnyra Džilas, viskas iš karto apsiverčia aukštyn kojomis.

Antrakursė budėtoja suglumusi pažvelgia į Čarlį, paskui nuleidžia akis ir tyliai sako:

– Nežinojau, kad jūs einate drauge su Džilu...

Mano ausis jau pasiekia iš auditorijos sklindantis profesorės Henderson, dirbančios Lyginamosios literatūros katedroje, balsas. Susirinkusiems klausytojams ji kaip tik pristato Taftą.

– Tiek jau to, – numoja ranka Čarlis, praeidamas pro stalą ir traukdamas tiesiai auditorijos link. Mes visi sekame paskui jį.

Auditorija pilnut pilnutėlė. Visur prie šoninių sienų ir gale, kur yra įėjimas, susigrūdę stoviniuoja tie, kurie jau nesurado, kur atsisėsti. Paskutinėje eilėje pamatau Keitę, sėdinčią drauge su dar dviem „Aivi" klubui priklausančiomis antrakursėmis, bet man dar nespėjus atkreipti į save jos dėmesio, Džilas stumteli mane, šitaip ragindamas eiti pirmyn ir paieškoti vietos, kur mes visi keturi galėtume sustoti. Jis prideda pirštą sau prie lūpų ir mosteli pakylos link. Prie jos jau eina Taftas.

Didįjį penktadienį skaitoma paskaita Prinstone turi gilias tradicijas. Tai vienas iš trijų Velykoms skirtų iškilmingų renginių, tapusių neatskiriama daugumos studentų, – tiek krikščionių, tiek išpažįstančių kitokią religiją, – visuomeninio gyvenimo dalimi. Pasakojama, kad šią tradiciją 1758-ųjų pavasarį pradėjo Džonatanas Edvardsas, aršus Naujosios Anglijos bažnyčios gynėjas, kuris dar ėjo ir trečiojo Prinstono universiteto prezidento pareigas, leidusias jam šiek tiek prisidurti pragyvenimui. Didžiojo penktadienio vakarą Edvardsas skaitydavo studentams pamokslą, šeštadienio vakare būdavo organizuojama iškilminga vakarienė, kurios metu būdavo patiekiami tik religinę prasmę turintys valgiai, o vidurnaktį, prieš pat prasidedant Velykų sekmadieniui, dar būdavo laikomos pamaldos. Ir štai kažkokiu paslaptingu būdu šie ritualai išliko nepakitę iki pat mūsų dienų; matyt, ir jie tapo tokie pat nepavaldūs laikui bei likimo smūgiams, kaip ir pats universitetas, nelyginant senovinis degutu išteptas rūsys, suteikiantis prieglobstį bet kam, kas netyčia į jį įkrinta ir numiršta.

Taip jau atsitiko, jog vienas iš pirmųjų tame amžinąjį prieglobstį teikiančiame rūsyje atsidūrė pats Džonatanas Edvardsas. Vos tik atvykęs į Prinstoną, jis nutarė pasiskiepyti nuo raupų, tačiau injekcija buvo tokia stipri, kad po trijų mėnesių senis patiesė kojas. Ir nors jis tuo metu tikriausiai jau buvo pernelyg silpnas,

kad įtvirtintų visas tas ceremonijas, kurios pradininku buvo laikomas, tačiau universiteto valdžia atgaivino visus tris pagrindinius šventinius Velykoms skirtus renginius ir perkėlė juos į erdvę, kuri paprastai apibūdinama eufemizmu „modernusis kontekstas“.

Nuojauta man sako, kad pats Džonatanas Edvardsas niekada pernelyg nesižavėjo nei eufemizmais, nei moderniaisiais kontekstais. O jei dar prisiminsime, jog pati žymiausia jo sugalvota žmogiškojo gyvenimo metafora buvo virš pragaro bedugnės voratinklyje tabaluojantis voras, kurį ten pakabino rūstusis Dievas, nesunkiai suprasime, kad pamatęs, kas mūsų dienomis darosi universitete, senis kiekvieną pavasarį turėtų apsiversti karste. Didįjį penktadienį sakomas pamokslas dabar tėra paskaita, kurią skaito vienas iš humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojų, o toje paskaitoje rečiau už Dievą minimas tik žodis „pragaras“. Religinę prasmę turėjusi vakarienė, kadaise būdavusi itin kukli ir visiškai atitikdavusi kalvinistų religinę koncepciją, dabar virto banketu, rengiamu pačioje gražiausioje valgomojoje salėje, kurioje pietaudavo paskutiniojo kurso studentai. O vidurnakčio pamaldos, kurios, – aš esu įsitikinęs, – kadaise drebindavo bažnyčios sienas, dabar pavirto visų tikėjimų išaukštinimo švente, kurioje puikiausiai jaučiasi netgi ateistai ir agnostikai. Galbūt kaip tik todėl į šventinius Velykoms skirtus renginius plūste plūsta iš įvairių kraštų kilę ir skirtingą gyvenimo patirtį turintys studentai; kiekvienas iš jų turi savų motyvų dalyvauti iškilmėse, ir visi jie grįžta namo laimingi, jausdami dvasios pakylėjimą ir gavę patikinimą, kad jų lūkesčiai išsipildys.

Taftas stovi ant pakylos, storas ir gauruotas kaip visuomet. Matydamas jį, staiga prisimenu Prokrustą, tą mitologinį prievartautoją, kuris kankino savo aukas tempdamas jas, jeigu lova būdavo joms per ilga, arba nukirsdamas dalį kūno ir taip jas sutrumpindamas, jeigu šios į lovą netilpdavo. Kaskart, kai pamatau šitą vyrą, negaliu susilaikyti nepagalvojęs, kokios netaisyklingos jo kūno formos: galva per didelė, kaip balionas pūpsantis pilvas – pernelyg apvalus, o riebalų virvės liula nukarusios nuo jo rankų, tarsi kažkas būtų ėmęs ir atskyręs mėsą nuo kaulų. Nepaisant

to, ant pakylos stovinčio Tafto išvaizda atrodo impozantiškai. Vilkėdamas susiglamžiusius baltus marškinius ir ant jų užsimetęs gerokai apnešiotą tvido švarką, jis atrodo nepakartojamai, kaip vyras, kurio galva kimšte prikimšta mokslo žinių. Priėjusi prie lektoriaus, profesorė Henderson bando pataisyti šiam prie švarko atlapo prisegtą mikrofoną, ir Taftas stovi nejudėdamas, tarsi krokodilas, kuriam paukštelis ėmė valyti dantis. Tai ir yra milžinas, įsitaisęs Polio pupos stiebo viršūnėje. Prisiminęs istoriją apie Epą Langą ir šunį pajuntu, kad man vėl darosi bloga.

Vos mums suspėjus auditorijos gale susirasti laisvą plotelį, kur galėtume stovėti, Taftas pradeda skaityti paskaitą ir jau iš karto griebia jautį už ragų, numojęs ranka į tuščiažodžiavimą, kuris Didžiojo penktadienio paskaitoje jau tapo tradicija. Savo klausytojams Taftas rodo skaidres, ir dideliame baltame projekcijos ekrane iš eilės pasirodo vienas už kitą žiauresni paveikslai. Šventieji kankinami. Kankiniai nužudomi. Taftas kalba apie tai, kad suteikti žmogui tikėjimą yra lengviau, negu duoti jam gyvybę, bet atimti jį – sunkiau. Kad pagrįstų šią savo mintį, jis mums pažeria nemažai pavyzdžių.

– Šventasis Denisas, – sako Taftas, ir jo balsas sugriaudi per jam virš galvos įtaisytus garsiakalbius, – buvo kankinamas, o paskui jam nukirto galvą. Pasak legendos, jo kūnas atsistojo ir, pasiėmęs nukirstąją kūno dalį, ją nusinešė.

Virš kalbėtojo pulto matyti paveikslas, kuriame pavaizduotas vyras užrištomis akimis, padėjęs galvą ant trinkos. Budelis rankose laiko iškėlęs didžiulį kirvį.

– Šventasis Kventinas, – pereidamas prie kito paveikslo tęsia paskaitą Taftas. – Šį paveikslą 1650-aisiais nutapė Jokūbas Jordanietis. Šventasis Kventinas buvo paguldytas ant stelažų ir tempiamas, o paskui – nuplaktas botagu. Jis meldėsi, prašė Dievo stiprybės ir liko gyvas, bet netrukus atsidūrė teisme ir buvo apkaltintas raganavimu. Jį kankino ir mušė, jo raumenis nuo pečių iki pat šlaunų išvarpė metaliniais virbais. Paskui pirštus, kaukolę ir visą kūną prikalė geležinėmis vinimis. Galų gale – nurentė galvą.

Čarlis, nesuprasdamas, kam čia reikia pasakoti apie tuos kankinius, o gal tiesiog todėl, kad jam, dirbančiam greitosios pagalbos stotyje ir mačiusiam dar ne tokių baisumų, Tafto kalba nedaro jokio įspūdžio, atsigręžia į mane.

– Tai ko norėjo Steinas? – pašnibždomis klausia jis.

Ekrane pasirodo niūrus paveikslas, vaizduojantis beveik nuogą, tik strėnas susijuosusį vyrą, jėga paguldytą ant metalinės platformos. Po ja liepsnoja laužas.

– Šventasis Lorencas, – tęsia toliau Taftas, teisingai nusprendęs, jog detalesni komentarai čia nė nereikalingi. – Nukankintas 258 metais po Kristaus. Sudegintas gyvas ant kepimo skardos.

– Jis surado knygą, kurios reikia Poliui, kad baigtų savo diplominį darbą, – paaiškinu Čarliui.

Atvirai sakant, jo žodžiuose tikiuosi išgirsti kokią priekaišto gaidelę ar užuominą, jog Bilis Steinas sutrukdė mums žaidimą, bet Čarlis kalba pagarbiai. Penkis kartus iš dešimties jis ir Džilas vis dar susipainioja tardami „Hypnerotomachijos“ pavadinimą, bet Čarlis bent jau supranta, kad Polis labai sunkiai dirbo ir kad jam šis tyrinėjimas labai svarbus.

Taftas vėl spusteli po pultu esantį mygtuką, ir ekrane pasirodo dar vienas keistas paveikslas. Šį kartą vyras guli ant lentinio gulto, o jo pilve žioji skylė. Du jam iš šonų stovintys budeliai suka per nelaimėlio vidurius pervertą virvę ir vynioja ją ant ritės.

– Šventasis Erazmas, – vėl prabyla Taftas, – dar pažįstamas ir Elmo vardu. Jis buvo kankinamas įsakius imperatoriui Dioklecianui. Tačiau, nors ir čaižomas bizūnais bei mušamas lazdomis, jis liko gyvas. Neišpūtė dvasios netgi tuomet, kai jį išvoliojo degute ir kepino ant laužo. Įgrūstas į kalėjimą, netrukus pabėgo. Greitai jį vėl sučiupo ir jėga pasodino iki raudonumo įkaitintame geležiniame krėsle. Paskui, perrėžę pilvą, budeliai išvertė lauk jo vidurius, užkabino žarnas ant gervės ir ėmė sukti. Ir Erazmas pagaliau mirė.

– Tai jau tikrai kai kas nauja, – pasisukęs į mane tarsteli Džilas.

Keli paskutinėje eilėje sėdintys studentai atsigręžia, ketindami mus nutildyti, bet, pamatę stovintį Čarlį, akimirksniu aprimsta.

– Policijoje mano išvedžiojimų apie perpjautą tinklelį niekas nė klausyti nenorėjo, – sušnabžda Džilui Čarlis, vis dar ieškodamas, su kuo pasišnekėti.

Nenorėdamas atitrūkti nuo paskaitoje gvildenamos temos, Džilas vėl nukreipia žvilgsnį pakylos link.

– Šventasis Petras, – toliau varo Taftas. – Šį paveikslą apie 1550-uosius nutapė Mikelandželas. Petras buvo kankinamas valdant imperatoriui Neronui ir, pačiam paprašius, nukryžiuotas žemyn galva. Mat buvo pernelyg kuklus ir nedrįso leistis nukryžiuojamas lygiai taip pat, kaip Kristus.

Prie stalo, esančio ant pakylos, sėdinti profesorė Henderson, atrodo, pasijunta šiek tiek nejaukiai ir ima nervingai pešioti savo švarko rankovę. Kadangi Taftas nesivargina pateikti kokių nors faktų, siejančių vieną po kitos rodomas skaidres, jo paskaita darosi vis labiau panašesnė į paprasčiausią sadistinių scenų demonstravimą. Besišnabždančių studentų balsų, kurie paprastai kasmet lydi Didžiojo penktadienio paskaitą, šį kartą negirdėti; salėje tvyro spengianti tyla.

– Klausyk, – Džilas trukteli už rankovės Polį, – ar tas Taftas visada mala tokius dalykus?

Polis tylomis linkteli.

– Jam tikriausiai ne visi namie, ką? – sušnabžda Čarlis.

Jie abu tai pastebi tik dabar, kadangi labai ilgai visai nesidomėjo nei Polio studijomis, nei žmonėmis, su kuriais šis turėjo reikalų.

Polis vėl linkteli, bet neprataria nė žodžio.

– Ir štai, – tęsia Taftas, – pagaliau atkeliaujame į Renesanso epochą. Epochą, kurioje gyveno ir veikė žmogus, savo išraiškos priemone pasirinkęs smurto kalbą, kurią kaip tik bandžiau jums perteikti. Tačiau šį vakarą norėčiau pakalbėti su jumis ne apie istoriją, kurią jis sukūrė mirdamas, bet iškelti į dienos šviesą kai kuriuos paslaptingojo kūrinio, kurį jis parašė dar būdamas gyvas, aspektus. Tas vyras buvo Romos aristokratas, vardu Frančeskas

Kolona. Jis parašė vieną iš rečiausių ir paslaptingiausių to meto spausdintų knygų, pavadintą „Hypnerotomachia Poliphili".

Polis iš nuostabos net akis išpučia ir negali atitraukti žvilgsnio nuo Tafto.

– *Romos* aristokratas? – nusistebiu ir aš.

Polis sumišęs atsigręžia į mane. Bet man dar nespėjus pratarti nė žodžio, mūsų dėmesį patraukia prie įėjimo į auditoriją kilęs bruzdesys. Prie durų stovinti mergina ir kažkoks vyras, kurio mes negalime įžiūrėti, abu gerokai įsiaudrinę, kaip reikiant apsižodžiuoja. Jų šaižūs balsai girdėti net auditorijoje.

Pagaliau vyras iš šešėlių žingteli į apšviestą plotą, ir aš, kaipmat jį atpažinęs, iš nuostabos netenku žado.

Dešimtas skyrius

Nepaisydamas garsių duris sergstinčios blondinės protestų, į auditoriją įeina Ričardas Kuris. Keli tuzinai auditorijos gale stovinčių klausytojų atgręžia savo galvas į jį. Žvilgsniu apmetęs susirinkusius studentus, Kuris patraukia tiesiai prie pakylos.

– Ši knyga, –, nekreipdamas dėmesio į kilusį sąmyšį toliau kalba Taftas, – ko gero, yra pati didžiausia ir vis dar neatskleista Vakarų pasaulio spaudos istorijos paslaptis.

Iš visų pusių į neprašytą svečią sminga smalsūs klausytojų žvilgsniai. Kuris, atrodo, pernelyg susijaudinęs, kad kreiptų dėmesį į savo išvaizdą: jo kaklaraištis pusiau atrištas, švarkas permestas per ranką, o žvilgsnis sutrikęs. Polis sunerimęs ima skintis kelią per būreliais stovinčių studentų tirštynę.

– Ji buvo išspausdinta pačioje garsiausioje Renesanso laikų Italijos spaustuvėje, bet net ir šiandien mokslininkai diskutuoja, kas buvo šios knygos autorius.

– Ko čia tam vyrukui reikia? – sušnypščia Čarlis.

– Ar tik ne Ričardas Kuris? – kraipydamas galvą klausia Džilas.

Tuo tarpu Polis prasiskina kelią ir, pasiekęs galinę eilę, bando atkreipti į save Kurio dėmesį.

– Dauguma tyrėjų mano, jog tai – ne tik pati sunkiausiai perprantama pasaulyje knyga, bet ir pats vertingiausias spaudinys, savo reikšmingumu galbūt nusileidžiantis tik Gutenbergo Biblijai.

Dabar Polis jau prisigretina prie įsibrovėlio. Jis atsargiai ir labai švelniai ranka paliečia Kurio petį ir kažką tyliai pasako, bet šis tik papurto galvą.

– Aš atėjau čia, – pareiškia Kuris taip garsiai, kad į jį sužiūra netgi pirmosiose eilėse sėdintys žmonės, – nes šia tema irgi turiu kai ką pasakyti.

Taftas akimirksniu nutyla. Visų auditorijoje esančių klausytojų žvilgsniai susminga į atėjūną. Šis kilsteli ranką, pirštais persibraukia plaukus ir, rūsčiai dėbtelėjęs į Taftą, prabyla vėl.

– Sakai, smurto kalba? – rėksmingu, sau pačiam nebūdingu balsu suriaumoja jis. – Vincentai, šitą paskaitą aš jau girdėjau prieš trisdešimt metų, kai tau pačiam atrodė, jog niekas, be manęs, jos daugiau nesiklausys. – Jis atsigręžia į žmones ir, išskėtęs rankas, kreipiasi į juos: – Ar jis jums papasakojo apie Šventąjį Lorencą? O apie Šventąjį Kventiną? Turbūt nepamiršo ir Šventojo Elmo bei suktuvo, ar ne? Ar niekas taip ir nepasikeitė, Vincentai?

Klausytojai netrunka pastebėti Kurio rodomos paniekos, ir per auditoriją nusirita progarsis murmesys. Kažkas iš stovinčių salės kampe nusijuokia.

– Štai, mano mieli klausytojai, – tęsia Kuris, pirštu rodydamas į pakylą, – jums prieš akis – apgailėtinas kompiliatorius. Jis kvailys ir, negana to, – apgavikas.

Ričardas atsisuka į Taftą ir dabar jau kreipiasi į jį:

– Netgi šarlatanui kartais pavyksta dukart apkvailinti tą patį žmogų, Vincentai. O ką darai tu? Tu juk kankini nekaltas aukas, – suglaudęs pirštus jis prisideda juos sau prie lūpų ir pasiunčia Taftui oro bučinį. – „Bravissimo, il fraudolento!“* – ir čia pat, kilstelėjęs rankas, Kuris paragina auditoriją atsistoti: – Mieli bičiuliai, kurgi jūsų ovacijos? Tris kartus valio Šventajam Vincentui, vagių globėjui!

– Ko čia atslinkai, Ričardai? – nesvetingai sutinka įsibrovėlį Taftas.

– Tai juodu pažįstami? – nustebęs sušnabžda Čarlis.

---

* It. Bravo didžiajam mulkintojui! – *Vert. past.*

Polis kaip įmanydamas stengiasi atkreipti Kurio dėmesį ir prašo jo liautis, bet šis neklauso:

– Ne, tai tu, ko *tu* čia atslinkai, senas drauge? Kas čia: teatras ar mokslo įstaiga? Ką ketini pavogti dabar, kai uosto viršininko dienoraštis išslydo tau iš rankų?

– Liaukis! Ką čia paistai? – šiek tiek pasviręs į priekį sugriaudi Taftas.

Bet Kurio balsas vėl išsiveržia tarsi nemirtingoji dvasia ir nuaidi per visą salę:

– Kur nukišai odos gabalą, kuris buvo įdėtas į dienoraštį, Vincentai? Pasakyk man, ir aš išeinu. Išeinu. Ir galėsi tęsti toliau tą savo farsą.

Diaprojektoriaus salėje metami šešėliai ima nemaloniai slysti Kurio veidu. Pagaliau atitokusi profesorė Henderson pašoka nuo kėdės ir šūkteli:

– Tegul kas nors iškviečia apsaugą!

Prasibrovęs pro žmones, apsauginis jau ketina čiupti Kurį už pakarpos, bet Taftas rankos mostelėjimu jį sustabdo. Pakako kelių akimirkų, kad profesorius vėl atgautų savitvardą.

– Ne, – milžino balsu suriaumoja jis. – Leiskite jam išeiti. Jis tuoj paliks auditoriją ir padarys tai savo noru. Argi ne taip, Ričardai? Juk išeisi, kol jie tavęs dar nesuėmė, ar ne?

Bet Kuris stovi kaip įbestas.

– Tik pažvelk į mus abu, Vincentai, – sako jis. – Praėjo jau dvidešimt penkeri metai, o mes vis dar kariaujame. Pasakyk, kur brėžinys, ir daugiau manęs akyse nematysi. Tai vienintelis ir paskutinis dalykas, kurį mums reikia išsiaiškinti. O visa kita, – čia jis ranka ore apsuka platų ratą, tarsi norėdamas parodyti, jog turi galvoje salę su visais joje susirinkusiais klausytojais, – neturi jokios vertės.

– Nešdinkis, Ričardai, – kaip kirviu nukerta Taftas.

– Mes abu pamėginome, bet mums nepavyko, – nekreipdamas dėmesio į jį vėl prabyla Kuris. – Kaip ten italai sako? „Nėra baisesnio vagies už blogą knygą". Būkime vyrai, prisipažinkime pralaimėję ir pasitraukime į šalį. Kur brėžinys?

Per salę vėl nuvilnija prislopintas šnabždesys. Apsauginis vėl žingteli įsiterpdamas tarp Polio ir Kurio, bet, didžiai mano nuostabai, šis staiga nuleidžia galvą ir pasuka toliau nuo jo esančio praėjimo link. Jo veidas akimirksniu apsiblausia, ir buvusio dvasios pakilimo nelieka nė žymės.

– Tu, senas kvaily, – jau nueidamas ir atsukęs Taftui nugarą tarsteli jis, – skaityk toliau savo paskaitą.

Prie sienos buvę studentai pasitraukia truputį arčiau pakylos, stengdamiesi išlaikyti juos ir Kurį skiriantį atstumą. Polis stovi kaip stabo ištiktas ir tik žvilgsniu palydi išeinantį draugą.

– Eik, Ričardai, – nuo pakylos duoda jam nurodymą Taftas, – eik ir daugiau čia nesirodyk.

Mes visi žiūrime, kaip palengva Kuris skinasi kelią išėjimo link. Išpūtusi baimės pilnas akis į jį žiūri ir duris sauganti antrakursė. Dar po kelių akimirkų jis peržengia auditorijos slenkstį, išeina į koridorių ir dingsta.

Vos tik Ričardas išeina, salė vėl suūžia kaip bičių avilys.

– Po galais, kaip visa tai suprasti? – vis dar žiūrėdamas į išėjimą, paklausiu aš.

Kai Polis grįžta atgal į auditorijos kampą, kuriame mes įsitaisę, Džilas žingteli prie jo:

– Na, kaip tu?

– Galvoje netelpa... – sunkiai rinkdamas žodžius pralemena Polis.

Džilas uždeda ranką draugui ant peties ir paklausia:

– Ką tu jam pasakei?

– Nieko, – nesileidžia į kalbas Polis ir čia pat priduria: – Turiu jį pasivyti. – Jo rankos dreba, bet vis dar tvirtai suspaudusios laiko dienoraštį. – Man reikia su juo pasikalbėti.

Išgirdęs tokį sprendimą Čarlis šoka protestuoti, bet Polis pernelyg prislėgtas, kad veltųsi į ginčą. Nė vienam iš mūsų nespėjus įtikinti jo, kad nereikia kalbėtis su Kuriu, jis apsisuka ir patraukia link durų.

– Eisiu su juo, – sakau Čarliui.

Jis pritardamas linkteli galva. Iš kito salės galo vėl atidunda Tafto balsas, ir kai aš, jau žengdamas link durų, vėl pažvelgiu į sceną, man pasirodo, kad gauruotasis milžinas stebeilija tiesiai į mane. Sėdėdama savo kėdėje ir atsigręžusi į duris, mano dėmesį atkreipia Keitė. Visai be garso, vien lūpomis mergina ištaria klausimą, susijusį su Poliu, bet negaliu suprasti, ką būtent ji nori sužinoti. Ir aš, užsitraukdamas striukės užtrauktuką, žengiu iš auditorijos.

Kieme mano žvilgsnį patraukia svyruojančios ir ant savo žemėn subestų plonų kojyčių tarsi šokančios palapinės, labai primenančios tamsoje boluojančias giltines. Vėjas nurimo, bet vis dar sninga ir netgi smarkiau, nei prieš tai. Išgirstu iš už kampo atsklindantį Polio balsą.

– Ar viskas gerai?

Aš pasuku už kampo. Nenutolęs nuo manęs nė per dešimt pėdų, stovi Ričardas Kuris, o jo švarko skvernai plaikstosi vėjyje.

– Kas atsitiko? – vėl paklausia Polis.

– Grįžk į vidų, – liepia jam Kuris.

Norėdamas išgirsti kai ką daugiau, žingteliu dar porą žingsnių į priekį, bet mane išduoda po kojomis girgždantis sniegas. Kuris pakelia galvą, ir jų pokalbis nutrūksta. Slapčia tikiuosi jo akyse pastebėti bent menkiausią ženklą, kad jis mane atpažino, tik nepastebiu. Kuris lėtai ima tolti nuo mūsų.

– Ričardai! Ar negalėtume nueiti kur nors ir pasikalbėti vienu du? – šūkteli Polis.

Bet jis nieko neatsako, tik paspartina žingsnį ir greitai nutolsta, susigrūdęs rankas į švarko kišenes.

Praeina kelios akimirkos, kol suvokiu, kas čia vyksta, o tada prieinu prie Polio. Mudu abu žvelgiame, kaip Kurio figūra pranyksta koplyčios metamuose šešėliuose.

– Būtinai turiu išsiaiškinti, kur Bilas rado tą dienoraštį, – sako Polis.

– Dabar pat?

Polis linkteli.

– O kur jis dabar?

– Tafto darbo kabinete, institute.

Pakėlęs akis apsižvalgau po kiemą. Vienintelė Polio transporto priemonė – senas „Datsun" markės automobilis, kurį jis, sukrapštęs visą savo stipendiją, nusipirko iš Kurio. O nuo čia iki instituto – gerokas kelio gabalas.

– Bet kurių galų *tu* išėjai iš paskaitos? – tik dabar nustebęs pasiteirauja manęs Polis.

– Pamaniau, kad tau gali prireikti pagalbos.

Nuo šalčio man ima tirtėti viršutinė lūpa. Į Polio plaukus krinta snaigės.

– Aš jau kaip nors susitvarkysiu, – sako jis.

Bet iš mūsų abiejų būtent jis stypso be striukės.

– Liaukis. Galėtume važiuoti ten kartu.

Bet Polis nuleidžia akis, įbeda žvilgsnį į savo batų galus ir prataria:

– Man reikia pasikalbėti su juo akis į akį.

– Neapsigalvosi?

Jis papurto galvą.

– Bent jau šitą paimk, apsivilksi, – pasiūlau aš, atsitraukdamas savo striukės užtrauktuką.

– Ačiū, – šypteli Polis.

– Jei tau ko nors prireiks, paskambink mums.

Polis apsivelka striukę ir pasikiša dienoraštį po pažastimi. Po minutėlės, vis labiau nuo manęs toldamas, jis jau klampoja per sniegą.

– Ar tau tikrai nereikia pagalbos? – šūkteliu, kol jis dar gali mane girdėti.

Polis atsigręžia, bet tik tam, kad papurtytų galvą.

– Sėkmės, – ištariu aš, bet šie žodžiai skirti daugiau man pačiam.

Palengva šaltis įsigauna už mano marškinių apykaklės, ir aš žinau, kad daugiau nieko negaliu padaryti. Kai Polis dingsta man iš akių, vėl patraukiu į auditoriją.

Grįždamas į paskaitą praeinu pro duris saugančią blondinę, neprataręs jai nė žodžio, ir randu Čarlį bei Džilą tebestovinčius salės gale. Jie tik žvilgteli į mane ir vėl įbeda akis į Taftą, kuris aiškiai prikaustė jų dėmesį. Profesoriaus balsas tiesiog hipnotizuoja.

– Ar viskas gerai? – šnipšteli Džilas.

Nenorėdamas leistis į smulkmenas, tylomis linkteliu.

– Kai kurie šiuolaikiniai interpretatoriai, – sako Taftas, – pasitenkina teiginiu, esą ši knyga parašyta laikantis visų senajame Renesanse klestėjusiam žanrui, būtent – bukolinei meilės istorijai – privalomų stiliaus taisyklių. Bet jei „Hypnerotomachija“ – viso labo paprasta meilės istorija, tai kodėl Polifilo ir Polijos meilės nuotykiui skirta tik trisdešimt jos puslapių? Ir kodėl likusiuose trijuose šimtuose keturiasdešimtyje vedamos neatskiriamai tarpusavyje susipynusios šalutinės siužetinės linijos, aprašomi keisti susitikimai su mitologiniais personažais ir pateikiami ezoterinių dalykų tyrinėjimai? Jei iš dešimties knygos žodžių tik vienas yra tiesiogiai susijęs su meilės istorija, tai kaip mums paaiškinti likusius devyniasdešimt procentų knygos teksto?

– Ar tau visa tai jau žinoma? – pasilenkęs prie manęs pasiteirauja Čarlis.

– Žinoma, – linkteliu galva aš.

Šią paskaitą aš jau daugybę kartų girdėjau sėdėdamas namuose prie pietų stalo.

– Trumpai tariant, tai toli gražu nėra paprasčiausia meilės istorija. „Polifilo susapnuota kova už meilę“, kaip skelbia lotyniškas jos pavadinimas, yra sudėtingas ir daugiaprasmis kūrinys, o ne banali istorija apie tai, kaip vaikinas susitinka merginą. Penkis šimtus metų mokslininkai bandė tyrinėti šią knygą, pasitelkę tikrai įspūdingus savojo laikmečio interpretavimo metodus, bet iki šiol dar nė vienas nesurado kelio iš šio labirinto.

Ar tikrai „Hypnerotomachija“ taip sunkiai suprantama? Pirmiausia pažvelkime, kaip sekėsi tiems, kurie bandė versti jos tekstą. Pirmasis žmogus, vertęs šią knygą į prancūzų kalbą, įžanginį knygos sakinį sutrumpino taip, kad iš originale jį sudariusių daugiau kaip septyniasdešimties žodžių vertime neliko nė tuzino.

Robertas Dalingtonas, Šekspyro amžininkas, kuris versdamas stengėsi pernelyg nenutolti nuo originalaus teksto, po kiek laiko tiesiog nuleido rankas. Jis metė šį darbą jo net neįpusėjęs. Nuo to laiko niekas taip ir nebandė versti šios knygos į anglų kalbą. Beveik tą pačią dieną, kai ši knyga buvo išspausdinta, Vakarų pasaulio intelektualams ji tapo mįsle. Kastiljonė netgi patarė Renesanso epochos vyrams prašant moters rankos nekalbėti su ja taip, kaip Polifilas.

Dabar pereikime prie klausimo, kodėl ši knyga taip sunkiai suprantama? Ogi todėl, kad čia vartojama ne tik lotynų ir italų kalba; tekste yra ištraukų ir senąja graikų, ir hebrajų, ir arabų, ir chaldėjų kalbomis, be to, galima rasti netgi egiptiečių hieroglifų. Autorius rašė keliomis kalbomis, staiga peršokdamas nuo vienos prie kitos. O kai jam tų kalbų nepakakdavo, sukurdavo ir savų žodžių.

Negana to, labai paslaptingos ir pačios knygos atsiradimo aplinkybės. Pakanka paminėti faktą, jog tik visai neseniai pavyko išsiaiškinti, kas ją parašė. Autoriaus asmenybės paslaptis buvo taip stropiai saugoma, kad net garsusis Aldas, tos knygos leidėjas, nė nenutuokė, kas sukūrė šį nuostabiausią iš nuostabiausių kūrinių. Vienas iš „Hypnerotomachijos" redaktorių parašė šiai knygai įvadą, kuriame prašo mūzų atskleisti paslaptį ir pasakyti autoriaus vardą. Tačiau mūzos atsisako. Jos paaiškina, esą „geriau būti atsargioms ir neleisti, kad dieviškuosius dalykus suterštų kerštingas pavydas".

Todėl dabar norėčiau kreiptis į jus ir paklausti štai ko: kodėl atskleidęs savo vardą knygos autorius būtų užsitraukęs sau ant galvos tokį pavojų, jeigu tai, ką jis sukūrė, tebuvo paprasčiausia bukolinė meilės istorija? Ir kodėl rašydamas jis vartojo tokią daugybę kalbų? Kam jam reikėjo visą šimtą puslapių skirti dalykams, susijusiems su architektūra? Kuriam galui jis per aštuoniasdešimt puslapių aprašinėja Veneros šventyklą, o kituose dvidešimt detaliai aptaria po vandeniu esantį labirintą? Kam išmargina dar penkiasdešimt puslapių kalbėdamas apie piramidę? Ko jis siekia, kitus šimtą keturiasdešimt paskirdamas brangakmeniams ir me-

talams, baletui ir muzikai, maistui ir stalo serviravimui, florai ir faunai?

Tačiau galbūt dar svarbiau paklausti, koks turėjo būti tas Romoje gyvenęs vyras, jei jis išmanė tokią daugybę visiškai skirtingų dalykų, mokėjo tiek daug kalbų, įtikino garsiausią Italijos spaustuvininką išleisti šią jo paslaptingą knygą, tik niekur neminėti jo vardo?

O svarbiausia, kokie buvo tie „dieviškieji dalykai", apie kuriuos užsimenama įvade ir kurių paslaptį mūzos atsisakė atskleisti? Ir kodėl jos baiminosi, kad išaiškėjus tiems dalykams kažkas gali užsidegti kerštingu pavydu?

Atsakymas paprastas: ši knyga – ne meilės istorija. Rašydamas ją, autorius, matyt, turėjo kitą tikslą, tik ligi šiol mokslininkams jo taip ir nepavyko išsiaiškinti. Kita vertus, nuo ko turėtume pradėti, jei nuspręstume jo ieškoti?

Į šį klausimą neketinu atsakyti už jus. Priešingai, su šiuo galvosūkiu teks susidoroti jums patiems. Kai jį išspręsite, būsite žengę didžiulį žingsnį į priekį ir palengva pradėsite suvokti tikrąją „Hypnerotomachijos" prasmę.

Taip taręs, Taftas delnu tėkšteli per diaprojektoriaus mygtuką, kuriuo įjungiama paveikslų sumažinimo funkcija. Ekrane pasirodo trys paveikslai, traukiantys akį savo kontrastingais juodais ir baltais tonais.

– Štai trys „Hypnerotomachijos" iliustracijos, kuriose vaizduojamas košmaras, kurį Polija sapnuoja visai istorijai artėjant prie pabaigos. Kaip ji pati pasakoja, pirmajame paveikslėlyje pavaizduotas vaikas, važiuojantis gilyn į mišką vežimu, traukiamu dviejų nuogų moterų, kurias jis čaižo bizūnu kaip tikrus gyvulius. Visą šią sceną Polija stebi pasislėpusi miške už medžių.

Antrajame paveiksle matome, kaip vaikas, užsimojęs plieno kardu, perkerta iki raudonumo įkaitintas grandines, kuriomis surakintos moterų rankos, ir nelaimingąsias išlaisvina. Paskui jis tuo kardu kiaurai perveria abiejų moterų kūnus, o kai šie jau nerodo jokių gyvybės ženklų, nukapoja rankas ir kojas.

Pagaliau paskutiniame paveiksle vaikas išplėšia moterims iš krūtinės dar plakančias širdis ir atiduoda jas plėšrūnams. Vidurius numeta ereliams. Paskui, suketvirčiavęs lavonus, visa, kas liko, numeta aplink susirinkusiems šunims, vilkams bei liūtams.

Kai Polija prabunda, auklė paaiškina jai, kad sapne matytas vaikas – tai Kupidonas, o moterys, kurias ištiko liūdnas galas, – jaunos mergelės, kurį jos įžeidė atstūmusios gerbėjus, siūliusius joms savo meilę. Išsiaiškinusi, ką reiškia jos sapnuotas sapnas, Polija nusprendžia pasielgusi netinkamai, atstumdama Polifilą.

Čia Taftas stabteli ir nusisuka į auditoriją nugara, tarsi norėdamas apmąstyti siaubą keliančius paveikslus, kuriems jo nugara, atrodo, dabar iš dalies atstoja ekraną.

– O jei imsime ir padarysime prielaidą, jog aiškiai matoma ir suvokiama reikšmė toli gražu nėra *tikroji?* – vis dar stovėdamas nugara į mus sako profesorius, ir gali pamanyti, kad jo balsas, sklindantis per švarko atlape prisegtą mikrofoną, neturi visiškai nieko bendra su jo kūnu. – O jei auklė sapną išaiškino neteisingai? Kodėl mums nepamėginus pagal moterims paskirtą bausmę išsiaiškinti, kokį nusikaltimą jos galėjo padaryti?

Prisiminkime, jog įstatymo leidžiamą bausmę už tėvynės išdavimą kai kurios Europos tautos turėjo jau keliais šimtmečiais anksčiau, negu buvo parašyta „Hypnerotomachija“, ir taikė ją dar ilgai po šios knygos pasirodymo. Už tėvynės išdavimą nuteistas nusikaltėlis pirmiausia būdavo „velkamas“, tai yra jis būdavo pririšamas arkliui prie uodegos ir velkamas žeme per miestą. Šitaip jis pasiekdavo kartuves, kurių kilpoje, reikia pasakyti, tabaluodavo neilgai; budelis palaukdavo, kol nelaimėlis tapdavo leisgyvis, bet dar nespėjęs išleisti dvasios, ir tą akimirką ištraukdavo jį iš vilkstės. Tada, nieko nelaukdamas, budelis perrėždavo nuteistajam pilvą, išpjaudavo vidurius ir čia pat sudegindavo. Nusikaltėlio širdis būdavo išplėšiama iš krūtinės ir rodoma susirinkusiai smalsuolių miniai. Per tą laiką budelis nukirsdavo lavono galvą, kūną suketvirčiuodavo, o jo gabalus pasmeigdavo ant iečių ir pastatydavo dažniausiai lankomose viešose vietose,

kad įbaugintų tuos, kuriems irgi galėtų šauti į galvą mintis išduoti tėvynę.

Ištaręs paskutiniuosius žodžius, Taftas nutyla ir atsigręžia į auditoriją, norėdamas pamatyti jos reakciją. Paskui vėl žengia prie skaidrių.

– Turėdami visa tai omenyje, dar kartą peržiūrėkime paveikslus. Nesunku pastebėti, kad dauguma juose pavaizduotų detalių tiksliai atitinka bausmę, apie kurią ką tik papasakojau. Aukos velkamos į savo mirties vietą, arba, jei kalbėsime šiek tiek ironiškai, jos pačios traukia ten vežimą, kuriame sėdi budelis. Joms nukapojamos galūnės ir rodomos miniai, kurią šiuo atveju sudaro laukiniai žvėrys.

Tačiau, užuot pakibusios kilpoje, moterys nužudomos kardu. Kaip turėtume tai suprasti? Vienas iš galimų aiškinimų galėtų būti toks: galvos kirtimas kirviu arba kardu buvo bausmė, taikyta tik aukštuomenei priklausiusiems nusikaltėliams, kadangi, visuotiniu įsitikinimu, didikui buvo pernelyg niekinga mirti kartuvėse. Jeigu taip, tuomet galime atsargiai spėti, kad paveiksluose pavaizduotos nusikaltėlės turėjo būti gana žinomos aukštuomenės ponios.

Pagaliau ir būriu pasirodę plėšrūnai daugeliui iš jūsų tikriausiai primena tris žvėris, minimus ir įžanginėje Dantės „Pragaro“ giesmėje, ir šeštajame Jeremijo pranašystės skyriuje.

Čia Taftas nutyla ir vėl apžvelgia auditoriją.

– Kaip tik norėjau pasakyti, kad... – šyptelėjęs pašnibždomis pamėgdžioja profesorių Džilas.

Mano nuostabai, Čarlis mosteli ranka, duodamas Džilui ženklą nutilti.

– Liūtas simbolizuoja puikybės nuodėmę, – tęsia savo mintį Taftas, – o vilkas įkūnija godumą. Kaip galime spręsti iš paskirtos bausmės, tai dvi tėvynės išdaviko – Šėtono arba Judo – ydos. Bet toliau „Hypnerotomachijoje“ duodamas vaizdas skiriasi: trečiasis Dantės minimas plėšrūnas yra leopardas, simbolizuojantis geidulį ir aistrą. Bet Frančeskas Kolona leopardą pakeičia šunimi, tuo

leisdamas suprasti, kad geidulingumas ir aistra nebuvo viena iš moterų nuodėmių, už kurias jos susilaukė bausmės.

Taftas minutėlę nutyla, leisdamas klausytojams apmąstyti tai, ką jis ką tik pasakė.

– Taigi dabar, – vėl prabyla jis, – lapas po lapo imame versti savotišką žiaurumo žodyną. Ir tai toli gražu nėra paprasčiausia barbarų kalba, nors daugelis iš jūsų tikriausiai mano priešingai. Kaip ir visi mūsų ritualai, toji kalba yra be galo prasminga. Tik reikia išmokti ją suprasti. Kaip tik todėl pasakysiu jums dar kai ką, kas galėtų padėti tinkamai interpretuoti paveikslą, iškelsiu vieną klausimą, o baigti šį darbą paliksiu jums patiems.

Jūsų kelrodė žvaigždė turėtų būti faktas, kurį dauguma iš jūsų tikriausiai žino, bet per neapsižiūrėjimą tiesiog išleido iš akių. Mat galime drąsiai teigti, jog Polija neatpažino sapne regėto vaiko, nes neatkreipė reikiamo dėmesio į jo turėtą ginklą. Jeigu, kaip tvirtina Polija, košmare matytas berniukas iš tikrųjų buvo Kupidonas, tai jo rankose turėjo būti visai ne kardas, o lankas ir strėlė.

Klausytojų minia pritardama ima šnabždėtis, ir dabar šimtai studentų jau visai kitaip ima žiūrėti į Valentino dieną.

– Todėl aš klausiu jūsų: kas gi yra tas vaikas, mojuojantis kardu, verčiantis moteris traukti jo karo vežimą sunkiai pravažiuojamais miško keliais, ir galiausiai nužudęs jas taip, kaip žudomi išdavę tėvynę?

Profesorius minutėlę palaukia, tarsi ruoštųsi tuojau pat ir atsakyti, bet staiga pareiškia:

– Išspręskite šį galvosūkį, ir jūs pradėsite suprasti paslėptąją „Hypnerotomachijos“ tiesą. O kartu galbūt imsite suvokti ne tik pačios mirties prasmę, bet ir formą, kurią ji įgauna, kai išmuša jos valanda. Visi mes, – ir tie, kurie tiki, ir tie, kuriems religija nieko nereiškia, – esame taip pripratę matyti kryžiaus ženklą, kad nė nesusimąstome, ką jis iš tikrųjų reiškia. Bet religija, o ypač krikščionybė, visada buvo pasakojimas apie mirtį, pasirodančią pačiame gyvenimo fiestos įkarštyje, sakmė apie aukas ir kankinius. Ir kaip tik šį vakarą, kai prisimename pačių garsiausių kankinių sudėtą auką, jokiu būdu neturėtume šito pamiršti.

Nusiėmęs akinius ir sugrūdęs juos į vidinę švarko kišenę, Taftas skubriai persibraukia pirštais sau per plaukus.

– Tad raginu jus nenuleisti rankų ir tikiu jūsų sėkme, – sako jis ir, žengęs kelis sunkius žingsnius atgal, priduria: – Ačiū jums visiems ir labos nakties.

Auditorijoje sėdintys klausytojai ima ploti: iš pradžių skystokai, bet paskui – vis stipriau ir sodriau. Nepaisant paskaitos pradžioje netikėtai pasirodžiusio įsibrovėlio, šiam keistam vyrui pavyko pavergti publiką, užhipnotizuoti ją savo intelektu bei kraujo persunktais paveikslais.

Linktelėjęs galva, Taftas sunkiais žingsniais nušlepsi prie stalo, stovinčio ant pakylos, ir jau ketina sėstis, bet aplodismentai vis netyla. Kai kurie klausytojai toliau ploja atsistoję.

– Ačiū, – stovėdamas prie stalo ir rankomis remdamasis į kėdės atkaltę, dar kartą padėkoja profesorius. Kai Taftas kalba, jo veide vėl pasirodo mums seniai pažįstama šypsenėlė. Gali pamanyti, kad tai jis visą tą laiką žiūrėjo į auditoriją ir jos klausėsi, o ne atvirkščiai.

Pakilusi nuo savo kėdės, profesorė Henderson nužingsniuoja prie kalbėtojui skirto pulto.

– Pagal tradiciją, – kreipiasi ji į auditoriją, – šį vakarą tarp mūsų pastato ir universiteto koplyčios esančiame kiemelyje bus vaišinamasi gaiviaisiais gėrimais. Manau, jog techninio aptarnavimo komanda po stalais pastatė pakankamai šildytuvų. Tad, kai išeisite iš šios salės, prašau prisidėti prie mūsų, – ir čia pat, pasisukusi į Taftą, priduria: – Ir, kaip jau sakiau, leiskite man padėkoti daktarui Taftui už tokią įsimintiną paskaitą. Jūsų pasakojimas tikrai padarė mums nepaprastą įspūdį.

Taip tarusi, profesorė Henderson nusišypso, bet ta šypsena šiek tiek suvaržyta.

Auditorija vėl pratrūksta plojimais, ir netrukus žmonių minia ima judėti išėjimo link, tarsi per filtrą lėtai sunkdamasi pro duris.

Taftas žiūri į išeinančiuosius, o aš savo ruožtu stebiu jį. Nors šį žmogų esu matęs vos kelis kartus, šiandien pasitaikė reta proga įsitikinti, koks jis vienišas. Dabar pagaliau suprantu, kodėl Polį šis vyras taip traukia. Net jei žinai, kad jis su tavimi žaidžia, vis tiek beveik neįmanoma atplėšti nuo jo akių.

Dabar Taftas lėtai ir nerangiai patraukia per sceną. Kai baltas ekranas automatiškai pakyla ir, pralindęs pro lubose esantį specialų plyšį, dingsta iš akių, trijų skaidrių projekcijos ant juodos po ekranu buvusios lentos šoka kaip migloti pilki šešėliai. Vos vos galiu įžiūrėti laukinius žvėris, ryjančius moterų palaikus, ir berniuką, pakilusį į orą.

– Ar eisi su mumis? – klausia Čarlis, stovintis Džilui už nugaros ir laukiantis, kol galės išeiti pro salės duris.

Aš paspartinu žingsnį ir nuskubu prie draugų.

Vienuoliktas skyrius

– Ar tau nepavyko surasti Polio? – kai tik prieinu, pasiteirauja Čarlis.

– Jis atsisakė mano pagalbos.

Bet kai tik papasakoju, ką man būnant lauke netyčiomis pavyko nugirsti, Čarlis perveria mane tokiu žvilgsniu, tarsi norėtų pasakyti, jog neturėjau palikti Polio vieno. Kažkas stabteli prie mūsų norėdamas pasisveikinti su Džilu, ir Čarlis vėl atsigręžia į mane.

– Ar Polis nuėjo ieškoti Kurio? – klausia jis.

– Ne, – papurtau galvą aš, – jis ieško Bilo Steino.

– Ar eisite į priėmimą? – šūkteli mums Džilas ir, jausdamas, kad mums rūpi kuo greičiau iš ten sprukti, paaiškina: – Ilgai neužtruksime. Pasinaudosime tuo, kad susirinks daugybė žmonių, ir nepastebimai išeisime.

– Gerai, – sakau aš, ir Džilas, atrodo, nurimsta.

– Turime pasistengti nepakliūti į nagus Džekui Parlou ir Kelei, nes tuodu nori kalbėti tik apie beisbolą, – grįžtelėjęs į mus dar priduria jis. – Bet gal mums pasiseks.

Mes žengiame jam iš paskos ir, nulipę laiptais, netrukus atsiduriame blausia melsva šviesa apšviestame kieme, kur Kurio ir Polio sniege paliktų pėdsakų jau visai nematyti. Dabar palapinėse knibždėte knibžda studentų, ir aš staiga pagalvoju, kad jei esi su Džilu, beprasmiška stengtis išvengti susitikimo su vienu ar kitu žmogumi. Mes visi trys per sniegą nubrendame prie arčiausiai koplyčios ištemptos palapinės, bet Džilas – universiteto miestelyje žinomas žmo-

gus, tad studentai prie jo lipte limpa, nors jis kaip įmanydamas stengiasi šito išvengti.

Pirmoji prie jo prisigretina duris saugojusi blondinė.

– Kaip sekasi, Tara? – maloniai pasveikina merginą Džilas, kai ji atsiduria po palapinės stogu. – Per paskaitą teko pasijaudinti kur kas labiau, negu tikėjaisi, ką?

Čarliui jos kompanija, atrodo, visiškai neįdomi. Kad išvengtų paviršutiniško pokalbio, jis nusigręžia į stalą, ant kurio sustatyti metalo spalvos termosai su šviežia ir karšta kakava.

– Tara, – sako Džilas, – juk tu pažįsti Tomą, ar ne?

Mergina mandagiai paaiškina manęs nepažįstanti.

– Ak, tiesa, – nerūpestingai mesteli Džilas, – skirtingi kursai.

Man prireikia kelių akimirkų susivokti, jog jis turi galvoje ne skirtingas mūsų klausomas paskaitas, bet tai, kad ji studijuoja tik antrame kurse, o aš savo studijas jau beveik baigiau.

– Tomai, čia Tara Pyrson, 2001 metų skyriaus narė, – pastebėjęs, kad Čarlis mūsų vengia, lyg niekur nieko toliau tauškia Džilas. – Tara, čia mano geras draugas Tomas Salivanas.

Toks susipažinimas su Tara mane tik sutrikdo. Net nelaukdama, kol Džilas baigs plepėjęs, Tara ištaiko akimirką, kai mudu galime pasikalbėti ne Džilo akivaizdoje, ir mosteli į Čarlį.

– Labai apgailestauju dėl to, ką pasakiau ana ten stovinčiam jūsų draugui, – ima teisintis ji. – Aš nežinojau, kas jūs, vaikinai, tokie...

Ir taip toliau, ir taip toliau. Jei teisingai suprantu, jos nuomone, mes visi nusipelnome, kad su mumis būtų elgiamasi geriau, negu su kitais nepažįstamaisiais, kurių ji ir akyse niekad nematė, ir tik todėl, kad Džilas ir aš, valydamiesi dantis, pasilenkiame prie tos pačios kriauklės. Kuo ilgiau Tara šneka, tuo labiau imu stebėtis, kaip jos iki šiol dar neiššvilpė iš „Aivi“ klubo. Sklando kalbos, – nežinau, teisingos ar ne, – kad tokios antrakursės kaip Tara, kurios, išskyrus savo neprastą išvaizdą, daugiau neturi jokių rekomendacijų, kartais tampa klubo narėmis, laimėjusios ypatingą, „trečiojo aukšto varžybomis“ vadinamą konkursą. Jas pasikviečia į slaptą trečiąjį klubo aukštą, į kurį eiliniai klubo nariai neturi teisės įkelti

kojos, ir tiesiai šviesiai pasako, jog jei neparodys ypatingo savo pasiryžimo tapti klubo narėmis, jų tikrai niekas nepriims. Galiu tik spėlioti, kaip būtent tos merginos turi įrodyti savo pasiryžimą priklausyti klubui, o Džilas, žinoma, neigia, jog klube galėtų vykti kas nors panašaus. Bet aš spėju, kad būtent iš čia ir kyla visas mito apie „trečiojo aukšto varžybas“ patrauklumas: kuo daugiau lieka aiškiai nepasakyta, tuo sunkiau darosi šį mitą paaiškinti.

Tara, matyt, atspėja mano mintis, o gal tiesiog pastebi, kad daugiau nekreipiu į ją dėmesio, nes pagaliau priėjusi atsiprašo ir nutrepsena per sniegą. „Ačiū Dievui, pagaliau jos nusikračiau“, – pagalvoju, akimis lydėdamas ją, vėjyje besiplaikstančiais plaukais slenkančią link kitos palapinės.

Staiga tarp žmonių pastebiu Keitę. Pavargusi nuo kalbų, ji stovi tolimajame priešingoje pusėje esančiame kampe. Jos rankoje vis dar garuoja pilnas kakavos puodelis, o ant kaklo, nelyginant amuletas, pakabintas fotoaparatas. Praeina kelios akimirkos, kol susigaudau, į ką ji žiūri. Dar prieš kelis mėnesius būčiau ėmęs įtarinėti blogiausia ir akimis ieškoti jos gyvenime esančio paslaptingojo kito vyro, kuris surado jai laiko, kai aš leidau vakarus su „Hypnerotomachija“. Bet dabar jau nesu toks įtarus. Šįkart Keitė tiesiog negali atplėšti akių nuo koplyčios – tikros fotografo svajonės, kaip stati uola dunksančios ant paties jūros skardžio.

Kito žmogaus trauka – keistas ir nepaprastas dalykas, kurį aš tik dabar po truputį imu perprasti. Kai pirmą kartą sutikau Keitę, maniau, kad vos tik pakelsiu į ją akis – sustos visas universiteto miestelio eismas. Nors mano nuomonei pritarė ne visi (Čarlis, kuriam patiko kūningesnės moterys, Keitę labiau mėgo dėl jos atkaklumo ir ryžtingumo, o ne dėl išvaizdos), bet aš buvau įsimylėjęs iki ausų. Mes iš kailio nėrėmės vienas dėl kito, – rengėmės geriausiais savo drabužiais, laikėmės puikiausių manierų, pasakojome vienas kitam rinktines istorijas, – ir pagaliau aš nusprendžiau, jog atrodyti truputį paslaptingam ir išlaikyti rankose tokį nepaprastą laimikį man padėjo tai, kad buvau dvejais metais už ją vyresnis ir draugavau su studentų klubo prezidentu. Tomis dienomis vien pagalvojus apie tai, kad galėčiau paliesti jos ranką

ar pauostyti plaukus, mane vienu metu išmušdavo prakaitas ir nukrėsdavo šaltis. Vienas kitam mudu buvome tikri trofėjai ir leidome dienas stovėdami ant pjedestalų.

Bet po kelių pirmųjų draugystės savaičių aš ją nukėliau nuo pakylos. Ji savo ruožtu atsilygino man tuo pačiu. Dabar mes ginčijamės dėl to, kad mano kambarys visada per daug prišildytas, o ji miega atsidariusi langą; ji priekaištauja man, kad pavalgęs pietus leidžiu sau pasimėgauti antra porcija deserto, nes, anot Keitės, anksčiau ar vėliau net ir vyrams tenka sumokėti už savo mažutes nuodėmes. Džilas kartais patraukia mane per dantį, esą Keitė mane jau prisijaukino, ir norėdamas pasigerinti čia pat primena, kad anksčiau buvau visiškas laukinis. Tačiau, tiesą pasakius, iš prigimties esu šeimyniškas žmogus. Aš atsuku savo termostatą, nors man visai nešalta, ir valgau desertą nebūdamas alkanas tik todėl, kad kiekvienoje Keitės pasakytoje pastaboje galiu pajusti šešėlį užuominos, jog ateityje ji tokių mano poelgių netoleruos, kadangi mūsų *tikrai* laukia bendra ateitis. Anksčiau man ramybės neduodavusios fantazijos, kurių pagrindinė varomoji jėga buvo jaudulys, kylantis vien pagalvojus, kokie santykiai galėtų užsimegzti tarp dviejų svetimų žmonių, dabar palengva slopsta. Keitė man labiausiai patinka kaip tik tokia, kokią matau dabar stovinčią kieme.

Jos akys primerktos, o žvilgsnis įtemptas, – tai ženklas, kad šiai merginai baigiasi dar viena ilga ir sunki diena. Keitė stovi išsileidusi plaukus, ir vėjo šuorai žaidžia ant jos pečių krintančiomis sruogomis. Minutėlę mėgaujuosi, stebėdamas Keitę iš tolo, ryte rydamas ją žvilgsniu. Bet kai tik žingteliu pirmyn, mažindamas mudu skiriantį atstumą, Keitė mane pastebi ir pamoja, kviesdama prieiti.

– Koks ten konfliktas buvo paskaitoje? – klausia ji. – Ir kas tasai žmogus?

– Ričardas Kuris.

– Kuris? – Keitė paima mane už rankos. Ji trumpam prikanda viršutinę lūpą, o paskui sako: – Ar Polis jaučiasi gerai?

– Tikiuosi.

Minutėlę tarp mudviejų įsivyrauja tyla, ir mes žiūrime į minią. Vyrai, apsivilkę storomis medžiaginėmis striukėmis su gobtuvais, siūlo savo švarkus pernelyg plonai apsirengusioms merginoms. Tara, blondinė, kurią jau buvau sutikęs prie vieno iš stalų, nieko nelaukusi apkerėjo vieną nepažįstamąjį ir jau iškratė jį iš jo švarko.

Keitė mosteli galva auditorijos link ir vėl paklausia:

– Na, tai ką manai?

– Apie paskaitą?

Ji linkteli ir ima sukti savo plaukus į kuodą.

– Šiek tiek per daug kraujo, – pareiškiu aš (iš manęs tas pabaisa komplimentų tikrai nesulauks).

– Bet paskaita įdomesnė, negu paprastai tokios paskaitos būna, – atremia Keitė ir, ištiesusi savo kakavos pilną puodelį, paprašo: – Ar palaikysi?

Suėmusi plaukų sruogas, ji vikriai susuka jas į kuodelį ir persmeigia jį dviem ilgais smeigtukais, ištrauktais iš kišenės. Stebėdamas lengvus Keitės judesius ir jos rankų miklumą, kuriuo naudodamasi ji sugeba suteikti formą tam, ko negali matyti, prisimenu savo motiną, kuri irgi rišdavo tėvui kaklaraiščius, atsistojusi jam už nugaros.

– Kas yra? – pamačiusi mano veido išraišką, nustemba ji.

– Nieko. Kaip tik galvojau apie Polį.

– Ar jis suspės laiku baigti savo diplominį?

Ak, tiesa, galutinis diplominio darbo baigimo terminas. Ji vis dar negali galutinai išleisti iš akių „Hypnerotomachijos". Bet rytoj vakare jau tikrai galės palikti mano seną mylimąją ramybėje.

– Tikiuosi, kad suspės.

Mus vėl užplūsta tylos banga, šį kartą – dar nejaukesnė. Ir kaip tik tada, kai imu sukti galvą, kaip čia pakeitus temą ir ėmus kalbėtis apie Keitės gimtadienį bei apie tai, kad bendrabučio kambaryje jos laukia dar viena dovana, mus užgriūva nelaimė. Šį kartą ji pasirodo įgavusi Čarlio pavidalą. Gal dvidešimt kartų apsukęs aplink gaiviaisiais gėrimais apkrautą stalą, jis pagaliau nusprendžia prieiti prie mūsų.

– Pavėlavau, – pareiškia jis. – Gal galėtumėte pateikti pokalbio santrauką?

Iš visų Čarlio keistybių pati keisčiausia ta, kad vyrų draugijoje jis gali pasirodyti esąs bebaimis gladiatorius, o bendraudamas su moterimis likti visiškai šaltas.

– Santrauką? – aiškiai pralinksmėjusi pasitikslina Keitė.

Čarlis švysteli sau į burną vieną keksiuką, paskui – kitą ir, nuolat žvalgydamasis po minią, ar nepamatys ko nors, su kuo būtų galima šnektelti, sako:

– Na, pati žinai. Kaip sekasi paskaitose. Kas su kuo susitikinėja. Ką ketini veikti kitais metais. Nieko ypatingo.

Keitė šypteli.

– Paskaitose sekasi kuo puikiausiai, Čarli. O mes su Tomu vis dar susitikinėjame, – paaiškina ji ir, metusi į jį priekaištingą žvilgsnį, dar prideda: – O kitais metais aš dar būsiu tik trečiame kurse. Tad kitais metais vis dar liksiu *čia*.

– Ak šit kaip, – numykia Čarlis, nes jam niekad taip ir nepavyko įsiminti Keitės amžiaus.

Savo didelėmis kaip sėtuvė rankomis paėmęs dar vieną sausainį, jis stengiasi surasti temą, tinkamą antrakursės ir universiteto absolvento pokalbiui.

– Antrieji studijų metai, ko gero, patys sunkiausi, – tarsteli jis, ketindamas įvykdyti patį blogiausią savo sumanymą – duoti patarimą. – Reikia parašyti du kursinius darbus. Reikia išklausyti kursus, privalomus norint įgyti teisę rinktis pagrindinius specializacijos dalykus. Negana to – dar taip ilgai ištverti su šituo vyruku, – viena ranka mosteli jis į mane, kita – nesiliauja kimšęs burnon sausainius. – Nelengva. Tikrai nelengva.

Akimirką jis nutyla, perbėga liežuviu sau per burną, pasimėgaudamas visų savo ragautų patiekalų skoniu, ir, kartu apmąstęs mano ir Keitės bendrą ateitį, teškia:

– Nepasakyčiau, kad labai pavydžiu.

Taip taręs Čarlis minutėlę nutyla, duodamas mums laiko suvokti savo pasakytus žodžius. Tačiau šįkart taupumo rekordo

Čarlis nepasiekia: jis yra pasakęs ir daug blogesnių dalykų, neištardamas nė dvidešimties žodžių.

– Ar tau negaila, kad šįvakar negalėjai palakstyti su visais? – pakeičia temą Čarlis.

Keitė, vis dar ieškodama slaptos Čarlio tauškalų prasmės, laukia, kad jis paaiškintų, ką turi omenyje. Tačiau aš geriau perpratęs jo mąstymo būdą, tad kažin ko nesitikiu.

– Kalbu apie Nuogalių olimpiadą, – paaiškina Čarlis, nekreipdamas dėmesio į mano duotą ženklą pakeisti temą. – Ar nesigaili, kad nedalyvavai?

Šis klausimas – tikrai meistriškas kirtis. Matau, kaip leidžiasi kardas, bet esu bejėgis nuo šio kirčio apsiginti. Norėdamas parodyti pagaliau suvokęs, kad Keitė yra antrakursė, ir galbūt prisimenąs netgi tai, jog ji gyvena Holderyje, Čarlis dabar klausia, ar mano draugė jaučiasi labai nusiminusi, nes negalėjo pasivaikštinėti nuoga ir pademonstruoti savo kūno visiems universiteto miestelio gyventojams. Matyt, kaip užmaskuotą komplimentą reikėjo suprasti Čarlio pasakytą mintį, jog mergina, turinti tiek fizinių grožybių kaip ji, turėtų trokšte trokšti visiems jas parodyti. Tačiau Čarlis, atrodo, nė nenutuokia, kad šitaip pakrypęs pokalbis turi nesuskaitomą daugybę galimybių baigtis blogai.

Keitės veidas tampa griežtas, žvilgsniu ji tarsi pasiveja jau per visą mylią nutolusį Čarlio minties traukinį ir mesteli:

– Kodėl? Ar turiu ko gailėtis?

– Tiesiog nedaug yra man pažįstamų antrakursių, kurios praleistų tokią progą, – susigriebia jis.

Čarlio kalba darosi vis diplomatiškesnė, ir iš jos gali spręsti, kad ir jis pats, matyt, suprato šįkart pramovęs pro šalį.

– Kokią progą? – neatlyžta Keitė.

Bandau padėti draugui, tikėdamasis greitomis surasti kokį eufemizmą, kuriuo būtų galima apibūdinti nuogą girtos merginos kūną, bet mano sąmonė – nelyginant šalin plasnojančių balandžių pulkas. Visos man likusios mintys – vien paukščių mėšlas ir plunksnos.

– Na, gal progą kartą per ketverius metus nusimesti apdarus?.. – sunkiai rinkdamas žodžius suveblena Čarlis.

Keitė neskubėdama nužvelgia mus abu nuo galvos iki kojų. Įvertinusi Čarlio drapanas, kuriomis vilkėdamas jis landžiojo po šiluminės trasos tunelius, ir spintos gelmėse sužvejotus mano drabužius, ji minutėlę neprataria nė žodžio, o paskui sako:

– Ką gi, manau, kad mes vieni kitiems neskolingi. Nes aš irgi nepažįstu daug paskutinio kurso studentų, kurie praleistų progą bent kartą per ketverius metus pasikeisti savo drabužius.

Turiu gerai susiimti, kad užgniaužčiau mane staiga apėmusį norą imti pirštais lyginti savo marškinių raukšles.

Užvertęs galvą aukštyn ir nusukęs žvilgsnį į šalį, Čarlis sprunka prie stalo, tikėdamasis užmegzti pokalbį su kuo nors kitu. Čia jis savo darbą jau padarė.

– Bet jau jūs, vaikinai, tikri saldainiukai, – sako man Keitė. – Tikiuosi, kad tai žinote?

Ji stengiasi kalbėti žaismingai, bet balse vis tiek justi kažin koks sunkumas, kurio ji negali nuslėpti. Kilstelėjusi ranką, Keitė pirštais švelniai perbraukia man plaukus, šitaip ketindama praskaidrinti mudviejų nuotaiką, tik staiga mums prieš akis, įsikibusi Džilui į parankę, išnyra mergina iš „Aivi“ klubo. Iš suerzinto draugo žvilgsnio suprantu, jog čia būtent Keli, kurios jis buvo liepęs mums vengti.

– Tomai, juk pažįsti Keli Daner, ar ne?

Man dar nespėjus atsakyti, jog nepažįstu, Keli veidą iškreipia įniršis. Jos žvilgsnis nukreiptas į tolimąjį kiemo kampą.

– Ak, tie kvaili šikniai, – nusikeikia mergina ir čia pat numeta ant žemės rankoje laikytą popierinį puodelį. – Taip ir žinojau, kad šįvakar jie bandys iškrėsti kažką tokio.

Mes visi atsigręžiame. O ten, iš tos pusės, kur įsikūrę studentų klubai, link mūsų žengia būrys vaikinų, apsivilkusių tunikas bei togas.

Čarlis išleidžia susižavėjimo šūksnį ir prieina prie mūsų, kad galėtų viską geriau matyti.

– Liepkite jiems nešdintis iš čia, – įsakmiai pareikalauja Keli, bet jos žodžiai niekam konkrečiai neskirti.

Brisdama per sniegą, grupė studentų prisiartina prie mūsų. Dabar jau aiškiai matyti, jog tai – surežisuotas pasirodymas, kurio Keli taip bijojo. Ant kiekvieno togą vilkinčio vaikino krūtinės užrašyta po kelias raides, išdėstytas dviejose eilutėse. Dar negaliu perskaityti, kas parašyta žemutinėje eilutėje, bet viršutinę sudaro dvi raidės „TU".

„TU", – šitaip įprasta trumpinti pavadinimą „Tigro užeiga", kuri yra trečias pagal senumą studentų klubas, o drauge ir vienintelė vieta visame universiteto miestelyje, kur randa prieglobstį visokio plauko puspročiai. „Aivi" klubo žmonės bene pažeidžiamiausi tampa tuomet, kai „Tigro užeiga" savo garbiajam broliškajam klubui sumano iškrėsti kokį prasto skonio pokštą. O šiandien kaip tik pasitaikė kuo puikiausia proga.

Kieme vienas kitas žiūrovas nusikvatoja, bet turiu gerai įtempti regą, kad pamatyčiau kodėl. Visi pasirodžiusios grupės vaikinai prisisegę ilgas žilas barzdas, o ant galvų užsimaukšlinę perukus. Į visas artimiausias prie mūsų esančias palapines plūste plūsta studentai, triukšmingai reikalaudami smagaus reginio.

Truputį pasistumdę, vyrukai iš „Tigro užeigos" išsirikiuoja vienas paskui kitą ir sudaro ilgą eilę. Kai jie šitaip sustoja, pagaliau galiu perskaityti antrąją ant kiekvienos togos užrašytų žodžių eilę. Ant kiekvieno vaikino krūtinės puikuojasi po žodį, ir visi tie žodžiai, kaip matau, yra vardai. Aukščiausio ir pačiame viduryje stovinčio grupės nario vardas yra Jėzus. Jam iš kairės ir dešinės po šešis kiekvienoje pusėje stovi dvylika apaštalų.

Dabar juoko banga sustiprėja, girdėti pritarimo šūksniai.

Keli sukanda dantis. Iš Džilo veido išraiškos negaliu pasakyti, ar jis stengiasi užgniaužti savo linksmumą, kad neįžeistų merginos, ar mėgina sudaryti įspūdį, jog puikiausiai smaginasi, nors iš tikro taip nėra.

Palikęs sau už nugaros išsirikiavusių apaštalų eilę, Jėzus staiga žingteli į priekį ir iškelia rankas, prašydamas tylos. Kai tik kieme

erzelynė nurimsta, jis grįžta atgal į rikiuotę, duoda kažkokią komandą, ir apaštalų eilė persirikiuoja taip, tarsi jie būtų choristai. Jiems vadovauja šone stovintis Jėzus. Iš savo togos jis išsitraukia dūdelę ir pūsteli ją, išgaudamas pirmąją gaidą. Sėdinčiųjų apaštalų eilė pasigauna ją ir ima niūniuoti. Į dainavimą įsitraukia klūpančiųjų apaštalų eilė, paimdama nepriekaištingą terciją. Pagaliau, kai atrodo, jog abiem eilėms tuoj tuoj pritrūks kvapo, į pagalbą ateina stovinčiųjų apaštalų eilė ir užtraukia kvintą.

Minia, kuriai patiko, kad vaikinų pasiruošimas baigėsi muzikinių sugebėjimų parodymu, ima ploti ir sveikinti juos pritarimo šūksniais.

– Graži toga! – rikteli kažkas iš gretimos palapinės.

Jėzus pakreipia galvą į tą pusę, iš kur atsklido balsas, kilsteli vieną antakį, o paskui vėl grįžta prie dirigento pareigų. Jis pakelia batutą, staigiu rankos riešo judesiu tris kartus mosteli ja ore, paskui teatrališkai atmeta atgal rankas, vėl mosteli jomis pirmyn, ir choras užtraukia dainą. Kieme nuaidi dainininkų balsai, traukiantys dainą pagal „Respublikos kovos himno" melodiją.

Atėjome priminti jums, kaip Viešpats studijavo.
Rūstybės kekės vynu virto mūs galvų rūsy,
Todėl atleiskite, kad truputį girti
Mes, šventieji, atžygiavome.

Šlovė, šlovė, – mes Nazareto
Visų apaštalų skeletai.
Jeigu ne Kristus, jei ne jis,
Žvejais mes būtume palikę,
Tad paklausykit, kas nutiko.

Kristus buvo vaikinukas iš centrinių JAV sričių,
Baigė paprastą mokyklą, neturėjo daug vilčių,
Bet turėjo Gralio taurę, tad nusprendė, kad geriau
Smeigti sau krūtinėn peilį, nei – į Harvardą ar Jeilį.

Vieną rytą ūkanotą
Dievas apšvietė jam protą.
Tarp Kalėdų ir Velykų
Jėzus Prinstonan atvyko.
Jis teisingai pasirinko:
Dieviškuosius mokslus krimto,
Visa kita – praeitis.

Aštuoniolikos sulaukęs Kristus mokėsi pas mus,
Ir tai buvo šio pasaulio įžymiausiasis žmogus.
Pasirinko „Tigrą" jis, ir kai „Aivi" tai išvydo,
Pažaliavo iš pavydo.

Dabar du pirmojoje eilėje buvę apaštalai atsistoja ir žingteli į priekį. Pirmasis išvynioja popieriaus ritinėlį, kuriame užrašyta „Aivi", o antrasis – ritinėlį, kuriame puikuojasi užrašas „Kotedžo klubas". Išdidžiai nužvelgę vienas kitą ir užrietę nosis juodu nusisuka vienas nuo kito, paskui pasipūtę apsuka kelis ratus aplink Jėzų, ir giesmė tęsiasi toliau:

Choras: *Šlovė, šlovė, į klubą Jėzus žengė,*
Visi pagonys garsiai žvengė.
„Aivi": *Ne, ne, to žydo mums nereikia!*
„Kotedžo klubas": *Pas mus dailidei nėr kas veikti.*
Choras: *Tad Viešpats pasirinko „Tigrą".*

Keli taip stipriai suspaudžia kumščius, kad net pabąla krumpliai.

Dabar dvylikos apaštalų choras subyra, jie išsirikiuoja į vieną gretą, kurios centre vėl atsiduria Jėzus, susiima kryžmai už rankų ir, mitriai mėtydami į orą tai kairę, tai dešinę koją, pereina prie baigiamosios strofos:

Jėzus – linksmas ir guvus,
Iš mūs padarė studentus.

Nėra nieko dieviškiau,
Nei vandenį vynu paverst,
Ir jo tiesa žygiuos toliau.

Po šių žodžių visi trylika vyrų nepaprastai gracingai, tarsi prieš tai būtų kaip reikiant parepetavę, atsuka miniai nugaras, pakelia savo togų skvernus ir perduoda žinią, užrašytą ant jų sėdmenų:

LINKSMŲ ŠVENTŲ VELYKŲ LINKI „TIGRO UŽEIGA"

Šį jų pasirodymą palydi tarpusavyje besipinantys audringi plojimai, triukšmingi pritarimo šūksniai ir vienas kitas nepatenkintų žiūrovų švilpsnis. Ir kaip tik tuomet, kai tie trylika vyrukų rengiasi išeiti, iš kitos kiemo pusės atsklinda į sprogimą panašus garsas, o iškart po jo – dūžtančio stiklo trenksmas.

Visi pasuka galvas ten, iš kur sklinda triukšmas. Viršutiniame Dikinsono pastato, kuriame įsikūręs istorijos fakultetas, aukšte plyksteli šviesa, bet čia pat užgęsta. Vieno iš langų stiklas išdužęs. Tamsoje negaliu įžiūrėti, ar tenai yra žmonių.

Kažkuris iš „Tigro užeigos" apaštalų ima džiūgauti ir laidyti pritarimo šūksnius.

– Kas čia vyksta? – paklausiu. Prisimerkęs ir įtempęs regą, netoli išdaužto lango galiu įžiūrėti stovintį žmogų.

– Visai nejuokinga, – užsipuola Keli Judą, kuris prislinko prie merginos tiek, kad galėtų girdėti, ką ji sako.

Užsiėmęs nosį apaštalas prunkšteli.

– Kas čia dedasi? – rodydama į langą įsakmiai paprašo paaiškinti Keli.

Judas akimirką susimąsto.

– Jis ketina myžti, – sako jis, nusikvatoja girto žmogaus juoku ir pakartoja dar kartą: – Ketina nusimyžti pro langą.

Keli prilekia prie Jėzaus.

– Kas čia, po galais, darosi, Derekai? – nekantriai klausia ji.

Ten, aukštai, viename iš kabinetų vėl šmėsteli ir išnyksta žmogaus siluetas. Jo judesiai trūkčiojantys, prastai koordinuoti, tad

nujaučiu, kad žmogėnas girtas. Akimirką man pasirodo, jog jis ima grabalioti išdužusį lango stiklą, paskui vėl pradingsta.

– Manau, kad viršuje yra dar kažkas, – pareiškia Čarlis.

Staiga mums prieš akis iš tamsos išnyra visas to žmogaus kūnas. Jis stovi, nugara atsirėmęs į švinines stiklą prilaikančias lango juosteles.

– Jis rengiasi myžti, – vėl karkteli Judas.

Iš apaštalų pusės atsklinda valiūkiškas šūksnis:

– Šok! Šok!

– Tegul jus velniai, užsičiaupkit! – užsipuola juos Keli. – Geriau atitraukite jį nuo lango ir nuveskite žemyn!

Vyras vėl pasitraukia nuo lango ir dingsta mums iš akių.

– Nemanau, kad tas vyrukas priklauso „Tigro užeigos" kompanijai, – aiškiai susirūpinęs sako Čarlis. – Greičiausiai bus atklydęs koks girtas bičiulis iš Nuogalių olimpiados.

Bet jis buvo apsirengęs. Aš vėl pakeliu akis į tamsą, tikėdamasis įžiūrėti to žmogaus figūrą. Bet šįkart prie lango jis negrįžta.

Greta manęs stovintys įkaušę apaštalai švilpia, šitaip reikšdami savo nepasitenkinimą.

– Šok! – vėl surinka vienas iš jų, bet Derekas stumteli jį atgal ir liepia nutilti.

– Po velnių, nešdinkis iš ten! – įsakmiai paliepia Keli.

– Ramiau, mergaite, ramiau, – sako Derekas ir ima burti į krūvą pavieniui beišsklindančius apaštalus.

Visą šį spektaklį stebinčio Džilo veide – vis dar ta pati paslaptinga susidomėjusio žmogaus išraiška, kuri atsirado vos pasirodžius vyrukams iš „Tigro užeigos". Žvilgtelėjęs į laikrodį, jis sako:

– Ką gi, atrodo, išspaudėme visą linksmumą iš šito...

– Po velnių! – suklinka Čarlis.

Jo balsas beveik nustelbia dar vieno į sprogimą panašaus garso aidą. Šį kartą aš jį girdėjau labai aiškiai. Tai buvo šūvis.

Mes su Džilu pakeliame akis kaip tik laiku, kad visa tai pamatytume. Vyras krinta aukštielninkas, išgrūda lango stiklą ir kelias sekundes nejudėdamas sminga žemyn. Kai jo kūnas žnegteli ant

žemės, pasigirsta prislopintas bumbtelėjimas, ir šis smūgis tarsi sugeria visą kieme sklidusį triukšmą bei šurmulį.

Tuo viskas ir baigiasi.

Pirmas po įvykusios nelaimės mano atmintyje išlikęs garsas buvo Čarlio, per sniegą bėgančio prie kūno, kojų tapsenimas. Paskui jį plūstelėjusi didžiulė minia ratu apsupa įvykio vietą, ir daugiau aš ne kažin ką tegaliu įžiūrėti.

– Dieve mano, – sušnabžda Džilas.

– Ar jis gyvas? – vienas per kitą atsklinda žmonių balsai.

Bet nematyti jokio ženklo, kad kas nors judėtų.

Pagaliau išgirstu Čarlio balsą:

– Tegul kas nors iškviečia greitąją pagalbą! Pasakykite, kad kieme prie koplyčios turiu sąmonę praradusį vyrą!

Džilas iš kišenės išsitraukia telefoną, bet jam dar nespėjus surinkti numerio, kieme pasirodo du policininkai. Vienas iš jų prasiskina kelią per minią. Kitas bando pasiekti, kad minia bent šiek tiek atsitrauktų. Akimirką man prieš akis šmėsteli Čarlis, palinkęs virš nukritusio vyro, darantis jam dirbtinį kvėpavimą; jo judesiai nugludinti, atrodo, tarsi dirbtų ne žmogaus rankos, o aukštyn ir žemyn slankiotų stūmoklis. Staiga man pasidaro taip keista matyti, kokį darbą vakarais dirba mūsų Čarlis.

– Greitoji jau atvažiuoja!

Tolumoje neaiškiai girdėti kaukiančios sirenos.

Man ima virpėti kojos. Krūtinę užgula šiurpus jausmas, tarsi man virš galvos slinktų kažkoks juodulys.

Pasirodo greitosios pagalbos mašina. Triukšmingai atsidaro užpakalinės automobilio durys ir laukan iššoka du budinčio ekipažo nariai; jie uždeda nukentėjusiajam įtvarus, paguldo jį ant neštuvų ir suveržia diržais. Viskas aplinkui vėl tarsi sustingsta, susirinkę smalsuoliai šmėsteli ir vėl išnyksta man iš akių. Kai mašinos durys užsitrenkia, galiu aiškiai matyti įspaudą, kurį paliko į sniegą tėškęsis kūnas. Ant grindinio plokštės likusi dėmė – labai

keistos spalvos, ji primena nubrauktą iš pasakų knygos nužengusios princesės kūno odą. Tai, ką anksčiau laikiau purvu, ištiškusiu kūnui trenkiantis į grindinį, dabar galiu įžiūrėti kur kas aiškiau. Tai, kas man atrodė juoda, iš tikro yra raudona, – tai ne purvas, o kraujas. Viršutiniame pastato aukšte esančio kabineto langą gaubia tamsa.

Greitosios pagalbos automobilis pajuda, ir kai jis įsuka į Nasaustrytą, jo metamos žibintų šviesos palengva nublanksta, o sirena nuslopsta. Aš vėl įbedu akis į sniege likusį įspaudą. Jis susiklaipęs ir atrodo kaip deformuotas sniego angelas. Pučia žvarbus vėjas, ir aš susigūžiu rankomis susiėmęs sau už šonų. Ir tik tuomet, kai kieme buvusi minia ima sklaidytis, staiga susivokiu, jog Čarlio nebėra. Jis išvažiavo drauge su nukentėjusiuoju, ir ten, kur tikėjausi išgirsti jo balsą, dabar plyti erdvė, pripildyta spengiančios tylos.

Studentai, šnekėdamiesi prislopintais balsais, pamažu skirstosi iš kiemo.

– Tikiuosi, kad jis išsikapstys, – sako Džilas ir uždeda ranką man ant peties.

Akimirką šmėsteli mintis, kad jis kalba apie Čarlį.

– Grįžkime namo, – pasiūlo jis. – Aš tave pavešiu.

Man malonu jausti šiltą draugo ranką, bet vis tiek lieku stovėti kaip įbestas, įdūręs akis į nelaimės vietą. Mintyse vėl sugrįžtu atgal ir dar kartą paseku, kaip vaikinas krinta žemyn ir trenkiasi į žemę. Dabar įvykio fragmentai įgauna atvirkštinę seką: girdžiu dūžtančio stiklo traškesį, o paskui – šūvį.

Pajuntu, kad man darosi bloga.

– Nagi, – vėl paragina mane Džilas, – važiuokime iš čia.

Ir kai vėl pūsteli stiprus vėjo šuoras, aš sutinku. Per sąmyšį, kuris kilo atvažiavus greitosios pagalbos mašinai, Keitė kažkur dingo, ir iš greta manęs stovinčios jos bičiulės sužinau, jog ji grįžo į Holderį kartu su savo kambario draugėmis. Nusprendžiu, kad grįžęs namo jai paskambinsiu.

Džilas švelniai uždeda delną man ant tarpumenčio ir nuveda prie savo „Saab“ markės automobilio, kuris apsnigtas stovi prie

įėjimo į auditoriją. Vadovaudamasis niekada jo neapgaunančia nuojauta, ką dabar geriausia daryti, Džilas įjungia šildymą ir, pasukinėjęs radijo bangų ieškiklį, suranda stotį, transliuojančią seną Frenko Sinatros baladę, kad greičiau pamirštume lauke pučiantį žvarbų vėją, paskui truputį padidina greitį, bet tik tiek, kad jausčiausi apsaugotas nuo bet kokios stichijos šėlsmo, ir iš centro pasuka į universiteto miestelio pakraštį. Mums už nugarų palengva viską užkloja sniegas.

– Ar atpažinai tą žmogų, kuris ten nukrito? – bevažiuojant tyliai klausia jis.

– Nieko negalėjau gerai įžiūrėti.

– Bet juk nemanai, kad... – nutyla per pusę žodžio Džilas ir šiek tiek stumtelı priekin savo sėdynę.

– Ko nemanau?

– Gal turėtume paskambinti Poliui ir įsitikinti, kad jam nieko neatsitiko?

Džilas paduoda man savo mobilųjį telefoną, bet prisiskambinti negaliu.

– Neabejoju, kad jam nieko nenutiko, – sakau, vis dar žaisdamas su aparatu.

Kelias minutes sėdime mašinos salone nepratardami vienas kitam nė žodžio ir kaip įmanydami stengiamės nuvyti šią kraupią mintį šalin. Pagaliau Džilas pakreipia pokalbį kita vaga.

– Papasakok, kaip tau sekėsi kelionė, – paprašo jis, nes žino, jog pabaigiau savo diplominį darbą ir ta proga savaitės pradžioje buvau parskridęs į Kolumbą švęsti. – Kas naujo namie?

Šiaip taip mudu užmezgame trūkinėjantį pokalbį, šokinėjame nuo vienos temos prie kitos, stengdamiesi nepakliūti į srovę minčių, kurios mus iš tikro kankina. Papasakoju Džilui, kaip sekasi mano seserims: viena iš jų jau diplomuota veterinarė, kita įstojo mokytis ir bandys baigti verslo studijas. Džilas pasiteirauja ir apie mano motiną, – mat kaip tik prisimena, kad neseniai buvo jos gimtadienis; paskui pakreipia kalbą apie tai, jog beveik visą savo laiką skyrė „Aivi“ klube planuojamam pokyliui, tačiau, nepaisant to, per tas paskutines dienas, kai buvau išvykęs, jam vis

dėlto pavyko parašyti savo diplominį darbą prieš pat ekonomikos fakultete nustatyto termino pabaigą. Dar šiek tiek šnektelėję, pagaliau abu imame svarstyti, ar Čarlį priėmė į tolesnes medicinos studijas, ir spėlioti, kur jis ketina vykti, nes tai yra dalykai, kuriuos Čarlis kukliai nutyli netgi kalbėdamasis su mumis.

Pasukame į pietus, ir abiejose gatvės pusėse matyti niūrioje tamsoje dunksantys studentų bendrabučių pastatai. Matyt, žinia apie tai, kas nutiko prie koplyčios, po universiteto miestelį pasklido akimirksniu, nes niekur nematyti nė vieno praeivio, o visi kiti automobiliai tyliai stovi palikti kelkraščiuose. Kol nuvažiuojame iki stovėjimo aikštelės, esančios per pusmylę nuo Dodo, laikas taip prailgsta, jog atrodo, tarsi paskui pėsčiomis eidami atgal irgi užtrunkame neką ilgiau. Polio niekur nematyti.

Dvyliktas skyrius

Visi „Frankenšteino“ tyrinėtojai vienu balsu tvirtina, kad „monstras“ yra pati geriausia šio romano metafora. Merė Šeli, kuri šią knygą pradėjo rašyti vos sulaukusi devyniolikos metų, pati paskatino tyrėjus tokiai interpretacijai, nes tą monstrą pavadino savo šlykščiu palikuoniu, mirusiu tvariniu, kuris gyvena savo atskirą gyvenimą. Septyniolikos metų praradusi kūdikį, o kiek anksčiau, ateidama į šį pasaulį, tapusi ją pagimdžiusios motinos mirties priežastimi, ji, matyt, tikrai žinojo, ką šiais žodžiais norėjo pasakyti.

Ilgą laiką man atrodė, kad vienintelis dalykas, siejantis mano ir Polio diplominių darbų temas, yra būtent Merė Šeli: ji ir romietis Frančeskas Kolona (o jis, kaip tvirtino kai kurie mokslininkai, „Hypnerotomachijos“ parašymo metais tebuvo sulaukęs keturiolikos metų) atrodė esantys puiki pora, nes abu buvo ne pagal metus išmintingi paaugliai. Tais paskutiniais mėnesiais, likusiais iki mano pažinties su Keite pradžios, Merė ir Frančeskas man buvo du laike prasilenkę įsimylėjėliai, abu vienodai jauni, bet gyvenę skirtingose epochose. Tuo tarpu Poliui, kuris be galo daug ir artimai bendravo su mokslininkais, priklausančiais mano tėvo kartai, šie du jaunuoliai simbolizavo jaunystės veržlumą – visišką priešingybę senatvei, kurią į priekį varo tik jos užsispyrimas ir atkaklumas.

Atrodo gana keista, tačiau pirmąjį savo, kaip „Hypnerotomachijos“ tyrinėtojo, žingsnį Polis žengė pareiškęs, jog Frančeskas Kolona buvo ne jaunuolis, o pagyvenęs

žmogus. Pas Taftą Polis pakliuvo dar studijuodamas pirmame kurse, taigi būdamas visai žalias naujokėlis, ir šis pabaisa kaipmat užuodė nuo jo sklindantį mano tėvo įtakos kvapą. Ir nors Taftas tvirtino daugiau netyrinėjantis šios senovinės knygos, vis dėlto neatsispyrė pagundai parodyti Poliui, kokios kvailos mano tėvo sukurtos teorijos. Vis dar laikydamasis nuostatos, kad tikrasis knygos autorius – Venecijoje gyvenęs Kolona, Taftas pateikė sunkiai atremiamą įrodymą, liudijusį Apsišaukėlio naudai.

Jis samprotavo taip: „Hypnerotomachija“ buvo išspausdinta 1499-aisiais, kai romiečiui Kolonai buvo keturiasdešimt penkeri, tad jo amžius knygos autorystei lyg ir būtų tinkamas. Tačiau paskutiniame paties Kolonos sukurto pasakojimo puslapyje tvirtinama, jog *parašyta* ši knyga buvo jau 1467-aisiais, o tuo metu mano Frančeskui, kurį tikruoju knygos autoriumi laikė mano tėvas, turėjo būti tik keturiolika metų. Kad ir kaip atrodė neįtikėtina, kad „Hypnerotomachiją“ parašė nusikaltėlio gyvenimą gyvenęs vienuolis, bet dar sunkiau buvo apsiprasti su mintimi, kad tai sugebėjo padaryti paauglys.

Ir štai, nelyginant piktas ir šykštus karalius, jaunajam Herkuliui prigalvojantis vis naujų užduočių, patikrinti šią teoriją ir surasti ją patvirtinančių įrodymų Taftas paliko Poliui. Ir kol jo naujasis globotinis neišsprendė Kolonos amžiaus klausimo, Taftas atsisakė vadovauti visiems kitiems Polio tyrinėjimams, kuriuose yra bent menkiausia prielaida, jog tikrasis autorius – Romoje gyvenęs Kolona.

Beveik neįmanoma paaiškinti, kaip Poliui pavyko nesileisti sugniuždomam visų šių faktų logikos. Jis rado sau įkvėpimo šaltinį ne tik Tafto mestame iššūkyje, bet ir pačioje Tafto asmenybėje: nors Polis atmetė pernelyg konservatyvią „Hypnerotomachijos“ interpretaciją, kurią buvo pateikęs jo diplominio darbo vadovas, bet perėmė jo savybę nuosekliai ieškoti šios knygos šaltinių ir juos vertinant nesileisti į jokius kompromisus. Mano tėvas visada leidosi vedamas įkvėpimo bei intuicijos ir su „Hypnerotomachija“ susijusių dokumentų dažniausiai ieškodavo vienuolynuose, Popiežiaus bibliotekose ir kitose ne mažiau egzotiškose vietose, tuo

tarpu Poliui priimtinesnis buvo Tafto požiūris, jog ieškoti reikia kruopščiai ir nuodugniai. Nebuvo tokios knygos, kuri Poliui atrodė per prasta pavartyti, nebuvo tokios vietos, kur jam atrodė neverta ieškoti. Tarsi mišką Polis pradėjo šukuoti visus Prinstono bibliotekos katalogus ir ilgainiui išnaršė viską nuo rūsio iki pastogės. Šitaip palengva pasikeitė dar paauglystėje susiformavęs jo supratimas apie knygas, panašiai kaip berniukas, visą gyvenimą praleidęs prie kūdros ir staiga atsidūręs vandenyno pakrantėje, staiga visiškai pakeičia savo anksčiau turėtą požiūrį į vandenį. Kai Polis išvyko studijuoti į koledžą, jo bibliotekoje buvo nepilni šeši šimtai knygų. O Prinstono universiteto bibliotekos fondus sudarė per šešis milijonus spaudinių, – vien Fajerstouno bibliotekoje knygų prikrautos lentynos, sustatytos į vieną eilę, būtų nusidriekusios penkiasdešimt mylių.

Šis potyris iš pradžių Polį gerokai gąsdino. Tas žavus vaizdinys, kurį Polio galvoje buvo sukūręs mano tėvas, esą svarbiausių dokumentų ieškoma aklai ir randami jie visiškai atsitiktinai, staiga subyrėjo. Tačiau, kaip man atrodo, išsisklaidžius šiai iliuzijai dar skausmingiau Polį prislėgė jį užgriuvę klausimai, savistabos našta ir vis didėjantis nepasitikėjimas savimi, privertęs jį savęs paklausti, ar tik jo genijus nebus tiesiog provincijos vaikinuko talentas, paprasčiausia dangaus kamputyje blausiai šviečianti žvaigždė. Polis visai nekreipė dėmesio į tai, kad paskaitose, kurių jis klausė, sėdėję vyresniųjų kursų studentai vienu balsu tvirtino, esą jis juos toli pralenkęs, ir kad profesoriai gerbė jį nelyginant Mesiją. Jam atrodė svarbu tik viena: pastūmėti į priekį „Hypnerotomachijos" tyrinėjimą.

Bet po Italijoje praleistos vasaros viskas pasikeitė. Polis rado italų mokslininkų parašytą traktatą, kurio tekstus jam šiaip taip pavyko perkrimsti, ir tik todėl, jog ketverius metus buvo mokęsis lotynų kalbos. Besiknaisiodamas vieno italo parašytoje Venecijiečio Apsišaukėlio biografijoje, jis išsiaiškino, kad kai kurias „Hypnerotomachijos" ištraukas jos autorius perrašė iš knygos, pavadintos „Cornucopiae" ir išleistos 1489-aisiais. Pačiai Apsišaukėlio biografijai šis faktas, žinoma, visai nebuvo svarbus, bet

Polis, kuris sprendė šią problemą nuolat turėdamas omenyje romietį Frančeską, įžvelgė jame kai ką daugiau. Visai nesvarbu, kada Kolona tvirtino parašęs knygą, – dabar buvo rastas nenuginčijamas įrodymas, kad ji buvo parašyta ne anksčiau kaip 1489-aisiais. O tuo metu Romoje gyvenęs Frančeskas buvo mažų mažiausiai trisdešimt šešerių, bet jokiu būdu ne keturiolikos metų. Kadangi Polis negalėjo įsivaizduoti, kuriems galams Kolonai būtų reikėję slėpti, kada jis parašė „Hypnerotomachiją", jis suvokė garbingai atrėmęs Tafto mestą iššūkį. Kas bus, tas bus: Polis įžengė į mano tėvo pasaulį.

Ir tuomet prasidėjo perdėto pasitikėjimo savimi periodas. Apsiginklavęs keturiomis kalbomis (penktoji, anglų kalba, galima sakyti, buvo bevertė ir panaudojama tik studijuojant antrinius šaltinius) ir puikiai išmanydamas Kolonos biografijos vingius bei epochą, kurioje šis gyveno, Polis stačia galva pasinėrė į tekstą. Kasdien jis vis daugiau ir daugiau laiko ėmė skirti savo studijoms, o jo požiūris į „Hypnerotomachiją" pamažu tapo ypatingas ir man iki skausmo pažįstamas: knygos puslapiai Poliui virto kovos lauku, kuriame jis ir Kolona nutarė išsiaiškinti, kuris iš jų gudresnis ir protingesnis, o nugalėtojui turėjo atitekti viskas. Vincento Tafto įtaka, kuri paskutiniais mėnesiais prieš Poliui išvykstant į Italiją buvo kiek sumažėjusi, dabar vėl labai sustiprėjo. Polio susidomėjimas šia knyga palengva ėmė darytis vis panašesnis į maniją, o Taftas ir Steinas jo gyvenime darėsi vis svarbesni. Ir jei čia nebūtų įsikišęs dar vienas žmogus, manau, Polis būtų tapęs visiškai priklausomas nuo tų dviejų vyrų, ir mes jį būtume galutinai praradę.

O tas žmogus buvo pats Frančeskas Kolona, kurio knyga pasirodė besanti daug kietesnis riešutėlis, negu Poliui iš pradžių atrodė. Kad ir kiek Polis įtempdavo savo protą, jis aiškiai matė, jog kalnas nejuda nė per colį. Kai ledų taip ir nepavyko pralaužti, ir pasibaigus trečiojo kurso rudens semestrui atėjo niūri žiema, Polis tapo irzlus, pirmai progai pasitaikius ėmė laidyti kandžias pastabas, o jo elgesys pasidarė toks šiurkštus, kad buvo matyti, jog visa tai vaikinas, be abejo, perėmė iš Tafto. Džilas man pasakojo, kad „Aivi" klubo nariai ėmė šaipytis iš Polio, kuris prie pietų stalo

sėdėdavo vienui vienas, apsikrovęs stirtomis knygų ir niekam nepratardamas nė žodžio. Ir kuo ilgiau stebėjau, kaip tirpsta Polio pasitikėjimas savimi, tuo geriau ėmiau suvokti kadaise mano tėvo pasakytus žodžius, kad „Hypnerotomachija" yra undinė, traukianti dainą, viliojanti į tolumoje esantį krantą ir čia pat suleidžianti į auką savo nagus. Jei nusprendei jai meilintis, žinok, kad labai rizikuoji.

Bėgo dienos. Atėjo pavasaris. Po Polio kambario langu sportiniais marškinėliais vilkinčios studentės mėtydavo viena kitai plastikinę skriejančią lėkštę; bumbsėjo teniso kamuoliukai. O Polis sėdėjo savo kambaryje vienas, užsitraukęs naktines užuolaidas, užsirakinęs duris ir ant jų rankenos pasikabinęs lentelę su užrašu „Prašau netrukdyti". Dalykai, kuriais taip žavėjausi šiuo naujuoju metų laiku, – kvapai, garsai ir po ilgos prie knygų praleistos žiemos apėmęs nekantrumo jausmas, – tik blaškė jo dėmesį ir atrodė visiškai nereikalingi. Jaučiau, kad Polio dėmesį ima blaškyti ir mano buvimas greta. Visa, ką jis man pasakodavo, pamažu ėmė skambėti kaip svetimos šalies orų prognozės pranešimas. Retai jį beaplankydavau.

Bet per vasarą jis visiškai pasikeitė. Praleidęs tris mėnesius ištuštėjusiame universiteto miestelyje, rugsėjo pradžioje jis, jau paskutinio kurso studentas, mus grįžusius sutiko išskėstomis rankomis ir padėjo persikraustyti. Staiga Poliui ėmė patikti, kad jį kas nors sutrukdo, jis mielai leisdavo laiką su draugais ir mažiau dėmesio skyrė praeičiai. Pirmaisiais to semestro mėnesiais vėl atgimė mūsų draugystė, bendravome artimiau, negu būčiau galėjęs tikėtis. Atėjęs į „Aivi" klubą, jis nekreipdavo jokio dėmesio į žiūrovus, nenuleidžiančius nuo jo akių ir laukiančius, gal jis paleis kokią įžeidžiamą repliką; mažiau laiko praleisdavo su Taftu ir Steinu; mėgaudavosi maistu, o per pertraukas tarp paskaitų mielai eidavo pasivaikščioti. Netgi į šiukšliavežius, kurie kiekvieno antradienio rytą atvažiavę sustodavo ištuštinti po mūsų langais stovėjusių šiukšlių konteinerių, Polis ėmė žvelgti su humoru. Mačiau, kad jo savijauta pagerėjo. Dar daugiau: jis man atrodė tarsi naujai gimęs.

Ir tik tuomet, kai, būdamas paskutiniame kurse, vieną vėlų spalio vakarą po paskutinių išlaikytų vidurio semestro egzaminų Polis užsuko pas mane, aš staiga supratau, kas dar sieja mudviejų rašomus diplominius darbus: tiek mano, tiek jo tyrimo objektai yra mirę, bet niekaip nesileidžia palaidojami.

– Ar yra pasaulyje koks nors dalykas, kuris priverstų tave atsisakyti „Hypnerotomachijos“ tyrinėjimų? – tą vakarą paklausė manęs Polis, ir iš jo veide atsispindėjusios įtampos supratau, kad jis rado kažką labai svarbaus.

– Ne, – patikinau jį iš dalies dėl to, kad pats taip maniau, iš dalies tam, kad jį padrąsinčiau.

– Manau, kad per vasarą man pavyko atrasti kai ką nepaprasta. Bet reikia, kad padėtum suprasti, kas tai yra.

– Papasakok, – paraginau Polį.

Nesvarbu, kaip ir kodėl į šios knygos tyrinėjimą kadaise įsitraukė mano tėvas, nesvarbu, kas „Hypnerotomachijoje“ taip žadino jo smalsumą, dabar atėjo mano eilė. Tai, ką tą vakarą papasakojo Polis, seniai mirusią Kolonos knygą prikėlė naujam gyvenimui.

– Pernai, pamatęs mane prarandant paskutinę viltį, Taftas supažindino mane su Stivenu Gelbmanu iš Brauno instituto, – ėmė pasakoti Polis. – Gelbmanas atlieka tyrinėjimus vienu metu derindamas matematinius metodus, šifravimo meną ir religiją. Jis – matematinės Toros analizės specialistas. Ar kada girdėjai apie tokią knygą?

– Kažkuo labai primena Kabalą.

– Būtent. Reikia gilintis ne tik į Šventojo Rašto žodžių prasmę, bet ir į tai, ką sako *skaičiai*. Kiekvienai hebrajų kalbos abėcėlės raidei yra priskirtas tam tikras skaičius. Pasinaudojęs raidžių išsidėstymu, gali ieškoti matematinių modelių.

Ką gi, iš pradžių į visą šį reikalą žiūrėjau labai nepatikliai. Netgi po dešimties valandų, prasėdėtų paskaitose, skirtose

Safiros analogijų tyrinėjimams, man buvo sunku patikėti šio metodo veiksmingumu. Tiesiog man neatrodė, jog visa tai kaip nors galėtų būti susiję su Kolona. Artėjant vasarai baigiau studijuoti antrinius su „Hypnerotomachija" susijusius šaltinius ir ėmiau dirbti prie pačios knygos. Tai buvo tiesiog neįmanoma. Visus atkaklius mano bandymus interpretuoti tekstą toji knyga blokšdavo man atgal į veidą. Kai tik imdavau manyti, kad štai čia yra keli puslapiai, kur einama viena kryptimi, kad jie sudaro tam tikrą sistemą ir turi tam tikrą prasmę, staiga sakinys baigdavosi, o einančiame po jo viskas jau būdavo apsivertę aukštyn kojomis.

Bandydamas susivokti, kaip sudarytas pirmasis Frančesko aprašomas labirintas, sugaišau penkias savaites. Studijavau Vitruvijų, kad galėčiau suprasti architektūros terminus. Išstudijavau visus man žinomus senovinius labirintus: egiptietiškąjį, esantį Krokodilų mieste, labirintus Lemne, Knose ir Kretoje, ir dar tuziną kitų. Ir tuomet įsitikinau, jog „Hypnerotomachijoje" minimi keturi skirtingi labirintai: vienas yra šventykloje, antras – po vandeniu, trečiasis – sode, o ketvirtasis – po žeme. Bet vos tik patikėjau bepradedąs perprasti vieną sudėtingumo lygmenį, tasai sudėtingumas akimirksniu padidėjo keturgubai. Polifilas irgi pasiklysta jau pačioje knygos pradžioje ir sako: „Vienintelė mano viltis buvo maldauti Ariadnės Kretietės, kuri davė Tesėjui siūlą ir išvedė jį iš painaus labirinto, pasigailėjimo". Tarsi knyga būtų puikiai suvokusi, kad vedžioja mane už nosies.

Pagaliau supratau, kad vienintelis dalykas, kurį tikrai žinau ir kuriuo neabejodamas galiu naudotis, yra akrostichas, sudėliotas iš pirmųjų kiekvieno knygos skyriaus raidžių. Taigi ėmiau daryti tai, ką man liepė knyga. Meldžiau Ariadnės Kretietės, vienintelio asmens, kuris galėjo išnarplioti visą tą painiavą, malonės.

– Ir tada vėl grįžai pas Gelbmaną?

Polis linktelėjo galva:

– Turėjau sau pripažinti, kad klydau. Ėmiau prarasti paskutinę viltį. Liepą, kai Vincentas primygtinai pareikalavo taikyti tą metodą ir pagaliau pralaužti ledus, Gelbmanas leido man pasilikti

su juo ir patirti „praregėjimą“. Visą savaitgalį jis man rodė, kaip naudotis sudėtingiausiomis dešifravimo technikomis, ir štai tuomet mano tyrinėjimai vėl pajudėjo į priekį.

Prisimenu, jog Poliui kalbant, jam per petį žvelgiau pro langą, jausdamas, kad lauke keičiasi visas gamtovaizdis. Buvo penktadienio vakaras, o mes vienui vieni sėdėjome Dode, savo miegamajame; Čarlis ir Džilas lakstė kažkur po žeme: kartu su draugais iš „Aivi“ klubo ir greitosios pagalbos stoties juodu šiluminės trasos tuneliuose šaudė vienas į kitą dažomaisiais kamuoliukais. Kitą dieną turėjau baigti referatą, be to, man reikėjo ruoštis egzaminui. Tada dar nežinojau, kad po savaitės sutiksiu Keitę. Bet tą vakarą visą mano dėmesį buvo užvaldęs Polis.

– Pats rafinuočiausias ir painiausias dalykas, kurio jis mane išmokė, – vėl prabilo jis, – buvo metodas, kaip dešifruoti knygą remiantis jos pačios tekste esančiais algoritmais ir arabiškais skaitmenimis. Tokiais atvejais šifras įkomponuotas pačiame tekste. Surandi šifrą, turintį lygties arba kelių nuorodų pavidalą, o paskui tuo šifru jau naudojiesi dekoduodamas patį tekstą. Kitaip sakant, knyga ima aiškinti pati save.

– Toks metodas galėtų kaipmat sužlugdyti visą anglų kalbos katedrą, – šyptelėjęs įsiterpiau aš.

– Iš pradžių aš irgi į tai žiūrėjau skeptiškai, – atrėmė Polis. – Bet, pasirodo, šis metodas turi labai senas tradicijas. Švietimo epochoje gyvenę intelektualai, žaisdami šį žaidimą, parašydavo ištisus traktatus. Iš pirmo žvilgsnio jų tekstai atrodydavo kaip paprasčiausi pasakojimai ar epistoliniai romanai. Bet jei mokėjai taikyti tinkamus metodus, – kartais reikdavo atkreipti dėmesį į tai, kad tekste pasitaikančios spaustuvės klaidos toli gražu nėra atsitiktinės, kartais tekdavo išspręsti galvosūkį, pateiktą kaip iliustracija, – pagaliau rasdavai nuorodą, padedančią perskaityti tikrąją žinią. Pavyzdžiui: „Imk pirminius skaičius ir tobulą kvadratą, gerai žiūrėk, ką kas dešimtas žodis sako. Ką lordas Kinkaidas tau šneka, neklausyk; mergelių klausimus taip pat atmesk išsyk“. Darydavai ką liepiamas ir kelio pabaigoje rasdavai žinią. Dažniausiai tai būdavo koks nors humoristinis eilėraštis ar šiaip piktas juokas.

Bet vienas iš tų vyrukų šitaip užrašė savo paskutinę valią. Tas, kuris ją iššifruos, turėjo paveldėti jo turtą.

Taip taręs, Polis ištraukė popieriaus skiautę, kuri buvo įdėta tarp knygos lapų. Joje buvo matyti dvi viena nuo kitos aiškiai atskirtos pastraipos: pirmojoje buvo perrašyta užšifruota teksto ištrauka, o žemiau esančioje antrojoje – daug trumpesnė, jau iššifruota žinia. Kaip pirmasis tekstas virto antruoju, taip ir nesupratau.

– Praėjus kiek laiko ėmiau manyti, kad šitaip dirbant turėtų pasisekti ir man. Galbūt akrostichas, sudarytas iš raidžių, kuriomis pradedamas kiekvienas „Hypnerotomachijos“ skyrius, buvo tik užuomina? Gal jis buvo reikalingas tik tam, kad tyrėjas sužinotų, kuriuo keliu jis turi eiti, jei nori išsiaiškinti tikrąją knygos reikšmę? Juk Kabala domėjosi daugybė humanistų, o mintis žaisti kalba ir simboliais Renesanso epochoje buvo labai populiari. Gal ir Frančeskas, rašydamas „Hypnerotomachiją“, panaudojo tam tikrą šifrą?

Visa bėda, kad aš nė nenutuokiau, kur tokio algoritmo ieškoti. Tada ėmiausi pats kurti šifrus, – tiesiog norėjau pamėginti, ar kuris nors netiks. Diena po dienos sukau galvą ir grūmiausi. Kartais man pasirodydavo, kad kai ką užgriebiau, ieškodamas atsakymo Retų spaudinių skyriuje praleisdavau visą savaitę, ir tik tam, kad įsitikinčiau, jog visa tai neturi prasmės, tėra gudriai paspęsti spąstai arba – akligatvis.

Paskui, baigiantis rugpjūčiui, tris savaites prarymojau prie vieno vienintelio fragmento. Tai kaip tik ta ištrauka, kur Polifilas, apžiūrinėdamas šventyklos griuvėsius, randa hieroglifais užrašytą ir obeliske iškaltą žinią. Pirmoji eilutė yra tokia: „Dieviškajam ir visad didingam Julijui Cezariui, pasaulio valdovui“. Šių žodžių niekaip negalėjau išmesti iš galvos, nedaug trūko, kad jie mane išvestų iš proto. Kasdien nuo ryto iki vakaro sėdėjau vis prie tų pačių kelių puslapių. Ir būtent tada radau tikrąjį kelią.

Polis paėmė ant jo rašomojo stalo gulėjusį aplanką ir jį atvertė. Jame buvo sudėtos visų „Hypnerotomachijos“ puslapių kopijos. Atsivertęs knygos gale savo paties susidarytą priedą, jis parodė

man lapą popieriaus, ant kurio buvo prisegtos visos pirmosios kiekvieno knygos skyriaus raidės, sudarančios vis tą patį užrašą, kurio įkaitai mes buvome, perduodančios vis tą pačią jau seniai nusibodusią žinią apie brolį Frančeską Koloną: „Poliam Frater Franciscus Columna Peramavit“*.

– Pirminė mano prielaida buvo labai paprasta. Negali būti, kad akrostichas tėra saloninis pokštas ar banalus būdas įamžinti savo autorystę. Juo, matyt, siekiama kur kas svarbesnio tikslo: tos pirmosios raidės bus svarbios ne tik šifruojant pirmąją žinią, bet ir atskleidžiant tikrąją visos knygos prasmę. Tad aš, nieko nelaukęs, ir pabandžiau. Ištrauka, kaip tik buvusi prieš mane, prasidėjo viename iš paveikslėlių esančiu specialiu hieroglifu, vaizduojančiu akį, – pasakojo toliau Polis, tuo pačiu metu perversdamas kelis knygos puslapius ir surasdamas tą paveikslėlį. – Kadangi tame medžio raižinyje šis simbolis buvo pirmasis, nusprendžiau, kad jis turi būti svarbus. Visa bėda, jog nė nežinojau, ką su juo daryti. Pats Polifilas akį apibrėžia kaip Dievo ar dieviškumo simbolį, bet tokia definicija man irgi ne kažin ką padėjo.

Ir staiga man nusišypsojo laimė. Vieną rytą studentų centre dirbau šiokius tokius darbus, o kadangi naktį buvau beveik nemiegojęs, nutariau nusipirkti gazuoto vandens ir bent kiek atsigaivinti. Tik štai automatas užsispyrė ir vis išspjaudavo mano dolerį atgal. Buvau toks pavargęs, jog iš pradžių negalėjau susigaudyti kodėl, kol pagaliau žvilgtelėjau į banknotą ir supratau,

* Lot. Poliją brolis Franciskas Kolona mylėjo be galo. – *Vert. past.*

kad neteisingai jį kišu. Apatinė banknoto pusė buvo viršuje. Jau norėjau apversti jį ir pamėginti vėl, ir tada aš ją pamačiau. Ji buvo tiesiog man prieš akis, antrojoje banknoto pusėje.

– Akis, – tariau aš. – Tiesiai virš piramidės.

– Būtent. Tai – Didžiojo antspaudo dalis. Ir tuomet akimirksniu viską suvokiau. Renesanso laikais gyveno žymus humanistas, akį naudojęs kaip savo simbolį. Netgi liepė įspausti jį monetose bei medaliuose.

Polis stabtelėjo, tarsi būtų tikėjęsis, kad aš žinau, kas buvo tasai žmogus.

– Albertis, – nesulaukęs atsakymo Polis mostelėjo ranka į nedidelį tomelį, stovintį toliau esančioje knygų lentynoje. Ant knygos nugarėlės buvo užrašyta: „De re aedificatoria". – Tad štai ką akies simboliu norėjo pasakyti Kolona. Iš Alberčio knygos jis ketino pasiskolinti vieną mintį ir norėjo, kad skaitytojas tai pastebėtų. Jei tik būtum sugebėjęs išsiaiškinti, kokia tai mintis, visa kita išsispręstų savaime.

Savo traktate iš senosios graikų kalbos kilusiems architektūros terminams Albertis sukuria ir duoda lotyniškuosius atitikmenis. Visame „Hypnerotomachijos" tekste, išskyrus tik vieną vietą, Frančeskas irgi daro lygiai tokius pačius pakeitimus. Pastebėjau tai dar tuomet, kai pirmą kartą verčiau tą skirsnį, nes beversdamas ėmiau klupti ties Vitruvijaus terminais, su kuriais seniai nebuvau susidūręs. Bet man niekada neatėjo į galvą, kad jie galėtų būti svarbūs.

Kaip supratau, visa gudrybė buvo surasti visus toje ištraukoje esančius graikiškus architektūros terminus ir pakeisti juos lotyniškaisiais atitikmenimis taip, kaip jie pakeisti likusioje knygos dalyje. Pakeitęs juos ir pritaikęs akrosticho taisyklę – skaitydamas pirmąsias, tik šį kartą ne kiekvieno skyriaus, bet kiekvieno eilutėje esančio žodžio, raides – galvosūkį nesunkiai išspręsdavai. Ir rasdavai lotyniškai parašytą žinią. Bet problema buvo ta, kad jeigu keisdamas senosios graikų kalbos žodžius lotyniškais padarydavai bent vieną klaidą, visa žinia išbyrėdavo kaip smėlis pro pirštus. Pakako vien žodį „entasi" pakeisti lotynišku „ventris dia-

metrum", o ne tiesiog „ventris", ir ne vietoje įsiterpusi raidė „D", kuria prasideda žodis „diametrum", viską sujaukdavo.

Polis pervertė dar vieną puslapį ir ėmė berti žodžius dar greičiau:

– Aišku, aš irgi klydau. Laimė, mano klaidos nebuvo tokios didelės, kad negalėčiau perskaityti lotyniškosios frazės. Kol ją iššifravau, praėjo trys savaitės, savo darbą baigiau dieną prieš jums, vaikinai, vėl pasirodant universiteto miestelyje. Bet galų gale išsiaiškinau, kokia ta žinia. Žinai, kas ten buvo parašyta? Ten buvo klausiama: „Kas įtaisė Mozei ragus?" – Jis niauriai nusikvatojo ir pridūrė: – Prisiekiu Dievu, išgirdau, kaip Frančeskas juokiasi iš manęs. Pasijutau taip, tarsi svarbiausias visos knygos tikslas buvo iškrėsti piktą pokštą ir pasityčioti iš manęs. Bet pakalbėkime rimtai: kas svetimavo ir buvo neištikimas Mozei?

– Nė nenutuokiu.

– Kitaip tariant, kas apgaudinėjo Mozę?

– Aš puikiai žinau, ką reiškia „svetimauti".

– Tiesą sakant, ten nevartojamas žodis „svetimauti". Išvertus pažodžiui, klausimas yra toks: „Kas įtaisė Mozei ragus?" Nuo Artemidoro laikų ragai simbolizuoja santuokinę neištikimybę. Šio simbolio kilmė...

– Bet ką visa tai turi bendra su „Hypnerotomachija"? – pertraukiau aš Polį.

Tikėjausi, kad jis atskleis tą sąsają arba pripažins, jog mįslę įminė neteisingai. Bet kai Polis pakilo nuo lovos ir ėmė žingsniuoti po kambarį, supratau, jog reikalas daug sudėtingesnis.

– Nežinau. Dar neišsiaiškinau, kaip visa tai susiję su likusiąja knygos dalimi. Tai labai keista. Bet manau, kad šį galvosūkį man vis dėlto pavyko išspręsti teisingai, – vėl prabilo Polis.

– Kažkas įtaisė Mozei ragus?

– Na, galima sakyti ir taip. Iš pradžių man atrodė, kad čia turi būti įsivėlusi klaida. Mozė – pernelyg svarbi Senojo Testamento figūra, kad būtų siejamas su santuokine neištikimybe. Kiek man buvo žinoma, jis turėjo žmoną, – midjanietę, vardu Zipora, bet Išėjimo knygoje ji tik trumpai paminėta, ir tekste

man nepavyko rasti jokių užuominų, kad ji būtų buvusi neištikima savo vyrui.

Bet Skaičių knygos dvyliktojo skyriaus pirmajame skirsnelyje rašomi gana keisti dalykai. Mozės brolis ir sesuo priekaištauja jam, kad jis vedęs kušietę moterį. Išsamesnių komentarų ši Senojo Testamento vieta taip ir nesulaukė. Teritorijos, kuriose gyveno kušitai ir midjanai, geografiškai viena nuo kitos yra labai nutolusios, todėl kai kurie tyrinėtojai tvirtina, jog Mozė, matyt, vienu metu turėjo dvi žmonas. Kušietė žmona Biblijoje niekur neminima, bet pirmajame amžiuje po Kristaus gyvenęs istorikas Flavijus Jozefas, kuris Mozės gyvenimą yra aprašęs taip, kaip jam pačiam atrodė, tvirtina, jog tos kušietės, kitaip sakant, etiopės moters vardas buvo Tarbisa.

Pajutau, kad imu skęsti visose tose smulkmenose, tad kiek nekantraudamas paklausiau:

– Tai ji ir apgaudinėjo Mozę?

– Ne, – papurtė galvą Polis. – Tai Mozė, imdamas sau į žmonas antrą moterį, buvo neištikimas arba jai, arba, – nelygu, kurią buvo vedęs pirma. Išsiaiškinti chronologiją labai sunku, bet kai kuriuose šaltiniuose minima, kad ragai atsiranda ne tik ant svetimautojo sutuoktinio, bet ir ant jo paties galvos. Čia, matyt, ir yra pati mūsų sprendžiamo galvosūkio esmė. Teisingas atsakymas turėtų būti arba Zipora, arba Tarbisa.

– Na gerai, o kas toliau? – paklausiau aš.

Polio užsidegimas, atrodė, pamažu blėsta.

– Štai tuomet aš tiesiog atsitrenkiau į sieną, – tarė jis. – Ziporos ir Tarbisos vardais pamėginau pasinaudoti kaip teisingais atsakymais, visur juos kaišiojau, išbandžiau juos kaip šifrus, turėjusius padėti man atskleisti likusios knygos dalies paslaptis. Viskas perniek.

Jis akimirką nutilo, tarsi tikėdamasis, kad šoksiu jam į pagalbą.

– O ką apie visa tai mano Taftas? – greitomis nesumodamas, ko daugiau paklausti, lepteléjau aš.

– Vincentas nieko apie tai nežino. Jis mano, kad aš tiesiog veltui švaistau laiką. Kai tik jis nusprendė, jog Gelbmano metodai

neduos rimtų rezultatų, liepė man grįžti į išeities tašką ir toliau vėl dirbti pagal jo nurodymus. Kitaip tariant, turėjau daugiau dėmesio skirti pirminiams venecijietiškiems šaltiniams.

– Ar neketini papasakoti jam apie tai, kuo dabar užsiimi?

Polis nužvelgė mane taip, tarsi būčiau neteisingai jį supratęs.

– Aš *tau* pasakoju, – pagaliau tarė jis.

– Nesuprantu, apie ką tu...

– Tomai, tai negali būti atsitiktinumas. Tokie svarbūs dalykai atsitiktiniai nebūna. Tai kaip tik tai, ko ieškojo tavo tėvas. Mums beliko žengti paskutinį žingsnį ir viską išsiaiškinti iki galo. Man reikia tavo pagalbos.

– Kokios pagalbos?

Dabar Polio balse galėjai justi keistą tikrumo gaidelę, tarsi „Hypnerotomachijoje“ jis ką tik būtų pamatęs kažin kokią detalę, kurios anksčiau nepastebėjo:

– Tyrinėjant šią knygą reikia, kad galvoje kiltų labai skirtingos mintys. Kartais į priekį pasistūmėti padeda kantrybė ir dėmesys detalėms. Bet kartais prireikia įgimtos nuojautos ir išradingumo. Skaičiau kai kurias tavo diplominio darbo apie „Frankenšteiną“ išvadas. Jos – puikios. Originalios. O juk tu suformulavai jas be vargo, tau nuo kaktos nenukrito nė lašelis prakaito. Tiesiog pagalvok apie tai. Pamąstyk apie knygoje slypinčią mįslę. Gal tau šaus į galvą kas nors, apie ką aš iki šiol nė nepagalvojau. Tik tiek ir prašau.

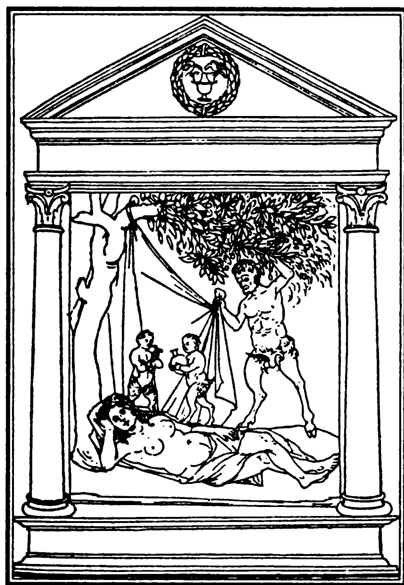

Tą vakarą aš atmečiau Polio pasiūlymą ir padariau tai dėl labai paprastos priežasties. Mano vaikystės kraštovaizdyje Kolonos knyga dunksojo ant kalvos kaip didžiulis negyvenamas namas, ji buvo nelyginant bloga lemiantis šešėlis, temdantis bet kokį kitą prisiminimą. Man atrodė, jog kiekvienas jaunystėje patirtas nemalonus įvykis buvo neatskiriamai susijęs būtent su tais neįskaitomais ir nesuprantamais puslapiais: nesuskaičiuojamą daugybę kartų tėvas nesėdėjo su mumis prie vakarienės stalo, o leisdavo

vakarus dirbdamas savo kabinete; turėjau klausytis nepabaigiamų ginčų, į kurių liūną juodu su mama įpuldavo kaip šventieji į nuodėmę; iš savo atminties negalėjau išstumti netgi niauraus ir keisto Ričardo Kurio paveikslo, nes jis įsimylėjo Kolonos knygą stipriau nei bet kuris kitas vyras ir, atrodo, sveikos nuovokos taip ir neatgavo. Aš niekaip negalėjau perprasti galios, kurią „Hypnerotomachija" suteikdavo kiekvienam, kuris ją perskaitydavo, bet iš savo patirties žinojau, kad toji galia nežadėjo nieko gera. O tai, jog mačiau, kaip trejus metus iš eilės plušo Polis, nors pagaliau jam ir pavyko žengti reikšmingą žingsnį į priekį, tik padėjo man laikytis atokiau nuo tos knygos.

Ir jei kam nors keista, kad jau kitos dienos rytą pakeičiau savo nusistatymą ir sutikau bendradarbiauti su Poliu, tai galiu pasakyti tik tiek, jog dėl visko kaltas sapnas, kurį susapnavau naktį po mudviejų pokalbio ir po to, kai jis man atskleidė knygoje esantį galvosūkį. „Hypnerotomachijoje" yra įdėta medžio raižinio reprodukcija, kuri visada pasiliks mano ankstyvosios vaikystės prisiminimuose, paveikslėlis, kurį mačiau daugybę kartų, kai tik slapčia įsėlindavau į tėvo darbo kambarį, norėdamas išsiaiškinti, ką jis ten studijuoja. Toli gražu ne kasdien berniukui pasitaiko matyti nuogą moterį, pusiau gulomis įsitaisiusią po medžiu ir žvelgiančią tiesiai į jį, ir priimti jos rodomą palankumą. Ir tikrai negaliu įsivaizduoti, kad kas nors dar, be saujelės „Hypnerotomachijos" tyrinėtojų, galėtų pasigirti bent kartą matęs prie tokia poza gulinčios moters kojų stovintį nuogą satyrą, savo į ragą panašų penį, kaip kokią kompaso rodyklę, nukreipusį jos pusėn. Kai būdamas vienui vienas tėvo kabinete pirmą kartą pamačiau šį paveikslą, man buvo dvylika, ir staiga aš supratau, kodėl mano tėvas kartais taip vėlai ateidavo vakarienės. Tai, kas jį čia sulaikydavo, matyt, buvo keista ir drauge – nuostabu, o vakarienei patiekta jautienos užkanda, palyginti su šiais paslaptingais ir tarsi magnetas traukiančiais dalykais, buvo vieni niekai.

Ir tąnakt į mano sąmonę vėl sugrįžo šitas vaikystėje matytas medžio raižinys: drybsanti moteris, prie jos tykinantis satyras ir išpampęs jo organas. Miegojau labai neramiai ir nuolat varčiausi

savo guolyje, nes Polis, persisvėręs per savąjį gultą ir pažvelgęs žemyn, paklausė: „Ar viskas gerai, Tomai?“

Nuvijęs šalin miegus, aš atsikėliau ir žvilgsniu permečiau ant Polio rašomojo stalo gulinčias knygas. Tasai penis, tas ne vietoje įstatytas ragas, man kažką priminė. Tik reikėjo prisiminti ką, ir tuos du dalykus susieti. Kolona puikiai žinojo, apie ką kalba. Kažkas tikrai įtaisė Mozei ragus.

Atsakymą radau Harto knygoje „Renesanso meno istorija“. Tą iliustraciją buvau matęs ir anksčiau, bet niekada neatkreipiau į ją ypatingo dėmesio.

– O kas gi čia? – pasiteiravau Polio, švystelėjęs knygą ant jo gulto ir bakstelėjęs pirštu į atverstą puslapį.

Polis šnairomis žvilgtelėjo į paveikslėlį.

– Mikelandželo sukurta Mozės statula, – išpoškino jis ir įsispitrėjo į mane taip, tarsi būčiau išėjęs iš proto. – Kas yra, Tomai?

Tačiau, man dar nespėjus prasižioti ir paaiškinti, kas yra, jis atidžiau įsižiūrėjo į iliustraciją ir pasisuko taip, kad knygą gerai apšviestų jo naktinė lempelė.

– Na žinoma... – sušnabždėjo jis. – Dieve mano, kaip aš nepagalvojau.

Reprodukcijoje, kurią Poliui parodžiau, buvo matyti statula, o virš jos galvos, žinoma, styrojo du nedidukai į galą smailėjantys gumbeliai, labai panašūs į gašlaus satyro ragelius.

Polis kaip pelų maišas nuo savo gulto šlumštelėjo žemėn su tokiu trenksmu, kad galėjau tikėtis netrukus čia pasirodysiant Džilą ir Čarlį.

– Tau pavyko, – iš džiaugsmo išpūtęs akis tarstelėjo Polis. – Šis atsakymas *turi* būti teisingas.

Dar kelias minutes jis karštligiškai kažką aiškino, kol man pasidarė nejauku ir, kiek sutrikęs, mintyse ėmiau klausti savęs, kaip Kolona sugalvojo, kad teisingo atsakymo į jo užmintą mįslę reiks ieškoti Mikelandželo skulptūroje.

– Bet kodėl čia kyšo tie ragai? – pagaliau išdrįsau paklausti balsu.

Bet Polio mintys jau buvo toli priekyje. Nuo savo gulto jis grybštelėjo kitą knygą ir parodė man, kaip visa tai galima paaiškinti, remiantis tekstu.

– Šiuo atveju ragai neturi nieko bendra su santuokine neištikimybe. Mįslę reikėjo suprasti pažodžiui: kas įtaisė Mozei ragus? Visa tai tiesiogiai siejasi su neteisingu Biblijos vertimu. Išėjimo knygoje sakoma, kad Mozei nusileidus nuo Sinajaus kalno jo veidas šviečia šviesos spinduliais. Bet hebrajų kalbos žodis „spinduliai“ gali būti išverstas ir kaip „ragai“ – galima perskaityti ir „karan“, ir „keren“. Šventasis Jeronimas, versdamas Senąjį Testamentą į lotynų kalbą, buvo įsitikinęs, jog spinduliuoti šviesą tegali Kristus, tad pasirinko antrąjį galimą vertimo variantą. Štai todėl Mikelandželas ir iškalė tokį Mozę. Su ragais.

Susižavėjęs tyrinėjimu, nė nepastebėjau, kas vyksta. „Hypnerotomachija“ vėl įsėlino į mano gyvenimą ir ėmė plukdyti mane upe, į kurią nė pirštelio neketinau įmerkti. Tuo tarpu mums su Poliu beliko išsiaiškinti, kokį vaidmenį čia vaidino Šventasis Jeronimas, priskyręs Mozei lotynišką žodį „cornuta“ ir kartu įtaisęs jam ragus. Bet šią naštą Polis mielai užsikrovė sau ant pečių ir visą po to ėjusią savaitę vienas pats ją tempė. Ir tą įsimintiną vakarą, ir dar ilgai po to kovoje su „Hypnerotomachija“ aš tebuvau „sam-

domas žudikas", paskutinis slaptas ginklas. Man atrodė, kad tokia padėtis yra geriausia ir kad šitaip nuo knygos galėsiu laikytis bent kiek atokiau, o tarpininku tarp manęs ir „Hypnerotomachijos" tegul būna Polis. Ir tuomet, kai Polis, net įkaitęs nuo galimybių, kurios atsivėrė mums įminus šią mįslę, sugrįžo į Fajerstouno biblioteką, aš patraukiau savais keliais ir atradau dar kai ką. Vis dar didžiuodamasis, kad laimėjau susidūrimą su Frančesku Kolona, galėjau tik spėlioti, kokį įspūdį aš jai palikau.

Mudu susitikome „Aivi" klube, kurio nariai nė vienas nebuvome, bet kur abu jautėmės kaip namie. Aš ten praleisdavau ne mažiau savaitgalių negu klube, kuriam priklausiau. O ji, likus dar keliems mėnesiams iki antrojo kurso studentų varžytuvių dėl teisės tapti „Aivi" klubo nariu, jau buvo tapusi viena iš Džilo numylėtinių, tad jis ir nusprendė mus supažindinti.

– Keite, – tarė Džilas, tą šeštadienio vakarą abu mus pasikvietęs į klubą, – čia Tomas, mes gyvename viename kambaryje.

Aš tik išspaudžiau blankią šypseną, nusprendęs, jog man nereikia nertis iš kailio, kad padaryčiau įspūdį antrakursei.

Paskui prabilo ji. Ir tuomet, nelyginant musė, atsidūrusi gėlės plėšrūnės žiedo viduje ir besitikinti rasti nektaro, o randanti tik savo mirtį, aš akimirksniu supratau, kas čia medžiotojas, o kas – auka.

– Tai tu ir esi Tomas, – pratarė ji tokiu tonu, tarsi aš būčiau tiksliai atitikęs aprašytuosius požymius pabėgusio kalinio, kurio nuotrauka kabo pašto skyriuje ant sienos. – Čarlis man daug apie tave pasakojo.

Kai apie tave kam nors papasakoja Čarlis, daugiausia vilties teikiantis dalykas yra tas, jog nuo to momento reikalai gali eiti tik geryn. Su Keite „Aivi" klube jis, matyt, buvo susitikęs keliomis dienomis anksčiau, ir kai įsitikino, jog Džilas ketina mudu supažindinti, noriai pažėrė merginai mano gyvenimo smulkmenų.

– Ką jis tau pasakojo? – paklausiau merginos, stengdamasis paslėpti savo nerimą.

Ji minutėlę pagalvojo, tarsi rinkdama tinkamus žodžius, o paskui tarė:

– Kalbėjo kažką apie astronomiją. Apie žvaigždes.

– Ak, žinoma, „Baltasis nykštukas“, – pritariau jai. – Tai toks mokslininkų pokštas.

Keitė suraukė kaktą.

– Aš irgi nesuprantu to juoko esmės, – prisipažinau, bandydamas bent šiek tiek pagerinti pirmąjį įspūdį, kurį jai padariau. – Neteikiu daug reikšmės tokiems dalykams kaip astronomija.

– Studijuoji anglų kalbą? – paklausė ji, tarsi vos metusi į mane akį galėtų pasakyti, kokia mano specialybė.

Aš pritariamai linktelėjau. Džilas man sakė, kad ji studijuoja filosofiją.

Keitė įtariai mane nužvelgė ir paklausė:

– Koks tavo mėgstamiausias rašytojas?

– Tai paikas klausimas. O koks tavo mėgstamiausias filosofas?

– Kamiu, – išpoškino ji, nors mano klausimas, galima sakyti, buvo retorinis. – O mėgstamiausias rašytojas – H. A. Rėjus.

Mūsų pokalbis darėsi vis labiau panašus į egzaminą. Niekada nebuvau girdėjęs apie jokį Rėjų. Sprendžiant iš pavardės, jis buvo modernistas, dar sunkiau suprantamas už T. S. Eliotą, ir, kaip koks e. e. kumingsas, rašantis savo vardą bei pavardę mažosiomis raidėmis.

– Ar jis rašė poeziją? – surizikavau ir paklausiau, nes kažkodėl negalėjau įsivaizduoti jos, prie židinio šviesos skaitančios prancūzų poetus.

Keitė šelmiškai mirktelėjo, o paskui, pirmą kartą per visą mūsų pokalbį, nusišypsojo.

– Jis parašė „Smalsuolį Džordžą“, – pareiškė ji ir garsiai nusikvatojo, o aš kaip įmanydamas tvardžiausi, kad tik neparausčiau.

Man rodos, kad kaip tik todėl mūsų santykiai ir klostėsi taip sėkmingai. Mudu davėme vienas kitam tai, ko nei aš, nei ji nesitikėjo rasti. Vos pradėjęs studijuoti Prinstone, įsikaliau sau į galvą,

kad su mergina, kuriai meiliniesi, nedera kalbėti apie profesinius reikalus. Džilas mane mokė, jog net ir poezija gali sugadinti visą meilės nuotykį, jei suplaksi ją su pokalbiu apie asmeninius dalykus. Bet Keitė irgi buvo susidūrusi su panašiu elgesiu, ir tai, ką patyrėme, nė vienam iš mūsų nepatiko. Studijuodama pirmame kurse ji susitikinėjo su lakroso žaidėju, kuris drauge su manimi lankė vieną iš literatūros seminarų. Jis buvo protingas, labai mėgo Pinšoną ir de Lilį, kuriais aš niekad pernelyg nesižavėjau, bet išėjęs iš auditorijos nepratardavo apie juos nė žodžio. Keitę iš proto varė ir tai, kad jis įvairias savo gyvenimo sritis buvo griežtai atskyręs vieną nuo kitos ir nubrėžęs aiškią ribą tarp darbo ir laisvalaikio. Tą vakarą dvidešimt minučių šnektelėję „Aivi" klube, mudu radome tai, kas mums abiem patiko, būtent – norą nebrėžti pernelyg griežtų ribų, ar, tiksliau sakant, troškimą, kad jų visai neliktų. Džilas buvo patenkintas, kad jam pasisekė suvesti du vienas kitam tinkamus žmones. Neilgai trukus aš ėmiau nekantriai laukti savaitgalių, vaikščiojau, tikėdamasis atsitiktinai sutikti ją per pertrauką tarp paskaitų, galvojau apie ją eidamas miegoti, prausdamasis duše ir netgi rašydamas egzamino darbus. Dar po mėnesio mes pradėjome draugauti.

Kadangi aš buvau už ją vyresnis, iš pradžių man atrodė, jog, kad ir ką mudu darytume, privalau parodyti savo išmintį ir sukauptą patirtį. Labai rūpinausi, kad mudu lankytumės mums abiem įprastose vietose ir įsimaišytume į draugų kompanijas, nes iš ankstesnės savo patirties su merginomis buvau padaręs išvadą, jog artimi santykiai ima rastis tuomet, kai išblėsta aklas susižavėjimas: du žmonės, kurie tikina esą vienas kitą įsimylėję, pasilikę vienu du gali labai greitai pastebėti, kiek nedaug jie iš tikrųjų vienas apie kitą žino. Tad aš primygtinai prašiau Keitės, kad lankytumės viešose vietose: savaitgaliais – klubuose, kur pietaudavo studentai, o šiokiadienių vakarais – studentų centre. Namuose ar atkampiose bibliotekos vietelėse sutikdavau susitikti su Keite tik tuomet, kai manydavau jos balse išgirdęs širdį man glostančią gaidelę, tarsi mergina kviestų mane prieiti arčiau.

Kaip visada, į tikrovę mane sugrąžino pati Keitė.

– Nagi, Tomai, – vieną vakarą tarė ji man, – eime, papietausime drauge.

– Kokiame klube? – pasiteiravau.

– Restorane. Pats pasirink kur.

Tada dar buvome draugavę tik dvi savaites, ir aš dar nebuvau spėjęs jos bent kiek artimiau pažinti. Ilgai truksianti vakarienė dviese man atrodė gana pavojingas žingsnis.

– Gal nori kartu pasikviesti Kareną arba Trišę? – paklausiau. Abi merginos, su kuriomis Keitė gyveno viename kambaryje Holderyje, buvo visiškai patikima kompanija. Ypač Trišė, nes ji, atrodė, niekada nevalgo, bet atsidūrusi prie stalo be perstojo mala liežuviu.

Keitė stovėjo atsukusi man nugarą.

– Galėtume pakviesti ir Džilą, – pasiūlė ji.

– Žinoma, – pritariau aš ir, nors man akimirksniu toptelėjo, kad tai būtų gana keista draugija, pagalvojau: „kuo daugiau žmonių, tuo geriau“.

– O kaipgi Čarlis? – nenurimo ji. – Juk jis – irgi nuolat alkanas.

Pagaliau pastebėjau Keitės sarkazmą.

– Kas yra, Tomai? – atsigręžusi į mane tiesiai paklausė ji. – Gal bijai, jog kas nors pamatys mus kartu?

– Ne.

– O gal aš tau jau nusibodau?

– Aišku, ne.

– Tai kas yra? Gal tau atrodo, kad pasilikę dviese netruksime pastebėti, kad ne kažin kiek vienas kitą pažįstame?

– Taip, – kiek padvejojęs prisipažinau.

Išgirdusi mano atsakymą Keitė, atrodo, gerokai nustebo.

– Koks mano sesers vardas? – pagaliau paklausė ji manęs.

– Nežinau.

– Ar aš religinga?

– Nesu visiškai tikras.

– Ar kavinėje pritrūkusi smulkių stengčiausi slapčia kyštelti ranką į stiklainį, skirtą arbatpinigiams mesti, ir bandyčiau nukniaukti kelias monetas?

– Galbūt.

Keitė pasilenkė prie manęs ir nusišypsojusi tarė:

– Na štai! Likai sveikas ir gyvas.

Dar niekad nebuvau draugavęs su mergina, kuri buvo tokia tikra ilgai neužtruksianti ir pažinsianti visas mano asmenybės puses. Negana to, ji, rodėsi, net neabejojo, kad visos tos pusės tarpusavyje puikiausiai derės.

– O dabar eime pietauti, – tempdama mane už rankos paragino ji.

Ir daugiau mudu jau niekad nesižvalgėme atgal.

Praėjus aštuonioms dienoms po to, kai sapne regėjau satyrą, atėjo Polis ir atnešė naujienų.

– Aš buvau teisus, – išdidžiai tarė jis, – tam tikros knygos vietos yra užšifruotos.

– Kaip tau pavyko šitai išsiaiškinti?

– „Cornuta“ – žodis, kurį įtaisydamas Mozei ragus pavartojo Jeronimas – ir yra atsakymas, kurį norėjo išgirsti Frančeskas. Bet dauguma įprastų metodų, kuriuos taikant žodis naudojamas kaip šifras, „Hypnerotomachijai“ tiesiog netinka. Žiūrėk...

Ir jis man parodė iš anksto paruoštą popieriaus lapą, kuriame viena po kita buvo surašytos dvi raidžių eilės.

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

C O R N U T A B D E F G H I J K L M P Q S V W X Y Z

– Štai pats elementariausias šifro pavyzdys, – paaiškino jis. – Viršutinė eilutė – tai vadinamasis įprastas, o žemutinė – šifruotas tekstas. Ar pastebėjai, kad šifruotas tekstas prasideda mūsų išsiaiš-

kintu žodžiu „cornuta"? Po jo toliau eina įprasta abėcėlė, tik iš jos, kad nesikartotų, pašalintos raidės, sudarančios žodį „cornuta".

– O kaip šiuo šifru naudotis?

Grybštelėjęs ant savo rašomojo stalo gulėjusį pieštuką, Polis ėmė brėžti aplink raides ratus ir tarė:

– Sakykime, kad naudodamasis „cornuta" šifru nori parašyti žodį „sveiki". Pirmiausia įprasto teksto abėcėlėje susirandi raidę „S", o tuomet žiūri, kokia raidė atitinka ją žemutinėje eilutėje. Šiuo atveju raidę „S" atitinka raidė „P". Paskui šitaip užšifruoji likusias raides, ir „sveiki" tampa „pvudfd".

– Tai todėl Kolona taip gudriai ir pasirinko žodį „cornuta"?

– Ne. Penkioliktame ir šešioliktame amžiuje Italijos didikų dvaruose buvo sukurta ir daug sudėtingesnių šifravimo sistemų. Albertis, parašęs architektūros traktatą, kurį praeitą savaitę tau rodžiau, sukūrė dar ir daugiaabėcėlę kriptografiją. Jos esmė yra ta, kad užšifruotoji abėcėlė kas kelios raidės keičiasi. Ir tai yra gerokai sudėtingesnė sistema.

– Bet Kolona, – bakstelėjęs pirštu į popieriaus lapą įsiterpiau aš, – tokiu metodu naudotis negalėjo. Juk tuomet nieko nebūtų galima suprasti. Visa knyga būtų prikeverzota į „pvudfd" panašių žodžių.

– Būtent, – staiga visas nušvitęs sutinka Polis. – Pritaikius sudėtingus dešifravimo metodus, lengvai skaitomas ir suprantamas tekstas gaunamas toli gražu ne iš karto. Bet šiuo požiūriu „Hypnerotomachija" ir vėl yra išimtis. Užšifruotąjį jos tekstą irgi galima skaityti kaip knygą!

– Todėl Kolona vietoj šifro visur prikaišiojo mįslių ir galvosūkių.

– Taip, – linktelėjo galvą Polis, – tai vadinama steganografija. Tai šiek tiek primena žinios rašymą nematomu rašalu: esmė ta, kad visi žiūri, bet niekas tos mįslės nemato. Frančeskas sujungė kriptografijos bei steganografijos elementus. Į, atrodytų, paprastus pasakojimus jis įpynė galvosūkių, bet kai skaitai tekstą, jie visiškai nekrinta į akis. Paskui, kad jo perduodamą žinią būtų dar sunkiau suprasti, pasinaudojęs tais galvosūkiais jis sukūrė

dešifravimo metodus. Šiuo atveju tau tereikia suskaičiuoti, kiek žodis „cornuta" turi raidžių, – o jis sudarytas iš septynių, – ir tarsi karoliukus ant siūlo suverti kas septintą tekste esančią raidę. Šis metodas ne kažin kiek skiriasi nuo to, kuriuo naudojantis iš kiekvieno skyriaus išrenkamas pirmas žodis. Tik reikia žinoti tikslų intervalą.

– Ir tau pavyko? Išrankiojęs kas septintą knygoje parašytą raidę gavai kitą tekstą?

– Ne, – papurtė galvą Polis. – Visai knygai šis metodas netinka. Taip galima iššifruoti tik vieną jos ištrauką. Be to, man pavyko toli gražu ne iššyk. Iš pradžių mano rašomas tekstas tebuvo visiška nesąmonė. Svarbiausia yra rasti atskaitos tašką. Jei rinksi kas septintą raidę pradedant pirmąja eilutėje parašyta raide, gausi vieną rezultatą, o jei pradėsi nuo antrosios eilutėje esančios raidės, rezultatas bus visiškai kitoks. Štai čia vėl labai padeda teisingas atsakymas į Kolonos pateiktą galvosūkį.

Iš ant rašomojo stalo gulinčios popierių krūvos Polis ištraukė dar vieną lapą, kuris pasirodė esąs vieno originalaus „Hypnerotomachijos" puslapio fotokopija.

– Štai čia, pačiame šio skyriaus viduryje, yra žodis „cornuta", iššifruotas ir įpintas pačiame knygos tekste. Tik tuomet, kai atskaitos tašku pasirenki žodyje „cornuta" esančią raidę „C" ir paskui iš trijų tolesnių skyrių išsirašai kas septintą raidę, surandi aiškų ir suprantamą Frančesko rašytą tekstą. Žinoma, jis buvo parašytas lotyniškai, bet aš išverčiau, – Polis padavė man kitą lapelį popieriaus ir paragino: – Skaityk.

Gerasis skaitytojau, šie metai buvo sunkiausi iš tų, kuriuos man teko iškęsti. Atskirtas nuo savo šeimos, guodžiausi bent tuo, jog visur gyvena geri žmonės, tačiau plaukiodamas jūromis savo akimis įsitikinau, kiek daug trūkumų gali turėti tasai gerumas. Jei tiesa, kad, kaip sakė Pikas, žmogaus galios yra neišsemiamos, o jis pats, kaip tvirtino Hermis Trismegistas, – didis stebuklas, tai kurgi įrodymai? Man iš vienos pusės stovi godus garbėtroška ir nemokša, kuris, sekdamas mano pėdomis, tikisi gauti naudos, o

iš kitos – pavydus ir veidmainis šventeiva, besitikintis pasipelnyti iš mano žlugimo.

Bet tu, skaitytojau, esi ištikimas tam, kuo tikiu ir aš, nes kitaip nebūtum atradęs to, ką čia paslėpiau. Tu ne iš tų, kurie naikina ir žudo su Viešpaties vardu lūpose, nes jiems mano užrašyti žodžiai nieko gera nežada, ir tokie žmonės yra mano priešai. Apkeliavau daugybę kraštų, savo paslapčiai ieškodamas tinkamo indo ir norėdamas padaryti ją nepavaldžią laikui. Aš pats gimiau Romoje ir užaugau mieste, pastatytame amžiams. Imperatorių įsakymu sumūrytos sienos ir nutiesti tiltai tebestovi ir po tūkstančio metų, o senųjų mano tėvynainių žodžiai – padauginti: šiandien juos savo spaustuvėse spaudžia ir leidžia pasaulin Aldas bei jo bičiuliai. Įkvėptas šių senojo pasaulio kūrėjų, ir aš pasirinkau tuos pačius indus: knygą bei didžiąsias akmens skulptūras. Jose slypi tai, ką noriu perduoti tau, skaitytojau, jei tik tau pavyks atskleisti tikrąją mano žodžių prasmę.

Kad sužinotum, ką noriu tau pasakyti, turi pažinoti pasaulį taip, kaip pažinojome mes, kurie gyvi būdami tyrinėjo jį stropiau už kitus. Turi įrodyti, jog tau nesvetima išminties meilė ir gerosios žmogaus savybės, – tik tuomet aš būsiu ramus, kad tu nesi priešas. Nes Nelabasis yra visur, ir jo bijome netgi mes, savo dienų valdovai.

Tad, skaitytojau, ženki toliau. Atkakliai stenkis atskleisti mano paslėptų žodžių prasmę. Polifilo kelionė bus pilna nuotykių ir sunkesnė negu manoji, bet aš turiu daug daugiau ką pasakyti.

Apverčiau popieriaus lapą ieškodamas tęsinio, o neradęs jo paklausiau:

– O kur kita dalis?

– Čia jau viskas, – paaiškino Polis. – Kad gautume daugiau, vėl turime imtis mįslių.

Aš stovėjau ir žiūrėjau į lapą, paskui nustebęs pakėliau akis į Polį. Kažkur iš mano sąmonės gelmių, kur susiraizgiusios draikėsi aiškiai nesuformuluotos mintys, sklido į barbenimą panašus

garsas, – toks pat, kokį skleisdavo mano tėvas, kai dėl ko nors susijaudindavo. Tuomet jis į stalą ar į kokį kitą kietą paviršių pirštais imdavo barbenti Korelio „Kalėdų koncerto“ melodiją, tik du kartus greičiau nei pats greičiausias *allegro*.

– Ką ketini daryti dabar? – pasiteiravau draugo, stengdamasis nepasiduoti prisiminimams ir neatitrūkti nuo tikrovės.

Bet įkyri mintis vis tiek nedavė man ramybės, brėždama šio atradimo perspektyvą: Arkangelas Korelis savo koncertą parašė pačioje klasikinės muzikos atsiradimo pradžioje, beveik šimtu metų anksčiau, negu Bethovenas sukūrė savo „Devintąją simfoniją“. Tačiau netgi Korelio laikais Kolonos palikta slapta žinia jau du šimtus metų buvo pralaukusi pirmojo savo skaitytojo.

– Darysiu tai, ką, manimi dėtas, darytum ir tu, – atsakė Polis. – Mes paieškosime ir surasime kitą Frančesko užmintą mįslę.

Tryliktas skyrius

Kai mudu su Džilu, sukorę nemenką kelią nuo automobilių stovėjimo aikštelės iki namų, vos bepavilkdami kojas parsirandame į savo kambarį, pakeliui pastebime, jog Dodo bendrabučio koridoriuose nėra nė gyvos dvasios. Visame pastate tvyro slogi tyla, – mat visi, kas gyvas, išėjo arba į Nuogalių olimpiadą, arba į šventinius Velykų renginius.

Tikėdamasis išgirsti ką nors apie tai, kas įvyko, įsijungiu televizorių. Vietinės televizijos stotys vėlyvosiose vakaro žiniose praneša apie vykstančią Nuogalių olimpiadą, o po pranešimo imamas rodyti ką tik sumontuotas reportažas: ekrane pasirodo Holderio kiemas, o ten, krintančio balto sniego fone, nelyginant į stiklainį įvilioti jonvabaliai, markstydamiesi blaškosi nuogaliai.

Po kiek laiko ekrane vėl pasirodžiusi žinių vedėja paskelbia:

– Nutraukiame žinias, nes norime pranešti apie vieną ypatingą įvykį.

Iš savo miegamojo išlindęs Džilas irgi atskuba pasiklausyti.

– Jau kiek anksčiau pranešėme jums, kad šį vakarą Prinstono universitete šventinių renginių metu įvyko nelaimingas atsitikimas. Liudininkų teigimu, nelaimė atsitiko Dikinson Hole per vieno iš studentų klubo brolijos narių pasirodymą. Įgalioti Prinstono medicinos centro darbuotojai patvirtino, kad vaikinas, – nepatvirtintais duomenimis, šio universiteto studentas, – mirė. Savo pranešime univer-

siteto miestelio policijos nuovados viršininkas Danielis Stautas dar kartą patikino, kad nelaimės aplinkybes tiriantys pareigūnai neatmeta galimybės, jog, cituoju, „yra požymių, leidžiančių šį įvykį kvalifikuoti kaip žmogžudystę“. Kaip tik prieš kelias minutes universiteto administracija išplatino pareiškimą, kuriame prašo studentus pasilikti namuose arba vaikščioti grupelėmis, jei šį vakarą dar būtinai reikia kur nors eiti.

Studijoje esanti pranešėja pasisuka į reportažą apie Nuogalių olimpiadą rengusią savo kolegę ir sako:

– Situacija tikrai sudėtinga, ypač turint omenyje tai, ką prieš kelias minutes matėme vykstant Holder Hole. – Paskui, vėl atsigręžusi į kamerą studijoje, priduria: – Prie šio įvykio dar sugrįšime truputį vėliau.

– Jis mirė? – niekaip negalėdamas tuo patikėti pakartoja Džilas. – Bet man atrodė, kad Čarlis...

Ir jis nutyla per pusę žodžio, taip ir nepabaigęs savo minties.

– Jis buvo universiteto studentas, – pridedu aš.

Po ilgos ir slegiančios tylos Džilas pakelia į mane akis:

– Liaukis, Tomai. Čarlis būtų paskambinęs.

Atremtas į tolimąją kambario sieną, negražiai pakrypęs stovi įrėmintas paveikslas, kurį nupirkau dovanų Keitei jos gimtadienio proga. Priėjęs prie telefono, surenku Tafto darbo kabineto numerį, tuo tarpu Džilas trumpam šmurkšteli į savo miegamąjį, o sugrįžęs paduoda man butelį vyno.

– Kas gi čia dabar? – nustembu.

Institute esantis telefonas skamba ir skamba. Tik niekas taip ir nepakelia ragelio.

Džilas žingteli prie improvizuoto baro, kurį jis įsitaisė kambario kampe, ir grybšteli dvi vyno taures bei kamščiatraukį.

– Man reikia nuleisti garą, – sako jis.

Tafto darbo kabinete telefonu niekas neatsiliepia, tad aš nenoriai padedu ragelį. Kaip tik ketinu pasiguosti Džilui, kad prastai jaučiuosi, bet, vos pažvelgęs į draugą, staiga suvokiu, jog jis atrodo dar prasčiau.

– Kas tau? – klausiu.

Jis pripildo taures. Vieną laikydamas rankoje, kitą ištiesia man, paskui, pakėlęs savąją prie lūpų, šiek tiek gurkšteli.

– Tu irgi paragauk, – pasiūlo Džilas. – Padeda.

– Neatsisakysiu, – priimu jo pasiūlymą, tylomis klausdamas savęs, gal Džilui tiesiog reikia žmogaus, kuris drauge su juo išgertų? Bet vien nuo minties apie vyną mane ima pykinti.

Kadangi Džilas laukia, aš irgi truputį siurbteliu. Jaučiu, kaip tekėdamas žemyn burgundiškasis nudilgina man stemplę, bet Džilą vynas, atrodo, veikia visiškai priešingai. Kuo daugiau jis geria, tuo geriau ima atrodyti.

Aš pastatau taurę ir stumteliu ją tolyn nuo savęs. Ant budėjimo posto kabinos pritvirtinti žibintai lieja gelsvą šviesą, ir aš, žvelgdamas į tos šviesos plotelius, matau žemėn tumulais besiverčiantį sniegą. Džilas greitai ištuština ir antrąją taurę.

– Ramiau, tvardykis, prezidente, – nutaisęs kuo švelnesnį toną bandau jį sustabdyti. – Juk nenori į pokylį ateiti kankinamas pagirių, ar ne?

– Taip, teisingai, – sutinka jis. – Rytoj apie devintą turiu būti maisto ir gėrimo tiekėjo kontoroje. Ak, kodėl nepasakiau jam, kad taip anksti aš net į paskaitą neišsiruošiu.

Jo žodžiai nuskamba kiek šiurkštokai, ir Džilas, atrodo, pabando susitvardyti. Paėmęs nuo žemės distancinio valdymo pultelį, jis sako:

– Pažiūrėkime, gal yra kas nors nauja.

Net trys vietinės televizijos stotys vienu metu transliuoja reportažus iš skirtingų universiteto miestelio vietų, bet kadangi apie mums rūpimą įvykį daugiau informacijos nėra, Džilas atsikelia nuo sofos ir, įdėjęs vaizdo kasetę, ima sukti filmą.

– „Romietiškos atostogos“, – sėsdamasis atgal į savo vietą paaiškina jis. Jo veidas šiek tiek pragiedrėja. Vėl Odri Hepburn. Džilas pastato vyną ant grindų.

Kuo ilgiau žiurime filmą, tuo geriau, – bent mano nuomone, – ima atrodyti Džilas. Kad ir kokios niūrios būtų mane apėmusios mintys, anksčiau ar vėliau vis tiek grįžtu prie Odri. Tiesiog negaliu atplėšti nuo jos akių.

Po valandėlės Džilo žvilgsnis truputį apsiblausia. Tikriausiai vynas jau veikia. Bet kai jis pirštais pasitrina sau kaktą ir keliomis akimirkomis per ilgai įbeda žvilgsnį į savo rankas, suprantu, kad čia kaltas ne tik vynas. Gal Džilas galvoja apie Aną, kuri nutraukė su juo santykius, kol aš svečiavausi namie. Kaip tvirtino Čarlis, juodu išskyrė artėjantys diplominių darbų baigimo terminai ir pasiruošimas pokyliui „Aivi" klube, bet Džilas tiesiog nenorėjo apie tai kalbėti. Ana nuo pat pradžių mums visiems buvo didžiulė mįslė; Džilas niekada neatsivesdavo jos pas mus į kambarį, nors man yra tekę girdėti, jog „Aivi" klube jie visuomet pasirodydavo drauge. Ji buvo pirmoji iš Džilo turėtų merginų, iš balso nesugebėjusi atskirti, kuris iš mūsų atsiliepia telefonu, kartais pamiršdavusi Polio vardą ir niekada nekyšteldavusi galvos į mūsų kambarį, jei žinodavo, kad Džilo ten nėra.

– Ar žinai, kas truputį panaši į Odri Hepburn? – užklupdamas mane iš netyčių staiga klausia Džilas.

– Kas? – susidomiu aš, ir vėl surenku Tafto darbo telefono numerį.

Mano nuostabai Džilas pareiškia:

– Keitė.

– Iš ko sprendi?

– Nė pats nežinau. Šį vakarą aš judu abu stebėjau. Jūs – puiki pora.

Jis ištaria šiuos žodžius tarsi bandydamas save įtikinti, kad pasaulyje yra ir tikrų bei patikimų dalykų. Noriu jam priminti, kad mano ir Keitės kelyje taip pat pasitaiko duobių ir kad jis – tikrai ne vienintelis, kuriam santykiai su mylimąja kelia rūpesčių, bet susilaikau, nes dabar tokiems pokalbiams visai netinkamas metas.

– Ji kaip tik tokia, kokios tau reikia, Tomai, – nesiliauja jis. – Ji *protinga*. Pusės jos pasakytų minčių aš net nesugebu suprasti.

Telefonu ir vėl niekas neatsiliepia, tad man nelieka nieko kita, tik padėti ragelį.

– Kur jis? – pagaliau neištveriu aš.

– Paskambins, – atsidusęs nuramina mane Džilas, stengdamasis nuvyti šalin mintis apie tai, kas galėjo atsitikti. – Ar jau ilgai su Keite draugauji?

– Kitą trečiadienį bus lygiai keturi mėnesiai.

Džilas nieko nesako, tik papurto galvą. Nuo to laiko, kai mudu su Keite susipažinome, jis jau pakeitė tris merginas.

– Ar ji ir yra ta vienintelė? Ar kada nors savęs šito klausei?

Tai pirmas kartas, kai kas nors užduoda man šį klausimą.

– Kartais galvoju apie tai. Norėčiau, kad turėtume vienas kitam daugiau laiko. Be to, man neramu, kas bus kitais metais.

– Tau reiktų išgirsti, kaip ji apie tave kalba. Kai jos pasiklausai, gali pamanyti, kad jūs pažįstami nuo ankstyvos vaikystės.

– Kaip suprasti?

– Kartą „Aivi“ klube, viršutiniame aukšte, ten, kur stovi televizorius, užtikau ją tau įrašinėjančią krepšinio varžybas. Keitė paaiškino, esą tu ir tavo tėvas visuomet eidavote drauge žiūrėti, kaip Mičiganas žaidžia su Ohaju.

Aš net nebuvau prašęs, kad ji man padarytų varžybų vaizdo įrašą. Kol nepradėjome susitikinėti, krepšiniu ji visai nesidomėjo.

– Tau pasisekė, – tarsteli Džilas.

Pritardamas tokiai nuomonei, aš tik linkteliu galva.

Mes dar šiek tiek pasikalbame apie Keitę, o tuomet Džilas grįžta prie savo Odri. Jo veidas šiek tiek pragiedrėja, bet neilgai trukus pastebiu, kad jį vėl užvaldo niūrios mintys. Apie Polį. Apie Aną. Apie būsimą pokylį. Dar po minutėlės jis vėl siekteli butelio. Kaip tik ketinu švelniai priminti draugui, kad jis jau pakankamai išgėrė, tik staiga mano ausis pasiekia iš koridoriaus sklindantis kojų šlepsėjimas. Atsidaro mūsų buto durys, ir tarpduryje, apšviestas balzganos koridoriuje degančios šviesos, pasirodo Čarlis. Jis atrodo prastai. Ant jo marškinių rankogalių matyti kraujo spalvos dėmės.

– Kaip laikaisi? – stodamasis pasiteirauja Džilas.

– Mums reikia pasikalbėti, – gana šiurkščiai mesteli Čarlis.

Džilas išjungia televizoriaus garsą.

Čarlis žingteli prie šaldytuvo ir išsitraukia iš jo butelį mineralinio vandens. Užsivertęs jį kone pusę vienu sykiu iškliukina, o paskui šliūkšteli sau ant rankų ir susidrėkina veidą. Jo žvilgsnis kažin koks neramus. Pagaliau Čarlis prisėda ir sako:

– Vyrukas, kuris nukrito nuo Dikinsono pastato, buvo Bilas Steinas.

– Dieve mano, – sušnabžda Džilas.

– Nieko nesuprantu, – tarsteliu aš ir pajuntu, kaip mane nukrečia šiurpas.

Tačiau Čarlio pasakytus žodžius patvirtina jau pati jo veido išraiška. Dabar jis dar priduria:

– Jis buvo istorijos fakultete, sėdėjo savo darbo kabinete. Kažkas atėjo ir jį nušovė.

– Kas?

– Jie nežino.

– Ką reiškia – „jie nežino"?

Minutėlę įsivyrauja slogi tyla. Paskui Čarlis atsigręžia į mane:

– Kokia žinia buvo Polio pranešimų gaviklyje? Ko iš jo norėjo Bilas Steinas?

– Juk aš tau jau sakiau. Jis norėjo perduoti Poliui savo rastą knygą. Vis dar negaliu patikėti tuo, kas atsitiko, Čarli.

– O daugiau jis nieko nesakė? Kur ketino eiti? Su kuo norėjo susitikti?

Aš papurtau galvą. Bet paskui palengva imu prisiminti, ką bibliotekoje sakė Bilas Steinas, tik aš tuomet jo žodžius palaikiau paranoja: apie tai, kad kažkas nuolat jam skambindavo ir imdavo iš bibliotekos ką tik jo turėtas knygas. Papasakoju viską draugams ir jaučiu, kaip mane sukausto baimė.

– Velniai griebtų, – burbteli Čarlis ir siekteli telefono.

– Ką tu darai? – klausia Džilas.

– Tikriausiai netrukus jus norės apklausti policijos pareigūnai, – sako man Čarlis. – Kur Polis?

– Dieve mano! Iš kur man žinoti, kur Polis? Bet mes jį surasime. Aš nuolat skambinu į institute esantį Tafto darbo kabinetą. Bet ten niekas neatsiliepia.

Čarlis nužvelgia mus aiškiai nekantraudamas.

– Nieko jam neatsitiks, – pareiškia Džilas, ir aš girdžiu, kad dabar jo lūpomis kalba vynas. – Nusiraminkite.

– Aš kalbėjau ne su tavimi, – atkerta Čarlis.

– Gal jis Tafto namuose, – bandau save guosti, – o gal universiteto miestelyje esančiame Tafto darbo kabinete.

– Kai policijai Polio prireiks, jie jį greitai susiras, – kiek įsižeidęs iškošia pro dantis Džilas. – Mums nereikėtų veltis į šį reikalą.

Čarlis akimirksniu atsigręžia į Džilą:

– Du iš mūsų jau dabar yra įsivėlę.

Džilas nusiviepia:

– Liaukis, Čarli. Nuo kada jau tu esi įsivėlęs?

– Ne aš, šūdžiau tu. Tomas ir Polis. „Mes“ – tai šiek tiek daugiau negu tik „tu“.

– Valdyk liežuvį, kai kalbi su manimi. Man jau nusibodo, kad neprašomas kaišioji savo nosį į kitų reikalus.

Čarlis palinksta į priekį, paima ant stalelio stovintį vyno butelį ir sviedžia jį į šiukšliadėžę:

– Jau gana prisilakei.

Akimirksnį aš išsigąstu, kad apgirtęs Džilas nepasakytų ko nors, dėl ko paskui mums visiems bus nemalonu. Bet jis tik perveria Čarlį nuožmiu žvilgsniu, o tuomet pasikelia nuo sofos.

– Jėzau! – suurzgia jis. – Einu į lovą.

Lydimas mano žvilgsnio ir daugiau neprataręs nė žodžio, Džilas įsmunka į savo miegamąjį. Po minutėlės pro jo kambario durų apačią sklidusi šviesa užgęsta.

Praeina dar kelios minutės, bet mums atrodo, kad laikas slenka taip lėtai, tarsi tai būtų ne minutės, o valandos. Vėl pamėginu paskambinti į institutą, bet ir vėl nieko nepešu, tad gana ilgai sėdime su Čarliu svetainėje kaip vandens į burną prisisiurbę. Mano galvoje mintis taip greitai veja mintį, jog beveik nesuspėju suvokti, apie ką jos. Pažvelgiu pro langą, ir į mano sąmonę vėl įsiveržia bibliotekoje girdėtas Bilo Steino balsas: „O tie telefono skambučiai? Atsiliepiu ir... klakt, kažkas padeda ragelį. Vėl pakeliu, ir vėl – klakt“.

Čarlis pagaliau atsistoja. Sieninėje spintoje jis susiranda rankšluostį ir ima tvarkyti savo krepšelį, kuriame laiko asmeninės higienos reikmenis. Paskui tylomis pasuka prie durų, mūvėdamas vienomis trumpikėmis. Vyrams skirtas vonios kambarys yra pačiame koridoriaus gale, ir tarp jo bei mūsų apartamentų esančiuose kambariuose gyvena bent pustuzinis vyresniųjų kursų merginų, bet Čarlis, tarsi jungą sau ant kaklo užsimetęs rankšluostį ir nešinas pilnu asmens higienos reikmenų krepšeliu, nušlepsi koridoriumi.

Vėl klestelėjęs ant sofos atsiverčiu naujausią dienraščio „Daily Princetonian" numerį. Tikėdamasis bent šiek tiek prasiblaškyti, vartau lapus: gal kurio nors puslapio apačioje, kur nugrūdami visų pirmakursių bei antrakursių darbai, įdėta bent viena Keitės daryta nuotrauka? Man visada įdomu, ką ji fotografuoja ir kaip randa temas, kurios, kitų supratimu, visiškai neaktualios, bet būtinai patraukia jos dėmesį. Kai gana ilgai su mergina draugauji, pradedi įsivaizduoti, kad ji į pasaulį žvelgia tavo akimis. Pažvelgęs į Keitės darytas nuotraukas suvoki, kad tai – tik iliuzija, nes jose atsispindi būtent toks pasaulis, kokį mato ji pati.

Neilgai trukus už durų išgirstu kažkokį bruzdesį, matyt, nusiprausęs po dušu grįžta Čarlis. Bet kai besisukdamas spynoje trakšteli raktas, susivokiu, kad čia kažkas kitas. Pagaliau durys atsidaro ir į kambarį įžengia Polis. Jis išblyškęs kaip drobė, o lūpos – net pamėlusios nuo šalčio.

– Ar tau nieko neatsitiko? – susirūpinęs klausiu aš.

Pačiu laiku į kambarį grįžta ir Čarlis.

– Kur buvai? – pasiteirauja jis.

Kol iš nepaprastai susijaudinusio Polio ištraukiame visas smulkmenas, sugaištame penkiolika minučių. Pasirodo, kad išėjęs iš paskaitos jis nuvažiavo į institutą ir tenai esančioje kompiuterių klasėje ieškojo Bilo Steino. Šiam vis nesirodant, pralaukęs maždaug valandą, Polis nusprendė grįžti atgal į bendrabutį. Iš pradžių jis važiavo savo automobiliu, bet iki universiteto miestelio likus maždaug myliai, sustojus prie šviesoforo, mašinos va-

riklis daugiau neužsivedė, tad jam teko eiti pėsčiomis ir klampoti per sniegą.

Visa kita, kas vyko tą vakarą, paties Polio žodžiais tariant, skendėjo migloje. Šiaip taip prisikasęs iki šiaurinės universiteto miestelio dalies, prie istorijos fakultetui priklausančio Dikinso pastato, kur Bilas turėjo savo darbo kabinetą, Polis rado stovinčius kelis policijos automobilius. Pareigūnai uždavė Poliui daugybę klausimų, o paskui nusivežė į medicinos centrą, kad jis patvirtintų mirusiojo tapatybę. Netrukus ligoninėje pasirodė ir Taftas, – jis taip pat identifikavo kūną, – bet nei Taftas, nei Polis nesuspėjo pratarti vienas kitam nė žodžio – pareigūnai juos išskyrė ir vėl nusivedė apklausai. Policininkai norėjo sužinoti, kaip Polis sutarė su Steinu ir Taftu, kada paskutinį kartą matė Bilą ir kur buvo tuo metu, kai įvyko žmogžudystė. Į pateiktus klausimus Polis atsakinėjo lyg apsvaigęs. Pagaliau paprašę, kad neišvyktų iš universiteto miestelio ir pažadėję nuolat palaikyti ryšį, pareigūnai leido jam eiti. Galų gale Polis parsigavo į Dodą, bet kelias minutes stovėjo ant laukujų laiptų, nes norėjo pabūti vienas.

Paskui mes dar aptariame tarp Steino ir mudviejų su Poliu retųjų spaudinių skyriuje vykusį pokalbį, kurį, anot Polio, apklausoje dalyvavę policininkai užsirašė žodis žodin. Kalbėdamas apie Bilą, apie tai, koks sunerimęs bibliotekoje atrodė Steinas, ir apie tai, kad prarado puikų draugą, Polis šiek tiek susijaudina. Aiškiai matyti, kad jis dar nespėjo atsigauti po patirto šoko.

– Tomai, – pagaliau kreipiasi į mane jis, kai atsiduriame mūsų miegamajame. – Ar nepadarytum man paslaugos?

– Aišku, padaryčiau, – atsiliepiu aš, – tik sakyk, ko reikia.

– Noriu paprašyti, kad eitum kartu su manimi.

– Kur? – šiek tiek dvejodamas klausiu.

– Į Meno muziejų.

Mums kalbantis jis persirengia sausais drabužiais.

– Dabar? Bet kurių galų?

Polis ranka pasitrina sau kaktą, šitaip bandydamas numalšinti jį kankinantį galvos skausmą, ir sako:

– Pakeliui tau paaiškinsiu.

Kai grįžtame į svetainę, Čarlis perveria mudu tokiu žvilgsniu, lyg būtume netekę proto.

– Tokiu vėlyvu metu? – nusistebi jis. – Juk muziejus bus uždarytas.

– Aš žinau, ką darau, – nenusileidžia Polis ir pasuka link durų.

Kai Čarlis pamato, kad seku paskui Polį, meta į mane niūrų ir priekaištingą žvilgsnį, bet neprataria nė žodžio.

Meno muziejaus pastatas išsipleikęs per visą netoli Dodo esantį kiemą ir atrodo kaip kokie Viduržemio jūros šalyje pastatyti rūmai. Žvelgiant į fasadinę pusę, pro kur mes prieš kelias valandas ir buvome įėję, tai tiesiog dar vienas neaukštas modernistinio stiliaus statinys, priešais kurį esančioje pievelėje stovi Pikaso skulptūra – paukščių be galo mėgstama maudynių vieta. Bet jei prisiartinsi prie muziejaus pastato iš šono, pamatysi, jog čia modernios architektūros elementai užleidžia vietą senesniesiems: gali pasigrožėti ir gražiais langais su nedidukais romantiškojo stiliaus skliauteliais, ir raudonomis čerpėmis, kyšančiomis iš po ką tik priversto sniego kalnų. Kitaip besiklostant aplinkybėms, čia atsiveriančiu vaizdu būtų galima gėrėtis be galo. Kitaip besiklostant aplinkybėms, tai galėtų būti nuotrauka, kurią padarytų Keitė.

– Ką mes čia veikiame? – dar kartą pasiteirauju aš.

Apsiavęs savo senais darbiniais batais, Polis brenda sniegu, kartu pramindamas man taką.

– Radau tai, kas, Ričardo nuomone, buvo dienoraštyje, – atsiliepia jis.

– Radai brėžinį?

Mano draugas tik papurto galvą ir priduria:

– Kai įeisime į vidų, parodysiu tau, ką radau.

Stengiuosi eiti Polio įspaustomis pėdomis, kad nepermirktų mano kelnių klešnės. Mano žvilgsnis vėl užkliūva už Polio batų.

Tą vasarą, kai baigėme pirmąjį kursą, Polis dirbo muziejaus krovinių sandėliuose: pakraudavo į sunkvežimius iš muziejuje vykusios parodos išvežamus eksponatus arba iškraudavo atvežamus naujus. Anuomet be šių batų jis niekaip negalėjo išsiversti, bet šiandien kiemą nuklojusiame baltutėlaičiame sniege jie palieka nešvarius pėdsakus. Polis atrodo kaip berniukas, įšokęs į vyro batus.

Pagaliau prieiname prie durų, esančių vakariniame muziejaus flygelyje. Prie jų ant sienos matyti nedidukė pagalbinė klaviatūra. Polis surenka kodą, kuriuo naudojosi, kai dar dirbo muziejuje, ir laukia tikėdamasis, kad ši skaičių kombinacija tiks. Anksčiau jis dirbo čia gidu ir vesdavo ekskursijas po muziejų, bet kai gidams pradėjo nemokėti atlyginimų, galų gale jam teko pereiti dirbti į biblioteką, kurioje laikomi diapozityvai.

Didžiai mano nuostabai, durys pypteli ir, švelniai trakštelėjusios, tikrai atsidaro. Mano ausis jau taip pripratusi prie mūsų bendrabučio durų viduramžiškų skląsčių cypimo ir girgždesio, kad šitų pypsėjimų beveik neišgirstu. Polis nuveda mane į nedidelį vestibiulį – patalpą, kurioje veidrodiniu stiklu įstiklintoje kabinoje budi apsaugininkas, ir aš staiga pasijuntu įkliuvęs į spąstus. Kai pasirašome lankytojų registracijos žurnale ir, trumpam prispaudę prie stiklo palaikome savo studentų pažymėjimus, pro toliau esančias duris mums leidžiama įeiti į gidams skirtą biblioteką.

– Ką visa tai reiškia? – vėl klausiu tikėdamasis, kad patekęs į muziejų tokiu vėlyvu metu sužinosiu kai ką labai svarbaus, o ne tiesiog patirsiu dar vieną nutrūktgalvišką nuotykį.

Nepráverdamas burnos, Polis pirštu parodo man ant sienos kabančią vaizdo kamerą.

Gidams skirta biblioteka nepadaro man jokio įspūdžio: čia testovi kelios lentynos, prigrūstos meno istorijos knygų, kurias susinešė patys gidai, norėdami geriau pasiruošti ekskursijoms, o paskui padovanojo bibliotekai. Bet Polis čia nė nestabteli, o iš karto traukia toliau, prie čia pat už kampo esančio lifto. Ant jo stumdomųjų durų kabo didoka lentelė su užrašu: „TIK FA-

KULTETO MOKOMAJAM PERSONALUI, MUZIEJAUS DARBUOTOJAMS IR APSAUGOS TARNYBAI. STUDENTAMS IR GIDAMS BE PALYDOS LIFTU NAUDOTIS DRAUDŽIAMA". Žodžiai „studentams" ir „gidams" pabraukti raudonai.

Bet Polio žvilgsnis nukreiptas visai kitur. Iš kišenės jis išsitraukia raktų ryšulį ir vieną iš jų įkiša į sienoje esančią skylę. Tuomet pasuka raktą į dešinę, ir metalinės lifto durys pasislinkusios atsidaro.

– Iš kur tu gavai šitą raktą?

Polis palydi mane į liftą ir paspaudžia mygtuką.

– Susiorganizavau, kai dar čia dirbau, – paaiškina jis.

Patekus į medioteką, Poliui atsiveria kelias ir į muziejaus archyvus. Jis buvo toks stropus darbuotojas, kad čia jau seniai įgijo visų pasitikėjimą.

– Kur mes einame? – vis nesiliauju klausinėjęs aš.

– Viršun, į patalpą, kur saugomi paveikslai. Ten Vincentas laiko kelis kruopščiai sukomplektuotų skaidrių rinkinius.

Liftas išleidžia mus pačiame viršutiniame muziejaus aukšte. Polis nuveda mane ilgu koridoriumi, nė kreiva akimi nežvilgtelėjęs į paveikslus, kuriuos anksčiau buvo rodęs man gal tuziną kartų, – didžiulę Rubenso drobę, kurioje pavaizduotas rūsčiai antakius suraukęs Jupiteris, ir nebaigtą paveikslą, pavadintą „Sokrato mirtis", kuriame nutapytas filosofas, siekiantis taurės su naudos nuodais. Ir tik mums praeinant pro paveikslus, Kurio atgabentus pademonstruoti muziejaus globėjų surengtoje parodoje, Polio žvilgsnis šiek tiek pagyvėja.

Prieiname prie mediotekos durų ir Polis vėl išsitraukia raktus. Vienas iš jų įkištas į spyną tyliai pasisuka ir mudu žengiame į tamsą.

– Čionai, – sako Polis, mostelėjęs į lentynas, kuriose prikrauta apdulkėjusių dėžių. Visose jose – skaidrių rinkiniai. Kiek toliau, už dar vienų užrakintų durų, nemažoje patalpoje, į kurią man tik kartą yra tekę kyštelti nosį, saugoma dauguma universitetui priklausančių meninių skaidrių rinkinių.

Pagaliau Polis randa tą rinkinį, kurio ieškojo, iš visos jų rietuvės pasiima vieną dėžę ir padeda ją ant priešais esančios lentynos. Ant dėžės šono priklijuota kortelė, ant kurios negrabia ranka užrašyta: „ŽEMĖLAPIAI: ROMA". Nuėmęs dangtį, jis nusineša dėžę į nediduką, bet tuščią patalpos plotelį, esantį prie įėjimo. Iš kitos lentynos Polis ištraukia diaprojektorių, o jo kištuką įjungia į žemai, beveik prie pat grindų, esančią rozetę. Paskui spragteli aparato jungiklis, ir ant priešais esančios sienos pasirodo neryškus paveikslas. Polis pasukinėja objektyvą ir nustato reikiamą ryškumą.

– Na gerai, – sakau aš. – O dabar pagaliau pasakyk, ką mes čia veikiame?

– O jei Ričardas buvo teisus? – tarsi negirdėjęs mano klausimo atsiliepia Polis. – Jei prieš trisdešimt metų Taftas tikrai pavogė iš jo dienoraštį?

– Tikriausiai taip ir buvo. Bet ar šiandien tai svarbu?

Neleisdamas man atsipalaiduoti Polis vėl prabyla:

– Įsivaizduok, kad atsidūrei Tafto kailyje. Ričardas kaip užsuktas kartoja, esą dienoraštis – vienintelis būdas suvokti, kas iš tikro rašoma „Hypnerotomachijoje". Tau atrodo, kad šis koledžo bernelis, vos ne vos gavęs kvalifikacinį meno istorijos laipsnį, tik pučia miglą į akis. Bet paskui pasirodo dar vienas. Šį kartą – mokslininkas.

Paskutiniuosius žodžius Polis ištaria be galo pagarbiai, ir aš suprantu, kad jis turi omenyje mano tėvą.

– Ir staiga apsižiūri, kad esi iš žaidimo išstumtas keistuolis. Abu anie vyrai tvirtina, kad problemą galima išspręsti tik gilinantis į tai, kas rašoma dienoraštyje. Bet tu per tą laiką pats save užspeitei į kampą. Juk daug kartų Ričardui sakei, kad tasai dienoraštis – bevertis, o uosto viršininkas – šarlatanas, ir tiek. O labiausiai pasaulyje tau nepatinka prisipažinti klydus. Tad ką tokiu atveju darytum?

Polis bando įteigti man mintį, kuriai aš ir šiaip esu linkęs pritarti, – kad Vincentas Taftas yra vagis.

– Suprantu, kur tu suki, – atsakau ir čia pat paraginu: – Tęsk savo samprotavimus toliau.

– Taigi tu prisitaikęs pavagi dienoraštį. Bet tau iš to vis tiek jokios naudos, nes tyrinėdamas „Hypnerotomachiją" nuėjai visiškai klaidingu keliu. Kadangi neturi Frančesko paliktų užkoduotų žinių, nežinai, ką su tuo dienoraščiu veikti. Ir kas gi tada belieka?

– Iš kur man žinoti?

– Tik todėl, kad nesugebi suprasti, kas parašyta dienoraštyje, – tarsi neišgirdęs manęs tęsia savo mintį Polis, – išmesti jo, žinoma, nė neketini.

Aš pritariamai linkteliu galva.

– Taigi pasilieki jį. Paslepi kokioje saugioje vietelėje. Pavyzdžiui, savo darbo kabinete esančiame seife.

– Arba namuose, – paslaugiai pasiūlau aš.

– Teisingai. Ir štai po dešimties metų pasirodo tas vaikėzas, kartu su savo draugu kimba tyrinėti „Hypnerotomachijos" ir susilaukia sėkmės. Jam sekasi geriau, nei galėjai tikėtis. Tiesą sakant, jo pasiekimai gerokai pranoksta tuos, kuriais tu pats galėjai pasigirti savo karjeros pradžioje. Vaikėzui pasiseka rasti Frančesko paliktas slaptas žinias.

– Tuomet pradedi manyti, kad dienoraštis vis dėlto gali praversti.

– Būtent.

– Bet vaikėzui nesakai jį turįs, nes jei pasakysi, šis supras, kad jį pavogei.

– Bet įsivaizduokime, – tęsia toliau Polis, ir aš pajuntu, kad jis artėja prie savo samprotavimų kulminacijos, – kad vieną gražią dieną kas nors dienoraštį randa.

– Bilas.

– Taip, – linkteli galvą Polis. – Juk Tafto verčiamas jis padėjo šiam įgyvendinti visokiausius smulkius projektus, tad nuolat lankydavosi ir profesoriaus darbo kabinete, ir jo namuose. Be to, Bilas puikiai suvokė, koks tas dienoraštis vertingas. Jeigu dienoraštis būtų pakliuvęs jam į rankas, jis tikrai nebūtų palikęs jo ten, kur rado.

– Bilas jį būtų atnešęs tau.

– Žinoma. O mes, nieko nelaukę, parodėme jį Ričardui. Ričardas savo ruožtu įsiveržė į paskaitą draskyti Vincentui akių.

– Bet argi Taftas nebūtų iš karto pastebėjęs, kad dingo jo dienoraštis? – šiek tiek abejodamas paklausiau aš.

– Aišku, kad būtų. Jis *turėjo* žinoti, kad dienoraštį paėmė Bilas. Bet kaip, tavo manymu, jis pasijuto patyręs, kad apie tai žino ir Ričardas? Pirmiausia jam tikriausiai šovė į galvą mintis susirasti Bilą.

Dabar aš pagaliau suvokiu, ką Polis nori man pasakyti.

– Tai tu manai, jog baigęs paskaitą jis nuėjo tiesiai į Steino darbo kabinetą?

– Ar Vincentas buvo po paskaitos vykusiame priėmime? – klausimu į klausimą atsako Polis.

Iš pradžių man šis klausimas pasirodo retorinis, bet paskui prisimenu, kad pats Polis priėmime nedalyvavo, – jau buvo išėjęs ieškoti Steino.

– Nemačiau jo, – gūžteliu pečiais.

– Dikinsono pastatas su auditorija, kurioje buvo skaitoma paskaita, sujungtas koridoriumi, – pareiškia jis. – Kad ten patektų, Vincentui net nereikėjo išeiti laukan.

Polis palaukia, kol aš sugromuliuosiu šią jo pasakytą mintį. Tokia galimybė, nelyginant audros debesis, lėtai praplaukia mano sąmone, apkibusi tūkstančiu kitų minčių.

– Tu tikrai manai, kad jį nužudė Taftas? – pagaliau pasiteirauju aš.

Iš diaprojektoriaus metamų šešėlių susiformuoja keistas siluetas, ir akimirksnį man pasirodo, kad tai Epas Langas, po medžiu laidojantis negyvą šunį.

Polis įbeda žvilgsnį į tamsius kontūrus, kuriuos diaprojektorius meta ant sienos.

– Manau, jis galėtų nužudyti.

– Apimtas pykčio?

– Nežinau, – išsiblaškęs tarsteli jis, ir man pasirodo, jog mintyse jis jau yra perkratęs absoliučiai visus galimus scenarijus. –

Klausyk, – staiga atsisuka į mane Polis, – kol institute laukiau Bilo, pradėjau dar kartą atidžiai lapas po lapo skaityti dienoraštį, nenorėdamas praleisti nė vienos vietos, kur minimas Frančeskas.

Ir Polis atverčia tomelį, už kurio priekinio viršelio aplanko užkištos pastabos, jo paties ranka surašytos ant institute grybštelto laiškinio popieriaus lapo.

– Radau vietą, kur uosto viršininkas rūpestingai užrašė nurodymus keliauti tam tikromis kryptimis, juos radęs tarp Frančesko popierių nukopijavo vagis. Genujietis tvirtina tas kryptis buvus nubraižytas ant tuščios popieriaus skiautės ir atrodžiusias kaip tikras jūrų kelias, panašus į tą, kurį buvo sukoręs Frančesko lauktas laivas. Uosto viršininkas mėgino išsiaiškinti, iš kur galėjo atkeliauti tasai paslaptingas krovinys, tik jo atskaitos taškas, žinoma, buvo Genujos uostas.

Taip taręs, Polis ištiesia laiškinio popieriaus lapą, ir aš pamatau, kad jame iš visų pusių aplink pažymėtas keturias pasaulio šalis pripiešta strėlyčių.

– Nurodymai yra tokie, – paaiškina jis. – Jie parašyti lotyniškai. Ten sakoma: „Keturi į pietus, dešimt į rytus, du šiaurėn, šeši į vakarus“. O paskui dar pridėta: „De stadio“.

– O ką reiškia tas „De stadio“?

Polis šypteli:

– Manau, kad būtent čia ir yra visa esmė. Uosto viršininkas tas nuorodas parodė savo pusbroliui, o šis jam paaiškino, kad „De stadio“ – tai matas, kuriuo reikia matuoti nurodytomis kryptimis nueitą kelią. Lotyniškąjį „De stadio“ galima versti žodžiu „stadionų“* ir suprasti, kad visomis tomis kryptimis reikia keliauti nurodytą skaičių stadionų.

– Nieko nesuprantu.

– Stadionas yra Antikos pasaulyje naudotas ilgio matas, sutampantis su Senovės Graikijos olimpinėse žaidynėse vykdavusių bėgimo varžybų trasos ilgiu. Iš čia kilęs ir įprasta reikšme mūsų vartojamas žodis „stadionas“. Vieną stadioną sudaro maždaug

* Stadionas – senovės Graikijoje naudotas ilgio matas. – *Vert. past.*

šeši šimtai pėdų, o mylią – maždaug tarp aštuonių ir dešimties stadionų.

– Tad „keturi į pietus“ reiškia „keturi stadionai į pietus“?

– Paskui dešimt – į rytus, du į šiaurę ir šeši į vakarus. Štai ir visi keturi nurodymai. Ar jie tau nieko neprimena?

O kaipgi! Paskutiniame savo pateiktame galvosūkyje Kolona užsimena apie principą, kurį jis pats vadina „Ketverto taisykle“, galintį skaitytojui padėti nusigauti iki jo slaptosios kriptos. Bet kadangi knygos tekste mums nepavyko rasti nė menkiausių geografinių užuominų, turėjome atsisakyti ir minties ieškoti to paslaptingo statinio.

– Manai, kad tie keturi nurodymai ir yra teisingas atsakymas?

Polis linkteli galvą:

– Bet uosto viršininko užmojai buvo kur kas didesni: jis tikėjosi atskleisiąs tūkstančius mylių besitęsusios kelionės maršrutą. Jei Frančesko nurodyti skaičiai yra stadionai, tuomet laivas negalėjo išplaukti nei iš Prancūzijos, nei iš Nyderlandų. Savo kelionę jis turėjo pradėti maždaug pusmylę į pietryčius nuo Genujos. Uosto viršininkas puikiai suprato, kad taip būti negalėjo.

Mačiau, kad Polis, apsvaigęs nuo ką tik pasiektos pergalės, įsivaizduoja viską atliksiąs geriau už uosto viršininką.

– Vadinasi, tavo nuomone, nurodymuose minimi skaičiai reiškia ką nors kita?

Minutėlę pamąstęs jis sako:

– „De stadio“ galima suprasti kaip „stadionų“, bet tai ne vienintelė galima reikšmė. Lotyniškąjį prielinksnį „de“ galima versti ir „nuo“.

Polis pakelia į mane akis, tarsi laukdamas pagalbos, bet naujas jo pasiūlytas vertimo variantas, nors ir labai gražiai skamba, man, deja, nieko nesako.

– Galbūt atstumai tikrai nurodyti arba matuotini stadionais, – toliau samprotauja jis. – Bet kartu galbūt ir matuoti reikia pradėti *nuo* stadiono. Taigi atskaitos taškas būtų stadionas. Juk žodžių junginys „De stadio“ gali turėti dvi reikšmes: nurodytomis

kryptimis reikia eiti *nuo* realiai egzistuojančio stadiono, o kelią matuoti ilgio vienetu, vadinamu stadionu.

Dabar mes abu sužiūrame į ant sienos matomą Romos miesto žemėlapio projekciją. Mieste pilna antikinių arenų. Kolona šį miestą pažinojo kaip savo penkis pirštus.

– Jei iš tikrųjų taip yra, problema, su kuria susidūrė uosto viršininkas, išsisprendžia savaime, – tęsia savo mintį Polis. – Atmatavus kelis stadionus, vieną šalį nuo kitos skiriančio nuotolio įveikti neįmanoma. Užtat puikiausiai galima keliauti per patį miestą. Anot Plinijaus, 75-aisiais metais po Kristaus Romos miesto sienų perimetras buvo apie trylika mylių, o ploto, kurį jis užėmė, skersmuo – gal dvidešimt penkios ar trisdešimt mylių.

– Manai, kad Kolonos nurodytas kelias galėtų mus atvesti į kriptą? – susidomiu aš.

– Frančeskas kalba apie pastatą, kurio niekam nevalia matyti. Jis nenori, kad kas nors sužinotų, kas yra jo viduje. Tai gali būti vienintelis būdas surasti tą vietą.

Mintimis aš vėl grįžtu į tuos mėnesius, kuriuos abu praleidome spėliodami ir keldami hipotezes. Daug naktų mes prarymojome svarstydami, kodėl Kolona savo kriptą ketina pastatyti už Romos miesto ribų, kažkur miškuose, kad jos negalėtų matyti nei jo giminės, nei draugai, bet mano ir Polio padarytos išvados buvo visiškai skirtingos.

– O jei toji kripta – tai kur kas daugiau, negu mes manėme? – vėl prabyla jis. – O jei pati vieta ir yra didžiausia paslaptis?

– Bet kas gi tuomet yra toje kriptoje? – užduodu aš jau tiek kartų keltą klausimą.

Geras Polio elgesio manieras akimirksniu užgožia susierzinimas:

– Nežinau, Tomai. Šito dar neišsiaiškinau.

– Aš tik norėjau pasiteirauti, ar tu nemanai, kad Kolona būtų...

– ...pasakęs mums, kas yra kriptoje? Žinoma, kad būtų. Bet kad perskaitytum tekstą, einantį per visą antrą knygos pusę, rei-

kia sužinoti paskutinį šifrą, o aš jo negaliu perprasti. Bent jau ne vienas. Tad kol kas laikykimės šito dienoraščio. Gerai?

Aš atlyžtu ir jau nieko daugiau nesakau.

– Taigi, – tęsia toliau Polis, – mums belieka peržiūrėti dar kelis žemėlapius. Atskaitos taškais paeiliui imsime svarbiausius miesto plotus, kur galėjo būti didelės apskritimo pavidalo aikštės, vadinamieji cirkai: Koliziejų, Didįjį cirką ir taip toliau; paskui žygiuosime keturis stadionus į pietus, dešimt – į rytus, du į šiaurę ir šešis į vakarus. Jei ten, kur atsidursime, Kolonos laikais ošė miškas, tą vietą pasižymėsime.

– Gerai, pažiūrėkime, – sutinku aš.

Polis kelis kartus spusteli automatiškai skaidres keičiantį mygtuką, vieną po kito perstumdamas XV ir XVI amžių žemėlapius. Jie truputį primena architektūros statinių karikatūras: pastatų proporcijos visiškai nedera su juos supančia aplinka, o jie patys sugrūsti taip arti vienas kito, jog neįmanoma įvertinti, koks buvo tikrasis juos skyręs atstumas.

– Kaipgi mes atmatuosime savo stadionus tokiame žemėlapyje? – nusivylęs sakau.

Polis man nieko neatsako, tik dar kelis kartus energingai spusteli tą patį rankinio valdymo pultelyje esantį mygtuką. Ant sienos šmėsteli dar trys ar keturi Renesanso laikų žemėlapiai, o po jų staiga pasirodo vienas, braižytas jau mūsų laikais. Jame miestas atrodo panašiai kaip kelionių vadovuose, kuriuos prieš mudviejų kelionę į Vatikaną man buvo davęs tėvas. Aureliano Sienos kontūras šiaurėje, rytuose ir pietuose bei Tiberio upės gysla vakaruose savo forma primena profiliu pasisukusios ir į kitą Italijos dalį žvelgiančios senyvos moters veidą. San Lorenco bažnyčia, kur Kolonai įsakius buvo nudaigoti du vyrai, tarsi zvimbianti musė pakibusi tiesiai virš senės nosies išlinkio.

– Šio žemėlapio mastelis kaip tik toks, kokio mums reikia, – sako Polis, pirštu baksteldamas į viršutinį kairįjį kampą. Čia išilgai tiesios linijos atmatuoti aštuoni stadionai ir pažymėta: „Senovinė romėnų mylia“.

Priėjęs prie sienos, kur matyti žemėlapis, jis prideda delną prie mastelio. Nuo delno apačios iki didžiojo piršto galiuko kaip tik susidaro aštuoni pilni stadionai.

– Pradėkime nuo Koliziejaus, – sako Polis ir, atsiklaupęs ant grindų, uždeda ranką ant pačiame žemėlapio centre matomos tamsios ovalo formos dėmės, esančios prie pat senės skruosto. – Keturi į pietus, – vėl tarsteli jis, pasukdamas delną žemyn, – ir dešimt į rytus. – Jis atmatuoja visą delno ilgį į dešinę, o paskui dar prideda pusę smiliaus. – Dabar du į šiaurę ir šeši į vakarus.

Kai Polis baigia savo darbą, jo pirštų galai atsiduria plotelyje, kuris žemėlapyje įvardytas kaip Celijaus kalva.

– Manai, kad kripta čia? – paklausiu aš.

– Ne, ne čia, – nusivylęs burbteli jis ir, bakstelėjęs į tamsų žemėlapyje nupieštą ratą, esantį šiek tiek į pietryčius nuo ką tik jo nustatytos vietos, paaiškina: – Štai čia yra bažnyčia. Šventojo Stefano Rotondo bažnyčia.

Paskui slysteli pirštu į šiaurės rytus:

– Čia dar viena, Keturių Palaimintųjų bažnyčia. O štai čia, – patraukia jis pirštą šiek tiek į pietryčius, – Šventojo Jono Laterániečio bažnyčia, kur iki keturioliktojo amžiaus gyveno popiežiai. Frančeskas negalėjo statyti savo kriptos čia, vos už ketvirčio mylios nuo trijų kitų bažnyčių. Tai neįmanoma.

Ir jis vėl viską pradeda nuo pradžių.

– Flaminijaus cirkas, – tarsi pats sau sako jis. – Šis žemėlapis senas. Manau, kad Gatis Flaminijaus cirką buvo stumtelėjęs šiek tiek į šitą pusę. – Jis perkelia pirštą arčiau upės ir vėl pakartoja kelią taip, kaip nurodyta dienoraštyje.

– O čia? Ar ši vieta tinka, ar netinka? – pasiteirauju žvelgdamas į virš Palatino Kalvos uždengtą plotelį.

– Netinka, – susiraukęs burbteli Polis. – Dabar esame beveik prie pat Šventojo Teodoro.

– Kitaip sakant, prie dar vienos bažnyčios, ar ne?

Jis linkteli.

– Bet ar esi tikras, kad Kolona jokiu būdu nenorėjo statyti kriptos netoli bažnyčios?

Jis perveria mane tokiu žvilgsniu, tarsi aš būčiau pamiršęs pagrindinę žaidimo taisyklę:

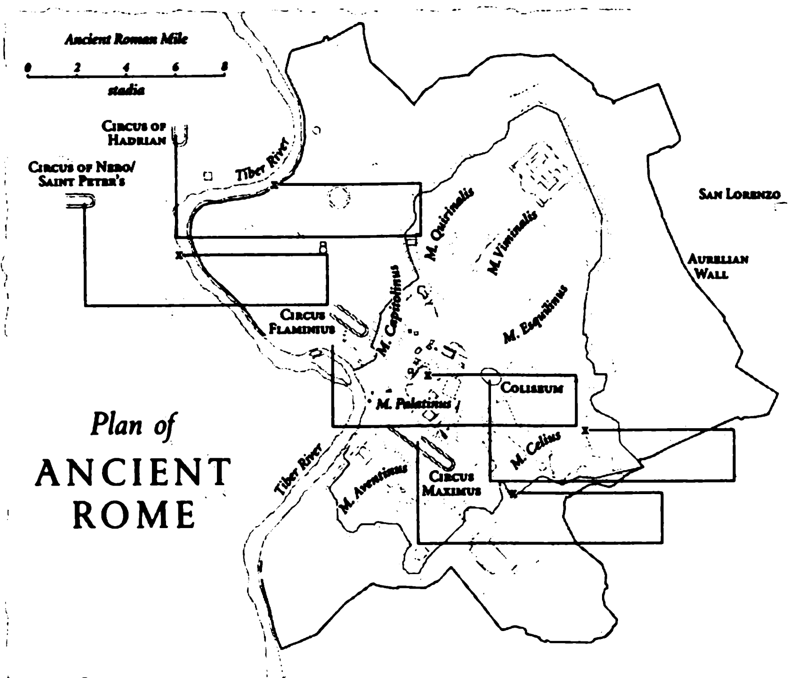
– Kiekvienoje Frančesko perduodamoje žinioje užsimenama, kad jis siaubingai bijo būti sučiuptas fanatikų. Kitaip sakant, „Dievo žmonių“. O kaipgi tu siūlai suprasti šį teksto fragmentą?

Vis labiau nekantraudamas Polis pabando dar du kartus, atskaitos taškais pasirinkdamas Adriano cirką ir senąjį Nerono cirką, šiauriau kurio vėliau iškilo Vatikanas, bet abiem atvejais dvidešimt dviejų stadionų perimetrą turinti linija, nubrėžusi stačiakampį, baigiasi, galima sakyti, Tibro vilnyse.

– Juk šiame žemėlapyje stadionų pilna visur. Kodėl mums pirmiausia nepagalvojus, kur galėtų būti kripta, o paskui pamatuoti, ar dienoraštyje nurodytas kelias nesibaigs kuriame nors iš stadionų? – pagaliau pasiūlau savo sprendimą.

Polis minutėlę susimąsto, o paskui pareiškia:

– Man reikia žvilgtelti į kitus savo atlasus, kuriuos laikau „Aivi“ klube.

– Mes galėtume čia sugrįžti ir rytoj.

Polio optimizmas sparčiai senka. Jis dar kartą atidžiai pažvelgia į žemėlapį, o tuomet linkteli, pritardamas mano pasiūlymui. Kolona ir vėl jį nugalėjo. Kolona pergudravo net ir tokią seną lapę, kaip uosto viršininkas.

– Ką veiksime dabar?

Polis užsisega paltą, išjungia diaprojektorių ir sako:

– Noriu nusileisti į biblioteką ir užmesti akį į Bilo darbo stalą.

Taip taręs, jis nuneša aparatą atgal į lentyną, stengdamasis viską palikti taip, kaip rado čia atėjęs.

– Kam tau to reikia? – pasidomiu aš.

– Gal man pavyks tenai rasti kokių nors dienoraštyje buvusių dokumentų. Ričardas primygtinai tvirtina, esą dienoraštyje buvęs sulankstytas ir įdėtas kažkoks brėžinys.

Polis atidaro duris, išleidžia mane pirmą ir, prieš uždarydamas jas, dar kartą apžvelgia patalpą.

– Ar turi raktą nuo bibliotekos durų? – klausiu.

Jis tik papurto galvą:

– Ne, bet Bilas pasakė man kodą, kurį žinodamas galiu patekti į laiptinę.

Mudu vėl įsmunkame į tamsą, ir Polis nusiveda mane koridoriumi. Tolumoje žybčioja apsauginiai oranžiniai žiburėliai, tarsi kažkur ten, visiškoje tamsoje, skristų lėktuvai. Pagaliau pasiekiame laiptinės duris. Žemiau jų rankenos pritvirtinta dėžutė, ant kurios matyti penki skaičiais pažymėti mygtukai. Polis akimirką susikaupia, o paskui greitai surenka slaptą skaičių kombinaciją. Jis laiko ranką uždėjęs ant durų rankenos, ir kai trakštelėjusi spyna atsirakina, mes abu sustingstame iš siaubo. Aplinkui visiškai tylu ir mes aiškiai girdime, kaip kažkas sklaido popierius.

Keturioliktas skyrius

– Eime, – vos girdimai, beveik vien lūpomis, paraginu Polį ir alkūne švelniai stumteliu jį bibliotekos durų link.

Apsauginio stiklo plokštelė durų įsprūdoje atrodo tarsi nedidelis langelis, ir pro jį mes atsargiai dirstelime, kas dedasi patalpoje.

Per vieną iš asmeniniam naudojimui skirtų stalų kaip tik slenka šešėlis. Ant stalo viršaus šokinėja žibintuvėlio metamas šviesos spindulys. Man pasiseka įžiūrėti ranką, lendančią į vieną iš stalčių.

– Čia Bilo darbo stalas, – sušnabžda Polis.

Jo balsas pasklinda po visą laiptinę. Žibintuvėlio spindulys akimirksniu sustingsta, paskui ima artintis prie mūsų.

Trūkteliu Polį nuo langelio, ir mudu pasilenkę apmirštame.

– Kas ten galėtų būti? – vos girdimai klausiu aš.

– Nežinau, tamsoje negalėjau įžiūrėti.

Mudu laukiame įtempę ausis, ar neišgirsime artėjančių žingsnių. Kai jie ima tolti, aš pro langelį vėl žvilgteliu į salę. Šį kartą viduje visiškai tuščia.

Polis stumteli ir atidaro duris. Per visą patalpą driekiasi ilgi knygų lentynų metami šešėliai. Nuo į šiaurę išeinančių didžiulių langų stiklo atsispindi mėnulio šviesa. Steino rašomojo stalo stalčiai taip ir liko ištraukti.

– Ar čia yra ir kitas išėjimas? – šnipšteliu, kai prieiname prie Bilo stalo.

Polis linkteli galva ir nukreipia pirštą ton pusėn, kur matyti ilga eilė lubas siekiančių lentynų.

Staiga vėl išgirstame žingsnius: šį kartą kažkas šlepsi prie išėjimo, ir čia pat kažin kas trakšteli. Durys nesmarkiai trinkteli ir užsidaro.

Aš metuosi ten, iš kur atsklido garsas.

– Ką darai? – išsigandęs sušnypščia Polis ir rankos mostu duoda man ženklą grįžti atgal prie stalo.

Pro duryse esantį apsauginį stiklą įdėmiai nužvelgiu laiptinę, bet nieko negaliu įžiūrėti.

Pakreipęs savo žibintuvėlį taip, kad nuožulniai krintantis spindulys apšviestų krūvas netvarkingai sumestų užrašų bei laiškų, Polis tuoj pat ima knistis po Steino popierius. Paskui jis man parodo stalčių, kuris buvo užrakintas, bet mūsų užkluptas įsibrovėlis jį išlaužė. Tame stalčiuje buvę aplankai dabar ištraukti ir paskleisti ant stalo. Popieriaus lapų kampai užsiraitę, kaip neprižiūrimos pievelės žolė. Pasirodo, jog kiekvienam istorijos katedros profesoriui Bilas buvo paskyręs po segtuvą.

REKOMENDACIJA: KATEDROS VEDĖJAS VORTINGTONAS
REK. (A–M): BAUMAS, KARTERIS, GODFRĖJUS, LY
REK. (N–Z): NJUMANAS, ROSINIS, SAKLERIS, VORTINGTONAS (VEDĖJAS)
REK. (KITOS KATEDROS): KONERIS, DELFOSAS, LUTKĖ, MEISONAS, KVINAS
SENI LAIŠKAI: HARGREIVAS/VILJAMSAS, OKSFORDAS
SENI LAIŠKAI: EIPELTONAS, HARVARDAS

Man tos pavardės nieko nesako, bet Polis prie tų segtuvų lipte prilimpa.

– Ar kas nors ne taip? – susidomiu aš.

Nukreipęs žibintuvėlį žemyn, Polis perbėga stalo viršumi:

– Kuriam galui jam reikėjo visų šitų rekomendacijų?

Čia pat guli dar du atversti aplankai. Ant vieno užrašyta: „REKOMENDACIJOS/LAIŠKAI: TAFTAS“, ant kito – „ĮTAKOS SVERTAI/ VADOVAVIMAS“.

Tafto rašytas laiškas nustumtas į šoną ir užkištas pačiame tolimiausiame aplanko kampe. Užsismaukęs savo marškinių rankovę ant pirštų, kad nepaliktų atspaudų, Polis ištraukia laišką ir ima skaityti.

„Viljamas Steinas yra gabus ir sumanus jaunuolis. Mano vadovaujamas jis dirbo penkerius metus ir daugiausia padėjo tvarkyti administracinius bei kanceliarinius reikalus. Esu įsitikinęs, jog kad ir kur jis dirbs, su panašiu darbu puikiausiai susidoros.“

– Dieve mano, – sušnabžda Polis. – Kaip šlykščiai Vincentas jį išnaudojo. – Jis vėl įbeda akis į dokumentą, o po minutėlės priduria: – Pasiskaičius gali pagalvoti, kad Bilas – paprasčiausia sekretorė.

Kai Polis ištiesina užsilenkusį lapo kampą, pasirodo, kad rekomendacija buvo parašyta prieš mėnesį. Jis pakelia lapą arčiau prie veido, norėdamas perskaityti ranka brūkštelėtą prierašą:

„Bilai, nepaisant visko, rašau tau šią rekomendaciją. Nors tu to nenusipelnei. Vincentas.“

– Šunsnukis... – burbteli Polis. – Bilas bandė nuo tavęs pabėgti.

Paskui jis nukreipia žibintuvėlio spindulį į aplanką, ant kurio užrašyta: „ĮTAKOS SVERTAI/ VADOVAVIMAS“. Ant viršaus guli pluoštas Steino laiškų juodraščių, rašytų ir taisytų keliais skirtingais rašikliais. Juose matyti daug įterptų ir išbrauktų eilučių, tad gana sunku susigaudyti, kas ten parašyta. Poliui beskaitant tuos laiškus pastebiu, kaip jo rankoje esantis žibintuvėlis ima virpėti.

„Pone Donai Hargreivai, – prasideda pirmasis laiškas, – malonu Jums pranešti, kad mano pradėtas knygos „Hypnerotomachia Poliphili“ tyrinėjimas *baigtas** artėja prie pabaigos. Balandžio pabaigoje, o gal ir kiek anksčiau, jau bus galima susipažinti su jo rezultatais. Užtikrinu Jus, kad jų tikrai verta palaukti. Kadangi

* Išbraukta. – *Vert. past.*

sausio 17-ąją parašęs Jums laišką daugiau negavau jokių žinių nei iš Jūsų, nei iš pono Viljamso, prašyčiau patvirtinti, kad vis dar turiu galimybių Jūsų katedroje užimti *dėstytojo** vietą, apie kurią esame kalbėję. Aš pats širdimi linkstu prie Oksfordo, bet kai mano darbas jau bus išspausdintas, galiu neatsispirti ir kitų universitetų pasiūlymams."

Polis paima kitą lapą. Dabar jau aiškiai girdžiu, kaip jo kvėpavimas padažnėja.

„Pone katedros vedėjau Eipeltonai, rašau jums, nes noriu pranešti geras naujienas. Mano darbas apie „Hypnerotomachiją" sėkmingai artėja prie pabaigos. *Kaip ir žadėjau***, Jo rezultatai ateinančiais, o gal jau ir šiais metais, be abejonės, aptemdys tiek Renesanso epochą tyrinėjančių, tiek visų kitų istorikų darbus. Tačiau, prieš publikuodamas savo darbo rezultatus, norėčiau gauti Jūsų patikinimą, kad gausiu Jūsų žadėtą profesoriaus asistento vietą. Aš pats širdimi linkstu prie Harvardo, bet kai mano darbas bus publikuotas, galiu nesugebėti atsispirti ir kitų universitetų pasiūlymams."

Tuos laiškus Polis permeta akimis antrą, paskui – ir trečią kartą.

– Jis ketino pasisavinti iš manęs diplominį darbą, – vos girdimai sušnabžda jis ir, atbulomis žingtelėjęs nuo stalo, atsiremia į sieną.

– Bet argi tai įmanoma?

– Galbūt jis sumetė, kad niekas nepatikės, jog magistro kvalifikacinio laipsnio siekiantis studentas galėtų parašyti tokį darbą.

Aš dar kartą peržvelgiu laišką ir klausiu:

– Kada jis pasisiūlė perspausdinsiąs tavo diplominio darbo tekstą?

– Kažkada praeitą mėnesį.

– Ar jis norėjo taip ilgai laikyti tekstą pats?

---

* Išbraukta. – *Vert. past.*

** Išbraukta. – *Vert. past.*

Polis tik perveria mane rūsčiu žvilgsniu ir mosteli ranka į stalą:

– Juk pats matai. Tiems žmonėms jis rašinėja jau nuo sausio.

Kai į Oksfordo ir Harvardo universitetus siųsti laiškai vėl šlepteli ant stalo, iš po jų kyšteli dar vieno laiško kampelis. Atpažinęs institute matytą laiškinį popierių, Polis tą lapą išsitraukia.

„Ričardai, – rašoma čia, – tikiuosi, kad šis laiškas pasieks Jus sveiką ir gyvą. Kas žino, gal Italijoje Jums sekėsi kur kas geriau, negu Niujorke. O jei ne, tuomet mes abu suprantame, į kokią padėtį esate pakliuvęs. Taip pat mudu puikiausiai pažįstame Vincentą. Manau, neapsiriksiu sakydamas, jog tas žmogus turi savo planų ir, kad ir kokie būtų tyrinėjimo rezultatai, jis sugebės jais tinkamai pasinaudoti. Todėl norėčiau Jums kai ką pasiūlyti. Tyrinėjant „Hypnerotomachiją" darbo pakaks mums abiem, tad man kilo mintis, kad galėtume tą darbą pasidalyti. Tikiuosi, jog mano pasiūlymas bus priimtinas ir Jums, ir man. Prašyčiau kuo greičiau man atsakyti, kad galėtume viską aptarti. Taip pat palikite man savo telefono numerius Florencijoje bei Romoje, – toje šalyje paštu negalima pasitikėti, o aš norėčiau viską išsiaiškinti kuo greičiau. Bilas."

Atsakymas, parašytas kitu rašikliu ir kita ranka, buvo brūkšteltas čia pat, laiško apačioje, ir nusiųstas atgal. Čia užrašyti du telefono numeriai, prie vieno pridėta raidė „F", prie kito – „R". Paskui dar paskubomis pakeverzota: „Atsakau skubiai, kaip ir prašėte. Paskambinkite man po darbo valandų, Italijos laiku. O kaipgi Polis? Ričardas".

Poliui net žadą užima. Jis vėl ima knistis po popierius, bet daugiau nieko įdomaus neranda. Kai pamėginu jį paguosti, jis tik numoja ranka, leisdamas suprasti, kad atstočiau.

– Turime viską papasakoti dekanui, – pagaliau pasiūlau aš.

– O ką mes jam papasakosime? Gal pasigirsime, kad aukštyn kojomis pervertėme visą Bilo korespondenciją?

Staiga priešais mus esančia siena slysteli ryškus šviesos spindulys, o didžiulius bibliotekos langus beveik tuo pat metu apšviečia pulsuojančios spalvotos švieselės. Į priešais muziejaus fasadą

esantį kiemą įlėkęs policijos automobilis staiga sustoja ir išjungia sireną. Iš jo išlipa du pareigūnai. Vos užgęsta raudonos bei mėlynos švieselės, pasirodo ir antrasis budintis ekipažas, ir prie savo kolegų prisideda dar du policininkai.

– Kažkas turėjo jiems pranešti, kad mes čia, – sakau aš.

Drebančioje rankoje Polis tebelaiko lapą, kuriame Kurio ranka brūkštelėtas atsakymas Bilui. Jis stovi kaip įkaltas ir abejingai stebi, kaip tamsios žmonių figūros nuskuba prie pagrindinio muziejaus įėjimo.

– Dinkime iš čia, – trūkteliu jį už rankovės prie knygų lentynų, už kurių yra užpakalinis išėjimas.

Staiga triukšmingai atsidaro bibliotekos durys, ir žibintuvėlio spindulys ima nuosekliai šukuoti visą patalpą. Mudu pritūpiame ir susigūžiame kampe. Salėje pasirodo du pareigūnai.

– Čionai, – tarsteli vienas iš jų, mosteldamas mūsų pusėn.

Sugriebęs rankeną užgulu užpakalines duris ir jas atidarau. Kai pirmasis policininkas ima artėti prie mūsų, Polis neria į koridorių. Aš išropoju iš bibliotekos keturiomis ir tik tada vėl pašoku ant kojų. Mes sėliname atsisukę nugaromis į sieną, Polis parodo kelią iki laiptų, ir mes nudundame žemyn į pirmąjį aukštą. Bet vos tik atsiduriame erdviame pirmojo aukšto vestibiulyje, pastebiu, kaip šalia mūsų siena jau šliaužia žibintuvėlio spindulys.

– Laiptais žemyn, – sukomanduoja Polis. – Ten yra tarnybinis liftas.

Pasiekiame muziejaus salę, skirtą Azijos šalių menui. Sustatytos už vaiduokliškų stendų sienų stovi skulptūros bei vazos. Stiklinėse parodoms skirtose vitrinose, greta nuo antkapių nuimtų statulėlių, sumesti į krūveles guli pusiau išvynioti kinietiškų rankraščių ritinėliai. Visa patalpa apšviesta blausia tamsžalia šviesa.

– Čia, – išgirdęs artėjančius žingsnius paragina mane Polis.

Jis nuveda mane už kampo, kur koridorius baigiasi, o vienintelis kelias, kuriuo galima iš čia ištrūkti, yra didelės metalinės tarnybinio lifto durys.

Pareigūnų balsai girdėti vis aiškiau. Laiptų apačioje galiu įžiūrėti stovinčius du policininkus, tamsoje bandančius susiorientuoti, kur reikia eiti. Staiga visą koridorių apšviečia ryški šviesa.

– Radome, kur įjungti lempas... – pasigirsta trečiojo pareigūno balsas.

Polis kyšteli raktą į sienoje esančią angą. Kai lifto durys pasislenka, jis įtempia mane vidun. Artėjančių policininkų žingsnių kruša vis stiprėja.

– Nagi, greičiau, greičiau... – nekantrauja Polis.

Tačiau lifto durys lieka atdaros. Vieną akimirksnį man dingteli mintis, kad policija bus išjungusi liftui reikalingą elektros srovę. Ir kaip tik tuomet, kai iš už kampo pasirodo pirmasis pareigūnas, tarnybinio lifto durys pagaliau užsidaro. Prišokęs policininkas dar bando daužyti kumščiu į metalines duris, bet liftas pajuda ir beldimas liaujasi.

– Kur mes važiuojame? – pasiteirauju aš.

– Į krovinių sandėlius, – sunkiai atgaudamas kvapą tarsteli Polis.

Mes įžengiame į patalpą, kuri iš pažiūros atrodo kaip vestibiulis, ir Polis užgulęs čia pat atidaro duris, vedančias į milžiniško dydžio šaltą sandėlį. Truputį palaukiu, kol mano akys pripras prie tamsos. Priešais mus dunkso didžiulės krovimo platformos durys. Lauke pučiantis vėjas, atrodo, visai čia pat, – nuo jo virpa metalinės sandėlio stogo plokštės. Mintyse girdžiu, kaip laiptais žemyn dunda mus persekiojančių policininkų žingsniai, bet iš tikro per storas sunkias duris nieko neįmanoma girdėti.

Polis metasi prie jungiklio. Jis pasuka rankeną, pasigirsta variklio ūžesys, ir įtraukiamos krovimo platformos durys ima kilti aukštyn.

– Dabar pakaks, – tarsteliu aš, kai tik tarpas tarp grindų ir durų apačios pasidaro toks didelis, kad, atsigulę ant nugaros, mes abu galime pralįsti.

Bet Polis tik papurto galvą, ir durys kyla aukštyn.

– Ką gi tu čia darai? – sunerimstu aš.

Spraga tarp grindų ir durų apačios didėja tol, kol mums prieš akis atsiveria visa pietinės universiteto miestelio dalies panorama. Akimirką aš stabteliu, negalėdamas atsispirti pagundai ir pasigėrėti, koks gražus ir tuščias mūsų miestelis.

Staiga variklį valdančią svirtį Polis trūkteli į priešingą pusę, ir durys ima leistis žemyn.

– Lįsk! – surinka jis.

Nuo sienos jis puola prie atdarų krovimo platformos durų, o aš tuo tarpu grabinėju žemę, bandydamas atsigulti ant nugaros. Staiga Polis mane aplenkia. Jis persirita po beužsidarančiomis durimis, o mane spėja ištraukti beveik tuo pačiu metu, kai durų apačia vėl dunksteli į grindis.

Vis dar negalėdamas atgauti kvapo atsistoju. Bet kai žingteliu, ketindamas patraukti Dodo link, Polis mane sulaiko.

– Jie pamatys mus nuo laiptų viršaus, – jis pirštu parodo į vakarus išeinančius muziejaus pastato langus, o paskui, atidžiai apžvelgęs kelią į rytus, priduria: – Čionai.

– Ar tau nieko neatsitiko? – klausiu sekdamas paskui draugą.

Jis tik papurto galvą, ir mudu sunkiais žingsniais einame į naktį, kuo toliau nuo savo nuomojamo buto ir nuo policininkų akių. Jaučiu, kaip už striukės apykaklės įsigavęs vėjas džiovina man prakaito išpiltą sprandą. Pažvelgęs atgal matau, jog tamsoje jau beveik negalima įžiūrėti nei Dodo, nei Braun Holo, nei jokio kito bendrabučio. Nakties tamsa apgaubė visus universiteto miestelio kampelius. Tik Meno muziejaus languose tebeplieskia šviesa.

Toliau traukiame į rytus Prospekt Gardensu, – nuostabiai gražiu botanikos parku, esančiu pačioje universiteto miestelio širdyje. Gležni ankstyvą pavasarį pasodinti daigeliai priplakti prie žemės plonyčio, beveik nematomo sniego sluoksnelio, o virš jų, tarsi angelai sargai, siūruoja amerikietiškasis bukas ir Libano kedras, ištiesę į šonus šakas, kad sulaikytų iš dangaus krintantį sniegą.

Vienoje iš šoninių gatvelių pasirodo budintis policijos automobilis, ir mudu paspartiname žingsnį.

Mano mintys šokinėja ir trūkčioja, o protas įtemptai dirba, stengdamasis suvokti, ką mudu visai neseniai matėme. Galbūt prie Steino darbo stalo mes tikrai užklupome Taftą, besiknaisiojantį po jam rūpimus popierius ir besistengiantį panaikinti visus įrodymus, liudijančius, kokie buvo jo ir Bilo santykiai. Policiją ant mūsų tikriausiai irgi užleido jis. Pakeliu galvą ir žvilgteliu į Polį, klausdamas savęs, ar ir jam nebus kilusi ta pati mintis, bet jo žvilgsnis visiškai apsiblausęs.

Tolumoje dunksančiame naujajame muzikos fakulteto pastate dar dega šviesa.

– Galėtume trumpam užsukti, – pasiūlau.

– Kur?

– Į pusrūsyje esančius pratybų kambarius. Palauktume, kol viskas nurims.

Kai prisiartiname, mūsų ausis pasiekia padriki muzikos garsai. Nakvinėti mėgstantys muzikantai susirenka Vulvorfe, kad niekieno netrukdomi galėtų parepetuoti. Kitame Prospekt Gardenso gale, taškydamas ant šaligatvio su akmens druska sumišusią sniego pliurzą, prašliaužia dar vienas budintis policijos automobilis. Nors esu pavargęs, prisiverčiu žingsniuoti greičiau.

Pastatas Vulvorfe buvo baigtas visai neseniai, ir tai, ką mes išvydome nuėmus jį supusius pastolius, buvo be galo keistas statinys: iš išorės jis atrodė kaip tikra tvirtovė, o iš vidaus – stikliškas, veik permatomas ir trapus. Jo atriumas nelyginant upė vingiuoja per muzikos biblioteką ir auditorijas, esančias pirmame aukšte, o paskui ima kilti aukštyn, kol pagaliau ketvirtame aukšte pasiekia stoglangius. Kliūdamas už pastato kampų, gūdžiai stūgauja vėjas. Perbraukęs savo studento pažymėjimą per elektroninį skaitytuvą Polis atsirakina duris, paskui palaiko jas, kad galėčiau įeiti ir aš.

– Kur reikia eiti? – pasiteirauja jis.

Nuvedu jį prie artimiausios laiptinės. Atidarius šį pastatą mes su Džilu čia jau buvome užsukę dukart ir abu kartus – šeštadienio vakarą, kai nebuvo ką veikti, ir mudu jau buvome gerokai įčiupę

į kuodą. Kadaise Džilo tėvo antroji žmona užsispyrė, kad jis išmoktų groti ką nors iš Djuko Elingtono repertuaro, panašiai kaip mano tėvas reikalavo iš manęs, kad išmokčiau kokį nors Arkangelo Korelio kūrinį. Drauge sudėjus, mudu su Džilu praktikavomės aštuonerius metus, tik parodyti, deja, nelabai ką turėjome. Laikydami rankose po butelį, mudu stūksendavome jais į seno kabinetinio fortepijono viršų, ir Džilas užkriokdavo: „Trau-kinys...", „La Fo-lia", – subliaudavau aš, ir mudu toliau apsimesdavome darą tai, ko nė vienas iš mūsų taip ir neišmoko.

Žingsniuodami pusrūsio aukšto koridoriumi, mes su Poliu įsitikiname, jog skamba tik vienas vienintelis pianinas. Toliau esančiame pratybų kambaryje kažkas groja „Mėlynąją rapsodiją". Mudu įsmunkame į nedidelę studiją garsui nepralaidžiomis sienomis, ir Polis, prasispraudęs pro šalia sienos stovintį pianiną, klesteli ant sukamosios kėdės. Jo žvilgsnis nuslysta instrumento klavišais, kurie jam atrodo tokie pat paslaptingi, kaip ir kompiuterio klaviatūra, bet prie jų neprisiliečia. Mums virš galvos šviečianti lempa kelis kartus mirkteli ir užgęsta. Bet mums vis vien.

– Niekaip negaliu tuo patikėti, – sunkiai atsidusęs vėl pradeda pokalbį jis.

– Kodėl jie šitaip elgėsi? – paklausiu.

Polis perbraukia smiliumi per pianino klavišą, pakrapšto juodmedį, iš kurio šis padarytas. Atrodo, kad mano klausimą jis praleido pro ausis, tad aš jį dar kartą pakartoju.

– Ką nori man tuo pasakyti, Tomai?

– Gal kaip tik todėl Steinas taip veržėsi tau padėti?

– Kada? Šiandien, kai atnešė dienoraštį?

– Ne, prieš kelis mėnesius.

– Tada, kai tu atsisakei toliau tyrinėti „Hypnerotomachiją"?

Ši įvykių chronologija – man tikras smūgis, skaudi užuomina, kad Steinas į tyrimą buvo įtrauktas tik todėl, kad aš atsisakiau padėti.

– Manai, kad dėl visko kaltas aš?

– Ne, – tyliai tarsteli Polis. – Aišku, kad ne.

Tačiau nebylus priekaištas tiesiog plevena ore. Šiandien pamatęs Romos žemėlapį ir uosto viršininko dienoraštį vėl prisiminiau, ko aš atsisakiau, kaip toli buvome pažengę į priekį prieš man nutraukiant bendradarbiavimą ir kaip man tas darbas patiko. Nuleidžiu akis ir pažvelgiu į savo sunertas ir ant kelių gulinčias rankas. Būtent mano tėvas visuomet tvirtino, jog mano rankos – nemiklios. Penkerius metus išsėdėjau muzikos pamokose ir neišmokau pakenčiamai sugroti nė vienos Korelio sonatos. Štai tuomet tėvas ėmė skatinti mane žaisti krepšinį.

„Stiprus atima iš silpno, Tomai, bet gudrus atima iš stipraus."

– Gal parašyti Kuriui kokį raštelį? – sakau, įbedęs žvilgsnį į pianino nugarėlę. Toje pianino pusėje, kuri paprastai būna atsukta į sieną, medis nešlifuotas ir nepoliruotas. Akimirksniu man šauna mintis, jog tai juokingas taupumas, panašus į taupumą profesoriaus, kuris nesišukuoja ant pakaušio esančių plaukų, nes žiūrėdamas į save veidrodyje, šiaip ar taip, jų nemato. Būtent šitaip elgdavosi mano tėvas. Man visuomet atrodė, jog tai – charakterio trūkumas, neleidžiantis pamatyti tinkamos perspektyvos, yda, būdinga tiems, kurie į pasaulį sugeba žvelgti tik iš vieno vienintelio požiūrio taško. Nesušukuotus jo plaukus studentai turėjo pastebėti taip pat dažnai, kaip ir aš. Kaskart, kai jis atsisukdavo į auditoriją nugara.

– Ričardas niekada nebūtų bandęs iš manęs ko nors atimti, – atsiliepia Polis, kramtydamas nagus. – Matyt, būsime kažką pražiopsoję.

Tarp mūsų įsivyrauja nemaloni tyla. Pratybų kambaryje šilta, ir kai mudu abu nutylame, nebegirdėti nieko, tik iš koridoriaus mūsų ausis protarpiais pasiekia prislopinti muzikos garsai: pakeitusi Geršviną, dabar kažkur toli skamba Bethoveno sonata. Visa ši aplinka staiga primena man, kaip būdamas vaikas sėdėdavau kambaryje ir laukdavau, kada baigsis vasaros liūtys. Elektros srovės nėra, namuose – mirtina tyla, ir nieko daugiau negirdėti, tik tolumoje dundantis griaustinis. Prie žvakių šviesos mama skaito man Bartolomėjų Kubinsą arba iliustruotą knygą apie Šerloką Holmsą, o mano galvoje sukasi tik viena įkyri min-

tis, kad patys geriausi pasakojimai būna apie vyrus, nešiojančius keistas kepures.

– Manau, kad ten buvo Vincentas, – vėl prabyla Polis. – Per apklausą policijoje jis nuslėpė, kokie iš tikro buvo jo ir Bilo santykiai. Pareigūnams jis tvirtino, esą jau daug metų nebuvo vadovavęs tokiam gabiam doktorantui, kaip Bilas.

„Mudu puikiausiai pažįstame Vincentą, – buvo rašoma Steino laiške. – Manau, neapsiriksiu sakydamas, jog tas žmogus turi savo planų."

– Manai, kad tavo darbą nori pasiglemžti pats Taftas? – paklausiau. – Bet juk jis jau daug metų „Hypnerotomachijos" tema nebandė publikuoti nė vieno straipsnio.

– Ne publikacija čia svarbiausia, Tomai.

– O kas gi?

Polis minutėlę dar patyli, tarsi rinkdamas žodžius, o paskui sako:

– Juk tu girdėjai, ką šiandien vakare sakė Vincentas. Anksčiau jis niekada nepripažino, kad Frančeskas buvo kilęs iš Romos. – Jis įbeda žvilgsnį į pianino pedalus, nelyginant mažytės auksinės kurpaitės kyšančius iš po medinio instrumento karkaso. – Jis bando visa tai atimti iš manęs.

– Iš tavęs? Ką būtent?

Bet Polis vėl užsikerta:

– Tiek to. Pamirškime tai.

– O jei muziejuje buvo Kuris? – imu svarstyti kitą galimybę, kai Polis taip netikėtai baigia mūsų gvildentą temą. Kai pamačiau Steino laišką Kuriui, gera mano nuomonė apie šį žmogų šiek tiek susvyravo. Be to, puikiai prisimenu, jog jis į „Hypnerotomachiją" buvo įklimpęs giliau, negu visi kiti.

– Tomai, jis čia niekuo dėtas.

– Bet juk matei, kaip jis elgėsi, kai parodei jam dienoraštį. Kuriui vis dar atrodė, kad viskas, kas susiję su „Hypnerotomachija", priklauso jam.

– Ne. Aš jį pažįstu, Tomai. Liaukis, gerai? Tu jo nepažįsti, o aš – pažįstu.

– Ką nori tuo pasakyti?

– Tu niekada nepasitikėjai Ričardu. Netgi tuomet, kai jis bandė tau padėti.

– Man jo pagalbos nereikėjo.

– O Vincento tu nekentei tik todėl, kad jis nesutarė su tavo tėvu.

Nustebęs pakeliu į Polį akis:

– Jis pastūmėjo mano tėvą...

– Kur? Gal nuo kelio?

– Ne, bet dėl Vincento jis tapo susierzinęs ir išsiblaškęs. Kas tau po galais yra?

– Tomai, jis tik parašė recenziją, ir tiek.

– Jis sugriovė mano tėvui gyvenimą.

– Jis sužlugdė tavo tėvui *karjerą*, o tai – toli gražu ne tas pats.

– Kodėl tu jį gini?

– Jo neginu. Aš ginu Ričardą. Bet tau Vincentas niekada nieko bloga nepadarė.

Jau žiojuosi kaip reikiant įgelti Poliui, tik staiga pastebiu, kaip šis pokalbis jį paveikė. Jis kilsteli rankas ir delnais užsidengia veidą. Akimirką tematau priešakines keliu važiuojančio automobilio šviesas. Kažkas ima garsiai pūsti ragą.

– Man Ričardas visuomet buvo labai geras, – vėl prabyla Polis.

Neprisimenu, kad mano tėvas būtų pratarę bent žodelį. Nei mums važiuojant, nei tada, kai automobilis ėmė slysti nuo kelio.

– Tu jų nepažįsti, – sako jis. – Nei Ričardo, nei Vincento.

Gerai nė neprisimenu, kada pradėjo lyti, – ar pakeliui į knygų parodą, kur važiavome susitikti su mama, ar vėliau, greitosios pagalbos automobiliui vežant mane į ligoninę.

– Kadaise buvau radęs pirmojo rimto Vincento darbo recenziją, – tęsia Polis. – Jo namuose radau tos recenzijos iškarpą, ji buvo parašyta 8-ojo dešimtmečio pradžioje, kai Kolumbijos universitete Vincentas dar buvo kylanti žvaigždė. Paskui jis, tiesa, perėjo dirbti į institutą, ir jo karjera tarsi užstrigo. Recenzija buvo puiki, apie tokią kiti profesoriai galėjo tik pasvajoti. Jos pabaigoje buvo sakoma: „Vincentas Taftas jau pradėjo įgyvendinti naująjį savo

projektą: jis rašo išsamią Italijos Renesanso istoriją. Sprendžiant iš jo pirmojo darbo, tai turėtų būti išties įspūdingas kūrinys. Esame liudininkai labai retai pasitaikančio reiškinio, kai *rašydamas* istoriją žmogus drauge ją ir *kuria*". Šią ištrauką prisimenu žodis žodin. Tą recenziją radau pavasarį, studijuodamas antrame kurse, tuomet taip gerai jo dar nė nepažinojau. Kaip tik tada palengva ėmiau suprasti, kas jis toks.

Knygos recenzija. Panaši į tą, kurią jis nusiuntė mano tėvui, ir tik tam, kad būtų tikras, jog šis ją matė. „Apgaulingas gražuolės pokštas", autorius – Vincentas Taftas.

– Jis buvo pirmo ryškumo žvaigždė, Tomai, – mano sąmonę vėl pasiekia Polio žodžiai. – Ir tu tai žinai. Karjeros laiptais jis kopė greičiau, negu visi kiti katedros darbuotojai kartu sudėjus. Bet paskui jis tą veržlumą prarado. Nenuvargo ir neišseko, bet karjera tiesiog išslydo jam iš rankų.

Žodžiai ima lietis srautu ir užpildo erdvę, tarsi jie būtų reikalingi palaikyti pusiausvyrai tarp studijoje tvyrančios tylos ir spaudimo, kurį Polis jaučia krūtinėje. Pasijuntu taip, lyg plaukčiau iš visų jėgų irdamasis rankomis ir kojomis, o banga vis tiek išmestų mane atgal į krantą. Polis vėl ima postringauti apie Taftą bei Kurį, ir aš pagalvoju, jog jie – tik dar vienos knygos personažai, vyrukai keistomis kepurėmis, pramanas, lakios vaizduotės vaisius. Bet kuo ilgiau Polis kalba, tuo jo požiūris į šiuos du žmones man darosi priimtinesnis.

Deramai neįvertinęs surastojo uosto viršininko dienoraščio, apsijuokęs ir žlugęs kaip mokslininkas, Taftas iš Manhatano persikėlė į baltai dažytomis lentelėmis apkaltą instituto pastatą, dunksojusį per mylią į pietvakarius nuo Prinstono universiteto miestelio. Galbūt jį taip paveikė vienatvė, galbūt tai, kad ten nebuvo kolegų, kuriems jis būtų galėjęs nuolat kibti į atlapus, bet po kelių mėnesių akademiniuose sluoksniuose ėmė sklandyti gandai, esą Taftas geria kaip kiauras maišas. Išsami istorija, kurią jis ketino rašyti,

palengva nuskendo užmaršties rūke. Jo aistra ir sugebėjimas tinkamai naudotis turimu talentu, atrodo, sumenko.

Po trejų metų, kai pagaliau pasaulį išvydo antrasis jo kūrinys, – plonutis tomelis, kuriame buvo nagrinėjama, kokį vaidmenį Renesanso mene suvaidino hieroglifai, – visiems pasidarė aišku, jog Tafto karjera įstrigo ilgam. Dar po septynerių metų antrarūšiame žurnale pasirodė kitas jo straipsnis, kurį recenzentas tiesiai pavadino tragišku nuosmukiu. Anot Polio, Taftas vis dar negalėjo pamiršti laikų, kai dirbo drauge su Kuriu ir mano tėvu. Nuo tada, kai jis ėmė dirbti institute, iki dienos, kai sutiko Polį, praslinko dvidešimt penkeri metai, ir per tą laiką Vincentas Taftas parengė vos keturias publikacijas. Jis daug mieliau leido laiką kritikuodamas kitų mokslininkų, ypač mano tėvo, veikalus. Ugningo, jaunystėje žėrėjusio savo talento jis taip ir nesusigrąžino.

Ir tik tada, kai pirmaisiais savo studijų metais pavasario semestre ant laiptelių prie jo namo durų pasirodė Polis, į Tafto gyvenimą, matyt, vėl sugrįžo „Hypnerotomachija". Vos Taftui ėmus vadovauti, o Steinui – padėti rašyti Poliui diplominį darbą, šis man pradėjo susižavėjęs pasakoti apie stulbinamus jo darbo vadovo talento blykstelėjimus. Ne vieną vakarą tas senas lokys net suplūkęs suko ratus aplink Polį, žodis žodin cituodamas mintinai mokėtas ilgas ištraukas iš sunkiai suprantamų pirminių šaltinių, kai Poliui bibliotekoje nepavykdavo jų rasti.

– Tai buvo kaip tik tą vasarą, kai Ričardas skyrė lėšų mano kelionei į Italiją, – vėl prabilo Polis, trindamas delną į sukamosios pianino kėdės kraštą. – Mes visi jautėme nepaaiškinamą jaudulį. Netgi Vincentas. Juodu su Ričardu vis dar nesikalbėjo, bet abu žinojo, jog aš netrukus pralaušiu ledus. Tuo metu kaip tik ėmiau atskleisti slaptuosius su „Hypnerotomachija" susijusius dalykus.

Gyvenau Ričardui priklausančiame bute, kuris užėmė visą viršutinį didžiulio seno Renesanso laikais statyto namo aukštą. Tai buvo nuostabu, tiesiog neįtikėtina. Tame bute ant sienų, ant lubų ir visur kitur kabėjo daugybė paveikslų. Netgi prie laiptų esančiose nišose. Tintoretas, Karačis, Perudžinas. Jaučiausi kaip tikrame rojuje, Tomai. Ten buvo taip gražu, tiesiog kvapą gniaužė. O rytą

atsikėlęs jis labai dalykiškai tardavo: „Poli, šiandien man reikia šiek tiek padirbėti". Paskui mudu pasišnekėdavome, o po pusvalandžio jis nusitraukdavo savo kaklaraištį ir sakydavo: „Velniop viską. Tegul šiandien bus nedarbo diena". Ir viskas baigdavosi tuo, kad mes klajodavome po miesto aikštes ir tiesiog kalbėdavomės. Taip ir praleisdavome dieną vienu du, vaikštinėdami ir šnekučiuodamiesi.

Būtent tuomet jis ėmė man pasakoti apie tuos laikus, kai buvo Prinstone. Apie „Aivi" klubą, apie visus nuotykius, kuriuos jam teko patirti, apie savo iškrėstas kvailystes ir apie žmones, kuriuos kadaise pažinojo. Pirmiausia, žinoma, apie tavo tėvą. Jo pasakojimai buvo tokie vaizdingi, tokie gyvi. Supranti, tai buvo visai kitoks Prinstonas, ne tas, kuriame studijavau aš. Ričardo kalbos mane tiesiog apžavėjo. Gyvenau tarsi sapne, tobulame sapne. Ričardas tuos laikus taip ir vadino. Per visą Italijoje mūsų praleistą laiką jis, atrodė, skrajoja kažkur debesyse. Ėmė susitikinėti su skulptore iš Venecijos ir vis užsimindavo man, jog vieną gražią dieną jai pasipirš. Man atrodė, kad po tos vasaros jis netgi būtų galėjęs susitaikyti su Vincentu.

– Bet taip ir nesusitaikė.

– Ne. Kai parskridome į Jungtines Valstijas, vėl viskas grįžo į savo vietas. Juodu su Vincentu ir toliau nesikalbėjo. Moteris, su kuria jis susitikinėjo, nutraukė santykius. Ričardas ėmė dažniau lankytis universiteto miestelyje, stengdamasis prisiminti senus laikus ir vėl įžiebti savo širdyje kibirkštėlę, kurią prisiminė turėjęs, kai drauge su tavo tėvu studijavo pas profesorių Makby. Nuo to laiko jis mintimis vis dažniau grįždavo į buvusius laikus ir ėmė gyventi praeitimi. Vincentas stengėsi, kad laikyčiausi nuo Ričardo kuo toliau, bet tais metais aš ėmiau vengti paties Vincento: stengiausi nevaikščioti į institutą, o kai tik galėjau, dirbdavau „Aivi" klube. Net nenorėjau jam pasakoti, ką mums su Ričardu pavyko rasti, kol pagaliau buvau priremtas prie sienos ir man neliko kitos išeities.

Štai tuomet Vincentas ir ėmė mane spausti, kad parodyčiau jam tyrimų rezultatus, pradėjo reikalauti, jog kas savaitę rašyčiau

ataskaitas. Galbūt jam atrodė, kad tai vienintelė jo galimybė vėl priartėti prie „Hypnerotomachijos. – Polis persibraukia ranka sau per plaukus ir prabyla vėl: – Man reikėjo anksčiau apie tai pagalvoti. Geriau būčiau parašęs diplominį darbą bakalauro laipsniui gauti ir išsinešdinęs iš čia kuo toliau. „Kaip tik į didžiausius namus ir aukščiausius medžius dievai nukreipia savo žaibus bei griaustinius ir sulygina juos su žeme. Nes dievams patinka parklupdyti kiekvieną, kuris išsiskiria iš minios. Jie nepakenčia kitų puikybės ir išdidumo, nes didybė ir puikybė priklauso tik jiems." Taip rašė Herodotas. Šias eilutes buvau skaitęs gal penkiasdešimt kartų, bet niekad nesusimąstydavau apie tai, kas ten rašoma. Būtent Vincentas atkreipė mano dėmesį į šį knygos fragmentą.

– Bet tu netiki tuo, kas ten rašoma, ar ne?

– Aš ir pats jau nežinau, kuo tikėti. Man reikėjo atidžiau stebėti Vincentą ir Bilą. Jei nebūčiau tiek daug dėmesio skyręs savo paties reikalams, gal būčiau numatęs tai, kas mus dabar užgriuvo.

Aš įbedu žvilgsnį į durų apačią, pro kurią skverbiasi šviesa. Koridoriaus gale stovintis pianinas nutyla.

Polis pakyla nuo sukamosios kėdės ir žingteli durų link:

– Eime iš čia.

Penkioliktas skyrius

Eidami iš Vulvorfo, mudu persimetame vos keliais žodžiais. Polis žingsniuoja priekyje, aš – šiek tiek nuo jo atsilikęs, bet mudu vis dar laikomės kartu. Tolumoje neaiškiai galiu įžiūrėti koplyčios bokštą. Jo papėdėje, nelyginant rupūžės, prigludusios prie ąžuolo šaknų ir laukiančios, kol baigsis audra, stovi policijos patrulių mašinos. Pareigūnų ištempta geltonai raudona juosta, žyminti įvykio vietą, sūpuojasi rimstančiame vėjyje. Bilo Steino sniego angelo dabar jau tikriausiai nematyti, prikrito tiek sniego, kad toje vietoje negalėtum įžiūrėti nė menkiausios įdubos.

Grįžę į Dodą randame prabudusį, bet ir vėl į lovą līsti besirengiantį Čarlį. Jis kaip tik tvarko mūsų svetainę: rūšiuoja išsklaidytus popierius ir deda į krūvą neatplėštus laiškus, šitaip mėgindamas išmesti iš galvos tai, ką jam teko matyti greitosios pagalbos automobilyje. Čarlis žvilgteli į laikrodį, paskui nepritariamai dėbteli į mus, bet yra pernelyg pavargęs, kad iškeltų sceną. Stoviu šalia Polio ir klausausi, kaip šis pasakoja, ką radome muziejuje, puikiai žinodamas, jog Čarlis ims primygtinai reikalauti, kad viską praneštume policijai. Bet kai aš paaiškinu, kad tuos laiškus radome knisdamiesi po dokumentus, kurie buvo Steino nuosavybė, net ir Čarlis, atrodo, apsigalvoja.

Nuėję į savo miegamąjį mudu su Poliu tylomis persirengiame, o paskui šmurkštelime kiekvienas į savo lovą. Begulėdamas prisimenu, kaip pasakojant apie Kurį virptelėjo Polio balsas, ir staiga suprantu tai, ko anksčiau man niekaip nepavykdavo suvokti. Polio ir Kurio santykiai, – tegul

ir labai trumpai, – buvo tiesiog tobuli. Kuriui niekad nepavyko perprasti „Hypnerotomachijos", kol jo gyvenime nepasirodė Polis ir neišsprendė galvosūkio, kuris jo vyresniajam kolegai buvo ne pagal jėgas. Tad jie galėjo džiaugtis abu bendrai pasiekę savo tikslą. Kita vertus, Poliui gyvenime tiek daug trūko, kol nepasirodė Ričardas Kuris ir nepasidalijo su jaunuoliu tuo, ko šis niekad neturėjo. Juodu buvo kaip Dela ir Džeimsas iš seno gero O. Henrio apsakymo: Džeimsas parduoda savo auksinį laikrodį, kad galėtų Delai nupirkti į plaukus įsegamas šukas, o Dela nusikirpusi parduoda savo plaukus, kad nupirktų grandinėlę Džeimso laikrodžiui; jų dovanos ir abipusės aukos puikiai tarpusavyje derėjo. Tik mūsų istorijoje buvo ir laimingas posūkis: vienintelis dalykas, kurį vienas iš jų galėjo duoti, kartu buvo visa, ko reikėjo kitam.

Negalėjau pykti ant Polio, kad jam šitaip pasisekė. Jei kas nors pasaulyje apskritai nusipelnė tokios laimės, tai tas žmogus, be jokios abejonės, buvo Polis. Jis niekada neturėjo šeimos, niekada nematė įrėmintos ir kur nors pastatytos savo nuotraukos, niekada negalėjo paskambinti ir kitame laido gale išgirsti širdžiai mielo balso. Aš netgi ir po savo tėvo mirties visais tais dalykais galėjau džiaugtis bent iš dalies. Tačiau dabar ant kortos pastatyta kur kas daugiau. Uosto viršininko dienoraštis yra nenuginčijamas įrodymas, kad mano tėvas, tyrinėdamas „Hypnerotomachiją", ėjo teisingu keliu ir kad nepaisant storo per šimtmečius susikaupusio dulkių sluoksnio bei klaidaus mirusiųjų kalbų ir medžio raižinių miško jis sugebėjo surasti teisingą kelią, vedantį į tikslą. O aš juo netikėjau. Mano nuomone, jau vien mintis, kad tokioje senoje nuobodžioje knygoje galėtų slypėti kas nors ypatinga, buvo absurdiška, niekinga ir vedė į aklavietę. Ir visus tuos metus, kai kaltinau savo tėvą nesugebant įžvelgti teisingos perspektyvos, iš tikro klaidingą perspektyvą buvau nusistatęs kaip tik aš.

– Nedaryk to, Tomai, nereikia, – nuo viršutinio gulto netikėtai atsklinda tylus, vos girdimas Polio balsas.

– Ko nereikia?

– Nereikia savęs gailėti.

– Galvojau apie savo tėvą.

– Žinau. Pamėgink nukreipti savo mintis kur nors kitur.

– Tai apie ką gi man galvoti?

– Na, nežinau. Pavyzdžiui, apie mus.

– Nesuprantu.

– Apie mūsų ketveriukę. Pamėgink būti dėkingas likimui už tai, ką turi, – tarsteli Polis, paskui trumpam nutyla ir pakeičia temą: – Ką veiksi kitais metais? Kur patrauksi?

– Dar neapsisprendžiau.

– Gal į Teksasą?

– Galbūt. Bet Keitė dar pasiliks čia.

Polis apsiverčia ant kito šono, ir išgirstu, kaip sušiugžda jo patalynė.

– O kaip reaguotum, jei pasakyčiau, jog turiu galimybę vykti į Čikagą? – klausia jis.

– Apie ką tu čia kalbi?

– Rašyti daktaro disertacijos. Praėjus kelioms dienoms, kai gavai savo pasiūlymus, man irgi atėjo laiškas.

Pasijuntu toks priblokštas, kad nė nežinau, ką pasakyti.

– O kur, tavo nuomone, turėčiau kitais metais važiuoti? – vėl klausia Polis.

– Į Jeilį, dirbti kartu su Pintu. Kam tau ta Čikaga?

– Pintas šiais metais išeina į pensiją. Be to, Čikagos universitetas, šiaip ar taip, siūlo geresnę programą. Ten vis dar dirba Melotis.

Melotis. Vienas iš saujelės „Hypnerotomachiją" tyrinėjančių mokslininkų, kurio pavardę kadaise, kaip prisimenu, minėjo mano tėvas.

– Be to, – priduria Polis, – jei tas universitetas tiko tavo tėvui, tai turėtų būti pakankamai geras ir man, argi ne?

Prieš apsisprendžiant dalyvauti konkurse ir man buvo kilusi panaši mintis, tik aš pagalvojau, kad jeigu mano tėvas sugebėjo gauti ten vietą, turėčiau ją gauti ir aš.

– Tikriausiai, – atsakau Poliui.

– Na, tai ką manai?

– Apie ką? Apie tavo ketinimą važiuoti į Čikagą?

Polis vėl užsikerta. Matyt, būsiu nesupratęs, ką jis norėjo pasakyti.

– Apie tai, kad mes *abu* važiuotume į Čikagą, – paaiškina jis.

Mums virš galvų ima girgždėti grindys: antrame aukšte kažkas vaikšto, bet tai – jau kitas pasaulis.

– Kodėl anksčiau man nieko nesakei?

– Nebuvau tikras, kaip tu reaguosi, – atsiliepia Polis.

– Tu toliau tęsi projektą, prie kurio dirbo jis, ar ne?

– Kiek leis mano sugebėjimai.

Nesu tikras, ar galėčiau visa tai ištverti, juolab kad tėvo dvasia persekiotų mane dar penkerius metus. Tuomet dar dažniau nei dabar, tiesiog kiekvieną akimirką Polio pašonėje matyčiau savo tėvo šešėlį.

– Ar tai vienintelis pasiūlymas, kurį gavai?

Polio atsakymo tenka laukti ilgokai.

– Liko tik Taftas ir Melotis.

Akimirksniu sumoju, kad jis turi galvoje „Hypnerotomachiją“ tyrinėjančius mokslininkus.

– Žinoma, visuomet galėčiau likti Prinstone, – sako jis, – ir dirbti su žmonėmis, kurie nėra šios srities specialistai. Su Bataliu arba Todesku.

Bet rašyti daktaro disertaciją „Hypnerotomachijos“ tema bendradarbiaujant ne su tos srities žinovais yra tas pats, kaip kurti muziką tiems, kurie jau seniai mirė.

– Važiuok į Čikagą, – stengdamasis, kad mano žodžiai skambėtų kuo nuoširdžiau, sakau aš. O gal aš ir iš tikro nuoširdžiai to noriu.

– Ar tai reiškia, kad tu vyksi į Teksasą?

– Aš dar galutinai neapsisprendžiau.

– Žinai, juk mus ne visada turi persekioti tavo tėvo šešėlis.

– Ir nepersekios.

– Ką gi, – nutaręs manęs pernelyg nespausti sako Polis, – atrodo, kad abiejų mūsų galutiniai terminai sutampa.

Du vokai guli vienas šalia kito ten, kur buvau juos palikęs, – ant jo rašomojo stalo. Staiga man dingteli, jog tai tas pats stalas, prie

kurio sėdėdamas Polis vieną po kitos ėmėsi atskleisti „Hypnerotomachijos“ paslaptis. Akimirką įsivaizduoju, kad virš jo pakibusi ore plevena mano tėvo dvasia, nelyginant Angelas Sargas, nuo pat pradžių kiekvieną vakarą rodantis Poliui teisingą kelią. Keista pagalvojus, kad aš irgi visą laiką buvau čia pat, už kelių žingsnių, tik beveik visą laiką miegojau.

– Pailsėk truputį, – dar tarsteli Polis, ir aš girdžiu, kaip jis, sunkiai atsidusęs, apsiverčia ant kito šono. Aš vėl prisimenu tai, kas nutiko šįvakar.

– Ką ketini veikti rytoj rytą? – klausiu, nes man įdomu, ar jis iš viso nori apie tai kalbėti.

– Turiu pasikalbėti su Ričardu dėl tų laiškų, – paaiškina jis.

– Ar nori, kad ir aš eičiau drauge?

– Ne, turiu eiti vienas.

Ir tą naktį daugiau mudu nepratariame vienas kitam nė žodžio.

Sprendžiant iš lygaus ir gilaus kvėpavimo, Polis užmiega greitai. Norėčiau ir aš nugrimzti į miegus, bet mano galvoje sukasi pernelyg daug minčių. Tylomis svarstau, ką dabar pagalvotų mano tėvas, sužinojęs, kad po tiek metų mums pavyko surasti uosto viršininko dienoraštį. Gal tai jam būtų palengvinę vienatvės naštą, nes juk jis, taip ilgai dirbdamas darbą, kuris šį tą, – ir tai ne kažin kiek, – reiškė tik saujelei žmonių, išties jautėsi vienišas. Jeigu mano tėvas būtų sužinojęs, kad jo sūnus pagaliau pakeitė savo nusistatymą, mano nuomone, jam tai būtų labai daug reiškę.

– Kodėl taip vėlai atėjai? – paklausiau tėvo, kai vieną vakarą jis pasirodė sporto salėje tik besibaigiant krepšinio varžyboms, kuriose rungtyniavau ir aš.

– Atleisk, – tarė jis. – Užtrukau ilgiau, negu tikėjausi.

Šiek tiek aplenkęs mane, tėvas žingsniavo prie automobilio, ketindamas parvežti mane namo. Mano žvilgsnis nejučia užkliuvo už kuokšto plaukų, kurių jis niekada nešukuodavo, nes

nematydavo jų veidrodyje. Buvo lapkričio vidurys, bet tėvas atvažiavo vilkėdamas ploną pavasarinę striukę, – matyt, darbas buvo taip prikaustęs jo dėmesį, kad nuo kabyklos jis grybštelėjo ne tą drabužį.

– Kas gi tave sutrukdė? – pašaipiai paklausiau. – Darbas?

Žodis „darbas" buvo eufemizmas. Jį vartodavau nenorėdamas minėti knygos pavadinimo, kurį ištaręs girdint draugams kaskart pasijusdavau pažemintas.

– Ne darbas, – tyliai atsakė jis. – Automobilių spūstis gatvėse.

Važiuodamas namo jis, kaip visada, žiūrėjo, kad spidometro rodyklė dviem ar trim myliomis būtų prašokusi leistiną greitį. Kai pats gavau vairuotojo pažymėjimą, toks į akis nekrintantis tėvo nepaklusnumas, tai, kad jis atsisakė griežtai laikytis taisyklių, bet niekaip negalėjo ryžtis iš tiesų jų sulaužyti, mane vis labiau ir labiau erzino.

– Tikiuosi, kad sužaidei gerai, – tarė jis ir žvilgtelėjo į mane, įsitaisiusį ant priekinės automobilio sėdynės. – Mačiau, kaip įmetei abi baudas.

– Bet pirmajame kėlinyje penkias pramoviau. Pasakiau treneriui Eimsui, kad daugiau krepšinio nežaisiu.

Tėvas neužsikerta ir nesusimąsto. Man dingteli, kad tokios pabaigos jis ir tikėjosi.

– Sakai, daugiau nežaisi? O kodėl? – klausia jis.

– Gudrus atima iš stipraus, – tarsteliu aš puikiai žinodamas, jog iš tėvo burnos dabar galima laukti būtent šitų žodžių. – Bet aukštas atima iš neūžaugos.

Paskui, man rodos, jis kaltino save dėl to, kas atsitiko, tarsi krepšinis būtų buvęs paskutinė mus siejusi gija. Kai praslinkus dviem savaitėms vieną dieną grįžau iš mokyklos, prie mūsų įvažiavimo į garažą kabėjusi krepšinio lenta ir lankas jau buvo nuimti ir atiduoti kažkokiai labdaringai organizacijai. Mano mama tvirtino tikrai nežinanti, kodėl tėvas taip padarė. Pasakė tik tiek, kad jis įsikalė sau į galvą, esą šitaip bus geriau.

Prisiminęs visa tai, bandau įsivaizduoti, kokią didžiausią dovaną galėčiau padovanoti savo tėvui. Ir kai mano akis pagaliau ima

lipinti miegas, savo paties nuostabai, randu keistoką, bet visiškai aiškų atsakymą: geriausia dovana – tikėti jo idealais. Būtent šito jis visada ir troško: jausti, kad mudu susieti nenutraukiamais saitais, ir žinoti, jog tol, kol mes abu tikime tomis pačiomis idėjomis, niekada vienas nuo kito nenutolsime. Kiek darbo įdėjau, kiek privargau, kol įrodžiau jam, kad šito niekuomet nebus. Iš esmės „Hypnerotomachija" niekuo nesiskyrė nuo mokymosi groti pianinu, krepšinio ar to, kaip mano tėvas persiskirdavo skyrimu sau plaukus: visa tai buvo jo klaidos. Paskui, – o jis tikrai galėjo numatyti, kad taip ir atsitiks, – mano tikėjimas ta knyga išseko, ir mudu ėmėme vis labiau tolti vienas nuo kito, nors vis dar drauge sėdėdavome prie pietų stalo. Mano tėvas atidavė visas jėgas stengdamasis suveržti mazgą taip, kad šis niekada neatsirištų, bet man pavyko jį atnarplioti.

Viltis, kaip kartą man pasakė Polis, kuri iš Pandoros skrynios išsmuko tik po to, kai iš jos buvo išleistos visos Dievo rykštės bei nelaimės, yra pats paskutinis ir geriausias dalykas. Vienintelis dalykas, kuris mums lieka praradus viltį, yra laikas. Bet laikas stumia mus nelyginant centrifuga, per prievartą atskiria vienus nuo kitų ir galiausiai įstumia į užmaršties ūkus. Man rodos, kaip tik šitaip tegalima paaiškinti tai, kas nutiko ir mums su tėvu, ir Taftui su Kuriu, ir ką neišvengiamai teks patirti mums, keturiems draugams, dabar drauge gyvenantiems Dode, nors dabar, atrodo, esame tiesiog neišskiriami. Tai – judėjimo dėsnis, fizikinis reiškinys, kaip pasakytų Čarlis, iš esmės nesiskiriantis nuo to, kuris valdo „baltuosius nykštukus" ir „raudonuosius gigantus". Kaip ir visiems kitiems visatoje esantiems kūnams, mums nuo pat gimimo lemta išsiskirti ir eiti savo keliais. Laikas yra ne kas kita, o tik matas, kuriuo matuojama mūsų atskirtis. Jei mes – tik mažutės dalelės neaprėpiamose tolybėse, po kadaise įvykusio sprogimo atskilusios nuo pirminės visumos, tuomet galima sakyti, kad egzistuoja mokslas, paaiškinantis mūsų vienatvę. Mūsų vienatvė didėja proporcingai slenkantiems metams.

Šešioliktas skyrius

Kai baigiau šeštą klasę ir prasidėjo vasaros atostogos, tėvai dviem savaitėms išsiuntė mane į neklusniems, iš berniukų amžiaus beišaugantiems skautams organizuotą stovyklą. Jų tikslas, kaip dabar suprantu, buvo pasiekti, kad aš vėl patekčiau į už nuopelnus duodamais ženkleliais apsikabinėjusių bendraamžių grupę ir rasčiau su jais bendrą kalbą. Vos prieš metus man buvo nurišta skauto skarelė už tai, kad aš, uždegęs kelias butelyje sutaisytas raketas, švystelėjau jas Vilio Karlsono palapinėn, o tiksliau sakant, už tai, jog ir po to, kai man buvo paaiškinta, esą Vilio kūnas – ne iš tvirtųjų, o šlapimo pūslė – silpna, aš vis tiek tvirtinau iškrėtęs puikų pokštą. Bet praėjo nemažai laiko, ir tėvai tikėjosi, jog mano neprotingus poelgius stovykloje visi jau pamiršo. Kilus triukšmui dėl dvylikamečio Džeiko Fergusono, kuris savo palapinėje ėmė platinti pornografinius komiksus ir kartu, suniekinęs griežtus skautų stovykloje viešpatavusius moralinius principus, pradėjo pelningą bei padedantį plėsti skautų akiratį verslą, aš buvau „pažemintas" ir tapau žemesnio rango stovyklos nenaudėlis. Mano tėvai, atrodo, tikėjosi, jog tos dvi savaitės, praleistos pietinėje Erio ežero pakrantėje, padės man sugrįžti į bendraminčių būrį.

Bet nepraėjus nė devyniasdešimt šešioms valandoms jie įsitikino klydę. Įpusėjus pirmajai stovyklos savaitei, skautų būrio vadas, netardamas nė žodžio, bet ir pernelyg neslėpdamas savo susierzinimo, išspyrė mane iš stovyklos ir išsiuntė namo. Šį kartą aš buvau gėdingai pašalintas už tai,

kad mokiau kitus skautus dainuoti amoralią dainelę. Stovyklos direktorius parašė trijų puslapių ilgio laišką, į kurį negailėdamas prikrovė visokių ydingą mano elgesį apibūdinančių būdvardžių, ir priskyrė mane baisiausiems skautams recidyvistams, pagarsėjusiems visoje centrinėje Ohajo valstijos dalyje. Iki galo nesuprasdamas, ką reiškia būti recidyvistu, aš papasakojau tėvams, ką padariau.

Vieną dieną išsirengę į žygį su baidarėmis, sutikome skaučių būrį, ir merginos dainavo dainą, kuri man buvo pažįstama dar iš tų laikų, kai po skautų stovyklas važinėjo bei garbės ženklelius sau rinkosi mano seserys: „Ieškok naujų draugų, bet neprarask seniausių, nauji draugai – sidabras, o senieji – auksas“. Iš prigimties turėdamas eiliuotojo gyslelę, aš šiek tiek patobulinau dainos tekstą ir supažindinau su juo savo būrio vaikinus.

Ieškok naujų draugų, spirk uodegon seniausiems,
Sidabras – neblogai, bet trokštu aš vien aukso.

Vien dėl šito dvieilio iš stovyklos manęs, žinoma, išgrūdę nebūtų, bet Vilis Karlsonas, ilgai laukęs galimybės atsirevanšuoti, nepraleido tokios puikios progos ir, kai tik seniausias stovyklos skautas pasilenkė uždegti stovyklos laužo, smagiai spyrė jam uodegon, o paskui teisindamasis apkaltino mane: girdi, įlipdyti savo bato galą seniui į sėdynę jį įkvėpusios mano eilės. Po kelių valandų skautų stovyklos drausmės institucijų malūnai jau sukosi visu greičiu, ir netrukus mes abu jau krovėmės lagaminus.

Po šio įvykio mano gyvenime nutiko du dalykai, jei neskaitysime to, jog su skautais teko atsisveikinti visam laikui. Pirma, užsimezgė artima mano draugystė su Viliu Karlsonu, kurio silpna šlapimo pūslė, kaip paaiškėjo, tebuvo dar vienas skautų vadovams papliurptas melas, po kurio šie pirmą kartą išspyrė mane iš stovyklos. To vaikino tiesiog negalėjai nemėgti. O antra, gavau skaudžią pamoką iš savo mamos, nors beveik iki pat savo studijų Prinstone pabaigos man taip ir nepavyko suprasti, kam ta pamoka buvo reikalinga. Pirma mano perdirbto eilėraščio eilutė

jai visai neužkliuvo, nors, formaliai žiūrint, mane pražudė būtent spyris į užpakalį. Tačiau mama, kaip kokia maniakė, įsitvėrė antrosios eilutės.

– Kodėl trokšti sidabro ir aukso? – ėmė kvosti ji, pasisodinusi mane mažame knygyno gale buvusiame kambarėlyje, kuriame ji laikė neparduotas knygas ir senas kartotekos dėžutes.

– Nesuprantu, apie ką tu čia kalbi? – nustebau.

Ant sienos kabėjo senas Kolumbo meno muziejaus kalendorius; atverstame gegužės mėnesio lape puikavosi Edvardo Hoperio paveikslo, vaizduojančio lovoje sėdinčią vienišą moterį, reprodukcija. Nuo to paveikslo niekaip negalėjau atplėšti akių.

– Kodėl ne raketos? – toliau kamantinėjo ji. – Arba stovyklos laužo liepsnos?

– Tiesiog todėl, kad netinka, – atsakiau jai gerokai susierzinęs, kadangi atsakymas, mano nuomone, buvo akivaizdus: – paskutinis eilutės žodis turi rimuotis su „seniausius“.

– Paklausyk, Tomai, – tarė mama, pirštais suėmusi man už smakro ir pasukusi mano galvą taip, kad gerai matyčiau jos veidą. Mamai iš dešinės krintančioje šviesoje jos plaukai atrodė aukso spalvos, visai tokie pat, kaip ir tos moters Hoperio paveiksle. – Tai nenormalu. Tavo amžiaus berniukui dar neturėtų rūpėti auksas ir sidabras.

– Bet man ir nerūpi. Be to, argi tai svarbu?

– Svarbu, nes kiekviena aistra turi savo objektą.

Šie žodžiai man labai priminė pamokas sekmadieninėje mokykloje, todėl paklausiau:

– O ką tai reiškia?

– Tai reiškia, kad žmonės nugyvena savo gyvenimą trokšdami dalykų, kurių jiems nederėtų trokšti. Pasaulis juos suklaidina ir priverčia savo meilę nukreipti ten, kur jos visiškai nereikia. – Mama pasitaiso savo sarafano apykaklę ir, atsisėdusi greta manęs, prabyla vėl: – Kad būtum laimingas, tereikia nukreipti savo meilę į tinkamus dalykus ir mylėti saikingai. Nereikia degti aistra pinigams. Arba knygoms. Reikia mylėti *žmones*. Suaugusieji, kurie to nesupranta, niekada taip ir nepajunta pasitenkinimo

gyvenimu ir pačiais savimi. Aš nenoriu, kad ir tau kada nors taip nutiktų.

Man taip ir nepavyko suprasti, kodėl mamai buvo taip svarbu, kad mano aistros būtų nukreiptos teisinga linkme. Aš tik iškilmingai linktelėjau galva, pasižadėjau daugiau dainelių apie brangiuosius metalus nedainuosiąs ir pajutau, kad mama nusiramino.

Bet brangieji metalai visoje šioje istorijoje anaiptol nebuvo svarbiausias dalykas. Tik dabar suvokiau, kad mano mama buvo užsimojusi laimėti kur kas aršesnį karą ir bandė apsaugoti mane nuo daug didesnės blogybės, būtent kad netapčiau toks, kaip mano tėvas. Begalinę mano tėvo meilę „Hypnerotomachijai" ji laikė tipišku neteisingai nukreiptos aistros pavyzdžiu ir kovojo su ja tol, kol mano tėvas atsisveikino su šiuo pasauliu. Man rodos, ji šventai tikėjo, kad tėvo aistra tai knygai tebuvo nedovanotinai iškreiptos jo meilės savo žmonai bei šeimai pasireiškimas. Šio nukrypimo nepadėjo ištaisyti joks spaudimas bei įtikinėjimai, ir man atrodo, jog kaip tik tuomet, kai mama suprato, kad tėvo gyvenimo pertvarkyti jai nepavyks, ji išžygiavo kautis dėl manęs.

Bijau ir prisipažinti, kaip aš laikiausi mamai duoto pažado. Iš vaiko metų beišaugančių berniukų užsispyrimas moterims, kurios greičiau už angelus išmoksta deramai elgtis, turėtų atrodyti kažkas nepaprasta. Per visą vaikystę mano namuose viešpatavo klaidų monopolis, o jo „Rokfeleris" buvau aš pats. Niekad nesusimąsčiau, kokia didelė ir lemtinga yra klaida, nuo kurios mama norėjo mane apsaugoti, suvokiau tai tik tuomet, kai man teko nelaimė ją padaryti. Tačiau tuomet dėl mano padarytos klaidos jau teko kentėti ne mano šeimynykščiams, o Keitei.

Atėjo sausis. Išsprendę pirmąjį Kolonos paliktą galvosūkį, radome antrą, o paskui ir trečią. Polis perprato „Hypnerotomachijos" sandarą ir jau žinojo, kur tų mįslių ieškoti: vienas po kito einantys knygos skyriai vis ilgėjo ir užėmė nuo penkių ar dešimties

iki dvidešimties, trisdešimties ar net keturiasdešimties puslapių. Turinio atžvilgiu trumpesnieji skyriai buvo tarpusavyje susiję, o ilgesnieji turėjo savo atskirą temą. Visus knygos skyrius pavaizdavus diagramoje paaiškėjo, kad kiekviename skyriuje į ilgas ir tematiškai blankias teksto atkarpas įsiterpia teksto fragmentai savo vaizdumu akivaizdžiai išsiskiriantys iš visumos bei sudarantys aiškiai pastebimą tematinį knygos kontūrą, ir mudu abu suvokėme, jog tai ir yra tikrasis „Hypnerotomachijos" pulsas. Tokia sandara buvo būdinga visai pirmajai knygos daliai, o antrojoje ši seka susijaukė, ir ten jau nebuvo nė vieno skyriaus, ilgesnio nei vienuolika puslapių.

Įkvėptas sėkmės, kuri mudu aplankė sprendžiant uždavinį apie Mozę ir jo ragus, Polis netruko suvokti mįslių išdėstymo modelį: kiekvienas ilgas ir su kitais tiesiogiai nesisiejantis skyrius turėjo tematinę viršūnę, kurioje ir buvo paslėptas galvosūkis; teisingas jo sprendimas drauge buvo ir šifras, kuriuo naudojantis paskui reikėjo rinkti raides iš trumpesniųjų skyrių, kol sudėliodavai dar vieną Kolonos perduodamų žinių fragmentą. Antroji knygos dalis, kaip ir keli pirmieji pačioje knygos pradžioje esantys skyriai, anot Polio, tebuvo užpildas: jais buvo siekiama atitraukti skaitytojo dėmesį nuo sunkiai paaiškinamo teksto fragmentiškumo ir sudaryti jam įspūdį, jog čia paprasčiausiai pasakojama dar viena istorija.

Mudu pasidalijome darbus. Polis ilgesniuosiuose knygos skyriuose medžiojo galvosūkius, o paskui palikdavo juos man, kad pamėginčiau išspręsti. Pirmoji mįslė, kurią man galų gale pavyko perkrimsti, buvo tokia: „Kokia mažiausioji harmonija atneša didžiąją pergalę?"

– Ši mįslė pirmiausia verčia mane galvoti apie Pitagorą, – pareiškė Keitė, kai mums sėdint „Small World" kavinėje ir mėgaujantis sluoksniuotu tortu bei kakava papasakojau jai, kokį galvosūkį man tenka spręsti. – Visos Pitagoro teorijos neatskiriamai susijusios su harmonija. Ir astronominės, ir moralinės, ir matematinės...

– O man rodos, kad čia kalbama apie karybą, – paprieštaravau, nes buvau praleidęs nemažai laiko Fajerstouno bibliotekoje

ir perkrimtęs ne vieną Renesanso epochoje parašytą tekstą apie tų laikų techniką. Laiške Milano kunigaikščiui Leonardas tvirtino galįs suprojektuoti priešui neįveikiamus kovos vežimus, savotiškus Renesanso laikų tankus, taip pat nešiojamas mortyras ir didžiules katapultas, kurias puikiai būtų galima panaudoti apgulus miestą. Filosofija ir technika čia puikiai viena kitą papildė: matematika padėjo žengti tiesiu keliu į pergalę, o teisingai nustatytos proporcijos leido sukurti tobulą kovos ginklą. O nuo čia buvo tik vienas žingsnis iki muzikos.

Kitą rytą Keitė prikėlė mane pusę aštuntos: buvome sutarę drauge pabėgioti prieš devintą valandą prasidedančią pirmąją jos paskaitą.

– Ne, karyba čia niekuo dėta, – tarė ji ir ėmė narstyti galvosūkį gramatikos požiūriu, kaip moka tik filosofijos studentai. – Klausimas susideda iš dviejų dalių: mažiausiosios harmonijos ir didžiosios pergalės. Didžioji pergalė gali reikšti ką tik nori. Pirmiausia tau reiktų sutelkti dėmesį į aiškesnę klausimo dalį. Mažiausioji harmonija anksčiau turėjo savo konkrečias reikšmes.

Mudu risnojome link vakarinėje universiteto miestelio dalyje esančių kvartalų, ir bėgdamas pro Dinkio geležinkelio stotį aš kažką suniurnėjau, pavydėdamas pavieniams keleiviams, laukiantiems septintą valandą keturiasdešimt trys minutės išvykstančio traukinio. Buvo taip keista tursenti ir drauge mąstyti taip anksti ryte, tekant saulei, juolab kad Keitė puikiai žinojo, jog mano mintys liks ūkanotos iki pat vidurdienio. Ji tiesiog naudojosi proga ir norėjo nubausti mane už tai, kad į jos paminėtą Pitagorą nežiūriu rimtai.

– Tai ką gi tu siūlai? – paklausiau.

Atrodo, kad bėgimas Keitės visai nenuvargino, ji netgi neatrodė bent kiek uždususi.

– Grįždami stabtelsime ir užsuksime į Fajerstouno biblioteką. Parodysiu tau, kur, mano supratimu, turėtum ieškoti.

Visa tai tęsėsi jau dvi savaites: keldavausi apyaušriu, bėgiodamas spręsdavau galvosūkius, dalydavausi su Keite savo pusiau sugromuliuotomis idėjomis apie Koloną, – klausydamasi ji imdavo

tursenti lėčiau, kad viską gerai suvoktų, – o paskui pasipustydavau padus, kad jai liktų mažiau laiko paaiškinti man, jog klydau. Mes drauge buvome praleidę jau tiek daug vėlyvų vakarų ir ankstyvų rytų, ir man rodės, kad jai, tokiai racionaliai merginai, pagaliau ateis į galvą mintis, jog pasilikti Dode per naktį daug patogiau, negu nuolat siūti į Holderį ir atgal. Matydamas ją mūvint aptemptas treningo kelnes ir dėvint medvilninį sportinį nertinį, kasryt sukdavau galvą, kaip dar galėčiau leisti jai suprasti, kad galėtų pas mane nakvoti, bet Keitė vis apsimesdavo nesupratusi, kur aš suku. Kažkada Džilas man pasakojo, esą buvęs jos širdies draugas, tasai lakroso žaidėjas, su kuriuo susipažinau viename iš mano lankytų seminarų, panašų žaidimą su ja žaidė nuo pat pradžių: pasinaudojęs tomis retomis progomis, kai ji kiek padaugindavo, jis tyčia nespaudė Keitės glamonėmis išreikšti savo jausmus, bet tik tam, kad išsiblaiviusi ji būtų tam vaikinui be galo dėkinga. Kad iki galo perprastų jo manipuliacijų strategiją, Keitei prireikė tiek daug laiko, jog po senųjų santykių likusį nemalonų prieskonį galėjai justi dar ir pirmąjį mūsų draugystės mėnesį.

– Tai ką gi man daryti? – vieną vakarą, kai Keitė išėjo, visiškai nusivylęs paklausiau savo draugų. Kiekvieną rytą, kai pabėgiodavome, Keitė pamalonindavo mane švelniu pakštelėjimu į skruostą, kuris, gerai pasvarsčius, jokiu būdu negalėjo būti tinkamas atlygis už mano įdėtas pastangas; o dabar, kai aš vis daugiau ir daugiau laiko ėmiau praleisti palinkęs prie „Hypnerotomachijos“ ir naktį temiegodavau penkias ar šešias valandas, nejučia atsirado ir ėmė augti visai kitokios rūšies skola. Ilgainiui mano gyvenimas darėsi panašus į Tantalo, norinčio pasiekti kabančias vynuoges: nors troškau Keitės, bet gavau tik Koloną; kai pamėgindavau sutelkti savo dėmesį į Koloną, tegalėdavau galvoti apie miegą; pagaliau, kai atsiguldavau nusnūsti, išgirsdavau beldimą į duris, – jau būdavo vėl atėjęs laikas drauge su Keite eiti pabėgioti. Aš ėmiau nuolat visur vėluoti, klupinėjau per porą žingsnių atsilikęs nuo savo paties gyvenimo įvykių ir jaučiau, kad ilgai šios komedijos neištversiu. Tikrai nebuvau viso šito nusipelnęs.

Tačiau Džilo ir Čarlio nuomonės šį kartą visiškai sutapo.

– Kantrybės, – vienu balsu pareiškė jie. – Ji tikrai to verta.

Ir, kaip visuomet, buvo teisūs. Vieną vakarą, einant penktajai mūsų draugystės savaitei, Keitė pribloškė mus visus. Grįždama iš filosofijos seminaro, ji užsuko į Dodą, nes jai kilo viena mintis.

– Paklausyk, – išsitraukusi iš krepšio Tomo Moro „Utopijos" tomelį tarė ji ir, atsivertusi knygą, ėmė skaityti:

Utopijos gyventojai mėgsta žaisti du į šachmatus panašius žaidimus. Pirmasis labai primena aritmetikos varžybas, kuriose tam tikri skaičiai „nukerta" kitus. Antrasis žaidimas – tai žūtbūtinė kova tarp gėrio ir blogio, kuriame labai išmoningai parodoma, kad įvairios blogio rūšys linkusios aršiai rietis tarpusavyje, bet akimirksniu susivienija, kai reikia kovoti su gėriu. Taip palengva paaiškėja, kas galų gale nulemia vienos ar kitos pusės pergalę.

Ji įbruko knygą man į rankas, tikėdamasi, kad aš dar kartą perskaitysiu šią ištrauką.

Aš užmečiau akį į galinį knygos viršelį.

– Parašyta 1516-aisiais, – tariau. – Nepraėjus nė dviem dešimtmečiams po to, kai pasirodė „Hypnerotomachija".

Taigi abi knygos buvo parašytos maždaug tuo pačiu laikotarpiu.

– Žūtbūtinė kova tarp gėrio ir blogio, – dar kartą pakartojo ištrauką Keitė, – kai galų gale paaiškėja, kas nulemia vienos ar kitos pusės pergalę.

Palengva ėmiau susivokti, kad Keitė iš tikro galėtų būti teisi.

Tais laikais, kai mudu draugavome, Lana Maknait laikėsi vieno principo: niekada nesuplakti į viena knygų ir lovos. Jaudulį keliančių dalykų skalėje seksas ir mąstymas buvo atsidūrę visiškai priešingose pusėse, abiem jais buvo galima džiaugtis ir mėgautis, bet tik ne tuo pačiu metu. Aš visuomet stebėdavausi, kaip tokia

protinga mergina tamsoje galėdavo staiga pavirsti gašlia kvaiša, apsivilkusia į leopardo kailį panašiu raštu išmargintą chalatą ir besiblaškančia lovoje nelyginant urvinė moteris, kuriai aš gerai užvožiau kuoka, prieš tai tiesiai jai į veidą išrėkęs dalykus, nuo kurių būtų iš siaubo pašiurpusi net ją užauginusi vilkų gauja. Niekada taip ir nedrįsau pasakyti Lanai, kad jeigu ji nedejuotų taip pabrėžtinai aistringai, jos aimanos reikštų kur kas daugiau, bet jau nuo pačios pirmos nakties jaučiau, kaip būtų nuostabu, jei tuo pačiu metu būtų sujaudinti ir mano kūnas, ir protas. Giliai širdyje aš, matyt, jau nuo pat pradžių galėjau numatyti, jog draugaudamas su Keite turėsiu tokią galimybę; ir tikrai: mes jau praleidome daugybę rytų, vienu metu treniruodami ir raumenis, ir protą. Tačiau šiek tiek daugiau tarp mūsų įvyko tik vieną vienintelį vakarą: mums gilinantis į Keitės padaryto atradimo esmę ir prasmę, paskutinės draugystės su lakroso žaidėju liekanos pagaliau dingo, išnyko iš mums priklausančio lapo, ir galėjome viską pradėti iš naujo.

Galvodamas apie tą vakarą turiu pripažinti geriausiai prisimenąs tik tai, kad Polis tąkart buvo man maloningas ir nutarė nakvoti „Aivi" klube ir kad visą laiką, kol Keitė buvo su manimi, kambaryje degė šviesos. Mes palikome jas plieksti, kai skaitėme serą Tomą Morą ir sukome galvas, kokį žaidimą jis mini savo knygoje, kur didžiosios pergalės įmanomos tik pasiekus gerųjų žmogaus savybių harmoniją. Lempas palikome degti ir tuomet, kai išsiaiškinome, kad vienas iš Moro minimų žaidimų yra vadinamas „Filosofų žaidimu", arba „Ritmomachija", ir kad būtent toks užsiėmimas turėjo labai patikti Kolonai, nes joks kitas viduramžiais ir Renesenso epochoje gyvenusių mokytų vyrų žaidžiamas žaidimas nereikalavo tiek pastangų ir proto galių. Kambaryje buvo šviesu, kai Keitė mane pabučiavo už tai, jog pareiškiau, kad galų gale ji buvo teisi, nes, kaip paaiškėjo, ritmomachiją buvo galima laimėti tik pasiekus puikų rezultatą, vadinamą „Didžiąja pergale". Šviesos plieskė ir tuomet, kai ji dar kartą mane pabučiavo, pritardama, kad kitos mano turėtos mintys tikriausiai buvo neteisingos ir kad man reikėjo jau nuo

pat pradžių klausyti, ką sako ji. Pagaliau supratau, koks nesusipratimas kilo tarp mūsų jau patį pirmąjį rytą išėjus pabėgioti ir iki šiol vis dar neišnyko: aš iš visų jėgų stengiausi neatsilikti nuo jos, o ji tuo tarpu siekė žengti bent per porą žingsnių priekyje manęs. Keitė norėjo įrodyti, kad joks vyresniųjų kursų studentas jos neįbaugins ir kad į jos samprotavimus reikia žiūrėti rimtai, bet iki to lemtingo vakaro jai net į galvą nešovė, jog savo tikslą puikiausiai pasiekė.

Kai mudu, numoję ranka į bet kokias studijas, išsitiesėme lovoje, net neketindami apsimesti skaitą, visas čiužinys buvo apskleistas knygomis. Gal ir tiesa, kad jai, vilkėjusiai megztinį, kambaryje pasidarė pernelyg karšta. Galbūt tiesa ir tai, kad megztinį vilkėjusiai Keitei tame kambaryje būtų buvę per karšta, net jei būtų buvusi įjungta oro kondicionavimo sistema, o lauke būtų snigę taip, kaip drėbė savaitgalį per Velykas. Po megztiniu ji buvo pasivilkusi sportinius marškinėlius, o po jais segėjo juodą liemenėlę, bet kaip tik tuomet, kai pamačiau Keitę nusivelkančią megztinį, kai pastebėjau susitaršiusius jos plaukus, kurių sruogelės, gavusios statinio elektros krūvio, pakilo ir ėmė plaikstytis ore aplink jos galvą sudarydamos savotišką aureolę, mane aplankė jausmas, kurio niekada neteko patirti Tantalui: pajutau, kaip stulbinama ateitis dunkstelėjusi susijungė su sunkia, bet viltinga dabartimi, taip sujungdama ir uždarydama iki šiol buvusį nepilną laiko ratą.

Kai atėjo mano eilė nusitraukti drabužius ir parodyti Keitei savo suluošintą koją, ant odos likusius randus ir visa kita, aš nedvejojau nė akimirkos; visa pamačiusi, ji daugiau irgi nedvejojo. Tas mūsų praleistas valandas apgaubė tamsa, ir aš neprisimenu, kas per tą laiką nutiko. Bet mūsų kambaryje tą naktį visą laiką degė šviesa. Mes raičiojomės, užgriūdavome vienas ant kito, prispausdavome Tomą Morą ir jo „Utopijos" puslapius, ieškodami tinkamos pozicijos naujiems mūsų santykiams, o lempos kambaryje tebeplieskė.

Pirmieji ženklai, rodantys, kad aš taip ir nesupratau, kokios jėgos pradėjo veikti mano gyvenimą, pasirodė nepraėjus nė kelioms dienoms. Kitos savaitės pirmadienį ir antradienį mes su Poliu praleidome labai daug laiko diskutuodami, ko iš tikrųjų klausiama ką tik jo surastoje mįslėje: „Kiek rankų nuo tavo pėdų iki horizonto?"

– Manau, kad ši mįslė susijusi su geometrija, – pareiškė Polis.

– Su Euklido geometrija?

Jis tik papurtė galvą ir paaiškino:

– Su žemės matavimu. Eratostenas apskaičiavo, kad per vasaros saulėgrįžą vidurdienį Sienoje ir Aleksandrijoje šešėliai yra nevienodo ilgio, o Saulės spinduliai krinta į Žemę skirtingu kampu, ir pagal tai jam pavyko apytikriai nustatyti Žemės perimetrą. Paskui, naudodamasis tais kampais, jis...

Tik dabar, įpusėjus Polio aiškinimui, suvokiau, kad žodį „geometrija" čia jis vartoja grynai etimologine reikšme, nes pažodžiui, kaip Polis ir sakė, šis žodis reiškia „žemės matavimą".

– ...taigi, žinodamas nuotolį, skiriantį šiuos du miestus, jis galėjo atlikti trianguliaciją ir nustatyti Žemės išlinkį.

– Bet kaip tai susiję su mūsų galvosūkiu? – nieko nesusigaudydamas paklausiau aš.

– Frančeskas klausia, koks yra nuotolis nuo tavęs iki horizonto. Belieka apskaičiuoti atstumą tarp bet kurio pasaulyje esančio taško iki tos vietos, kur Žemė daro išlinkį ir pasirodo horizonto linija, ir žinosi atsakymą. Arba galima tiesiog pavartyti fizikos vadovėlius. Tai tikriausiai pastovus dydis. Konstanta.

Pasiklausęs Polio galėjai pamanyti, jog teisingas atsakymas peršasi savaime, tačiau man nuojauta sakė, kad viskas daug sudėtingiau.

– O kodėl Kolona užsispyrė, kad tas nuotolis būtų matuojamas rankomis? – pasiteiravau.

Polis pasilenkė prie mano turėtos teksto kopijos, išbraukė žodį „rankų" ir pakeitė jį kažkokiu itališku žodžiu.

– Čia tikriausiai turėtų būti itališkas žodis „braccia", – paaiškino jis. – Iš esmės tai tas pats žodis, tik „braccia" reiškia

„uolektys“; šie ilgio matai buvo naudojami Florencijoje. Uolektis maždaug atitinka vienos ištiestos rankos ilgį.

Per visą tą laiką aš pirmą kartą miegojau mažiau už Polį, jaučiausi taip, tarsi mane būtų ėmusi nešti didžiulė pakilusi gyvenimo banga, verčianti mane tvirtai laikyti sučiuptą laimę už uodegos ir nesiliauti maišius įvairių gėrimų, nes šis iš Keitės ir Kolonos suplaktas kokteilis, atrodo, buvo kaip tik tai, ką man rekomendavo gydytojas. Tai, kad grįžau prie „Hypnerotomachijos“ ir ji pakeitė pasaulio, kuriame gyvenau, sanklodą, aš priėmiau kaip pranašišką ženklą. Paskui labai greitai patekau į spąstus, į kuriuos buvo įkliuvęs ir mano tėvas ir dėl kurių mane tiek kartų buvo perspėjusi mama.

Kai trečiadienio rytą užsiminiau Keitei naktį sapnavęs savo tėvą, ji padarė tai, ko nebuvo dariusi per visą laiką, kai mudu drauge bėgiodavome, būtent, – sustojo.

– Tomai, nenoriu nuolat apie tai kalbėti, – tarė ji.

– Apie ką?

– Apie Polio diplominį darbą. Geriau pašnekėkime apie ką nors kita.

– Pasakoju tau apie savo tėtį.

Bet aš jau buvau taip pripratęs prie nuolatinių pokalbių su Poliu, kad savo tėvo vardą minėdavau beveik kiekvienoje situacijoje ir šitaip sulaikydavau bet kokią atšniokščiančią kritikos bangą.

– Tavo tėvas tyrinėjo tą pačią knygą, kurią dabar studijuoja Polis, – tarė ji. – Tai ta pati tema.

Šiuose jos žodžiuose slypėjo šilti jausmai man, bet aš suklydau ir palaikiau juos paprasčiausia baime: Keitės baime, kad kito galvosūkio negalės išspręsti taip lengvai, kaip jai pasisekė perkrimsti paskutinį, ir kad mano susidomėjimas ja ims blėsti.

– Gerai, – atsakiau tylomis nusprendęs, jog pamėginsiu apsaugoti ją nuo niekuo nepagrįstų baimių, – pakalbėkime apie ką nors kita.

Ir tuomet prasidėjo gana ilgai trukęs malonių savaičių periodas, kurio kertiniu akmeniu tapo dar vienas visiškas nesusi-

pratimas, labai panašus į tą, nuo kurio viskas ir prasidėjo. Pirmąjį mėnesį mes susitikinėjome, bet praleidusi naktį Dode Keitė atsiribojo nuo manęs pasislėpusi už tam tikro fasado ir stengdamasi sukurti kai ką, ko, jos nuomone, aš pats norėjau. Tačiau antrąjį mėnesį aš jai atsilyginau su kaupu: Keitei girdint nė žodžiu neužsimindavau apie „Hypnerotomachiją" ir taip dariau ne todėl, kad tos knygos reikšmė mano gyvenime sumažėjo, bet dėl to, jog man atrodė, kad Kolonos palikti galvosūkiai verčia Keitę nesmagiai jaustis.

Jei Keitė būtų žinojusi tiesą, ji tikrai būtų turėjusi pagrindą nerimauti. „Hypnerotomachija" iš mano gyvenimo ėmė vis labiau ir labiau išstumti kitas mintis bei interesus. Aukso vidurys, kurį maniau radęs tarp Polio diplominio darbo ir savojo, – tasai Merės Šeli ir Frančesko Kolonos šokamas valsas, kurį kuo daugiau laiko praleisdavau su Keite, tuo gyviau galėjau įsivaizduoti, – palengva ėmė byrėti ir virto atkaklia kova, kurioje sėkmė ilgainiui labiau ėmė šypsotis Kolonai.

Tačiau, man ir Keitei nespėjus apie tai nė pagalvoti, virš mūsų bendros patirties lauko pakibo sunkūs juodi debesys. Kiekvieną rytą mudu abu mynėme tuos pačius takus; prieš prasidedant paskaitai užsukdavome į tas pačias kavinukes; kai mano, kaip svečio, leidimas įeiti į klubą pasibaigė, tais pačiais pramintais takais Keitę ėmiau ten vestis slapta. Ketvirtadienio vakarais mudu abu drauge su Čarliu eidavome pašokti į „Vienuolyno užeigą"; šeštadienį vakare „Aivi" klube žaisdavome pulą su Džilu, o penktadieniais, kai Prospekt Gardense esančių klubų durys užsiverdavo, eidavome pasižiūrėti, kaip mūsų draugai vaidina Šekspyro komedijose, arba traukdavome pasiklausyti universiteto miestelyje grojančių orkestrų bei kapelų. Meilės nuotykis, jungęs mus pirmosiomis draugystės dienomis, palengva virto kai kuo daugiau: pojūtis, kurio niekada nebuvau patyręs nei draugaudamas su Lana, nei su kuria nors kita jos pirmtake, ir kuris buvo labai panašus į jausmą, apimantį sugrįžus namo, kai vėl atgauni dvasinę pusiausvyrą ir tau nereikia rūpintis, kaip ją išlaikysi, tarsi tavo gyvenimo svarstyklėms visą laiką tik jos ir būtų trūkę.

Pirmąją naktį pamačiusi, kad aš negaliu užmigti, Keitė man ėmė cituoti atmintinai mokėtas savo mėgstamiausio autoriaus romano ištraukas, ir aš sekiau paskui Smalsuolį Džordžą iki pat Žemės krašto, kuriame atsidurdavau vos tik užmerkęs apsunkusias blakstienas. Paskui daug naktų per miegus blaškydavausi ir varčiausi, bet ir čia Keitė greitai rado tinkamą išeitį. Vėlai naktį mes žiūrėdavome laidą, pavadintą „M*A*S*H"; ji skaitydavo man ilgas ištraukas iš Kamiu romanų; mudu klausydavomės radijo programų, kurių ji buvo pratusi klausytis namie, tik čia, netoli vandenyno, sklindančios tų radijo stočių bangos buvo gerokai prislopusios. Kartais palikdavome atidarus langus, kad besibaigiant vasariui galėtume pasiklausyti barbenančio lietaus arba prisisriaubusių pirmakursių varinėjamų pokalbių. Stengdamiesi šiaip taip prastumti kartais pasitaikančias tuščias ir nuobodžias naktis, mudu netgi susigalvojome rimavimo žaidimą, kuris Frančeskui Kolonai tikriausiai būtų pasirodęs ne toks rimtas kaip ritmomachija, bet mums vis tiek labai patiko.

– Gyveno kartą vyras, jo pavardė – Kamiu, – pradėdavau aš.

Kai Keitės veidą naktį nušviesdavo šypsena, mergina tapdavo panaši į tamsoje tupinčią Česyro veislės katę.

– Daugybę alžyriečių jis apkrėtė gripu, – pratęsdavo ji.

– Turėjo jis gerų potencijų.

– Tik gaila, kad ne egzistencinių.

– Dėl to senukas Sartras ir keikėsi už du.

Ir nors Keitė surado daugybę būdų, padėjusių man užmigti, man iš galvos vis tiek neišėjo „Hypnerotomachija", dėl kurios dažną naktį nesudėdavau bluosto. Man pavyko išsiaiškinti, kas buvo didžiosios pergalės mažiausioji harmonija: žaidžiant ritmomachijos žaidimą, kurio galutinis tikslas yra sudaryti atitinkamas skaičių eiles, savo ruožtu susidedančias iš aritmetinių, geometrinių arba muzikinių harmonijų, galima rasti tik tris skaičių sekas, vienu metu sudarančias visų trijų rūšių harmonijas, kaip tik tai ir yra pirminė didžiosios pergalės prielaida. Trumpiausia tokia seka, kurią ir norėjo sužinoti Kolona, buvo skaičiai 3–4–6–9.

Nieko nelaukęs Polis užsirašė skaičius ir pritaikė juos kaip šifrą. Iš atitinkamuose knygos skyriuose esančio teksto jis išrinko kas trečią, paskui – kas ketvirtą, o galiausiai – kas šeštą ir devintą raides, ir po valandos jau turėjo Kolonos paliktą slaptą žinią:

Savo pasakojimą pradedu nuo prisipažinimo. Saugodami šią paslaptį daug vyrų padėjo galvas. Keli iš jų pražuvo mano kriptoje, kurios projektas gimė Bramantės galvoje, o mano romiečiai broliai Teranji ją pastatė; tai yra neprilygstamas, nepaprastai išmoningai suprojektuotas statinys, tiesiog idealiai tinkantis numatytajam tikslui, nepavaldus jokiems gamtos reiškiniams, bet pirmiausia – nepralaidus vandeniui. Ši kripta pareikalavo daugybės aukų, netgi tarp labiausiai patyrusių vyrų. Trys iš jų žuvo patekę į didžiulių riedulių griūtį, du prispaudė krintantys medžiai, penki atsisveikino su gyvenimu renčiant patį statinį. Kitų žuvusiųjų čia neminėsiu, nes jų mirtis buvo gėdinga, ir tie žmonės nugrims užmarštin.

Dabar atskleisiu prigimtį priešo, su kuriuo man tenka susidurti ir kurio nenumaldomai auganti galia yra visų mano veiksmų priežastis. Skaitytojau, nustebsi sužinojęs, kodėl paminėjau, kad ši knyga parašyta 1467-aisiais, beveik trisdešimčia metų anksčiau, nei parašiau šiuos žodžius. Šitaip pasielgiau todėl, kad tais metais prasidėjo mūšis, kuris vis dar tebesitęsia ir kurį mes dabar, atrodo, imame pralaimėti. Mat kai iki šio karo pradžios buvo likę dar treji metai, Jo Šventenybė Paulius II išvaikė iš savo rūmų patarėjus ir kartu aiškiai parodė, kaip ketina elgtis su mano broliais. Tačiau vyrai, priklausę mano dėdės kartai, buvo įtakingi ir galingi žmonės, tad iš Popiežiaus rūmų išvaryti broliai vienuoliai plūstelėjo į Romėnų Akademiją, kurią savo lėšomis rėmė ir kaip galėdamas stiprino gerasis Pomponijus Letas. Pamatęs, kad mūsų šalininkų gretos nemažėja, Paulius dar labiau įtūžo. Būtent 1467-aisiais Akademiją jis paėmė jėga. Kad visi žinotų, jog Popiežius nusiteikęs be galo ryžtingai, jis apkaltino Pomponijų Letą sodomija ir įkišo į kalėjimą. Kiti mūsų žmonės patyrė žiaurius kankinimus.

Ir štai dabar, staiga atgijęs, mums vėl ima grasinti tas pats senas priešas. Šis naujas gaivalas įgauna vis daugiau jėgos, jo balsas vis stiprėja, tad man neliko nieko kito, tik pasitelkti išmintingesnių už mane draugų pagalbą ir sudaryti slaptą planą, kurį užšifruotą palieku čia. Jį atskleisti bus nepaprastai sunku netgi dvasininkui, kad ir koks didelis filosofas jis būtų.

Ženk toliau, skaitytojau, ir aš tau papasakosiu dar daugiau.

– Popiežiaus rūmuose dirbę patarėjai buvo humanistai, – paaiškino Polis. – O Popiežiaus nuomone, humanizmas skatino moralinį sugedimą. Jis netgi nenorėjo, kad vaikams būtų skaitomi antikos poetų veikalai. Letą Popiežius Paulius visiems iškėlė kaip pavyzdį. Nežinia kodėl, bet Frančeskui atrodė, jog šitaip pasielgęs Popiežius paskelbė karą.

Kolonos žodžiai sukosi mano galvoje ir tąnakt, ir dar daug kitų naktų. Ir kaip tik tuomet pirmą kartą ryte neišėjau bėgioti drauge su Keite, nes jaučiausi pernelyg pavargęs, kad prisiversčiau išsiristi iš lovos. Nuojauta man sakė, jog spręsdamas naujai surastą galvosūkį Polis ėjo neteisingu keliu, – „Kiek rankų nuo tavo pėdų iki horizonto?“ – ir kad Eratostenas bei jo geometrija nebuvo teisingas atsakymas. Čarlis man patvirtino, jog atstumas iki horizonto visuomet priklauso ir nuo stebėtojo ūgio. Be to, net jei mums būtų pavykę surasti vieną atsakymą ir perskaičiuoti gautą atstumą uolektimis, aš iš karto supratau gautą skaičių būsiant labai didelį, pernelyg didelį, kad jį būtų galima panaudoti kaip šifrą.

– Kada Eratostenas visa tai apskaičiavo? – paklausiau Polio.

– Apie 200-uosius metus prieš Kristų.

Taigi mano spėjimas galutinai pasitvirtino.

– Manau, jog tu suklydai, – tariau jam. – Iki šiol visi mūsų rasti galvosūkiai buvo susiję su žiniomis apie Renesanso epochą ir to laikotarpio atradimais. Kolona tikrina, ar mes žinome tai, ką žinojo penkioliktame amžiuje gyvenę humanistai.

– Mozė ir lotyniškas žodis „cornuta“ tiesiogiai susiję su kalbos mokslu, – ėmė samprotauti Polis, stengdamasis iki galo patikrinti

mano iškeltą mintį. – Be to, reikėjo parodyti sugebėjimą atpažinti neteisingą vertimą, panašiai kaip Vala tikrino Konstantino „Aukojimą“.

– O norint išspręsti ritmomachijos galvosūkį reikėjo matematikos žinių, – tęsiau savo mintį aš. – Tad vargu ar Kolona vėl grįš prie matematikos. Manau, kad jis kaskart renkasi vis kitą mokslo sritį.

Ir kaip tik tuomet, kai išgirdęs tokią genialiai paprastą mintį Polis nustebęs pakėlė į mane akis, supratau, kad mano vaidmuo visoje šioje istorijoje gerokai pasikeitė. Dabar mes buvome lygiaverčiai partneriai.

Mudu kiekvieną vakarą pradėjome susitikinėti „Aivi“ klube, ir tomis dienomis Polis dar stropiai tvarkydavo klubo prezidento kambarį, nes būgštavo, kad bet kurią minutę jo patikrinti gali užsukti Džilas. Vakarieniaudavau viršuje su Džilu ir Keite, kuriai iki prasidėsiančių varžytuvių dėl klubo nario vietos buvo likusios vos kelios savaitės, o pasisotinęs vėl grįždavau į rūsį pas Polį ir Frančeską Koloną. Tuomet maniau, jog bus geriausia palikti Keitę vieną, nes ji kaip įmanydama stengėsi užsiimti gerą poziciją, kad netrukus galėtų tapti klubo nare. Keitė stačia galva buvo pasinėrusi į visokiausius ritualus, tad, atrodė, nė nepastebi, kad šalia nėra manęs.

Bet kai trečią kartą neišėjau su ja pabėgioti, viskas pasikeitė dar tos pačios dienos vakarą. Buvau įsitikinęs, jog tuoj tuoj išspręsiu Kolonos pateiktą galvosūkį, ir kaip tik tuo metu Keitė atsitiktinai suprato, kaip aš leidžiu laiką, kai mudu nesame kartu.

– Čia tau, – tarstelėjo ji, netikėtai įėjusi į Dode mūsų ketveriukės nuomojamą butą.

Džilas ir vėl buvo palikęs duris neužrakintas, o Keitė jau nesibelsdavo, kai manydavo mane esant vieną.

Iš netoliese esančios kulinarijos parduotuvės mergina man atnešė puodelį sriubos. Ji šventai tikėjo, kad visą laiką nuo visų pasislėpęs rymau prie savo diplominio darbo.

– Ką veiki? – paklausė ji. – Vis dar tąsaisi su „Frankenšteinu“?

Ir staiga jos žvilgsnis užkliuvo už atverstų ir visur išmėtytų knygų, o kiekvienos iš jų pavadinime buvo vienokia ar kitokia nuoroda į Renesansą.

Niekada nemaniau, kad galima meluoti pačiam to nesuvokiant. Savaičių savaites aš užversdavau Keitę nesibaigiančiais pasiteisinimais: kaltindavau Merę Šeli arba savo paties nemigą; aiškindavau jai, kad abu jaučiame tam tikrą spaudimą bei įtampą, tad negalime tiek daug laiko praleisti kartu. Šitaip įsitaisęs begalinių pasiteisinimų luote, ėmiau irtis tolyn nuo tiesos, bet tolau nuo jos taip pamažu, kad nė nepastebėjau mus skiriančio nuotolio, kuris, nors nežymiai, bet kasdien vis didėjo. Manau, kad ji žinojo mane dirbant drauge su Poliu ir padedant jam baigti diplominį darbą, bet tiesiog nenorėjo nieko apie tai girdėti. Tai buvo tarsi nebylus susitarimas, nes apie tai mudu niekad taip ir nepasikalbėjome.

Tą vakarą tarp mudviejų įvykęs pokalbis taip pat buvo nebylus: Keitė priekaištingai pažvelgė į mane, o aš pasistengiau atremti jos žvilgsnį. Pagaliau atneštą sriubos puodelį ji pastatė ant spintelės, užsisagstė paltą, apžvelgė visą kambarį, tarsi jai būtų buvę ypač svarbu įsiminti, kaip čia viskas atrodo, žengė prie durų ir užtrenkė jas man prieš pat nosį, – nespėjau jos nė išlydėti.

Dar tą patį vakarą ketinau jai paskambinti, – žinojau, kad ji to laukia, kad grįžusi į savo kambarį sėdi viena ir budi prie telefono, kaip paskui man patvirtino ir kartu su ja kambaryje gyvenančios Keitės draugės, – bet kai kas vėl sujaukė visus mano planus. Kaip visada, lemiamu momentu koją pakišo mano pasakiškoji meilė, Kolonos knyga. Vos Keitė išėjo, mano sąmonę tarsi žaibas nutvieskė netikėta mintis, supratau išsprendęs Kolonos duotą galvosūkį ir pamiršau viską pasaulyje, tarsi būčiau pajutęs malonų kvepalų dvelktelėjimą ar pro gilią suknelės iškirptę pamatęs tarpą tarp moters krūtų, nuo kurio niekaip neatplėši žvilgsnio.

Teisingas atsakymas buvo *paveiksle* pavaizduota horizonto linija: konvergencijos taškas paveikslo perspektyvų sistemoje. Šis galvosūkis neturėjo nieko bendra su matematika. Čia reikėjo išmanyti tapybos meną. Pateikta užduotis gražiai derėjo su anks-

tesniais galvosūkiais ir buvo susijusi su Renesanso epochai labai svarbia meno sritimi, kurią išpuoselėjo tie patys humanistai, kuriuos, rodos, taip aršiai gynė Kolona. Mums reikalingas matmuo buvo uolektimis išreikštas nuotolis tarp pirmojo paveikslo plano, kur būdavo tapomi vieni ar kiti žmonės, ir teorinės horizonto linijos, kur matomas žemės paviršius susiliedavo su dangumi. Tad turėdamas omenyje, kad su architektūra susijusiuose dalykuose Kolona jautė nepaprastą prielankumą Alberčiui ir kad Polis, spręsdamas pirmąjį galvosūkį, naudojosi pastarojo veikalu „De re aedificatoria", pirmiausia pavarčiau šią knygą.

„Kai ketinu tapyti paveikslą, – rašė Albertis savo veikale, kurį radau tarp Polio knygų, – pirmiausia turiu nuspręsti, kokio dydžio bus pirmajame plane mano vaizduojami žmonės. Tuomet žmogaus ūgį padaliju į tris lygias dalis, atitinkančias vieną ilgio vienetą, visuotinai vadinamą „braccio"*, nes, kaip matyti iš žmogaus galūnių santykio, vidutinio ūgio žmogaus kūnas yra maždaug trijų „braccia" ilgio. Teisingai nustatytas centrinis taškas nuo žemės linijos negali būti pakilęs aukščiau negu per visą paveiksle nutapytos žmogaus figūros ūgį. Paskui per tą centrinį tašką aš nubrėžiu tiesę, ir ši linija man yra tarsi riba, kurios jokiu būdu negalima peržengti. Štai kodėl žmonės, pavaizduoti antrajame paveikslo plane, yra gerokai mažesni už tuos, kurie nutapyti pirmajame."

Alberčio nubrėžta centrinė linija, kaip buvo aiškiai matyti ir iš knygoje įdėtų iliustracijų, kaip tik ir buvo horizontas. Pagal šią sistemą aukštis, kuriame ji buvo brėžiama, sutapo su žmogaus, stovinčio pirmajame paveikslo plane, ūgiu, o šis savo ruožtu buvo lygus trims uolektims. Tad atsakymas į klausimą „Kiek rankų nuo tavo pėdų iki horizonto?" buvo visiškai paprastas: trys rankos.

Poliui prireikė tik pusvalandžio, kad išsiaiškintų, kaip šiuo atsakymu pasinaudoti. Toliau einančiuose knygos skyriuose iš kas trečio žodžio išrašęs pirmąją raidę, o paskui sudėjęs jas draugėn, Polis galėjo perskaityti dar vieną Kolonos siunčiamą laišką.

---

* It. *braccio* – uolektis. – *Vert. past.*

*O dabar, skaitytojau, atskleisiu tau visą šios knygos sandarą ir papasakosiu, kaip ji buvo parašyta. Savo kolegų brolių padedamas išstudijavau šifravimo knygas, kuriomis naudojosi arabai, žydai ir kitos senovės tautos. Iš kabalistų išmokau šifravimo meno, vadinamo gematrija, pagal kurį išeitų, kad nors Pradžios knygoje rašoma, esą norėdamas padėti Lotui Abraomas nusiuntė jam tris šimtus aštuoniolika tarnų, tačiau atidžiai pažvelgę į šį skaičių mes matome, kad „318" tėra užšifruotas Abraomo tarno Eliziejaus vardas, nes šis skaičius yra hebrajiškai užrašyto Eliziejaus vardo raidžių suma. Daug ką perėmiau ir iš graikų, kurių dievai kalbėjo mįslėmis ir kurių karvedžiai, kaip „Istorijoje" aprašo didysis mitų kūrėjas**, sumaniai slėpdavo savo siunčiamus pranešimus: antai Histėjas norimą perduoti žinią ištatuiravo vienam savo vergui ant galvos, kad Aristagoras, nuskutęs nelaimėliui plaukus, galėtų ją perskaityti.*

Dabar atskleisiu tau vardus tų mokytų vyrų, kurių išmintis padėjo man sudaryti savo galvosūkius. Pomponijus Letas, Romėnų Akademijos magistras, Valos mokinys ir senas mano šeimos draugas, patardavo kalbos ir vertimo dalykuose, kai man nepakakdavo savo paties akių bei ausų. Per meno ir skaičių mišką kelią man rodė prancūzas Žakas Lefevras d'Etaplė, Rodžerio Beikono ir Boecijaus gerbėjas, žinojęs visus numeracijos būdus, kurių aš niekaip nebūčiau galėjęs perprasti. Didysis Albertis, perėmęs tapybos meno paslaptis iš savo mokytojų Masačio ir Bruneleskio (tegul jų genijus niekad nebūna pamirštas), kadaise perdavė man savo žinias apie horizontus ir paveikslus; šį vyrą garbinu ir garbinsiu iki savo dienų galo. Už žinias apie Hermio Trismegisto, pirmojo Egipto pranašo, palikuonių parašytus šventuosius raštus esu dėkingas išmintingajam Fičinui, kalbų ir filosofijos magistrui, kuris tarp kitų Platono pasekėjų neturi sau lygių. Ir pagaliau už pagalbą sudarant tuos galvosūkius, kuriuos tau, skaitytojau, dar teks išspręsti, esu skolingas Andrėjai Alpagui, garbiojo Ibn al-Nafio mokiniui. Ir tegul šio žmogaus indėlis

---

* Turimas galvoje Herodotas. – *Vert. past.*

būna vertinamas labiau už visų kitų mokytų vyrų pagalbą, nes žmogaus pastangos pažinti save patį – visų mokslo šakų ištakos, ir pats save siekiantis pažinti vyras daugiau už visus kitus mąsto apie tobulumą.

Tai, mielas skaitytojau, yra mano išmintingieji draugai, kurie perprato tai, kas man taip ir liko paslaptis, kurie turėjo sukaupę žinių, tais senais laikais nežinomų visiems kitiems vyrams. Vienas po kito jie visi sutiko išpildyti paprastą mano prašymą: kiekvienas iš jų, nepalaikydamas jokio ryšio su kitais, sudarė po galvosūkį, kurio teisingą atsakymą žinojau tik aš bei jo sudarytojas ir kurį galėjo išspręsti tik kitas toks pat išminties mylėtojas. Tuos galvosūkius aš savo ruožtu įterpiau į knygos tekstą ir išdėsčiau tik man vienam žinoma seka. Ir tik teisingas atsakymas gali atskleisti jums tikrąsias mano siunčiamas žinias.

Visa tai aš padariau, skaitytojau, norėdamas ne tik apsaugoti savo paslaptį, bet ir perduoti ją tau, jei sugebėtum išsiaiškinti, ką esu tau parašęs. Įmink dar dvi mįsles, ir aš imsiu palengva atskleisti savo kriptos prigimtį.

Kitą rytą Keitė nepasirodė ir neprikėlė manęs, kad drauge išeitume pabėgioti. Tiesą sakant, visą likusią savaitės dalį man teko kalbėtis su jos kambario draugėmis bei jos atsakikliu, bet nė karto akis į akį su pačia Keite. Apakintas sėkmės ir pažangos, kurią pavyko pasiekti mudviem su Poliu, aš nė nepamačiau, kaip ėmė irti ir nykti mano asmeninis gyvenimas. Mes su Keite ėmėme tolti vienas nuo kito, rytais nebėgiojome kartu ir drauge nesėdėdavome kavinėse. Ir „Vienuolyno užeigoje" Keitė su manimi jau nepietaudavo, bet aš to, galima sakyti, nė nepastebėjau, nes pastarąsias savaites ir pats labai retai ten valgydavau: Polis ir aš, nelyginant dienos šviesos vengiančios žiurkės, keliaudavome tuneliais nuo Dodo iki „Aivi" klubo ir atgal, nekreipdami dėmesio į mums virš galvų sklindantį prasidėjusių naujų narių varžytuvių šurmulį, o kavos ir kartoninėse dėžutėse įpakuotų sumuštinių dažniausiai

nusipirkdavome už universiteto miestelio ribų esančioje ir visą parą veikiančioje „WaWa“ užkandinėje, kad niekieno netrukdomi galėtume valgyti bei dirbti pagal savo susidarytą dienotvarkę.

Visą tą laiką Keitė sukiojosi viršutiniame aukšte, taigi buvo visai netoli manęs. Ji kaip įmanydama laikėsi, kad iš susijaudinimo neimtų kramtyti nagų, ir klaidžiojo nuo vienos susirinkusiųjų grupelės prie kitos, stengdamasi parodyti savo charakteryje puikiai derant užsispyrimą ir nuolaidumą bei pelnyti vyresniuosiuose kursuose studijuojančių klubo narių simpatijas. Aš jau nuo pat pradžių nusprendžiau, kad šiuo savo gyvenimo metu Keitė tikriausiai nepakęstų, jei imčiau kištis į jos reikalus, ir tai buvo dar vienas pasiteisinimas, leidęs man nuo ryto iki vėlyvo vakaro dirbti drauge su Poliu. O apie tai, kad ji būtų buvusi dėkinga, galėdama pasidžiaugti draugija, vakare grįžusi namo pamatyti širdžiai mielą veidą ar būti su bičiuliu, kai švisti ėmė vėliau, o rytai atšalo, apie tai, kad kaip tik dabar, kai Keitė, Prinstono universiteto studentė, pirmą kartą atsidūrė tokioje svarbioje kryžkelėje, ji galbūt labiau nei bet kada tikėjosi sulaukti mano pagalbos ir palaikymo, aš tiesiog nesusimąsčiau, nes buvau pernelyg užsiėmęs. Man nė į galvą nešovė, kad siekis tapti klubo nare jai gali tapti tokiu sunkiu išbandymu, per kurį bus įvertintas ne tiek jos grožis bei žavesys, kiek atkaklumas ir valios jėga. Šiuo požiūriu Keitei aš likau svetimas, nes niekada taip ir nesužinojau, ką jai teko patirti per tuos „Aivi“ klube praleistus vakarus.

Praėjus savaitei Džilas man papasakojo, kad Keitė buvo priimta į klubą. Jis buvo pasiryžęs praleisti ilgą bemiegę naktį, užsukti pas visus buvusius kandidatus ir pranešti kiekvienam gerą arba blogą naujieną. Per priėmimo posėdį atkakliausiai į Keitės ratus pagalius kaišiojo Parkeris Hasetas, nesiliovęs prie jos kabinėtis ir išliejęs savo pagiežą galbūt tik todėl, kad žinojo Keitę esant Džilo numylėtine. Bet galų gale net ir Parkeris atlyžo. Oficialus supažindinimas su naujaisiais klubo nariais buvo planuojamas kitą savaitę, po naujokų priėmimo į draugiją, o metinį „Aivi“ klube vykstantį pokylį buvo numatyta surengti Velykų savaitgalį. Džilas taip skrupulingai išvardijo visus būsimus renginius, jog supratau,

kad jis nori man kažką pasakyti. Tai buvo man palankios progos, kad pamėginčiau pataisyti pašlijusius santykius su Keite. Tai buvo tikras mano reabilitacijos kalendorius.

Ką gi, matyt, iš manęs – nekoks skautas, bet dar prastesnis draugas. Mano meilė nutolo nuo jai tinkamiausio žmogaus ir susirado sau naują žavėjimosi objektą. Slinko savaitės, aš vis rečiau ir rečiau sutikdavau Džilą, o Keitės nemačiau visai. Išgirdau gandus, kad ji ėmė rodyti išskirtinį dėmesį vienam „Aivi“ klube besilankančiam vyresniojo kurso studentui, nedaug besiskiriančiam nuo senosios jos meilės – lakroso žaidėjo, – vyrukui geltona skrybėle, primenančiam Smalsuolį Džordžą. Bet tuomet Polis kaip tik aptiko dar vieną galvosūkį, ir mudu abu susijaudinę ėmėme svarstyti, kokią paslaptį saugo Kolonos kripta. Vėl suskambėjo senoji mantra, ilgai snaudęs ugnikalnis vėl prabudo ir prisikėlė naujam gyvenimui.

Ieškok naujų draugų, spirk uodegon seniausiems,
Sidabras – neblogai, bet trokštu aš vien aukso.

Septynioliktas skyrius

Vėlyvą rytą mane prikelia telefono skambutis. Laikrodžio rodyklės rodo pusę dešimtos. Aš akimirksniu išsiritu iš lovos ir čiumpu bevielį telefoną, kol jo skambėjimas dar nespėjo prižadinti Polio.

– Ar dar miegojai? – pirmiausia paklausia Keitė.

– Na, dar snūduriavau.

– Negaliu patikėti, kad tai buvo Bilas Steinas.

– Mes irgi. Ką dabar veiki?

– Esu redakcijoje, žinių skyriuje. Ar galėtum pas mane užsukti?

– Dabar pat?

– Ar tu užsiėmęs?

Keitės balsas kažkodėl man nelabai patinka, kalbėdama ji stengiasi išlaikyti tam tikrą atstumą, ir man, ką tik išsivaikiusiam miegus, tai nepraslysta pro ausis.

– Leisk bent po dušu palįsti. Po penkiolikos minučių būsiu.

Dar jai nespėjus padėti ragelio, aš jau pradedu nusirenginėti.

Kai išsimaudau ir susiruošiu eiti, ramybės man neduoda tik dvi mintys: Steinas ir Keitė. Jos pulsuoja mano sąmonėje tai nušvisdamos, tai vėl užgesdamos, tarsi nematoma ranka spaudytų jungiklį ir tikrintų, ar neperdegė elektros lemputė. Kai šviesa užsidega, matau Keitę, kai užgęsta – Dikinsono kiemą, išvažiavus greitosios pagalbos automobiliui paskendusį visiškoje tyloje, ir jame sutryptą sniegą.

Grįžęs iš vonios kambario į mūsų butą, apsirengiu svetainėje, stengdamasis neprižadinti Polio. Tačiau kai imu ieškoti savo rankinio laikrodžio, man krinta į akis, jog svetainė sutvarkyta, visai ne tokia, kokią palikome eidami miegoti. Kažkas ištiesino šonan pastumtus kilimėlius ir ištuštino šiukšlių dėžes. Blogas ženklas. Tai reiškia, kad Čarlis praeitą naktį visai nemiegojo.

Paskui mano žvilgsnis užkliūva už paliktos žinutės, užrašytos ant čia pat stovinčios baltosios lentos:

> *Tomai, niekaip negalėjau užmigti. Išėjau į „Aivi" dar šiek tiek padirbėti. Kai atsikelsi, paskambink. P.*

Grįžęs į miegamąjį, Polio lovą randu tuščią. Paskui vėl užmetu akį į lentą ir pastebiu virš teksto brūkštelėtus skaičius: dvi valandos ir penkiolika minučių. Jo nebuvo visą naktį.

Vėl pakeliu telefono ragelį ir jau ketinu rinkti „Aivi" klubo prezidento kambaryje esančio telefono numerį, tik staiga išgirstu balso pašto garsą.

„Penktadienis, – man paspaudus mygtukus praneša automatinis balsas. – Dvidešimt trečia valanda penkiasdešimt keturios minutės."

Paskui išgirstu Keitės, į kurios skambutį aš taip ir neatsiliepiau, balsą; matyt, ji ieškojo čia manęs tuo metu, kai mudu su Poliu buvome muziejuje.

„Tomai, čia Keitė. (Pauzė.) Net nežinau, kur tu esi. Gal kaip tik eini pas mane. Karena ir Trišė jau nori nešti į stalą mano gimtadienio tortą. Bet paprašiau jų, kad palauktų tavęs. (Dar viena pauzė.) Tikiuosi, kad greitai čia pasirodysi, ir aš tave pamatysiu."

Telefonas, kurį laikau suspaudęs rankoje, tiesiog akimirksniu įkaista. Į rėmelius įdėta nespalvota nuotrauka, kurią nupirkau jai gimtadienio proga, atrodo toks prastas ir pigus daikčiukas, dar pigesnis, nei atrodė vakar. Jei be Anselio Adamso ir Metju Breidžio man reiktų paminėti dar vieną kitą fotografą, pirmiausia turėčiau pasiklausinėti. Apie šį Keitės hobį aš niekada taip ir nesužinojau

tiek, kad būčiau tikras, koks jos estetinis skonis. Dar kartą viską gerai apgalvojęs, nuotraukos jai nusprendžiu nenešti.

Patraukiu į „Daily Princetonian“ redakciją ir stengiuosi žingsniuoti greitai. Keitė sutinka mane prie įėjimo ir, atrakindama ir vėl paskui save užrakindama duris, vedasi mane į tamsų kambariuką. Ji apsirengusi tais pačiais drabužiais, kuriuos dėvėjo būdama Holderyje: sportiniais marškinėliais ir senais džinsais. Keitės plaukai sušukuoti atgal ir paskubomis susukti į kuodą, tarsi ji būtų visai neplanavusi su kuo nors susitikti, o sportinių marškinėlių apykaklė pasiglamžiusi. Vienoje jos kaklo pusėje matau per raktikaulį bėgančią ir žemyn nutįsusią auksinę grandinėlę, o maždaug toje vietoje, kur jos džinsai dengia šlaunį, mano žvilgsnis akimirką sustoja ties nedidele perplėšto audinio kiauryme, pro kurią matyti šviesi jos oda.

– Tomai, – sako ji, mostelėjusi į prie kompiuterio sėdinčią merginą, – noriu tave su kai kuo supažindinti. Čia Sem Felton.

Sem nusišypso taip, tarsi mane pažinotų. Ji mūvi treningo kelnes, ant kurių išpiešti žolės riedulio motyvai, ir vilki palaidinę ilgomis rankovėmis, ant kurios parašyta: „JEI ŽURNALISTIKA BŪTŲ LENGVAS DALYKAS, TAI DARYTŲ „NEWSWEEK“.

Išjungusi šalia jos ant stalo padėtą diktofoną, nuo vienos ausies ji nusitraukia ausinę.

– Ar tai pasimatymas? – klausia ji Keitės vien tam, kad įsitikintų viską teisingai išgirdusi.

Keitė atsako „taip“, bet, priešingai negu tikiuosi, nepriduria, kad esu jos vaikinas.

– Sem kaip tik sėdi prie Bilo Steino istorijos, – pakeičia temą Keitė.

– Linkiu gerai pasilinksminti tame pokylyje, – atsigręžusi į mane sako Sem ir vėl siekteli diktofono.

– Ar tu pati neisi? – nustemba Keitė.

Staiga suvokiu, kad jos ne tik drauge dirba redakcijoje, bet ir priklauso „Aivi“ klubui.

– Ko gero, ne, – tarsteli Sem ir atgalia ranka mosteli į kompiuterį, per kurio ekraną šliaužia virtinės žodžių, tarsi per stiklą ropotų į kelionę išsiruošusių skruzdėlių tuntas. Sem man kažkuo primena laboratorijoje triūsiantį Čarlį: darbui ją įkvepia kaip tik tai, jog dar tiek daug reikia padaryti. Juk visuomet bus naujų įvykių, kuriuos reikia aprašyti, naujų tikrintinų teorijų ir reiškinių, kuriuos būtina pamatyti savo akimis. Nuostabus neįmanomų įvykdyti užduočių beprasmiškumas yra nelyginant katžolė maksimalistams ir darbštuoliams.

Keitė meta į Sem užuojautos kupiną žvilgsnį, ir ši grįžta prie stenogramos šifravimo.

– Apie ką norėjai pasikalbėti? – klausiu.

Bet Keitė vedasi mane į tamsų kambarėlį.

– Čia kiek per šilta, – paaiškina ji ir, atidariusi duris, atitraukia sunkias ir storas juodos spalvos užuolaidas. – Gal tau būtų geriau nusivilkti striukę.

Aš taip ir padarau, o Keitė pakabina ją ant prie durų įtaisyto ir sunkiai pastebimo kablio. Nuo to laiko, kai sutikau Keitę, vengiau šio kambario, bijodamas sugadinti dar neišryškintą jos juostą.

Keitė prieina prie skalbinių virvės, ištemptos palei visą sieną. Ant jos, prisegtos skalbinių segtukais, kabo nuotraukos.

– Čia neturėtų būti daugiau kaip septyniasdešimt penki farengeitai, – sako ji, – nes kitaip nitroglicerino nuosėdos aptrauktų negatyvus ir juos sugadintų.

Pasijutau taip, lyg ji kalbėtų senąja graikų kalba. Mano seserys išmokė mane laikytis vieno gero principo: kai susitikinėji su mergina, pasimatymams pasirink vietą, kurią pats gerai pažįsti. Prancūziški restoranai nepadarys jokio įspūdžio, jei nesuprasi, kas parašyta valgiaraštyje, o nusivedęs draugę pasižiūrėti intelektualaus filmo tik apsijuoksi, jei nesugebėsi suprasti jo siužeto. Čia, šiame kambarėlyje, galimybė patirti nesėkmę man irgi atrodo labai didelė.

– Palauk minutėlę, – paprašo ji ir, nelyginant kolibris, skubriai, bet lengvu žingsniu ima puldinėti po kambarį. – Jau beveik baigiau.

Ji pakelia nedidelės vonelės dangtį, ištraukusi joje mirkusią juostą prineša ją prie čiaupo ir atsuka vandenį. Palengva jaučiu, kad man čia darosi ankšta. Tamsus kambarėlis mažas ir užgrioztas, ant spintelių viršaus be jokios tvarkos pristatyta visokiausių vonelių ir prikrauta daugybė dokumentų dėklų, o lentynose prigrūsta ryškalų bei fiksažo. Tačiau Keitė tokioje aplinkoje, rodos, jaučiasi puikiai ir sukasi vikriai kaip niekad. Staiga aš vėl prisimenu, kaip priėmime ji mikliai susisuko į kuodą savo plaukus ir prismeigė juos segtukais, tarsi pakaušyje būtų turėjusi dar vieną porą akių.

– Gal man išjungti šviesą? – pasiteirauju, norėdamas bent kuo nors pasitarnauti.

– Ne, nebent pats norėtum. Negatyvai fiksaže jau buvo.

Tad lieku stovėti vidury kambario kaip kokia niekam nereikalinga kaliausė.

– Kaip po šios nelaimės jaučiasi Polis? – klausia ji.

– Neblogai.

Staiga mes abu pagarbiai nutylame ir Keitė, sutelkusi dėmesį į kitą nuotraukų pluoštą, atrodo, pameta ką tik vykusio pokalbio giją.

– Apie pusę pirmos buvau užsukusi į Dodą, – po kiek laiko vėl prabyla ji. – Čarlis man sakė, jog išėjai su Poliu.

Netikėtai jos balse išgirstu užuojautos gaidelę.

– Gėrai, kad nepalikai jo vieno, – sako ji. – Ta žinia Poliui turėjo būti siaubinga. Ir ne tik Poliui.

Jau žiojuosi papasakoti jai apie Steino rašytus laiškus, bet susivokiu, kad pernelyg ilgai reiktų jai viską aiškinti. Dabar Keitė vėl grįžta prie manęs nešina keliomis nuotraukomis.

– Kokios čia nuotraukos? – susidomiu aš.

– Išryškinau mūsų juostą.

– Tą, kurią pabaigėme per filmą matytame lauke?

Ji tylomis linkteli.

Kino filme matytas laukas – tai vieta, kurios pažiūrėti kartą mane nusivedė Keitė, Batlefeldo parke esantis iš visų pusių atviras plotas, iš pirmo žvilgsnio dar lygesnis ir toliau besitęsiantis, negu rytinėje Kanzaso dalyje besidriekiančios lygumos. Pačiame šio lauko viduryje vienui vienas ošia didžiulis ąžuolas, panašus į savo postą palikti atsisakiusį sargybinį, kuris mėgdžioja paskutinį generolo, per Pilietinį karą žuvusio kaip tik po šio medžio šakomis, gestą. Šią vietą Keitė pirmą kartą pamatė Valterio Metou režisuotame filme ir be galo šituo medžiu susižavėjo. Tasai laukas tapo viena iš vietų, kuriose ji nuolat lankydavosi; tai buvo jos mėgstamų vaizdų rožinis, ir kuo dažniau Keitė jį „kalbėdavo“, tuo svarbesnę vietą jis užėmė jos gyvenime. Praėjus savaitei nuo Dode mūsų pirmosios drauge praleistos nakties, ji nusitempė mane pasižiūrėti to medžio, ir atrodė, jog Senelis Ąžuolas – artimas Keitės giminaitis, ir mums visiems trims labai svarbu, ar pirmasis mūsų susitikimas bus pavykęs. Aš atsinešiau patiesalą, žibintuvėlį ir pikniko krepšį; Keitė atsinešė fotoaparatą ir juostą.

Nesitikėjau, kad Keitei pavyks padaryti tokias puikias nuotraukas, tarsi mažytė mūsų dalelė būtų įkalinta gintaro gabalėlyje. Nuolat keisdamiesi nuotraukomis, mudu jas peržiūrime.

– Na, kaip tau jos patinka? – pasidomi Keitė.

Pamatęs nuotraukas staiga prisimenu, kaip tą žiemą buvo šilta. Blėstanti sausio pavakarės šviesa, galima sakyti, beveik medaus spalvos, o štai ir mes, abu apsivilkę nestorus megztinius, bet neturintys nei striukių, nei kepurių, nei pirštinių. Ant mums už nugaros augančio medžio žievės matomos rievės liudija jį esant labai seną.

– Nuotraukos tiesiog nuostabios, – sakau jai.

Keitė nepatikliai šypteli, nė nežinodama, kaip jai reaguoti į tokį mano komplimentą. Ant jos pirštų galų pastebiu spaustuvės dažų spalvos dėmes, atsiradusias Keitei besinaudojant kažkuriuo vienu iš į butelius supilstytų ir tamsiame kambarėlyje prie sienos išrikiuotų chemikalų. Jos pirštai ilgi ir ploni, bet prisilietus atrodo, jog tai sunkų fizinį darbą dirbančio žmogaus rankos: pernelyg

daug juostų jos išryškino, pernelyg dažnai mirko cheminių tirpalų pripiltose vonelėse.

– Tai buvome mes, – sako ji, ir tie žodžiai, rodos, atstoja milijoną neištartųjų. – Prisimeni?

– Atleisk man, – ištariu aš.

Mano pirštai paleidžia laikytas nuotraukas, bet tą pat akimirką Keitė laisva ranka siekteli mano delno.

– Tai visai ne dėl mano gimtadienio, – sako ji, matyt, sunerimusi, kad aš galėjau nesuprasti, ką ji norėjo pasakyti.

Stoviu tylėdamas ir laukiu.

– Kur judu su Poliu patraukėte vakar vakare išėję iš Holderio?

– Susitikti su Bilu Steinu.

Išgirdusi šį vardą Keitė akimirką sutrinka, bet čia pat tęsia:

– Dėl Polio diplominio darbo?

– Tai buvo skubu.

– O kur buvai, kai užėjau pas tave tuoj po vidurnakčio?

– Meno muziejuje.

– Kurių galų?

Pajuntu, kad Keitė suka pokalbį man nemalonia vaga.

– Apgailestauju, kad negalėjau pas tave ateiti. Polis buvo įsitikinęs tuoj tuoj atrasiąs Kolonos kriptą, tad jam reikėjo skubiai peržiūrėti kelis senesnius žemėlapius.

Keitė, atrodo, nė kiek nenustemba. Po paskutinių jos pasakytų žodžių ore susitvenkia tyla, ir aš žinau, kad ji tuoj tuoj padarys tam tikrą išvadą.

– Maniau, kad Polio diplominis darbas jau baigtas, – tarsteli ji.

– Man irgi taip atrodė.

– Jei tu šitaip ir toliau elgsies, Tomai, nesitikėk, kad aš sėdėsiu rankas sudėjusi ir ramiai į tai žiūrėsiu. Kiek prisimenu, paskutinį kartą kalbėjomės prieš kelias savaites. – Ji trumpam užsikerta, o paskui, tarsi neradusi tinkamesnių žodžių, priduria: – Aš to nenusipelniau.

Tokioje situacijoje atsidūręs vaikinas paprastai ima ginčytis ir gintis, nė per žingsnį nesitraukdamas nuo savo užsiimtos pozicijos, nors jo įrodinėjimai bei argumentai toli gražu nėra

nuoširdūs. Jaučiu, kaip mano gerklė prisipildo neišsakytų pasiteisinimų ir krūtinėje kyla noras ginti save, bet staiga Keitė mane sustabdo.

– Nereikia, – sako ji. – Geriau dar kartą viską permąstyk.

Šito jai tikrai nereikėjo sakyti. Mūsų rankos išsiskiria. Nuotraukas ji palieka manosiose. Kambaryje vėl įsivyrauja tokia tyla, kad net spengia ausyse. Kaip mano paspirtas šunytis, tyla, atrodo, visuomet palaiko Keitės pusę.

„Aš jau pasirinkau, – noriu ištarti jai. – Man nereikia dar kartą apie tai galvoti. Tai labai paprasta: tave myliu, o mano susižavėjimas knyga nėra toks jau didelis.“

Bet visa tai iškloti jai dabar būtų nedovanotina klaida. Užduotis nėra iš lengvųjų, čia nepakaks tiesiog tinkamai atsakyti į Keitės užduotą klausimą; dabar svarbiausia jai parodyti, kad aš tebesu jai *tinkamas* ir kad mane, du kartus suklydusį, vis dar galima grąžinti į tikrąjį kelią. Vos prieš dvylika valandų dėl „Hypnerotomachijos“ pamiršau Keitės gimtadienį. Jei dabar jai ką nors pažadėčiau, tie pažadai netgi man pačiam atrodytų visiškai tušti.

– Gerai, – sutinku aš.

Pakėlusi pirštus sau prie burnos, Keitė porą kartų krimsteli nagus, bet paskui susivaldo ir liaujasi.

– Man reikia dirbti, – švelniai palietusi mano pirštus sako ji. – Pasikalbėsime apie tai šiandien vakare.

Aš įbedu akis į gumbelį, pūpsantį ant vieno iš Keitės nagų, ir tyliai sau pagalvoju, kad ji galėtų manimi ir labiau pasitikėti.

Padavusi man striukę, Keitė ima stumti mane juodų užuolaidų link, ir netrukus mudu vėl atsiduriame pagrindinėje žinių skyriaus salėje.

– Man reikia baigti ryškinti savo juostas, kol tamsaus kambarėlio neužėmė vyresniuose kursuose studijuojantys fotografai, – pakeliui paaiškina Keitė, ir jos žodžiai skirti daugiau Sem, negu man. – O tu man tik blaškai dėmesį.

Visos mano gudrybių atsargos išseko. Sem vėl užsideda ausines; ji taip įsitraukusi į spausdinimą, jog net nepastebi manęs išeinant.

Prie durų Keitė atitraukia rankas man nuo juosmens. Atrodo, ji nori pasakyti dar kažką, bet apsigalvoja. Užuot ištarusi bent žodį, ji pasilenkia prie manęs ir pakšteli į skruostą, panašiai kaip bučiuodavo mane pačioje mūsų draugystės pradžioje, atsidėkodama už tai, kad rytą drauge su ja išeinu pabėgioti. Paskui, man jau žengiant per slenkstį, ji palaiko duris.

Aštuonioliktas skyrius

„Meilė viską nugali.“

Kai buvau septintokas, Niujorke, nedideliame kioskelyje, kur buvo prekiaujama įvairiausiais suvenyrais, merginai, vardu Dženė Harlou, nupirkau sidabrinę apyrankę, kurioje buvo išgraviruoti būtent tokie žodžiai. Tuomet man atrodė, jog ši apyrankė kartu yra ir jaunuolio, su kuriuo ji norėtų draugauti, vizitinė kortelė: jis – kosmopolitas, kilęs iš Manhatano; romantiškas, nes užsakė išgraviruoti tokį poetišką posakį; be to, madingas ir turintis aukščiausios klasės manieras, tačiau santūrus ir besistengiantis savo spindesio nedemonstruoti. Švento Valentino dieną, niekam nieko nesakęs, apyrankę paslapčia padėjau į Dženės užrakinamą spintelę, o paskui iki vakaro laukiau atsakymo net neabejodamas, kad ji žinos, kas paliko jai šią dovaną.

Deja, kosmopolitiškumas, romantiškumas ir rafinuotos manieros nebuvo tos savybės, kurios, kaip išbarstyti duonos trupiniai, būtų parodę Dženei kelią tiesiai pas mane. Matyt, aštuntoje klasėje besimokantis vaikinas, vardu Džiulijus Merfis, pasirodė esąs dar didesnis kosmopolitas bei romantikas, o jo manieros buvo dar rafinuotesnės, nes dienai baigiantis Dženė Harlou bučiniu apdovanojo būtent Džiulijų, o aš taip ir likau stovėti tuščiomis rankomis, kankinamas niūrių minčių, jog mūsų šeimos atostogos, praleistos Niujorke, buvo visiškai bevertės.

Visos žmogaus patirties, taip pat ir daugumos vaikystėje atsitikusių įvykių pamatas yra nesupratimas. Tik gerokai

vėliau susivokiau, kad apyrankė buvo pagaminta visai ne Niujorke, ir toli gražu nebuvo sidabrinė. Bet dar tos pačios Valentino dienos vakarą tėvas atskleidė man šio, kaip jam atrodė, be galo daug mums sakančio neteisingo supratimo priežastį. O esmė buvo ta, jog taip poetiškai skambantys ant apyrankės išgraviruoti žodžiai iš tikro visai nebuvo tokie romantiški, kaip atrodė Džiulijui, Dženei bei man pačiam.

– Tau, matyt, iki šiol nepavyko išsivaduoti iš Džefrio Čoserio įtakos, tad susidarei visiškai klaidingą įspūdį, – pradėjo savo pamoką jis ir tėviškai nusišypsojo kaip žmogus, turintis gerokai daugiau išminties. – Posakis „meilė viską nugali“ turi daug gilesnę prasmę ir negali būti sutapatintas su paprasčiausia vienuolyno priorės sege.

Pajutau, kad šis mudviejų pašnekesys, ko gero, bus labai panašus į pokalbį apie vaikus ir gandrus, vykusį prieš keletą metų: tėvo ketinimai buvo patys geriausi, bet paaiškėjo, kad jis nieko nenutuokia apie tai, ko manęs moko mokykloje.

Paskui išklausiau ilgą paskaitą apie dešimtąjį Vergilijaus eklogą ir ten esantį posakį „omnia vincit amor“, tėvas porą kartų nukrypo nuo temos ir ėmė pasakoti apie Sitonijos sniegynus bei Etiopijoje besiganančias avis, bet man visa tai buvo nė motais, nes galvojau tik apie tai, kodėl Dženei Harlou aš neatrodžiau romantiškas ir kodėl man šovė mintis išmesti į balą dvylika dolerių. Paskui nusprendžiau, kad jei meilė viską nugali, ji, matyt, iki šiol dar nebuvo susidūrusi su Džiulijumi Merfiu.

Tačiau mano tėvas turėjo savotiškos, tik jam vienam būdingos išminties ir kai pamatė, kad jo žodžiai mano širdies nepasiekia, atvertė knygą ir parodė man piešinį, puikiausiai iliustruojantį mintį, kurios jam nepavyko išreikšti žodžiais.

– Ši graviūra, pavadinta „Meilė viską nugali“, yra Agostino Karačio rankų darbas, – paaiškino jis ir paklausė: – Sakyk man, ką joje matai?

Dešinėje paveikslėlio pusėje buvo pavaizduotos dvi nuogos moterys. Kairėje mažas berniukas talžė daug už save didesnį ir raumeningesnį satyrą.

– Nežinau, – sumurmėjau, nes nebuvau visiškai tikras, iš kurios – kairės ar dešinės – paveikslėlio dalies jis tikėjosi mane pasimokysiant.

– Štai čia, – tarė tėvas, baksteldamas pirštu į berniuką, – yra Meilė.

Taip taręs jis minutėlę nutilo, leisdamas man tai įsisąmoninti.

– Tačiau berniukas neturi visada palaikyti tavo pusės. Atvirkščiai: tu kovoji su juo ir bandai pataisyti tai, ką jis iškrečia kitiems. Bet tas berniukas pernelyg galingas. Vergilijus sako, jog visai nesvarbu, kiek kančių mums tenka patirti, mūsų sielvartas ir patirti vargai jam visai nerūpi.

Net nežinau, ar aš iki galo išmokau tėvo pamoką. Manau, kad supratau tik labai nedidelę ir paprasčiausią jos dalį: bandydamas priversti Dženę Harlou įsimylėti mane iki ausų, aš buvau įsikūnijusi Meilė, davusi valią savo rankoms, bet toji kova, kaip buvo galima spręsti iš mano nupirktos pigios apyrankės, nuo pat pradžių buvo beprasmiška. Tačiau net ir tada širdies gilumoje jaučiau, kad Džene ir Džiulijumi savo pamokoje tėvas naudojasi tik kaip apibendrintu pavyzdžiu. Iš tikro jis norėjo pasidalyti su manimi išmintimi, kurios pats įgavo tik nuėjęs ilgus kryžiaus kelius ir kuri, kaip jis tikėjosi, įsismelks į mane, juolab kad pats dar nebuvau spėjęs patirti tiek daug nesėkmių. Mama buvo perspėjusi mane apie neprotingą meilę, tik taip kalbėdama ji, žinoma, turė-

jo omenyje nesibaigiantį tėvo romaną su „Hypnerotomachija". O dabar, pasitelkęs mįslingus Vergilijaus ir Čoserio žodžius, savo požiūrį man išdėstė tėvas. Jis tvirtino puikiai žinąs, kaip jaučiasi mama, ir netgi galįs pripažinti, kad ji visiškai teisi. Bet kaip jis galėjo liautis, argi jam būtų užtekę jėgų atsispirti viską nugalinčiai Meilei?

Niekada taip ir neišsiaiškinau, kuris iš tėvų buvo teisus. Manau, jog Dženė Harlou – tai ištisas pasaulis, o mes visi esame tik žvejai, pasakojantys vieni kitiems istorijas apie tai, kaip vienam kuriam iš mūsų pavyko iš to pasaulio pasprukti. Bet ir šiandien dar tikrai nežinau, nei kaip Čoserio vienuolyno priorė suprato Vergilijų, nei kaip Vergilijus suprato meilę. Atmintyje išliko tik tėvo parodytas paveikslėlis ir ypač ta jo dalis, apie kurią jis nė žodžiu neužsiminė, – tos dvi nuogos moterys, stebinčios, kaip Meilė muša satyrą. Visą laiką stebėjausi, kam šioje graviūroje Karačis pavaizdavo dvi moteris, – juk būtų užtekę ir vienos. Štai čia ir slypi visos šios istorijos moralas: meilės geometrijoje visos figūros yra trikampės. Kiekvienas Tomas ir Dženė turi ir savo Džiulijų; kiekvienas Tomas ir Keitė – Frančeską Koloną. O aistros liežuvis yra dvišakas: jis bučiuoja abu, bet myli tik vieną. Meilė sujungia mus linijomis, tarsi mes būtume taškai, panašiai kaip astronomas gauna žvaigždynus, sujungęs taškus pagal tam tikrą schemą, kuri gamtoje neturi jokio pagrindo. Kiekviena trikampio smailė tuo pačiu metu yra ir kito trikampio centras, ir visa susipina taip, kad realusis pasaulis atrodo tarsi nesibaigianti meilės nuotykių mozaika. Paimtos visos drauge, tos meilės istorijos panašios į mezginį, už kurio, manau, ir slypi Meilė. Meilė – kaip žvejys, kurį visuomet lydi sėkmė: jis užmeta patį didžiausią tinklą, ir nė vienai žuviai nepavyksta jo išvengti. Už tai Meilė dar gauna ir atpildą: vieniša ji sėdi gyvenimo smuklėje, pasivertusi amžinu berniuku, įsimaišiusiu tarp ten besigrūdančių vyrų, ir tikisi, kad vieną gražią dieną galės papasakoti istoriją apie tai, kad bent vienam žmogui pavyko išvengti jos pinklių.

Sklido gandai, jog Keitė draugauja su kitu. Ji iškeitė mane į trečiakursį, vardu Donaldas Morganas, liesą ir ilgą kaip kartis vyruką, kuris vilkėdavo trumpą sportinį švarkelį net ir ten, kur būtų pakakę marškinių, ir kuris jau iš anksto planavo tapti Džilo įpėdiniu bei klestelti į „Aivi" klubo prezidento kėdę. Besibaigiant vasariui, vieną vakarą atsitiktinai susidūriau su naująja pora „Small World" kavinėje, ten pat, kur prieš trejus metus likimas mane suvedė su Poliu. Mandagiai, bet santūriai apsikeitėme keliomis frazėmis. Donaldas dar išspaudė kelis draugiškus, bet nereikšmingus žodžius, o supratęs, kad aš nesu potencialus balsuotojas būsimuosiuose klubo prezidento rinkimuose, skubiai išsivedė Keitę iš kavinės ir įsodino į seną gatvėje stovėjusį savo „Shelby Cobra" markės automobilį.

Žiūrėjau, kaip Donaldas tik iš trečio bandymo sugebėjo užvesti automobilio variklį, ir jaučiau, kaip mano krūtinė prisipildo piktdžiugiško juoko. Negalėjau pasakyti, ar tai liudijo mano naudai, ar tiesiog atskleidė Donaldo tuštybę, kai jis, mašinos varikliui pagaliau užsivedus, dar minutėlę palaukė, kol gatvė visiškai ištuštėjo, ir tik tuomet į ją įsuko. Pastebėjau tik tai, kad Keitė nė karto į mane nepažvelgė, net ir jiems nuvažiuojant; dar daugiau: ji, atrodė, nekreipia į mane dėmesio ne todėl, kad yra sumišusi, bet iš pykčio, tarsi ne ji, o aš būčiau kaltas dėl to, kad mūsų draugystė baigėsi štai šitaip. Jaučiausi įžeistas ir pasipiktinęs, ir šie jausmai kankino mane tol, kol pagaliau nusprendžiau, jog daugiau nieko negaliu padaryti, tik pasiduoti. „Tegul ji sau turisi Donaldą Morganą, – pamaniau, – tegul susisuka sau lizdelį „Aivi" klube".

Keitė, žinoma, buvo teisi. Kaltas buvau aš. Jau kelios savaitės vargau bandydamas išspręsti ketvirtąjį galvosūkį: „Kas bendra tarp aklo vabalo, pelėdos ir lenktasnapio erelio?" Juste jutau, kad sėkmė nuo manęs nusigręžė. Intelektualiajame Renesanso laikų pasaulyje gyvūnai buvo kebli ir sunki tema, čia labai lengvai galėjai apsigauti. Tais pačiais metais Karačis baigė savo graviūrą, pavadintą „Omnia vincit amor", o italas profesorius, vardu Ulisė Aldrovandis, išleido pirmąjį iš keturiolikos gamtos mokslų istorijos tomą. Viename iš geriausiai žinomų savo pateikiamos

klasifikacijos pavyzdžių atskiroms viščiukų rūšims aprašyti Aldrovandis skiria vos du puslapius, užtat po jų eina dar trys šimtai, kuriuose jis detaliai perpasakoja visą su viščiukais susijusią mitologiją, duoda daug vištienos patiekalų receptų ir netgi aptaria kosmetines procedūras, kurioms naudojamos iš viščiukų gautos medžiagos.

Tuo tarpu Plinijus Vyresnysis, senajame pasaulyje garsėjęs kaip gyvūnų žinovas, vienaragių, basiliskų ir vabalų maldininkų aprašą įterpė tarp raganosių bei vilkų, o paskui išdėstė savo samprotavimus apie tai, kaip iš vištų kiaušinių galima spėti, kokios lyties bus besilaukiančios moters kūdikis. Dešimt dienų prasėdėjęs prie šio galvosūkio, pasijutau kaip vienas iš Plinijaus aprašomų delfinų, sužavėtų žmogaus muzikos, bet neįstengiančių groti savarankiškai. Šiame savo galvosūkyje Kolona, be jokios abejonės, buvo sumąstęs kažką labai gudraus, tik aš buvau pernelyg kvailas perprasti jo minties burtus.

Dar po trijų dienų praleidau pirmąjį terminą, iki kurio privalėjau baigti savo diplominį darbą, ir tik tuomet, iki ausų apsikrovęs Aldrovandžio veikalo fotokopijomis, susivokiau, kad ant mano rašomojo stalo guli paskutinio, taip ir nebaigto skyriaus apie „Frankenšteiną" apmatai. Mano darbo vadovas, daktaras Montrousas, gudrus ir suktas senosios anglų kalbos profesorius, pamatęs mano krauju pasruvusias akis, iš karto suprato, kad man kažkas atsitiko. Nė neįtardamas, kad kas nors kitas, o ne Merė Šeli galėjo priversti mane šitiek naktų nesudėti bluosto, jis pasiekė, kad man būtų duotas kitas terminas. Bet aš praleidau ir jį, o tuomet nejučia prasidėjo pats nykiausias paskutiniųjų mano studijų metų laikotarpis, tęsęsis daugybę savaičių, ir niekas, atrodo, nė nepastebėjo, kad aš pamažu vis labiau ir labiau numoju ranka į savo paties reikalus bei visą gyvenimą.

Aš pramiegodavau rytines paskaitas, o sėdėdamas popietinėse galvodavau tik apie tai, kaip išspręsti Kolonos galvosūkį. Ne vieną vakarą mačiau, kaip Polis gana anksti, apie pusę vienuoliktos, pakyla nuo savo darbo stalo ir drauge su Čarliu išsiruošia į „Hoagie Haven" užkandinę naktipiečiams sukirsti sumuštinio. Juodu

visuomet siūlydavo man eiti drauge, paskui paklausdavo, gal man parnešti ko nors užkąsti, bet aš visuomet atsisakydavau, – iš pradžių didžiuodamasis, kad mano gyvenimas įgyja vis daugiau vienuoliškų bruožų, o vėliau ir dėl to, kad man atrodė nusikalstama, jog juodu taip aplaidžiai žiūri į savo darbą. Vieną vakarą, užuot toliau pratęsęs „Hypnerotomachijos“ tyrinėjimus, Polis su Džilu išėjo nusipirkti ledų, ir tuomet pirmą kartą man šovė į galvą mintis, kad nors sutarėme dirbti išvien, Polis tiesiog neatlieka savo darbo dalies.

– Tau, kaip matau, jau ima nusibosti, – tariau jam. Kadangi dažnai skaitydavau prietemoje, mano regėjimas ėmė blogėti, ir kaip tyčia dabar, kai nebuvo galima sustoti.

– Ką? – nustebo į savo lovą belipąs Polis ir atsigręžė į mane. Jam pasirodė, kad jis nenugirdo, ką jam sakiau.

– Kiek valandų per dieną tu skiri šitam darbui?

– Nežinau. Gal aštuonias.

– Aš šią savaitę kasdien sėdėjau po dešimt. O tu dar leidi sau eiti valgyti ledų?

– Išėjau dešimčiai minučių, Tomai. Be to, šįvakar kaip reikiant pasistūmėjau į priekį. Nesuprantu, kas tau nepatinka.

– Tuoj kovas. Po mėnesio mūsų darbas turi būti baigtas.

Jis praleido pro ausis įvardį „mūsų“ ir mestelėjo:

– Aš gausiu pratęsimą.

– Gal tau tiesiog reikėtų pasispausti?

Tikriausiai tai buvo pirmas kartas, kai kas nors išdrįso pasakyti tai Poliui į akis. Kelis kartus buvau matęs jį supykusį, bet tokio įsiutusio – dar niekad.

– Aš ir *spaudžiuosi*. Kaip gali šitaip su manimi kalbėti?

– Man jau beveik pavyko išspręsti galvosūkį. O kur tavo indėlis?

– Sakai, beveik pavyko išspręsti? – papurtė galvą Polis. – Tu čia plėšaisi tikrai ne todėl, kad jau beveik išsprendei galvosūkį. Ieškai priekabių dėl to, kad nežinai, ko griebtis. Su ta mįsle tu terliojiesi per ilgai. Ji negali būti tokia sunki. Tau tiesiog trūko kantrybė.

Aš piktai dėbtelėjau į draugą.

– Kurgi ne, – pagaliau tėškiau jam į veidą tai, ką jau seniai norėjau pasakyti. – Aš baigiu išspręsti *kitą* galvosūkį, o tu vis tūpčioji prie *ankstesnio*. Bet aš stengiuosi į tavo darbą nesikišti. Kiekvienas iš mūsų dirba savo tempu, bet tu netgi nenori, kad padėčiau. Ką gi, tada toliau dirbk pats. Tik nebandyk vėl visko užkrauti man.

Ir daugiau tą vakarą mes nepratarėme vienas kitam nė žodžio.

Jei būčiau klausęs, ką man sako kiti, būčiau suvokęs savo klaidą anksčiau. Bet aš ir toliau nėriausi iš kailio stengdamasis įrodyti, kad Polis buvo neteisus. Vakarais dirbau dar ilgiau, o ryte ėmiau vis anksčiau keltis: išsiugdžiau įprotį savo žadintuvą nustatyti taip, kad jis kasdien mane pažadintų penkiolika minučių anksčiau, ir tikėjausi Polį pastebėsiant, jog griežtai laikausi disciplinos ir nuolat didinu darbo krūvį, visai nepaisydamas savo asmeninio gyvenimo. Kasdien vis ką nors sugalvodavau, kad tik galėčiau daugiau laiko praleisti su Kolona, ir kas vakarą stropiai pasižymėdavau darbui paaukotas valandas, panašiai kaip perskaičiavęs savo pinigus šykštuolis užsirašo turimą sumą. Pirmadienį – aštuonios valandos; antradienį – devynios; trečiadienį ir ketvirtadienį – po dešimt; penktadienį – beveik dvylika.

„Kas bendra tarp aklo vabalo, pelėdos ir lenktasnapio erelio?“ Anot Plinijaus, elniavabaliai būdavo kabinami kūdikiams ant kaklo, kad apsaugotų juos nuo ligų; lapgraužiai gamina nuodingą medų ir Trakijoje, Kantaroleto apylinkėse, jų nuolat mažėja; juodieji tarakonai spiečiasi tamsiuose plyšiuose ir dažniausiai aptinkami vonios kambariuose. Bet kas tie *akli vabalai*?*

* Originale neišverčiamas žodžių žaismas: angl. *horned beetle* – elniavabalis; *gold beetle* – lapgraužis; *black beetle* – juodasis tarakonas; *blind beetle* – tiesiog aklas vabalas. – *Vert. past.*

Lioviausi pietavęs „Vienuolyno užeigoje“ ir taip laimėjau nemažai laiko, – mat kelionė iki Prospekto aveniu ir atgal trunka visą pusvalandį, o kai valgai ne vienas, bet su draugais, ko gero, prarandi antra tiek. Taip pat daugiau nusprendžiau nedirbti „Aivi“ klubo prezidentui priklausančiame kambaryje: pirmiausia todėl, kad vengiau pernelyg dažnai susitikti su Poliu, o antra, norėjau sutaupyti ir tas kelias minutes, kurias tekdavo sugaišti keliaujant tuneliais. Telefonu jau beveik niekam neskambindavau, skusdavausi ir maudydavausi po dušu tik tuomet, kai būtinai reikėjo, pareigą paklausti, kas atėjo, ir atidaryti duris palikau Čarliui bei Džilui, ir susikūriau nepriekaištingą ekonomijos strategiją, kurios laikydamasis turėjau pasiekti tikrų taupumo aukštumų, tik reikėjo kiek galima labiau apriboti savo asmeninį gyvenimą ir poreikius.

„Kas bendra tarp aklo vabalo, pelėdos ir lenktasnapio erelio?“ Aristotelis rašė, jog iš visų skraidančių, bet kraujo neturinčių padarų, vieni yra kietasparniai arba turi antsparnius, kaip, pavyzdžiui, vabalai; iš visų naktį skraidančių paukščių kai kurie turi lenktus aštrius nagus, sakykime, apuokai ir pelėdos; be to, ereliui senstant viršutinė jo snapo dalis pamažu dar labiau pailgėja ir užsiriečia taip, kad galų gale paukštį ištinka lėta bado mirtis. Bet kas tarp šių trijų gyvūnų galėtų būti *bendra?*

Kaip tik tuo metu nusprendžiau, kad mano santykiai su Keite – žuvęs reikalas. Kad ir kokia svarbi ji man buvo, Donaldo Morgano gyvenime Keitė užėmė visai kitą vietą. Kadangi iš savo kambario beveik neišeidavau, ir tik labai retai man pasitaikydavo pamatyti juos drauge, atsakymo į šį mane kankinusį klausimą ieškojau savo paties mintyse ir sapnuose, kuriuose jie abu elgdavosi kaip tikri kvailiai. Mačiau juodu visur: kiekviename kampe, kiekvienoje alėjoje, kiekviename šešėlyje ir praslenkančiame debesyje; juodu laikėsi už rankučių, bučiavosi ir kalbėjo vienas kitam švelnius žodelius, bet man nuo to buvo tik geriau, nes dabar, įsitikinęs, jog paika širdis, nors ir sužeista, greitai randa sau paguodą, galėjau laikytis oriai ir vaikščioti pakelta galva. Mano kambayje dar buvo likusi juoda liemenėlė, kurią Keitė kažkada

pamiršo pasiimti, o man vis išdulkėdavo iš galvos jai tai priminti, ir tas daikčiukas ilgainiui man tapo savotišku trofėjumi, simbolizuojančiu čia paliktą jos asmenybės dalelę, kurios jau niekad neturės Donaldas. Kartais stovėdavau nuogas savo miegamajame ir įsivaizduodavau matąs Keitę, prisimindavau tas dienas, kai mudu buvome taip įsimylėję, jog būdama su manimi ji visiškai atsipalaiduodavo, pamiršdavo, kad aš vis dėlto esu svetimas žmogus, ir atsikratydavo bet kokio varžymosi. Mano atmintyje išliko kiekviena jos figūros linija, kiekviena ant jos nugaros esanti strazdana, skirtingo tamsumo šešėliai po jos krūtimis. Ji šokdavo pagal mano žadintuvo muziką, viena ranka viliūgiškai persibraukdama sau plaukus, o kita laikydama prie burnos įsivaizduojamą mikrofoną, ir aš buvau vienintelis jos klausytojas.

„Kas bendra tarp aklo vabalo, pelėdos ir lenktasnapio erelio?" Visi jie skraido, bet Plinijus pabrėžia, kad vabalai kartais rausia urvelius. Visi jie kvėpuoja, bet, anot Aristotelio, vabzdžiai oro neįtraukia. Taip pat jie niekad nepasimoko iš savo klaidų, kadangi Aristotelis sako, jog „dauguma gyvūnų turi atmintį [...], bet joks kitas padaras, išskyrus žmogų, negali kada tik panorėjęs prisiminti to, kas buvo". Tačiau net ir žmonės iš praeities nieko nepasimoko. Šiuo požiūriu mes visi esame akli vabalai ir pelėdos.

Kovo ketvirtąją, ketvirtadienį, pasiekiau valandų, per dieną praleidžiamų su „Hypnerotomachija", rekordą. Tą dieną net keturiolika valandų praleidau dar kartą skaitydamas kai kurios skyrius iš Renesanse gyvenusių gamtos mokslo istorikų veikalų ir kompiuteriu, tekste palikdamas viengubą tarpą tarp eilučių, prirašiau dvidešimt vieną puslapį pastabų. Į paskaitas nėjau, visus tris kartus valgiau prie savo rašomojo stalo, o naktį miegojau lygiai tris su puse valandos. „Frankenšteino" jau kelios savaitės nebuvau nė akyse regėjęs. Vienintelės kitos mintys, kurios mane dar aplankydavo, būdavo susijusios su Keite, ir jos tiesiog vertė mane dar labiau darkyti ir jaukti savo gyvenimą. Visiškas savo poreikių nepaisymas man darėsi malonus ir jau ėmė virsti įpročiu, kuriam sunku atsispirti. Ir netrukus kas nors, matyt, turėjo įvykti, nes pa-

staruoju metu sprendžiant galvosūkį man beveik nepavyko bent kiek pasistūmėti į priekį.

– Užversk knygas, – vieną penktadienio vakarą kreipėsi į mane Čarlis, labai aiškiai išreikšdamas savo nuomonę apie mano darbą. Pačiupęs už pakarpos, jis privedė mane prie veidrodžio ir pridūrė: – Pažiūrėk, į ką tu panašus.

– Nieko man nėra... – buvau bepradedąs aiškinti, tiesiog nenorėdamas pastebėti, kad iš veidrodžio gelmių į mane žvelgia į vilką panašus, jau seniai muilo, vandens ir šukų nematęs padaras, krauju pasruvusiomis akimis ir paraudusia nosimi.

Bet Čarliui į pagalbą atėjo ir Džilas.

– Tomai, atrodai kaip gyvas lavonas, – tarė jis, pirmą kartą per daugelį savaičių įžengęs į mano miegamąjį. – Klausyk, ji nori su tavimi pasikalbėti. Nebūk toks užsispyręs.

– Aš visai neužsispyręs. Tiesiog turėjau ir kitų reikalų.

– Kokių reikalų? Gal rašai Poliui diplominį darbą? – nusiviepė Čarlis.

Aš perveriau jį rūsčiu žvilgsniu ir tikėjausi, kad tuoj tuoj Polis stos mano pusėn. Bet jis tik stovėjo Čarliui bei Džilui už nugarų ir tylėjo. Jau daugiau kaip savaitę jis gyveno viltimi, kad teisingas sprendimas – ranka pasiekiamas ir kad spręsdamas galvosūkį aš stumiuosi į priekį, – pamažu ir sunkiai, bet – stumiuosi.

– Mes einame į Blerą pasiklausyti choro giedamų giesmių, – pareiškė Džilas, turėdamas omenyje tai, jog penktadienio vakarą choras visuomet koncertuodavo lauke.

– Ir eisime visi keturi, – pridūrė Čarlis.

Džilas švelniai paėmė šalia manęs gulėjusią knygą, užvertė ją ir tarė:

– Keitė irgi ten bus. Pasakiau jai, kad ateisi.

Bet kai aš vėl atsiverčiau knygą ir pareiškiau neisiąs, jis, prisimenu, pervėrė mane ypatingos paniekos kupinu žvilgsniu. Tai buvo žvilgsnis, kuriuo Džilas iki tol dar niekad nebuvo manęs nudėbęs, – tokie jo žvilgsniai buvo skirti Parkeriui Hasetui ir paskaitose retkarčiais pasirodantiems juokdariams, kurie patys nesusipranta, kada reikia liautis kvailiojus.

– Ne, tu eisi, – tarė Čarlis ir jau buvo bežengiąs prie manęs.

– Liaukis, – sustabdė jį Džilas. – Eime vieni.

Ir kambaryje aš likau vienas.

Laikytis atokiau nuo Blero arkos mane vertė ne užsispyrimas, ne išdidumas ir netgi ne mano atsidavimas Kolonai. Manau, jog taip elgiausi kankinamas sielvarto ir jausdamas, kad pralaimėjau. Tiesa buvo ta, jog mylėjau Keitę, bet tuo pačiu metu mane degino ir keistoka aistra „Hypnerotomachijai", kol galų gale praradau jas abi. Poliui išeinant iš kambario jo veido išraiška bylote bylojo jį žinant, kad aš jau neturiu jokių galimybių išspręsti galvosūkio, nesvarbu, ar aš pats tai suvokiu ir pripažįstu, ar ne; o iš kambario žengiančio Džilo veido išraiška aiškiai man sakė, kad, jo nuomone, lygiai taip pat baigėsi ir mano santykiai su Keite. Įbedęs akis į kelias „Hypnerotomachijoje" įdėtas medžio raižinių reprodukcijas, – tas pačias, kurias po mėnesio savo paskaitoje parodys Taftas ir kuriose vaizduojamas Kupidonas, degančiu vežimu gabenantis moteris į mišką, – galvojau apie Karačio graviūrą. Tai aš, aš buvau tas satyras, kurį abiejų jo meilužių akivaizdoje be gailesčio talžė mažas berniukas. Būtent tai ir turėjo galvoje mano tėvas, kuris tikėjosi, kad gerai išmoksiu jo pamoką. „Mūsų vargai ir sielvartas nieko negali pakeisti. Meilė viską nugali".

Ričardas Kuris kartą Poliui išsitarė, jog pasaulyje sunkiausia suvokti ir apmąstyti du dalykus: nesėkmę ir bėgantį laiką, nes iš tikro šie du dalykai yra neatskiriamai vienas su kitu susiję. Tobulumas – tai natūrali amžinybės pasekmė: jei galėtum pakankamai ilgai palaukti, pamatytum, jog visa anksčiau ar vėliau atranda savo galimybes ir jas iki galo panaudoja. Anglis virsta deimantais, smėlis – perlais, beždžionės tampa žmonėmis. Tiesiog gyvename pernelyg trumpai, ir mums nelemta pamatyti šių procesų pabaigos, tad kiekviena patirta nesėkmė ima priminti mirtį.

Bet prarasti meilę, mano įsitikinimu, yra ypatinga nesėkmė, ne tokia, kaip visos kitos. Ji primena mums, kad kai kada proceso pa-

baiga, kad ir kaip aistringai to geistume, taip ir neateina ir kad yra beždžionių, kurios niekada, per visus pasaulio gyvavimo amžius, netaps žmonėmis. Argi taip jau sunku įsivaizduoti beždžionę, kuri, apsiginklavusi rašomąja mašinėle ir amžinybe, vis tiek negali pranokti Šekspyro? Tačiau jei būčiau išgirdęs Keitę sakant, jog ji nori nutraukti su manimi santykius ir baigti mudviejų draugystę, giliai širdyje būčiau praradęs paskutinę viltį. Jei būčiau pamatęs ją ten, stovinčią po Blero arka ir besišildančią Donaldo Morgano glėbyje, nuo mano ateities karūnos būtų buvę nuplėšti visi perlai ir deimantai.

Ir tuomet atsitiko tai, ko visai nesitikėjau: kai jau iki kaklo pasinėriau į savigailą, kažkas pasibeldė į duris. Paskui trakštelėjusi pasisuko bumbulo formos mūsų durų rankena, ir, kaip jau yra buvę šimtus kartų anksčiau, į kambarį įžengė Keitė. Pastebėjau, jog po striuke ji vilki vieną iš man labiausiai patinkančių smaragdo spalvos megztinių, kurio spalva puikiai dera prie jos akių.

– Maniau, kad turėtum klausytis Blero arkoje vykstančio koncerto, – leptelėjau, greitosiomis nesumodamas, ką turiu jai sakyti, ir iš visų kvailų replikų, kuriomis galėjo prasidėti mudviejų pokalbis, šita buvo pati kvailiausia.

– Tu irgi turėtum, – atrėmė ji ir čia pat įdėmiai nužvelgė mane nuo galvos iki kojų.

Galiu įsivaizduoti, kokį ji mane pamatė. Aš buvau tas pats vilkas, kurį nutvėręs už pakarpos ir nutempęs prie veidrodžio visai neseniai man buvo parodęs Čarlis ir kurį dabar savo akimis pamatė Keitė.

– Ko jūs čia atėjote? – burbtelėjau, pašnairavęs į duris.

– Jie nepasirodys, – nuramino ji mane ir privertė vėl pažvelgti jai į akis. – Atėjau, kad galėtum atsiprašyti.

Akimirką man pasirodė, kad šiam žingsniui Keitę pastūmėjo Džilas, pripliurpęs jai visokių prasimanymų, girdi, aš blogai jaučiuosi ir tiesiog nežinau, kaip turėčiau teisintis ir ką pasakyti. Bet dar kartą į ją pažvelgęs supratau, jog yra visai priešingai. Keitė puikiai žinojo, kad atsiprašyti neketinu.

– Na?

– Manai, kad tai mano kaltė? – paklausiau.

– Ne man vienai taip atrodo.

– O kam dar?

– Nagi, Tomai. Atsiprašyk.

Kuo aršiau ginčijausi su ja, tuo labiau pykau pats ant savęs.

– Na gerai, – nusileidau aš. – Aš tave myliu. Norėjau, kad mums pasisektų. Labai gaila, bet nepasisekė.

– Jei norėjai, kad mums pasisektų, kodėl stovėjai rankas nuleidęs ir nieko nedarei?

– Pažvelk į mane, – tariau jai. Keturias dienas nebuvau skutęsis barzdos, o mano plaukai senokai nebuvo matę šukų. – Štai ką aš dariau.

– Juk visa tai tu darei dėl knygos.

– Tai vienas ir tas pats.

– Tu nematai skirtumo tarp knygos ir *manęs?*

– Ne.

Keitė pervėrė mane tokiu žvilgsniu, tarsi būčiau pats sau išsikasęs duobę. Bet ji puikiai žinojo, ką turėjau omenyje šitaip sakydamas, tik niekada nenorėjo to girdėti.

– Mano tėvas „Hypnerotomachijai“ paaukojo visą savo gyvenimą, – paaiškinau Keitei. – Ir aš niekuomet nesijaučiu toks pakylėtas ir susijaudinęs, kaip tuomet, kai sėdu tyrinėti šios knygos. Dėl jos naktį negaliu užmigti, o dieną – valgyti; negana to, aš ją sapnuoju.

Nutilęs apsižvalgiau po kambarį, tarsi ieškodamas tinkamų žodžių.

– Net nežinau, kaip kitaip turėčiau tau paaiškinti. Tai – kaip eiti į Batlefeldą pasižiūrėti tavo medžio. Būdamas su knyga jaučiu, kad viskas vėl grįžta į savo vietas ir kad nesu pasiklydęs bei vienišas, – pasakiau ir nuleidau akis, stengdamasis išvengti Keitės žvilgsnio. – Tai ar yra skirtumas tarp knygos ir tavęs? Ne. Aišku, kad nėra. Tu esi *vienintelė,* mano akyse prilygstanti knygai.

„Suklydau, – mintyse tariau sau. – Maniau, kad galiu turėti jus abi. Bet suklydau.“

– Kaip tau atrodo, kodėl aš čia atėjau, Tomai?

– Tikriausiai galutinai manęs pritrėkšti.

– Kodėl?

– Priversti mane atsipra...

– Tomai, – žvilgsniu nutildė ji mane. – Kodėl aš čia atėjau?

Todėl, kad jautiesi lygiai taip pat, kaip ir aš.

Taip.

Todėl, kad reikalas pernelyg svarbus palikti jį tvarkyti man vienam.

Tikra tiesa.

– Tai ko iš manęs nori? – paklausiau Keitės.

– Kad liautumeisi rymojęs prie tos knygos.

– Ar tai jau viskas?

– Ar tai jau viskas?! Ar tai jau viskas?!

Pagaliau bent šioks toks emocijų pliūpsnis.

– Tu numojai ranka į mūsų draugystę, visiškai apsileidai, suskretai, stačia galva pasinėrei į tą savo knygą, o aš turiu tavęs gailėtis? Asile, keturias dienas pratūnojau savo kambaryje užsirakinusi duris ir užsitraukusi naktines užuolaidas. Karena paskambino mano tėvams. Mama atskrido net iš Nju Hempšyro.

– Man taip gaila...

– Užsičiaupk. Dabar mano eilė kalbėti. Nuėjau į Batlefeldą pasižiūrėti į savo medį, bet *negalėjau*. Negalėjau, nes dabar tas medis – *mūsų*. Negaliu klausytis jokios muzikos, nes kiekvieną dainą kažkada abu esame dainavę arba automobilyje, arba mano kambaryje, arba čionai. Kol išsiruošiu į paskaitą, praeina gera valanda, nes bent pusę dienos jaučiuosi lyg apsvaigusi. Nerandu savo kojinių, nerandu savo mėgstamos juodos liemenėlės. Donaldas vis klausia manęs: „Mieloji, kas tau yra? Mieloji, kas atsitiko?", o aš jam atsakau: „Nieko neatsitiko, Donaldai, nieko".

Taip tarusi Keitė įtraukė savo plaštakas į megztinio rankoves ir, pirštais sučiupusi jų kraštus, rankogaliais nusišluostė akis.

– Bet juk tai visai ne... – buvau vėl bepradedąs aš.

Tačiau pasirodė, kad mano eilė kalbėti vis dar nebuvo atėjusi.

– Draugaudama su Piteriu bent galėjau suprasti, kas dedasi. Mūsų santykiai nebuvo idealūs. Jis buvo pametęs galvą dėl lak-

roso, o ne dėl manęs, ir aš tai puikiai žinojau. Tenorėjo įsitempti mane į lovą, vėliau jo susidomėjimas manimi ėmė blėsti. – Ji persibraukė ranka sau per plaukus, stengdamasi nubraukti į šoną sruogas, kurios nuo ašarų buvo gerokai sudrėkusios ir susivėlusios. – Bet su *tavimi* viskas buvo kitaip. Dėl tavęs aš *kovojau.* Tik po mėnesio pirmą kartą leidausi pabučiuojama. Tą naktį, kai pasimylėjome, verkiau kruvinomis ašaromis, nes man atrodė, jog dabar tave prarasiu, – Keitė akimirką nutilo, tarsi šis prisiminimas būtų vėl ją pažeminęs. – O dabar prarandu tave dėl kažkokios knygos. Dėl *knygos.* Tomai, bent jau pasakyk, kad aš klystu. Pasakyk, kad visą tą laiką slapčia susitikinėjai su kokia absolvente. Gali išrėžti man tiesiai į akis, jog draugauji su ja todėl, kad ji nesielgia taip kvailai, kaip aš: kaip kokia kvailė nešoka ir nedainuoja nuoga tavo akivaizdoje, kadangi jai atrodo, jog tau patinka jos dainavimas, nežadina tavęs šeštą valandą ryto ir netempia bėgioti, kad kasdien vis iš naujo įsitikintų, jog tu vis dar čia. Pasakyk man ką nors. Pasakyk *bet ką.*

Staiga ji susigėdusi užsikirto ir nutilo, paskui pakėlė į mane akis, o man galvoje sukosi tik viena mintis. Tai atsitiko naktį, praėjus visai nedaug laiko po mudviejų su tėvu patirto nelaimingo atsitikimo: apkaltinau savo mamą, kad tėvas jai visai nerūpėjo. „Jei būtum jį mylėjusi, – tėškiau jai į akis, – būtum parėmusi jį ir skatinusi tęsti pradėtą darbą“. Ir tą pat akimirką iš mamos veido išraiškos, kurios aprašyti tiesiog nerandu žodžių, supratau, kad visame pasaulyje nėra nieko gėdingesnio už žodžius, ką tik išsprūdusius man iš burnos.

– Aš myliu tave, – tariau Keitei ir žingtelėjau artyn, kad ji galėtų įsikniaubti man į krūtinę ir minutėlę kitą pasislėpti. – Atleisk man.

Ir kaip tik tuo momentu, man rodos, ligi šiol mane nešusi gyvenimo srovė ėmė keisti kryptį. Mano būsena pasiekė kritinį tašką, mane palengva ėmė apleisti noras patirti kuo daugiau meilės nuotykių, kuris, kaip man atrodė, glūdėjo mano genuose. Trikampis ėmė aižėti. Dabar toje vietoje atsirado du per mažiau-

sią įmanomą atstumą vienas nuo kito nutolę taškai, sudarantys dvinarę žvaigždę.

Paskui mūsų ausis užgulė tyla, ir joje tilpo visa, ką ji norėjo pasakyti man, bet žinojo nesant jokio reikalo, visa, ką norėjau paaiškinti jai aš, bet taip pat mačiau, kad jau nereikia.

– Pasikalbėsiu su Poliu, – prižadėjau jai, pagaliau radęs vienintelius šią minutę tinkamus pasakyti žodžius, – ir liausiuosi sėdėjęs prie tos knygos.

Savo kaltę išpirkau. Supratau, kad mano pasitraukimas iš mūšio lauko nėra gėdingas, – tiesiog pagaliau įsitikinau, kas svarbiausia mano paties laimei. Ir to visiškai pakako, kad Keitė padarytų tai, ką maniau ją pasaugosiant vėlesniam laikui, kai jau neabejotinai važiuosime viename vagone. Ji mane pabučiavo. Ir kai mudviejų lūpos susitiko, tas bučinys, nelyginant žaibas, vėl prikėlęs gyvenimui monstrą, suteikė mums galimybę viską pradėti iš pradžių.

Tą vakarą Polio nemačiau; tądien leidau laiką su Keite, o kitą rytą Dode pasakiau jam, ką nusprendžiau, ir baigiau visą šį reikalą. Polis neatrodė pernelyg nustebęs. Pastaruoju metu dėl Kolonos buvau tiek prisikentėjęs, kad Polis jautė mane sudėsiant ginklus, vos tik atsiras galimybė bent kiek palengvinti kančias. Džilui ir Čarliui jau buvo pavykę jį įtikinti, kad, šiaip ar taip, būtų geriausia, jei liaučiausi dirbęs prie tos knygos, tad išgirdęs mano sprendimą Polis visai nesupyko. Gal jis dar tikėjosi mane susigrąžinsiąs? O gal jau buvo pažengęs tiek, kad su likusiais galvosūkiais tikėjosi susidorosiąs ir pats? Kad ir kaip ten būtų, kai išdėsčiau jam savo samprotavimus apie tai, ko kadaise pasimokiau iš nuotykio su Džene Harlou, ir apie tai, kokias paslaptis man atskleidė Karačio graviūra, Polis, atrodo, mano apsisprendimui pritarė. Iš jo veido išraiškos galėjau spėti, kad apie Karačį jis žinojo kur kas daugiau už mane, bet nė karto manęs nepertraukė, bandydamas patikslinti mano mintį. Polis, kuris turėjo pagrindą labiau už kitus tikėti, kad interpretacijos gali būti labai įvairios ir kad surastas teisingas aiškinimas viską smarkiai pakeičia, kaip visuomet, buvo

labai kilnus ir ramiai išklausė, kodėl ryžausi tokiam savo gyvenimo posūkiui. Manau, jog šitaip jis norėjo parodyti man ne tik pagarbą, bet ir tai, kad tebėra mano draugas.

– Visada yra geriau mylėti ką nors, kas tau gali atsakyti tuo pačiu, – tarė jis man.

Ir daugiau Poliui jau nieko nereikėjo sakyti.

Taigi mūsų tyrinėjimas, kadaise prasidėjęs kaip Polio diplominis darbas, vėl įgavo savo ankstesnį pavidalą. Iš pradžių atrodė, kad Polis jį galės sėkmingai užbaigti ir vienas. Ketvirtąjį galvosūkį, kuris man pasirodė esąs neįkandamas riešutas, jis išgliaudė jau po trijų dienų. Manau, kad jis, ko gero, visą laiką nujautė, kur reikia ieškoti teisingo sprendimo, bet nieko man nesakė, nes žinojo, kad vis tiek nepaklausysiu jo patarimo. O atsakymo reikėjo ieškoti knygoje, pavadintoje „Hieroglyphica“, kurios autorius buvo Horapolas, – žmogus Renesanso sąjūdžio apimtoje Italijoje prisimintas penkioliktojo amžiaus 3-iajame dešimtmetyje ir kadaise tvirtinęs, jog galų gale ketina išspręsti egiptietiškųjų hieroglifų aiškinimo problemą, su kuria mokslininkai susiduria jau daug šimtmečių. Horapolas, kurį Renesanso epochos humanistai laikė vos ne Senovės Egipto pranašu, iš tikro tebuvo penktajame amžiuje po Kristaus gyvenęs mokslininkas, rašęs savo veikalus senąja graikų kalba ir apie hieroglifus nutuokęs ne daugiau, negu eskimai apie vasaros karščius. Jo knygoje „Hieroglyphica“ yra gyvūnų simbolių, kurių jokiu būdu negalima sieti su Egiptu. Tačiau nepaisant to, Renesanso laikų humanistai labai entuziastingai sėmėsi šių naujų žinių, ir Horapolo tekstas tapo be galo populiarus, – bent jau nedidialiame intelektualų būryje, kur begalinis populiarumas ir mirusios kalbos neatrodė esą du absoliučiai nesuderinami dalykai.

Anot Horapolo, pelėda simbolizuoja mirtį, „nes naktį ji staiga nusileidžia ir sučiumpa varniuką, panašiai kaip mirtis, kuri žmogų irgi užklumpa visai netikėtai“. Tuo tarpu lenktasnapis erelis,

kaip rašo Horapolas, simbolizuoja badu mirštantį senį, – „mat ereliui senstant jo snapas taip nulinksta, kad paukštis pastimpa iš bado". Pagaliau aklas vabalas yra nuo saulės smūgio mirštančio žmogaus simbolis, „nes vabalas krinta apakintas saulės šviesos". Nors Horapolo išdėstyti argumentai buvo tikrai nelengvai suvokiami, Polis iš karto suprato radęs tinkamą šaltinį. Be to, jis labai greitai pastebėjo, kas visus šiuos tris gyvūnus sieja, būtent: mirtis. Lotynišką žodį „mors" pritaikęs kaip šifrą, jis netruko sužinoti, kokia yra ketvirtoji Kolonos siunčiama žinia.

Dabar tu jau nuėjai taip toli, kad galėtum būti priimtas į mano laikų filosofų draugiją. Tau šie vyrai tikriausiai tėra laiko dulkės, bet mano dienomis jie buvo visos žmonių giminės gigantai. Neilgai trukus užkrausiu tau ant pečių ir visą likusią naštą, nes dar daug ką turiu papasakoti ir po truputį imu baimintis, jog mano paslaptis pernelyg lengvai ir plačiai paplis. Bet pirmiausia, iš pagarbos tavo pasiektiems laimėjimams, atskleisiu tau savo istorijos ištakas, kad žinotum, jog ne veltui nuvedžiau tave šitaip toli.

Tose žemėse, kur įsikūrę mūsų broliai, gyvena dvasininkas, kuris ant mokslininkų ir žinių mėgėjų galvų užleido siaubingą marą. Kovojome su juo pasitelkę visą savo išmintį bei įtaką, bet tasai žmogutis vienui vienas sukurstė prieš mus mūsų tėvynainius. Jo griausmingas balsas skamba miesto aikštėse bei iš sakyklų, ir paprasti visų tautų žmonės nesusimąstydami kelia ranką prieš mus ir ketina nuskriausti. Kaip pavydo graužiamas Dievas sulygino su žeme Senaaro lygumoje buvusį bokštą, kurį žmonės statė tikėdamiesi, kad jo viršūnė kada nors pasieks rojų, taip ir Jis dabar nukreipė savo kumštį į mus, kurie siekia to paties. Kadaise gyvenau viltimi, jog žmonės trokšta išsivaduoti iš neišprusimo ir neišmanymo gniaužtų, panašiai kaip vergai svajoja būti paleisti iš vergijos. Nes tai padėtis, menkinanti mūsų orumą ir prieštaraujanti pačiai mūsų prigimčiai. Bet dabar įsitikinau, kad žmonės – tai bailių padermė, nukrypimas, kaip ir ta mano galvosūkyje minima pelėda, kuriai, atrodo, turėtų patikti saulės šviesa, o vis dėlto ji renkasi tamsą. Skaitytojau, daugiau

jau nieko neišgirsi nei apie mane, nei apie tai, kaip buvo baigta statyti mano kripta. Būti šitokių žmonių valdovu yra tas pats, kaip tapti labiausiai apgailėtinu elgeta. Ši knyga bus vienintelis mano vaikas; tegul ji ilgai gyvena šiame pasaulyje ir kuo geriau tau pasitarnauja.

Polis, galima sakyti, beveik nė nestabtelėjo, kad apmąstytų tai, kas čia buvo parašyta, ir iš karto perėjo prie penktojo ir paskutinio galvosūkio, kurį rado dar tuomet, kai aš tebesiterliojau su ketvirtuoju. Penktasis galvosūkis buvo toks: „Kur susitinka kraujas ir dvasia?"

– Tai pats seniausias šioje knygoje esantis filosofinis klausimas, – pareiškė jis man, o aš tuo tarpu neskubėdamas vaikštinėjau po kambarį ir rinkausi daiktus, kadangi šiąnakt ketinau nakvoti pas Keitę.

– Koks klausimas?

– Klausimas apie sąmonės ir kūno sandūrą, kitaip sakant, apie kūno ir dvasios dualumą. Apie tai rašo Augustinas savo veikale „Contra Manichaeos". Šią temą gvildena ir Naujųjų laikų filosofai. Dekartas buvo įsitikinęs galįs tiksliai nurodyti, kur yra siela: kažkur smegenyse netoli kankorėžinės liaukos.

Vartydamas iš Fajerstouno bibliotekos parsineštą knygą, Polis kalbėjo toliau, iš jo burnos liejosi filosofinė išmintis, o aš tuo tarpu kroviausi daiktus.

– Ką tu ten skaitai? – paklausiau, traukdamas iš lentynos „Prarastojo rojaus" kopiją, kurią ketinau pasiimti drauge.

– Galeną, – paaiškino jis.

– Ką?

– Antrąjį vakarietiškosios medicinos tėvą. Pirmasis, kaip žinai, yra Hipokratas.

Prisiminiau. Klausydamas mokslo istorijos kurso, Čarlis irgi studijavo Galeną. Tačiau jei laiko skalėje atskaitos tašku paimsime Renesanso epochą, Galenas toli gražu nebuvo tų laikų herojus: jis mirė likus trylikai šimtmečių iki „Hypnerotomachijos" pasirodymo.

– O kuriems galams? – mestelėjau aš.

– Man rodos, šis galvosūkis – iš anatomijos srities. Frančeskas turėjo būti įsitikinęs, jog žmogaus kūne yra tam tikras organas, kuriame susitinka kraujas ir dvasia.

Staiga tarpduryje pasirodo Čarlis, laikydamas rankoje gerokai apgraužtą obuolį.

– Apie ką čia kalbate, diletantai? – išgirdęs mus minint medicinos dalykus, susidomi jis.

– Koks nors organas, – nekreipdamas dėmesio į Čarlį toliau samprotauja Polis, – pavyzdžiui, kaip „rete mirabile“.

Jis baksteli pirštu į knygoje esantį piešinį ir tęsia toliau:

– Prie pat galvos smegenų pagrindo esantis nervų ir kraujagyslių raizginys. Galenas manė, jog būtent čia tai, kas dvasiška, virsta kūniška.

– Tai kas tau dar kliūva? – paklausiau, užmetęs akį į laikrodį.

– Nė pats nežinau. Kaip šifras šis pavadinimas netinka.

– Tai todėl, kad žmogaus kūne tokio organo apskritai nėra, – įsiterpia Čarlis.

– Apie ką tu čia?

Čarlis pakelia akis į Polį ir paskutinį kartą atsikanda gabalėlį obuolio.

– Galenas skrosdavo gyvulius, ir tiek. „Rete mirabile“ – tai organas, kurį jis rado jaučio ar avies kūne.

Polio veidas iš nuostabos ištįsta.

– Be to, jis pernelyg ilgai krapštėsi su širdimi ir tyrinėjo kardialinę anatomiją, – tęsė Čarlis.

– Tai ir pertvaros širdyje nėra? – paklausė Polis, tarsi nujausdamas, kur suka Čarlis.

– Yra. Tik ji ne akyta.

– O kas apskritai yra ta pertvara? – susidomėjau ir aš.

– Tai organinio audinio sienelė, skirianti vieną širdies skilvelį nuo kito, – paaiškina Čarlis ir, priėjęs prie Polio knygos, ima ją vartyti, tikėdamasis rasti paveikslėlį, kuriame pavaizduota žmogaus kraujo apytakos sistema. – Galenas taip nieko ir nesuprato.

Jis tvirtino, esą pertvaroje yra mažų skylučių, pro kurias kraujas iš vienos širdies kameros patenka į kitą.

– O jų nėra?

– Ne, – atžariai atkirto man Polis, ir iš jo tono man pasirodė, kad jis, ko gero, šią temą gvildena gerokai ilgiau, nei man atrodo. – Bet Mondinas, tyrinėdamas širdies pertvarą, irgi padarė tą pačią klaidą. Vesalijus ir Servetas, tiesa, išsiaiškino, kaip yra iš tikrųjų, bet tai atsitiko tik šešioliktojo amžiaus viduryje. Leonardas sekė Galenu. Žmogaus kraujo apytakos sistemą Harvėjus aprašo tik septynioliktojo amžiaus pradžioje. O šis galvosūkis sudarytas besibaigiant penkioliktajam amžiui, Čarli. Atsakymas turi būti arba „rete mirabile", arba „pertvara". Tais laikais niekas nežinojo, kad plaučiuose kraujas maišosi su oru.

– Vakaruose tai tikrai nežinojo, – prunkšteli Čarlis. – Bet arabai išsiaiškino tai jau dviem šimtais metų anksčiau, negu tavo vyrukas parašė tą knygą.

Staiga Polis puola naršyti po savo popierius. Pagalvojęs, kad mįslė iš esmės jau įminta, pakylu eiti:

– Man jau laikas. Pasimatysim vėliau, vaikinai.

Bet kaip tik tą akimirką, kai žingteliu durų link, Polis randa ko ieškojęs: lotynišką tekstą, kurį jis prieš kelias savaites išvertė, trečiosios Kolonos paliktos žinios tekstą.

– Gydytojas arabas, – burbteli jis. – Ar tik jo vardas nebuvo Ibn al-Nafis?

– Būtent, – pritariamai linkteli galva Čarlis.

– Tą tekstą Frančeskas turėjo gauti iš Andrėjos Alpago, – labai susijaudinęs sako Polis.

– Iš ko?

– Iš žmogaus, kurio vardas minimas Frančesko paliktoje žinutėje. „Andrėja Alpagas, garbiojo Ibn al-Nafio mokinys". – Mudviem su Čarliu dar nespėjus pratarti nė žodžio, Polis ima kalbėtis pats su savimi: – Kaip lotyniškai pasakyti „plaučiai"? „Pulmo"?

Aš tvirtu žingsniu pasuku prie durų.

– Ar nenori palaukti ir sužinoti, kas rašoma užšifruotame Kolonos tekste? – staiga pakėlęs galvą klausia manęs Polis.

– Po dešimties minučių turiu būti pas Keitę.

– Užtruksi tik penkiolika. Na, gal pusvalandį.

Manau, kad tik dabar Polis staiga suvokia, kaip viskas pasikeitė.

– Susitiksime rytą, – sakau.

Čarlis kuo puikiausiai mane supranta, tad nusišypso ir palinki man sėkmės.

Poliui ta naktis, ko gero, buvo lemiama. Jis suprato galutinai mane praradęs. Be to, nuojauta jam sakė, jog nepaisant to, kas buvo rašoma paskutinėje Kolonos paliktoje žinutėje, ji tikrai neatskleis visos to žmogaus saugomos paslapties, juolab kad keturiose pirmosiose išaiškėjo tik labai nedidelė jos dalis. Antrojoje „Hypnerotomachijos“ dalyje, kurią mes įtarėme esant paprasčiausiu užpildu, iš tikrųjų turėjo būti dar ir kitų šifruotų tekstų. Nors Polis galėjo save guosti, kad, pasinaudojęs Čarlio žiniomis iš medicinos srities, vis dėlto išsprendė penktąjį galvosūkį, tačiau gera jo nuotaika kaipmat išsisklaidė, kai jis pamatė Kolonos siunčiamą žinią ir pagaliau įsitikino buvęs visiškai teisus.

Baiminuosi dėl tavęs, skaitytojau, drebu kaip ir dėl savęs paties. Kaip pastebėjai, jau pačioje šio teksto pradžioje ketinau atskleisti tau savo norimas perteikti žinias, – nesvarbu, kad jos buvo apipintos įvairiausiais šifrais. Norėjau, kad rastum tai, ko ieškai, tad buvau tavo vedlys.

Tačiau dabar įsitikinau, jog man trūksta tikėjimo savo paties kūriniu ir negaliu šiuo keliu eiti toliau. Galbūt aš pats nesugebu nuspręsti, ar iš tikro tokie sudėtingi knygoje paslėpti galvosūkiai, nors jų sudarytojai tikina mane, jog niekas kitas, vien tikras filosofas sugebės juos išspręsti. Galbūt šie išmintingi vyrai ir patys pavydi man mano paslapties ir tyčia mane suklaidino, kad galėtų pavogti tai, kas teisėtai priklauso mums. Tasai dvasinin-

kas išties labai protingas ir kiekvienoje stovykloje turi šalininkų. Bijau, kad jis mano karius sukurstys prieš mane.

Tad pats supranti, skaitytojau, kad tik gindamas save ir tave suku iš kelio, kuriuo ėjau iki šiol, ir ieškau kito. Skaitydamas skyrių po skyriaus iki šiol buvai pratęs rasti mano paslėptus galvosūkius, bet toliau nerasi nei jų, nei paaiškinimų, kuriais galėtum vadovautis. Dabar iki pat Polifilo kelionės pabaigos naudosiuosi tik Ketverto taisykle, bet nesitikėk iš manęs jokios užuominos, atskleidžiančios šios taisyklės esmę. Nuo šiol kelią tau terodo vien tavo paties išmintis. Mano drauge, tegul Dievas ir tavo paties talentas veda tave teisingu keliu.

Man rodos, vien tik įsitikinimas savo teisumu ilgą laiką padėjo Poliui nesijausti visų apleistam. Aš nuo jo nusigręžiau; Kolona irgi paliko jį vieną, ir dabar jam beliko pasikliauti pačiu savimi. Iš pradžių Polis dar bandė susigrąžinti mane ir įtraukti į bendrą darbą. Drauge mudu jau buvome tiek daug nuveikę, kad jam atrodė, jog jis būtų tikras egoistas, jei dabar, kai tikslas buvo ranka pasiekiamas, atsisakytų manęs; juk mums buvo likę žengti tik vieną žingsnį.

Praėjo savaitė, paskui – kita. Aš vėl ėmiau megzti santykius su Keite, ėmiau iš naujo ją pažinti, mylėjau tik ją vieną. Per tas savaites, kai buvome išsiskyrę, tiek daug nutiko, kad buvau be galo užsiėmęs stengdamasis atsigriebti už tai, ką praleidau. Mudu pakaitomis pietaudavome tai „Vienuolyno užeigoje“, tai „Aivi“ klube. Ji buvo susiradusi naujų draugų; mudu iš naujo kūrėme savo kasdienybę. Atsirado ir jos šeimos reikalų, kuriais dabar pradėjau rimtai domėtis. Jaučiau, jog dabar, kai atgavau visišką Keitės pasitikėjimą, ji norėjo man daug ką papasakoti.

Tuo tarpu Polis krapštėsi prie Kolonos galvosūkių, bet jam nesisekė. Nelyginant kūnas, palūžęs nuo pernelyg didelio darbo krūvio ir vis prasčiau atliekantis savo funkcijas, „Hypnerotomachija“ atmesdavo visas Polio taikomas patikimas tyrinėjimo priemones. Ketverto taisyklė pasirodė esanti be galo sunkiai perprantama, be to, Kolona tekste nepaliko nė menkiausios

užuominos apie jos esmę. Čarlis, penktojo galvosūkio herojus, kelias naktis pasiliko su Poliu baimindamasis, jog mano apsisprendimas pasitraukti Polį visai sugniuždys. Jis niekad nepaprašė mano pagalbos, nes puikiai žinojo, kokį pokštą man kartą jau buvo iškrėtusi ta knyga, bet mačiau jį budint prie Polio, panašiai kaip gydytojas nenuleidžia akių nuo ligonio, nerimaudamas, jog pastarojo liga gali paūmėti. Pagaliau viską apgaubė tamsa, į širdį, kuri taip žavėjosi „Hypnerotomachija“, įsėlino sielvartas, ir Polis nieko negalėjo padaryti. Jis kentėjo iki pat Velykų savaitgalio, o manęs šalia nebuvo.

Devynioliktas skyrius

Žingsniuodamas atgal į Dodą peržiūriu Prinstone esančiame Batlefeldo parke Keitės darytas nuotraukas. Fotografuodamas kelis kartus įamžinau ją judančią: štai ji bėga link manęs, jos plaukai draikosi vėjyje, burna truputį pražiota, o tuo metu ištarti žodžiai įstrigę tolimose mano atminties kertelėse, kurių nepasieks joks fotoaparato objektyvas. Peržiūrėdamas nuotraukas mėgaujuosi, įsivaizduodamas jose skambantį Keitės balsą, ir šis užsiėmimas teikia man nepaprastą malonumą. Dar po dvylikos valandų pamatysiu Keitę „Aivi“ klube, nes man teks ją lydėti į pokylį, kurio ji laukė beveik nuo pat tos akimirkos, kai mudu susitikome, ir puikiai žinau, kokius žodžius ji tikisi išgirsti iš mano lūpų. Kad pagaliau apsisprendžiau ir savo nusistatymo nepakeisiu. Kad šio to išmokau. Kad niekad daugiau negrįšiu į „Hypnerotomachijos“ glėbį.

Grįžęs į savo kambarį tikiuosi rasiąs Polį sėdintį prie rašomojo stalo, bet jo gultas vis dar tuščias, tik nėra knygų, gulėjusių ant jo naktinės spintelės. Viršuje ant durų staktos lipnia juosta priklijuotas popieriaus lapelis, kuriame Polis didelėmis raudonomis raidėmis brūkštelėjo man žinutę.

Tomai, kur tu? Buvau grįžęs ieškoti tavęs. Perkandau, ką reiškia 4P-10R-2Š-6V! Dabar einu į Fajerstouną pasiimti topografinio atlaso, paskui grįšiu į Makkošą. Vincentas sakė, kad turi brėžinį. Dešimt valandų penkiolika minučių. Polis.

Dar kartą perskaitau žinutę stengdamasis suvokti, ką visa tai reiškia. Makkoš Holo rūsyje yra Tafto darbo kabinetas, kuriuo jis naudojasi, kai būna universiteto miestelyje. Bet paskutinis sakinys manęs nė kiek nesujaudina: „Vincentas sakė, kad turi brėžinį". Pakeliu ragelį ir surenku greitosios pagalbos budinčiosios dalies numerį. Po kelių sekundžių mano ausį pasiekia Čarlio balsas.

– Kas yra, Tomai?

– Polis išėjo susitikti su Taftu.

– Ką?! Maniau, kad jis ketina eiti pas dekaną ir pasišnekėti apie Steiną.

– Turime jį surasti. Ar galėtum rasti, kas tave pakei...

Man dar nebaigus sakinio, į mūsų pokalbį įsiterpia kažkoks prislopintas balsas. Po akimirkos susigaudau, jog tai Čarlis pašnibždomis su kažkuo šnekasi.

– Kada Polis išėjo? – klausia jis, vėl prisidėjęs prie ausies telefono ragelį.

– Prieš dešimt minučių.

– Jau važiuoju. Mes jį pavysime.

Po gerų penkiolikos minučių prie Dodo pastato iš kiemo pusės sustoja Čarliui priklausantis 1973-iaisiais pagamintas „Volkswagen Karmann Ghia" markės automobilis. Tas senas laužas atrodo kaip šuolyje staiga surūdijusi metalinė rupūžė. Man dar nespėjus kaip reikiant įsitaisyti ant priekinės sėdynės, Čarlis ima važiuoti atbuline eiga.

– Ko taip užtrukai? – klausiu.

– Man beišeinant budėtojų kambaryje staiga pasirodė žurnalistė, – paaiškina jis. – Ji norėjo pasikalbėti su manimi apie tai, kas įvyko vakar vakare.

– Ir ką gi?

– Policijos nuovadoje kažkas puse lūpų jai prasitarė, ką per apklausą kalbėjo Taftas, – toliau tęsia jis. Dabar mes įsukame į Elmo

kelią, padengtą smulkutėmis sušalusios sniego pliurzos bangelėmis, dėl kurių asfaltas atrodo kaip naktį ošiantis vandenynas. – Ar ne tu man sakei, kad Taftas kadaise pažinojo Ričardą Kurį?

– Taip. Kodėl klausi?

– Nes policijai Taftas tvirtino su Kuriu susipažinęs tik per Polį.

Vos tik atsiduriame šiaurinėje universiteto miestelio dalyje, kieme, skiriančiame biblioteką nuo istorijos fakulteto pastato, pastebiu Polį, žingsniuojantį Makkošo link.

– Poli! – rikteliu, nuleidęs lango stiklą.

– Ką čia sugalvojai? – be užuolankų rėžia Čarlis ir sustabdo mašiną prie šaligatvio krašto.

– Man pavyko! – šūkteli Polis, kiek nustebęs, kad mes čia. – Viską išnarpliojau. Dabar beliko gauti brėžinį. Tomai, tu nepatikėsi. Tai pati nuostabiausia...

– Ką tu sakai? Papasakok.

Bet Čarlis net nesirengia viso to klausytis.

– Pas Taftą tu neisi, – kaip kirviu nukerta jis.

– Tu nieko nesupranti. Viskas baigta...

– Gerai manęs paklausyk, – pertraukia jį Čarlis. – Lipk į mašiną, Poli. Važiuosime namo.

– Jis teisus, – pritariu ir aš. – Tau nereikėjo čia eiti vienam.

– Einu pas Vincentą, – tyliai, bet tvirtai sako Polis ir pasuka tiesiai prie Tafto darbo kabineto. – Žinau, ką darau.

Įjungęs atgalinės eigos pavarą, Čarlis ima važiuoti atgal, stengdamasis neatsilikti nuo Polio.

– Manai, kad jis tiesiog ims ir atiduos tau tai, ko nori?

– Jis man paskambino, Čarli. Ir sakė, kad atiduos.

– Ar jis prisipažino apvogęs Kurį? – paklausiau aš. – Ir kodėl jis turėtų atiduoti tau brėžinį būtent dabar?

– Poli, – vėl įsiterpia Čarlis, sustabdęs automobilį, – jis tau nieko neduos.

Šiuos žodžius Čarlis ištaria tokiu tonu, jog Polis net stabteli.

Kiek aprimęs Čarlis nuleidžia balsą ir papasakoja, ką sužinojo iš žurnalistės:

– Kai vakar vakare pareigūnai Tafto paklausė, ar jis bent nujaučia, kas galėjo šitaip pasielgti su Steinu, šis atsakė iš karto pagalvojęs apie *du* žmones.

Polio veidas ištįsta, o euforija, kad jam pavyko išsiaiškinti „Hypnerotomachijos" paslaptį, pastebimai nuslūgsta.

– Pirmasis jo paminėtas žmogus buvo Kuris, – pasakoja toliau Čarlis. – Antrasis – *tu*.

Akimirką jis palaukia, kad Polis geriau visa tai suvoktų, o paskui priduria:

– Tad man visai nerūpi, ką tasai vyras tau pripliauškė kalbėdamas telefonu. Tau reikia nuo jo laikytis kuo toliau.

Pro mus gatve prabilda senas baltas pikapas, ir po jo padangomis skaudžiai sutraška sniegas.

– Tai padėkite man, – sako Polis.

– Padėsime, – atidaro automobilio dureles Čarlis. – Mes parvešime tave namo.

Polis tik tvirčiau susisupa į savo striukę:

– Kur kas daugiau man padėsite, jei eisite kartu. Kai gausiu iš Vincento brėžinį, daugiau man to seno krieno nereikės.

– Ar tu bent viena ausimi klausaisi, kas tau sakoma? – išpūtęs akis tarsteli Čarlis.

Tačiau yra dalykų, kurių Čarlis nesupranta. Jis nesuvokia, ką reiškia faktas, jog Taftas visą laiką turėjo tą brėžinį, bet jį slėpė.

– Dabar tas brėžinys jau, galima sakyti, mano rankose, Čarli, – sako Polis. – Belieka tik sukąsti dantis ir baigti darbą iki galo. O tu man čia pliurpi, kad turiu grįžti namo?

– Klausyk, – nenusileidžia Čarlis, – aš tik sakau, kad mums reikia...

– Mes eisime su tavimi, Poli, – įsiterpiu aš.

– Ką?! – nustebęs šūkteli Čarlis.

– Eime, – pareiškiu aš ir atidarau automobilio dureles.

Nesitikėjęs, kad šitaip pakryps mūsų pokalbis, Polis atsigręžia.

– Jis vis tiek nusprendė eiti, – kyštelėjęs galvą atgal į saloną pašnibždomis paaiškinu Čarliui, – tad bus geriau, jeigu aš būsiu šalia.

Polis ima žingsniuoti Makkošo link, ir Čarliui tenka dar kartą apgalvoti, kaip elgtis.

– Jei pasirodysime ten visi trys, Taftas nieko negalės padaryti, – pareiškiu aš Čarliui, – ir tu tai puikiai žinai.

Čarlis lėtai iškvepia, šaltame ore išleisdamas debesį baltų garų. Pagaliau jis pastato mašiną prie sniegu nukloto šaligatvio ir ištraukia raktą iš uždegimo spynelės.

Kol per sniegą nuklampojame iki pilko pastato, kuriame įsikūręs Taftas, rodos, praeina visa amžinybė. Jo darbo kabinetas yra Makkošo pusrūsio aukšte, kur koridoriai tokie siauri, o laiptai tokie statūs, jog mums tenka leistis po vieną, išsirikiavus vorele. Sunku patikėti, kad Vincentas Taftas gali čia ne tik laisvai kvėpuoti, bet ir judėti. Netgi mano kūnas šiai erdvei, atrodo, yra pernelyg didelis. O Čarlis tikriausiai jaučiasi taip, lyg būtų įkliuvęs į spąstus.

Grįžteliu atgal norėdamas įsitikinti, kad jis vis dar čia. Mums už nugarų šmėžuojanti Čarlio figūra, užpildanti visą durų stačiakampį ir pridengianti mus iš užnugario, suteikia man drąsos eiti pirmyn. Dabar suvokiu tai, ko per savo išdidumą anksčiau neprisipažinau net pačiam sau: jei Čarlis nebūtų sutikęs eiti drauge, šitos kelionės aš būčiau neištvėręs.

Polis nuveda mus paskutiniu koridoriumi prie jo gale esančio vienintelio kambario. Kadangi dabar Velykos ir niekas nedirba, visi kiti kabinetai skendi tamsoje, o jų durys užrakintos. Tik pro baltų durų, ant kurių pritvirtinta lentelė su Tafto vardu bei pavarde, apačią matyti ryškios šviesos ruoželis. Dažai, kuriais nuteptos durys, sutrūkę ir apsilupinėję, o prie staktos – net atšokę ir vietomis susiraitę. Apačioje prie durų įsprūdos yra ruožas, kur dažų spalva atrodo šiek tiek išblukusi: kadaise, kai Taftas čia dar nebuvo persikėlęs, iš šiluminės trasos tunelių siūbtelėjęs vanduo buvo apsėmęs pusrūsio grindis, ir nuo to laiko niekas durų neperdažė.

Polis kilsteli ranką ketindamas pasibelsti, ir staiga iš kabineto atsklinda balsas.

– Vėluoji! – sugriaudi Taftas.

Polio pasukta durų rankena girgžteli. Pajuntu, kad laiku nespėjęs sustoti Čarlis atsitrenkia man į nugarą.

– Eik, – sušnabžda jis, stumdamas mane į priekį.

Taftas sėdi vienas prie puikaus antikvarinio rašomojo stalo, giliai nugrimzdęs į odinį krėslą. Permetęs savo tvido švarką per krėslo atlošą, iki alkūnių pasiraitojęs marškinių rankoves, jis skaito straipsnio korektūrą ir puslapiuose vis kažką žymi raudonu rašikliu, kuris jo mėsingoje rankoje atrodo visai mažytis.

– O ko gi čia reikia jiems? – pasiteirauja Taftas.

– Duok man brėžinį, – čiumpa jautį už ragų Polis.

Taftas dėbteli į Čarlį, paskui perveria žvilgsniu mane.

– Sėskitės, – paragina jis, dviem storais pirštais mosteldamas į netoliese stovinčias kėdes.

Stengdamasis nekreipti į jį dėmesio, imu žvalgytis po kambarį. Palei visas baltai nudažytas ir taip nedidelio kabineto sienas pristatyta medinių knygų spintų. Ant lentynų, tose vietose, kur Tafto neseniai buvo ištraukti skaitymui skirti tomeliai, matyti nubrauktų dulkių šliūžės. Man pro akis nepraslysta ir gerokai nudėvėtas kilimo ruožas: matyt, Taftas čia daugybę kartų žingsniavo nuo durų iki savo rašomojo stalo.

– Sėskite, – dar kartą paragina jis.

Polis, atrodo, mieliau liktų stovėti, bet Čarlis alkūne stumteli jį prie kėdės, tarsi norėdamas kuo greičiau baigti šį nemalonų reikalą.

Pirštais susukęs servetėlę, Taftas nusišluosto ja burną.

– Tomas Salivanas, – tarsteli jis, pagaliau suvokęs, koks aš panašus į savo tėvą.

Linkteliu galva, bet nepratariu nė žodžio. Ant sienos, tiesiai Taftui virš galvos, kabo paveikslas, kuriame pavaizduota giljotina į viršų pakeltais ašmenimis, tarsi pražiojusi savo nasrus. Šiame kambaryje vieninteliai bent kiek spalvingesni ir šviesą atspindin-

tys daiktai yra knygos raudono tymo viršeliais su paauksuotais jų kampais.

– Liaukis prie jo kabinėjęsis, – mesteli arčiausiai Tafto sėdintis Polis. – Kur brėžinys?

Net nustembu, kad Polis gali taip griežtai kalbėti.

Taftas nepatenkintas vypteli ir pakelia prie burnos arbatos puodelį. Senio žvilgsnis neramus ir verčiantis pasijusti šiek tiek nejaukiai, tarsi jis lauktų, kad vienas iš mūsų tuoj tuoj griebs jam už gerklės. Pagaliau Taftas pakyla iš savo krėslo, dar aukščiau pasiraitoja marškinių rankoves ir sunkiais žingsniais nupėdina prie knygų lentynų, prie sienoje įmūryto seifo. Apžėlusia ranka surinkęs slaptą skaičių kombinaciją, jis nuima svertą ir atidaro seifo dureles. Paskui kyšteli ranką vidun ir ištraukia oda aptrauktą užrašų knygelę.

– Ar čia brėžinys? – kiek sutrikęs paklausia Polis.

Tuomet Taftas atverčia knygelę ir, kažką iš jos ištraukęs, paduoda Poliui, tačiau tai viso labo mašinėle prirašytas oficialiems dokumentams naudojamo laiškinio popieriaus lapas, ant kurio įspausta instituto emblema. Pastebiu, kad dokumentas rašytas prieš dvi savaites.

– Noriu, kad pagaliau sužinotum, kokie dabar tavo reikalai, – paaiškina Taftas. – Perskaityk.

Pamatęs, kokį įspūdį Poliui padarė šis dokumentas, pasilenkiu ir pats akimis permetu tekstą.

Dekane Mydousai,

Turėdamas omenyje kovo 12-ąją vykusį mūsų pokalbį dėl Polio Hariso, šiame laiške siunčiu jums papildomą informaciją, kurią pageidavote gauti. Kaip jums žinoma, ponas Harisas jau kelis kartus yra prašęs atidėti galutinį jo diplominio darbo baigimo terminą ir labai ilgai užsispyręs slėpė nuo manęs savo darbo tekstą. Praeitą savaitę, man primygtinai reikalaujant, jis pagaliau pateikė galutinę savo darbo ataskaitą, ir tuomet supratau jo ankstesnio elgesio motyvus. Prašyčiau peržvelgti čia

pridedamą mano būsimo straipsnio „Atskleista paslaptis: Frančeskas Kolona ir „Hypnerotomachia Poliphili“ kopiją, numatomą paskelbti rudenį išeisiančiame žurnalo „Renaissance Quarterly“ numeryje. Taip pat pridedu pono Hariso galutinės darbo ataskaitos kopiją, kad galėtumėte palyginti. Prašyčiau informuoti mane apie tolesnę jūsų tyrimo eigą.

Nuoširdžiai –
Dr. Vincentas Taftas

Mums net žadą užima.

Tuo tarpu senas pabaisa atsigręžia į mudu su Čarliu.

– Aš gvildenau šią temą trisdešimt metų, – prabyla Taftas, ir jo balsas man pasirodo keistai ramus, – o dabar, kai jau yra darbo išvados, jose net mano vardas nepaminėtas. Tu visą laiką buvai nedėkingas kiaulė, Poli. Nė kartelio nesi man padėkojęs. Nei už tai, kad supažindinau tave su Stivenu Gelbmanu, nei už tai, kad parūpinau tau leidimą laisvai įeiti į retųjų spaudinių skyrių. Nesulaukiau tavo dėkingumo net tuomet, kai mano pastangomis kelis kartus buvo atidėtas galutinis tavo jokių rezultatų nedavusio diplominio darbo baigimo terminas.

Polis atrodo toks priblokštas, kad greitosiomis net nesumoja, ką atsakyti.

– Neleisiu, kad visa tai nušvilptum man iš panosės, – tęsia savo mintį Taftas. – Aš pernelyg ilgai laukiau šios valandos.

– Bet dekanate yra ir kitos mano ataskaitos, – pagaliau pralemena Polis. – Be to, jie turi ir Bilo siųstus raštus.

– Tavo darbo ataskaitų jie nė akyse nematė, – atkerta Taftas ir iš savo rašomojo stalo stalčiaus ištraukia pluoštą dokumentų, – nekalbant jau apie Bilo siųstus raštus.

– Jie susigaudys, kad šis tyrinėjimas ne tavo. Jau dvidešimt penkerius metus apie Frančeską tu visiškai nieko nesi parašęs. Ir pačios „Hypnerotomachijos“ tu jau seniai netyrinėji.

Taftas tylomis kelis kartus pešteli sau barzdą, o paskui sako:

– Žurnalo „Renaissance Quarterly“ redakcinės komisijos nariai savo akimis matė bent tris darbinius mano būsimojo straipsnio variantus. Be to, sulaukiau kelių skambučių, – žmonės sveikino mane vakar vakare perskaičius tokią įspūdingą paskaitą.

Staiga prisimenu Steino rašytų laiškų datas ir pagaliau suprantu, kad ši mintis Tafto ir Steino galvose brendo jau labai seniai: ne vieną mėnesį jiedu šnairavo vienas į kitą ir lenktyniavo, kuriam iš jų pirmam pavyks nugvelbti ir pasisavinti Polio tyrinėjimų rezultatus.

– Bet jis dar turi išvadas, – įsiterpiu aš, pastebėjęs, jog Poliui ši mintis dar nešovė į galvą, – išvadas, apie kurias jis kol kas niekam neprasitarė.

Slapčia tikiuosi, kad Taftas susierzins, tačiau jį mano žodžiai, rodos, tik pralinksmina:

– Tikrai? Tu taip greitai sukurpei išvadas, Poli? Ir kam gi mes turime būti dėkingi už tokią nepaprastą sėkmę?

Taftas puikiai žino, kur dingo uosto viršininko dienoraštis.

– Tu pats pakišai Bilui dienoraštį, ar ne? – išsprūsta Poliui.

– Jūs net nenutuokiate, ką Polis atrado, – primygtinai pakartoju aš.

– O tu, – staiga atsisukęs į mane atžariai mesteli Taftas, – toks pat naivus ir apgailėtinas, koks kadaise buvo ir tavo tėvas. Jei šis pienburnis suvokė dienoraščio reikšmę, tai kodėl to paties negalėjau padaryti ir aš?

Polis sėdi lyg lazda per galvą trenktas, jo žvilgsnis ima neramiai lakstyti po kabinetą.

– Mano tėvas manė, jog esate kvailys, – išrėžiu aš.

– Tavo tėvas patiesė kojas laukdamas, kol pasirodys mūza ir ką nors šnipštelės jam į ausį, – nusikvatoja Taftas. – Moksle, berneli, reikalingas stropumas ir kruopštumas, o ne įkvėpimas. Bet jis niekada neklausė, ką jam sakiau, todėl nukentėjo.

– Jo nuomonė apie šią knygą buvo teisinga. O jūs – klydote.

Tafto žvilgsnį staiga sudrumsčia užslinkęs neapykantos šešėlis:

– Aš žinau, kaip jis pasielgė, vaike. Tau visai nėra kuo didžiuotis.

Nieko nesuprasdamas žvilgteliu į Polį, bet jis per tą laiką jau pasitraukė per kelis žingsnius nuo rašomojo stalo ir dabar stovi arčiau vienos iš knygų spintų.

Taftas palinksta prie manęs ir sako:

– Bet argi gali jį kaltinti? Jis buvo žlugęs, jo reputacija – suteršta. O tos knygos suniekinimas jam buvo lemiamas ir mirtinas smūgis.

Aš atsigręžiu į Taftą ir sustoju lyg perkūno trenktas.

– Ir jis tai padarė, padarė pasisodinęs į automobilį savo paties sūnų, – tęsia Taftas. – Kaip prasminga, kaip kūrybiška!

– Tai buvo nelaimingas atsitikimas... – pralemenu aš.

Išgirdęs šiuos mano žodžius, Taftas plačiai nusišypso savo pilna dantų burna.

Aš žingteliu artyn. Čarlis įremia delną man į krūtinę, bet aš jį nustumiu šalin. Taftas lėtai pakyla iš krėslo.

– Tu jį pastūmėjai tokiam žingsniui, – tu! – sakau, pats ne visai aiškiai suprasdamas, ką šūkauju.

Čarlio ranka vėl atsiduria man ant krūtinės, bet aš, vėl ją nustūmęs, imu eiti pirmyn, kol rašomojo stalo kraštas kaip peilis įsirėžia į randą, esantį ant mano kojos.

Taftas išeina iš už rašomojo stalo kampo, ir dabar aš jį galiu pasiekti.

– Tomai, jis tave provokuoja, – tyliai iš kito kambario galo atsiliepia Polis.

– Jis *pats* taip apsisprendė, – meta Taftas.

Paskutinis dalykas, kurį dar spėjau įsidėmėti prieš iš visų jėgų pastumdamas Taftą, buvo jo veide žaidusi šypsena. Jis parkrinta, sunkiai žnegteli kaip pelų maišas, ir akimirką man pasirodo, kad į grindis trenkė perkūnas. Viskas, rodos, subyra į smulkiausias šukeles, atsklinda kažkokie šūksniai, vaizdas susilieja, o Čarlio ranka tarytum gniaužtai vėl suima man petį ir trukteli atgal.

– Eime, – sako jis.

Pabandau išsilaisvinti, bet Čarlio letena stipresnė.

– Eime, – dar kartą pakartoja jis Poliui, vis negalinčiam atplėšti akių nuo pargriuvusio Tafto.

Bet jau per vėlu. Taftas šiaip taip atsistoja ir ima drimblinti prie manęs.

– Neliesk Tomo, – įspėja Taftą Čarlis, ištiesęs ranką jo pusėn.

Taftas, nutolęs per ištiestos Čarlio rankos atstumą, perveria mane nuožmiu žvilgsniu. Visai nekreipdamas dėmesio į mus Polis žvalgosi po kambarį, lyg kažko ieškotų. Pagaliau Taftas atitoksta ir griebia telefono ragelį.

Čarlio veide pasirodo baimė.

– Dinkime iš čia, – sako jis ir ima trauktis atatupstas. – Ir tuojau pat.

Taftas spusteli tris numerius, tuos pačius, kuriuos Čarlis yra matęs renkant pernelyg dažnai, kad dar galėtų apsirikti.

– Policija? – žiūrėdamas tiesiai į mane sako Taftas. – Prašau tuojau pat atvažiuoti. Mane užpuolė mano darbo kabinete.

Čarlis ima stumti mane prie durų.

– Eime, – paragina jis.

Ir kaip tik tuomet Polis staiga metasi prie atidaryto seifo ir ima traukti viską, kas jame dar likę. Paskui iš lentynų jis ima pešti aplankus bei knygas, nubraukdamas šalin knygų atramėles ir viską versdamas aukštyn kojomis. Pasičiupęs krūvą kažkokių Tafto popierių, Polis ima trauktis atbulas, o po akimirkos puola prie durų, visai nekreipdamas dėmesio nei į Čarlį, nei į mane.

Mes dumiame paskui jį. Prieš išbėgdamas iš kabineto dar spėju nugirsti, kaip Taftas telefonu praneša policijai mūsų pavardes. Jo balsas sklinda per atidarytas duris ir aidu atsimuša koridoriuje.

Kiek įkabindami lekiame koridoriumi prie rūsio laiptų, tik staiga pajuntame, jog iš viršaus į mus plūsteli šalto oro banga. Pirma-

jame pastato aukšte, ten, kur prasideda laiptai, jau sukinėjasi du universiteto miestelio policijos pareigūnai.

– Stokite! – žvilgtelėjęs į siaurus laiptus rikteli mums vienas iš jų.

Mes akimirką stabtelime.

– Universiteto miestelio policija! Nė iš vietos!

Kairėje rankoje spausdamas pasičiuptus popierius, Polis man per petį žvilgteli į kitą koridoriaus galą.

– Daryk, ką jie liepia, – sudraudžia jį Čarlis.

Bet aš žinau, kas patraukė Polio dėmesį. Ten toliau yra asmeninis sargo kambariukas. O jo grindyse – į tunelius vedanti anga.

– Ten žemai pavojinga, – pašnibždomis prataria Čarlis ir ima slinkti arčiau Polio, kad reikalui esant jį sulaikytų. – Jie ten kažką montuo...

Policininkams pasirodo, kad Čarlis bando sprukti, ir vienas iš jų paskubomis ima leistis laiptais. Kaip tik tą akimirką Polis metasi durų link.

– Stok! – surinka pareigūnas. – Nelįsk ten!

Bet Polis jau prie šulinio: jis patraukia medinį dangtį ir įsmunka į šachtą.

Čarlis nedvejoja nė akimirkos. Abiem policijos pareigūnams dar nespėjus atitokti, jis šokteli porą žingsnių į priekį ir puola prie durų. Išgirstu bumbtelėjimą ir suprantu, jog Čarlis, bandydamas sustabdyti Polį, įšoka į šiluminės trasos tunelį. Dar po akimirkos iš požemių ataidi jo balsas, šaukiantis Polio vardą.

– Išlįskite! – surinka pareigūnas, stumteldamas mane į priekį.

Paskui jis pasilenkia prie šulinio ir rikteli dar kartą, bet požemiuose tvyro tyla.

– Iškvieskite... – prabyla pirmasis policininkas, bet jį per pusę žodžio nutraukia iš tunelio atsklidęs perkūniškas trenksmas. Šalia mūsų esančioje katilinėje kažkas ima šnypšti. Aš akimirksniu suprantu, kas atsitiko: ten apačioje sprogo šiluminės trasos vamzdis. Paskui išgirstu Čarlio riksmą.

Akimoju atsiduriu ant sargo kambariuko slenksčio. Šulinio anga skendi visiškoje tamsoje, tad tenka šokti į nežinią. Kojomis palietęs kietą pagrindą pajuntu, kad mano gyslomis po visą kūną, nelyginant žaibo blyksnis, sklinda adrenalinas, ir nors šokdamas gerokai susitrenkiu, skausmas nurimsta net nespėjęs išplisti. Vargais negalais atsistoju. Kažkur tolumoje, šaukdamasis mano pagalbos, vaitoja Čarlis, ir aš puolu prie jo, nors man virš galvos kažką šūkauja policininkas. Vienas iš pareigūnų, atrodo, pagaliau suvokia, kas čia vyksta.

– Iškviesime greitąją pagalbą, – pasilenkęs prie šulinio šūkteli jis į tamsą. – Ar girdite mane?

Tuo tarpu aš iriuosi per tirštą miglą. Darosi vis karščiau, bet man rūpi tik Čarlis. Po kelių sekundžių iš vamzdžio sklindantis šnypštimas nustelbia visus kitus garsus.

Dabar jau aiškiai galiu girdėti Čarlį dejuojant. Iš lėto slenku pirmyn, mėgindamas kaip nors iki jo nusigauti. Pagaliau randu jį toje vietoje, kur vamzdžiai daro posūkį. Čarlis guli sukniubęs ir nejuda. Jo drabužiai apdriskę, plaukai – susitaršę. Kai akys pripranta prie tamsos, kiek toliau galiu įžiūrėti pažeme nutiestą maždaug statinės skersmens vamzdį, kuriame žioji skylė.

– Hum... – sugargaliuoja Čarlis.

Nesuprantu, ką jis sako.

– Hum...

Pagaliau susivokiu, kad Čarlis mėgina tarti mano vardą.

Jo krūtinė kiaurai permirkusi. Karštų garų pliūpsnis nudegino jam pilvą.

– Hum... – dar kartą sušvokščia jis ir pamažu ima prarasti sąmonę.

Sukandęs dantis bandau jį pakelti, bet mano pastangos bergždžios, tarsi mėginčiau pajudinti kalną.

– Nagi, Čarli, – prašau, kai man pavyksta šiek tiek jį kilstelėti, – tik nenualpk, nenualpk man...

Bet matau, kad mano žodžiai jo sąmonę pasiekia vis sunkiau ir sunkiau. Pajuntu, kaip Čarlio kūnas glemba ir visu svoriu užgula mano pečius.

– Padėkite! – šūkteliu į tuščią ir tamsią erdvę. – Prašau, padėkite man kas nors!

Tose vietose, kur Čarlio krūtinę pasiekė aukšto slėgio garų pliūpsniai, permerkę jį iki siūlo galo, jo marškiniuose žioji skylės. Be to, beveik negirdžiu jo kvėpuojant.

– Mmm... – vėl sugargaliuoja Čarlis, iš paskutiniųjų mėgindamas vienu pirštu užsikabinti man už rankos.

Suėmęs jį už pečių, dar kartą papurtau. Pagaliau mano ausis pasiekia vis artėjančių žingsnių aidas. Prožektoriaus spindulys perskrodžia miglą, ir pamatau atskubančius du medikus.

Po minutėlės vyrai priartėja tiek, kad galiu įžiūrėti jų veidus. Tačiau kai jų prožektorių spinduliai pagaliau apšviečia Čarlį, išgirstu, kaip vienas iš jų tarsteli:

– Dieve mano...

– Ar jūs sužeistas? – paklausia kitas ir apčiupinėja man krūtinę.

Nieko nesuprasdamas, įbedu akis į jį. Paskui, žvilgtelėjęs žemyn į prožektoriaus apšviestą savo pilvą, viską suprantu. Vanduo, kuriuo buvo permirkusi Čarlio krūtinė, visai nebuvo vanduo. Mano drabužiai persigėrę jo krauju.

Dabar abu greitosios pagalbos medikai prišoka prie Čarlio ir bando jį pakelti. Netrukus pasirodo trečiasis, kuris mėgina nuvesti mane šalin, bet aš išsisuku iš jo rankų ir stengiuosi nė per žingsnį nesitraukti nuo Čarlio. Palengva pajuntu, kad man darosi silpna. Baisiame karštyje ir visiškoje tamsoje man vis sunkiau aiškiai suvokti, kas čia vyksta. Pora kažkieno rankų išveda mane iš tunelio, ir aš vėl matau du man jau pažįstamus ir dar du naujai atvykusius policininkus, stebinčius, kaip greitosios pagalbos brigada ištraukia mane iš požemių.

Prieš prarasdamas sąmonę dar prisimenu matęs policijos pareigūno veidą; jis stovi tik per kelis žingsnius nuo angos ir žiūri, kaip aš, nuo galvos iki kojų permirkęs krauju, vėl išnyru į dienos šviesą. Matydamas, kad aš, nors ir svirduliuodamas, pats išsliaužiu iš to pragaro, iš pradžių jis, atrodo, lengviau atsidūsta. Bet po akimirkos pareigūno veido išraiška vėl pasikeičia, o akys ima neramiai lakstyti, nes jis suvokia, jog kraujas – ne mano.

Dvidešimtas skyrius

Praėjus kelioms valandoms po šio įvykio atsipeikėju lovoje, vienoje iš Prinstono medicinos centro palatų. Džiaugdamasis, kad pagaliau atgavau sąmonę, šalia manęs sėdi Polis, o koridoriuje, už palatos durų budi policininkas. Kažkas pervilko mane plonu, iš celiuliozės pagamintu ligoninės drabužiu, ir kai pabandau atsisėsti, jis sugurgžda nelyginant sauskelnės. Mano panagėse likę dabar jau pajuodusio, į purvą panašaus kraujo, o visas oras prisigėręs man gerai pažįstamo kvapo, kurį prisimenu dar iš tų laikų, kai daugelį dienų praleidau ligoninėje. Tai dezinfekavimo priemonėmis malšinamas ligos kvapas. Medikamentų smarvė.

– Tomai? – pusbalsiu tarsteli Polis.

Kilstelėjęs pasiremiu ir atsigręžiu veidu į draugą, bet čia pat mano ranką persmelkia aštrus skausmas.

– Atsargiai, – pasilenkdamas prie manęs sako Polis. – Gydytoja sakė, kad susižeidei petį.

Dabar, kai man po truputį grįžta visi pojūčiai, įsitikinu, kad skausmas sklinda iš sutvarstyto peties.

– Kas jums nutiko tame tunelyje? – klausiu.

– Viskas taip kvailai susiklostė. Aš tik gyniausi. Kai sprogo vamzdis, jau negalėjau grįžti pas Čarlį. Visi garai sklido kaip tik į mano pusę. Susiradęs artimiausią išėjimą grįžau atgal, ir policininkai atvežė mane čionai.

– O kur Čarlis?

– Intensyviosios terapijos skyriuje. Jie niekam neleidžia jo aplankyti.

Polio balsas prislopęs, lyg negyvas. Jis pirštu pasitrina sau paakį ir vėl žvilgteli pro atdaras palatos duris. Sėdėdama invalidų vežimėlyje pro šalį žvitriai, tarsi stovynės įsitvėręs vaikščioti besimokantis vaikas, prasiiria senė. Policininkas nulydi ją žvilgsniu, bet net nešypteli. Ant keraminėmis plytelėmis iškloto koridoriaus grindų matyti nedidukė dvipusė pastatoma lenta, ant kurios užrašyta: „ATSARGIAI, ŠLAPIOS GRINDYS".

– Kaip jis jaučiasi?

– Nežinau, – atsako Polis, neatitraukdamas žvilgsnio nuo durų. – Vilis sakė, kad jie rado Čarlį prie pat sprogusio vamzdžio.

– Koks Vilis?

– Vilis Klėjus, Čarlio draugas, – paaiškina Polis ir uždeda ranką ant metalinio lovos skersinio. – Jis ir tave ištraukė.

Stengiuosi tai prisiminti, bet mano atmintyje išliko tik tunelyje šmėsčiojantys siluetai, kurių kraštus apšviečia prožektorių šviesa.

– Jis sutiko pavaduoti Čarlį, kai jūs, vaikinai, išlėkėte ieškoti manęs, – priduria jis.

Polio balsas be galo liūdnas. Dėl visko, kas atsitiko, jis kaltina save.

– Gal nori, kad paskambinčiau Keitei ir pasakyčiau, kad esi čia? – paklausia jis.

– Vėliau pats jai paskambinsiu, – papurtau galvą aš, nes pirmiausia noriu bent kiek tvirčiau atsistoti ant kojų.

Koridoriumi pro mano palatą dar kartą pravažiuoja senė invalidų vežimėlyje, ir šįkart mano žvilgsnis užkliūva už gipso tvarsčio, dengiančio jos kairę koją nuo kelio iki pirštų galiukų. Moters plaukai susitaršę, kelnės atraitotos virš kelių, bet jos akyse matyti valiūkiška kibirkštėlė, ir pravažiuodama pro policininką ji įžūliai šypteli, tarsi būtų sulaužiusi įstatymą, o ne kojos kaulą. Kadaise Čarlis man pasakojo, kad nusenusiems pacientams kartais tyčia leidžiama parkristi ir truputį susižeisti arba susirgti kokia nepavojinga liga, kad jie bent kiek nusiramintų. Vienas nevykęs mūšis primena tokiems pacientams, kad jie vis dėlto laimi visą

karą. Staiga man dingteli, kad čia taip trūksta Čarlio ir kad ten, kur turėjo skambėti jo balsas, plyti slogi tuštuma.

– Jis tikriausiai prarado labai daug kraujo, – sakau.

Polis sėdi įbedęs žvilgsnį sau į rankas. Mudu abu tylime ir toje tyloje puikiai girdžiu, kaip už mano ir palatos kaimyno lovas skiriančios pertvaros kažkas dūsauja. Staiga į palatą įeina gydytoja. Prie durų budintis policininkas ranka švelniai paliečia baltą chalatą ant jos alkūnės, gydytoja stabteli, ir juodu tyliai persimeta keliais žodžiais.

– Ar jūs – Tomas? – prataria ji ir, laikydama rankoje aplanką, šiek tiek suraukusi antakius žengia prie mano lovos.

– Taip.

– Aš daktarė Jansen, – prisistato ji ir apėjusi aplink lovą prieina prie manęs iš kitos pusės, ketindama apžiūrėti sužeistą mano ranką. – Kaip jaučiatės?

– Gerai. O kaip sekasi Čarliui?

Gydytoja atsargiai kelis kartus baksteli į skaudamą petį, ir aš imu muistytis iš skausmo.

– Nežinau, – pagaliau atsako ji. – Vos patekęs pas mus, Čarlis iš karto buvo nuvežtas į intensyviosios terapijos skyrių ir tebėra ten iki šiol.

Mano galvoje dar nevisiškai išsisklaidė migla, tad man sunku suvokti, ar tai gerai, ar blogai, kad vos paminėjus Čarlio vardą, daktarė Jansen jau žino, apie ką kalbama.

– Ar jis pasveiks?

– Apie tai dar per anksti kalbėti, – paaiškina ji nepakeldama akių.

– Kada galėsime jį aplankyti? – įsiterpia Polis.

– Neskubėkite, viskam ateis laikas, – atšaldo mus ji ir, įkišusi ranką tarp mano nugaros bei pagalvės, šiek tiek mane kilsteli. – Ar neskauda?

– Ne.

– O dabar?

Dviem pirštais gydytoja stiprokai spusteli man raktikaulį.

– Neskauda.

Paskui ji dar pastuksena man į nugarą, alkūnę, rankos riešą ir galvą. Galiausiai, dėl viso pikto, dar patyrinėja mano ranką stetoskopu, o baigusi darbą atsisėda. Gydytojai – kaip lošikai: jie visuomet ieško tinkamų kombinacijų, o pacientas – kaip lošimo automatas: jei netingėsi tampyti rankenos, anksčiau ar vėliau jis tikrai išsuks tau patį didžiausią laimėjimą.

– Jums pasisekė, galėjo baigtis ir blogiau, – paaiškina man gydytoja. – Kaulai nelūžę, bet minkštieji audiniai labai sumušti. Kai nustos veikę skausmą malšinantys vaistai, pats tai pajusite. Visą savaitę du kartus per dieną turite ant sumuštos vietos dėti ledą, o tada vėl ateisite į ligoninę, ir mes jus dar kartą apžiūrėsime.

Nuo gydytojos Jansen sklinda labai žemiškas, su muilu sumišusio prakaito kvapas. Slapčia laukiu, kad išsitraukusi segtuvą ji tuoj brūkštels kelis receptus, ir nejučia prisimenu, jog gydydamasis po automobilio avarijos buvau pririnkęs pilną spintelę visokiausių man paskirtų vaistų. Bet šįkart apsirinku: ji neišrašo jokio recepto.

Užtat sako:

– Ten už durų laukia žmogus, kuris nori su jumis pasikalbėti.

Kadangi tuos žodžius gydytoja ištaria tokiu maloniu balsu, man šmėsteli mintis, jog manęs aplankyti atėjo vienas iš man artimų žmonių, – kad ir Džilas, pagaliau sugrįžęs iš to savo klubo, arba netgi iš Ohajo atskridusi mano mama. Staiga susigriebiu, kad gerai nė nežinau, kiek laiko praėjo po to, kai jie mane ištraukė iš tų požemių.

Bet tarpduryje šmėsteli visai kitas, iki šiol man niekad nematytas veidas. Manęs aplankyti atėjo moteris, bet ne gydytoja ir jau tikrai ne mano mama. Ji kūninga ir neaukšto ūgio, šiaip taip įspraudusi savo klubus į juodą tiesaus kirpimo sijoną, siekiantį jai iki blauzdų, aptemptų tamsiomis matinėmis kojinėmis. Balta palaidinukė ir raudonas kostiuminis švarkas, kurį vilki moteris, suteikia jai jaukaus motiniškumo, bet pirmąją akimirką man vis tiek dingteli, jog ji – žmogus, dirbantis universiteto administracijoje.

Gydytoja ir naujai atėjusi moteris tylomis susižvalgo, o paskui susikeičia vietomis: daktarė Jansen išeina, o jos vietą užima atvy-

kėlė. Juodas kojines mūvinti moteris sustoja beveik prie pat mano lovos ir ranka pamoja Poliui prieiti. Jiedu tyliai persimeta keliais sakiniais, kurių aš negaliu girdėti, paskui Polis staiga pasiteirauja manęs, ar gerai jaučiuosi, palaukia, kol linkteliu galva, o tada išeina iš palatos lydimas kito vyro, jau laukiančio jo prie durų.

– Pareigūne, – tarsteli moteris, – būkite malonus, uždarykite duris.

Didžiai mano nuostabai, jis tik pritariamai linkteli ir uždaro palatos duris, palikdamas mus vienus.

Pakeliui trumpam sustojusi ir užmetusi akį į anapus pertvaros stovinčią lovą, moteris krypuodama prieina prie manęs.

– Kaip jaučiatės, Tomai? – pradeda kalbą ji ir įsitaiso ant kėdės, kur ką tik sėdėjo Polis. Prislėgta jos masyvaus kūno kėdė tarsi išnyksta. Jos žandikauliai nuolat juda. Kai moteris kalba, atrodo, kad jos burna pilna riešutų.

– Šiaip sau, – neprarasdamas budrumo tarsteliu aš ir palenkiu dešiniąją savo kūno pusę, atkreipdamas jos dėmesį į tvarstį.

– Gal norėtumėt, kad jums ko nors atneščiau?

– Ne, ačiū.

– Prieš mėnesį ir mano sūnus buvo pakliuvęs į šitą ligoninę, – išsiblaškiusi mesteli ji, tuo pačiu metu kažko ieškodama švarko kišenėje. – Jam pašalino apendiksą.

Jau ketinu klausti, kas ji tokia, ir kaip tik tuomet moteris, iš vidinės kišenės išsitraukusi sulenkiamą piniginę, sako:

– Tomai, aš – detektyvė Gvyn. Norėčiau pasikalbėti su jumis apie tai, kas šiandien atsitiko.

Atvertusi piniginę ji parodo man ten užkištą policininkės ženklą, o paskui sulenkia ją ir vėl įsideda į švarko kišenę.

– Kur Polis? – pasiteirauju aš.

– Kalbasi su detektyvu Martinu. Norėčiau paklausti jūsų kai ko apie Viljamą Steiną. Ar žinote, kas jis toks?

– Vyrukas, kuris vakar vakare žuvo.

– Buvo nužudytas, – pataiso mane ji, pabrėždama paskutinį žodį. – Ar kuris nors iš jūsų kambario draugų buvo su juo pažįstamas?

– Polis jį pažinojo. Jie drauge dirbo Aukštųjų studijų institute.

Iš švarko kišenės ji išsitraukia bloknotą ir kamantinėja mane toliau:

– Ar pažįstate Vincentą Taftą?

– Galima sakyti ir taip, – išsisuku nuo tiesaus atsakymo aš, jausdamas, kad detektyvė palengva suka prie reikalo esmės.

– Ar šiandien lankėtės jo darbo kabinete?

– Ko būčiau turėjęs ten eiti? – gūžteliu pečiais ir pajuntu, kaip man ima tvinkčioti smilkiniai.

– Ar judu susimušėte?

– Tai, kas tarp mūsų įvyko, muštynėmis aš nepavadinčiau.

Detektyvė kažką pasižymi bloknote.

– Ar jūs su vienu iš kambario draugų vakar vakare buvote muziejuje? – toliau remia mane prie sienos pareigūnė, paskubomis kažko ieškodama dokumentų aplanke, kurį laiko rankoje.

Mano atsakymas į šį klausimą gali turėti be galo daug ir nelabai malonių pasekmių. Aš susimąstau, stengdamasis viską aiškiai prisiminti. Prieš paliesdamas Steino rašytus laiškus, Polis įtraukė savo plaštakas į megztinio rankoves. Be to, tamsoje niekas negalėjo įžiūrėti mūsų veidų.

– Ne, – tarsteliu aš.

Detektyvė patrina lūpas, tarsi būtų ką tik jas pasidažiusi ir norėtų išlyginti dažų sluoksnį. Jos kūno kalba man nesuprantama. Pagaliau iš aplanko ji ištraukia popieriaus lapą ir paduoda jį man. Tai vieno registracijos žurnalo lapo kopija, ir joje matyti parašai, kuriuos mudu su Poliu budėtojo akivaizdoje suraitėme prieš įeidami į muziejų. Prie kiekvieno įrašo yra antspaudai, kuriuose aiškiai matyti laikas ir data.

– Kaip jūs patekote į muziejaus biblioteką?

– Polis žinojo kodą, – pamatęs, kad beprasmiška viską neigti, paaiškinu aš. – Bilas Steinas jam pasakė.

– Steino rašomasis stalas irgi yra viena iš mūsų akiratin patekusių nusikaltimo vietų. Ko jūs ten ieškojote?

– Nežinau.

Detektyvė pažvelgia į mane užuojautos kupinu žvilgsniu.

– Man rodos, kad jūsų draugas Polis, – sako ji, – įklampins jus į bėdą giliau, negu galite įsivaizduoti.

Minutėlę palaukiu tikėdamasis, kad detektyvė įvardys tą „bėdą“ aiškiau, sugalvos jai kokį teisinį terminą, bet užuot tai padariusi, ji paklausia:

– Juk tai jūsų pavardė įrašyta registracijos žurnale, ar ne?

Taip tarusi, ji paima dokumentą, grąžina jį į segtuvą ir priduria:

– Be to, jūs užpuolėte daktarą Taftą.

– Ne, aš jo nepuoliau.

– Koks keistas sutapimas, kad būtent jūsų draugas Čarlis buvo vienas iš tų, kurie gelbėjo Viljamo Steino gyvybę.

– Bet juk Čaris – medikas...

– O kur tuo metu buvo Polis Harisas?

Štai dabar ir pasirodo, kokia apgaulinga šios moters išorė. Uždanga, slėpusi tikrąjį jos veidą, pakyla, ir švelnios matronos – kaip nebūta.

– Jums reiktų pradėti galvoti apie save, Tomai.

Net nežinau, ar tai grasinimas, ar perspėjimas.

– Jūsų draugas Čarlis irgi sėdės toje pačioje baloje, – vėl prabyla ji. – Žinoma, jeigu apskritai išsikapstys.

Detektyvė palaukia, kol gerai įsisąmoninsiu tai, ką ji man pasakė, o tuomet dar priduria:

– Bus geriau, jei išklosite man visą tiesą.

– Bet aš jau papasakojau viską, ką žinojau.

– Ar Polis Harisas išėjo iš auditorijos dar nesulaukęs, kol daktaras Taftas baigs skaityti paskaitą?

– Taip.

– Ir jis žinojo, kur yra Steino darbo kabinetas, ar ne?

– Taip. Jie kartu dirbo.

– Ar įsilaužti į muziejų irgi buvo jo mintis?

– Mes neįsilaužėme. Jis turėjo raktus.

– Be to, pasirausti po Steino rašomąjį stalą irgi sumanė Polis.

Apsigalvoju ir toliau į jokius klausimus neatsakinėju. Nes į tokius klausimus tiesiog neįmanoma aiškiai ir nedviprasmiškai atsakyti.

– Išėjęs iš daktaro Tafto kabineto, Polis bandė sprukti nuo universiteto miestelio policijos, Tomai. Kaip manote, kodėl?

Paaiškinčiau detektyvei kodėl, bet nemanau, kad ji bent stengtųsi mane suprasti. Dabar jau aiškiai matau, kur krypsta mūsų pokalbis, bet man galvoje pulsuoja tik viena vienintelė jos ištarta frazė.

„...jeigu apskritai išsikapstys“.

– Polis puikus studentas, galima sakyti, – pirmūnas, Tomai. Visi tai žino. Ir staiga daktaras Taftas sužino apie plagiatą. Kaip manote, kas jam galėjo tai pasakyti?

Jaučiu, kad dėdama plytą prie plytos detektyvė palengva stato žodžių sieną, vis aiškiau skiriančią draugus vieną nuo kito.

– Viljamas Steinas, – sako ji, supratusi, kad praleidau progą jai padėti. – Įsivaizduokite, kaip pasijuto Polis. Jis tikriausiai siuste pasiuto.

Staiga į palatos duris kažkas pasibeldžia. Nė vienam iš mūsų nespėjus praverti burnos durys atsidaro.

– Detektyve, – kreipiasi į moterį jos kolega.

– Kas yra?

– Čia laukia žmogus, norintis su jumis pasikalbėti.

– Kas toks?

Nuleidęs akis detektyvas žvilgteli į vizitinę kortelę, kurią laiko rankose, ir sako:

– Koledžo dekanė.

Detektyvė dar kelias akimirkas sėdi nejudėdama, paskui atsistoja ir energingai pasuka durų link.

Kai ji išeina, patalpoje įsivyrauja slogi tyla. Ilgokai nesulaukęs jos grįžtant, atsisėdu lovoje ir apsižvalgau, akimis ieškodamas savo marškinių. Man jau iki gyvo kaulo įsiėdė tos ligoninės, o sužeista ranka puikiausiai galiu pasirūpinti ir pats. Be to, noriu pamatyti Čarlį ir sužinoti, ko jie prišnekėjo Poliui. Mano švarkas

kabo netoliese stovinčioje drabužių kabykloje, ir aš, atsargiai perkeldamas savo kūno svorį, palengva imu ristis iš lovos.

Ir kaip tik tą akimirką kažkas pasuka durų rankeną ir jas atidaro. Grįžta detektyvė Gvyn.

– Jūs galite eiti, – gana šiurkščiai mesteli ji. – Dekanato darbuotojai palaikys su jumis ryšį.

Man belieka tik spėlioti, kas įvyko koridoriuje, už palatos durų. Moteris paduoda man savo vizitinę kortelę ir, dar kartą atidžiai pervėrusi mane žvilgsniu, ištaria:

– Bet norėčiau, kad gerai pagalvotumėte apie tai, ką sakiau, Tomai.

Aš linkteliu.

Akimirką atrodo, kad ji norėtų dar kai ką pridurti, bet paskui nieko nesakiusi prikanda liežuvį. Daugiau nepratarusi nė žodžio, detektyvė apsisuka ir išeina.

Vos tik durys užsitrenkia, tuojau pat kažkas vėl pasuka jų rankeną ir atidaro. Sustingstu, tikėdamasis susidurti akis į akį su dekane. Tačiau šįkart man prieš akis – draugo veidas. Atėjo Džilas ir ne tuščiomis rankomis. Persimetęs per kairę ranką jis atneša kaip tik tai, ko dabar man labiausiai reikia: švarių drabužių pamainą.

– Kaip laikaisi? – pasiteirauja jis.

– Neblogai. Kas nauja?

– Man paskambino Vilis Klėjus. Papasakojo, kas atsitiko. Ar labai skauda petį?

– Nelabai. Ar jis tau ką nors sakė apie Čarlį?

– Šiek tiek užsiminė.

– Kokia jo būklė?

– Geresnė nei tuomet, kai jį čia atvežė.

Džilo kalba man kažkodėl atrodo kiek keistoka.

– Kas yra? – klausiu jo.

– Nieko, – pagaliau iškošia jis. – Ar šnekėjaisi su pareigūnais?

– Aha. Polis irgi. Gal matei jį kur nors?

– Jis laukiamajame. Atėjo Ričardas Kuris.

– Tikrai? Kurių galų? – nustebęs metu aš ir imu atsargiai ristis iš lovos.

Džilas gūžteli pečiais ir, įbedęs akis į ligoninės maistą, klausia:

– Gal tau padėti?

– Ką jau tu man padėsi?

– Kad ir apsirengti...

Ne iš karto susigaudau, ar jis kalba rimtai, ar juokauja, tad sakau:

– Manau, kad ir pats kaip nors susitvarkysiu.

Jis šypsodamasis žiūri į mane, kol sukaupęs visas jėgas pagaliau išsineriu iš drabužio, kuriuo mane apvilko ligoninėje.

– Nueikime ir pažiūrėkime, kaip sekasi Čarliui, – pasiūlau, pratindamasis vėl vaikščioti savomis kojomis.

Bet Džilas nieko neatsako.

– Ar kas nors ne taip? – imu nekantrauti aš.

Džilas nužvelgia mane keistu žvilgsniu, kuriame tuo pačiu metu matyti ir sumišimas, ir pyktis.

– Vakar vakare mudu kaip reikiant išsiplūdome, Tomai, – pagaliau ištaria Džilas.

– Žinau.

– Ne ne, viskas įvyko po to, kai jūs su Poliu išėjote. Prišnekėjau tokių dalykų, kurių man nereikėjo sakyti.

Vėl prisimenu, koks švarus ir tvarkingas šįryt buvo mūsų kambarys. Tai štai kodėl Čarlis nemiegojo.

– Dabar tai visai nesvarbu, – numoju ranka aš. – Eime jo aplankyti.

– Nemanau, kad Čarlis dabar norėtų mane matyti.

– Aišku, kad norėtų.

Džilas pirštu persibraukia panosę ir sumurma:

– Gydytojai vis tiek nenori, kad dabar kas nors Čarliui trukdytų. Aš užsuksiu vėliau.

Jis išsitraukia iš kišenės raktus, ir staiga pastebiu, kokios liūdnos jo akys. Pagaliau Džilas uždeda ranką ant durų rankenos.

– Jei tau ko nors prireiks, paskambink man į „Aivi“, – sako jis, paskui tyliai virstelėjusios atsidaro durys ir jis išeina į koridorių.

Prie palatos budėjusio policininko jau nėra, o ir senės invalidų vežimėlyje niekur nematyti. Kažkas paėmęs nunešė netgi geltoną

pastatomą lentą. Minutėlę dar palaukiu tikėdamasis, kad Džilas atsigręš, bet jis neatsigręžia. Nespėjus man pratarti nė žodžio, jis pasuka už kampo išėjimo link ir išnyksta man iš akių.

Kartą Čarlis man papasakojo, kaip praėjusiais šimtmečiais siautusios epidemijos pakeisdavo tais laikais gyvenusių žmonių santykius, kaip ligos versdavo žmones vengti infekuotųjų, o sveikiesiems įvarydavo tiek baimės, jog galiausiai tėvai atsisakydavo sėstis prie vieno stalo su vaikais, ir visuomenė palengva tapdavo tartum paralyžiuota. „Jei laikysies nuošalyje ir liksi vienas, neužsikrėsi", – tuomet tariau aš jam, pritardamas tiems, kurie sprukdavo kuo toliau nuo epidemijos židinio. Čarlis įdėmiai į mane pažvelgė ir, daug neaušindamas burnos, trumpai išdėstė pačius geriausius argumentus, liudijančius gydytojų naudai, kurių anksčiau man dar niekad nebuvo tekę girdėti ir kurie, manau, lygiai taip pat puikiai tiktų kalbant apie draugystę. „Gal ir neužsikrėsi, – paaiškino man jis, – bet ir nepasveiksi, jei šitaip elgsies".

Jausmas, kuris mane apėmė matant nueinantį Džilą ir kuris privertė mane prisiminti Čarlio pasakytus žodžius, neapleidžia manęs ir tuomet, kai įėjęs į laukiamąjį pamatau ten vienui vieną sėdintį Polį: šitaip pakrypus reikalams kiekvienas iš mūsų, kad ir kas atsitiktų, gali pasikliauti tik savimi. Polio figūra šiame kambaryje atrodo gana keistai: jis sėdi vienoje iš čia išrikiuotų daugybės baltų plastikinių kėdžių nuo visų atsiskyręs, vienišas ir, pasirėmęs rankomis galvą, žiūri į grindis. Polis visuomet šitaip sėdi, kai nugrimzta į savo mintis: palinkęs šiek tiek į priekį, delnais parėmęs smakrą, įbedęs alkūnes į kelius. Daugybę naktų, prisimenu, prabudęs rasdavau jį šitaip rymantį prie rašomojo stalo ir laikantį tarp pirštų rašiklį, senos stalinės lempos šviesa liedavosi ant atverstos jo užrašų knygelės puslapių.

Kai pamatau Polį šitaip sėdint, pirmiausia man šauna į galvą paklausti, ką jis rado uosto viršininko dienoraštyje. Netgi po viso to, kas šiandien atsitiko, noriu tai žinoti; noriu padėti; noriu

Poliui priminti, kad mudu, kaip ir anksčiau, vis dar tebesame bendradarbiai, kad tik jis nesijaustų toks vienišas. Bet minutėlę pažiūrėjęs į Polį, palinkusį kėdėje, kovojantį su jį apnikusiomis mintimis, apsigalvoju. Mintyse primenu sau, kaip jis plūkėsi ir kaip sunkiai lipdė savo diplominį darbą, kai aš nusiploviau rankas, kaip dažnai rytą jis sėsdavo prie pusryčių stalo krauju pasruvusiomis akimis ir kiek naktų iš visą parą dirbančios „WaWa" užkandinės nešiodavome jam juodą kavą. Jei kas nors galėtų suskaičiuoti, kiek aukų Polis sudėjo ant „Hypnerotomachijos" aukuro, jei būtų galima tas aukas suskaičiuoti, panašiai kaip vienutės sienoje kalinio ranka įrėžtus brūkšnius, kaipmat paaiškėtų, kiek mažai aš prisidėjau prie šio darbo. Prieš kelis mėnesius Polis labai norėjo, kad su juo bendradarbiaučiau, bet aš atsisakiau. Dabar tegaliu pasiūlyti savo draugiją.

– Štai kur tu, - tyliai sakau, žengdamas prie jo.

– Aš čia, Tomai, – atsiliepia Polis ir pakyla nuo kėdės.

Jo akys pasruvusios krauju.

– Kaip laikaisi? – klausiu.

– Neblogai. O tu?

– Kentėti galima.

Polio žvilgsnis nuslysta mano ranka.

– Nieko tokio, sugis, – nuraminu jį aš.

Man dar nespėjus papasakoti Poliui, kad čia buvo užsukęs Džilas, į laukiamąjį įeina jaunas, skystą barzdelę užsiželdinęs gydytojas.

– Kaip sekasi Čarliui? – pasiteirauja Polis.

Žiūrėdamas į gydytoją pasijuntu taip, lyg būčiau susidūręs su šmėkla arba stovėčiau prie pat bėgių, kuriais keldamas baisiausią triukšmą pro šalį dunda traukinys. Jis vilki šviesiai žaliais drabužiais, kuriuos eidami į operacinę užsimeta chirurgai, ir ta spalva man primena ligoninę, kurioje po avarijos man teko ištverti visus reabilitacijos vargus. Ten visos sienos irgi buvo nudažytos šviesiai žaliai. Labai nemaloni spalva, tarsi sugrūstos alyvuogės būtų sumaišytos su kalkėmis. Fizioterapeutė liepė man liautis žiūrėjus sau po kojomis ir paaiškino, kad niekada neišmoksiu vaikščioti,

jei nesiliausiu stebeilijęs į kabes, kuriomis buvo sukabinta sužeista mano koja. „Žiūrėk į priekį, – sakė ji, – tik į priekį“. Tad man beliko spoksoti į žalsvas ligoninės sienas.

– Jo būklė stabili, – nuramina mus chirurgo chalatu vilkintis vyras.

„Stabili“, – mintyse pakartoju aš. Tipiškas gydytojų vartojamas žodis. Kai jiems pagaliau pavyko sustabdyti kraujavimą ir sutvarkyti koją, mano būklė dvi dienas irgi buvo stabili. Tai tereiškė, jog mirštu šiek tiek lėčiau.

– Ar galėtume jį pamatyti? – klausia Polis.

– Ne, – papurto galvą gydytojas, – jis vis dar neatgavo sąmonės.

Polis trumpam sutrinka, tarsi nesuprasdamas, kaip paciento būklė gali būti stabili, jei jis vis dar neatgauna sąmonės.

– Ar Čarlis gyvens? – pagaliau paklausia jis.

Pakėlęs galvą gydytojas pažvelgia į Polį švelniu, bet kartu ir griežtoku žvilgsniu:

– Manau, kad blogiausia jau praėjo.

Polis nedrąsiai šypteli ir padėkoja gydytojui. Nutariu jam nesakyti, ką tai iš tikro reiškia. Intensyviosios terapijos skyriaus priimamajame jie plaunasi rankas, drėgnu skuduru pašluosto grindis ir kiekvieną minutę laukia, kad greitosios pagalbos automobilis atgabens dar vieną auką. Tiesa, kad gydytojams blogiausia jau praėjo. Bet Čarliui visas tas pragaras – dar prieš akis.

– Ačiū Dievui, – ištaria Polis, tarsi kalbėtų pats su savimi.

Pakeliu akis į draugą ir tik dabar, matydamas, kad jis lengviau atsidūsta, o jo veidas pastebimai pragiedrėja, imu kai ką suprasti. Niekada netikėjau, kad nuo požemyje patirtų sužeidimų Čarlis galėtų mirti. Tiesiog neleidau sau apie tai net pagalvoti.

Kol išsiregistruoju iš ligoninės, Polis beveik neprataria nė žodžio, tik kažką burbteli, girdi, tai, ką savo darbo kabinete prišnekėjo man Taftas, buvo žiauru. Tvarkydamas dokumentaciją per ilgai neužtrunku: man tereikia užpildyti porą blankų ir parodyti savo studento pažymėjimą. Sukandęs dantis skaudama ranka šiaip taip pakeverzoju savo pavardę ir aiškiai matau, kad čia jau

buvo dekanė, iš anksto užglosčiusi visą šį reikalą. Dar kartą tylomis nusistebiu, ką ji pasakė detektyvei, kad ši taip lengvai mus paleido.

Paskui prisimenu, ką man pasakojo Džilas.

– Čia buvo Kuris, ar ne? – klausiu Polio.

– Taip. Jis išėjo kaip tik prieš tau pasirodant laukiamajame. Atrodė labai suvargęs.

– Tikrai?

– Vilkėjo tą patį kostiumą, kaip ir vakar vakare.

– Ar jis žinojo, kas atsitiko Biliui?

– Aišku. Jam netgi pasirodė... – nebaigęs minties nutyla Polis, o paskui nei iš šio, nei iš to priduria: – Jis pasakė: „Mes gerai vienas kitą suprantame, sūnau".

– Ką tai reiškia?

– Nežinau. Manau, kad jis man atleido.

– Jis tau... *atleido?*

– Sakė, kad neturėčiau dėl nieko jaudintis. Ir kad viskas bus gerai.

Tai išgirdęs net išsižioju iš nuostabos.

– Kaip Kuris gali manyti, kad tai tavo darbas? Ko tu jam pripasakojai?

– Patikinau jį, kad aš čia niekuo dėtas, – paaiškina Polis ir akimirką nutyla. – Nė nežinojau, ką jam daugiau pasakyti, tad papasakojau, ką suradau.

– Dienoraštyje?

– Tuo metu man niekas daugiau nešovė į galvą. Jis atrodė toks susijaudinęs. Tvirtino negalėjęs užmigti, nes visą laiką nerimavo.

– Dėl ko gi jam buvo taip neramu?

– Dėl manęs.

– Klausyk, – pagaliau ryžtingai sakau Poliui, nes iš jo balso aiškiai jaučiu, kaip labai jį paveikė Kurio apsilankymas, – jis pats nesuvokia, ką kalba.

– „Jei būčiau žinojęs, ką ketini daryti, būčiau elgęsis visai kitaip". Štai ką jis pasakė prieš pat išeidamas, – visai nesiklausydamas manęs vėl prabyla Polis.

Man kyla noras Kurį kaip reikiant išplūsti, bet čia pat susivaldau ir apsigalvoju prisiminęs, jog šiuos žodžius pasakęs vyras bene artimiausias Poliui žmogus, galima sakyti, – tėvas.

– Apie ką su tavimi kalbėjo detektyvė? – pakeičia temą Polis.

– Ji kaip įmanydama bandė mane įbauginti.

– Ar ji, kaip ir Ričardas, manė, kad tai padariau aš?

– Taip. Ar jie bandė išgauti iš tavęs prisipažinimą?

– Pareigūnams dar nespėjus paklausti, pasirodė dekanė ir liepė man neatsakinėti į jokius klausimus.

– Ką dabar ketini daryti?

– Dekanė patarė man susirasti advokatą.

Šiuos žodžius Polis ištaria tokiu tonu, tarsi būtų kur kas lengviau surasti basiliską arba vienaragį.

– Ką nors sugalvosime, – sakau jam.

Kai baigiu tvarkyti formalumus ir mane paleidžia iš ligoninės, mudu su Poliu pasukame išėjimo link. Prie durų budi policininkas, ir mums artėjant jis atidžiai mus nužvelgia. Vos atsidūrę lauke, tą pat akimirką patenkame į žvarbaus vėjo gniaužtus.

Pėsti imame žingsniuoti atgal į universiteto miestelį. Gatvės visiškai tuščios, dangus apsiniaukęs, ir štai tik dabar šaligatviu pro šalį prarieda dviratis, kurį mina picerijoje dirbantis kurjeris. Jam pravažiavus ore lieka tvyroti malonus mielinės tešlos kvapas ir kelios garų draiskanos, ir kai vėl atskrieja piktas vėjo gūsis, tarsi dulkes į orą pakeldamas smulkutes snaiges, mano pilvas sugurgia primindamas man, kad esu gyvas, ir grąžindamas mane į tikrovę.

– Eime į biblioteką, – pakviečia mane Polis, kai prieiname Nasaustrytą. – Noriu tau kai ką parodyti.

Jis stabteli ant šaligatvio. Ten, už balta marška užkloto kiemo, matyti Nasau Holas. Staiga prisimenu ant bokštelio pakabintas, vėjyje plevėsuojančias kelnes ir varpo šerdį, kurios ten visai nebuvo.

– Ką nori parodyti? – klausiu.

Grumdamasis su vėju, Polis žingsniuoja susigrūdęs rankas į kišenes ir nuleidęs galvą. Neatsigręždami praeiname pro

Fic Randolfo vartus. Anot legendos, į universiteto miestelį pro šiuos vartus gali eiti kiek tik tau patinka, bet jei bent kartą šiuo keliu iš jo išeisi, niekada nebaigsi universiteto.

– Vincentas visuomet man kartodavo, kad draugais negalima pasitikėti, – vėl prabyla Polis. – Sakydavo, kad visi draugai – apsimetėliai.

Staiga susiduriame su gidu, vedančiu nedidelę ekskursantų grupelę. Visi jie atrodo kaip kalėdinio choro nariai. „Natanielis Fic Randolfas dovanojo žemės plotą, kuriame ir buvo pastatytas Nasau Holas, – aiškina gidas. – O jis pats palaidotas ten, kur dabar yra Holderio kiemas".

– Kai sprogo vamzdis, tiesiog nežinojau, ko griebtis. Net ne iš karto susivokiau, kad Čarlis buvo nusileidęs į tunelį ieškoti manęs.

Pasukame link Ist Paino ir pamažu artėjame prie bibliotekos. Tolumoje matyti pastatas, kur marmuru išpuoštose salėse įsikūrusios gilias tradicijas turinčios diskusijų draugijos. Liberalo Džeimso Medisono klubas ir „Kliosofas", kurį įkūrė Aaronas Buras. Mums už nugarų dar girdėti vis labiau slopstantis gido balsas, ir pamažu mane persmelkia keistas jausmas, kad aš čia irgi esu vienas iš lankytojų, turistas, ir kad nuo pat pirmos dienos, kai atvykau į Prinstoną, ilgai ilgai ėjau tamsoje skendinčiu tuneliu, panašiai kaip mudu su Poliu šiluminėmis trasomis ne vieną kartą esame perskrodę Holderio kiemo gelmes, kuriose ilsisi daugybė mirusiųjų.

– Paskui išgirdau, kad paskui Čarlį į požemius nusileidai ir tu. Tau buvo nė motais, kas ten dėjosi. Tau buvo svarbu tik tai, kad jis sužeistas.

Ir tik dabar pirmą kartą Polis pakelia į mane akis.

– Girdėjau, kaip šaukeisi pagalbos, bet tamsoje nieko negalėjau įžiūrėti, – vėl prabyla jis. – Iš baimės negalėjau žengti nė žingsnio. O galvoje sukosi tik viena mintis: „Koks gi aš, po galais, draugas? Netikras draugas, apsimetėlis, – štai kas aš".

– Poli, – stabtelėjęs sakau jam, – nereikia. Liaukis.

Prieiname Ist Paino kiemą. Pats Ist Paino ansamblis savo išsidėstymu labai primena vienuolyną: jo pastatai sudaro keturkampį, o jo viduryje – atviras vidinis kiemas, dabar užverstas sniegu. Staiga vėl prisimenu savo tėvą, jis sugrįžta pas mane nelyginant sienomis slenkantis šešėlis, nes man dingteli, kad jis čia vaikščiojo tada, kai dar nebuvau gimęs, ir žvelgė į tuos pačius pastatus. O dabar aš einu jo pėdomis visai to nenujausdamas, nes nė vienam iš mūsų ši vieta taip ir neįsirėžė į atmintį.

Kai stabteliu, Polis atsigręžia į mane, ir trumpą minutėlę mudu esame vieninteliai gyvi padarai, apsupti šitų akmeninių sienų.

– Ne, nesiliausiu, – pasisukęs į mane nenusileidžia Polis. – Nes kai papasakosiu tau, ką radau tame dienoraštyje, visa kita atrodys nereikšminga. O juk taip toli gražu nėra.

– Bent jau pasakyk, ar atradimas toks svarbus, kokio mes ir tikėjomės.

Nes jei atradimas svarbus, tuomet bent šešėlis, kurį metė mano tėvas, ne veltui buvo toks ilgas.

„Žiūrėk į priekį, – mintyse girdžiu fizioterapeutės balsą, – tik į priekį“. Bet dabar, kaip ir anuomet, iš visų pusių mane supa sienos.

– Taip, – sako Polis, puikiai suprasdamas, ką turiu omenyje, – tai, ką radau, tikrai svarbu.

Polio veide matau entuziazmo kibirkštėlę, kuri pagaliau padeda man iki galo suvokti jo ką tik pasakytus žodžius, mintimis vėl grįžtu į praeitį, ir mane apima jausmas, kokį patirti seniai slapčia tikėjausi. Tarsi mano tėvas vienu sykiu būtų įveikęs savo kelyje buvusią kažkokią neįsivaizduojamą kliūtį, sugrįžęs ir atgavęs savo gerą vardą.

Nežinau, ką man ketina papasakoti Polis, bet vien mintis, kad atradimas galėtų būti reikšmingesnis, nei būčiau galėjęs įsivaizduoti, sukelia mano širdyje jausmą, kurio man taip ilgai trūko. Tasai jausmas verčia mane vėl pažvelgti į priekį ir šį kartą iš tikrųjų pamatyti kai ką daugiau negu tik sieną. Jaučiu, kaip man vėl grįžta viltis.

Dvidešimt pirmas skyrius

Pakeliui į Fajerstouno biblioteką prasilenkiame su Keri Šou, trečiojo kurso studente, kurią pažįstu, nes pernai mes kartu lankėme vieną anglų kalbos seminarą. Praeidama mums prieš pat nosį, ji šūkteli „Labas!" Seminare kelias savaites mudu žvilgčiojome vienas į kitą per mus skyrusį stalą, bet paskui aš sutikau Keitę. Tylomis klausiu savęs, ar nuo to laiko jos gyvenime daug kas pasikeitė? Įdomu, ar ji pastebi, kiek daug pasikeitė manajame?

– Tai, kad įsitraukiau į „Hypnerotomachijos" tyrinėjimą, atrodo, yra visiškas atsitiktinumas, – pradeda kalbą Polis, mudviem traukiant į rytus link bibliotekos. – Aš visuomet ėjau tarsi aplinkiniais keliais, ir rodėsi, jog viskas vyksta atsitiktinai. Tavo tėvui kadaise irgi taip atsitiko.

– Turi galvoje, kad jis sutiko profesorių Makby?

– Ir Ričardą. Kas būtų buvę, jeigu jie niekada taip ir nebūtų susipažinę? O jeigu jie niekada nebūtų pasirinkę klausyti to paties kurso? Pagaliau kas būtų buvę, jeigu man į rankas nebūtų patekusi tavo tėvo knyga?

– Dabar mes čia nestovėtume.

Iš pradžių Poliui mano žodžiai pasirodo tušti ir sentimentalūs, bet po akimirkos jis supranta, ką noriu pasakyti. Jei nebūtų buvę Kurio, profesoriaus Makby ir „Gražuolės dokumento", mudu su Poliu niekada nebūtume susitikę. Mes trumpai susidurtume vienas su kitu kokioje nors universiteto miestelio gatvėje, kaip ką tik aš susitikau su Keri,

paskui mintyse paklaustume savęs, ar tik nebuvo mūsų keliai susikirtę ir anksčiau, ir galiausiai viskas baigtųsi filosofiniais svarstymais, jog apskritai yra gėda, kad po ketverių studijų metų aplink mus dar tiek daug nepažįstamų veidų.

– Kartais, – Polis tęsia savo mintį toliau, – klausiu savęs, kam man reikėjo sutikti Vincentą? Kam man reikėjo susipažinti su Bilu? Ir kodėl, norėdamas kur nors nueiti, būtinai turiu pasirinkti patį ilgiausią kelią?

– Nesuprantu, apie ką tu...

– Ar pastebėjai, kad eidamas uosto viršininko dienoraštyje nurodytomis kryptimis irgi toli gražu ne tiesiu taikymu pasieksi kelionės tikslą? Keturi į pietus, dešimt į rytus, du į šiaurę, šeši į vakarus. Laikydamasis nuorodų, galima sakyti, imi judėti ratu. Ir atsiduri beveik toje pačioje vietoje, iš kurios pajudėjai.

Dabar pagaliau ir aš matau tą sąsają. Visos aplinkybės klostėsi taip, kad Polio kelionė su „Hypnerotomachija" nusitęsė toli laike ir erdvėje: ją mano tėvo studijų laikais pradėjo du Prinstone mokęsi draugai, ją tęsė trys vyrai, susitikę Niujorke, paskui buvo Italija, kur darbavosi tėvas ir sūnus, ir galiausiai, apsukęs platų ratą, kelias atvedė atgal į Prinstoną, pas du kitus draugus. Ši kelionė labai panaši į Kolonos paliktą galvosūkį ir į uosto viršininko dienoraštyje esančias nuorodas, kurių laikydamasis pagaliau vėl atsiduri kur buvęs.

– Būtent tavo tėvas paskatino mane imtis „Hypnerotomachijos". Ar nemanai, kad tai – labai reikšmingas ženklas? – klausia Polis.

Kai pasiekiame biblioteką, Polis, atidaręs lauko duris, praleidžia mane, ir, išsivadavę iš sniego karalystės, mudu neriame vidun. Dabar esame pačioje senojo universiteto miestelio širdyje, pastate, sumūrytame iš lauko akmenų. Per vasaros karščius, kai pro šalį lekia automobiliai atidarytais langais ir visu garsu plyšaujančiais radijo imtuvais, kai visi studentai apsimauna šortus ir apsivelka sportinius marškinėlius, tokie pastatai kaip Fajerstounas ir Nasau Holo koplyčia tampa vėsumos ir ramybės oazėmis, esančiomis pačiame miestelio kultūrinio gyvenimo centre. Bet

kai orai atšąla ir ima snigti, niekur nerasi kitos vietos, kuri taip nuramintų širdį.

– Vakar visą vakarą apie tai mąsčiau, – tęsia toliau pradėtą kalbą Polis. – Frančesko draugai padėjo jam sudaryti tuos galvosūkius, ar ne? O dabar mūsų draugai padeda mums juos spręsti. Tu perkandai pirmąjį. Keitė išgliaudė antrąjį riešutėlį. Čarlis be vargo atsakė į trečiąjį klausimą. Tavo tėvas aptiko „Gražuolės dokumentą". Ričardas surado dienoraštį.

Mudu trumpai stabtelime prie turniketo ir čia budintiems darbuotojams parodome savo studentų pažymėjimus. Belaukiant, kol atvažiuos pačiame viršutiniame aukšte esantis liftas ir mes galėsime leistis į rūsį, Polis parodo man metalinę plokštelę, pritvirtintą prie durų. Joje išgraviruotas simbolis, kurio anksčiau aš kažkodėl nepastebėjau.

– Tai leidyklos „Aldine Press" emblema, – sakau, nes daugybę kartų šį ženklą esu matęs ant knygų, kurias tėvas laikė senajame mūsų namuose įrengtame savo darbo kabinete.

Kolonos knygos leidėjas Aldas Manucijus šią emblemą, kurioje pavaizduotas delfinas bei inkaras ir kuri ilgainiui tapo bene pati žinomiausia visoje spausdinto žodžio istorijoje, paėmė nusižiūrėjęs būtent iš „Hypnerotomachijos".

Polis tylomis linkteli ir nuojauta man sako, jog ši emblema – irgi neatskiriamai susijusi su tuo, ką jis ketina man atskleisti. Ketverius metus jis ėjo spirale besisukančiu ir atgal į pradžią vedančiu keliu ir kiekviename posūkyje jautė ant nugaros uždėtą kažkieno ranką. Pasaulyje, kuriame Polis gyveno, visa nebyliai ragino jį po kaulelį išnarstyti Kolonos knygą ir padėjo jam atskleisti ten glūdinčią paslaptį.

Lifto durys atsidaro, ir mudu įeiname vidun.

– Taigi. Vakar visą vakarą apie tai mąsčiau, – vėl prabyla jis, paspaudžia mygtuką, ant kurio užrašyta „RŪSYS", ir mes imame leistis žemyn. – Galvojau apie tai, kad viskas, rodos, juda ratu. Ir staiga man tarsi akys atsivėrė.

Mums virš galvų dzingteli skambutis, lifto durys atsidaro, ir mes atsiduriame pačioje niūriausioje bibliotekos dalyje, esančioje

keli tuzinai pėdų po žeme. Čia, rūsyje, viena šalia kitos pristatyta tiek lubas siekiančių knygų lentynų, jog nejučia peršasi mintis, ar tik nebus jos tyčia suprojektuotos tam, kad laikytų visų penkių virš jų esančių pastato aukštų svorį. Mums iš kairės – mikrofilmų skyrius, – tamsus urvas, kur profesoriai ir jų doktorantai, susispietę mažomis grupelėmis, stovi lipte prilipę prie specialių aparatų ir prisimerkę stebeilija į apšviestas plokšteles. Polis ima vesti mane tolyn, skindamas kelią per knygų mišką, pakeliui braukdamas pirštu per jų apdulkėjusias nugarėles. Netrukus įsitikinu, kad jis vedasi mane į savo darbo kabiną.

– Toje knygoje visa sukasi ratu ir galiausiai grįžta į pradinį tašką. Ir neatsitiktinai. Tos pradžios – tai raktas, kurį turėdamas gali išsiaiškinti, kas iš tikro rašoma „Hypnerotomachijoje“. Pirmosios kiekvieno skyriaus raidės, drauge sudėtos, duoda mums akrostichą, iš kurio sužinome brolio Frančesko Kolonos vardą. Sudėję pirmąsias architektūros terminų raides, perskaitome pirmojo galvosūkio tekstą. Frančeskas neatsitiktinai viską rikiuoja taip, kad anksčiau ar vėliau būtų grįžtama į pradžią.

Mano žvilgsnis užkliūva už eilės šiek tiek toliau išsirikiavusių žalių metalinių durų, kurios įstatytos taip arti vienos kitų, jog labai primena vidurinėse mokyklose įprastas rakinamas spinteles. Už jų esantys kambariukai ne kažin kiek didesni už gerą sieninę spintą. Nepaisant to, likus kelioms savaitėms iki galutinio termino šimtai būsimų universiteto absolventų užsidaro juose, kad niekieno netrukdomi galėtų baigti rašyti savo diplominius darbus. Polio darbo kabina, į kurią nebuvau įkėlęs kojos jau kelis mėnesius, yra prie pat tolimojo koridoriaus kampo.

– Gal nuo to mintijimo mane jau buvo gerokai apleidusios jėgos, bet pamaniau: „O jeigu jis puikiai žino, ką daro? Kas tuomet? O jeigu sutelkęs dėmesį ir pastebėjęs kai ką, kas aiškiai matyti jau pačiame pirmajame galvosūkyje, iš tikrųjų gali išsiaiškinti, kaip iššifruoti antrojoje knygos dalyje esantį tekstą?“ Frančeskas sakosi nepalikęs savo knygoje jokių sprendimų, bet netvirtina, kad nepaliko šiokių tokių užuominų. O aš po ranka dar turėjau ir

uosto viršininko dienoraštyje paliktas nuorodas, kurios man irgi galėjo padėti.

Tuo tarpu prieiname prie Polio darbo kabinos, ir jis ima sukti ant šifrinės spynos esantį diskelį, rinkdamas slaptą numerį. Duryse esantis nedidelis keturkampis langelis iš vidaus užklijuotas storu juodu popieriumi, kad niekas negalėtų pažvelgti vidun.

– Aš kažkodėl buvau įsitikinęs, kad dienoraštyje nurodytos kryptys būtinai turi būti geografinės. Kad jos turi rodyti stadionais matuojamą kelią nuo stadiono iki kriptos. Uosto viršininkui irgi atrodė, kad tos kryptys buvo susijusios su geografija, – ima pasakoti Polis ir čia pat, purtydamas galvą, priduria: – Aš dar nebuvau išmokęs mąstyti taip, kaip Frančeskas.

Atrakinęs spyną Polis plačiai atidaro darbo kabinos duris. Mažutis kambarėlis grūste prigrūstas knygų ir atrodo kaip sumažinta „Aivi" klubo prezidentui priklausančio kambario kopija. Grindys nuklotos popieriais, į kuriuos kažkada buvo suvynioti sumuštiniai. Ant sienų tirštai prikabinėta popierių skiaučių, o ant kiekvienos iš jų kas nors užrašyta. „Finėjas, Belo sūnus, nėra tas pats Finėjas, kuris karaliavo Salmidese", – parašyta viename lapelyje. „Patikrink Heziodo tekstus: „Hesperethousa" ar „Hesperia" ir „Arethousa" – rašoma kitame. „Nepamiršk nusipirkti daugiau sūrių sausainiukų", – primenama trečiajame.

Nuo vienos iš kėdžių, šiaip taip įgrūstų į kambariuką, nukeliu stirtą fotokopijų ir pamėginu atsargiai atsisėsti, stengdamasis nieko nepajudinti ir nenumesti.

– Taigi grįžau prie galvosūkių, – toliau ima pasakoti Polis ir staiga paklausia: – Primink man, apie ką buvo kalbama pirmajame?

– Apie Mozę. Ir apie lotynišką žodį „ragai".

– Teisingai, – sako jis ir trumpam nusisukęs uždaro darbo kabinos duris. – Galvosūkio esmė buvo neteisingas vertimas. Kitaip sakant, reikėjo šiek tiek išmanyti filologiją ir istorinę kalbotyrą. Paprasčiau tariant, galvosūkis buvo tiesiogiai susijęs su kalba.

Taip taręs Polis ima knistis po krūvą knygų, sukrautų ant knygų spintelės, stovinčios ant rašomojo stalo, viršaus. Pagaliau jis randa ko ieškojęs ir ištraukia Harto „Renesanso meno istoriją“.

– O kodėl mums pasisekė išspręsti pirmąjį galvosūkį? – vėl klausia Polis.

– Nes aš susapnavau sapną.

– Ne, – nesutinka jis ir, pervertęs knygą, suranda puslapį su Mikelandželo iškaltos Mozės skulptūros reprodukcija, nuo kurios ir prasidėjo bendras mūsų darbas. – Mums pasisekė, nes galvosūkyje buvo kalbama apie verbalinius dalykus, o mes ieškojome apčiuopiamo, *fizinio* atsakymo. Tuo tarpu Frančeskui tikrieji, fiziniai ragai visiškai nerūpėjo; jam svarbiausia buvo pavartotas žodis ir tai, kad jis buvo išverstas neteisingai. Mums pavyko tik todėl, jog neteisingai išverstas žodis galų gale įgavo fizinį pavidalą. Kaldamas iš akmens Mozės skulptūrą, Mikelandželas jam pridėjo ragus, ir tu tai prisiminei. Bet jei Mikelandželas šiam žodžiui nebūtų suteikęs fizinės išraiškos, mes niekada nebūtume atkapstę teisingo lingvistinio atsakymo. Kitaip sakant, sprendžiant Kolonos galvosūkius, svarbiausia – *žodžiai*.

– Ir tuomet ėmei ieškoti, kaip lingvistiškai būtų galima perteikti pagrindines pasaulio šalis.

– Būtent. Šiaurė, pietūs, rytai ir vakarai čia nėra tikrosios geografinės pasaulio kryptys. Jas reikia suprasti kaip *verbalines*. Vos užmetęs akį į antrojoje knygos dalyje esantį tekstą supratau, kad buvau teisus. Kiekvieno skyriaus pirmosiose pastraipose nesunkiai galima rasti žodį „stadionas“. Štai, žiūrėk, – sako Polis ir kyšteli savo paties ranka išmargintą popieriaus lapą.

Jame užrašyti trys sakiniai:

„Džilas ir Čarlis eina į stadioną žiūrėti varžybų tarp Harvardo bei Prinstono ekipų. Tada Polis juos šiaip taip pasiveja ir paima iš jų kepurę ir braškinius ledus. Maloniai šypsodamasi Keitė be garso lūpomis taria: „Myliu tave, Tomai“, ir pradeda visus fotografuoti.“

– Kodėl „maloniai“? – nustembu.

– Iš pirmo žvilgsnio tai tik paprastas tekstas, ar ne? Toks pat nekaltas žodžių stumdymas kaip ir istorija apie Polifilą. Bet jei visas raides, iš kurių sudaryti šie žodžiai, sudėliosi į tam tikrą tinklelį, – paaiškina Polis ir čia pat atverčia kitą popieriaus lapo pusę, – gausi štai ką:

D	Ž	I	L	A	S	I	R	Č	A	R	L	I	S	E	I	N	A
Į	S	T	A	D	I	O	N	Ą	Ž	I	Ū	R	Ė	T	I	V	A
R	Ž	Y	B	Ų	T	A	R	P	H	A	R	V	A	R	D	O	B
E	I	P	R	I	N	S	T	O	N	O	E	K	I	P	Ų	T	A
D	A	P	O	L	I	S	J	U	O	S	Š	I	A	I	P	T	A
I	P	P	A	S	I	V	E	J	A	I	R	P	A	I	M	A	I
Š	J	Ų	K	E	P	U	R	Ę	I	R	B	R	A	Š	K	I	N
I	U	S	L	E	D	U	S	M	A	L	O	N	I	A	I	Š	Y
P	S	O	D	A	M	A	S	I	K	E	I	T	Ė	B	E	G	A
R	S	O	L	Ū	P	O	M	I	S	T	A	R	I	A	M	Y	L
I	U	T	A	V	E	T	O	M	A	I	I	R	P	R	A	D	E
D	A	V	I	S	U	S	F	O	T	O	G	R	A	F	U	O	T

Aš vis laukiu, kad mano smegenis nušvies kokia išganinga mintis, bet nieko gudraus į galvą taip ir neateina.

– Ar tai jau viskas? – pagaliau klausiu.

– Viskas. Dabar belieka judėti taip, kaip nurodyta dienoraštyje. Keturi į pietus, dešimt į rytus, du į šiaurę, šeši į vakarus. „De stadio“, – kitaip sakant, „nuo stadiono“. Taigi pradėkime nuo raidės „S“, esančios žodyje „stadionas“.

Susiradęs ant rašomojo stalo besimėtantį rašiklį ir baksnodamas šerdelės galiuku, paeinu per keturis langelius žemyn, per dešimt dešinėn, per du į viršų ir per šešis į kairę.

D	Ž	I	L	A	S	I	R	Č	A	R	L	I	S	E	I	N	A
Į	S	T	A	D	I	O	N	Ą	Ž	I	Ū	R	Ė	T	I	V	A
R	-	Y	B	Ų	T	A	R	P	H	A	R	V	A	R	D	O	B
E	-	P	R	I	N	-	-	-	-	-	E	K	I	P	Ų	T	A
D	-	P	O	L	I	S	J	U	O	S	-	I	A	I	P	T	A
I	P	-	-	-	-	-	-	-	-	-	R	P	A	I	M	A	I
Š	J	Ų	K	E	P	U	R	Ę	I	R	B	R	A	Š	K	I	N
I	U	S	L	E	D	U	S	M	A	L	O	N	I	A	I	Š	Y
P	S	O	D	A	M	A	S	I	K	E	I	T	Ė	B	E	G	A
R	S	O	L	Ū	P	O	M	I	S	T	A	R	I	A	M	Y	L
I	U	T	A	V	E	T	O	M	A	I	I	R	P	R	A	D	E
D	A	V	I	S	U	S	F	O	T	O	G	R	A	F	U	O	T

Ant atskiro lapelio persirašau surastąsias raides: „S-P-R-E-N“.

– Dabar viską pakartok dar kartą, – paragina mane Polis, – tik pradėk nuo paskutinės raidės.

Atskaitos tašku pasirinkęs raidę „N“, vėl imu skaičiuoti.

D	Ž	I	L	A	S	I	R	Č	A	R	L	I	S	E	I	N	A
Į	S	T	A	D	I	O	N	Ą	Ž	I	Ū	R	Ė	T	I	V	A
R	-	Y	B	Ų	T	A	R	P	H	A	R	V	A	R	D	O	B
E	-	P	R	I	N	-	-	-	-	-	E	K	I	P	Ų	T	A
D	-	P	O	L	-	S	J	U	O	S	-	I	A	I	P	T	A
I	P	-	-	-	-	-	-	-	A	-	R	P	A	I	M	A	I
Š	J	Ų	K	E	-	U	R	Ę	-	R	B	R	A	Š	-	I	N
I	U	S	L	E	D	-	-	-	-	-	-	-	-	-	I	Š	Y
P	S	O	D	A	M	A	S	I	-	E	I	T	Ė	B	E	G	A
R	S	O	L	Ū	P	O	M	I	S	T	A	R	I	A	M	Y	L
I	U	T	A	V	E	T	O	M	A	I	I	R	P	R	A	D	E
D	A	V	I	S	U	S	F	O	T	O	G	R	A	F	U	O	T

Ir štai pagaliau lape užrašau visą žodį: „S-P-R-E-N-D-I-M-A-S“.

– Tai ir yra „Ketverto taisyklė“, – paaiškina Polis. – Ji be galo paprasta, tik iš pradžių turi perprasti Kolonos mąstymą. Keturios kryptys, kuriomis reikia eiti pačiame *tekste*. Paskui visą procedūrą belieka tik kartoti daugybę kartų ir išsiaiškinti, kur baigiasi vienas žodis ir prasideda kitas.

– Bet šitaip rašydamas Kolona turėjo sugaišti mėnesių mėnesius.

– O įdomiausia, – pritariamai linktelėjęs galva vėl prabyla Polis, – kad aš jau seniai buvau pastebėjęs, jog „Hypnerotomachijos“ tekste yra eilučių, kurios atrodo sujauktos ir suveltos labiau nei kitos, – būdavo vietų, kur greta parašytų žodžių reikšmės viena su kita visiškai nederėjo, kur šalutiniai sakiniai būdavo atsidūrę jiems neįprastoje pozicijoje, be to, pasitaikydavo ir visiškai nesuprantamų neologizmų. Dabar suprantu, kodėl taip yra. Frančeskas turėjo parašyti tokį tekstą, kad jis atitiktų turimą šabloną. Taip galima paaiškinti, kodėl jis rašydamas vartojo tiek daug įvairių kalbų. Jei gimtosios kalbos žodžio raidės netikdavo į turimą šabloną, jis pamėgindavo įrašyti lotynišką tos pačios reikšmės žodį arba pats sugalvodavo kokį naujadarą. Vienoje vietoje jis netgi nevykusiai pritaikė šabloną. Žiūrėk.

Polis pirštu baksteli į eilutę, kurioje matyti raidės „P“, „A“, „R“ ir „M“.

– Matai, kiek daug šifruotų raidžių atsidūrė vienoje eilutėje? O jeigu toliau kartotum šią procedūrą, jų atsirastų dar daugiau. Laikydamasis šablono, kuriame reikia per keturis langelius paeiti į pietus ir per du – į šiaurę, neišvengiamai grįši atgal, todėl „Hypnerotomachijoje“ yra eilučių netgi su keturiomis šifruotomis raidėmis, ir, kad jas paslėptų, Frančeskui teko sugalvoti atitinkamą tekstą. Bet apskritai jam pavyko. Per penkis šimtus metų niekas nieko nepastebėjo.

– Bet juk knygoje raidės atspaustos kiek kitaip, – sakau, mintyse klausdamas savęs, kaip Polis šia technika naudojasi turėdamas prieš akis originalų „Hypnerotomachijos“ tekstą. – Juk raidės ten nepasiskirsto idealiai vienodai. Kaip tau pavyksta tiksliai nustatyti, kur pietūs, o kur – šiaurė?

Polis linkteli galvą ir sako:

– Šito tiksliai nustatyti negali, nes kartais sunku pasakyti, kuri raidė yra tiesiai virš pasirinktosios ar žemiau jos. Grafiniu kriterijumi čia vadovautis negalima. Man teko griebtis matematinio.

Aš vis dar negaliu atsistebėti, kaip Polis iš to paties fakto geba padaryti ir labai paprastas, ir be galo sudėtingas išvadas.

– Pavyzdžiui, imkime kad ir mano parašytą tekstą. Šiuo atveju... – jis paskubomis ima kažką skaičiuoti, – vienoje eilutėje yra aštuoniolika raidžių, ar ne? Jei teisingai apskaičiuosi, tuomet „keturi į pietus" visuomet reikš, jog reikia tiesia linija leistis per keturias eilutes žemyn, arba nuo pradinio taško paeiti per septyniasdešimt dvi raides į dešinę. Jei taip skaičiuosi, tuomet „du į šiaurę" bus tas pats, kaip pasistūmėti per trisdešimt šešias raides į kairę. Kai žinai Frančesko knygoje atspaustos eilutės ilgį, gali taikyti šitą paprastą aritmetiką ir stumtis į priekį. Netrukus taip įpranti, kad raides imi skaičiuoti nepaprastai greitai.

Staiga man dingteli, jog per visą laiką, kai mudu dirbome drauge, vienintelis dalykas, kuris prilygo Polio gebėjimui akimirksniu rasti argumentus ir nepriekaištingai juos išdėstyti, buvo mano intuicija: akla sėkmė, sapnai, atsitiktinės asociacijos. Polio atžvilgiu netgi nėra teisinga, kad mudu dirbome kaip lygiaverčiai partneriai.

Polis kelis kartus perlenkia popieriaus lapą ir švysteli jį į šiukšlių dėžę. Paskui, trumpai pasižvalgęs po kambarėlį, pakelia geroką krūvelę knygų ir uždeda jas man ant rankos sulenkimo. Paskui tokią pat krūvą nusitveria ir pats. Skausmą malšinantys vaistai, matyt, dar veikia, nes mano ranka nuo svorio nenulinksta.

– Puiku, kad tau pavyko visa tai išsiaiškinti, – sakau Poliui. – O kas rašoma šifruotame tekste?

– Pirma padėk man sugrąžinti į lentynas visas šitas knygas, – atsako Polis. – Noriu, kad kambarėlis būtų visiškai tuščias.

– Kuriam galui?

– Dėl visa ko.

– Dėl ko gi?

Grįžtelėjęs į mane Polis šypteli:

– Kad biblioteka neskirtų man baudos.

Mes išeiname iš Polio darbo kabinos, ir jis ima vesti mane ilgu koridoriumi, besitęsiančiu visiškoje tamsoje. Iš abiejų pusių pristatyta knygų lentynų, tarp kurių kartais matyti palikti praėjimai,

bet visi tie keliai baigiasi akligatviu. Dabar esame taip retai lankomoje bibliotekos dalyje, kad čia bibliotekininkai net šviesos nedega, o kai pasirodo koks keistuolis skaitytojas, leidžia jam pačiam užsidegti šviesą prie tos lentynos, kuri jam reikalinga.

– Netgi kai baigiau darbą, ne iš karto įstengiau tuo patikėti, – vėl prabyla Polis. – Dar iki galo visko neiššifravęs, iš susijaudinimo ėmiau drebėti. O dabar viskas baigta. Taip ilgai dirbau, bet dabar – viskas *baigta*.

Polis stabteli prie vienos iš pačiame koridoriaus gale stovinčių knygų lentynų, bet čia taip tamsu, kad galiu įžiūrėti tik jo veido kontūrą.

– Bet paplušėti buvo tikrai verta, Tomai. Nė nenujaučiau, kas galėtų būti rašoma antrojoje knygos dalyje. Ar prisimeni, ką savo laiškuose rašė Bilas?

– Prisimenu.

– Beveik viskas tuose laiškuose buvo grynas melas. Juk tu žinai, Tomai, kad visas darbo krūvis teko man. Bilas išsiaiškino tik kelių arabiškų raidžių reikšmes. Padarė kelias kopijas, na, dar peržiūrėjo kelias knygas. Visa kita padariau aš pats.

– Žinau, – pritariu jam aš.

Staiga Polis trumpam prisidengia ranka burną.

– Ne, netiesa. Be tavo tėvo tyrinėjimo rezultatų, be to, ką surado Ričardas, ir be jūsų visų, o ypač – tavo pagalbos sprendžiant galvosūkius, nebūčiau galėjęs pabaigti šio darbo. Tad neteisinga sakyti, jog viską padariau vienas. Jūs visi parodėte man teisingą kelią.

Mano tėvo ir Ričardo Kurio vardus Polis ištaria taip, tarsi jie būtų du šventieji ar kankiniai, nužengę tiesiai iš paveikslų, kuriuos Taftas demonstravo savo paskaitos metu. Trumpam pasijuntu kaip koks Sanča Pansa, besiklausantis Don Kichoto išvedžiojimų. Žinau, kad milžinai, kuriuos jis regi, tėra vėjo malūnai, tačiau jo žvilgsnis toks skvarbus, jog be vargo perskrodžia tamsą, o aš, nors viską matau labai aiškiai, netikiu savo paties akimis. „Galbūt tai visą laiką ir buvo kliūtis, – pagalvoju. – Juk mes esame tik savo pačių vaizduotės vergai“. Tik tasai, kuris mato milžinus, kada nors įstengia užsiropšti jiems ant pečių.

– Bet dėl vieno dalyko Bilas buvo visiškai teisus, – vėl prabyla Polis. – Šio darbo rezultatai tikrai aptemdys tiek Renesanso epochą tyrinėjančių, tiek visų kitų istorikų darbus. Ir ilgam.

Taip taręs, jis paima iš manęs krūvą knygų, kurias laikau glėbyje, ir staiga pasijuntu taip, tarsi būčiau beveik besvoris. Mums prieš akis tęsiasi dar vienas ilgas koridorius, o jo gale matyti šviesa. Čia iš abiejų pusių irgi rikiuojasi knygų lentynos, o tarp jų palikti tarpai, kad būtų galima patekti į šonines koridoriaus atšakas. Netgi visiškoje tamsoje galiu įžiūrėti, kad Polis šypsosi.

Dvidešimt antras skyrius

Ir mudu imame siūti iš Polio darbo kabinos iki koridoriuje stovinčių lentynų ir atgal, tempdami tuzinus knygų ir daugumą iš jų dėliodami ne į tas lentynas, kuriose jos turėtų atsidurti. Atrodo, kad Poliui svarbu viena: knygos turi kuo greičiau dingti jam iš akių.

– Ar žinai, kas dėjosi Italijoje prieš pat pasirodant „Hypnerotomachijai“? – klausia jis manęs.

– Tik tiek, kiek skaičiau Vatikano metraštyje.

Pakėlęs dar vieną stirtą knygų, Polis įgrūda jas man į glėbį, ir mudu vėl patraukiame į tamsą.

– Frančesko laikais visas intelektinis ir dvasinis Italijos gyvenimas buvo sukoncentruotas viename vieninteliame mieste.

– Kitaip sakant, Romoje, – pertraukiu jį aš.

Bet Polis tik papurto galvą:

– Ne, ne Romoje. Intelektinis ir dvasinis gyvenimas kunkuliavo mieste, kurio plotas buvo ne kažin kiek didesnis už Prinstono.

Dabar jau aiškiai matau, kad Polis labai sužavėtas tuo, ką jam pavyko atrasti, ir kad seniai laiko miglose nuskendęs pasaulis jam atrodo visiškai realus.

– Tame mieste, – vėl ima pasakoti jis, – intelektualų ir kitų mokslininkų buvo prisigrūdę tiek, kad nors vežimu vežk. Visur buvo pilna genijų, eruditų, autodidaktų, savarankiškai besimokančių senųjų kalbų, apie kurias niekas nieko nebuvo girdėjęs, ir filosofų, kurie į harmoningą

visumą bandė sujungti Biblijoje skelbiamą religinę doktriną, graikų ir romėnų tekstuose propaguojamas idėjas, egiptietiškąjį misticizmą bei mintis, perskaitytas persų rankraščiuose, – tokiuose senuose, kad niekas nesiėmė net spėlioti, kada jie galėjo būti parašyti. Žodžiu, tikras humanizmo klestėjimo metas. Pakanka prisiminti galvosūkius. Universiteto profesoriai smaginasi žaisdami ritmomachiją. Vertėjai aiškinasi tai, ką parašė Horapolas. Anatomai tikslina tai, ką kadaise nustatė Galenas.

Netikėtai mintimis nuskrieju į Florenciją ir man prieš akis iškyla Mergelės Marijos bažnyčios kupolas. Šį miestą mano tėvas vadino šiuolaikinio mokslo lopšiu.

– Florencija, – bandau spėti dar kartą.

– Teisingai. Bet tai – tik ledkalnio viršūnė. Nesvarbu, kokią mokslo šaką pasirinksi, tau nesunkiai pavyks prisiminti ne vieną ir ne du visoje Europoje žinomų mokslininkų vardus. Jei kalbėsime apie architektūrą, pirmiausia, žinoma, teks paminėti Bruneleskį, suprojektavusį pačią didžiausią per visą tūkstantmetį pastatytą katedrą. Jei prabilsime apie skulptūros meną, tuoj pat prisiminsime Gibertį, sukūrusį visą galeriją tokių gražių bareljefų, jog anais laikais jie buvo vadinami vartais, vedančiais į rojų. Be to, nederėtų pamiršti ir Giberčio mokinio, kuris ilgainiui subrendo kaip menininkas ir tapo modernios skulptūros tėvu. Kalbu apie Donatelą.

– Tuo metu Florencijoje gyveno ir neblogų dailininkų, – primenu jam.

– Per visą vakarietiškojo meno istoriją niekur kitur, išskyrus šį palyginti nedidelį miestą, vienu metu nekūrė tiek daug menininkų, mokslininkų ir eruditų. Buvo kuriamos ir pritaikomos naujos technologijos, kuriamos naujos perspektyvios teorijos, tapyba, anuomet laikyta amatu, buvo kilstelta į aukštesnį lygį ir tapo mokslo bei meno šaka. Tais laikais po Florenciją vaikštinėjo dar bent trys tuzinai tokių veikėjų kaip Albertis, kurie bet kurioje kitoje pasaulio šalyje kaipmat būtų buvę priskirti architektų elitui. Bet tame mieste jie tebuvo antrarūšiai braižytojai, kadangi jiems

teko varžytis su tikrais architektūros meno banginiais. Masačiu. Botičeliu. Mikelandželu.

Vėl atsidūręs savo stichijoje Polis palengva įsivažiuoja kaip reikiant, netgi ima greičiau žingsniuoti tamsoje skendinčiais koridoriais.

– Nori, kad paminėčiau kelis mokslininkus? – retoriškai klausia jis. – Galiu pasiūlyti Leonardą da Vinčį. Pasigendi politikų? Makiavelis. Trūksta poetų? Bokačas ir Dantė. Be to, dauguma šių vaikinų gyveno tuo pačiu metu, taip sakant, buvo bendraamžiai. O pačioje piramidės viršūnėje puikavosi Medičiai, – giminė, valdžiusi tokius turtus, kurių būtų užtekę globoti ir remti visus menininkus ir mokslininkus, – nesvarbu, kiek jų būtų atsiradę mieste.

– Visi jie gyveno tuo pačiu metu tame pačiame nedideliame mieste, ir visi kūrė. Žymiausi Vakarų civilizacijos ir kultūros žmonės kasdien lyg niekur nieko žingsniuodavo gatvėmis prasilenkdami vieni su kitais, jie visi buvo pažįstami ir vadindavo vieni kitus vardais, kalbėdavosi, diskutuodavo, drauge dirbo, varžėsi tarpusavyje, darė vieni kitiems įtaką ir skatino pasitempti ir pasiekti daug daugiau, nei būtų galėję pasiekti kurdami vieni. Tais laikais mieste karaliavo grožis ir tiesa, o žymiausios ir įtakingiausios šeimos varžėsi, kurios užsakymu bus sukurti didingesni meno kūriniai, kuri parems pačius talentingiausius mąstytojus ir kuri įstengs sukaupti didesnę biblioteką. Tik įsivaizduok. Tai kaip sapnas. Tiesiog sunku patikėti.

Mes vėl grįžtame į Polio darbo kabiną, ir jis pagaliau klesteli ant kėdės.

– O tuomet, per kelis paskutiniuosius besibaigiančio penkioliktojo amžiaus metus, prieš pat parašant „Hypnerotomachiją“, atsitinka kai kas dar labiau neįtikėtina. Tie įvykiai žinomi kiekvienam Renesanso istoriją tyrinėjančiam mokslininkui, bet iki šiol nė vienas iš mokslo vyrų nesiejo jų su mums rūpima knyga. Užšifruotame tekste Frančeskas nesiliauja kalbėjęs apie įtakingą pamokslininką, skelbiantį savo idėjas ten, kur įsikūrę jo brolijai

priklausantys vienuoliai. Bet iki šiol man vis nepavykdavo įžvelgti sąsajos tarp šių Kolonos žodžių ir anų laikų istorinių įvykių.

– Mano supratimu, Liuteris istorijos arenoje pasirodė tik 1517-aisiais. O Kolona savo knygą rašė paskutiniame penkioliktojo amžiaus dešimtmetyje.

– Ne, apie Liuterį negali būti ir kalbos, – pritaria man Polis. – Penkioliktojo amžiaus pabaigoje į Florenciją buvo pasiųstas dominikonų vienuolis, turėjęs apsigyventi San Marko vienuolyne.

Staiga man tarsi akys atsiveria:

– Savonarola!

Kaip tik jis buvo tasai savo tikėjimą uoliai skelbęs pamokslininkas, kuris amžių sandūroje išjudino visą Florenciją, bet kuria kaina mėgindamas pasiekti, kad miestiečiai grįžtų į tikrąjį tikėjimą.

– Būtent, – linkteli Polis. – Savonarola – tai tiesiog į tikslą nutaikyta strėlė, pavojingesnį ginklą būtų sunku ir įsivaizduoti. Tad štai jis atvyksta į Florenciją ir ima sakyti pamokslus. Aiškina žmonėms, kad jų elgesys – netinkamas ir nuodėmingas, jų kultūra ir menas – beverčiai, o miesto valdžia – nepatikima. Jis tvirtina, kad Dievas žvelgia į juos pikta akimi. Ir ragina visus atgailauti.

Tai girdėdamas aš tik papurtau galvą.

– Žinau, tai žiaurūs žodžiai, – toliau tęsia savo pasakojimą Polis, – bet jie teisingi. Tam tikra prasme Renesansas iš tikrųjų yra bedieviška epocha. Visos Katalikų Bažnyčios struktūros korumpuotos. Popiežius – politikų statytinis. Frančesko dėdė Prosperas Kolona, kaip manoma, mirė nuo podagros, bet yra žmonių, kuriems atrodo, jog jį nunuodijo Popiežius Aleksandras, – mat Prosperas buvo kilęs iš senų Popiežiaus varžovų giminės. Štai koks buvo ano meto pasaulis: žmonėms nieko nereiškė apkaltinti žmogžudyste patį Popiežių. Ir tai dar ne viskas: Popiežius dar buvo kaltinamas sadizmu, kraujomaiša ir kitais nusikaltimais.

Nors tuo laikotarpiu Florencijoje menai ir mokslas klestėte klesti, mieste vis didėja suirutė ir vis dažniau kyla neramumų. Gatvėse prasideda susirėmimai tarp priešiškų grupuočių, garsios ir įtakingos šeimos viena prieš kitą ima regzti sąmokslus, tikėdamosi įgyti daugiau galios, ir nors visur tvirtinama, kad Florencijos

miestas – respublika, iš tikrųjų visas valdžios gijas savo rankose laiko Medičiai. Mirtis jau nieko nestebina, plėšimai ir prievartavimai jau seniai tapo kasdienybe, o du svarbiausi kasdienio gyvenimo įstatymai – tai skriauda ir nelygybė. To meto Florencija – gana prieštaringus jausmus keliantis miestas, ypač jei prisiminsime visas meno grožybes, kurios jame buvo sukurtos.

Taigi Savonarola atvyksta į Florenciją ir visur, kur tik pažvelgia, mato vien blogį. Jis ragina miesto gyventojus, kad šie išsikuoptų savo gyvenimus nuo jame susikaupusio purvo, liautųsi lošę, imtų skaityti Bibliją, stengtųsi padėti vargšams ir papenėti alkstančius. San Marko vienuolyne įsikūręs Savonarola pradeda įgyti šalininkų. Įsitikinę, kad jis mokytas ir filosofiją išmanantis vyras, juo susižavi netgi kai kurie patys žymiausi humanistai. Taip po truputį Savonarolos įtaka didėja.

– Man rodos, visa tai vyksta kaip tik tuo metu, kai visa valdžia mieste vis dar priklauso Medičiams.

Polis tik papurto galvą ir tęsia toliau:

– Deja, jiems labai nepasisekė: jaunasis jų įpėdinis Pjeras buvo silpnaprotis. Valdyti miesto jis negalėjo. Miestelėnai ėmė bruzdėti ir triukšmingai reikalauti laisvės, netrukus už šį šventą reikalą stojo visa Florencija, ir Medičiai buvo išguiti iš miesto. Ar prisimeni „Hypnerotomachijoje" esantį keturiasdešimt aštuntąjį medžio raižinį? Ten pavaizduotas vežime stovintis berniukas, skerdžiantis dvi moteris.

– Tai tas pats medžio raižinys, kurį per savo paskaitą rodė Taftas?

– Tas pats. Tai, kas pavaizduota šiame medžio raižinyje, Vincentas visada aiškino taip: bausmės moterys susilaukia už išdavystę. Ar jis sakė, kokia, jo nuomone, tai buvo išdavystė?

– Ne. Jis norėjo, kad paskaitos klausytojai patys tai išsiaiškintų.

– Bet nemažai kalbėjo apie tame medžio raižinyje esantį vaiką. Iškėlė klausimą, kodėl jis turi kalaviją ir panašiai.

Mintimis vėl grįžtu į auditoriją ir prisimenu Taftą, stovintį po tuo paveikslu ir metantį šešėlį ant kabančio didžiulio ekrano.

„Kodėl jis verčia moteris tempti vežimą per mišką, o paskui jas taip žiauriai nužudo?"– pakartoju Tafto žodžius.

– Anot Vincento, medžio raižinyje pavaizduotas Kupidonas ir buvo tasai Pjeras, naujasis Medičių įpėdinis. Pjeras elgėsi kaip vaikas, todėl menininkas raižinyje ir suteikė jam tokį pavidalą. Esą būtent dėl jo kaltės Medičiai prarado valdžią Florencijoje ir buvo nuversti. Tad medžio raižiniuose ir matome, kaip jis, pabėgęs iš miesto, traukia per mišką.

– O ką simbolizuoja tos moterys?

– Vincentas tvirtina, kad Florenciją ir Italiją. Elgdamasis kaip vaikas, Pjeras abi jas pražudė.

– Atrodo visai įtikima.

– Tai geras aiškinimas, – sutinka Polis ir pakišęs ranką po rašomojo stalo viršumi bei pirštais bumbsėdamas į medį ima kažko ieškoti. – Bet nepasakyčiau, kad teisingas. Vincentas atsisakė pripažinti, kad akrostichas buvo savotiškas raktas, kurį turint galima atskleisti knygos paslaptis. Jis niekada netikėjo, jog pirmasis iš tų medžio raižinių yra pats svarbiausias. Vincentui buvo priimtinas tik vienas požiūris, būtent – tas, kurio laikėsi jis pats.

Svarbiausia čia yra tai, jog kai Medičiai buvo išvyti iš miesto, kitų įtakingų giminių atstovai susirinko pasitarti ir išrinkti naująjį Florencijos valdovą. Tik bėda, kad jie vieni kitais nė iš tolo nepasitikėjo. Pagaliau jie visi nutarė, kad valdžios įgaliojimai bus perduoti Savonarolai. Jis buvo vienintelis žmogus, kurį visi žinojo esant moraliai tyrą ir nepaperkamą.

Tad Savonarolos populiarumas dar labiau išaugo. Žmonės ėmė atidžiai klausytis jo sakomų pamokslų ir dėtis juos į širdį. Krautuvininkai laisvalaikiu pradėjo skaitinėti Bibliją. Lošėjai vengdavo išsitraukti savo kortas visų akivaizdoje. Lėbavimų ir riaušių banga, atrodo, pamažu slūgo. Bet čia Savonarola pamato, jog blogis vis tiek dar veši. Todėl savo mokymą jis papildo programa, skirta visuomeninio ir dvasinio gyvenimo apvalymui.

Polis pasilenkia ir ranka siekteli dar giliau po stalviršiu. Dryksteli atplėšiama lipni juosta, ir jis pagaliau ištraukia iš antrarūšio popieriaus pagamintą voką. Jame įdėtas jo paties sudarytas

kalendorius. Polis greitosiomis perverčia jo puslapius, ir mano žvilgsnis užkliūva už raudonu rašikliu pažymėtų man nežinomų religinių švenčių, – čia surašytos šventųjų dienos ir kažkokie šventadieniai, – ir juodu tušu prirašytų pastabų, kurių gerai negaliu įžiūrėti.

– Štai – 1497-ųjų vasaris, – sako jis ir baksteli pirštu į atitinkamą kalendoriaus lapą. – Po dvejų metų bus išspausdinta „Hypnerotomachija“, o kol kas – artėja Gavėnia. Tradicija tais laikais buvo tokia: per visą Gavėnios laikotarpį žmonės pasninkaudavo ir atsisakydavo kitų kūniškų malonumų, o prieš tai būdavo linksminamasi ir rengiamos didžiulės šventės, kad visi galėtų palepinti save, kol dar neprasidėjo Gavėnia. Kaip ir mūsų laikais, tas laikotarpis būdavo vadinamas Karnavalu. Kadangi keturiasdešimt dienų trunkanti Gavėnia visuomet prasidėdavo Pelenų dieną, tai Karnavalas baigdavosi diena anksčiau, tai yra per Užgavėnes.

Kai kurios Polio dėstomos mintys man atrodo jau pažįstamos. Matyt, tais senais laikais, kai dar jis nebuvo galutinai nusivylęs manimi, o aš – juo, kai ką man bus pasakojęs tėvas. O gal tų negausių žinių gavau lankydamas bažnyčią, kol dar nebuvau sulaukęs tokių metų, kai pats ėmiau spręsti, ką man veikti sekmadienio rytą.

Tuo tarpu Polis ištraukia dar vieną popieriaus lapą. Ant jo užrašyta: „FLORENCIJA, 1500-ieji“.

– Karnavalas Florencijoje visuomet būdavo didžiausios sumaišties, lėbavimų ir ištvirkavimo metas. Jaunų chuliganų būriai užstodavo praėjimus į gatvę ir praleisdavo žmones tik tuomet, jei jie sumokėdavo tam tikrą duoklę. Paskui surinktus pinigus jie leisdavo alkoholiui ir kortoms.

Polis baksteli pirštu į didoką iš voko ištrauktame žemėlapyje pažymėtą plotą.

– Kai visiškai nusilesdavo, jie leisdavo naktį centrinėje miesto aikštėje grūsdamiesi aplink degančius laužus, o paryčiui paprastai kildavo triukšmingos peštynės, ir į dvi grupes pasidaliję vyrai svaidydavo vieni į kitus akmenis. Kiekvienais metais

būdavo sužeidžiama nemažai žmonių. O kai kurie ir galvas palydėdavo.

Savonarola, žinoma, yra aršus Karnavalo priešininkas. Karnavalas, jo supratimu, – tai krikščionybei mestas iššūkis, vedantis Florencijos žmones į pagundą. Jis mato, jog egzistuoja viena, už visas kitas stipresnė jėga, dar labiau skatinanti miesto nuosmukį. Ji skelbia, kad pagoniškosios minties autoritetai gali sėkmingai varžytis su Biblija ir kad išmintis bei grožis gali būti įžvelgiami ir garbinami netgi nekrikščioniškuose dalykuose. Miestiečiai skatinami tikėti, jog žmogaus gyvenimo esmė – ieškoti žemiškųjų žinių bei pasitenkinimo, ir šitaip jų dėmesys atitraukiamas nuo vienintelio reikšmingo dalyko – išganymo. Toji jėga yra humanizmas. O didžiausi jos šalininkai – patys žymiausi Florencijos intelektualai, dar vadinami humanistais.

Ir kaip tik tuomet Savonarolai šauna į galvą mintis, neišdildomomis raidėmis įrašiusi jo vardą pasaulio istorijos puslapiuose. Jis nusprendžia per Užgavėnes, pačią paskutinę Karnavalo dieną, suorganizuoti didžiulį reginį, kuris turi aiškiai parodyti, jog miestas eina teisingu keliu ir keičiasi į gerąją pusę, bet kartu priminti florentiečiams nuodėmingą jų prigimtį. Savonarola leidžia jaunuolių gaujoms siaubti miestą, bet šįkart duoda jiems tam tikrą užduotį. Jis liepia jiems visoje Florencijoje ir jos apylinkėse rinkti nekrikščioniškus daiktus ir tempti juos į pagrindinę miesto aikštę. Paskui jis iš suneštų daiktų sukrauna didžiulę piramidę. O vakare, Užgavėnėms einant į pabaigą, kai gatvės valkatų gaujos, kaip visuomet, trainiojasi aplink laužus ir laido vienos į kitas akmenis, Savonarola paragina sukrauti juos dar vieną, visiškai kitokį laužą.

Polis žvilgteli į savo žemėlapį, o paskui pakelia akis į mane.

– Tuštybių laužą, – sakau aš.

– Taigi. Į aikštę virtinėmis ima plaukti gatvės valkatų vežimai. Jie grįžta prikrauti kortų ir kauliukų, šachmatų lentų ir dažų, skirtų akių šešėliams, puodynių su raudonais dažais, kuriais moterys tepasi lūpas bei veidą, ir kvepalų, tinklelių plaukams ir brangių papuošalų, karnavalo kaukių ir kostiumų. Bet svarbiausia, kad

juose yra ir pagonių autorių knygų. Senovės graikų ir romėnų rašytojų rankraščių. Klasikos laikotarpio skulptūrų bei paveikslų.

Polis įkiša savo žemėlapį atgal į voką. Jo balsas man pasirodo niūrus.

– 1497-ųjų vasario septintąją, per Užgavėnes, visas miestas suplūdo į centinę aikštę paganyti akių, – ima pasakoti jis toliau. – Rašytiniuose šaltiniuose minima, jog sukrautas laužas siekė šešiasdešimt pėdų aukščio, o jei norėjai apeiti jį aplink, teko nukulniuoti net du šimtus septyniasdešimt pėdų. Ir visa tai prarijo ugnis. Šis tuštybių laužas tapo nepamirštamu Renesanso istorijos įvykiu, – sako Polis ir trumpam nutyla, įbedęs žvilgsnį į man už nugaros kabančias prie sienos priklijuotas popieriaus skiautes. Įjungtas ventiliatorius pučia į darbo kabiną orą, ir skiautės šiek tiek juda. – Savonarola tampa įžymus. Neilgai trukus jis išgarsėja ne tik visoje Italijoje, bet ir toli už jos ribų. Jo pamokslai spausdinami ir skaitomi daugiau kaip pustuzinyje šalių. Vieni juo žavisi, kiti – nekenčia. Mikelandželas jį dievina. Makiaveliui atrodo, jog Savonarola – apsimetėlis ir apgavikas. Bet abejingų nėra: visi šiuo klausimu turi savo nuomonę ir pripažįsta jo galią. Visi iki vieno.

Netrunku suprasti, kur suka kalbą Polis, tad sakau:

– Įskaitant ir Frančeską Koloną.

– Štai tokiame istoriniame kontekste pasirodo „Hypnerotomachija“.

– Vadinasi, ta knyga – manifestas?

– Tam tikra prasme – taip. Frančeskas Savonarolos tiesiog negalėjo pakęsti. Savonarola jam buvo pačios blogiausios rūšies fanatizmo ir visų silpnųjų krikščionybės pusių simbolis. Jis buvo agresyvus. Ir kerštingas. Jis draudė žmonėms naudotis dovanomis, kurias jiems davė pats Dievas. Frančeskas buvo humanistas ir aistringas antikos gerbėjas. Jis ir jo pusbroliai, vadovaujami pačių geriausių mokytojų, jaunystėje studijavo antikinę poeziją bei prozą. Kai Kolonai sukako trisdešimt, jis jau buvo spėjęs sukaupti vieną iš didžiausių rankraščių originalų kolekcijų visoje Romoje.

Dar gerokai anksčiau nei suliepsnojo Savonarolos užkurtas laužas, jis kolekcionavo meno kūrinius bei knygas ir netgi buvo

nusamdęs Florencijoje gyvenusius pirklius, kad šie supirktų viską, ką tik galės, sukrautų visus pirkinius į laivą ir parplukdytų juos į vieną iš Romoje esančių ir jo šeimai priklausančių rezidencijų. Kaip tik dėl to prasidėjo rimti nesutarimai tarp Frančesko ir jo šeimos, kuriai atrodė, jog jis švaisto pinigus florentietiškiems niekučiams. Tačiau Savonarolos galiai vis augant, Frančesko nusistatymas tik stiprėjo. Jis tiesiog negalėjo pakelti minties, kad tokia milžiniška krūva neįkainojamų vertybių galėtų būti paleista dūmais, tad nutarė veikti dar ryžtingiau, – nesvarbu, kad galėjo prarasti ir savo turtą, ir gyvybę. Marmuriniai biustai, Botičelio paveikslai, šimtai neįkainojamų meno vertybių. O pirmiausia – knygos. Retos, niekuo nepakeičiamos knygos. Intelektualiajame pasaulyje Frančeskas ir Savonarola buvo nutolę vienas nuo kito tiek, kiek įmanoma. Frančeskui didžiausias pasaulyje nusikaltimas buvo pakelti ranką prieš meną ir mokslą.

1497-ųjų vasarą Frančeskas atvažiuoja į Florenciją, norėdamas viską pamatyti savo akimis. Tačiau tos Savonarolos savybės, kuriomis visi kiti taip žavisi – jo šventumas ir nesugebėjimas galvoti apie nieką kitą, išskyrus išganymą – Frančesko širdyje sukelia tik gilią neapykantą, o drauge – ir baimę. Jis įsitikina, ką gali Savonarola: be gailesčio naikinti nuostabiausius meno kūrinius, sukurtus per pirmąjį po Senovės Romos žlugimo antikinio meno ir mokslo atgimimo laikotarpį. Jis regi, kaip žūsta menas, mokslas, antikinė dvasia, o drauge su jais – ir pats humanizmas: galas ieškojimams, žengusiems per bet kokius apribojimus ir plėtusiems minties horizontus, kad mąstymas iš tiesų taptų visiškai laisvas.

– Ar būtent apie tai jis ir rašo antrojoje „Hypnerotomachijos“ dalyje? – įsiterpiu aš.

Polis vėl linkteli ir tęsia toliau:

– Antrojoje dalyje Frančeskas rašo apie viską, apie visus tuos dalykus, kurių jis nedrįso atskleisti pirmojoje. Jis detaliai aprašė, ką matė Florencijoje ir ko labiausiai bijojo. Jis užsimena, kad Savonarolos įtaka tame mieste nuolat didėja ir kad jis kažin kokiu būdu įgijo Prancūzijos karaliaus palankumą. Kad jis turi daug gerbėjų Vokietijoje ir Italijoje. Toliau skaitydamas tekstą imi

tiesiog juste justi, kad Frančeskas ima vis labiau nerimauti. Jo įsitikinimas, jog kiekvienoje krikščioniškoje šalyje Savonarola turi minias šalininkų, nuolat stiprėja. „Tasai pamokslininkas, – rašo jis, – tik pirmoji naujosios krikščionybės dvasios apraiška. Tokių fanatiškai nusiteikusių pamokslininkų ilgainiui rasis vis daugiau, o tuštybių laužų liepsnos nušvies visą Italiją". Jis tvirtina, kad Italija stovi ant religinės revoliucijos slenksčio. Ir jis teisus, ypač turint omenyje artėjančią reformacijos bangą. Savonarola jos jau nesulauks, bet, kaip pats sakei, kai Liuteris po keliolikos metų ims skelbti savo doktriną, jis prisimins Savonarolą ir pavadins jį didvyriu.

– Vadinasi, Kolona numatė, kad praūš visi šie įvykiai?

– Žinoma. O Frančeskas, pamatęs Savonarolą savo akimis, padaro lemiamą sprendimą. Jis nutaria pasinaudoti turimais ryšiais ir padaryti tai, kas buvo pagal jėgas tik labai nedaugeliui tiek Romoje, tiek bet kurioje kitoje Vakarų šalyje gyvenusių žmonių. Subūręs nedidelę pačių patikimiausių draugų grupelę, Frančeskas ima dar atkakliau rinkti didžiuosius meno kūrinius ir retus rankraščius. Jis palaiko ryšius su daugybe humanistų ir tapytojų, stengdamasis supirkti kuo daugiau žmogaus proto bei dvasios kūrinių; jis paperka abatus ir bibliotekininkus, aristokratus ir verslininkus. Jo siųsti pirkliai keliauja per visus Europoje esančius miestus. Prekijai prisikasa netgi iki Bizantijos imperijos, kurioje buvo išsaugoti senieji mokymai, griuvėsių, o paskui patraukia į pavojingas šalis, kur buvo parašyti arabų tekstai. Jie iššniukštinėja Vokietijoje, Prancūzijoje ir Šiaurės šalyse įsikūrusius vienuolynus. Ir visą tą laiką, padedamas artimiausių draugų ir jo brolijos vienuolių humanistų, savo vardą Frančeskas laiko paslaptyje. Tik keli visišką Frančesko pasitikėjimą pelnę žmonės žino, kur jis ketina dėti visus šiuos turtus.

Staiga vėl prisimenu uosto viršininko dienoraštį, kuriame genujietis stebisi, ką galėtų gabenti toks mažas laiviūkštis, plaukiantis iš niekam negirdėto nuošalaus uosto, ir kodėl tokiam kilmingam vyrui kaip Frančeskas Kolona taip rūpi plukdomas krovinys.

– Jis aptinka tikrų šedevrų, – toliau aiškina Polis. – Jo rankose atsiduria kūriniai, kurių niekas neregėjo daugelį šimtmečių. Veikalai, apie kurių egzistavimą niekas nė neįtarė. Aristotelio „Eudemus“, „Protrepticus“ ir „Gryllus“. Mikelandželo iškaltos senovės graikų ir romėnų skulptūrų kopijos. Visi keturiasdešimt du tomai, priklausantys Hermio Trismegisto, Egipto pranašo, kaip manoma, gyvenusio anksčiau už Mozę, plunksnai. Jis randa trisdešimt aštuonias Sofoklio, dvylika Euripido ir dvidešimt tris Aischilo pjeses – šiandien apie visas jas sakoma, kad jų tekstai neišliko. Viename Vokietijoje esančiame vienuolyne Frančeskas aptinka Parmenido, Empedoklio ir Demokrito filosofinių veikalų, kurių originalus dėl viso pikto šimtus metų paslėpę laikė vienuoliai. Kolonos siųstas žvalgas Adrijos jūros baseino šalyse randa vėlyvosios antikos laikais gyvenusio tapytojo Apelio paveikslų: Aleksandro Didžiojo bei Afroditės Anadiomietės portretus ir visą drobių seriją, vaizduojančią Protogeną. Frančeskas taip sužavėtas radiniu, kad liepia žvalgui nupirkti visus tuos paveikslus, netgi jei paaiškėtų, jog jie – klastotės. Už sidabro luitą, sveriantį maždaug tiek, kiek gyvas paršelis, vienas Konstantinopolio bibliotekininkas parduoda jam „Chaldėjų orakulus“, ir Frančeskas šį savo pirkinį pavadina pigiu, nes „Orakulų“ autorius – Zoroastras Persietis – yra vienintelis istorijai žinomas pranašas, gyvenęs anksčiau nei Hermis Trismegistas. Septyni Tacito „Istorijos“ skyriai ir Livijaus veikalas į Frančesko sąrašą įtraukiami patys paskutiniai, tarsi jie būtų paminėti kaip neverta smulkmė. Be to, jis vos nepamiršta paminėti ir pustuzinio Botičelio darbų.

Bandydamas visa tai įsivaizduoti, Polis tik papurto galvą ir tęsia toliau:

– Nepraėjus nė dvejiems metams Frančeskas Kolona sukaupia vieną didžiausių antikos meno ir literatūros kolekcijų visame tuometiniame Renesanso pasaulyje. Į artimiausių sau draugų ratą jis įtraukia du jūrininkus, kad šie būtų laivų, gabenančių jo krovinį, kapitonais. Pasamdo jam ištikimų Romos akademijos narių sūnus ir prisako jiems saugoti per visą Europą besidriekiančius prekybos kelius, kuriais traukia jo karavanai. Frančeskas nevengia

išbandyti tų, kuriuos įtaria esant išdavikais, ir seka kiekvieną jų žingsnį, kad nebūtų užkluptas netikėtai. Jis puikiai suprato savo paslaptį galįs patikėti tik keliems išrinktiesiems ir buvo pasiryžęs bet kam, kad tik ją išsaugotų.

Staiga man tarsi akys atsiveria, ir pagaliau iš tikro suvokiu, ką mudviem su tėvu atsitiktinai buvo pavykę rasti: mes užčiuopėme tik vieną atskirą giją tinklo, siejusio Koloną su jo padėjėjais, tinklo, kuris buvo sugalvotas tik tam, kad būtų išsaugota vieno kilmingojo paslaptis.

– Galbūt Rodrigas ir Donatas nebuvo vieninteliai, kuriems teko Kolonos sugalvoti išbandymai? – imu svarstyti aš. – Gal yra ir daugiau tokių „Gražuolės dokumentų"?

– Tikriausiai, – pritaria man Polis. – Kai Frančeskas jau buvo supirkęs viską, ką planavo, jis nugabeno savo brangenybes ten, kur niekam nebūtų ir į galvą atėję jų ieškoti. Ten, kur, paties Frančesko žodžiais tariant, jo turtai bus apsaugoti nuo priešų.

Dar jam nespėjus ištarti nė žodžio, aš jau žinau, apie kokią vietą čia kalbama.

– Apsimetęs, jog rengiasi užsiimti verslu, iš vyriausiųjų savo giminės narių Kolona išprašo, kad leistų jam naudotis didžiuliais už Romos miesto sienų esančiais ir jų giminei priklausančiais žemės plotais. Bet, užuot ėmęs ręsti pastatus ant žemės, vidury miškų, kur kadaise medžiojo jo proseneliai, Frančeskas ima projektuoti savo kriptą. Milžinišką požeminį rūsį. Iš visų Kolonos bendražygių tik penki vyrai žino, kur jis bus.

Paskui, artėjant 1498-iesiems, Frančeskas priima lemiamą sprendimą. Florencijoje gyvenąs Savonarola, atrodo, pasiekia pačią savo populiarumo viršūnę. Jis paskelbia per Užgavėnes sukrausiąs dar didesnį laužą, nei buvo ankstesnis. Dalį jo pasakytos kalbos Kolona atpasakoja savo rašomoje „Hypnerotomachijoje". Be to, jis tvirtina, kad visą Italiją palengva apima ši meno kūrinių naikinimo karštinė bei naujos rūšies religinis fanatizmas ir kad jis baiminasi dėl savo supirktų brangenybių. Meno kūriniams pirkti jis, galima sakyti, jau išleido visą savo palikimą, ir Savonarolos skelbiamam mokymui vis labiau plintant ir įsitvirtinant visoje

Vakarų Europoje jis jaučia, kad turimus meno kūrinius tampa vis sunkiau pergabenti iš vietos į vietą ir slėpti. Tad jis surenka daiktus, kuriuos jam pavyko supirkti, viską paslepia kriptoje ir visam laikui užrakina jos duris.

Palengva imu suprasti, kokia reikšminga yra viena antrojoje Kolonos paliktoje žinutėje esanti užuomina, kuri anksčiau man atrodė keistoka. „Tai – neprilygstamas, nepaprastai išmoningai suprojektuotas statinys, tiesiog idealiai tinkantis numatytajam tikslui, nepavaldus jokiems gamtos reiškiniams, bet pirmiausia – nepralaidus vandeniui". Jis pasirūpino, kad kriptos sienos visiškai nepraleistų nei vandens, nei drėgmės, puikiai žinodamas, jog priešingu atveju požemyje esantys jo turtai paprasčiausiai supus.

– Prieš suliepsnojant didžiajam tuštybių laužui, – vėl ima pasakoti Polis, – Frančeskas nusprendžia nukeliauti į Florenciją. Jis ketina eiti į San Marko vienuolyną, susitikti akis į akį su Savonarola ir paskutinį kartą pamėginti įrodyti savo tiesą. Jis ketina apeliuoti į to žmogaus meilę mokslui, į jo pagarbą tiesai bei grožiui ir šitaip įkalbėti jį neleisti tame lauže supleškėti neįkainojamiems kūriniams. Jis nori pažaboti pamokslininko krūtinėje kilusią naikinimo aistrą, taip bauginančią humanistus.

Bet Frančeskas nepraranda ir realybės jausmo. Jis girdėjo daug Savonarolos pamokslų ir puikiai žino, jog tas vyras – tikras fanatikas ir niekas negali sugriauti jo įsitikinimo, kad tuštybių laužai – teisingas ir pagirtinas dalykas. Jei Savonarolos perkalbėti nepavyks, Kolonai – o jis tai puikiai žino – teliks vienas kelias. Jis privalo visai Florencijai parodyti, kad šis pranašas iš tiesų yra apgailėtinas barbaras. Tad, nuėjęs prie laužo, pats savo rankomis ims traukti meno kūrinius iš didžiulės krūvos ir tempti juos šalin. Jei Savonarola vis tiek pamėgintų uždegti laužą, tuomet stebint visam miestui Frančeskas mirtų liepsnose kaip tikras kankinys. Ir Savonarola taptų žudiku. Anot Kolonos, tik tai priverstų Florenciją, o drauge su ja – ir visą Europą stoti prieš fanatizmą.

– Dėl to jis pasiryžęs netgi mirti, – tarsteliu, ir šie mano žodžiai skirti ne tiek Poliui, kiek pačiam sau.

– Ne, dėl to jis pasiryžęs netgi *žudyti*, – pataiso mane Polis. – Tarp religinės brolijos, kuriai ir pats priklausė, narių jis turėjo penkis artimus draugus, ir visi jie buvo humanistai. Vienas iš jų – Teranji, architektas. Dar du buvo kraujo broliai – Matėjus ir Čezarė. Ir pagaliau – Rodrigas bei Donatas, tačiau jie buvo nubausti už išdavystę. Kad išsaugotų tai, kuo tikėjo, Frančeskas buvo pasiryžęs viskam.

Atrodo, kad mažučio kambarėlio erdvė akimirką dar labiau susitraukia, o sienos susiglaudžia, nelyginant persipinantys skirtingų laikų klodai. Mintyse vėl regiu tėvą, savo darbo kabinete palinkusį prie senos rašomosios mašinėlės ir stuksenantį „Gražuolės dokumento" rankraštį. Jis puikiai suvokė, koks svarbus tasai laiškas, tik jam nebuvo žinomas jo atsiradimo kontekstas. Dabar Polis išaiškino ir tai. Staiga mane apima pasitenkinimas, kad jam pavyko, tačiau Poliui pasakojant toliau man į širdį nenumaldomai ima smelktis liūdesys. Kuo ilgiau klausausi kalbant apie Frančeską Koloną, tą nevilties apimtą žmogų, negalintį pasitikėti netgi artimiausiais savo draugais, tuo dažniau pagalvoju apie Polį, kuris užsikrovė sau ant pečių „Hypnerotomachiją" panašiai, kaip kadaise tai padarė Kolona, ir dabar jie abu – knygos autorius ir skaitytojas – sujungti nenutraukiama laiko gija. Tiesa, Vincentas Taftas aiškino Poliui, jog draugais pasitikėti negalima, nes anksčiau ar vėliau jie apgaus, ir šitaip bandė nuteikti jį prieš mus, bet dabar, matydamas, kiek daug Polis padarė dėl šitos knygos, – kitaip negu aš, įklimpęs tik keliems mėnesiams, jis paaukojo jai kelerius metus, – pradedu viską suprasti. Suabejoti draugais Polį privertė ne tiek dar gyvas Vincentas Taftas, kiek iš kapo bylojantis Frančeskas Kolona.

Dvidešimt trečias skyrius

– Likus keliems mėnesiams iki planuotos kelionės į Florenciją, – tęsia Polis, – Frančeskas imasi dar vienos, kaip jam atrodo, visiems suprantamos atsargumo priemonės. Jis nusprendžia parašyti knygą. Knygą, kuri nurodytų, kur yra kripta, bet šią paslaptį atskleistų tik mokslo vyrams ir jo pasekėjams, bet ne kokiems nors profanams, o juo labiau – fanatikams. Jis įsitikinęs, kad iki jo paslapties prisikasti negali niekas, išskyrus tą, kuris ištikimai tarnaus mokslui, dar labiau negu pats Frančeskas bijos Savonarolos ir niekada neleis sudeginti tokių lobių. Ir jis svajoja apie tuos laikus, kai humanizmas vėl suklestės ir jo kolekcija bus saugi.

Taigi, baigęs rašyti knygą, jis paprašo savo draugo Teranji, kad šis, neminėdamas jokių vardų, per kurjerį perduotų ją Aldui. Paskui jis apsimeta esąs tos knygos mecenatas ir, kaip pats sako, primygtinai pareikalauja, jog Aldas kol kas niekam apie tą knygą neprasitartų. Frančeskas jokiu būdu nenori, kad kas nors įtartų jį esant knygos autoriumi, nes tuomet kam nors galėtų toptelėti klausimas, kas joje galėtų būti rašoma.

Paskui, artėjant Karnavalui, Frančeskas pasikviečia architektą bei du brolius, – vienintelius tris jam ištikimus žmones, susijusius su Romos akademija, ir jie visi trys iškeliauja į Florenciją. Visi jie – garbingi ir principingi vyrai, bet Frančeskas supranta, kokia sunki jų užduotis, tad pri-

mygtinai pareikalauja prisiekti, kad, jeigu reikės, Sinjorijos aikštėje jie visi trys bus pasiryžę numirti.

Paskutinį vakarą prieš suliepsnojant tuštybių laužui, jis pakviečia tris savo draugus susėsti su juo prie vieno stalo maldai ir vakarienei. Jie pasakoja apie drauge patirtus nuotykius, keliones ir apie tai, ką per visą gyvenimą nuveikė. Tačiau tą vakarą Frančeskas ne kartą prasitaria matąs virš jų visų galvų kabantį juodą šešėlį. Per naktį Frančeskas nesudeda bluosto. Kitą rytą jis išeina susitikti su Savonarola.

Nuo šios vietos toliau visą tekstą jau rašo architektas. Frančeskas sako, jog Teranji – vienintelis, kuriam jis gali patikėti tokią svarbią užduotį. Puikiai suprasdamas, kad jei Florencijoje atsitiks kas nors bloga, jam reikės žmogaus, kuris galėtų atstovauti jo interesams, Frančeskas pareiškia visiškai pasitikįs Teranji. Jis atiduoda architektui paskutinįjį šifrą ir paprašo jo pridėti prierašą, užkoduotą paskutiniuose knygos skyriuose, kuriame būtų papasakota, kas atsitiko draugams iš Romos akademijos. Be to, jis įpareigoja Teranji prižiūrėti, kad į Aldo rankas patekusi „Hypnerotomachija" tikrai būtų išspausdinta. Frančeskas pasakoja regėjęs savo paties mirties viziją, tad žinąs, jog pats nespės įvykdyti visko, ką sumanė. Jis pasikviečia Teranji eiti kartu, kad šis užrašytų jo pokalbį su Savonarola.

Tuo tarpu Savonarola jau laukia jų vienuolyne, savo celėje. Susitikimas buvo planuotas iš anksto, tad abi pusės turėjo pakankamai laiko pasiruošti. Frančeskas, mėgindamas būti diplomatiškas, sako besižavįs Savonarola ir patikina, jog juos sieja bendri tikslai ir bendra neapykanta nuodėmei. Jis pacituoja ištrauką iš Aristotelio raštų, kur kalbama apie dorybes.

Savonarola atsako jam citata iš Tomo Akviniečio raštų: jis pasirenka pastraipą, kurioje beveik žodis žodin pakartojamas Aristotelis. Ir čia pat klausia Frančesko, kodėl šis renkasi pagonišką, o ne krikščionišką šaltinį. Frančeskas giria Tomą Akvinietį, bet pareiškia, jog jis daug minčių perėmė iš Aristotelio. Čia Savonarolos

kantrybė trūksta. Jis meta į mūšį eilutę iš Pauliaus laiškų: „Sunaikinsiu išmintingųjų išmintį, niekais paversiu gudriųjų gudrybę. Argi Dievas nepavertė pasaulio išminties kvailyste?“*

Frančeskas nustėręs klausosi. Jis klausia Savonarolos, kodėl šis nemėgsta meno bei mokslo ir kodėl yra linkęs juos naikinti. Jis paaiškina Savonarolai, jog menas ir mokslas galėtų padėti kovoti prieš nuodėmę, jog tikėjimas yra tiesos ir grožio šaltinis, todėl tikėjimas ir menas bei mokslas negali būti priešingybės. Bet Savonarola tik papurto galvą. Jis pareiškia, kad tiesa ir grožis tėra tikėjimo *tarnai*. Kai jų vaidmuo tampa kitoks, puikybė ir naudos siekimas veda žmones į nuodėmę.

„Taigi, – sako jis Frančeskui, – niekas manęs neperkalbės. Tose knygose ir drobėse blogio yra daugiau negu visuose kituose daiktuose, kurie bus sudeginti. Nes kortavimas ir žaidimas kauliukais prikausto kvailių dėmesį, o jūsų „išmintis“ yra pagunda įtakingiesiems ir galingiesiems. Žymiausios šio miesto šeimos lenktyniauja, kuriai pavyks tapti jūsų „išminties“ mecenatais. Jūsų filosofai įperša savo mintis poetams, o jų knygas skaito visi. Jūs užteršiate dailininkų protus savo idėjomis, ir jų drobės kabo didikų rūmuose, o freskos puikuojasi ant kiekvienos bažnyčios sienų bei lubų. Jūsų „išmintis“ pasiekia netgi karalius ir kunigaikščius, nes jie suburia aplink save jūsų pasekėjus ir leidžiasi patarinėjami astrologų bei tų, kurie išmano techniką, o šie, jausdamiesi jums skolingi, samdo jūsų stovyklai priklausančius mokslininkus, kad jie verstų jų parašytus veikalus. Ne, aš neleisiu, kad Florencijoje ir toliau viešpatautų puikybė ir savanaudiškumas. Tiesa ir grožis, kuriuos tu taip garbini, yra stabai, tuštybių tuštybė, skatinantys žmones nedorai elgtis.“

Galutinai įsitikinęs, kad su Savonarola susitarti nepavyks, Frančeskas atsistoja, ketindamas išeiti, bet paskutinę akimirką jį apima toks įsiūtis, jog atsigręžęs jis išrėžia Savonarolai į akis viską, ko ketina griebtis. „Jei visai neatsižvelgsi į mano prašymą, – sako Frančeskas, – aš visam pasauliui parodysiu, kad tu visai ne pra-

---

* 1 Kor 1, 19–20. – *Vert. past.*

našas, o paprasčiausias beprotis. Iš tavo sukrauto laužo aš imsiu knygą po knygos, paveikslą po paveikslo ir tempsiu juos šalin, dirbsiu tol, kol liepsnos mane praris, ir mano kraujas kris tau ant galvos. Ir visas pasaulis nusigręš nuo tavęs".

Taip taręs, jis žengia durų link, tik staiga Savonarola ištaria žodžius, kurių Frančeskas niekada nesitikėjo išgirsti. „Mano nuomonės niekas nepakeis, – pareiškia Savonarola, – bet kadangi esi pasiryžęs mirti už savo įsitikinimus, reiškiu tau savo pagarbą ir žvelgiu į tave kaip į sūnų. Bet koks žingsnis, jei Dievui jis atrodo teisingas, nebus žengtas veltui, ir kiekvienas kankinys, jei jo mirtis buvo pašvęsta šventam tikėjimo reikalui, pakils iš pelenų ir įžengs į dangų. Tikrai nenoriu, kad mano akivaizdoje žūtų tokių tvirtų įsitikinimų vyras, bet tuos, kurių interesus jis gina ir kuriems priklauso visi tie daiktai, kuriuos jis ketina išsaugoti, valdo vien godumas ir tuštybė. Jie niekada nepaklus Dievo valiai, nebent būtų priversti jėga. Kartais Dievas paaukoja nekaltąjį, kad įsitikintų, ar tvirtas žmonių tikėjimas, ir dabar galbūt Jis vėl šitaip pasielgs".

Frančeskas jau žiojasi jam prieštarauti ir dar kartą pamėginti Savonarolą įtikinti, kad mokslo žinios ir grožis neturėtų būti aukojami bandant gydyti sugedusias žmonių sielas, bet staiga prisimena saviškius, Donatą bei Rodrigą, ir aiškiai mato, kad Savonarola teisus. Staiga jis suvokia, jog tuščiagarbiškumas bei godumas nesvetimas netgi patiems žymiausiems humanistams, ir įsitikina, kad visiems priimtinos išeities nėra. Tuo tarpu Savonarola paprašo Frančeską palikti vienuolyną, nes broliai jau turi pradėti ruoštis ceremonijai, ir jis išeina.

Grįžęs pas saviškius, Frančeskas papasakoja naujienas, ir jie ima ruoštis paskutiniam savo žygiui. Visi keturi vyrai – Frančeskas ir Teranji, Matėjus ir Čezarė – patraukia į Sinjorijos aikštę. Savonarolos padėjėjams dar nespėjus baigti krauti laužo, Frančeskas, padedamas Matėjaus bei Čezarės, kaip ir buvo žadėjęs, ima traukti iš krūvos rankraščius, paveikslus ir tempti juos šalin. Teranji stovi kiek nuošaliau: jis viską stebi ir užrašo. Laužą krovę vyrai klausia Savonarolos, gal jiems nutraukti pasiruošimus, bet šis liepia tęsti toliau. Frančeskas ir abu broliai vis dar darbuojasi:

prisikrovę pilnus glėbius knygų, jie neša jas šalin ir krauna į kitą krūvą, kur jų negali paliesti ugnis. Tuo tarpu Savonarola duoda ženklą uždegti laužą ir perspėja maištininkus, kad žus, jei nesiliaus tempę daiktų iš liepsnojančio laužo. Bet nei Frančeskas, nei jo bendražygiai perspėjimo nepaiso.

Tuo tarpu aikštė priplūsta žmonių: pasižiūrėti, kaip bus uždegtas laužas, susirinko beveik visas miestas. Minia ima giedoti. Iš pradžių liepsnos apima apatinę sukrauto laužo dalį, o paskui ima slinkti aukštyn. Frančeskas ir abu broliai vis dar siuva prie laužo ir atgal. Kai liepsna sustiprėja ir tampa kaitresnė, jie audeklo skiautėmis prisidengia burnas, kad neįkvėptų smalkių. Saugodami savo rankas, jie apsimauna pirštines, bet ugnis netrunka jas pradeginti. Suvaikščiojus dar tris ar keturis kartus jų veidus padengia storas suodžių sluoksnis. Vyrai jaučia, kad jiems tuoj išmuš paskutinioji, ir tą pat akimirką, kaip rašo architektas, jie supranta, kokia šlovinga yra kankinio mirtis.

Jų kraunamai knygų bei paveikslų krūvai vis didėjant, Savonarola pasišaukia savo ordino vienuolį ir liepia jam pasiėmus karučius vežti viską atgal į ugnį. Kai tik trys vyrai atnešę paleidžia iš rankų knygas, vienuolis visas jas surenka ir gabena atgal. Po šešių ar septynių tokių vienuolio žygių visa, ką Frančeskui buvo pavykę išgelbėti nuo ugnies, virsta pelenais. Matėjus ir Čezarė nė nebando traukti iš liepsnojančios krūvos paveikslų, nes jų drobė, šiaip ar taip, jau apsvilusi. Dabar jie visi trys rankomis tapšnoja per knygų viršelius, stengdamiesi užgesinti ugnį, kol ji dar nepersimetė į knygų puslapius. Staiga vieną iš jų ištinka agonija ir jis garsiai surinka, šaukdamasis Dievo.

Dabar jau žlunga paskutinė viltis ką nors išgelbėti iš ugnies. Visi į laužą sumesti meno kūriniai nepataisomai sugadinti, o knygų puslapiai visi iki vieno suanglėję. Uolusis vienuolis iš Frančesko ir jo padėjėjų sukrautos krūvos vis dar krauna daiktus į karutį ir parvežęs atgal meta juos į ugnį. Vieną kartą suvažinėjęs jis niekais paverčia tai, ką drauge buvo pavykę pasiekti aniems trims. Minia palengva nutyla. Negirdėti nei susižavėjimo šūksnių, nei nepritariančių švilpimo. Netgi tie, kurie šaukė ant Frančesko

ir dėl to, kad jis bando gelbėti knygas, vadino jį kvailiu, dabar tyli kaip vandens į burnas prisisėmę. Tai šen, tai ten vienas kitas žmogus dar šūkteli, kad Frančeskas su draugais pagaliau liautųsi. Bet jie nekreipia dėmesio į jokius šūkalojimus: jie ir toliau eina jau pramintu taku, siuva pirmyn atgal, kiša rankas tiesiog į ugnį, lipa per žarijas, akimirką pranyksta už dūmų uždangos, ir vėl pasirodo. Dabar visus aikštėje sklindančius garsus nustelbia nenumaldomas ugnies šniokštimas. Atkaklioji trijulė ima trokšti ir gaudyti orą. Jie jau įkvėpė per daug smalkių, kad galėtų šaukti. Architektas rašo, jog kaskart, kai jie grįžta prie savo sukrautos krūvos, ant jų rankų ir kojų, tose vietose, kur ugnis pradegino odą, gali matyti raudonuojant pliką mėsą.

Staiga vienas iš jų sukniumba ir krinta tiesiai veidu į žarijas. Tai Matėjus, pats jauniausias iš jų. Čezarė stabteli, norėdamas padėti broliui, bet Frančeskas nutempia jį šalin. Matėjus nejuda. Liepsnos ima ropoti nugara ir jo kūnas netrukus nugrimzta į laužo gelmes. Čezarė dar bando šaukti brolį, ragina jį stotis, bet Matėjus neatsiliepia. Pagaliau Čezarė klupinėdamas vėl ima eiti laužo link, ir vos tik atsistoja ten, kur ką tik tysojo Matėjaus kūnas, praradęs sąmonę krinta ir jis. Frančeskas stovi prie laužo ir viską mato. Išgirdęs, kaip Čezarė paskutinį kartą pašaukia Matėjų, ir jo balsas palengva nuslopsta, Frančeskas supranta likęs vienas, puola ant kelių ir minutėlę sustingsta.

Po kiek laiko, kai miniai jau ima atrodyti, jog jis mirė, sutelkęs visas jėgas Frančeskas atsistoja. Jis paskutinį kartą kyšteli rankas į laužą, pasisemia pilnas saujas žarijų ir nusvirduliuoja link Savonarolos. Vienas iš pamokslininko padėjėjų pastoja jam kelią, bet Frančeskas, priėjęs pakankamai arti prie Savonarolos, ir pats sustoja. Jis išskečia pirštus, ir tarp jųdviejų, nelyginant smėlis, pabyra pelenai. Tuomet Frančeskas taria: „Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos, corpore de patrio parvum phoenica renasci“. Tai Ovidijaus žodžiai, kurie išvertus reiškia „Iš tėvo kūno atgimė mažasis feniksas, kuriam lemta gyventi tiek pat, kiek ir jo tėvui“. Paskui Frančeskas susmunka tiesiog Savonarolai prie kojų ir miršta.

Teranji baigia savo pasakojimą Kolonos laidotuvėmis. Frančeskui ir abiem broliams jų giminės ir draugai humanistai suorganizuoja prabangias, tiesiog imperatorių vertas laidotuves. Be to, sužinome, kad kankinių mirtimi šie vyrai mirė ne veltui. Praėjus vos kelioms savaitėms, Savonarolos autoritetas visuomenės akyse ima nesulaikomai smukti. Florencija jau pavargo nuo jo ekstremizmo ir nesibaigiančių kalbų apie pasmerkimą bei pragaro kančias. Tikėdamiesi paspartinti Savonarolos žlugimą, priešai ima skleisti apie jį niekšingiausius gandus. Popiežius Aleksandras Savonarolą ekskomunikuoja. Kai garsusis pamokslininkas nesutinka paklusti tokiam sprendimui, Aleksandras apkaltina jį skleidus erezijas ir visuomenę kiršinantį mokymą. Netrukus Savonarola pasmerkiamas myriop. Gegužės 23-iąją, praėjus vos trims mėnesiams nuo tos dienos, kai gyvas sudegė Frančeskas, toje pačioje Sinjorijos aikštėje florentiečiai sukrauna dar vieną laužą ir toje pačioje vietoje, kur jau liepsnojo du laužai, jie pakaria Savonarolą, pamauna jo kūną ant mieto ir sudegina.

– O koks likimas ištiko Teranji? – klausiu aš.

– Žinome tik tiek, kad jis įvykdė Frančeskui duotą pažadą. Jau kitais metais, tai yra 1499-aisiais, Aldas išleidžia „Hypnerotomachiją".

Aš atsistoju nuo kėdės, nes iš susijaudinimo negaliu nusėdėti.

– Ir nuo to laiko visi, kurie tyrinėjo šią knygą, penkioliktajame amžiuje sukonstruotą spyną bandė išlaužti devynioliktojo ir dvidešimtojo amžiaus įrankiais, – sako Polis, paskui atsiremia į kėdės atlošą, lėtai iškvepia ir priduria: – Iki šiol.

Staiga jis nutyla ir sulaikęs kvapą įtempia klausą. Per uždarytas kambarėlio duris iš koridoriaus mus pasiekia prislopintas sunkių kažkieno žingsnių aidas. Apstulbęs pakeliu akis į Polį. Čia ir dabar už durų vykstantys dalykai palengva vėl prasiskverbia į mano sąmonę, nugramzdindami Savonarolą ir Frančeską Koloną į pačias mano atminties gelmes. Tačiau tarp šių dviejų pasaulių tebevyksta nerimą kelianti sąveika. Žiūriu į Polį ir man atrodo, kad nežinia kaip ir kodėl, bet jis tapo šiuos pasaulius jungiantis kelias, gija, į visumą siejanti laiko klodus.

– Dar negaliu visu tuo patikėti, – sakau jam.

Čia turėtų būti mano tėvas. Mano tėvas, Ričardas Kuris ir profesorius Makby. Visi, kurie žinojo tokią knygą esant ir, norėdami išsiaiškinti jos paslaptį, ką nors paaukojo. Nes tai – dovana jiems visiems.

– Frančeskas pasirenka tris atskaitos taškus ir nurodo kryptis, kurių reikia laikytis norint surasti kriptą, – sako Polis. – Taigi surasti vietą nebus taip sunku. Jis netgi pateikia detalius planus, kuriuose paminėtos ir pažymėtos net menkiausios smulkmenos. Mums trūksta tik spynos, saugančios įėjimą į kriptą, brėžinio. Durims, pro kurias įeinama į kriptą, Teranji suprojektavo specialią cilindrinę spyną. Anot Frančesko, toji spyna visiškai nepraleidžia oro ir laiko patalpą hermetišką, tad esą plėšikai ir drėgmė tikrai laikysis nuo jos atokiau, kol kas nors išsiaiškins knygoje slypinčias paslaptis. Frančeskas ne kartą kartoja ketinąs duoti spynos brėžinį ir instrukcijas, kurių laikantis nesunkiai galima ją atrakinti, bet jo dėmesį vis išblaško Savonarola, ir jis vėl ima kalbėti apie tą žmogų. Galbūt jis liepė Teranji, kad jis, rašydamas paskutiniuosius skyrius, įdėtų ir brėžinį, bet architektas, matyt, turėjo tiek daug kitų rūpesčių, jog pamiršo.

– Būtent to brėžinio tu pas Taftą ir ieškojai, ar ne?

Polis linkteli ir priduria:

– Ričardas tvirtina, jog kai prieš trisdešimt metų jis rado uosto viršininko dienoraštį, jame buvo įdėtas kažkoks brėžinys. Manau, jog Taftas pasiliko jį sau, o visą likusį dienoraštį padėjo matomoje vietoje, kad Bilas jį surastų.

– Ar tau pavyko jį rasti?

– Ne, – papurto galvą jis, – aptikau tik kelis senus lapus Tafto ranka primargintų pastabų.

– Tai ką dabar ketini daryti? – klausiu aš.

Polis vėl pakiša ranką po stalo viršumi ir ima dar kažko ieškoti.

– Nežinau. Mano likimas – Vincento rankose.

– Ką jis žino? Kiek tu jam papasakojai?

Kai Polis pagaliau ištraukia rankas iš po stalo, jos pasirodo besančios tuščios. Tuomet jis nekantraudamas stumteli kėdę atgal ir atsiklaupia ant grindų.

– Jokių faktų, susijusių su kripta, Taftui aš nepasakojau. Jis žino tik tiek, kad kripta egzistuoja.

Mano akys užkliūva už grindyse išbrūžintų vėžių ir ketvirčio apskritimo formos pėdsakų, kuriuos įspaudė metalinės ilgai čia stovėjusio rašomojo stalo kojos.

– Vakar vakare pradėjau braižyti žemėlapį ir žymėti jame viską, apie ką Frančeskas užsimena antrojoje „Hypnerotomachijos“ dalyje. Visas vietas, jo minimus orientyrus ir nurodomus matmenis. Numaniau, kad nekantraudamas sužinoti, ką radau, čia gali užsukti Taftas, todėl žemėlapį paslėpiau ten, kur visuomet laikydavau reikšmingiausius šiame kambarėlyje atlikto darbo rezultatus.

Atsimušę vienas į kitą, dzingteli du kažkokie metaliniai daiktai, Polis kyšteli ranką po stalo viršumi, siekteli į patį tolimiausią kampą ir netrukus išsitraukia atsuktuvą. Ilga lipnios juostos skiautė, kuria įrankis buvo tvirtai priklijuotas, dabar jo rankoje tabaluoja nelyginant išdžiūvusi piktžolė. Jis nulupa juostą ir stumteli stalą prie mūsų. Priekinės stalo kojos nuslysta grindyse įbrūžintomis provėžomis, ir staiga pasirodo ventiliacijos anga. Jos grotelės keturiais varžtais prisuktos prie sienos. Ir visose keturiose vietose dažai nutrupėję.

Polis su atsuktuvu rankoje palinksta prie varžtų. Jis paeiliui atlaisvina visus keturis grotelių kampus, ir jos atšoka nuo sienos. Tuomet jis kyšteli ranką į angą ir tuoj ją ištraukia, pirštais suspaudęs kažkokių popierių prigrūstą voką. Staiga mane apima nenugalimas noras žvilgtelti pro darbo kabinos duryse esantį langelį ir įsitikinti, ar mūsų niekas nemato. Dabar jau suprantu, kodėl tas langelis uždengtas juodo kartono lapu.

Polis atplėšia voką. Pirmiausia jis iš jo ištraukia dvi fotografijas, ir abi jos jau gerokai nučiupinėtos. Vienoje iš jų – Polis ir Ričardas Kuris Italijoje. Tai Florencija, ir jiedu stovi pačiame Sinjorijos aikštės viduryje, prie Neptūno fontano. Antrajame plane matyti neaiškūs Mikelandželo „Dovydo“ kontūrai. Polis apsimovęs šor-

tus ir užsimetęs kuprinę; Ričardas Kuris vilki kostiumą, bet kaklaraištis nesuveržtas, o marškiniai prasagstyti. Abu jie šypsosi.

Antroje nuotraukoje nufotografuota mūsų ketveriukė, tada studijavusi antrame kurse. Pačiame centre priklaupęs ant vieno kelio tupi Polis. Jis ryši skolintą kaklaraištį ir pakėlęs rankoje laiko medalį. Mes visi trys stovime prie jo, už mūsų matyti dar du profesoriai, ir visi mes šypsomės. Polis ką tik laimėjo Prinstono Frankofilų draugijos kasmet organizuojamą rašinio konkursą. Kaip įmanydami stengdamiesi palaikyti draugą, mes visi trys persirengėme veikėjais iš Prancūzijos istorijos. Aš – Robespjeras, Džilas – Napoleonas, o Čarlis, apsivilkęs kostiumų parduotuvėje išknistą krinolino suknelę, atrodo kaip Marija Antuanetė.

Bet Poliui tos nuotraukos, atrodo, visai nerūpi, nes jis švelniai stumteli jas į šoną, tarsi būtų matęs nesuskaičiuojamą daugybę kartų. Dabar jis išima iš voko visus popierius. Bet aš apsirikau: tai, ką aš palaikiau popierių krūva, pasirodė besąs vienas didžiulis popieriaus lapas, perlenktas daug kartų, kad tilptų į voką.

– Štai, – tarsteli Polis, ištiesdamas šį lapą ant rašomojo stalo.

Tai ne šiaip sau brėžinys, tai – labai detalus ranka sudarytas topologinis žemėlapis. Nelygiais ratais eina linijos, žyminčios aukštį virš jūros lygio, o ant jų nubraižytas plonytis tinklelis, kur pažymėti kryptį rodantys ženklai. Maždaug pačiame lapo viduryje raudonu rašikliu pažymėtas kampuotas, kryžiaus pavidalo objektas. Sprendžiant iš žemėlapio kampe duodamo mastelio, savo dydžiu jis turėtų prilygti studentų bendrabučio pastatui.

– Tai čia ir yra tavo žemėlapis? – klausiu.

Polis tylomis linkteli.

Tai tiesiog neįtikėtina. Minutėlę abu sėdime nepratardami nė žodžio, stengdamiesi įsisąmoninti, ką visa tai reiškia.

– Kur ketini jį dėti? – dabar, kai Polio darbo kabina visiškai tuščia, pasiteirauju aš.

Polis atgniaužia delną. Jame kaip sėklytės ritinėjasi keturi nedidukai varžteliai, išsukti iš ventiliacijos angą dengusių grotelių.

– Į saugią vietą, – atsako jis.

– Vėl į sieną?

– Ne.

Pasilenkęs Polis uždeda groteles ant ventiliacijos angos ir vėl ima sukti varžtelius. Jo veidas atrodo visiškai ramus. Paskui jis atsitiesia ir ima plėšyti ant sienos kabančias popieriaus skiautes, ir viena po kitos mums iš akių dingsta visos Polio užrašytos pastabos, kurių jis niekam neketino rodyti, – pradingsta karaliai, monstrai ir visi antikos veikėjų vardai.

– Tai ką gi ketini daryti su šituo? – dar kartą paklausiu, įbedęs akis į žemėlapį.

Tuo tarpu Polis baigia glamžyti likusius popierius. Sienos vėl baltos ir tuščios. Jis vėl klesteli ant kėdės, sulanksto ant stalo gulintį žemėlapį ir lygiu, galima sakyti, abejingu balsu sako:

– Atiduodu jį tau.

– Ką?!

Polis įkiša sulankstytą žemėlapį atgal į voką ir ištiesia jį man. Nuotraukas jis pasilieka sau.

– Prižadėjau, kad jei ką atrasiu, tu sužinosi pirmas. Nusipelnei to.

Jis šneka taip, tarsi tesėtų kažkada man duotą žodį.

– O ką, tavo supratimu, aš turėčiau su tuo žemėlapiu daryti?

– Nepamesk jo, – šypteli Polis.

– O jeigu pasirodys Taftas ir ims jo ieškoti?

– Čia tau šovė gera mintis. Bet jei Taftas ieškos žemėlapio, tai pirmiausia ateis pas mane, – paaiškina Polis ir, akimirką patylėjęs, priduria: – Be to, noriu, kad pradėtum pratintis visada turėti jį po ranka.

– Bet kam to reikia?

Polis vėl atsisėda ir sako:

– Nes noriu, kad dirbtume drauge. Noriu, kad kartu surastume Frančesko kriptą.

Pagaliau imu viską suprasti:

– Kalbi apie ateinančius metus?

– Taip. Čikagoje arba Romoje, – linkteli galvą jis.

Dar vieną, paskutinį kartą sudūzgia už grotelių įkalintas ventiliatorius.

– Čia viskas tavo, – nieko daugiau nesugalvodamas sakau aš. – Tai tavo diplominis darbas. Juk tu pats jį baigei.

– Šio tyrimo rezultatai gerokai prašoka diplominiam darbui keliamus reikalavimus, Tomai.

– To, ką išsiaiškinai, būtų per daug netgi daktaro disertacijai.

– Būtent.

Dabar jau viską imu suprasti vien iš Polio balso. Visa tai – tik pradžia.

– Nenoriu ir toliau visko daryti vienas, – sako jis.

– Bet kuo gi *aš* galėčiau tau padėti?

– Kol kas pasilik žemėlapį, – šypteli jis. – Pažiūrėsime, gal jis netrukus pradegins tavo kišenėje skylę...

Mane šiek tiek suerzina, kad vokas toks lengvas, o visa tai, kas man dabar pakliuvo į rankas, – taip trapu ir nepastovu. Tarsi voko lengvumas jau savaime prieštarautų tai realybei, kurią „Hypnerotomachijoje“ paslėpta išmintis gali padėti tiesiog man ant delno.

– Eime, – žvilgtelėjęs į laikrodį, pagaliau paragina mane Polis, – mums laikas namo. Dar turime paimti kelis Čarliui reikalingus daiktus.

Šitaip vienu rankos mostu jis panaikina paskutinius šiame kambarėlyje nuveikto darbo likučius. Daugiau šioje darbo kabinoje nelieka nieko, kas bent iš tolo primintų Polį, Koloną arba ilgą minčių bei idėjų giją, siejančią juodu, nutolusius vienas nuo kito per penkis šimtus metų. Jau nėra ir juodo kartono lapo, kuriuo buvo uždengtas durų langelis.

Dvidešimt ketvirtas skyrius

Paskutinis klausimas, kurį pokalbio pabaigoje man uždavė firmos „Daedalus“ atstovas, kartu buvo ir užduotis, kurią reikėjo išspręsti. Klausimas buvo toks: „Jei į penkiasdešimties pėdų gylio šulinį įkris varlė, per dieną įstengianti užlipti į viršų per tris pėdas, bet per naktį per dvi pėdas vėl nuslystanti žemyn, kiek dienų praeis, kol ji išsiropš iš šulinio?“

Čarlis tvirtino, kad varlė iš šulinio neišlįs niekada, kadangi ji, nukritusi iš penkiasdešimties pėdų aukščio, jau niekur nebelips. Polio atsakymas buvo paslaptingais saitais susijęs su pasakojimu apie vieną antikos laikų filosofą, kuris žingsniavo, užvertęs galvą į žvaigždes, ir netikėtai įkrito į šulinį. Džilas pareiškė dar niekad negirdėjęs, kad varlė galėtų lipti statmena šulinio siena, ir nustebęs paklausė, ką tai apskritai turi bendra su programinės įrangos kūrimu vienoje Teksase įsikūrusioje firmoje?

Tačiau, mano supratimu, teisingas atsakymas yra toks: iš šulinio varlė išlips praėjus keturiasdešimt aštuonioms dienoms, taigi dviem dienom anksčiau, negu iš pirmo žvilgsnio atrodo. Čia svarbiausia pastebėti, kad pagal užduoties sąlygą pasiblaškiusi pirmyn ir atgal varlė kiekvieną dieną per pėdą priartėja prie šulinio krašto, tačiau keturiasdešimt aštuntąją dieną, pasilipusi per tris pėdas aukštyn, ji pasiekia šulinio kraštą ir žemyn jau nenuslysta.

Nė nežinau, kodėl kaip tik dabar prisiminiau šį galvosūkį. Galbūt kaip tik sulaukiau tokio savo gyvenimo

momento, kai kadaise išspręstos užduotys sukelia malonius prisiminimus, ypatinga išminties šviesa apšviesdamos toliausias sukauptos patirties kerteles, kai niekas kitas negali išplėšti jų iš tamsos. Pasaulyje, kur pusė gyventojų nuolat meluoja, o kita pusė visuomet sako tik tiesą; kur kiškis niekaip nesugeba pasivyti vėžlio, nes juos skiriantis nuotolis mažėja dalydamasis į neįmanomą daugybę puslaikių; kur lapės jokiu būdu negalima palikti tame pačiame upės krante, kuriame jau tupi višta, o vištos – tame pačiame krante, kur yra paberta grūdų, nes pagal tobulai veikiantį dėsnį kas nors ką nors vis tiek sudoros, ir, kad ir kaip stengtumeis, nieko tu nepadarysi; pasaulyje, kur suprantamiausias ir geriausiai jaučiamas dalykas yra prielaidos. Galvosūkis – tai iš oro pastatyta pilis, ir joje gali puikiausiai gyventi tol, kol nežvilgtelsi žemyn. Pati didžiausia neįmanomybė, kurią man atskleidė Polis, – būtent kad dėl kažkada gyvenusio vienuolio ir humanisto konflikto kažkur vidury miškų buvo pastatyta, o paskui visų pamiršta kripta, kimšte prikimšta meno vertybių, – paremta dar fundamentalesne neįmanomybe, kad apskritai galėjo būti tokia knyga kaip „Hypnerotomachija“, kurios tekstas buvo užkoduotas ir niekam neprieinamas, ir kad mokslininkai ištisus penkis šimtus metų šito nepastebėjo. Taip tiesiog negalėjo būti, o vis dėlto tai buvo faktas, toks pat realus faktas, kaip ir mano paties buvimas šiame pasaulyje. Tad jei pripažįstu tą knygą egzistuojant, tuomet pamatas jau padėtas ir galima imti statyti pilį, kurios tiesiog negali būti, o visa kita – tik cemento skiedinys ir akmenys.

Kai atsidaro lifto durys, įžengiame į bibliotekos vestibiulį, kuris blausioje žiemiškoje šviesoje atrodo lyg besvoris, ir pasijuntame taip, tarsi ką tik būtume išlindę iš tamsaus tunelio. Dar kartą prisimenu mįslę, kurią man užminė firmos „Daedalus“ atstovas, ir puikiausiai įsivaizduoju varlės nuostabą, kai ji, paskutinę dieną pasilypėjusi per tris pėdas į viršų, pirmą kartą nesmuktelėjo žemyn. Panašiai dabar jaučiuosi ir aš: pačioje kelionės pabaigoje staiga sukaupi visas jėgas, pasiskubini ir pirštais užsikabini už šulinio krašto. Paslapčiai, kurią žinojau egzistuojant nuo pat vaikystės – „Hypnerotomachijos“ paslapčiai – atskleisti neprireikė nė dienos.

Trakštelėjęs pasisuka turniketas, mes su Poliu paliekame bibliotekos valdas ir vos tik praveriame lauko duris, mus tarsi botagu vėl perlieja žvarbaus vėjo gūsis. Polis užgulęs plačiai atidaro duris, o aš tvirčiau susisupu į savo striukę. Kur bepažvelgsi – sniegas: nematyti nei akmenų, nei pastatų sienų, nei šešėlių – tik šėlstanti sniego audra. Kažkur žemai lieka ir Čikaga, ir Teksasas, ir diplomas, kurį tuoj tuoj gausiu, ir Dodas, ir gimtieji namai. Vėjas staiga kilsteli mane nuo žemės ir ima nešti tolyn.

Mudu patraukiame į pietus. Pakeliui į bendrabutį pastebime išverstą šiukšlių konteinerį. Iš sniego kauburėlių kyšo krūvelės atliekų, prie kurių pripuolusios jau darbuojasi voverės: jos traukia lauk obuolių graužtus, beveik tuščius losjono buteliukus, ir prieš ėsdamos rūpestingai apuosto kiekvieną trupinį. Voverės – maži, bet nepaprastai nuovokūs padarėliai. Jos iš patirties žino, jog čia visuomet galima rasti maisto, nes šiukšlių krūva kasdien pasipildo, be to, šioje vietoje po sniegu tikrai galima rasti ir riešutų, ir gilių. Staiga ant apversto šiukšlių konteinerio rato nutupia stambi, beveik grifo dydžio varna, aiškiai parodydama, kieno čia valdžia, tačiau voveraitės toliau ramiai sau čerkši ir kramsnoja maisto likučius, nekreipdamos į paukštį nė mažiausio dėmesio.

– Ar žinai, apie ką pamaniau pamatęs šitą varną? – klausia Polis.

Aš papurtau galvą, ir paukštis supykęs nuskrenda: ištiesęs savo nepaprastai ilgus sparnus, jis nusklendžia tolyn, snape nešdamasis vienintelę sužvejotą duonos kriaukšlę.

– Apie Aischilą, kurį erelis užmušė, mėtydamas ant jo galvos vėžlį, – sako jis.

Turiu atidžiai pažvelgti Poliui į veidą, kad įsitikinčiau, jog jis nejuokauja.

– Aischilas buvo plikas, – ima aiškinti Polis. – Erelis kaskart mesdavo vėžlį iš aukštybių, stengdamasis, kad jis pataikytų į

akmenį, ir šitaip mėgindamas suskaldyti jo kiautą. Akmens nuo plikės paukštis atskirti negalėjo.

Išgirdęs šiuos žodžius, vėl prisimenu filosofą, kuris įkrito į šulinį. Polis visuomet taip daro: suplaka dabartį su praeitimi ir nuogomis rankomis graibo po pernykštį sniegą.

– Jei šią akimirką galėtum atsidurti bet kurioje pasaulio vietoje, – klausiu jo, – kur norėtum būti?

– Bet kurioje pasaulio vietoje? – žvelgdamas į mane ir šypsodamasis pasitikslina jis.

Aš linkteliu galvą.

– Norėčiau būti Romoje. Su kastuvu rankose.

Voverė pakelia galvą nuo susirastos duonos riekės ir žiūri į mus.

Atsigręžęs į mane, Polis savo ruožtu klausia:

– O kur norėtum būti tu? Gal Teksase?

– Ne.

– Čikagoje?

– Nežinau.

Pereiname už Meno muziejaus esantį kiemą, skiriantį jį nuo Dodo. Čia sniege matyti nemažai zigzagais besirangančių pėdsakų, kuriuos paliko į vieną ar kitą pusę nuskubėję praeiviai.

– Ar žinai, ką man sakė Čarlis? – klausia Polis, įbedęs akis į sniege įspaustus pėdsakus.

– Ką?

– Jei iššauni iš pistoleto kulką, žemyn ji krinta tokiu greičiu, tarsi būtum ją paleidęs iš rankos.

Trumpam pasijuntu taip, tarsi klausyčiausi fizikos įvado kurso.

– Žmogus niekaip negali pabėgti nuo gravitacijos, – vėl prabyla Polis. – Kad ir kaip greitai eitum, vis tiek krinti nelyginant akmuo. Ir klausi savęs, ar horizontalusis judėjimas nėra paprasčiausia iliuzija. O gal mes apskritai vaikštome tik tam, kad įtikintume save, jog nekrintame žemyn?

– Ką nori tuo pasakyti?

– Vėžlio kiautas, – nekreipdamas dėmesio į mane toliau dėsto Polis. – Tai irgi pranašystės dalis. Orakulas tvirtino, jog Aischilas mirs nuo smūgio iš aukštybių.

„Smūgis iš aukštybių, – pakartoju mintyse. – Dieve mano, kaip juokinga“.

– Aischilas negalėjo išvengti to, ką jam išpranašavo orakulas, – tęsia Polis. – O mes negalime išvengti gravitacijos.

Jis tvirtai suneria abiejų rankų pirštus ir priduria:

– Dangus ir žemė kalba vienu balsu.

Polis žiūri išplėtęs akis, lyg zoologijos sode atsidūręs vaikas, norintis viską gerai įsiminti.

– Tu pasakoji tai visoms merginoms, ar ne? – sakau aš.

Jis tik šypteli:

– Atleisk. Mano jutimo organai jau neišlaiko įtampos. Vis dar negaliu patikėti, kad esu būtent čia. Nė pats nežinau kodėl.

O aš žinau. Kolonos kripta dabar jau ne jo galvos skausmas, dabar „Hypnerotomachija“ jau teks rūpintis kažkam kitam. Ir tas didžiulis pribraižytas popieriaus lapas atrodo kur kas lengvesnis, kai Polio pečių neslegia visas Žemės rutulys.

– Dabar grįžkime prie tavo klausimo, – sako jis ir, atsigręžęs į mane, atatupstas ima žingsniuoti mūsų nuomojamo buto link. – Jei šią akimirką galėtum atsidurti bet kurioje pasaulio vietoje, kur norėtum būti? – Jis išskečia rankas, atsuka jas delnais į viršų, ir tiesa, rodos, pati nusileidžia. – Atsakymas paprastas: tai visiškai nesvarbu, nes kad ir kur eitum, kiekvieną akimirką krinti.

Taip taręs jis džiugiai nusišypso, tarsi mintis, jog mūsų visų gyvenimas – niekada nesibaigiantis uždelstas šuolis, jo visai netrikdytų. Man rodos, sakydamas, kad visiškai tas pats, kur eisi ir ką veiksi, Polis leidžia man suprasti, jog būti su manimi Dode jam taip pat gera, kaip mosuoti kastuvu Romoje. Įtariu, kad šitaip originaliai jis bando man parodyti, kad yra laimingas.

Sugraibęs kišenėje raktą, Polis įkiša jį į durų spyną. Kai įeiname į kambarį, mus apgaubia visiška tyla. Vakar čia tiek daug įvyko ir buvo tiek daug sumaišties – kažkas įsilaužė, paskui pasirodė universiteto miestelio inspektoriai ir policija – kad dabar,

matydamas tuščią ir tamsoje skendintį kambarį, kažkodėl imu nerimauti.

Polis pasuka į miegamąjį, ketindamas nusivilkti ir pasikabinti savo striukę. Aš beveik nesąmoningai siekteliu telefono ir patikrinu balso pašto dėžutę.

„Sveikas, Tomai, – pro įkyrų šnypštimą mano ausis pasiekia Džilo balsas. – Pasistengsiu jus susirasti, vaikinai, bet... atrodo, kad negalėsiu dar kartą užsukti į ligoninę... Čia tiek reikalų... O Čarlis man... Tomai... Juodą kaklaraištį... Gali jį pasiskolinti, jei... prireiktų."

Taip, juodas kaklaraištis. Pokylis „Aivi" klube.

Tuo tarpu išgirstu ir antrąją paliktą žinutę.

„Tomai, čia Keitė. Tik norėjau tau pasakyti, kad apsitvarkiusi fotostudijoje iš karto eisiu į klubą. Reikia padėti pasiruošti pokyliui. Man rodos, minėjai, kad būsi drauge su Džilu. (Pauzė.) Tad gal šį vakarą dar pasikalbėsime."

Prieš padėdama ragelį, ji dar akimirką delsia, tarsi nebūtų visiškai tikra, ar pakankamai aiškiai pabrėžė paskutinius savo ištartus žodžius, turėjusius man priminti, kad mudu dar ne viską iki galo išsiaiškinome.

– Kas nutiko? – iš miegamojo šūkteli Polis.

– Man reikia ruoštis, – tyliai sakau jausdamas, kur krypsta reikalai.

– Kam ruoštis? – nustemba iš miegamojo išniręs Polis.

– Pokyliui.

Polis visiškai nesupranta, kas čia vyksta. Aš jam taip ir nepapasakojau, apie ką mudu su Keite kalbėjomės tamsiame kambarėlyje. Tai, ką aš šiandien patyriau ir ką man pasakė Polis, apvertė aukštyn kojomis visą pasaulį. Bet po to užslenka mirtina tyla ir aš susivokiu stovįs ten pat, kur stovėjau. Senoji meilužė neatsisakė savo užmačių ir dar kartą sugrįžo, ketindama mane sugundyti. Tai uždaras velnio ratas, iš kurio iki šios akimirkos man vis nepavykdavo ištrūkti, nes buvau pernelyg giliai įklimpęs. Kolonos knyga glostė man širdį, o protą maitino nerealiomis tobulybės vizijomis, kuriose aš galėčiau apsigyventi visam laikui, jei tik

visiškai atsiduočiau tam kūriniui ir savo noru pasitraukčiau iš realaus pasaulio. Frančeskas ne tik sumanė šitokį sandėrį, bet ir sugalvojo jam tinkamą pavadinimą – „Hypnerotomachija", sapnuojančiojo kova už meilę. Ir jei kada nors lemta ateiti dienai, kai aš abiem kojomis tvirtai atsistosiu ant žemės, atsispirsiu pagundai ir veltis į kovą, ir leistis į kokius nors sapnus, jei kada nors ateis laikas prisiminti meilę, kuri be atodairos aukojosi *man*, ir tesėti Keitei duotą pažadą, tai kaip tik šiandien ir yra tam tinkamiausia diena.

– Kas yra? – klausia Polis.

Net nežinau, kaip jam viską iškloti. Iš tikro net nežinau, ką būtent norėčiau jam pasakyti.

– Štai, – pratariu ištiesdamas ranką.

Bet jis nė nekrusteli.

– Paimk žemėlapį.

– Bet kodėl? – suglumęs burbteli Polis, vis dar pernelyg sujaudintas savo atradimo, kad galėtų sekti mano mintį.

– Negaliu paimti žemėlapio, Poli. Atleisk man.

Jo veidas akimirksniu apsiniaukia:

– Kaip tai suprasti? Kodėl?

– Prie tos knygos aš daugiau nė piršto nekišiu, – paaiškinu ir įspraudžiu jam į ranką žemėlapį. – Viskas čia – tavo.

– Viskas čia – mūsų, – nenusileidžia Polis, vis dar stebėdamasis, kokia musė man staiga įkando.

Bet taip nėra. Mums čia nepriklauso niekas; tai mes nuo pat pradžių buvome tos knygos įkaitai.

– Atleisk. Aš daugiau negaliu.

Negaliu tęsti šio darbo nei čia, nei Čikagoje, nei Romoje.

– Bet juk tau jau nieko nereikia daryti, – neatlyžta Polis. – Viskas baigta. Mums beliko surasti spynos brėžinį.

Tačiau tai, kas ką tik įvyko tarp mūsų – jau neabejotinas faktas, ir įtampa tvyro ore. Polio žvilgsnis palengva ima blaustis, tarsi ta pati jėga, kuri jį buvo kilstelėjusi į viršų, staiga vėl bloškė jį žemyn, ir visas pasaulis apsivertė aukštyn kojomis. Mudu jau tiek daug laiko esame praleidę drauge, jog Poliui nereikia pratarti nė

žodžio, – aš ir taip matau, kaip jo žvilgsnyje atsispindi viskas: ir mano laisvės pojūtis, ir mano išsivadavimas iš grandinės įvykių, prasidėjusių dar gerokai prieš man gimstant.

– Juk niekas iš tavęs nereikalauja, kad iš šitų dviejų dalykų būtinai pasirinktum kurį nors vieną, – susitvardęs vėl ima mane įtikinėti jis. – Jei panorėtum, galėtum turėti viską kartu.

– Nemanau.

– Juk tavo tėvas turėjo.

Bet Polis ir pats žino, kad tai netiesa.

– Tau jau nereikia mano pagalbos, – sakau aš. – Dabar turi viską, ko norėjai.

Bet ir pats suprantu, jog taip nėra.

Kambarį užplūsta keista tyla: mes abu jaučiame, kad pašnekovo tiesa, bet ir kiekvienas iš mūsų irgi savotiškai teisus. Moraliniai pamatai ima aižėti ir susvyruoja. Polis pažvelgia į mane taip, tarsi tuoj tuoj ims manęs maldauti, kad nemesčiau šio reikalo, ir dar kartą išdėstys savo argumentus, bet tai nieko nepakeistų, ir jis tai supranta.

Užuot puolęs ant kelių ir maldavęs, Polis prislopusiu balsu pakartoja anekdotą, kurį jau nežinia kiek kartų girdėjau pasakojant Džilą. Polis greitosiomis tiesiog nerado tinkamų žodžių paaiškinti man, kaip jaučiasi.

– Paskutinis pasaulyje likęs žmogus įeina į barą, – sumurma jis. – Ir ką gi jis sako?

Čia Polis pasuka galvą į langą ir minutėlę delsia pereiti prie kulminacinės anekdoto vietos. Mes abu žinome, ką sako paskutinis žemėje likęs žmogus. Vienišas ir apkvaišęs, jis dirsteli į savo alaus bokalą ir sako: „Ei, gėrime, dar vieną barmeną!"

– Nepyk, – dar kartą atsiprašau aš.

Tačiau Polis jau galvoja visai apie ką kita.

– Turiu susirasti Ričardą, – sau po nosimi burbteli jis.

– Poli...

– Ar nori man dar ką nors pasakyti? – atsigręžęs į mane šaltai nukerta jis.

– Ko tau reikia iš Kurio?

– Ar prisimeni, ko klausiau tavęs pakeliui į Fajerstouno biblioteką? – klausimu į klausimą atsako jis. – Kas būtų buvę, jei į mano rankas niekada nebūtų patekusi tavo tėvo knyga? Ar prisimeni, ką man atsakei?

– Atsakiau, kad tuomet mudu niekada nebūtume susitikę.

Pasaulyje nutiko daugybė nedidelių atsitiktinumų, kad mudu galėtume susipažinti ir kad šią akimirką galėtume stovėti šiame kambaryje. Iš penkis šimtus metų besikaupusių įvykių maišalynės pats likimas pastatė oro pilį, kad du koledžo studentai galėtų pasijusti esą karaliai. Polio nuomone, į visą šį reikalą aš žiūriu būtent šitaip.

– Kai pamatysi Džilą, – paprašo jis, pasiimdamas ant grindų numestą savo striukę, – pasakyk jam, kad grąžinu jam klubo prezidento kambarį. Man jo daugiau nereikia.

Staiga prisimenu, kad Polio automobilis sugedęs stovi kažkur prie instituto ir įsivaizduoju, kaip jis, ieškodamas Kurio, sunkiai brenda per sniegą.

– Nesaugu eiti vienam... – tarsteliu, bet čia pat nutylu.

Juk Polis visuomet vaikščiojo vienas. Ir dabar jis kaip tik žengia pro duris.

Tikrai būčiau pasileidęs paskui jį, bet po minutėlės paskambino iš ligoninės ir perdavė žinią, kad Čarliui jau geriau.

– Jis atgavo sąmonę ir gali kalbėti, – paaiškino man skambinusi seselė. – Be to, jis nori jus pamatyti.

Dar laikydamas telefono ragelį, viena ranka užsimaukšlinu kepurę ir imu mautis pirštines.

Išskubu į ligoninę, ir maždaug pusiaukelėje liaujasi snigę. Tolumoje, kur dunkso keli daugiaaukščiai namai, virš horizonto trumpam pakimba netgi saulės diskas. Plaukiantys debesys įgauna stalo reikmenų pavidalus: dangumi slenka sriubinė su dangčiu, dubenėliai, ąsočiai, o jiems įkandin – ir šakutė su šaukštu, – tuo-

met susigriebiu, jog aš – baisiai alkanas. Tikiuosi, kad slaugė sakė tiesą ir Čarliui sekasi neblogai. Tikiuosi, jie jį maitina.

Atėjęs į ligoninę, Čarlio palatos duris randu užblokuotas; tuo jau pasirūpino žmogus, kurio fiziniai duomenys gali įvaryti dar daugiau baimės nei Čarlio, būtent – jo motina. Ponia Fryman kaip tik aiškina gydytojui, jog prieš atsiduriant čia jai teko įšokti į pirmą iš Filadelfijos į Prinstoną vykstantį traukinį, paskui – dar išklausyti vieno iš dekanato darbuotojų išvedžiojimų, esą labai tikėtina, jog Čarlis bus pašalintas iš universiteto, ir ji tikrai nenusiteikusi klausytis gydytojo gražbyliavimo, kas nutiko jos sūnui, juolab kad prieš tapdama mokytoja ji pati septyniolika metų išdirbo slauge. Iš gydytojo drabužių spalvos atpažįstu, jog tai tas pats vyras, kuris ne taip seniai mane ir Polį paguodė, esą Čarlio būklė stabili. Tai tas pats tipelis, mokantis puikiai žongliruoti įmantriais ligoninėje vartojamais žodžiais ir išspausti dirbtinę šypseną. Jis, atrodo, lig šiol dar nesuprato, kad dar niekam nepavyko sugalvoti tokios šypsenos, kuri pajudintų šį kalną.

Vos tik pasuku Čarlio palatos link, ponia Fryman mane sustabdo.

– *Tomai,* – išsitiesdama visu ūgiu kreipiasi ji į mane.

Susidūręs su ponia Fryman visuomet pasijunti taip, tarsi stebėtum gana pavojingą geologinį reiškinį: jei nebūsi atsargus, tave sutraiškys. Ji žino, kad mano mama rūpinasi manimi viena, tad jaučia pareigą prisidėti prie mano auklėjimo.

– *Tomai!* – nutaisiusi išraiškingą intonaciją dar kartą šūkteli ji. – Eikš čionai.

Nenoromis imu slinkti artyn.

– Į ką šįkart jį įpainiojai, a?

– Jis tik bandė...

Ji žingteli kelis žingsnius į priekį, versdama mane trauktis į šešėlį, ir sugriaudėja:

– Ar aš tavęs neperspėjau, kad daugiau tokių dalykų nebūtų? Ar nepakako ir ano žygio, kai užsiropštėte ant kažkokio pastato stogo?

Taip, ta nelaimingoji varpo šerdis.

– Ponia Fryman, tai buvo jo paties mintis...

– Ak, ne. Nepradėk. Mano Čarlis – ne šventasis, Tomai. Jis buvo sugundytas, ir aš žinau, kas tai padarė.

Ak, tos mamos. Galima pagalvoti, kad jeigu išstumtum Čarlį iš važiuojančio traukinio, eidamas bėgiais jis netgi nesugebėtų rasti kelio atgal į pradinę stotį. Bet ponia Fryman žiūri į mūsų trijulę, ir jai atrodo, kad Čarliui mes – pati blogiausia kompanija. Turint galvoje tai, jog mane augino vien motina, Polis – apskritai našlaitis, o Džilas jau iškentė ne vieną ir ne dvi pamotes, mes tikrai negalime pasigirti matę tiek šeimai atsidavusių ir teigiamą įtaką spinduliuojančių žmonių, kiek Čarlis jų matė po vienu tėvų namų stogu. Nežinia kodėl, bet ponia Fryman įsivaizduoja, kad būtent mano šakė ir uodega yra ilgiausios". Jeigu ji žinotų visą tiesą, – pagalvoju. – Mozė irgi turėjo ragus".

– Duok jam ramybę, – iš palatos atsklinda gergždžiantis Čarlio balsas.

Ponia Fryman staiga apsisuka, nelyginant Žemės rutulys aplink savo ašį.

– Tomas bandė mane iš ten ištraukti, – šį kartą jau silpnesniu balsu paaiškina jis.

Minutėlę įsivyrauja tyla. Ponia Fryman dėbteli į mane, tarsi norėtų pasakyti: „Nesišypsok taip kvailai; nieko čia šaunaus, kad bandei ištraukti mano berniuką iš nemalonumų, į kuriuos prieš tai jį pats įklampinai". Bet kai Čarlis vėl prabyla, ji liepia man įeiti ir pasikalbėti su savo sūnumi, kol šis, šūkaudamas per visą palatą, galutinai nenusikamavo. Ji pati tuo tarpu turi šiokių reikalų su gydytoju.

– Bet, Tomai, – nespėjus man pro ją prasmukti dar kartą trumpam sustabdo mane ponia Fryman, – nedrįsk kimšti tam vaikinui į galvą jokių kreivų minčių.

Aš nuolankiai linkteliu. Ponia Fryman – vienintelė man pažįstama mokytoja, kurios lūpose žodis „mintys" skamba kaip keiksmažodis.

Šiek tiek kilsteltas ir atremtas į pagalvę, Čarlis guli sulankstomoje ligoninės lovoje. Nuo galvūgalio per abu jos šonus eina

neilgos metalinės užtvaros: per žemos, kad neleistų tvirtai sudėtam vyrukui, naktį susapnavusiam košmarą, išsiristi iš lovos, bet pakankamai aukštos, kad būtų galima paslydus įstrigti tarp čiužinio bei metalinio strypelio kaip kokiam šluotkočiui, ir šitaip prispaustam tapti sveikstančiu, tik niekaip nepasveikstančiu ligoniu. Ligoninėse esu susapnavęs daugiau košmarų, negu yra Šecherezados pasakų, ir tų visų sapnų iš atminties nesugebėjo išdildyti net laikas.

– Lankymo valandos baigiasi po dešimties minučių, – nė nežvilgtelėjusi į savo rankinį laikrodį paskelbia seselė. Vienoje rankoje ji laiko inksto pavidalo indą, kitoje – skudurą dulkėms šluostyti.

Čarlis žiūri, kaip ji sunkiais žingsniais išeina iš palatos. Paskui lėtai, išsparpusiu balsu sako:

– Manau, kad ji tave mėgsta.

Jo veidas ir kaklas visai nenukentėjo. Virš raktikaulio matyti rožinės spalvos odos ruoželis, bet šiaip Čarlis atrodo tiesiog be galo pavargęs. Per sprogimą daugiausia kliuvo krūtinei. Ji visa sutvarstyta, tvarstis eina iki pat liemens, lengvai apkamšyto antklode, o vietomis matyti per marlę persisunkę ir su prakaitu sumišę pūliai.

– Gali pasilikti, padėsi jiems pakeisti man tvarsčius, – sako Čarlis, vėl atkreipdamas mano dėmesį į savo sužeistą krūtinę.

Pastebiu, kad jo akys žvelgia priešiškai. Čarliui aplink nosį matyti kažkoks skystis, kurį, jeigu galėtų, jis tikriausiai nusivalytų.

– Kaip jautiesi? – paklausiu.

– O kaip atrodau?

– Turint galvoje, kas tau nutiko, – ne taip jau ir blogai.

Čarlis šiaip taip išspaudžia šypseną. Paskui pamėgina pažvelgti žemyn ir atidžiai save apžiūrėti, ir aš kaipmat susivokiu, jog Čarlis visai nenutuokia, kaip jis dabar atrodo. Jis atsigavęs tik tiek, kad jau supranta negalįs pasitikėti savo pojūčiais.

– Gal dar kas nors ateis tavęs aplankyti? – sakau aš.

Trumpai patylėjęs Čarlis atšauna:

– Tik jau ne Džilas, jeigu jį turėjai galvoje.

– Aš sakiau „kas nors“.

– Argi koridoriuje nesusitikai mano mamos? – šypteli Čarlis ir, pats to nepastebėdamas, pasikartoja: – Pro ją taip lengvai neprasprūsi.

Aš vėl žvilgteliu pro praviras palatos duris. Ponia Fryman vis dar kalbasi su gydytoju.

– Nesijaudink, – sako Čarlis nesupratęs, ko aš ten žvalgausi, – jis ateis.

Bet seselė jau paskambino visiems, kuriems galėtų rūpėti, jog Čarlis atgavo sąmonę. Jei Džilas iki šiol neatėjo, jis jau nepasirodys.

– Klausyk, – staiga pakeičia temą Čarlis, – kaip jautiesi po to, kas įvyko tenai, rūsyje?

– Kada?

– Na, juk pats žinai. Taftas tau visko prišnekėjo.

Mėginu prisiminti, ką jis man pasakė. Juk institute buvome vos prieš kelias valandas. Tikriausiai tai paskutinis įvykis, išlikęs Čarlio atmintyje.

– Apie tavo tėvą, – tarsteli Čarlis ir vos tik pabando pasijudinti, tuoj susiraukia iš skausmo.

Aš įbedu akis į metalinę lovos užtvarą ir pasijuntu taip, tarsi būčiau tenai įstrigęs. Ponia Fryman taip užspeitė gydytoją, kad šis pagaliau nusiveda ją į privačias patalpas, ketindamas viską aptarti. Jie abu įsmunka pro toliau esančias duris, ir dabar koridoriuje vėl nėra nė gyvos dvasios.

– Klausyk, – silpstančiu balsu dar prataria Čarlis, – neleisk, kad kas nors šitaip jauktų tau protą.

Štai kas rūpi Čarliui, gulinčiam mirties patale. Jam neduoda ramybės mano problemos.

– Džiaugiuosi, kad tau jau geriau, – sakau jam.

Žinau, jog Čarlis ketina mestelti ką nors labai protinga, bet, pajutęs, kaip stipriai suspaudžiu jo ranką, teištaria:

– Aš irgi.

Čarlis nusišypso man, o paskui nusijuokia.

– Tegul mane velniai, – purtydamas galvą sako jis. Jo žvilgsnį prikausto kažkas, esantis man už nugaros. – Tegul mane velniai.

Pamanau, jog Čarlis palengva silpsta ir tuoj tuoj vėl praras sąmonę. Bet atsigręžęs pamatau tarpduryje stovintį Džilą, rankoje laikantį puokštę gėlių.

– Šitos buvo skirtos pokylių salei dekoruoti, bet aš jas nudžioviau, – neryžtingai paaiškina jis, tarsi abejodamas, ar Čarlis apskritai nori jį matyti. – Gal tau patiks.

– O kur vynas? – silpnu balsu bando juokauti Čarlis.

Džilas nedrąsiai šypteli ir atsako:

– Tau turiu tik pigaus birzgalo.

Jis žingteli prie lovos ir ištiesia Čarliui ranką.

– Seselė sakė, kad turiu tik porą minučių, – tarsi pasiteisina Džilas. – Kaip jautiesi?

– Kartais geriau, – atsidūsta Čarlis, – kartais – šiaip sau.

– Man rodos, atvažiavo tavo mama, – šiaip taip bando lipdyti pokalbį Džilas.

Čarlis palengva ima snūduriuoti, bet dar įstengia išspausti šypseną:

– Pro ją taip lengvai neprasprūsi.

– Šį vakarą tikriausiai negalėsi atbėgti mūsų prižiūrėti, ar ne? – tyliai klausia Džilas.

– Iš ligoninės? – nustemba Čarlis. Jo sąmonę pamažu vėl ima gaubti migla ir jis nelabai susigaudo, kad Džilas tik pajuokavo.

– Aha.

– Gal ir galėčiau, – sušnabžda Čarlis. – Matai... – sunkiai iškvepia orą jis, – maistas čia tiesiog siaubingas.

Ir kaip tik tą akimirką, kai palatoje pasirodžiusi seselė akmeniniu veidu pareiškia mums, jog lankymo valandos baigėsi ir ligoniui reikia pailsėti, Čarlio galva nusvyra ant pagalvės.

– Saldžių sapnų, kapitone, – tarsteli Džilas ir padeda gėles ant naktinio stalelio.

Bet Čarlis jo negirdi. Jis jau miega ir kvėpuoja pražiojęs burną.

Prieš išeidamas atsigręžiu ir dar kartą pažvelgiu į Čarlį, gulintį lovoje, visą sutvarstytą, iš visų pusių saugomą lašelinių. Šis vaizdas primena man vaikystėje skaitytus komiksus. Palūžęs milžinas, kurį medicina vėl pastato ant kojų. Paslaptingas ligonio išgijimas, nustebinęs vietinės ligoninės gydytojus. Niujorko miestelį vis tirščiau apgaubia sutemos, bet laikraščių antraštės vis tos pačios. Šiandien superherojus grūmėsi su gamtos jėgomis ir liko gyvas tik tam, kad galėtų papriekaištauti dėl blogo maisto.

– Jis pasveiks, ar ne? – kai pasiekiame lankytojams skirtą automobilių stovėjimo aikštelę, paklausia manęs Džilas. Jo „Saab" markės automobilis čia stovi vienui vienas, o jo variklio dangtis dar pakankamai šiltas, kad ištirpintų ant jo krintantį sniegą.

– Tikiuosi.

– Bet krūtinė atrodo tikrai ne per geriausiai.

Nežinau, kokią reabilitacijos programą turi praeiti nudegimus patyrę ligoniai, bet iš naujo priprasti prie savo paties odos tikrai gali būti ne taip lengva.

– Jau nesitikėjau, kad užsuksi į ligoninę, – papriekaištauju Džilui.

Jis akimirką susimąsto, o paskui sako:

– Patikėk, man labai gaila, kad negalėjau būti drauge su jumis, vaikinai.

– Kada?

– Visą dieną.

– Gal juokauji?

– Visai ne, – atsigręžia jis į mane ir dar paklausia: – Ką visa tai reiškia?

Mudu stabtelime čia pat, prie automobilio. Staiga suvokiu, kad pykstu ant jo, širstu, kad jis taip sunkiai rezgė kalbą su Čarliu ir kad drauge su mumis pabijojo aplankyti jį šiandien po pietų.

– Buvai ten, kur norėjai būti, – mesteliu aš.

– Atėjau, kai tik sužinojau, kas atsitiko.

– Taip, tavęs su mumis nebuvo.

– Kada? – pasitikslina jis. – Ar šįryt?

– Visą tą laiką.

– Dėl Dievo, Tomai...

– Ar žinai, kodėl dabar jis guli intensyviosios terapijos skyriuje? Ar žinai?

– Nes apsiriko ir žengė neapgalvotą žingsnį.

– Ne. Jis ten todėl, kad mėgino *padėti*. Nenorėjo, kad eitume pas Taftą vieni. Nenorėjo, kad tuneliuose Poliui nutiktų kas nors bloga.

– Ko tu iš manęs nori, Tomai? Gal kad atsiprašyčiau? Mea culpa*. Negaliu taip paprastai užglaistyti konflikto su Čarliu. Juk pats žinai, koks jis. Tas vaikinas visada toks buvo.

– Ne. Svarbiausia – koks buvai ir esi *tu*. Žinai, ką man pasakė ponia Fryman, kai susitikau ją ligoninės koridoriuje? Žinai, ką ji prisiminė pirmiausia? Kaip mes bandėme nuo Nasau Holo bokšto pavogti varpo šerdį.

Džilas persibraukia pirštais sau per plaukus.

– Ir ji dėl to kaltina mane, – priduriu aš. – Kaip visada. O ar žinai kodėl?

– Nes, jos nuomone, Čarlis yra tiesiog šventasis.

– Nes ji niekaip negali patikėti, kad toks žmogus kaip tu būtų galėjęs sumanyti ką nors panašaus.

– Na ir kas? – atsidūsta Džilas.

– Ogi tas, kad tu esi būtent toks žmogus, kuris galėjo visa tai sugalvoti. Ir ne tik sugalvoti, bet ir įvykdyti.

Džilas, atrodo, ne iš karto susigriebia, ką man atsakyti.

– Ar kada nors pagalvojai, jog tą vakarą, prieš susitikdamas jus, vaikinai, aš buvau išsiurbęs gal pustuzinį bokalų alaus? Gal aš tiesiog negalėjau blaiviai mąstyti?

– O gal anuomet tu buvai kitoks?

---

* Lot. Mano kaltė. – *Vert. past.*

– Taip, Tomai. Gali būti ir taip.

Staiga mudu abu nutylame. Automobilio variklio dangtį palengva ima kloti snaigių kilimas. Nežinau kodėl, bet neišsakyti žodžiai ima tvenktis, ir jaučiu artėjant kažką panašaus į išpažintį.

– Klausyk, – sako Džilas, – aš atsiprašau.

– Dėl ko?

– Man iš karto reikėjo nueiti pas Čarlį. Tuomet, kai susitikau judu su Poliu.

– Tiek jau to.

– Juk žinai, koks aš užsispyręs. Visada toks buvau.

Jis ypač pabrėžia žodį „visada", tarsi norėtų man pasakyti: „Matai, Tomai, kai kurie mano charakterio bruožai nesikeičia".

Tačiau iš tikro per pastarąją savaitę, per šiandien, pagaliau – per paskutinę valandą – pasikeitė labai daug kas. Čarlis, paskui – Polis. O dabar staiga – ir Džilas.

– Nežinau, – sakau jam.

– Ko nežinai?

– Net neįsivaizduoju, ką tu visą tą laiką veikei. Ir kodėl viskas šitaip pasikeitė. Dieve mano, juk aš net nežinau, ką ketini veikti kitais metais.

Iš užpakalinės kelnių kišenės Džilas išsitraukia ryšulėlį raktų ir atrakina automobilio dureles.

– Geriau važiuokime, kol nesušalome į ožio ragą, – pasiūlo jis.

Vieni du mes stovime apsnigtoje automobilių stovėjimo aikštelėje. Saulė smuktelėjo žemyn ir užleido vietą atslenkančioms sutemoms, kurios viską nudažo pelenų spalva.

– Sėskis, – paragina mane Džilas. – Pasikalbėkime.

Dvidešimt penktas skyrius

Tą vakarą pirmą ir turbūt paskutinį kartą tarsi iš naujo pažinau Džilą. Jis buvo toks pat žavus, kaip senais gerais laikais: sąmojingas, viskuo gyvai besidomintis, išradingas, kai tekdavo spręsti tikrai svarbius reikalus, ir nekreipiantis dėmesio į antraeilius dalykus. Mudu važiavome bendrabučio link, automobilio salone skambėjo Sinatros balsas, ir šį kartą pokalbis netrūkinėjo. Dar nė nespėjęs sugalvoti, ką apsivilksiu eidamas į pokylį, atidariau savo miegamojo duris, ir ten manęs jau laukė ant pakabos kabantis naujutėlaitis ką tik išlygintas smokingas, o prie plastikinio maišo, į kurį jis buvo įvilktas, priklijuotas raštelis: „Tomai, jeigu šitas smokingas tau netiks, pamėgink susigūžti ir įlįsi. Džilas". Turėdamas devynias galybes reikalų, jis vis dėlto surado laiko nusinešti į nuomojamų drabužių parduotuvę vieną iš mano kostiumų ir pasirūpinti, kad darbuotojai man parinktų atitinkamo dydžio smokingą.

– Tėvas mano, jog turėčiau truputį pailsėti, – atsako jis į mano kiek anksčiau užduotą klausimą. – Gal šiek tiek pakeliaučiau po Europą ar Pietų Ameriką.

Kartais labai keista prisiminti tai, kas, atrodo, supa tave visą gyvenimą. To jausmo nė iš tolo nepalyginsi su tuo, kuris apima grįžus į gimtuosius namus, kai pastebi, kad visi juose esantys daiktai paliko tavyje pėdsaką, kad sienos, tarp kurių užaugai, ir durys, kurias varstei, vis dar tokios pačios, kokias matei pirmą kartą. Ne. Tai labiau panašu į jausmą, kuris tave užplūsta, kai grįžęs namo vėl regi savo mamą ar

seserį, kurios jau gana ilgai gyvena pasaulyje, ir nuo tada, kai paskutinį kartą jas matei, laikas jų tarsi nepakeitė; pirmą kartą regi jas tokias, kokias mato ir visi kiti žmonės, ir stebiesi, kokios gražios jos atrodytų, jei jų nepažinotum, kaip ir tavo tėvas bei svainis, priekabiausiai jas vertinę kaip tik tuomet, kai apie jas dar beveik nieko nežinojo.

– Jei atvirai, – sako Džilas, – tai aš dar neapsisprendžiau. Abejoju, ar tėtis man gali tinkamai patarti. Pirkti šitą „Saabą" irgi sumanė jis, ir tai buvo klaida. Jis galvojo tik apie tai, ko būdamas mano amžiaus troško pats. Jis ir kalba su manimi taip, tarsi aš būčiau kažkas kitas.

Ir Džilas teisus. Jis jau seniai ne pirmakursis, užkabinęs kelnes ant Nasau Holo bokšto. Dabar jis daug atsargesnis ir apdairesnis. Pamatęs šį vaikiną iš karto pagalvosi, jog jis jau sukaupė šiek tiek gyvenimo patirties ir ėmė labiau pasitikėti savimi. Dabar tiek jo sakomi žodžiai, tiek kūno kalba daug svaresni ir reikšmingesni – išsiugdyti šią savybę Džilui, be abejonės, padėjo narystė „Aivi" klube. Drabužių, kuriuos jis vilki, spalvos jau šiek tiek ramesnės, o plaukų, kurie anksčiau būdavo kaip tik tokio ilgio, kad aplinkiniai jau imdavo atkreipti į juos dėmesį, dabar niekad nepamatysi sutaršytų. Tai tikrų tikriausias menas prižiūrėti savo plaukus taip, kad niekas nepastebėtų, jog kaip tik grįžti iš kirpyklos. Džilas priaugo truputį svorio ir atrodo gerokai patrauklesnis, truputėlį oresnis, o noras parodyti save ir išsiskirti, atsivežtas dar iš Ekseterio, pamažu išgaravo – jis jau nenešioja nei žiedo ant mažojo pirštelio, nei ausyje įverto sagučio.

– Manau, kad lauksiu iki paskutinės minutės. Apsispręsiu per egzaminų sesiją – tai bus spontaniškas ir tikriausiai visiškai netikėtas sprendimas. Gal nutarsiu tapti architektu. O gal vėl imsiu plaukioti burlaiviu.

Štai jis, Džilas: jis kaip tik persirengia, mano akivaizdoje maunasi savo vilnones kelnes visai nesusimąstydamas, kad aš – visiškai svetimas žmogus, kurio dabartinis Džilas dar niekuomet nebuvo sutikęs. Ir staiga susivokiu, jog pats sau aš tikriausiai esu dar

svetimesnis, nes nesugebėjau savyje įžvelgti asmenybės, kurios Keitė vakar vakare taip ir nesulaukė pasirodant, o juk esu naujoji, pati naujausioji Tomo versija. Tačiau kažkur čia slypi mįslė ir tam tikras paradoksas. Varlės, šuliniai ir keistuolis, vardu Tomas Salivanas, žiūrintis į veidrodį ir matantis praeitį.

– Vyras įeina į barą, – vėl nusitveria seną ir mums abiem gerai žinomą anekdotą Džilas. – Visiškai nuogas. O jam ant galvos tupi antinas. Barmenas ir sako: „Karlai, šiandien tu ne toks kaip paprastai". Antinas papurto galvą ir atšauna: „Hari, jei papasakočiau tau, kas atsitiko, nepatikėtum".

Tylomis stebiuosi, kodėl jis pasirinko būtent šį juoką. Galbūt čia ir yra esmė, kurią jis mums visą laiką stengėsi atskleisti? Juk mes *visi* kalbėjome ir elgėmės su Džilu taip, tarsi jis visai kitas žmogus. Tai mes pakišome jam mintį pirkti „Saabą", ir tai buvo mūsų klaida. Pats Džilas yra nenuspėjamas žmogus ir dažnai veikia impulso pagautas. Architektas, buriuotojas, antinas.

– Ar žinai, ko klausiausi per radiją tą dieną, kai išsiskyrėme su Ana? – klausia jis.

– Gal Sinatros, – atsakau puikiai žinodamas, kad nepataikiau.

– Sambos, – pataiso mane Džilas. – Sukau radijo bangų ieškiklį ir staiga aptikau Prinstono „WPRB" stotį, transliavusią Lotynų Amerikos muziką. Tik instrumentinius kūrinius, be vokalo. Didingas ritmas. Nuostabus.

„WPRB". Vietinė universiteto miestelio radijo stotis, pirmą kartą Prinstone pasirodžius merginoms studentėms, transliavusi Hendelio „Mesiją". Staiga prisimenu tą naktį, kai prie Nasau Holo varpinės bokšto pirmą kartą išvydau Džilą. Jis išniro iš tamsos ir ėmė artėti prie mūsų žengdamas rumbos šokio žingsniu bei sakydamas: „Nagi, siūbuokite klubais, vaikinai. Šokite". Jį visuomet supo muzika, o ypač – džiazas, kurį nuo pat pirmosios mūsų pažinties dienos jis bandė groti pianinu. Gal, nepaisant visko, naujojo Džilo asmenybėje dar liko ir pora senojo Džilo bruožų?

– Aš jos nepasiilgstu, – sako Džilas, pirmą kartą per tiek laiko atverdamas man savo širdį. – Ana nuolat įtrindavo sau plaukus ta koše. Pomada. Kirpėja jai rekomendavo. Ar žinai, koks kvapas

pasklinda kambaryje, per kurį kas nors ką tik perėjo su dulkių siurbliu? Prisimeni tą karštą švaros kvapą?

– Aišku.

– Tai ir jos plaukai panašiai kvepėdavo. Matyt, savo plaukus ji tol džiovindavo fenu, kol šie imdavo svilti. Ir kiekvieną kartą, kai ji padėdavo galvą man ant peties, pagalvodavau: „Mergyte, tu skleidi tokį pat kvapą, kaip ir kilimas mano kambaryje".

Dabar Džilas visai atsipalaiduoja, įsivažiuoja ir leidžiasi nešamas jam kylančių laisvų asociacijų.

– Žinai, nuo ko dar lygiai taip pat trenkė? – klausia jis.

– Nuo ko?

– Prisimink tuos metus, kai buvai pirmakursis.

Karštas švaros kvapas. Atmintyje akimirksniu iškyla Rokfelerio bendrabutyje besikūrenantis židinys.

– Lana Maknait, – sakau.

Džilas pritardamas linkteli galva:

– Net nežinau, kaipgi jūs, vaikinai, taip ilgai sugebėdavote draugauti su tokiomis merginomis. Tas kvapų panašumas buvo tiesiog pribloškiantis. Mudu su Čarliu netgi lažindavomės, kada Polis ir tu nutrauksite santykius su savo draugėmis.

– Bet juk Čarlis man tvirtindavo, jog mėgsta Laną.

– Ar dar prisimeni merginą, su kuria jis draugavo antrame kurse? – staiga pereina prie kitos temos Džilas.

– Čarlis?

– Man rodos, jos vardas buvo Šeron, ar ne?

– Ar ta, kurios akys buvo nevienodos spalvos?

– Taigi. Štai šitos merginos plaukai iš tiesų kvepėjo nuostabiai. Prisimenu, ji ateidavo į mūsų kambarį ir laukdavo, kol grįš Čarlis. Ir visas kambarys prisigerdavo lygiai tokio paties losjono aromato, kokį kadaise naudojo mano mama. Taip ir nesužinojau, kokia tai buvo losjono rūšis, bet tą kvapą be galo mėgau.

Man topteli, jog anksčiau, kalbėdamas su manimi, Džilas minėdavo tik savo pamotes, bet niekada neužsimindavo apie motiną. Bet šįkart Džilas aiškiai pasidavė jį užplūdusiems šiltiems jausmams.

– O ar žinai, kodėl jie išsiskyrė?

– Nes ji užvertė Čarlį šiukšlėmis, – atsakau aš.

– Ne, – papurto galvą Džilas. – Todėl, kad Čarlis pavargo eiti paskui ją ir viską rinkti. Mūsų kambaryje ji nuolat ką nors palikdavo: tai megztinį, tai rankinę, tai dar ką nors. O Čarlis viską jai nunešdavo. Jis taip ir nesuprato, jog tai tebuvo subtili užuomina. Ji tik stengėsi duoti jam pretekstą vakare pas ją užsukti. O Čarlis pamanė, kad ji tiesiog apsileidusi.

Aš vis kamuojuosi, bandydamas užsirišti kaklaraištį ir suveržti jį taip, kad mazgas atsidurtų tiesiai tarp marškinių apykaklės kraštų. Taip, mūsų gerasis senamadiškasis Čarlis. Įsikūnijusi švara ir pamaldumas.

– Bet santykius nutraukė ne ji, – vėl prabyla Džilas. – Merginos, kurios susižavi Čarliu, niekada pirmos nežengia šio žingsnio. Skirtis visada nusprendžia jis.

Džilo balse pajuntu subtilią užuominą, kad šią Čarlio savybę verta įsiminti, kad priekabiauti ir ieškoti kitų žmonių trūkumų – esminis jo būdo bruožas. Tarsi tai padėtų išsiaiškinti nesusipratimus, į kuriuos jie abu įsivėlė.

– Jis geras vaikinas, – susigriebęs pasitaiso Džilas.

Ir jis, atrodo, patenkintas, kad šios temos daugiau nerutuliojame. Minutėlę kambaryje tampa visiškai tylu, tik girdėti dviejų vienas į kitą besitrinančių medžiagos skiaučių gurgždesys: atrišęs nusitraukiu juodą kaklaraištį ir vėl viską pradedu iš pradžių. Džilas klesteli ant savo čiužinio ir pirštais persibraukia plaukus. Šį įprotį jis įgijo dar tais laikais, kai dar turėjo visai kitokią šukuoseną. Jo rankos vis dar nepriprato prie įvykusios permainos.

Pagaliau man pavyksta sumegzti nepriekaištingą mazgą, šiek tiek primenantį graikinį riešutą su sparneliais. Pažvelgęs į veidrodį nusprendžiu, kad bus gerai. Apsivelku švarką. Jis guli kaip nulietas, tinka dar geriau nei mano paties švarkai.

Džilas vis dar tyli ir, atsistojęs prieš veidrodį, žvelgia į save, tarsi jo atspindys būtų ką tik nutapytas paveikslas. Štai ir baigiasi jo prezidentavimo laikas. Nenumaldomai artėja akimirka, kai teks atsisveikinti su „Aivi“ klubu. Jau rytoj visiems ateinantiems metams

vadovavimą klubui perims kita vyresniųjų taryba, žmonės, kuriuos prieš porą metų Džilas priėmė, o jis taps šmėkla savo paties klube. Tai, kas, jo supratimu, Prinstone buvo geriausia, jau baigiasi.

– Nagi, – padrąsinu Džilą, per prieškambarį žengdamas jo miegamojo link, – šį vakarą pasistenk kaip reikiant pasilinksminti.

Bet Džilas manęs, atrodo, negirdi. Jis įkiša kroviklio šakutę į savo mobilųjį telefoną ir įbeda akis į mirksinčią lemputę.

– Aš tikrai nenorėjau, kad viskas šitaip pakryptų, – pagaliau prataria jis.

– Čarlis pasveiks, – bandau jį nuraminti.

Bet Džilas sėdi nejudėdamas, įrėmęs žvilgsnį į savo brangenybių skrynelę – nedidelę medinę dėžutę, kurioje jis laiko širdžiai mielus daiktus – ir delnu nubraukia nuo jos dangtelio susikaupusias dulkes. Toje kambario pusėje, kuri priklauso Čarliui, visi daiktai atrodo seni, bet idealiai švarūs: ant spintos viršaus matyti padėta lengvaatlečio sportinių batelių pora, kurią Čarlis pirko dar studijuodamas pirmame kurse; jų raišteliai rūpestingai sukišti vidun. O tą porą, pirktą praeitais metais, savaitgaliais Čarlis vis dar apsiauna ir pranešioja. Tuo tarpu Džilui priklausanti kambario pusė atrodo taip, tarsi joje apskritai niekas negyventų: visi daiktai nauji, bet nukloti neplonu dulkių sluoksniu. Iš medinės dėžutės jis išima sidabrinį laikrodį, kurį nešioja tik ypatingomis progomis. Laikrodžio rodyklės nesisuka, tad Džilas atsargiai kresteli mechanizmą ir jį iš naujo prisuka.

– Kiek rodo tavo laikrodis? – pasiteirauja jis manęs.

Parodau Džilui savo laikrodžio ciferblatą, ir jis, trumpai žvilgtelėjęs, nustato savąjį laikrodį.

Lauke jau sutemę. Džilas pasiima savo raktų ryšulį ir jau įkrautą mobilųjį telefoną.

– Mano tėvui pati įspūdingiausia iš visų jo koledže praleistų dienų buvo kaip tik „Aivi" klube vykęs pokylis, kuriame jis dalyvavo jau būdamas absolventas, – sako Džilas. – Paskui jis dar metų metus prisimindavo tą pokylį ir apie jį pasakodavo.

Staiga prisimenu Ričardą Kurį ir visas su „Aivi" klubu susijusias istorijas, kurias jis pasakojo Poliui.

„Jis sakė jautęsis taip, tarsi sapnuotų atmerktomis akimis, tarsi gyventų tobulame sapne.“

Džilas pakelia laikrodį sau prie ausies. Ir klausosi tiksėjimo taip, tarsi jis būtų stebuklingas, tarsi rankoje laikytų ne laikrodį, o kriauklę, kurioje susemtas ir uždarytas neaprėpiamo vandenyno ošimas.

– Pasiruošęs? – žvaliai paklausia jis manęs, dėdamas laikrodį sau ant riešo ir užsisegdamas metalinę apyrankę.

Dabar Džilas įdėmiai mane nužvelgia, norėdamas įvertinti, ar man tinka išnuomotas smokingas.

– Guli neblogai, – nusprendžia jis. – Manau, kad jai patiks.

– O kaip jautiesi tu? – pasiteirauju.

Džilas pasitaiso savo švarką ir, linktelėjęs galva, sako:

– Nemanau, kad kada nors apie šį vakarą pasakosiu savo vaikams. Bet jaučiuosi gerai.

Prieš išeidami ir užrakindami duris, mudu dar kartą žvilgtelime į prieškambaryje kabantį veidrodį. Užgesinus šviesas kambarys paskęsta šešėliuose. Kai paskutinį kartą pakeliu akis į langą ir pažvelgiu į mėnulį, staiga mano vaizduotėje iškyla Polio figūra: užsimetęs nutrintą žieminį paltą jis vienas klampoja sniegu per universiteto miestelį.

Džilas užmeta akį į laikrodį ir sako:

– Turėtume pasirodyti kaip tik laiku.

Paskui mes abu, vilkintys juodais kostiumais ir avintys juodais batais, per nakties tamsoje skendinčio sniego paklodę nubrendame prie Džilo „Saabo“.

Džilas man sakė, jog tai bus „balius maskaradas“, ir nemelavo. Atvykę randame klubą įspūdingai papuoštą ir jau tapusį visos Prospekto aveniu dėmesio traukos centru. Aukštos sukasto sniego bermos, nelyginant apsauginis pylimas, juosia plytų sieną, skiriančią klubo sodui priklausančią teritoriją nuo gatvės, tik nuo tako, vedančio prie pagrindinio įėjimo, sniegas rūpestingai nu-

valytas ir užpiltas plonyčiu smulkių juodų akmenėlių sluoksniu. Panašiai kaip akmens druska, jie šiek tiek pratirpdė ledą ir susmigo į jį. Prabangos įspūdį dar labiau sustiprina keturios ilgos ir plačios medžiagos juostos, pakabintos ant priešais klubo pastatą augančių magnolijų šakų ir laisvai plevėsuojančios vėjyje; ant kiekvienos iš jų aukso spalvos siūlais išsiuvinėtas rėmelis, o jame matyti „Aivi“ klubo simbolis – gebenės šakelė.

Kol Džilas stato savo „Saabą“ į klubo prezidento automobiliui skirtą vietą, prie arkos pavidalo „Aivi“ vartų žengia keli klubo nariai ir dar vienas kitas kviestinis svečias; visi jie traukia po du, ir pirmajai porai įėjus kita palaukia tiek, kiek reikalauja mandagumas, kad vieni kitiems netrukdytų. Išjungęs priekinius automobilio žibintus, Džilas man paaiškina, kad universitetą bebaigiantys klubo nariai atvyksta paskutiniai, kadangi juos įprasta pasveikinti labai šiltai.

Įėję vidun pamatome, kad klube gyvenimas virte verda. Oras tiesiog įkaitęs nuo susirinkusiųjų kūnų skleidžiamos šilumos, salstelėjęs alkoholio aromatas maišosi su verdamo maisto kvapais, o aplink liejasi žodžiai, tik juos sunku suprasti, kai vyksta šimtas pokalbių išsyk ir pašnekovų grupelės nuolat persiformuoja. Pasirodžius Džilui, per salę nuvilnija plojimų ir džiaugsmingų šūksnių banga. Pirmajame aukšte susibūrę antrakursiai ir trečiakursiai lyg susitarę atsigręžia į duris, norėdami su juo pasisveikinti; kai kurie netgi garsiai šūkteli Džilo vardą, ir akimirką man pasirodo, jog tai vis dėlto galėtų būti vakaras, apie kurį jis svajojo, vakaras, kuriuo kadaise mėgavosi ir jo tėvas.

– Ką gi, – atsigręžęs į mane sako Džilas, daugiau nekreipdamas dėmesio į per ilgai užsitęsusius plojimus, – štai ir mūsų klubas.

Apsidairau norėdamas pamatyti, kas buvo pakeista klube rengiantis šiam pokyliui. Ir čia pat turiu pripažinti, jog darbas, kurį nuveikė Džilas, – pavedimų ir užsakymų siuntinėjimas, kiekvienos smulkmenos suplanavimas ir nesibaigiantys pokalbiai su floristais bei maisto tiekėjais, – toli gražu nebuvo tik pretekstas, leidęs jam paprasčiausiai išeiti iš mūsų nuomojamo buto, kai reikalai nesiklodavo taip, kaip mes visi norėtume. Klube viskas pakeista. Anks-

čiau čia stovėję stalai ir krėslai išnešti. Kad į akis taip labai nekristų tušti salės kampai, juose pastatyti ketvirčio apskritimo formos staleliai, užtiesti šilkinėmis didingai atrodančios tamsiai žalios spalvos staltiesėmis žemai nukarusiais kraštais ir serviruoti pailgais porcelianiniais pusdubeniais, pilnais visokiausių užkandžių. Prie kiekvieno iš jų, kaip ir už mums iš dešinės įtaisyto alkoholinių gėrimų baro, stovi po patarnautoją, mūvintį baltas pirštinaites. Patalpos gausiai papuoštos gėlėmis, tačiau tarp jų nepamatysi nė vieno spalvoto žiedelio – tik baltos lelijos, juodos orchidėjos ir dar kažkokios rūšies gėlės, kurių man dar niekada nėra tekę matyti. Per šitą smokingų bei juodų vakarinių suknelių potvynį gali išleisti iš akių netgi rusvu ąžuolu išmuštas sienas.

– Sere? – kreipiasi į Džilą nežinia iš kur atsiradęs padavėjas, pasirišęs baltą kaklaraištį ir laikydamas padėklą, ant kurio išdėlioti nedideli sumuštiniai ir triufeliai. – Ėriena, – paaiškina jis, rodydamas į sumuštinius, o paskui nukreipia suglaustus pirštus į saldumynus: – Baltasis šokoladas.

– Paimsiu vieną sumuštinį, – nusprendžia Džilas.

Aš irgi paimu vieną, man akimirksniu sugrįžta ir visą dieną slopintas alkis bei šlykštaus ligoninės maisto košmarai. Kai pro šalį eina kitas padavėjas, nešdamas padėklą su pilnomis šampano taurėmis, aš vėl neatsispiriu pagundai pasivaišinti. Tauraus gėrimo burbuliukai, rodos, kyla ir muša tiesiai man į galvą, tarsi ištaškydami mintis ir neleisdami galvoti apie Polį.

Ir kaip tik tuomet užgroja prie valgomosios salės esančiame vestibiulyje, kuriame anksčiau buvo sukrauti visokio oro matę klubo kieme naudojami krėslai, įsikūręs muzikantų kvartetas. Pianinas ir perkusija įgrūsti į kampą, o tarp jų dar likę šiek tiek vietos bosinei ir elektrinei gitaroms. Kol kas vaikinai groja pokyliams tinkamą šokių muziką. Bet nė kiek neabejoju, kad vėliau, jei tik bus taip, kaip nori Džilas, bus grojamas ir džiazas.

– Tuoj grįšiu, – šnipšteli man jis ir, staiga pasisukęs, patraukia laiptų link. Beveik ant kiekvieno laiptelio jį susistabdo tai vienas, tai kitas klubo narys, norėdamas pasakyti ką nors malonaus, nusišypsoti jam, paspausti ranką, o kartais – ir apkabinti. Matau, kaip

ant laiptais lipančio Džilo peties pagarbiai nusileidžia Donaldo Morgano ranka: tarsi žmogus, kuris netrukus pats taps karaliumi, jis nuoširdžiai pasveikina Džilą. Kelios trečiakursės, jau išlenkusios ne vieną taurelę, palydi Džilą rūškanais žvilgsniais, sentimentaliai apgailėdamos, kad klubas, o kartu ir jos, atsisveikins su tokiu žmogumi. Nereikia nė sakyti, jog Džilas – šio vakaro herojus, pokylio šeimininkas ir drauge – garbės svečias. Kad ir kur Džilas eitų, šiandien kompanijos jam ieškoti nereiks. Tačiau, kita vertus, kai šalia nėra vieno iš mūsų – Brukso, Anos arba mūsų trijulės – jis vis tiek atrodo vienišas.

– Tomai! – šūkteli kažkas man už nugaros.

Atsigręžiu, ir oras aplink mane akimirksniu prisigeria nuostabaus kvepalų, tikriausiai tų pačių, kuriuos vartojo Džilo mama ir Čarlio draugė, aromato, nes tas kvapas ypatingai veikia ir mane. Buvau tikrų tikriausias kvailys manydamas, jog man labiausiai patinka matyti Keitę, neslepiančią savo trūkumų, susikėlusią aukštyn plaukus ir vilkinčią dukslią išsipešusią palaidinę, nes štai dabar ji stovi prieš mane, apsivilkusi juodą vakarinę suknelę, palaidais plaukais, apnuoginusi kaklą, raktikaulius bei viršutinę krūtinės dalį, ir aš tiesiog netenku žado.

– Čia tai bent!

Ji uždeda ranką ant mano švarko atlapo ir nubraukia ten užkibusią dulkelę, kuri pasirodo esanti visai ne dulkelė, o nežinia kaip šiame karštyje vis dar neištirpusi snaigė.

– Tu irgi puikiai atrodai, – atsilygina man Keitė.

Jos balsas toks nuostabus, jame justi džiugus lengvumas.

– Kur Džilas? – klausia ji.

– Viršuje.

Nuo padėklo, kurį kaip tik mums pro šalį neša patarnautojas, Keitė paima dar dvi šampano taures.

– Į sveikatą! – sako ji, paduodama man vieną jų. – Tai kuo nutarei šį vakarą būti?

Aš trumpam sutrinku, nes nesu tikras, ką ji šitaip klausdama turi omenyje.

– Kalbu apie tavo kostiumą. Kokį personažą sau pasirinkai?

Tuo tarpu vėl pasirodo Džilas.

– Sveikas, – sutinka jį Keitė. – Seniai matytas.

Džilas įdėmiai mus abu nužvelgia, o paskui, nusišypsojęs tarsi išdidus tėvas, sako:

– Jūs abu šauniai atrodote.

Keitė nusijuokia ir tą patį klausimą užduoda Džilui:

– Kuo šį vakarą nutarei būti tu?

Elegantišku mostu Džilas atmeta atgal savo švarko skverną. Tik dabar suprantu, ko jis ką tik buvo nubėgęs į viršų: jam reikėjo pasiimti visus tuos atributus. Po švarku Džilas prisijuosęs juodą odinį diržą, kuris kairėje pusėje standžiai prigludęs prie liemens, o dešinėje truputį nuleistas ir siekia šlaunį. Prie diržo prisegtas odinis pistoleto dėklas, o jame – ginklas su dramblio kaulo rankena.

– Aaronas Buras, – sako Džilas. – Jis klubo nariu tapo 1772-aisiais.

– Pernelyg jau rėžia akį, – nutaria Keitė, pažvelgusi į perlais išpuoštą pistoleto rankeną.

– Ir apskritai: kas gi čia? – įsismaginęs juokais lepteliu aš.

Džilas, atrodo, gerokai sumišęs, nes mums pavyko užklupti jį visiškai nepasiruošusį.

– Tai mano kostiumas. Buras nušovė Hamiltoną dvikovoje, – paaiškina jis.

Švelniai liesdamas ranka nugarą, Džilas nusiveda mane prie laiptų aikštelės, skiriančios pirmąjį aukštą nuo antrojo.

– Ar matai smeigtukus Džeimio Neso švarko atlape? – klausia jis ir parodo man šviesiaplaukį paskutinio kurso studentą, ryšintį peteliškę, išsiuvinėtą diskanto ir boso raktais.

Ant kairiojo vaikino švarko atlapo galiu įžiūrėti rudą ovalą, o ant dešiniojo – nedidelį juodą tašką.

– Kairėje amerikietiškojo futbolo kamuolys, – paaiškina man Džilas, – o taškas dešinėje simbolizuoja ledo ritulį. Šiandien jis – Hobėjus Beikeris, priimtas į „Aivi“ 1914-aisiais. Jam vieninteliam pavyko patekti tiek į to meto futbolo, tiek į ledo ritulio žvaigždžių rinktines. Be to, „Aivi“ klube Hobėjus priklausė ir

chorui, – štai kodėl Džeimio peteliškė išmarginta muzikiniais simboliais.

Paskui Džilas mosteli į aukštą universitetą šiemet baigiantį vaikiną ryškiai raudonais plaukais:

– Štai, šalia Dougo stovi Krisas Bentamas. Šiandien jis persirengė Džeimsu Medisonu, įstojusiu į klubą 1771-aisiais. Pakanka apžiūrėti marškinių sagas, ir tuoj viską suprasi. Viršutinė saga – tai Prinstono antspaudas, nes Medisonas buvo pirmasis buvusių studentų draugijos prezidentas. O ketvirtoji – tai Amerikos vėliava...

Tačiau Džilo balsas skamba nenatūraliai, tarsi jis akimirką būtų pavirtęs kelionių gidu, berte beriančiu iš anksto išmoktą tekstą.

– Nagi, susitvarkyk savo kostiumą, – staiga įsiterpia į mūsų pokalbį Keitė, stovinti laiptų apačioje.

– Ak, tiesa! – pažvelgęs į ją susigriebia Džilas. – Man dar reikia kai kuo pasirūpinti. Ar galiu jus minutėlę palikti vienus?

Kiek toliau, stovėdamas prie alkoholinių gėrimų baro, Bruksas mosteli Džilui atkreipdamas jo dėmesį, kad vienas iš baltomis pirštinėmis mūvinčių patarnautojų jau ramsto sienas.

– Vienas patarnautojas jau nusilesė, – tarsteli Džilas.

– Nieko tokio, mes jau kaip nors, – sakau jam ir nustembu pamatęs, kad žvelgiant nuo laiptų viršaus Keitės kaklas atrodo neįmanomai plonas, tarsi saulėgrąžos stiebas.

– Jei jums ko nors prireiks, – sako Džilas, – nesidrovėkite man pasakyti.

Mes kartu imame lipti laiptais žemyn. Muzikantai groja Djuką Elingtoną, skimbčioja šampano taurės, o lūpdažis, kuriuo Keitė neseniai pasidažė, blizgus ir sodriai raudonos – bučinio spalvos.

– Gal nori pašokti? – nulipęs laiptais pasiūlau jai.

Keitė šypsodamasi paima mane už rankos.

„Klausyk... kaip dunda bėgiai... važiuoja „A“ traukinys.“

Laiptų papėdėje mudviejų su Džilu keliai išsiskiria.

Dvidešimt šeštas skyrius

Šokiams skirtoje salėje bent dešimčia laipsnių šilčiau negu kitose klubo patalpose, žmonių tiek daug, kad poros juda parketu ir sukasi visai greta viena kitos, nelyginant lėtai šokančiųjų asteroidų žiedas, bet aš čia iš karto pasijuntu kaip žuvis vandeny. Nuo to vakaro, kai pirmąkart susitikome „Aivi“ klube, mudviem su Keite teko daug šokti pagal labai įvairią muziką. Kiekvieną savaitgalį Prospekto aveniu įsikūrę klubai kviečiasi vis kitas grupes, kad įtiktų įvairiausią skonį turinčiai publikai, tad per kelis mėnesius mes su Keite išmokome šokti pagal bet kokią muziką: pradedant ta, kuri tinka pramoginiams šokiams, baigiant Lotynų Amerikos ritmais. Devynerius metus šokusi čečiotką, judesių elegancijos ir grakštumo Keitė turi už tris, tad jei paskaičiuosime, vidutiniškai kiekvienas iš mūsų šių gerų savybių turi tikrai ne mažiau, nei greta šokančios poros. Tiesa, man teko nueiti ilgą ir sunkų kelią ir turiu būti dėkingas Keitei už kantrybę bei gerą širdį. Kuo ilgiau esame šokių aikštelėje ir kuo stipriau mus ima veikti išgertas šampanas, tuo daromės įžūlesni. Man pavyksta apkabinus Keitę per liemenį leisti jai palinkti žemyn, nors vos ne vos išsilaikau neužgriuvęs, o Keitė šiaip taip išsuka mus iš keblios padėties, į kurią patekome dėl to, kad netinkamai ją vedžiau, ir mes išvengiame susidūrimo su kita pora. Dar po kelių minučių šokių aikštelėje tiesiog imame kelti pavojų kitiems.

– Jau nusprendžiau, kas būsiu, – sakau, laikydamas Keitę už rankos ir prisitraukdamas ją artyn.

Mes puikiai jaučiame vienas kito kūno kalbą: jos suknelės dekoltė krašteliai standūs ir suveržti, o krūtys truputį pakeltos.

– Ir kas gi? – klausia Keitė.

Mes abu stabtelime, norėdami šiek tiek atgauti kvapą. Ant jos kaktos matau pasirodant pirmuosius smulkučius prakaito lašelius.

– Skotas Ficdžeraldas.

Keitė tik papurto galvą, nusišypso ir liežuviu persibraukia per tarpdantį.

– Negali būti Skotas Ficdžeraldas, – sako ji. – Tai prieštarauja taisyklėms.

Mes abu kalbame gana garsiai, susiglaudę ir prikišę burnas vienas kitam prie ausies, kad perrėktume muziką.

– Kodėl negaliu? – nustebęs klausiu ir čia pat pajuntu, kad prie mano lūpų prilimpa kelios plonos jos plaukų sruogelės. Čia, kaip ir visai neseniai aname tamsiame kambarėlyje, sau ant kaklo ji užsilašinusi truputį kvepalų, kurie tarsi sujungia tas dvi erdves ir perša mintį, kad iš tikro mudu tebesame vis tie patys, tik kitais drabužiais vilkintys žmonės.

– Nes jis buvo „Kotedžo“ klubo narys, – palinkusi prie manęs paaiškina Keitė. – Tai būtų tikra šventvagystė.

Aš šypteliu ir klausiu:

– Ar ilgai dar visa tai tęsis?

– Ar pokylis? Kol prasidės pamaldos.

Iš pradžių nieko nesuprantu ir tik paskui susigriebiu, jog rytoj – Velykos.

– O kada? Vidurnaktį?

Keitė linkteli ir priduria:

– Keli Daner ir kiti klubo vadovai truputį nerimauja, ar į koplyčią apskritai susirinks bent kiek žmonių.

Šokdami mudu apsukame dar vieną ratą. Tarsi išgirdusi mūsų žodžius, tolumoje šmėsteli Keli, nukreipusi savo smilių tiesiai į antrakursį, po smokingo švarku vilkintį pernelyg spalvingą liemenę, ir, kaip kokia ragana, vienu rankos judesiu princą pavertusi bjauriu šliužu. Visagalė Keli, mergina, kurios privengia net Džilas.

– Ar jie reikalaus, kad visi eitų į pamaldas? – klausiu, nes man kaip tik topteli mintis, jog net ir Keli turėtų kaip reikiant paplušėti, norėdama pasiekti šį tikslą.

– Ne, – papurto galvą Keitė. – Jie paprasčiausiai uždarys klubą ir *pasiūlys* visiems eiti į pamaldas.

Prakalbus apie Keli Keitės balsas tampa šaltas ir gan šiurkštus, tad nutariu per daug jos nespausti. Nusuku akis į aplink mus besisukančias poras, ir mane vėl užplūsta mintys apie Polį, kuris čia, klube, visuomet atrodydavo toks vienišas.

Ir kaip tik tuomet jau nusistovėjusią pokylio eigą sujaukia naujai pasirodžiusi pora, atvykusi taip vėlai, kad užgožia visus kitus čia susirinkusius žmones. Tai Parkeris Hasetas ir jo mergina. Kaip ir buvo žadėjęs, plaukus Parkeris persidažė rudai ir kairėje pusėje persiskyrė juos tiesiu sklastymu, apsivilko smokingą su balta liemene ir tokios pačios spalvos kaklaraiščiu, – lygiai tokį pat smokingą, kokiu buvo apsirengęs inauguracinę kalbą sakęs prezidentas, – ir dabar tikrai atrodo labai panašus į Džoną Kenedį. Jo partnerė – visuomet įspūdingai atrodanti Veronika Teri – taip pat visa išsipusčiusi. Ji pasirūpino, kad kirpykloje jai būtų pašviesinti plaukai ir padaryta šukuosena, tiesa, pakeliui į šventę gerokai susitaršiusi nuo vėjo, pasidažiusi lūpas blyškiai rausvos spalvos lūpdažiu ir apsivilkusi suknelę, kurios sijonas banguoja ir plaikstosi savaime – nereikia net atsistoti ant požeminėse perėjose esančių ventiliacijos grotelių, pro kurias į viršų pučiamas oras. Veronika – kaip iš akies traukta Merlyn Monro. Balius maskaradas prasideda. Persirengėlių pilnoje salėje šiuodu, be jokios abejonės, atrodo įspūdingiausiai.

Tačiau Parkerį susirinkę svečiai sutinka labai santūriai. Salėje įsivyrauja tyla, tik iš jos kampų atsklinda vienas kitas švilptelėjimas. Antrojo aukšto laiptų aikštelėje stovintis Džilas yra vienintelis žmogus, galintis nuraminti minią, ir aš juste pajuntu, kad garbė įžengti į klubą paskutiniam šiandien priklausė būtent jam ir kad Parkeris privertė klubo prezidentą raudonuoti iš gėdos jo paties suorganizuotame pokylyje.

Džilui primygtinai reikalaujant, atmosfera salėje palengva ima giedrėti. Parkeris skubiai šokteli prie baro, pasičiumpa dvi taures vyno, – vieną sau, kitą – Veronikai Teri, – ir pasuka atgal į šokių aikštelę. Kai Parkeris priartėja prie mūsų, pastebiu, kad jis žengia didžiuodamasis ir pasipūtęs, atrodo, nė nepastebėjęs, jog iš visų salėje esančių žmonių būtent jis yra visų mažiausiai mėgstamas. Kai jis prieina dar arčiau, suprantu, kaip jam pavyksta šito nepastebėti. Nuo Parkerio sklinda stiprus alkoholio tvaikas: jis nieko nepastebi, nes paprasčiausiai jau spėjo gerokai įčiupti į kuodą.

Parkeriui artinantis, Keitė pasitraukia kiek arčiau prie manęs, bet aš nieko bloga neįtariu ir susigriebiu tik tuomet, kai pastebiu, kokiais nedraugiškais žvilgsniais juodu persimeta. Parkeris neskubėdamas reikšmingai nužvelgia Keitę įžūliu, bet kartu – ir pašaipiu bei seksistišku žvilgsniu, o Keitė ima tempti mane už rankos iš šokių aikštelės.

– Ką visa tai reiškia? – kai mudviejų niekas negali girdėti, nustebęs klausiu aš.

Kvartetas groja Marviną Gejų: vis kartodami leitmotyvą, kuris skambėjo Parkeriui įžengiant į salę, skamba gitaros ir ritmingai bumbsi būgnai. Džonas Kenedis ir Merlyn Monro šoka energingai siūbuodami klubais – labai jau keistas reginys, galintis teisėtai papiktinti ir suerzinti tuos, kurie domisi istorija. Visos kitos ant parketo esančios poros apeina juos iš tolo, tarsi parodydamos, kad tokiems išsišokėliams padorioje kompanijoje ne vieta.

Keitė atrodo nusiminusi. Visas žavesys, kuriuo ką tik mėgavomės šokdami, kažkur išgaravo.

– Tas bjaurybė, – tarsteli ji.

– Kodėl taip sakai? Ką jis tau padarė?

Ir staiga Keitė iškloja man viską, prisimena nutikimą, apie kurį aš nieko negirdėjau ir kurį ji ketino papasakoti man kada nors vėliau.

– Kai vyko naujų narių priėmimas, Parkeris mėgino nusitempti mane į trečią aukštą. Pareiškė balsuosiąs prieš mano kandidatūrą, jei nesušoksiu jam striptizo. O dabar jis elgiasi taip, tarsi tai būtų buvęs tik nekaltas juokelis.

Mudu stovime pačiame pagrindinės salės viduryje, ir iš ten puikiai matyti, kaip Parkeris šoka uždėjęs letenas Veronikai ant klubų.

– Tai kalės vaikas. Ir ką tu tuomet darei?

– Viską pasakiau Džilui, – paaiškina ji ir, vos ištarusi šį vardą, pakelia akis į laiptus, ant kurių, šnekučiuodamasis su dviem trečiakursiais, stovi pats prezidentas.

– Ir viskas? – užsiplieskiu aš.

Tikiuosi, kad Keitė paminės ir Donaldą, kartu primindama, kur privalėjau būti aš, bet šįkart apsirinku.

– Viskas, – tarsteli ji. – Jis išspyrė Parkerį iš priėmimo komisijos.

Žinau, ko nori Keitė: ji nori, kad palikčiau viską taip, kaip yra, ir nemėginčiau aiškintis su Parkeriu. Pastaruoju metu jai ir taip teko daug ką patirti. Bet mano krūtinėje kunkuliuoja pyktis.

– Palauk, einu pasakyti Parkeriui porą žodelių, – pareiškiu aš.

– Ne. Tik ne šį vakarą, Tomai, – nužvelgusi mane nuožmiu žvilgsniu, nukerta Keitė.

– Bet juk jis negali ir toliau...

– Paklausyk, – pertraukia ji mane. – Niekur tu neisi. Juk neleisime, kad Parkeris sugadintų mums visą vakarą, ar ne?

– Aš tik norėjau...

Ji prideda pirštą man prie lūpų ir sako:

– Žinau. Eime kur nors kitur.

Keitė apsidairo, bet visur aplink šmėžuoja smokingai, nenutyla pokalbiai, kilnojamos vyno taurės, o pro šalį pirmyn atgal siuva vaikinai, nešini sidabriniais padėklais. Tai ir yra tikrasis „Aivi“ klubo žavesys. Mes nė akimirką negalime likti vieni.

– Gal galėtume pasinaudoti klubo prezidento kambariu? – pasiūlau jai.

– Paklausiu Džilo, – pritariamai linkteli Keitė.

Matau, su kokiu pasitikėjimu ji taria šį vardą. Džilas, tikriausiai nė pats to nepastebėdamas, buvo jai toks malonus, – netgi daugiau nei malonus, ir supratingas. Niekur neradusi manęs, Keitė kreipėsi į jį ir pasiskundė dėl Parkerio elgesio. Net ir dabar,

norėdama sutvarkyti tokį mažmožį, ji pirmiausia pagalvoja apie Džilą. Tikriausiai Keitei labai daug reiškia, kad pusryčiaudami klube jiedu su Džilu pasišnekučiuoja, net jei jis tuos pokalbius čia pat užmiršta. Pastaruoju metu Džilas jai buvo kaip vyresnysis brolis; būdamas pirmakursis panašiai į jį žiūrėjau ir aš pats. Tai, kas gera jam, gerai ir mums abiem.

– Žinoma, galite eiti, – sako jai Džilas. – Kambarys dabar turėtų būti tuščias.

Tad nuseku laiptais žemyn paskui Keitę, žiūrėdamas, kaip jai lipant po plona vakarine suknele slankioja raumenys, kaip juda jos kojos ir kokios stangrios jos šlaunys.

Įjungiame šviesą, ir aš apsidairau po kambarį, kuriame mudu su Poliu dirbdami praleidome tiek vakarų. Čia niekas nepasikeitę, pasiruošimas pokyliui šį kambarį aplenkė: visur mėtosi krūvos lapelių su užrašytomis pastabomis ir daugybė brėžinių, o knygų stirtos vingiuoja per visą patalpą nelyginant kalnų grandinė, vietomis iškildamos mums virš galvų.

– Čia ne taip karšta, kaip viršuje, – pratariu nežinodamas, ką daugiau jai pasakyti. Atrodo, kad jie gerokai prisuko termostatą, reguliuojantį temperatūrą visoje likusioje pastato dalyje, – mat kitaip būtų perkaitusi pirmojo aukšto šildymo sistema.

Keitė apsižvalgo. Ant židinio atbrailos lipnia juosta priklijuota daugybė lapelių su juose surašytomis Polio pastabomis; visos sienos nulipintos jo apmestais brėžiniais. Mes vėl patekome į Kolonos pasaulį.

– Gal mums nederėjo čia eiti, – suabejoja Keitė.

Nežinau, dėl ko ji nerimauja: ar dėl to, kad mes galėtume sujaukti tai, kas priklauso Poliui, ar kad Polis galėtų sugriauti tai, kas yra mūsų. Ir kuo ilgiau čia stovime, dairydamiesi po kambarį, tuo aiškiau jaučiu, jog imame vienas nuo kito tolti. Tai tikrai nėra mums tinkama vieta.

– Ar kada nors esi girdėjusi apie Šriodingerio katę? – pagaliau klausiu Keitės, nes nerandu kitų žodžių išreikšti tai, ką jaučiu.

– Filosofijoje? – pasitikslina ji.

– Ne, apskritai.

Studijuodamas aš klausiau tik vieną fizikos kursą, ir jį skaitęs profesorius, kalbėdamas apie bangų mechaniką ir matydamas, kad dauguma iš mūsų nesugeba tikrai suvokti $v = -e^2/r$ lygties, kaip pavyzdį visuomet paminėdavo Šriodingerio katę. Įsivaizduojama katė patupdoma į sandarią dėžę, kurioje yra įdėta cianido dozė, dėžės viduje pasklisianti tik tuomet, kai bus paleistas Geigerio skaitiklis. Visa gudrybė, manąu, yra ta, jog neatidarius dėžės neįmanoma pasakyti, ar katė dar gyva, ar jau pastipusi; tad iki dėžės atidarymo momento yra tikėtinos abi galimybės, ir esi priverstas teigti, kad dėžėje tupinti katė gali būti ir gyva, ir jau nusibaigusi.

– Girdėjau, – sako Keitė. – Ir kas iš to?

– Jaučiuosi kaip ta katė: nei gyvas, nei miręs, – paaiškinu aš. – Bet tiek to.

Keitė minutėlę pasuka galvą, stengdamasi suprasti, ką noriu jai pasakyti.

– Nori atidaryti dėžę? – pagaliau sako ji, sėsdamasi ant stalo.

Aš linkteliu ir įsitaisau šalia jos. Didžiulis medinis stalviršis tylomis laiko mus abu. Net nežinau, kaip jai pasakyti kitą mano galvoje besisukančią mintį, būtent kad mes kiekvienas atskirai esame laboratorijoje dirbantys tyrinėtojai, bet abu drauge akimirksniu tampame bandomąja kate.

Užuot atsakiusi, Keitė pirštu perbraukia man per dešinį smilkinį ir už ausies subraukia plaukus, tarsi būčiau jai pasakęs ką nors malonaus. Ji tikriausiai jau žino, kaip išspręsti mano galvosūkį, ir tuoj pasakys, kad mudu esame didesni už Šriodingerio dėžę. Be to, kaip ir kiekviena tikra katė, turime devynis gyvenimus.

– Ar Ohajuje kada nors sninga taip pat, kaip čia? – klausia ji, sąmoningai pakeisdama temą. Žinau, jog lauke vėl pradėjo snigti, verčia dar smarkiau nei anksčiau, tarsi visa mūsų žiema būtų susitelkusi šitoje vienoje pūgoje.

– Tik ne balandžio mėnesį, – šypteliu aš.

Mudu sėdime ant stalo greta, tik per kelis colius vienas nuo kito.

– Nju Hempšyre šitaip irgi nesninga, – sako Keitė. – Bent jau ne balandį.

Matau, kur ji suka, ir visai tam neprieštarauju. Keitė nori, kad mudu mintimis persikeltume kur nors kitur. Bet kur, kad tik neliktume šiame kambaryje. Visuomet norėjau šiek tiek daugiau sužinoti apie jos praeitį, apie tai, koks buvo jos gyvenimas tėvų namuose, apie ką susėdusi prie pietų stalo kalbėdavosi jos šeima. Šiaurinę Naujosios Anglijos dalį visų pirma įsivaizduoju kaip Jungtinių Valstijų Alpes, kur kiekviename žingsnyje dunkso kalnų viršūnės, o senbernarai dantyse neša dovanas.

– Kai iškrisdavo sniego, mudvi su jaunesniąja sesute prisigalvodavome visokiausių darbų, – sako Keitė.

– Su Mere?

Ji linkteli ir pasakoja toliau:

– Kiekvienais metais, kai užšaldavo prie namų buvęs tvenkinys, mes išeidavome pramušti lede ekečių.

– O kam?

– Kad žuvys neuždustų, – paaiškina ji ir žaviai nusišypso.

Viršuje, pro laiptus, vedančius į rūsį, praeina įšilę, galima sakyti, net sukaitę keli klubo nariai.

– Mes pasiimdavome šluotkočius, – vėl prabyla ji, – ir visame tvenkinyje pribadydavome eketėlių. Išvarpydavome ledą taip, kaip subadomas ką tik išžiestas molinis indas.

– Jonvabaliams gaudyti, – priduriu aš.

Keitė linkteli galvą ir paima mane už rankos:

– Čiuožėjai mūsų tiesiog nekęsdavo.

– O mano seserys vesdavosi mane važinėtis rogutėmis, – sakau.

Keitės akys žybteli. Ji vėl prisimena, jog vienu požiūriu yra už mane pranašesnė: ji – vyresnioji sesuo, o aš – jaunėlis brolis.

– Kolumbe nėra daug bent kiek didesnių kalvelių, – imu pasakoti aš, – tad visuomet eidavome ant to paties kalnelio.

– Ir jos, pasisodinusios tave ant rogių, užtempdavo aukštyn, ar ne?

– Ar aš jau kartą tau apie tai pasakojau?

– Ne, bet taip daro visos vyresnės seserys.

Negaliu įsivaizduoti Keitės, tempiančios roges į kalną. Mano seserys turėjo tiek jėgos, kiek gera gauja kinkomų šunų.

– Ar kada tau pasakojau apie Diką Meifildą? – pasiteirauju jos.

– Apie ką?

– Mano sesuo anuomet su tuo vaikinu draugavo.

– Ir?

– Sara išgrūsdavo mane kuo toliau nuo telefono kaskart, kai paskambindavo Dikas.

Keitei atrodo, kad mano žodžiuose slypi jai skirtas priekaištas. Vyresnės seserys visuomet girdi tai, kas nebuvo pasakyta.

– Nemanau, kad Dikas Meifildas turėjo mano telefono numerį, – šypteli ji ir suspaudžia mano delnus savuosiuose.

Staiga vėl prisimenu Polį, mūsų pokalbį ir būtent šitaip suglaustus jo delnus.

– Dikas turėjo mano sesers telefoną, – sakau. – Jos telefono numerį ir seną raudoną „Camaro" markės automobilį, ant kurio šonų buvo išpiešti liepsnų liežuviai.

Keitė nepritariamai papurto galvą.

– „Veislinis eržilas Dikas ir višta perekšlė", – sakau Keitei. – Šituos žodžius mestelėjau savo seseriai, kai vieną vakarą jis vėl pasirodė, o mama taip supyko, kad man teko eiti gulti be vakarienės.

Dikas Meifildas mėgdavo išlaužti pravardes iš piršto ir įlipdyti jas žmonėms. Jis praminė mane Tomu Mažyliu. Kartą jis pavėžino mane savo automobiliu ir atskleidė paslaptį. „Visai nesvarbu, kokio tu ūgio. Svarbu tik tai, kiek arklio jėgų turi tavo mašinos variklis".

– Merė susitikinėjo su vaikinu, kuris važinėjo 1964-aisiais pagamintu „Mustangu", – įsiterpia Keitė. – Kartą paklausiau jos, ar jiedu smaginasi ant galinės sėdynės. O ji man atšovė, esą jos draugą erzina vien mintis, kad po to liks sujauktas automobilio salonas.

Istorijos apie seksą, slypinčios iš pažiūros nekaltuose pokalbiuose apie automobilius, – geriausias būdas kalbėtis apie viską, kartu nepasakant nieko esminga.

– Pirmoji mano mergina vairavo nuo vandens nukentėjusį „Volkswageną“, – toliau tęsiu aš. – Vos tik atsiguldavai ant užpakalinės sėdynės, tuoj pat pasklisdavo tas keistas, sušį primenantis aromatas. Dvokdavo taip stipriai, kad ten niekuo negalėjai užsiimti.

Nustebusi Keitė atsigręžia:

– Tavo pirmoji draugė vairavo automobilį?

Aš užsikertu supratęs, jog išsidaviau.

– Man tuomet buvo devyneri, – krenkštelėjęs paaiškinu. – O jai – septyniolika.

Keitė nusijuokia, ir mudu minutėlę nutylame. Atrodo, pagaliau sulaukiau tinkamo momento.

– Aš viską paaiškinau Poliui, – tyliai sakau.

Ji pakelia į mane akis.

– Daugiau nekišiu nagų prie tos knygos.

Minutėlę Keitė nieko nesako ir sėdi tylėdama. Paskui ji pakelia rankas ir plaštakomis pasitrina sau šąlančius pečius. Tik dabar, po tiek daug jos siųstų užuominų ir bandymų prisiglausti, pagaliau suprantu, kad Keitei šiame kambaryje darosi ne juokais šalta.

– Gal nori, kad užmesčiau tau ant pečių savo švarką? – klausiu.

– Man nuo šalčio jau oda šiurpsta, – sutikdama linkteli ji.

Ir tikrai tiesiog neįmanoma šito nepastebėti: Keitės rankų oda – kaip žąsies, o ties krūtinės įlinkiu – išblyškusi, tarsi mergina būtų porcelianinės šokėjos figūrėlė.

– Štai, – sakau aš, nusivilkdamas švarką ir apgobdamas juo Keitei pečius.

Dešinė mano ranka akimirką paliečia toliau nuo manęs esantį jos petį, bet mergina, ištiesusi ranką, neryžtingai suspaudžia mano pirštus. Palinkęs prie Keitės, pusiau persikreipęs aš laukiu, ir ji glusteli prie manęs. Vėl imu uosti nuostabų jos kvepalų aromatą, sklindantį nuo vešlių plaukų sruogų. Tai ir yra jos atsakymas. Pagaliau.

Keitė pakelia galvą, o mano ranka neria į smokingo švarko gelmes, prasibrauna per tamsos gaubiamą tuščią ertmę ir apkabina ją per liemenį. Pirštai akimirką užkliūva už šiurkštokos Keitės

vakarinės suknelės medžiagos, ir netikėtai pajuntu tam tikrą trintį, tačiau tuo pat metu pastebiu, kad laikau ją apkabinęs tvirtai ir kartu – labai švelniai. Ant Keitės veido užkrinta plaukų sruoga, bet ji jos taip ir nenusibraukia. Truputį žemiau jos lūpos linijos matau lūpų dažų paliktą dėmelę, – tokią mažą, jog pastebėti ją gali tik žvelgdamas iš labai nedidelio atstumo, kurį, savo nuostabai, aš dabar ir pasiekiau. Paskui Keitės veidas dar labiau priartėja, ir aš jau nieko nematau, tik pajuntu mūsų lūpas susiliejant ir po visą kūną pasklindant šilumą.

Dvidešimt septintas skyrius

Vos pradėjęs mėgautis bučiniu išgirstu, kaip virsteli kambario durys. Jau ketinu piktai dėbtelėti ir išgrūsti įsibrovėlį lauk, bet staiga pastebiu, kad priešais mus kaip įbestas stovi Polis.

– Kas yra? – atšlydamas nuo Keitės, piktai mesteliu aš.

Nustebęs Polis nesako nieko, tik žvalgosi aplink.

– Policija vėl išsivežė tardyti Vincentą, – pagaliau prataria jis.

Polis atrodo gerokai sutrikęs, kad rado čia Keitę, o ši savo ruožtu apstulbusi, matydama jį.

Tikiuosi, kad jie Taftą pagaliau pričiups.

– Kada? – paklausiu Polio.

– Prieš valandą ar dvi. Ką tik buvau institute ir kalbėjausi su Timu Stounu.

Minutėlę stoja nejauki tyla.

– Ar susiradai Kurį? – pasiteirauju, valydamasis lūpų dažų pėdsakus.

Bet Poliui dar nespėjus atsakyti jaučiu, kad tarp mudviejų patyliukais vėl atsinaujina ginčas dėl „Hypnerotomachijos“ ir dėl to, kad, metęs knygos tyrinėjimus, grįžau pas Keitę.

– Atėjau čia pasišnekėti su Džilu, – nesileisdamas į ilgas kalbas nukerta Polis.

Mes su Keite žiūrime, kaip jis ima pamažu slinkti palei sieną, prisiartina prie rašomojo stalo, pasiima kelis senus Kolonos kriptos brėžinius, prie kurių dirbo ištisus mėne-

sius, o paskui neria pro duris taip pat greitai, kaip ir buvo įėjęs. Ant grindų besimėtantys popieriai pakyla ir ima suktis verpetu, pagauti varstomų durų sukeltos oro srovės.

Keitė akimirksniu nušoka nuo stalo, ir, man rodos, suprantu, kokios mintys sukasi jos galvoje. Nuo tos knygos tiesiog neįmanoma pasprukti. Kad ir ką nuspręsčiau, vis tiek nepavyks pasiekti, kad toji knyga kartą ir visiems laikams dingtų iš mano gyvenimo. Net ir čia, „Aivi" klube, kur, kaip Keitei atrodė, galėtume jos atsikratyti, kiekviename žingsnyje pilna „Hypnerotomachijos": ji kabo ant sienų, tvyro ore ir įsiterpia tarp mūsų tuomet, kai mažiausiai to tikimės.

Tačiau, mano nuostabai, dabar Keitei rūpi tik tai, ką išgirdo iš Polio.

– Eime, – tarsi įgavusi naujų jėgų paragina mane. – Turiu susirasti Sem. Jeigu policija tikrai suėmė Taftą, ji turi pakeisti rytdienos vedamojo antraštę.

Užlipę į viršų, pirmojo aukšto salės kampe pamatome besišnekučiuojančius Džilą ir Polį. Anksčiau salė ūžė kaip bičių avilys, bet dabar, matydami viešame renginyje netikėtai pasirodžiusį klubo atsiskyrėlį, svečiai nutyla.

– Kur ji? – klausia Keitė, užkalbinusi vaikiną, su kuriuo draugauja Sem.

Aš taip susijaudinęs ir suglumęs, kad net neišgirstu, ką jis Keitei atsako. Dvejus metus man atrodė, jog Polis tėra pajuokos objektas ir bene kiekvieno „Aivi" klube pasakojamo anekdoto herojus, – keistuolis, savo noru nusileidęs į rūsį ir prisirakinęs ten grandinėmis. Bet štai vyriausieji klubo nariai stovi nuščiuvę, tarsi iš senų ant sienų kabančių portretų į salę būtų nužengęs vienas iš ten nutapytų vyrų. Iš Polio veido aiškiai matyti, kad jis pateko į bėdą ir išsikapstyti savo jėgomis jau neturi vilties; jeigu jis suvokia, kad visų klube esančių svečių akys įsmeigtos į jį, tai turiu pasakyti, jog laikosi puikiai ir neišsiduoda. Prieinu prie jų arčiau, tikėdamasis bent ką nors nugirsti, ir tuomet matau, kaip Polis perduoda Džilui man jau pažįstamą sulankstytą lapą. Tai tas pats žemėlapis, kuriame pažymėta Kolonos kriptos vieta.

Paskui juodu pasuka durų link, ir stebint visiems klubo nariams Džilas palieka salę. Pirmieji užuominą supranta būsimieji absolventai. Vienas po kito sukrunta visi klubo vyresnieji, sėdėję prie stalelių, pasirėmę ant laiptų turėklų ar stoviniavę prie ąžuolu iškaltų sienų. Pirmasis pajuda Bruksas, klubo viceprezidentas, jo pavyzdžiu netrunka pasekti ir klubo iždininkas Karteris Saimonsas; pagaliau sukrunta visi, ir salėje kyla atsisveikinimo šurmulys. Vis dar šokių aikštelėje besitrinantis Parkeris ima kalbėti dar garsiau, tikėdamasis prarėkti kitus ir dar kartą save parodyti, bet jau per vėlu. Džilas puikiai pasirinko laiką tiek atvykdamas čia drauge su manimi, tiek dabar, išeidamas; tai tarsi šokis: turi sulaukti momento, tinkamo pademonstruoti tam tikrą šokio figūrą, bet padarai tai vieną kartą ir daugiau jos nekartoji. Kai minios klegesys pagaliau ima slopti, aš nuseku paskui Džilą ir Polį.

– Nuvešime Polį į Tafto namus, – pareiškia man Džilas, kai surandu juodu klubo vyresniesiems priklausančiame kambaryje.

– Ką?!

– Jam ten reikia kai ką susirasti. Brėžinį.

– Ar ketinate važiuoti tiesiog dabar? – nustembu.

– Taftas policijos nuovadoje, – sako Džilas, kartodamas ką tik iš Polio girdėtus žodžius. – Poliui reikia, kad jį ten nuvežtume.

Matau, jog Džilas turi savų sumetimų. Jis nori padėti, panašiai kaip norėjo padėti Čarlis; jis ketina paneigti tai, ką pasakiau jam automobilių stovėjimo aikštelėje.

Polis neprataria nė žodžio. Pažvelgęs į jo veidą suprantu, kad jis tikėjosi važiuosiąs tik su Džilu.

Jau žiojuosi paaiškinti Džilui, kad drauge vykti negaliu, kad jiems su Poliu teks važiuoti be manęs, bet staiga viskas dar labiau susijaukia. Tarpduryje pasirodo Keitė.

– Kas čia dedasi? – klausia ji.

– Nieko tokio, – atsiliepiu aš. – Grįžkime į salę.

– Niekaip neprisiskambinu Sem, – nesupratusi mano užuominos paaiškina Keitė. – Ji būtinai turi sužinoti, kas atsitiko Taftui. Ar neprieštarausite, jei nulėksiu į „Prince“ redakciją?

Džilas akimoju susivokia, jog tai puiki proga jos nusikratyti.

– Aišku, kad ne, – pritaria jis. – O Tomas su mumis važiuoja į institutą. Paskui galėtume susitikti pamaldose.

Keitė, atrodo, jau linkusi su tokiu pasiūlymu sutikti, bet staiga pastebi mano veido išraišką, išduodančią visas mūsų užmačias.

– Kodėl? – sunerimusi klausia ji.

– Tai svarbu, – nesileisdamas į ilgas šnekas nukerta Džilas. Tai vienas iš tų be galo retų per visą mūsų draugystės laiką pasitaikiusių atvejų, kai iš Džilo balso gali aiškiai suprasti, jog jis pats nenori išsiduoti, kad vyksta išties kai kas svarbaus.

– Gerai, – kiek sutrikusi prataria Keitė ir trumpam paima mane už rankos. – Susitiksime koplyčioje.

Atrodo, kad ji nori pridurti dar kažką, tik staiga iš apačios mūsų ausis pasiekia garsus dunkstelėjimas, o iškart po to išgirstame dūžtant stiklą.

Džilas metasi prie laiptų; mes puolame paskui ir netrukus ant pirmojo aukšto salės grindų pamatome didžiulį klaną, o jame – krūvą stiklo duženų. Pačiame telkšančios balos viduryje, nuo kurios jau spėjo į šalis atšokti visi svečiai, visas įraudęs ir besisvaidantis keiksmais stovi Parkeris Hasetas. Jis ką tik nuvertė visą alkoholinių gėrimų barą: šluote nušlavė lentynas, butelius ir visa kita.

– Kas gi čia, po velnių? – klausia Džilas, kreipdamasis į šalia stovintį antrakursį.

– Vaikinas tiesiog puolė į isteriją. Kažkas pavadino jį girtuokliu, tai visai pasiuto.

Veronika Teri laiko suglobusi plisuotus savo baltos suknios padurkus, dabar jau papuoštus rausvomis dėmėmis ir aptaškytus vynu.

– Jie visą vakarą jį erzino, – proverksmiu paaiškina ji.

– Dėl Dievo meilės, – rėžia Veronikai Džilas, – kam gi leidai jam šitiek prisiplempti?

Mergina nužvelgia Džilą tuščiu, beveik abejingu žvilgsniu, tikėdamasi, kad sulauks jo gailesčio, ir vis labiau niršdama. Netoliese stoviniuojantys pobūvio svečiai ima šnabždėtis tarpusavyje, kaip įmanydami stengdamiesi užgniaužti pasitenkinimo šypsenas.

Bruksas pasikviečia patarnautoją ir liepia jam vėl pastatyti į vietą barą bei pripildyti lentynas vyno butelių iš rūsyje laikomų klubo atsargų, o Donaldas Morganas, jau įsijautęs į būsimojo klubo prezidento vaidmenį, aplink visiems klegant prieina prie Parkerio ir bando jį nuraminti. Iš susirinkusiųjų minios skrieja tokie žodžiai kaip „prasilakėlis", „visai nusipylė" ir dar užgaulesni. Salėje girdėti pašaipus juokas. Parkeris stovi kitame salės gale, apsivilkęs smokingą, keliose vietose perrėžtą žemėn kritusių stiklo šukių, ir trypčioja vidury didžiulės susimaišiusių gėrimų balos nelyginant vaikas, koja žarstantis butelių dugne buvusias, o dabar išsipylusias vyno nuosėdas. Pagaliau, visas įniršęs ir įraudęs, jis atsigręžia į Donaldą.

Keitė net išsižioja ir čia pat delnu užsidengia burną. Parkeris puola ant Donaldo, ir jie abu brinkteli ant grindų ir iš pradžių dar grumiasi, o paskui ima talžyti vienas kitą kumščiais. Tokio reginio slapčia tikėjosi bene visi pokylio svečiai: juk vieną dieną vis tiek turėjo prasiveržti per dvejus metus klubo narių krūtinėse susikaupusi neapykanta, ir Parkeris turėjo pagaliau atsiimti ir už tai, kad nuolat drabstydavosi smulkiais įžeidimais, ir už tai, kuo užsiiminėjo trečiajame aukšte. Netikėtai nešinas šluostu pasirodo patarnautojas, ir vaizdas tampa dar pikantiškesnis: Donaldui su Parkeriu skalbiant vienam kito kailį, vyras kuo ramiausiai ima šluostyti išsiliejusį alkoholį. Ant kietmedžio parketo telkšantys vyno ir likerio klanai palengva ima maišytis, susilieja, atsispindi nuo ąžuolo paneliais išmuštų salės sienų, ir nė lašelis skysčio nesusigeria nei į pašluostę, nei į kilimą, nei į smokingą, o du vyrai talžosi, laikydami vienas kitą glėbyje ir maskatuodami kojomis bei rankomis, tarsi didžiulis vabalas, kuris prieš nuskęsdamas iš paskutiniųjų dar bando kapanotis.

– Eime, – paragina Džilas ir nusiveda mus, plačiu lanku apeidamas muštynių vietą ir aiškiai leisdamas visiems suprasti, kad šitą užvirtą košę teks srėbti kažkam kitam.

Mudu su Poliu nusekame paskui jį, šlepsėdami per kvietinės degtinės, brendžio bei vyno balas.

Keliai, kuriais mums tenka važiuoti, atrodo kaip ploni juodi siūlai, įsiūti nuostabioje baltoje suknelėje. „Saabo“ padangos puikiai sukimba su kelio danga, nors Džilas kaip reikiant užgula greičio pedalą, ir už automobilio langų ima kaukti vėjas. Nasaustryte vienas į kitą įsirėžę du automobiliai: plieskia priekiniai žibintai, vairuotojai garsiai šūkauja, o šviesa atsimuša į porą sunkvežimių vilkikų, stovinčių prie šaligatvio krašto. Iš savo budėjimo posto šiaurinėje universiteto miestelio dalyje atskuba inspektorius, visas rausvas blykčiojančių įspėjamųjų signalų jūroje, ir rankos mostu leidžia mums suprasti, jog čia nepravažiuosime, bet Polis jau rodo mums kitą kelią: tolyn nuo universiteto miestelio, į vakarus. Džilas įjungia trečiąją pavarą, paskui – ketvirtąją, ir automobilis ima skrosti erdvę nelyginant žaibas.

– Parodyk jam laišką, – sako Džilas.

Iš vidinės striukės kišenės Polis kažką išsitraukia, paskui neatsigręždamas ištiesia atgal ranką ir perduoda popierių man, sėdinčiam ant galinės sėdynės.

– Kas čia? – klausiu.

Voko viršus negrabiai perplėštas, tik viršutiniame kairiajame kampe dar matyti studentų dekano antspaudas.

– Šitas laiškas šiandien vakare gulėjo mūsų pašto dėžutėje, – paaiškina Džilas.

Pone Harisai,

Šiuo laišku pranešu Jums, kad studentų dekano kanceliarijoje pradėtas tyrimas dėl galimo plagiato, kuriuo Jus

apkaltino Jūsų diplominio darbo vadovas dr. Vincentas Taftas. Šių kaltinimų pagrįstumą ir jų įtaką baigiamajai Jūsų studijų fazei kitą savaitę specialiame posėdyje svarstys Drausmės priežiūros komitetas. Apsvarsčius Jūsų bylą bus priimtas atitinkamas sprendimas. Prašyčiau patvirtinti, jog gavote šį laišką, ir kartu kreiptis į mane dėl preliminaraus susitikimo datos.

Nuoširdžiai Jūsų,
universiteto absolventų reikalų dekanas
Maršalas Mydausas

– Taip, jis žinojo, ką daro, – kai tik baigiu skaityti laišką, sako Polis.

– Kas?

– Vincentas. Šįryt.

– Gąsdindamas tave, kad nusiuntė dekanui laišką?

– Jis žinojo, kad manęs sudoroti jam nepavyks. Tad ėmė purvais drabstyti tavo tėvą.

Jo balse girdžiu nebylų man skirtą priekaištą. Ir vėl grįžtame prie tos akimirkos, kai stumtelėjau Taftą.

– Tai tu nusprendei bėgti, – sušnibždu aš.

Mašinos ratas pataiko į kelyje išmuštą duobę, ir visą važiuoklę iš apačios aptaško patižusio sniego pliurza.

– Bet aš ir policiją iškviečiau, – atkerta jis.

– Ką? – negaliu patikėti savo ausimis.

– Todėl policija Taftą ir suėmė, – paaiškina jis. – Papasakojau jiems, kad maždaug tuo pat laiku, kai Bilas buvo nušautas, prie Dikinsono mačiau Vincentą.

– Tu jiems melavai.

Laukiu, kada įsiterps Džilas, bet jis tyli kaip žuvis, įbedęs akis į kelią. Nuo užpakalinės sėdynės žvelgiu Poliui į pakaušį, ir mane apima keistas jausmas, tarsi vėl sėdėčiau savo tėvo automobilyje ir žvelgčiau sau pačiam į nugarą.

– Ar čia? – pagaliau atsiliepia Džilas.

Visų mums prieš akis stovinčių namų apdaila vienoda: jie apkalti baltomis dailylentėmis. Tafto buto langai skendi tamsoje. Tuoj už jų matyti pirmoji prie instituto augančios giraitės medžių linija, o jų viršūnės pasipuošusios balta ir blizgia sniego skraiste.

– Jis vis dar policijos nuovadoje, – tarsi pats sau sumurma Polis. – Šviesos užgesintos.

– Dėl Dievo meilės, Poli, – bandau sulaikyti jį aš. – Iš kur žinai, kad uosto viršininko dienoraštyje rastą brėžinį Taftas laiko būtent čia?

– Jeigu brėžinio nėra Tafto darbo kabinete, tuomet šis butas – vienintelė vieta, kur jis galėjo jį paslėpti.

Džilas mūsų pokalbio visai nesiklauso. Pamatęs namą, kuriame gyvena Taftas, jis ima šiek tiek jaudintis ir kiek atleidžia stabdžių pedalą, leisdamas automobiliui riedėti tuščiąja eiga ir ketindamas tuoj įjungti atgalinę pavarą. Tačiau, kai tik Džilo koja ima minti sankabą, Polis trūkteli rankenėlę, atidarančią automobilio dureles, ir iššoka ant šaligatvio.

– Po velnių, – nusikeikia Džilas ir, sustabdęs „Saabą", išlipa laukan. – Poli!

Vėjas švilpia, trindamasis aplink atdaras automobilio dureles, slopindamas Džilo žodžius. Matau, kaip Polis vien lūpomis bando mums kažką pasakyti, pirštu rodydamas į namą. Paskui jis ima bristi per sniegą pastato link.

– Poli... – iššokęs iš automobilio pašaukiu draugą, stengdamasis nerėkti pernelyg garsiai.

Viename iš greta esančio namo langų užsidega šviesa, bet Polis į tai visai nekreipia dėmesio. Priėjęs prie Tafto prieangio, jis priglaudžia ausį prie durų ir tyliai pabeldžia.

Vėjas stūgauja tarp namo fasadą puošiančių kolonų ir pralėkdamas vis lyžteli sniego pagalvėles, susikaupusias ant karnizų nuosvyrų. Kaimynų langas vėl užgęsta. Nesulaukęs jokio atsakymo, Polis pabando pasukti durų rankenos bumbulą, bet užraktas tvirtas.

– Ką darysime? – klausia Poliui už nugaros stovintis Džilas.

Polis dar kartą pabeldžia, o paskui iš kišenės išsitraukia visą ryšulį raktų ir, parinkęs vieną, atsargiai įkiša jį į rakto skylutę. Užgulęs duris jis pasuka raktą ir stumteli jas. Po akimirkos sugirgžda durų vyriai.

– Negalime taip paprastai įeiti, – sakau žengdamas artyn ir bandydamas apeliuoti į jų sveiką protą.

Bet Polis jau įsmuko vidun ir žvalgosi po pirmąjį aukštą. Neprataręs nė žodžio, jis dingsta namo gelmėse.

– Vincentai! – kažkur iš tamsos atsklinda jo balsas. – Vincentai, ar tu čia?

Tačiau Polio balsas vis tolsta ir slopsta. Dar išgirstu, kaip jis ima lipti laiptais, o paskui viską apgaubia tyla.

– Kur jis galėjo nueiti? – žengdamas prie manęs, nusistebi Džilas.

Tafto priebutyje tvyro keistas kvapas, jau pradedantis po truputį išsivadėti, bet vis dar labai stiprus. Vėjas pučia mums į nugarą, čiupinėja striukes, paskui nusitaikęs pūsteli iš apačios ir pašiaušia Džilui plaukus. Grįžtelėjęs uždarau lauko duris. Staiga suskamba Džilo mobilusis telefonas.

Spragteliu ant sienos esantį jungiklį, bet šviesa kambaryje neužsidega. Mano akys palengva ima priprasti prie tamsos. Tiesiai prieš mane – Tafto valgomasis: tamsia spalva nudažytos sienos, baroko stiliaus baldai ir kėdės, kurių kojos savo forma primena plėšrūno letenas. Kambario gale matyti į viršų vedantys laiptai.

Vėl ima skambėti Džilo telefonas. Jis eina paskui mane, vis šūkteldamas Polį. Keistas kvapas vis stiprėja. Šalia laiptų stovi nedidukas stalelis, o ant jo mėtosi trys daiktai: gerokai apdriskusi piniginė, raktų ryšulys ir akiniai. Staiga aš imu viską suprasti.

– Tau kažkas skambina. Atsiliepk, – sakau atsisukęs į Džilą.

Kol jis kyšteli ranką į vidinę kišenę ir išsitraukia telefoną, aš jau imu kopti laiptais.

– Čia tu, Keite... – išgirstu sakant Džilą.

Aplink mane viskas skendi šešėliuose. Laiptai atrodo sulaužyti, tarsi pro prizmę perleista tamsa. Džilas ima kalbėti garsiau.

– Ką? Dieve mano...

Džilas įsikiša telefoną atgal į vidinę kišenę ir puola prie laiptų. Jis stumteli mane į nugarą, ima rėkti, jog turime paskubėti, ir papasakoja tai, ką aš ir taip jau supratau.

– Taftas visai ne policijos nuovadoje. Policija paleido jį prieš gerą valandą, – paaiškina man jis.

Vos pasiekę į antrą aukštą vedančių laiptų aikštelę, išgirstame Polio riksmą.

Džilas nekantriai stumia mane pirmyn, versdamas skubėti ten, iš kur atsklido šauksmas. Nelyginant oro banga prieš pat susidūrimą, mane užlieja jausmas, kad mes pavėlavome ir kad nelaimė jau atsitiko. Aplenkęs mane, Džilas pasuka koridoriumi į dešinę, o mano mintyse, pro pačios blogiausios nuojautos properšas vis dar nedrąsiai švysčioja vilties blyksniai. Lekiu kiek įkabindamas. Bet laikas tarsi sustoja: pasaulis ima suktis lėtai, tarsi būtų įsijungęs pirmąją pavarą.

– Dieve, Dieve, – dejuoja Polis. – Padėkite man.

Miegamojo sienas apšviečia mėnulio šviesa. Bet Polio balsas sklinda iš vonios kambario. Iš čia plinta ir tas keistas ką tik paleistų fejerverkų bei sprogusių žaislinių šautuvų šovinių kvapas, – visiškos netvarkos ir chaoso kvapas. Sienos aptaškytos krauju. Vonioje tyso kūnas. Polis klūpi ant grindų, persisvėręs per porcelianinį vonios kraštą.

Taftas guli negyvas.

Džilas klupinėdamas išpuola iš vonios kambario, o mano žvilgsnį prikausto tysančio lavono vaizdas. Taftas guli vonioje aukštielninkas, jo pilvas keistai subliūškęs ir susiplojęs. Aiškiai matyti, kad viena kulka pataikė jam į krūtinę, o kita – į tarpuakį. Kraujas vis dar plūsta iš galvoje esančios žaizdos ir per kaktą plona srovele teka žemyn. Polis ištiesia drebančią ranką, ir mane staiga suima nenumaldomas noras nusikvatoti. Tačiau po akimirkos šis jausmas staiga dingsta. Pasijuntu apsnūdęs, netgi, sakytumei, šiek tiek apgirtęs.

Džilas skambina policijai.

– Nužudytas žmogus, – sako jis. – Oldeno gatvė. Prie instituto.

Mirtinoje tyloje jo balsas atrodo skambus. Polis burbteli namo numerį, ir Džilas pakartoja jį į ragelį.

– Paskubėkite, – dar priduria jis.

Staiga Polis, pašokęs ant kojų, surinka:

– Reikia iš čia nešdintis!

– Ką?!

Aš palengva atgaunu pusiausvyrą. Uždedu ranką Poliui ant peties, bet jis kaip akis išdegęs puola į miegamąjį ir karštligiškai ima kažko ieškoti: žvilgteli po lova, pastebėjęs plyšį tarp durų, atidaro sieninę Tafto spintą, patikrina jam įtartinai atrodančias knygų spintų lentynas.

– Jo čia nėra... – pusbalsiu tarsteli Polis. Staiga jam į galvą šauna visai kita mintis, ir jis atsigręžęs surinka: – Žemėlapis! Kur mano žemėlapis?

Džilas žvilgteli į mane, tarsi norėdamas man parodyti, jog Polis visai prarado sąlytį su realybe.

– Žemėlapis „Aivi“ klube, užrakinamoje dėžutėje, – ramiai sako jis ir paima Polį už rankos. – Mes abu jį ten įdėjome.

Bet Polis ištraukia ranką ir puola laiptais žemyn. Tolumoje jau girdėti policijos patrulių sirenos.

– Mes negalime dabar pasprukti, – šūkteliu aš.

Džilas dėbteli į mane ir čia pat metasi paskui Polį. Dabar sirenos girdėti kur kas aiškiau ir šis garsas nuolat stiprėja, patrulių mašinas nuo Tafto namų tikriausiai skiria vos kelios gatvės. Už lango tolumoje matyti pilkšvos, tartum iš metalo nulietos kalvos. O kažkur bažnyčioje švenčiamos Velykos.

– Aš melavau policijai, pakišau jiems Vincentą, – šūkteli man Polis. – Jeigu jie ras mane prie jo lavono, bus blogai!

Puolu juodviem iš paskos prie laukujų durų, o paskui neriu prie automobilio. Džilas įkiša raktą į uždegimo spynelę, pasuka jį ir užgula greičio pedalą. Automobiliui dar tebestovint, jo variklis taip užkaukia, kad gretimo namo languose vėl užsidega šviesos.

Paskui, įjungęs pirmąją pavarą, Džilas vėl padidina variklio apsisukimus. Kai tik padangos pagauna asfaltą, mašina šauna priekin kaip kulka. Vos tik Džilui pasukus už kampo kitame Oldeno gatvės gale pasirodo pirmasis policijos patrulių ekipažas. Mes dar spėjame pamatyti, kaip jis sustoja prie Tafto namo.

– Kur važiuojame? – pasiteirauja Džilas, per užpakalinio vaizdo veidrodėlį žvilgtelėjęs į Polį.

– Į „Aivi“ klubą, – atsako jis.

Dvidešimt aštuntas skyrius

Atvykę į klubą, randame jį visiškai tuščią. Pagrindinėje salėje ant grindų kažkas primetė krūvą skudurų, kad šie sugertų Parkerio išpiltą alkoholį, bet šen bei ten vis dar blizga gėralo balutės. Ant užuolaidų ir staltiesių matyti dėmės. Pokylį aptarnavę žmonės irgi išėję. Atrodo, kad Keli Daner iš klubo išprašė visus iki vieno.

Ant laiptų į antrąjį aukštą patiestas kiliminis takas apačioje visas permirkęs: pokylio dalyviai išeidami ant savo batų padų išnešiojo alkoholį po visą pastatą. Įėjęs į klubo vyresniesiems skirtą kambarį, Džilas uždaro duris ir įjungia šviesą. Apversto alkoholinių gėrimų baro duženas kažkas sušlavė į kampą. Židinyje besikūrenanti ugnis, matyt, turėjo užgesti pati, bet žarijos neišblėsusios: jos vis dar alsuoja karščiu, o kartkartėmis šokteli ir viena kita liepsnelė.

Pamatęs ant stalo stovintį telefono aparatą, iš karto pagalvoju apie numerį, kuris niekaip neatėjo į galvą išsijungus Džilo mobiliajam telefonui, ir staiga man dingteli mintis, paaiškinanti, ką visa tai reiškia. Tai – atminties spraga; grynas nesusikalbėjimas. Telefono ryšys, jungęs Ričardą Kurį su Poliu, buvo pilnas trukdžių bei šnypštimo, ir tai, ką norėjo perduoti Kuris, negrįžtamai pradingo. Tačiau Ričardas savo reikalavimus išdėstė daugiau negu aiškiai.

– „Pasakyk man, kur brėžinys, Vincentai, – pareiškė jis, įsiveržęs į Didįjį penktadienį skaitytą paskaitą, – ir daugiau tu manęs niekada nepamatysi. Tai vienintelis ir paskutinis reikalas, kurį mums reikia sutvarkyti.“

Bet atiduoti brėžinį Taftas atsisakė.

Džilas išsitraukia raktelį ir atidaro raudonmedžio dėžutę.

– Štai jis, – sako jis Poliui, išimdamas žemėlapį.

Aš ir vėl prisimenu Kurį, žengiantį artyn prie Polio, paskui – nueinantį prie koplyčios, Dikinson Holo ir Bilo Steino darbo kabineto link.

– Dieve mano, – atsidūsta Džilas. – Ką gi dabar darysime?

– Skambink policijai, – pasiūlau aš. – Kuris gali pasirodyti čia. Jis tikriausiai ieško Polio.

– Ne, – prieštarauja Polis. – Jis man nieko bloga nedarys.

Bet Džilas turėjo omenyje visai ką kita, būtent kaip mes dabar išsisuksime, pabėgę iš Tafto namų.

– Tai Taftą nužudė Kuris? – išpučia akis Džilas.

Aš uždarau duris ir sakau:

– Ne tik jį, bet ir Steiną.

Staiga pajuntu, jog kambaryje ima trūkti oro. Alkoholinių gėrimų baro duženos, atneštos čia iš pirmojo aukšto, skleidžia labai nemalonų, salstelėjusį kvapą.

Džilas stovi prie stalo galo ir neprataria nė žodžio.

– Manęs jis nelies, – pakartoja Polis.

Bet aš puikiai prisimenu laiško, kurį radome tarp Steino popierių, turinį. „Tikiuosi, jog mano pasiūlymas bus priimtinas ir Jums, ir man". O prie laiško buvo pridėtas ir Kurio atsakymas, kurio tikrąją prasmę supratau tik dabar: „O kaipgi Polis?"

– Palies, dar ir kaip palies, – tarsteliu aš.

– Tu klysti, Tomai, – atšauna Polis.

Bet man darosi vis aiškiau, kas čia iš tikro vyksta.

– Kai buvome nuėję į parodą, tu parodei Kuriui dienoraštį, – bandau paaiškinti jam. – Ir jis žinojo, kad Taftas tikrai jį pavogė.

– Taip, bet...

– Steinas pasakė Kuriui net ir tai, kad juodu su Taftu rengiasi pasisavinti tavo diplominį darbą. Ir Kuris norėjo atgauti brėžinį, kol jie dar neįvykdė savo užmačių.

– Tomai...

– O paskui, ligoninėje, Kuriui papasakojai viską, ką tau pavyko išsiaiškinti. Netgi užsiminei ieškąs brėžinio.

Aš siekteliu telefono, bet Polis akimirksniu uždeda ranką ant ragelio, kad negalėčiau prisitraukti aparato.

– Liaukis, Tomai, – sako jis. – Paklausyk manęs.

– Kuris juos abu *nudėjo*.

Staiga Polis, atrodo, palūžta ir, užgniaužęs krūtinėje sielvartą, nutaria pasakyti kai ką, ko mudu su Džilu jokiu būdu nesitikėjome išgirsti.

– Taip, Ričardas juos nudėjo. Štai ką tau pasakysiu. Tik ar tu norėsi klausytis? Jis norėjo prisipažinti ir būtent to atvažiavo į ligoninę. Prisimeni, ką jis pasakė prieš pat tau įeinant į laukiamąjį? „Mes suprantame vienas kitą, sūnau". Ričardas man prisipažino negalėjęs miegoti, nes jaudinosi dėl manęs.

– Na ir kas?

– Paskui jis man tarė: „Jei būčiau žinojęs, ko ketini imtis, viską būčiau daręs kitaip", – drebančiu balsu vėl prabyla Polis. – Ričardas manė, jog žinau, kad jis nužudė Steiną. Jis man tik norėjo pasakyti, kad jei būtų žinojęs, jog iš Vincento paskaitos išeisiu jai dar nepasibaigus, jis būtų veikęs visai kitaip. Taip, kad policijai nereikėtų manęs ieškoti.

Džilas ima žingsniuoti po kambarį. Tolimajame kambario gale rusenančiame židinyje trakšteli ir į laužo vidų plumpteli nuodėgulis.

– Ar prisimeni eilėraštį, kurį jis minėjo parodoje?

– Brauningas. „Andrėja del Sartas".

– Kaip ten rašoma?..

– „Tu darai darbus, apie kuriuos kiti dienų dienas vien tik svajoja, – primenu jam aš. – Ką ten svajoja?! Stengiasi atlikti, kankinasi, kovoja atkakliai, ir vis dėlto – palūžta."

– Kodėl Ričardas pasirinko būtent šį eilėraštį?

– Todėl, kad jis puikiai derėjo prie del Sarto paveikslo.

– Ne, – staiga trenkia kumščiu į stalą Polis. – Ričardas pasirinko šį eilėraštį dėl to, kad mes padarėme tai, ko taip ir nepavyko padaryti nei jam, nei tavo tėvui, nei Vincentui. Tai, apie ką Ričardas svajojo visą savo gyvenimą. Tai, ką jis stengėsi atlikti, dėl ko kankinosi, kovojo atkakliai ir vis dėlto – palūžo.

Staiga Polį apėmė toks nusivylimas, kad tokio nusivylusio nebuvau matęs jo nuo tų laikų, kai dar dirbome drauge ir žlugo jo puoselėta viltis, jog mes abu galėtume veikti kaip vienas kūnas ir abiem mums į galvą ateitų visiškai tos pačios mintys. „Kodėl šitaip ilgai krapštaisi. Galvosūkis negali būti toks sunkus." Ir štai mes vėl sukame galvas, sprendžiame galvosūkį, paliktą žmogaus, kurį, kaip Poliui atrodo, abu vienodai gerai pažįstame. Bet nei Kolonos, nei Kurio aš nepažįstu taip gerai, kaip Polis.

– Nieko nesuprantu, – įsiterpia Džilas, matydamas, kad tarp mūsų perbėgo kažin kokia juoda katė, įsibrovė dalykai, kurių jis nežino.

– Tie paveikslai, – nekreipdamas dėmesio į Džilą ima aiškinti Polis, tikėdamasis pagaliau atverti man akis, – „Juozapo istorijos". Aš netgi papasakojau tau, ką kiekvienas iš jų reiškia. Mes tik nežinojome, ką Ričardas, eksponuodamas šiuos paveikslus, nori pasakyti. „Izraelis mylėjo Juozapą labiau negu bet kurį kitą savo vaiką, nes jis buvo jam gimęs senatvėje. Jis buvo jam pasiūdinęs puošnų apdarą su rankovėmis".

Polis laukia, kad aš duosiu kokį nors ženklą, pasakysiu, jog suprantu, bet šito padaryti aš negaliu.

– Tai dovana, – pagaliau neištveria jis. – Ričardas mano, jog duoda man dovaną.

– *Dovaną?* – nusistebi Džilas. – Gal visai kuoktelėjai? Kokią dovaną?

– Ogi tai, – tarsteli Polis plačiai išskėsdamas rankas, tarsi norėtų visa, kas yra aplinkui, apglėbti. – Tai, ką jis padarė Biliui. Ir Vincentui. Jis neleido jiems pagrobti to, kas priklauso man. Jis dovanoja man visa tai, ką išsiaiškinau tyrinėdamas „Hypnerotomachiją".

Polio žodžiuose justi bauginantis šaltakraujiškumas, nebylus tikrumas, sumišęs su baime, pasididžiavimu ir liūdesiu.

– Visa tai prieš trisdešimt metų iš jo pavogė Vincentas, – sako Polis. – Ričardas tiesiog negalėjo leisti, kad tas pats nutiktų ir man.

– Kuris melavo Steinui, – atšaunu aš nenorėdamas, kad mano draugas leistųsi mulkinamas žmogaus, besinaudojančio

našlaičio silpnumu. – Jis melavo Taftui. O dabar jis už nosies vedžioja ir tave.

Bet Polis neįsileidžia į savo širdį jokių abejonių. Po siaubo ir nepasitikėjimo pluta jo balse aiškiai juntama kažkas panašaus į dėkingumą. Ir štai mes visi akimirksniu atsiduriame kitame kambaryje, kurio sienos nukabinėtos skolintais paveikslais, kitoje parodoje, šį kartą eksponuojamoje Tėvystės muziejuje, kurį Ričardas pastatė niekada neturėtam sūnui, ir šis jo gestas toks įspūdingas, kad į motyvus Polis visiškai nekreipia dėmesio. Tai paskutinis tarp mūsų įvarytas pleištas. Staiga aiškiai suvokiu, jog mudu su Poliu nesame broliai. Kad tikime skirtingais dalykais.

Ir tuomet prabyla Džilas. Jis įsiterpia į mūsų pokalbį, ketindamas pakreipti diskusiją taip, kad vėl nusileistume ant žemės, tik staiga koridoriuje išgirstame sunkius žingsnius. Visi trys kaip susitarę atsigręžiame į duris.

– Kas gi čia, po galais? – suraukia antakius Džilas.

Ir tą pat akimirką mūsų ausis pasiekia Kurio balsas.

– Poli, – tarsteli jis, priėjęs prie pat mūsų kambario durų.

Mums pakerta kojas.

– Ričardai, – atsiliepia Polis ir žengia prie durų. Mudviem su Džilu nespėjus pastoti Poliui kelio, jis pasuka spynoje įkištą raktą.

– Pasitrauk! – surinka Džilas.

Bet Polis atrakina duris, o Kuris jau suka apvalią durų rankeną.

Dar po akimirkos išvystame tarpduryje stovintį Ričardą Kurį, vilkintį tą patį kostiumą, kaip ir praeitą vakarą. Jis atrodo lyg apdujęs ir varsto kambarį paklaikusiu žvilgsniu. Be to, kažką laiko rankoje.

– Man reikia pasikalbėti su Poliu akis į akį, – kimiu balsu pareiškia jis.

Polis pastebi tai, kas nepraslydo pro akis ir mums: ant Kurio marškinių apykaklės matyti kraujo pėdsakų.

– Nešdinkis iš čia! – rikteli Džilas.

– Ką tu padarei? – sudejuoja Polis.

Kuris įsispitrėja į jį, paskui ištiesia ranką, kurioje laiko kažką suspaudęs, ir ją pakelia.

Džilas žingteli pirmyn ir išstumia Kurį į koridorių.

– Išeik, – pakartoja jis.

Bet Kuris į jį nekreipia dėmesio.

– Radau jį, Poli. Brėžinį. Imk.

– Nesiartink prie jo, Poli, – drebančiu balsu prataria Džilas. – Mes iškviesime policiją.

Mano žvilgsnis užkliūva už tamsių popierių pluošto, kurį Ričardas laiko rankoje. Aš irgi išeinu į koridorių, ir dabar mudu su Džilu stovime kaip mūras, saugantis Polį. Bet kai tik Džilas įkiša ranką į vidinę kišenę, ketindamas išsitraukti mobilųjį telefoną, Kuris ryžtasi tam, ko mes visai nesitikėjome. Vienu šuoliu jis prasispraudžia pro tarpą tarp mūsų, nustumia Polį atgal į klubo vyresniesiems skirtą kambarį ir užtrenkia mums prieš nosį duris. Mudviem su Džilu dar nespėjus atsitokėti, spynoje pasisuka raktas.

Džilas prišoka prie durų ir ima jas daužyti kumščiu.

– Atidarykite! – rikteli jis, o paskui, liepęs man pasitraukti, įremia petį ir pabando atidaryti jas jėga. Bet storos medinės durys nė nepajuda. Mudu šiek tiek pasitraukiame ir užgriūvame duris abu drauge: spyna truputį išlinksta. Kiekvieną kartą, kai prisiplojame prie durų, girdžiu iš kambario sklindančius balsus.

– Dar kartą, – pridusęs rikteli Džilas.

Sulig trečiuoju smūgiu metalinė spyna pokštelėjusi išsineria iš staktos, ir durys triukšmingai atsilapoja.

Netekę pusiausvyros, mes su Džilu, tarsi paleisti iš katapultos, įlekiame į kambarį ir pamatome Kurį bei Polį, sustojusius vienas priešais kitą prie židinio. Kuris vis dar laiko ištiesęs ranką. Nieko nelaukęs Džilas puola prie Ričardo, įsibėgėjęs užgriūva jį visu svoriu ir čia pat, prie židinio žaizdro, parmuša ant grindų. Krisdamas Kuris galva pokšteli į židinio groteles – į orą pakyla žiežirbų spiečius ir vėl sužioruoja jau beužgęstančios žarijos.

– Ričardai, – šūkteli Polis, puldamas jam į pagalbą.

Jis patraukia Kurį toliau nuo židinio ir padeda jam atsiremti į alkoholinių gėrimų barą. Iš kirstinės žaizdos Ričardo galvoje plūsta kraujas, užliedamas akis, ir jis kaip įmanydamas stengiasi neprarasti orientacijos. Tik dabar pastebiu, kad Polis rankoje laiko uosto viršininko dienoraštyje buvusį brėžinį.

– Ar tau nieko neatsitiko? – klausia Polis ir, suėmęs Kurį už pečių, šiek tiek kresteli. – Jam reikia iškviesti greitąją pagalbą!

Bet Džilas neperkalbamas.

– Policija juo pasirūpins, – kaip kirviu nukerta jis.

Staiga aš pajuntu, kaip siūbteli karščio banga. Matyt, nuo židinio viena kibirkštis bus užkritusi ant Kurio švarko, nes dabar visa jo nugara liepsnoja. Po akimirkos ugnies stulpu virsta ir alkoholinių gėrimų baras.

– Traukis šalin! Pasitrauk! – surinka Džilas.

Bet aš sustoju kaip įbestas, ir kojos manęs neklauso. Kabindamiesi į prie sienų prispaustas lango užuolaidas, liepsnų liežuviai kopia lubų link. Pagavusi alkoholio, ugnis greitai plinta ir ryja viską, ką tik sutinka savo kelyje.

– Tomai! – vėl suriaumoja Džilas. – Patrauk juos abu iš ten! Aš bėgu gesintuvo!

Polio padedamas, Kuris šiaip taip atsistoja ant kojų. Staiga jis, atstūmęs nuo savęs Polį, klupinėdamas ir bandydamas nusiplėšti švarką, puola į koridorių.

– Ričardai... – sekdamas paskui jį maldaujamu balsu tarsteli Polis.

Pro duris vėl įpuola Džilas ir, nieko nelaukęs, ima lieti putas ant užuolaidų. Bet gaisras plinta pernelyg greitai, kad jį būtų galima numalšinti gesintuvu. Nuo tarpdurio lubų link ima tumulais virsti dūmai.

Pagaliau, neišlaikę karščio ir troškių dūmų, imame trauktis prie durų. Pajutęs vis didėjantį spaudimą plaučiuose, užsidengiu burną delnu. Kai pasisuku ketindamas bėgti prie laiptų, dar galiu įžiūrėti Polį ir Kurį, besiskinančius kelią per tirštą juodų dūmų debesį ir karštai besiginčijančius.

Šūkteliu Polį vardu, čia pat ima sproginėti alkoholinių gėrimų bare buvę buteliai, ir mano balsą užgožia jų poškėjimas. Pirmoji į šalis pasipylusių butelių šukių kruša užgriūva Džilą. Ištempiu jį iš pavojaus zonos į koridorių ir klausausi, ar neatsilieps Polis.

Po trumpos minutėlės išgirstu pro dūmų tirštynę atsklindantį jo balsą:

– Bėk, Tomai! Bėk!

Ant sienų visur šokinėja judantys liepsnų atspindžiai. Virš laiptų sprogimo banga aukštai į orą išmeta butelio kaklelį: akimirką jis kaba nejudėdamas, spjaudydamasis ugnies lašais, paskui ima leistis į pirmąjį aukštą.

Trumpą minutėlę nevyksta nieko. Bet paskui stiklas šlepteli tiesiai ant krūvos alkoholiu permirkusių skudurų, randa sau peno – viskio, brendžio, džino – ir pirmajame aukšte plyksteli tikras laužas. Netrukus iš apačios ima sklisti keistas traškesys: ten ima įsidegti medis, ir gaisras plečiasi. Kelias prie lauko durų jau atkirstas. Džilas kažką baubia, priglaudęs prie ausies savo mobilųjį telefoną, šaukdamasis pagalbos. Gaisras plinta, ir liepsnos ima kopti į antrąjį aukštą. Jaučiuosi taip, tarsi mano sąmonė būtų nutvieksta daugybės kibirkščių, ir kai užmerkiu akis, matau vien baltą šviesą. Man atrodo, jog plaukiu oru, pakeltas į viršų stiprios karščio bangos, o viskas aplink juda sunkiai ir lėtai. Nuo lubų ima byrėti tinkas. Šokių aikštelė mirguliuoja nelyginant miražas.

– Kaipgi mes dabar išsigausime laukan? – šūkteliu.

– Tarnybiniais laiptais, – sako Džilas. – Greičiau, lipkime į viršų.

– Poli! – dar kartą rikteliu aš.

Prarijusios klubo vyresniesiems skirtą kambarį, liepsnos ima slinkti prie mūsų. Pajuntu, kad viena mano šlaunis tarsi aptirpusi ir sustirusi. Atsigręžęs Džilas pirštu parodo man į koją. Kelnių klešnė perdrėksta, o per medžiagą, iš kurios pasiūtas mano smokingas, teka kraujas. Juosvas kraujas sunkiasi į juodą medžiagą. Džilas nusivelka savo švarką ir juo kiek galėdamas stipriau užveržia man žaizdą. Ugnies siena nenumaldomai slenka artyn mūsų,

ir mums nieko nelieka, tik nedelsiant lipti laiptais aukštyn. Oras aplink mus – beveik juodas.

Džilas stumteli mane prie laiptų, vedančių į trečiąjį aukštą. Viršuje nematyti nieko, tik keliais sluoksniais gulantys įvairaus ryškumo šešėliai. Pačiame koridoriaus gale pro durų apačią matyti sklindanti rausva šviesa. Mes einame pirmyn. Liepsnos atsivijo mus iki laiptų papėdės, bet, pasiekusios atvirą laiptų aikštelės erdvę, rodos, trumpam stabtelėjo.

Ir tuomet mano ausis pasiekia dar vienas garsas. Kambario gilumoje aukštu ir vilties netekusiu balsu kažkas sudejuoja.

Išgirdę šį balsą, mudu su Džilu akimirką sustingstame. Paskui Džilas puola į priekį ir atidaro duris. Jam pasitraukus vėl pasijuntu apgirtęs, tarsi man į galvą vis dar muštų pokylyje išgertas alkoholis. Jaučiu savo kūno šilumą ir tokį virpulį, koks paprastai apima skrydžio metu. Keitė prisiliečia prie manęs, kvėpuoja man į veidą, ir mūsų lūpos susitinka.

Kitame kambario gale prie ilgo stalo besiginčydami stovi Ričardas Kuris ir Polis. Ričardas rankoje laiko tuščią butelį. Jo galva nusvirusi ant peties, ir iš jos vis dar plūsta kraujas. Čia visus kvapus seniai nustelbė alkoholio tvaikas, mat Kuris visą butelį išpylė tiesiog ant stalo. Nišoje stovinčios įstiklintos spintelės durys atidarytos, ir lentynose matyti nemenkos buvusio „Aivi“ klubo prezidento slapčia laikytos likerio atsargos. Kambarys tęsiasi per visą pastato plotį ir į jį liejasi mėnulio šviesa. Prie sienų visur išrikiuotos knygų lentynos: už Kurio galvos prieblandoje matyti odinės ten sustatytų knygų nugarėlės. Šiaurinėje sienoje yra du langai. Visur telkšo alkoholio balos.

– Poli! – rikteli Džilas. – Tau už nugaros – tarnybiniai laiptai, o jis užstoja mums kelią.

Polis apsigręžia pasižiūrėti, o Kuris tuo tarpu įremia žvilgsnį į mane ir Džilą. Kurio išvaizda mane tiesiog pribloškia. Jo veide susimetusios tokios gilios raukšlės, kad susiklosčiusios padėties rimtumas, rodos, ištraukė jam paskutinius syvus ir priplakė prie žemės.

– Ričardai, – griežtu balsu, tarsi vaikui, sako jam Polis, – mes visi turime iš čia nešdintis.

– Pasitrauk, – žengdamas į priekį įsakmiai taria Džilas.

Bet Kuris čia pat trenkia butelį į stalą, metasi į priekį, laikydamas rankoje nudaužtą kaklelį, ir smarkiai perrėžia juo Džilui ranką. Pro tarpupirščius plonytėmis juodomis srovelėmis Džilui ima bėgti kraujas. Svirduliuodamas ir žiūrėdamas, kaip per ranką plūsta kraujas, jis pasitraukia šiek tiek atgal. Pamatęs visa tai, Polis netenka jėgų, atsiremia į sieną ir susmunka.

– Imk, – šūkteliu aš, traukdamas iš kišenės nosinę.

Džilas lėtai prieina. Kai jis ištiesia ranką paimti nosinės, pastebiu, kokia gili jo žaizda: kai tik nelaikai jos užspaudęs, iš jos kaipmat ima plūsti kraujas.

– Bėk! – paraginu Džilą, tempdamas jį prie langų. – Šok pro langą! Nebijok, krūmai sušvelnins kritimą.

Bet Džilas nė nekrusteli, vis negalėdamas atitraukti akių nuo nuskelto butelio kaklelio, kurį rankoje laiko Ričardas. Į biblioteką vedančios durys ima traškėti ir virpėti, mat už jų esantis oras vis labiau kaista. Iš po durų ima veržtis tirštų dūmų draiskanos, ir pajuntu, kaip man pradeda ašaroti akys ir darosi sunku kvėpuoti.

– Poli, – surinku visas apsuptas dūmų, – tau reikia iš čia nešdintis!

– Ričardai, – tarsi neišgirdęs manęs šūkteli Polis. – Liaukis!

– Leisk jam eiti! – užsipuolu Kurį, bet dabar ugnis jau ūžia kaip pašėlusi ir prašosi įleidžiama vidun. Man už nugaros pasigirsta siaubingas trenksmas: neišlaikiusi savo pačios svorio kažkur sulūžo ir nukrito medinė namo konstrukcija.

Staiga, atsirėmęs į sieną, greta manęs susmunka Džilas. Puolu prie lango, atidarau jį ir imu tempti prie jo Džilą, iš visų jėgų stengdamasis, kad jis išsilaikytų ant kojų.

– Padėk Poliui... – sumurma Džilas, ir tai yra paskutiniai žodžiai, kuriuos jis suspėja ištarti prieš nualpdamas. Į kambarį įsiveržia ledinio vėjo šuoras, drauge įpūsdamas nuo apačioje augančių krūmų pakelto sniego kamuolį. Kiek galėdamas švelniau padedu jam užsiropšti ant palangės. Mėnulio šviesoje netgi dabar,

pusiau praradęs sąmonę, jis atrodo besvoris tarsi angelas. Neatitraukdamas akių nuo kruvinos nosinės, tvirtai sučiupęs ir visu svoriu užgulęs Džilo ranką, pajuntu, kad viskas aplink mane ima tirpti. Paskutinį kartą pažvelgiu į draugą ir išstumiu jį pro langą. Po akimirkos Džilas dingsta man iš akių.

– Tomai, – mano ausis pasiekia Polio balsas, toks tolimas ir slopus, tarsi sklistų per tirštą dūmų debesį. – Bėk!

Atsigręžęs dar matau Polį, iš visų jėgų besistengiantį išsiveržti iš Kurio gniaužtų ir bandantį jį stumti prie lango, bet senis už jį daug stipresnis. Stumdomas jis nesileidžia. Kuris tempia Polį tarnybinių laiptų link.

– Šok! – pro atvirą langą mane pasiekia lauke stovinčių žmonių balsai. – Šok žemyn!

Tai ugniagesiai. Jie pastebėjo, kad vis dar esu pastato viduje.

Bet aš dar kartą atsigręžiu į kambario vidų.

– Poli! – rikteliu. – Paskubėk!

– Bėk, Tomai! – paskutinį kartą išgirstu jo balsą. – Bėk, prašau tavęs.

Polio žodžiai nuslopsta taip greitai, tarsi Kuris nešte neštųsi jį per dūmų tirštymę. Dabar jie abu traukiasi prie užmarštin nuėjusio tuštybių laužo, žengia tartum angelai, išsivadavę iš žmonėms skirto gyvenimo.

– Žemyn, – išgirstu paskutinį šiame kambaryje ištartą žodį, ir jis ištrūksta iš Kurio lūpų. – Žemyn.

O iš lauko vėl girdžiu, kaip vyrai mane ragina:

– Paskubėk! Šok! Greičiau!

– Poli! – dar kartą surinku aš, traukdamasis arčiau palangės atbrailos, nes ugnis ėmė ne juokais speisti mane į kampą. Tiršti juodi dūmai nelyginant įremtas kumštis suspaudžia krūtinę. Matau, kad kitame kambario gale esančios durys, vedančios tarnybinių laiptų link, užsitrenkia. Dabar kambaryje jau nieko nėra. Aš atsispiriu nuo palangės ir šoku žemyn.

Ir tai viskas, ką prisimenu, prieš puldamas į tižaus sniego glėbį. Paskui viską nustelbia driokstelėjęs sprogimas, nušvietęs vidurnakčio tamsą tarsi ne laiku švystelėjusi aušra. Sprogęs dujotiekio vamzdis sudrebina visą pastatą. Nelyginant lietus ima kristi suodžiai.

Imu rėkti, ir mano balsas skamba mirtinoje tyloje. Kažką šaukiu ugniagesiams. Ir Džilui. Visiems, kurie nori manęs klausytis. Rėkiu, kad mačiau, kaip Ričardas Kuris atidarė tarnybinių laiptų duris tempdamasis paskui save Polį.

Klausykite manęs!

Ir iš pradžių jie klauso. Išgirdę mano žodžius, du gaisrininkai pamėgina prisiartinti prie pastato. Prie manęs stovintis gydytojas bando susigaudyti, ką sakau.

Kokiais laiptais jie ketino leistis? Kurioje vietoje išeis iš pastato?

Prie tunelių, – paaiškinu jam, – *jie išeis netoli požeminės trasos.*

Paskui dūmai prasisklaido, iš žarnų besiliejantis vanduo nuplauna klubo pastato fasadą, ir viskas ima keistis. Jie liaujasi ieškoję, liaujasi manęs klausęsi. Jie sako, jog čia neliko akmens ant akmens, ir jų žingsniai jau ne tokie skubrūs. Šiame pastate niekas negalėjo likti gyvas.

Polis gyvas! – rėkte išrėkiu aš. – *Savo akimis jį mačiau!*

Bet nuo šiol kiekviena prabėgusi sekundė – tarsi bizūno kirtis Poliui per veidą. Kiekviena minutė – sauja pro pirštus byrančio smėlio. Dabar Džilas žvelgia į mane, ir iš jo žvilgsnio suprantu, kad viskas apsivertė aukštyn kojom.

– Man nieko neatsitiko, – nuramina jis gydytoją, apžiūrintį jo sužeistą ranką. Džilas nusišluosto drėgną skruostą ir mosteli į mane: – Padėkite mano draugui.

Mėnulio diskas kabo mums virš galvų tarsi budri akis, ir aš, sėdėdamas čia ir žiūrėdamas, kaip nepratardami nė žodžio vyrai baigia užlieti nuniokoto klubo pastato sienas, įsivaizduoju atsklindantį Polio balsą. „Nežinau kodėl, – kadaise, pakėlęs galvą nuo kavos puodelio ir pažvelgęs į mane pasakė jis, – bet jaučiuosi taip, tarsi jis būtų ir *mano* tėvas“. Virš didžiulės juodos dangaus skraistės matau Polio veidą, ir jame atsispindi toks įsitikinimas, toks ryžtas, kad aš juo vis dar tikiu.

Na, tai ką manai? – klausia jis manęs.

Apie ką? Apie tai, kad vyksi į Čikagą?

Apie tai, kad mes abu galėtume ten važiuoti.

Neprisimenu nieko – nei kur mus tą naktį nuvežė, nei ko klausinėjo. Man prieš akis vis dar šokinėjo liepsnų liežuviai, o ausyse skambėjo Polio balsas, tarsi jis dar galėtų pakilti ir žengti iš ūžiančių liepsnų. Tą naktį prieš patekant saulei mačiau praslenkant tūkstančius veidų, teikiančių viltį: ten buvo mūsų draugai, kuriuos gaisras išvijo iš savo kambarių laukan, profesoriai, kuriuos išvertė iš lovų kaukiančios sirenos, ir žmonės, dalyvavę pamaldose, užtrūkusiose prasidėjus visiems šiems įvykiams per pusę iš Biblijos skaityto sakinio. Ir jie visi susispietė aplink mus nelyginant judantis lobynas, kiekvienas veidas – auksinė moneta, tarsi aukštybėse būtų buvę paskelbta, kad mums bus lengviau iškęsti savo nelaimes, jei atsigręšime į tai, kas dar liko. Galbūt kaip tik tada supratau, jog žengiame į visiško skurdo žemę. Į ją mus įstūmė skaudi, juodais dūmais apėjusi tragikomedija, kuriai įvykti leido patys dievai. Mano brolis Polis – paaukotas Velykoms, nelyginant nekaltas avinėlis. Geležinis vėžlio kiautas skaudžiai tarkštelėjo mums į pakaušius.

Trys iš mūsų ketverto tą naktį liko gyvi, tik mūsų išsigelbėjimas, atrodo, buvo visiškai beprasmis. Džilas, Čarlis ir aš vėl susitikome, vėl buvome kartu, tik šįkart – ligoninės palatoje. Nė vienas nepratarėme nė žodžio. Čarlis čiupinėjo ant kaklo kabantį kryželį, Džilas miegojo, o aš gulėjau, įrėmęs žvilgsnį į sieną. Negaudami jokių žinių apie Polį, mes visi trys guodėmės mintyse kurdami mitą, kad jis gyvas, kad jis prisikels. Turėjau susivokti ir liautis tikėjęs, kad įmanoma amžina draugystė, o juo labiau – šeima, kurios narių niekas ir niekada negali išskirti. Ir vis dėlto tuo metu šis mitas suteikė man jėgų. Ir tuomet, ir dar ilgai po to.

Kalbu apie mitą. Ne apie viltį.

Nes vilties skrynelė jau buvo tuščia.

Dvidešimt devintas skyrius

Laikas, kaip ir gydytojas, paliko mus likimo valiai, nusiplovė rankas. Dar nespėjus Čarliui grįžti iš ligoninės, žmonių sąmonėje mes tapome praeities dalimi. Kurso draugai varstė mus tokiais žvilgsniais, tarsi būtume atitrūkę nuo gyvenimo ir praleidę kažką svarbaus, tarsi būtume tapę greitai blėstančiais ir vis mažiau reikšmingais prisiminimais.

Nepraėjus nė savaitei, visą Prinstoną sukausčiusi baimė atslūgo. Saulei nusileidus studentai vėl ėmė vaikščioti po universiteto miestelį, – iš pradžių grupelėmis, o paskui ir po vieną. Kai negalėdavau užmigti, kartais vidury nakties nupėdindavau į visą parą veikiančią „WaWa" užkandinę, ir tik tam, kad pasigėrėčiau, kiek ten žmonių. Jie vis dar kalbėjo apie Ričardą Kurį. Ir apie Polį. Bet laikui bėgant jų vardai buvo minimi vis rečiau ir rečiau, o jų vietą užėmė kalbos apie egzaminus, universiteto komandų lakroso varžybas, apie efektingą visų mėgstamos televizijos pokalbių laidos pabaigą ir, kaip ir kiekvieną pavasarį, apie tai, kad kažkokia diplomantė permiegojo su savo diplominio darbo vadovu. Netgi iš laikraščių antraščių, kurias permesdavau akimis, laukdamas eilėje prie diplomantų registracijos, ir kurios anksčiau versdavo jaustis mane vienišam, kai visi kiti, atrodė, sukasi tarp draugų, dabar aiškiai galėjau matyti, jog gyvenimas gerokai pažengė į priekį be mūsų. Septynioliktą dieną po Velykų, pirmajame „Princeton Packet" puslapyje buvo paskelbta, kad planas universiteto miestelyje statyti požeminę automobilių stovėjimo aikštelę buvo atmestas.

Ir tik antrojo puslapio apačioje buvo įdėta žinutė, jog vienas turtingas žmogus, buvęs Prinstono universiteto studentas, paaukojo milijoną dolerių „Aivi" klubo atstatymui.

Po penkių dienų Čarlis išėjo iš ligoninės, bet dar dvi savaites praleido reabilitacijos centre. Gydytojai pasiūlė jam daryti plastinę operaciją, nes oda ant jo krūtinės vietomis buvo sustorėjusi ir kremzlėta, bet Čarlis atsisakė. Kasdien aplankydavau jį medicinos centre, bet visada ateidavau vienas. Čarlis prašydavo manęs atnešti jam bulvių traškučių iš „WaWa" užkandinės ir knygų, kurių jam reikėjo ruošiantis paskaitoms, taip pat – kad praneščiau jam visų komandos „Sixers" žaistų rungtynių rezultatus. Jis rūpinosi, kad visada turėčiau pretekstą ateiti vėl.

Jis ne kartą man siūlėsi parodyti savo nudegimus. Iš pradžių maniau, kad šitaip Čarlis nori įrodyti kažką sau pačiam, – gal kad jis nesijaučia esąs subjaurotas, gal kad yra pakankamai stiprus ir puikiai susidoros su jį ištikusia nelaime. Tačiau vėliau ėmiau nujausti, jog viskas yra kaip tik priešingai. Jis norėjo mane įtikinti, kad po šios nelaimės jis labai pasikeitė. Atrodo, Čarlis baiminosi, kad tą akimirką, kai leidosi į požeminės trasos tunelius paskui Polį, jam neliko vietos nei mano, nei Džilo gyvenime. Nuo tos dienos mes gyvenome ir veikėme be jo, be jo laižėmės savo žaizdas. Čarlis matė, jog mes ėmėme jaustis vieni kitiems svetimi, ir norėjo parodyti, kad jam niekas nepasikeitė ir kad mes visi drauge esame įsipainioję į šį reikalą.

Nustebau sužinojęs, jog Džilas lankė jį neką rečiau už mane. Kelis kartus atėjęs užtikau jį pas Čarlį, ir kaskart buvo matyti, kad Džilas jaučiasi truputį nepatogiai. Tiek Čarlis, tiek Džilas jautėsi kalti, ir kai juodu susitikdavo, tas kaltės jausmas dar labiau sustiprėdavo. Vis dėlto giliai širdyje Čarlį kankino mintis, kad tą lemtingą naktį nebūdamas drauge su mumis „Aivi" klube, jis mus išdavė ir paliko likimo valiai. O Džilas, atrodo, tylomis save kaltino atsiskyręs nuo mūsų jau seniai, tik šis jausmas sunkiai leidosi išreiškiamas žodžiais. Matydamas, kad Čarlį, kuris tiek daug padarė, tarsi kirminas graužia kaltė, Džilas pasijusdavo dar blogiau.

Vieną vakarą, prieš einant miegoti, Džilas manęs atsiprašė. Sakė, kad gailisi dėl savo elgesio ir dabar viską darytų kitaip. Mes nenusipelnėme to, kas mus ištiko. Ir nuo to vakaro daugiau niekada nemačiau jo žiūrinčio senus kino filmus. Jis ėmė pietauti restoranuose, įsikūrusiuose vis toliau ir toliau nuo universiteto miestelio. Kaskart, kai pakviesdavau jį susitikti mano klube priešpiečių, Džilas surasdavo priežastį atsisakyti. Po keturių ar penkių tokių atsisakymų supratau, kad jis vengia ne mano draugijos, o tiesiog negali pakelti minties, jog pakeliui reikės praeiti pro apdegusį „Aivi" klubo pastatą. Kai namo grįžo Čarlis, mudu drauge valgydavome ne tik pusryčius, bet ir priešpiečius, ir pietus. Tuo tarpu Džilas nutolo nuo mūsų: jis valgė ir gėrė vienas.

Palengva mūsų gyvenimas liovėsi buvęs visų universiteto studentų dėmesio centre. Po tų siaubingų įvykių pirmosiomis dienomis jautėmės kaip parijai, bet paskui nepabaigiamos šnekos apie mus visiems ėmė nusibosti, o po kiek laiko tapome tarytum praeities šmėklos, kurias visi seniai pamiršo. Universiteto administracijos rūpesčiu iškilmingos pamaldos Poliui atminti buvo laikomos bažnyčioje, bet būtų visiškai pakakę ir nedidukės auditorijos, nes žmonių susirinko visai nedaug: maždaug pusę iš jų sudarė studentai ir profesoriai, o kitą pusę – greitosios pagalbos stoties darbuotojai ir „Aivi" klubo nariai, ir vieni, ir kiti pasirodę čia tik iš gailesčio Čarliui bei Džilui. Vienintelis fakultete dirbantis žmogus, kuris pasibaigus pamaldoms prie manęs priėjo, buvo profesorė Larok, – moteris, kuri prieš keletą metų ir supažindino Polį su Taftu, – bet ir jai, atrodo, kur kas labiau rūpėjo „Hypnerotomachija" ir Polio gauti tyrinėjimų rezultatai, o ne pats Polis. Aš jai nieko svarbaus nepapasakojau, o ir vėliau, kai tik kas nors užvesdavo kalbą apie „Hypnerotomachiją", stengdavausi laikyti liežuvį už dantų. Man atrodė, kad galiu padaryti bent jau tiek: neišplepėti svetimiems žmonėms paslapties, kurią mudviem su Poliu taip sunkiai pavyko atskleisti.

Dar kartą trumpam visų dėmesio centre atsidūrėme tuomet, kai, praėjus savaitei po žlugusio plano statyti požeminę automobilių stovėjimo aikštelę, apie kurį pirmuosiuose puslapiuose

ištrimitavo visi universiteto miestelio laikraščiai, visus apskriejo žinia, esą prieš išvažiuodamas iš Niujorko į Prinstoną Ričardas Kuris pardavė visą jam priklausiusį turtą. Gautus pinigus ir jam dar likusias aukciono namų akcijas jis patikėjo saugoti keliems komerciniams bankams. Bankų vadovams atsisakius atskleisti, kada baigiasi sudarytos turto saugojimo sutartys, „Aivi" atstovas, siekdamas, kad būtų atlyginta klubui padaryta žala, pareiškė savo pretenzijas į bankuose saugomas Kurio lėšas. Triukšmas aprimo tik tada, kai susirinkusi klubo taryba nusprendė neleisianti, kad statant naują pastatą už Ričardo Kurio pinigus būtų nupirkta bent viena plyta. Tuo tarpu laikraščiai išplatino pranešimus, esą visą savo turtą Ričardas Kuris testamentu paliko žmogui, kurio vardas ir pavardė atkakliai laikoma paslaptyje, ir kai kurie žurnalistai savo straipsniuose netiesiogiai užsiminė apie tai, kas ir man pačiam atrodė visai tikėtina, – būtent kad turtas turėjo atitekti Poliui.

Tačiau, nieko nežinodami apie Polio diplominį darbą, smalsuoliai galėjo tik spėlioti, kas paskatino senį taip pasielgti, tad ėmė domėtis Kurio draugyste su Taftu ir narstė ją po kaulelį tol, kol tuodu vyrai tapo juokingi, ir jais imtas aiškinti bet koks pasireiškęs blogis, ypač jeigu jo apskritai nebuvo įmanoma paaiškinti. Tafto butas prie instituto tapo tikru vaiduoklių namu. Nauji institute pradėję dirbti nariai atsisakydavo jame apsigyventi, o miestelio paaugliai vis drąsindavo vieni kitus tenai įsilaužti.

Kai aistros aprimo, kai žmonės liovėsi kūrę fantastiškas teorijas, o laikraščiai nustojo vaikęsi sensacingų antraščių, atsitiko dar vienas geras ir naudingas dalykas: neilgai trukus visi vienu balsu ėmė tvirtinti, jog Džilas, Čarlis ir aš apskritai nepadarėme nieko blogo. Mes nebuvome tokios ryškios ir iš kitų išsiskiriančios asmenybės, kad vykstant – kaip visiems atrodė – keistiems dalykams būtume galėję suvaidinti lemiamą vaidmenį, juolab kad vietinės televizijos stotys į savo transliuojamas informacines laidas galėjo prikaišioti Rasputino Tafto ir jį nužudžiusio lunatiko Kurio nuotraukų. Tiek policija, tiek universiteto valdžia pripažino, jog mūsų atžvilgiu neketina imtis jokių veiksmų, ir, man rodos, visų

mūsų tėvams, sužinojusiems, kad baigsime universitetą nepraradę garbės, tarsi akmuo nuo širdies nusirito. Džilui visa tai buvo nė motais, nes į tokius dalykus jis niekada nekreipė per daug dėmesio, o aš dėl visko tegalėjau kaltinti ir plūsti tik pats save.

Tačiau Čarliui, manau, dėl to tikrai palengvėjo. Mintimis jis nuolat grįždavo į praeitį ir tebegyveno tuo, kas atsitiko. Džilas vadino tai persekiojimo manija, kai žmogui atrodo, jog už kiekvieno kampo jo tyko nelaimė, bet man atrodo, kad Čarlis tiesiog norėjo galutinai save įtikinti, jog nebūtų galėjęs išgelbėti Polio. Tai, ką jis tomis dienomis patyrė, buvo atpildas už klaidas, – jei ne už tas, kurias padarė Prinstone, tuomet už tas, kurias padarys ateityje. Čarlis bijojo visai ne persekiojimo, o žmonių pasmerkimo.

Vieninteliai malonūs dalykai, kuriuos man teko patirti paskutinėmis koledže praleistomis dienomis, buvo susiję su Keite. Iš pradžių, kol Čarlis dar gulėjo ligoninėje, ji mums su Džilu atnešdavo valgyti. Praūžus gaisrui ji ir kiti „Aivi“ klubui priklausantys antrakursiai susikooperavo: ėmė drauge pirkti maistą ir virti pietus. Įtardama, jog ligoninės maisto mes nė į burną neimame, ji virdavo trims žmonėms. Kiek vėliau ji išsitempdavo mane pasivaikščioti, primygtinai kartodama, kad saulė turi gydomųjų galių ir kad iš kosmoso atsklindančiuose spinduliuose, ypač tuose, kurie pasiekia žemę auštant, yra šiek tiek ličio. Keitė netgi fotografavo mus, tarsi tomis dienomis būtų mačiusi mūsų gyvenime ką nors, ką buvo verta įamžinti. Ji buvo tikra fotografė, fotografė iki kaulų smegenų, tad nė kiek neabejojo, kad visas problemas galima išspręsti parinkus tinkamą apšvietimą.

Kai iš jos gyvenimo pasitraukė „Aivi“ klubas, Keitė pasidarė dar panašesnė į tą merginą, kurią norėjau matyti greta savęs, o jos charakteris vis mažiau priminė tą Džilo asmenybės pusę, kurios perprasti man taip ir nepavyko. Jos nuotaika visuomet buvo pakylėta, o palaidi plaukai krito žemyn. Diplomų įteikimo ceremonijos išvakarėse, kai išėjome iš kino, Keitė vėl pakvietė mane

užeiti į jos kambarį: ji tvirtino tenorinti, kad atsisveikinčiau su jos kambario draugėmis. Žinojau, kad tikrieji jos ketinimai buvo kiek kitokie, bet tą vakarą užeiti atsisakiau paaiškinęs, jog tiesiog negaliu. Tas kambarys man būtų alsavęs pastovumu, kuris jos neapleisdavo nė akimirką, būčiau turėjęs žiūrėti į nuotraukas, kuriose buvo nufotografuoti jos šeimynykščiai, seni draugai ir netgi šuo, gulintis prie jos lovos tėvų namuose Nju Hempšyre. Toji paskutinė naktis, praleista kambaryje, ant kurio sienų kabo amžini ir nepajudinami žvaigždynai, man būtų tik skaudžiai priminusi, koks nepastovus ir nuolat kintantis yra mano paties gyvenimas.

Tomis paskutinėmis savaitėmis stebėjome, kaip „Aivi" klube kilusio gaisro aplinkybių tyrimas palengva artėja prie pabaigos. Pagaliau penktadienį prieš diplomų įteikimą (tarsi laikas tam pareiškimui paskelbti būtų parinktas sąmoningai, norint kartu paskelbti ir mokslo metų pabaigą) vietinės valdžios atstovai pripažino, kad Ričardas Kuris, „kaip tvirtina įvykio vietoje buvę liudininkai, „Aivi" klubo pastate netyčia sukėlė gaisrą, pareikalavusį jo paties ir dar vieno jaunuolio gyvybių". Pagrįsdami pastarąją pranešimo dalį, jie pateikė du pastate rastus žmogaus žandikaulio fragmentus, visiškai atitinkančius Ričardo Kurio dantų atspaudus. Daugiau po dujotiekio vamzdyno sprogimo ne kažin kas ir liko.

Nors šio įvykio tyrimas nebuvo paskelbtas baigtu, apie Polio likimą nieko taip ir nebuvo pranešama. Žinojau, kodėl taip yra. Praėjus vos trims dienoms po sprogimo įvykį tyręs pareigūnas Džilui prisipažino, kad jie vis dar nepraranda vilties, jog Polis liko gyvas: mat visa, ką jiems pavyko surasti, buvo sudraskyta į skutelius, ir visi likučiai, kuriuos dar buvo įmanoma identifikuoti, priklausė Kuriui. Tad dar kelias dienas mes visi nepraradome vilties ir laukėme Polio sugrįžtant. Bet kai jis taip ir nepasirodė, neišsvirduliavo iš miško, užsimiršęs nešmėstelėjo kokioje nors jam pažįstamoje vietoje, įvykį tyrę pareigūnai, atrodo, irgi suprato, kad bus geriau patylėti, negu guosti mus tuščia viltimi.

Diplomų įteikimo diena išaušo šilta ir rami, ką tik išsprogusių medžių lapelių nešiureno nė menkiausias vėjelis, tarsi to darganoto Velykų vakaro nė nebūtų buvę. Drauge su savo studijų draugais, vilkinčiais plačias mantijas ir užsidėjusiais kepuraites su kuteliais, sėdėdamas Nasau Holo kieme ir laukdamas, kada bus paskelbta mano pavardė, pastebėjau netgi drugelį, plazdenantį ore nelyginant ne savo vietoje atsidūrusi emblema. O ten aukštai, bokšte, įsivaizdavau tyliai skambantį varpą, iš kurio buvo išimta šerdis: tai Polis, būdamas kur nors už šio pasaulio ribų, sveikino mus sėkmingai baigus universitetą.

Vidury baltos dienos mačiau šmėžuojant visokiausias šmėklas, tarsi sapnuočiau atmerktomis akimis. Štai pasirodė iš „Aivi" pokylio grįžtančios merginos vakarinėmis suknelėmis, šokančios padangėje nelyginant Kalėdų angeliukai ir skelbiančios, kad prasidėjo pavasaris. Per kiemus pradumdavo būreliai Nuogalių olimpiados dalyvių, visai nesigėdinčių savo nuogumo, atrodančių kaip vaiduokliai, atklydę čia iš ką tik pasibaigusio sezono. Mano ausis pasiekė šmaikštus lotyniškas sveikinimas absolventams, pažiro juokeliai, kurių nesupratau, ir akimirką man pasirodė, kad iš padangių į mus kreipiasi pats Taftas; Taftas ir Frančeskas Kolona, o drauge su jais – ir visas pulkas asketiškos išvaizdos filosofų, traukiančių iškilmingą refreną, labai panašų į tą, kurį giedodami „Respublikos kovos himną" kriokė apgirtę apaštalai.

Ceremonijai pasibaigus, mes visi trys paskutinį kartą sugrįžome į savo kambarį. Čarlis ketino grįžti į Filadelfiją ir per vasarą padirbėti greitosios pagalbos stotyje, o rudenį vykti į Medicinos mokyklą. Jis pagaliau mums pareiškė po ilgų svyravimų apsisprendęs toliau studijuoti Pensilvanijos universitete, mat norįs būti arčiau namų. Džilas nėrė į miegamąjį ir ėmė rinkti sau priklausančius daiktus su tokiu užsidegimu, kokio aš tikrai nesitikėjau. Jis prisipažino, kad turi bilietą į šiandien vakare iš Niujorko išskrendantį lėktuvą. Tvirtino neilgam išvykstąs į Europą, norįs ramiai apžiūrėti visą Italiją. Prieš nusprendžiant, ką veikti toliau, jam esą reikia trupučio laiko.

Kai Džilas išėjo, mudu su Čarliu susirinkome paskutinius šiuo adresu gautus laiškus. Pašto dėžutėje gulėjo keturi nedideli, vienodo formato vokai. Juose kiekvienam iš mūsų buvo atsiųsti registracijos blankai, skirti kasmet papildomam buvusių universiteto studentų žinynui. Savąjį įsikišau į kišenę. Poliui skirtą blanką taip pat paėmiau aš, supratęs, kad universiteto administracija, matyt, vis dar neišbraukė jo pavardės iš studentų sąrašų. Gerokai nustebęs minutėlę tyliai sau svarsčiau, ar jie Polio vardu išspausdino ir diplomą, kuris taip ir liko niekam neįteiktas. Bet ant ketvirtojo, Džilui adresuoto voko, jo vardas ir pavardė buvo išbraukta, o viršuje ant voko ranka užrašyta manoji. Atplėšiau voką ir ištraukiau ten buvusius popierius. Blankas buvo užpildytas, o vidinėje voko snapelio pusėje ranka brūkšteltas viešbučio Italijoje adresas ir dar pridėta: „Mielas Tomai, Poliui adresuotą laišką palieku tau. Pamaniau, kad norėsi jį pasilikti atminimui. Pasakyk Čarliui, kad atsiprašau už tai, jog turėjau taip skubiai išvykti. Tikiuosi, kad mane suprasi. Jei būsi Italijoje, paskambink. Džilas“.

Prieš išeidamas atsisveikinau su Čarliu ir tvirtai suspaudžiau jį glėbyje. Po savaitės jis man paskambino į namus, nes norėjo paklausti, ar ketinu vykti į kitais metais vyksiantį mūsų laidos studentų susitikimą. Žinoma, tai buvo tik pretekstas, kurį Čarlis sugalvojo, norėdamas man paskambinti, ir mes kalbėjomės kelias valandas. Pagaliau Čarlis manęs paprašė, kad duočiau jam Džilo adresą Italijoje. Jis paaiškino radęs atviruką, kuris Džilui turėtų labai patikti, ir atsidėjęs ėmė man aiškinti, kas jame pavaizduota. Iš Čarlio kalbos supratau, jog Džilas savo naujojo adreso jam nepaliko. Jų santykiai taip ir nepagerėjo.

Nei tą vasarą, nei vėliau į Italiją aš taip ir nenuvykau. Paskui per ketverius metus su Džilu tris kartus matėmės mūsų laidos studentų susitikimuose. Ir kiekvienais metais mūsų pokalbiai darėsi vis trumpesni. Tolesnis jo gyvenimas ilgainiui ėmė klostytis sklandžiai, pagal iš anksto numatytą planą. Pakeliavęs po pasaulį, Džilas grįžo į Manhataną ir, kaip ir jo tėvas, tapo bankininku. Priešingai negu aš, jis greitai subrendo. Sulaukęs dvidešimt šešerių paskelbė apie savo sužadėtuves su gražia, metais už jį jaunesne

mergina, kuri man labai priminė žvaigždę iš kadaise Džilo mėgtų senų filmų. Pamatęs juos drauge, aš buvau visiškai tikras, kad toliau Džilo gyvenimas klostysis be jokių atsitiktinumų.

O mūsų santykiai su Čarliu liko daug šiltesni. Tiesą sakant, jis manęs tiesiog nepaleido. Mano gyvenime Čarlis užima ypatingą vietą: jis yra daugiausia dirbantis vaikinas iš visų kada nors mano turėtų draugų, bet jis vis tiek nenori nutraukti mūsų draugystės tik todėl, kad gyvename taip toli vienas nuo kito, o seni prisiminimai palengva blėsta. Studijuodamas pirmajame Medicinos mokyklos kurse jis vedė merginą, kuri man atrodė labai panaši į jo motiną. Pirmasis jų vaikas, mergytė, gavo motinos vardą. Antrąjį, berniuką, mano garbei jie pavadino Tomu. Kadangi vis dar esu viengungis, galiu objektyviai įvertinti, kaip Čarliui sekasi būti tėvu, visai nesibaimindamas, kaip, palyginti su juo, atrodysiu aš pats. Turbūt teisingiausia būtų pasakyti, jog Čarlis – nuostabus draugas, bet dar geresnis tėvas. Jis apgaubia savo vaikus tokiu rūpesčiu, kuriame gali jausti ir natūralų, pačioje jo prigimtyje glūdintį globėjiškumą, ir neprilygstamą energiją, ir begalinį dėkingumą už teisę gyventi šiame pasaulyje, kurio jis nevengė rodyti dar studijuodamas Prinstone. Šiandien jis pediatras, gydytojas iš Dievo malonės. Jo žmona sako, jog kartais savaitgaliais jis vis dar budi greitosios pagalbos stotyje. Be to, jis – vis dar giliai tikintis žmogus, todėl tikiuosi, kad kada nors, kai išmuš Paskutiniojo teismo valanda, Čarlis Frymanas pateks tiesiai į dangų. Iki šiol man dar niekad neteko sutikti geresnio žmogaus.

Dabar beliko papasakoti, kaip klostėsi mano paties reikalai. Gavęs diplomą grįžau į Kolumbą. Visus tris vasaros mėnesius praleidau namuose, tik kartą buvau nuvažiavęs į Nju Hempšyrą. Gal todėl, kad mano patirtas nesėkmes suprato dar geriau nei aš pats, o gal dėl to, kad negalėjo nuslėpti savo džiaugsmo, jog Prinstonas man, – o ir *mums abiem*, – pagaliau tapo vakarykšte diena, mama pagaliau vėl atvėrė savo širdį pasauliui. Mudu vėl kalbėdavomės, ji

kartais pajuokaudavo. Kartu sėsdavome prie stalo ir pietaudavome – tik ji ir aš. Kartą prisėdome ant mano vaikystės kalvelės, kur kadaise važinėdavausi rogutėmis ir kur seserys mane tempdavo prieš kalną, ir ji pagaliau man atskleidė, kaip ketina gyventi toliau. Mama planavo atidaryti dar vieną knygyną, šį kartą – Klivlende. Ji išdėstė man verslo planą, paaiškino, kaip tvarko buhalterines knygas, ir užsiminė, jog dabar, kai namas liks stovėti tuščias, reikia pagalvoti, ar nevertėtų jo tiesiog parduoti. Iš jos kalbos supratau tik tai, kas svarbiausia: mano mama pagaliau liovėsi gyventi praeitimi ir ėmė žvelgti į priekį.

Bet mane patį kankinusios problemos esmė buvo visai ne ėjimas į priekį, o supratimo stoka. Metams bėgant visa, kas mano gyvenime buvo netikra, atrodo, išsisklaidė ir išnyko savaime, – mano tėvui šiuo požiūriu teko visiškai kitoks likimas. Galiu įsivaizduoti, ką tą Velykų savaitgalį galvojo Ričardas Kuris: jam atrodė, kad Polis pateko į lygiai tokią pačią padėtį, į kokią kadaise buvo pakliuvęs pats Kuris, ir kad būtų nepakenčiama savo našlaičiui sūnui leisti tapti dar vienu Bilu Steinu, Vincentu Taftu ar netgi Ričardu Kuriu. Senas mano tėvo draugas vis dar šventai tikėjo nepriekaištingos reputacijos ir beribio pasitikėjimo dovana, taip pat tuo, kad viską galima pradėti iš pradžių, tik mes per vėlai perpratome šio vyro mintis. Netgi Polis, – ypač tomis dienomis, kai aš vis dar tikėjausi, kad jis liko gyvas, – davė man pagrindą manyti, jog jis paprasčiausiai pasipustė padus ir paliko mus likimo valiai: per šiluminės trasos tunelius išsigelbėjo iš degančio pastato ir niekada daugiau nebegrįžo. Fakulteto dekanas nesuteikė Poliui daug vilčių, kad jis gaus diplomą, o aš – kad drauge važiuosiu į Čikagą. Kai paklausiau Polio, kur jis labiausiai norėtų atsidurti, jis man atsakė visiškai nuoširdžiai: „Romoje, su kastuvu rankose“. Tačiau taip ir nesulaukiau, kada tapsiu pakankamai suaugęs ir galėsiu panašų klausimą užduoti savo tėvui, kuris, kiek prisimenu, irgi buvo toks žmogus, kuris būtų atsakęs į jį neišsisukinėdamas.

Todėl dabar, kai žvelgiu į savo nueitą kelią ir ieškau priežasties, kodėl aš, praradęs tikėjimą knygomis, tapau anglų kalbos specia-

listu ir kodėl, atmetęs savo tėvo meilę „Hypnerotomachijai", su tokiu užsidegimu pats dirbau prie Kolonos knygos, randu tik vieną įmanomą paaiškinimą: ieškojau tų tėvo gyvenimo fragmentų, kuriuos, kaip man atrodė, mirdamas man jis paliko, kad paskui, juos sujungęs, vėl turėčiau tikrąjį tėvo portretą. Per visą mudviejų su Poliu pažinties laiką ir per visus tuos mėnesius, kol tyrinėjome „Hypnerotomachiją", atsakymas man atrodė esąs ranka pasiekiamas. Kol kartu dirbome, buvo gyva viltis, ir anksčiau ar vėliau aš būčiau tai supratęs.

Bet kai ši viltis žlugo, aš pasirašiau man siūlomą darbo sutartį ir tapau programinės įrangos analitiku. Darbą, kurį gavau išsprendęs man pateiktą galvosūkį, dirbau tik todėl, kad man nepavyko įminti kitos mįslės. Laikas Teksase bėgo greičiau, negu aš tikėjausi. Vasaros karščiai nepriminė man nieko, ką savo gyvenime jau buvau patyręs, tad čia pasilikau ilgam. Paskutinius dvejus metus studijuodama Prinstone Keitė man rašydavo beveik kiekvieną savaitę, ir tų laiškų, nors ilgainiui jie ateidavo vis rečiau ir rečiau, ilgesingai laukdavau. Paskutinį kartą buvome susitikę, kai buvau atvykęs į Niujorką švęsti savo dvidešimt šeštojo gimtadienio. Baigiantis šventei, man rodos, netgi Čarlis aiškiai pajuto, kad mudu su Keite palengva ima išskirti laikas. Mes išėjome pasivaikščioti po Prospekto parką ir ten, šviečiant rudens saulei, dar nepriėjus Bruklino galerijos, kurioje Keitė dirbo, aš pradėjau suprasti, jog visa, kas mums buvo brangu, liko Prinstone ir kad šitos atsivėrusios spragos mes nepajėgsime užpildyti mūsų bendros ateities vizija. Žinau, kad Keitė tą savaitgalį tikėjosi, jog žvaigždės išsidėstys palankiai ir mūsų santykiai pasuks nauja vaga. Tačiau galimybė atgimti iš naujo, kuri tiek metų teikė mano tėvui jėgų ir padėjo išsaugoti jo tikėjimą sūnumi, tebuvo iliuzija, kuria aš palengva ėmiau abejoti. Po to savaitgalio ėmiau galutinai trauktis iš Keitės gyvenimo. Tuoj po gimtadienio ji man paskambino į darbą, ir tai buvo paskutinis mūsų pokalbis. Ji puikiai suprato, kad dėl blogėjančių mūsų santykių kaltas aš ir kad būtent mano laiškai darosi vis trumpesni bei šaltesni. Jos balse pajutau skausmą, kurio visai nesitikėjau išgirsti. Ji pareiškė

daugiau manęs netrukdysianti, kol nesusivoksiu savyje ir pats nenuspręsiu, kokie turėtų būti mūsų santykiai. Paskui Keitė paliko man savo naujosios darbovietės telefono numerį ir paprašė paskambinti, jei kas nors pasikeistų.

Bet niekas taip ir nepasikeitė. Bent jau ne man. Naujasis mano mamos atidarytas knygynas netrukus suklestėjo, tad ji paskambino man ir paprašė, kad vykčiau į Kolumbą padėti senajame. Paaiškinau jai negalįs taip paprastai išvažiuoti iš Teksaso, kadangi jau įleidau čia šaknis. Paskui mane aplankė seserys, kartą buvo atvažiavęs Čarlis su šeima, ir visi jie žarstė patarimus, kaip galėčiau įveikti krizę ir greičiau išsrėbti tą košę, – nesvarbu, kas jos būtų priviręs. Tačiau iš tiesų aš tik sėdėjau rankas sudėjęs ir žiūrėjau, kaip aplink mane viskas keičiasi. Ir dabar tebesėdžiu. Matau, kaip kasmet mane supa vis jaunesni žmonės, bet jų sakomi žodžiai vis tie patys, tarsi pakartotinai išleisti dolerių banknotai; tai tie patys dvasiškiai, tik persirengę kitos religinės bendruomenės drabužiais. Prisimenu, kad ekonomikos kurse, kurį klausėme drauge su Bruksu, mums buvo paaiškinta, kad už vienintelį dolerį, jei pakankamai ilgai palaikysime jį apyvartoje, galėtume nupirkti visą pasaulį, – tarsi komercija būtų deganti, bet niekada taip ir nesudeganti žvakė. Bet dabar matau, jog tą dolerį galėčiau iškeisti į bet ką. Gėrybės, kurias už jį galima nupirkti, man visiškai nereikalingos. Būna dienų, – ir nemažai, – kai man atrodo, kad tai apskritai nėra jokios gėrybės.

Geriausiai šią laiko atkarpą įveikė Polis. Jis visada buvo greta, talentingas dvidešimt dvejų metų vaikinas, labai primenantis nepaperkamąjį Dorianą Grėjų. Kaip tik tuomet, kai iširo mano sužadėtuvės su Teksaso universiteto moksline bendradarbe, mergina, kuri, – dabar aiškiai tai matau, – tuo pačiu metu man priminė ir mano tėvą, ir motiną, ir Keitę, ėmiau kiekvieną savaitę skambinti Čarliui ir vis daugiau galvoti apie Polį. Ir šiandien dar klausiu savęs, argi jis nebuvo teisus, taip anksti pasitraukdamas

iš šio pasaulio. Tačiau jis liko veržlus ir jaunas. O mes visi, kaip ir Ričardas Kuris, greitai pajutome griaunamąją bėgančių metų galią ir kentėjome, kai žlugo visos tiek daug žadėjusios jaunystės viltys. Dabar man atrodo, jog vienintelis būdas pabėgti nuo laiko yra mirtis. Galbūt Polis žinojo šitaip išvengsiąs visko iš karto: ir praeities, ir dabarties, ir visko, kas gali įsiterpti tarp šitų dviejų laiko ledynų? Netgi dabar Polis rodo man kelią ir svarbiausiose gyvenimo situacijose padeda teisingai apsispręsti. Aš vis dar laikau jį geriausiu savo draugu.

Trisdešimtas skyrius

Ir vieną dieną aš apsisprendžiau. Tikriausiai apsisprendžiau dar nepastebėjęs, kad gavau tą siuntinį. Galbūt tasai paketas tebuvo katalizatorius, panašiai kaip alkoholis, kurį aną įsimintiną naktį ant klubo salės grindų išpylė Parkeris. Nesulaukęs nė trisdešimties jaučiuosi taip, lyg būčiau senis. Šiandien – penktojo mūsų kurso susitikimo išvakarės, o man atrodo, kad pralėkė kokios penkios dešimtys metų.

„Įsivaizduok, – kartą pasakė man Polis, – kad dabartis tėra ateities atspindys. Įsivaizduok, kad mes visą savo gyvenimą žvelgiame į veidrodį atsukę ateičiai nugarą ir matome tik atspindį to, kas vyksta čia ir dabar. Kai kurie iš mūsų ima tikėti, jog rytdieną galės įžiūrėti aiškiau, jei žiūrės į ją atsigręžę. Bet tie, kurie taip padarys, patys to nesuvokdami praras kadaise turėtos perspektyvos jausmą. Nes jie ten pamatys viską, tik niekad negalės įžiūrėti savęs pačių. Atsukę nugarą veidrodžiui, jie akimirksniu taps ateities dalimi, kurios pamatyti jiems nelemta.“

Tuomet pamaniau, kad Polis tiesiog kartoja Tafto išmintį, o mintį, jog mes visą savo gyvenimą stovime atsukę ateičiai nugarą, Taftas bus pasiskolinęs iš Senovės Graikijos filosofų. Kadangi buvau pasisukęs ne taip, kaip reikėtų, nesugebėjau suvokti vieno paprasto dalyko: taip sakydamas Polis turėjo omenyje būtent mane. Metų metus man buvo lemta eiti per gyvenimą atkakliai bandant sučiupti už pakarpos vis tolstančią savo ateitį. Elgiausi taip, kaip man visi

patarinėjo: stengiausi pamiršti praeitį, žvelgti į priekį, ir galų gale man tai pavyko, susidorojau su šia užduotimi geriau, nei kas nors iš manęs galėjo tikėtis. Bet, įbedęs akis į ateitį, pradėjau įsivaizduoti puikiausiai suprantąs, ką jautė mano tėvas, ir galįs paaiškinti, kodėl jo gyvenimas susiklostė taip nesėkmingai, nors, atrodo, tam nebuvo jokios akivaizdžios priežasties.

O tiesa yra ta, kad aš apie tai nieko, ničnieko nežinau. Atsigręžęs veidu į dabartį matau, jog mano patirtų nusivylimų nė iš tolo negalima lyginti su tais, kuriuos teko iškęsti mano tėvui. Dabar dirbu darbą, apie kurį nieko neišmanau ir prie kurio mano širdis visai nelinksta, ir taip pelnausi duoną. Didžiai mano viršininkų nuostabai jau penkerius metus kasdien išeinu iš biuro paskutinis ir dar nė karto nepaprašiau, kad jie man duotų laisvą dieną. Nežinodami ką ir galvoti, jie nusprendė, kad esu visiškai pasišventęs savo darbui.

Dabar, žvelgdamas į savo gyvenimą ir prisimindamas tėvą, kuris niekada nebūtų ėmęsis nemėgstamo darbo, pamažu imu kai ką suprasti. Negaliu pasigirti pažįstąs savo tėvą geriau negu pažinojau anksčiau, bet jau šį tą išmanau apie savo poziciją, kurios laikiausi visus tuos metus, nusprendęs atsigręžti ir žvelgti tiesiog į ateitį. Dabar žinau, kad tai visai netinkamas būdas stoti akistaton su pasauliu, nes tuomet gyvenimas eina pro šalį, jis išslysta tau iš rankų kaip tik tuomet, kai pradedi tikėti, jog jį valdai.

Šį vakarą, anksti išėjęs iš biuro, nusprendžiau mesti darbą Teksase. Vaikštinėjau po vakarėjantį Ostiną, žiūrėjau į besileidžiančią saulę, ir staiga man dingtelėjo, kad per visą laiką, kol čia gyvenau, nemačiau nė vienos krintančios snaigės, nes čia nesninga nei balandį, nei per patį viduržiemį. Jau beveik pamiršau, kaip jautiesi lįsdamas į lovą, kuri yra tokia šalta, kad norėtum, jog joje kas nors jau gulėtų. Teksase tvyrantys karščiai tik sustiprina tavo įsitikinimą, kad geriausia miegoti vienam.

Kai šiandien grįžau iš darbo, prie savo namo durų radau siuntinį. Į duris buvo atremtas nedidelis rudo kartono cilindras, toks lengvas, kad iš pradžių pamaniau jį esant visiškai tuščią. Ant jo nebuvo užrašyta nieko, išskyrus mano namo numerį ir pašto

indeksą, o kairiajame kampe, ten, kur paprastai būna atgalinis adresas, pamačiau ranka brūkšteltą kažkokių skaičių eilę. Prisiminiau, kad Čarlis žadėjo atsiųsti man plakatą su Ykinso paveikslo reprodukcija, vaizduojančia vienišą irkluotoją, plaukiantį Šuilkilio upe. Jis vis dar mėgino įkalbėti mane persikelti į Filadelfiją ir įtikinėjo, jog šis miestas labai tinkamas tokiam vaikinui, kaip aš. Be to, jis pareiškė, esą jo sūnui būtų ne pro šalį dažniau matytis su savo krikštatėviu. O iš tikrųjų Čarliui atrodė, kad aš palengva nuo jo tolstu.

Tad, daug negalvojęs, atlupau apvalų siuntinio dangtelį ir atidėjau į šalį, pirma nusprendęs peržiūrėti įprastą paštą: banko atsiųstą raginimą įsigyti kreditinę kortelę, pranešimą apie žirgų lenktynių totalizatorių ir lažybų rezultatus, žodžiu, visą tą laiškų šūsnį, iš kurių nė vienas neatrodė atsiųstas Keitės. Paskui įsijungiau televizorių, ir nuo jo ekrano sklindančioje šviesoje žvilgtelėjau kartoninio cilindro vidun. Jis atrodė visiškai tuščias, čia nebuvo nei Čarlio žadėtojo atsiųsti plakato, nei jokios kitos žinios. Ir tik kyštelėjęs pirštus vidun pajutau, kad išsirietęs ir gražiai prigludęs prie cilindro sienelių čia yra įkištas kažkoks lakštas. Sprendžiant iš prisilietimo, viena jo pusė buvo slidi ir glotni, o kita – grublėta, sakytumei, apdriskusi. Nieko nelaukdamas suėmiau lakšto kraštą ir trūktelėjau, ir tik pamatęs, kas čia per siuntinys, susivokiau galėjęs su juo elgtis ir atsargiau.

Į nedidelį cilindro formos paketėlį buvo atsargiai įsuktas aliejiniais dažais ant drobės tapytas paveikslas. Išvyniojau jį, trumpą minutėlę stebėdamasis, negi Čarlis visai išsinėrė iš kailio ir nupirko man originalą. Bet vos tik pamačiau, kas tame paveiksle pavaizduota, iš karto nuvijau šią mintį šalin. Sprendžiant iš stiliaus, negalėjo būti nė kalbos, kad jį devynioliktame amžiuje nutapė koks nors JAV dailininkas, tiesą sakant, jis buvo daug senesnis ir už pačius pirmuosius amerikiečių dailininkų darbus. Paveikslo tema buvo religinė, ir jis turėjo būti sukurtas Europoje pačioje tikrosios tapybos suklestėjimo pradžioje.

Sunku ir apsakyti, ką jauti laikydamas savo rankose gyvą praeitį. Nuo drobės sklindantis kvapas buvo daug stipresnis ir

sunkesnis nei visi aromatai čia, Teksase, kur netgi vynas dar toks jaunas, o dolerių banknotai tokie nauji, kad net čeža. To kvapo pėdsakų buvo galima rasti Prinstone, galbūt – „Aivi" klube, ir, be abejo, seniausiose Nasau Holo auditorijose. Tačiau čia tasai kvapas buvo gerokai intensyvesnis: iš nediduko kartoninio cilindro sklido tirštas ir nesisklaidantis praėjusių amžių aromatas.

Paveikslas buvo tamsus ir gerokai apneštas suodžiais, bet gerai įsižiūrėjęs pamažu ėmiau atskirti, kas jame nutapyta. Antrajame plane buvo pavaizduotos Senovės Egipto statulos, obeliskai, niekad anksčiau nematyti monumentai ir prirašinėta hieroglifų. Pirmajame paveikslo plane stovėjo vyras, kuriam visi kiti rodė nuolankumą ir besąlygiškai pakluso. Pastebėjęs vieną kitą šviesesnį potėpį, įsižiūrėjau į paveikslą iš arčiau. Drabužis, kurį vilkėjo tasai vyras, buvo nutapytas daug ryškesnėmis spalvomis, nei visa kita pavaizduota scena. Dulkėtoje dykumoje drabužis švytėte švytėjo.. Prieš mano akis stovėjo žmogus, kurio nebuvau prisiminęs jau kelerius metus. Tai buvo Juozapas, tapęs įtakingu Egipto pareigūnu, – šitaip faraonas atsilygino Juozapui už tai, kad šis išaiškino jam sapnus; tas pats Juozapas, kuris pasirodė broliams, atkeliavusiems į Egiptą pirkti grūdų, broliams, kurie prieš daugelį metų paliko jį likimo valiai ir atidavė mirčiai į nagus; Juozapas, atgavęs savo puošnų drabužį su rankovėmis.

Ant akmeninio pagrindo, prie statulų kojų dažais buvo nupiešti trys įrašai. Pirmasis buvo toks: „CRESCEBAT AUTEM COTIDIE FAMES IN OMNI TERRA APERUITQUE IOSEPH UNIVERSA HORREA". „Kadangi badas buvo apėmęs visą kraštą, Juozapas atidarė visus atsargų sandėlius".* Antrasis skelbė: „FESTINAVITQUE QUIA COMMOTA FUERANT VISCERA EIUS SUPER FRATRE SUO ET ERUMPEBANT LACRIMAE ET INTROIENS CUBICULUM FLEVIT". „Juozapas paskubomis išėjo, nes jis buvo susijaudinęs dėl savo brolio iki ašarų".** Prie trečiosios statulos kojų tebuvo įrašytas dailininko vardas – „SANDRO DI

* Pr 41, 56. – *Vert. past.*

** Pr 43, 30. – *Vert. past.*

MARIANO". Sandras di Marianas, daug geriau pažįstamas mažybiniu vardu, kurį jam sugalvojo vyresnysis brolis: „statinaitė", arba Botičelis. Po tapytojo vardu buvo įrašyta ir data, liudijanti, kad šiam paveikslui jau daugiau nei penki šimtai metų.

Laikiau rankose brangenybę, kurią nuo tos dienos, kai ji buvo uždaryta požemyje, be manęs, buvo palietęs tik vienas žmogus, ir negalėjau atplėšti nuo jos akių. Paveikslas buvo gražus, – to nebūtų galėjęs paneigti joks humanistas, – be to, jame buvo pavaizduotos pagoniškos statulos, kurių Savonarola tiesiog akyse negalėjo pakęsti. Ir štai dabar jis gulėjo prieš mane, gerokai nukentėjęs nuo laiko, bet tam tikra prasme ir niekieno neliestas, vis dar gyvas ir alsuojantis po jį dengiančiu suodžių sluoksniu. Po tiek šimtmečių – vis dar gyvas.

Kai man ėmė drebėti rankos ir pajutau negalėsiąs paveikslo išlaikyti, padėjau jį ant stalo ir vėl kyštelėjau pirštus į kartoninio cilindro vidų, ieškodamas ten dar ko nors. Tikėjausi rasiąs ten įdėtą laišką, raštelį ar bent jau kokį nors simbolį. Bet dėžutė buvo tuščia. Tik išorinėje pusėje ranka rūpestingai užrašytas mano adresas, o daugiau – nieko. Tik keli pašto antspaudai ir kampe užrašytų skaičių eilė.

Tada atidžiau įsižiūrėjau į tuos skaičius: 39-055-210185-PR-4519. Jie kažką reiškė, tai tikriausiai buvo dar vienas galvosūkis, kurį turėjau išspręsti. Jie atrodė kaip telefono kodai ir tai tikriausiai buvo ne kas kita, kaip kažkokios užsienio šalies telefono numeris.

Gerai pasirausęs savo knygų lentynoje, tolimajame jos kampe susiradau užmestą tomelį, kurį prieš daug metų kažkas man padovanojo Kalėdoms, žinyną, kuris staiga man vėl tapo reikalingas, nes jame buvo pateikti duomenys apie įvairiose šalyse vyraujantį klimatą, oro temperatūrą, atmintinas datas, taip pat surašyti pašto indeksai. O pačiame gale dar buvo pridėtas kodų, renkamų skambinant į užsienio šalis, sąrašas.

39 – Italijos kodas.

055 – Florencijos miesto kodas.

Įbedžiau žvilgsnį į likusius skaičius ir pajutau, kaip man ima tvinkčioti smilkiniai ir ūžia ausyse. 21 01 85 – telefono numeris Florencijoje. PR-4519 – tikriausiai kokio nors viešbučio kambario numeris. Jis buvo apsistojęs viešbučio kambaryje.

„Kadangi badas buvo apėmęs visą kraštą, Juozapas atidarė visus atsargų sandėlius."

Aš dar kartą žvilgtelėjau į paveikslą, paskui vėl užmečiau akį į kartoninį cilindrą.

PR-4519.

„Juozapas paskubomis išėjo, nes jis buvo susijaudinęs dėl savo brolio iki ašarų."

PR-4519. PR 45: 19!

Mano namuose lengviau buvo surasti šį keistą žinyną, negu Bibliją. Teko išversti visas senas pastogėje laikomas knygų dėžes, kol radau Bibliją, kurią paskutinį kartą mane aplankęs paliko Čarlis, kaip pats dievagojosi, paliko visiškai atsitiktinai. Jis tikriausiai manė, kad galėtų pasidalyti su manimi savo tikėjimu ir sielos ramybe, kurią jis suteikia žmogui. Nenuilstantis Čarlis, niekada neprarandantis vilties...

Štai ji, nurodytoji Pradžios knygos vieta. Keturiasdešimt penktojo jos skyriaus devynioliktajame skirsnelyje aprašoma istorijos, kurią savo paveiksle pavaizdavo Botičelis, pabaiga. Pasirodęs savo broliams, Juozapas, kaip kadaise ir jo paties tėvas, tampa dovanų dalytoju. Po visų savo patirtų kančių jis pareiškia susigrąžinsiąs savo brolius, kurie dabar kenčia badą Kanaano žemėje, ir pasidalysiąs su jais viskuo, ko turtingas Egiptas. Ir dabar aš puikiai suprantu Juozapą, nes, bandydamas nugramzdinti savo tėvą praeitin ir tikėdamasis, jog palikęs jį pats galėsiu sėkmingai žengti į priekį, padariau bene didžiausią klaidą savo gyvenime.

„Pasiimkite iš Egipto krašto vežimų savo vaikams ir žmonoms ir grįždami atvežkite savo tėvą, – rašoma tame skirsnelyje. – Savo daiktų nesigailėkite, nes kas geriausia visame Egipto krašte bus jūsų."

Pakeliu telefono ragelį.

„Grįždami atvežkite savo tėvą“, – pakartoju mintyse, stebėdamasis, kaip jis perprato tai, ko aš iki šiol taip ir nesugebėjau suvokti.

Staiga apsigalvoju. Padedu telefono ragelį ir siekteliu savo užrašų knygelės, ketindamas persirašyti telefono numerį, kol jam dar nieko neatsitiko. Beveik visi jos puslapiai tušti, tik prie raidės „H“ įrašytas Polio Hariso vardas, o prie raidės „M“ – senasis Keitės Marčand telefono numeris. Man atrodo truputį keista, kad dabar teks užrašyti ir vardą, bet negaliu atsikratyti jausmo, jog tie skaičiai ant kartoninio cilindro – tai viskas, ką turiu, vienintelis mano šansas, kurio galiu netekti padaręs kokią nors klaidą, gera proga, kurią galiu prarasti, pavyzdžiui, ant kartoninio cilindro nukritus vienam vieninteliam vandens lašui.

Kai vėl pakeliu ragelį, pajuntu, kad mano delnai suprakaitavę. Net nežinau, kiek laiko praėjo, kol atsisėdęs galvojau, ką pasakysiu, ir rinkau tinkamus žodžius. Nueinu į vonios kambarį, pažvelgiu per stoglangį į žėrinčią Teksaso naktį, į beribį jos dangų.

„Savo daiktų nesigailėkite, nes kas geriausia visame Egipto krašte bus jūsų.“

Vėl pakeliu ragelį ir imu spaudyti skaitmenų klaviatūrą. Surenku numerį, nors niekada netikėjau, kad mano pirštai kada nors įstengs jį surinkti, ir imu laukti balso, kurio maniau niekada neišgirsiąs. Mano ausį pasiekia gerokai prislopintas signalas, pranešantis man, jog kažkur toli, visai kitoje laiko zonoje, skamba telefonas. Paskui, po keturių jungiamųjų signalų, ragelyje išgirstu balsą.

„Paskambinote Keitei Marčand į Hudsono galeriją Manhatane. Po signalo prašau palikti žinutę.“

Po akimirkos atsklinda pratisas pyptelėjimas.

– Keite, – ištariu tiesiai į spengiančią tylą, – čia Tomas. Čia pas mus, Teksaso laiku, jau beveik vidurnaktis.

Tyla kitame telefono linijos gale tiesiog stingdo kraują. Jei nežinočiau, ką būtent norėjau pasakyti, ji tikriausiai užlietų mane ir priverstų nutilti.

– Rytoj rytą paliksiu Ostiną. Išvykstu ir tiksliai nežinau, kada grįšiu.

Ant mano rašomojo stalo mažuose rėmeliuose stovi mudviejų nuotrauka. Mes stovime šiek tiek šone ir abu už kraštų laikome į mus pačius nukreiptą fotoaparatą. Už mūsų matyti iš akmenų sumūryta ir tyli universiteto miestelio koplyčia, o dar toliau – Prinstonas, kuris, atrodo, šurmuliuoja net ir nuotraukoje.

– Kai grįšiu iš Florencijos, – kol atsakiklis dar neišsijungė, sakau jai, nuotraukoje stovinčiai antrakursei, likimo duotai dovanai, – norėčiau su tavimi pasimatyti.

Paskui padedu ragelį ir vėl pažvelgiu pro langą. Vėl reikės krautis daiktus, skambinti turizmo agentūroms, daryti naujas nuotraukas. Ir kaip tik tuomet, kai imu suvokti savo žingsnio reikšmingumą, staiga man topteli viena mintis. Kažkur Atgimimo mieste kaip tik šią akimirką Polis atsikelia iš lovos, pažvelgia pro langą ir ima laukti. Ant namų stogų burkuoja balandžiai, tolumoje girdėti skambantys bažnyčių bokštų varpai. Ir štai mes sėdime čia, ir mus, kaip visada, skiria ištisi žemynai: mudu ir anksčiau sėdėdavome kiekvienas ant savo čiužinio krašto, o vis dėlto buvome drauge. Ketinu vykti į šalį, ant kurios bažnyčių skliautų bus nutapyta daugybė šventųjų, dievų ir skrendančių angelų. Kad ir kur eičiau, visur rasiu laikui nepavaldžių daiktų. Mano širdis – kaip narvelyje straksintis ir didelių lūkesčių turintis paukštis, plasnojantis sparneliais ir nekantriai laukiantis, kada jo viltys išsipildys. O Italijoje dabar kaip tik teka saulė.

Autorių pastaba

Per daugiau kaip penkis šimtus metų „Hypnerotomachijos“ autorystės klausimas taip ir liko galutinai neišspręstas. Kadangi niekam nepavyko rasti neginčijamų įrodymų, kad šią knygą parašė iš Romos kilęs Frančeskas Kolona arba jo bendravardis iš Venecijos, mokslininkai ir toliau tyrinėjo keistąjį akrostichą „Poliam Frater Franciscus Kolumna Peramavit“, kartais pateikdami jį kaip faktą, įrodantį paslaptingas knygos autoriaus intencijas.

Džirolamas Savonarola (1452–1498), Florencijos miesto religinis lyderis, per visą neilgą laikotarpį, kai valdė miestą, jo gyventojų buvo ir gerbiamas, ir koneveikiamas. Nors vieniems jis buvo ir liko dvasinės reformos, nukreiptos prieš to meto visuomenės piktžaizdes, simbolis, kitiems jis yra pirmiausia žinomas kaip žmogus, laužuose sudeginęs nesuskaičiuojamą daugybę paveikslų, skulptūrų bei rankraščių.

Išskyrus romaną „Ketverto taisyklė“, daugiau niekur nerasite bent menkiausios nuorodos, siejančios „Hypnerotomachiją“ ir Savonarolą.

Ričardas Kuris šiek tiek pakeitė Brauningo eilėraščio „Andrėja del Sartas“ žodžius, kad šie geriau išreikštų jo norėtą pasakyti mintį, o Tomas, prisiminęs Kurio perfrazavimus, irgi daro tą patį. Originali Brauningo eilutė yra tokia: „*Aš* darau darbus, apie kuriuos kiti dienų dienas vien tik svajoja“ (kursyvas mūsų). Tomas ir Polis kartais nurodo moksli-

nius veikalus, tarp jų – ir Braudelio bei Harto, minėdami sutrumpintus jų pavadinimus; o Polis savo entuziastingai išdėstytoje Florencijos miesto istorijos apžvalgoje užsimena, jog Florencijos menininkai ir intelektualai, kurie iš tikrųjų gyveno ir kūrė skirtingais amžiais, „buvo amžininkai“. Tomas leido sau sutrumpinti oficialų Prinstono Batlefeldo valstybinio parko pavadinimą ir šią vietą vadina Prinstono Batlefeldo parku, be to, dainą „Take the ‘A’ Train“ jis priskiria Duke’ui Ellingtonui, o ne tikrajam jos autoriui Billy’ui Strayhornui. Per pirmąjį savo susitikimą su Keite jis taip pat užsimena, kad poeto E. E. Cummingso vardas ir pavardė jo paties sutikimu turėtų būti rašoma mažosiomis raidėmis, tuo tarpu pats Cummingsas (bent jau šiuo atžvilgiu) tikriausiai būtų norėjęs, kad jo pavardė būtų rašoma didžiosiomis, kaip visuotinai priimta.

Autoriai prisiima atsakomybę ir už kitus knygoje pateikiamus pramanytus ar supaprastintus faktus. Nuogalių olimpiada pagal tradiciją prasideda vidurnaktį, o ne saulei leidžiantis, kaip teigiama romane. Johnathanas Edwardsas iš tikrųjų buvo trečiasis Prinstono universiteto prezidentas ir mirė taip, kaip teigiama romane, bet jis nepradėjo iškilmingų Velykoms skirtų renginių tradicijos, – visi knygoje aprašomi renginiai yra autorių pramanas. Nors Prospekto aveniu įsikūrę studentų klubai kasmet organizuoja nemažai oficialių renginių, tačiau „Aivi“ klube vykstantis pokylis, kuriame dalyvauja Tomas, taip pat yra autorių fantazijos vaisius. Tuo tarpu „Aivi“ klubo pastato pirmojo aukšto, kaip ir kelių kitų romane minimų vietų, planą autoriai keitė savo nuožiūra, pritaikydami jį prie romano siužeto.

Pagaliau ir pats laikas labai pakeitė Prinstono universiteto aplinką, kuri Tomui ir jo draugams buvo taip gerai pažįstama. Keitės laidos antrakursiai buvo paskutiniai, kuriems vidurnaktį po iškritusio pirmojo sniego buvo leista nuogiems šėlti Holderio kieme (tačiau tai vyko sausio mėnesį, o ne balandį). 1999-aisiais, prieš pat Tomui baigiant studijas, universiteto valdžia Nuogalių olimpiadą uždraudė. O mėgstamas medis, Senelis Ąžuolas, anuomet ošęs Prinstono Batlefeldo valstybiniame parke, pakilus

audrai nuvirto 2000 metų kovo 3 dieną. Tačiau jį vis dar galima pamatyti Walterio Matthau filme „I. Q."

Visais kitais atžvilgiais kaip įmanydami stengėmės pernelyg nenutolti nei nuo Renesanso laikų Italijos, nei nuo senojo Prinstono istorijos faktų. Esame be galo dėkingi likimui, kad savo romanui galėjome pasirinkti šias dvi nuostabias veiksmo vietas.

Ianas Caldwellas ir Dustinas Thomasonas

Padėkos

Knygos autoriai norėtų daug kam padėkoti. Romanas „Ketverto taisyklė“ buvo rašomas beveik šešerius metus, ir dviem trečiąją dešimtį bebaigiantiems vaikinams atrodė, jog tai truko kone visą jų gyvenimą.

Pirmiausia – didelis ačiū Jennifer Joel, mūsų neprilygstamai redaktorei, draugei ir mūzai, kuri pirmoji mumis patikėjo, ir Susanai Kamil, kuri globojo mus taip, tarsi būtume jos sūnūs, ir dirbo su knygos rankraščiu taip pat uoliai, kaip būtų plūkęsis pats Tomas bei Polis.

Taip pat norėtume padėkoti ir daugeliui kitų, be kurių ši knyga nebūtų pasirodžiusi: Kate'ei Elton, Margo Lipschultz, Nickui Ellisonui, Alyssa'ai Sheinmel, Barb'ei Burg, Theresai Zoro, Pamai Bernstein, Abby Koonsui ir Jennifer Cayea.

Ianas pirmiausia norėtų išreikšti savo dėkingumą Jonathanui Tze. Polio diplominio darbo idėja, tapusi šio romano pagrindu, iš dalies yra jo. Iš Prinstono universitete dirbančių žmonių taip pat didelis ačiū Anthony'iui Graftonui, kuris pasiūlė rašyti mokslinį darbą apie „Hypnerotomachiją“; Michaelui Sugrue'ui už neišsenkantį entuziazmą ir nuolatinius padrąsinimus; ir ypač – Davidui Thurnui, kurio išmintis ir draugystė buvo tiesiog neįkainojami. Taip pat reikia padėkoti aukštosios Mokslo ir technikos mokyklos dėstytojui Thomui Jeffersonui, Mary O'Brien ir Bettie'ei Stegall, kurios šaukiantiesiems tyruose parodė kelią į literatūrą ir tikrąją kūrybą. Joschua „Ned'as“ Gunsheris davė mintį aprašyti romane nepasisekusį Tomo bandymą pavogti varpo šerdį, taip pat padėjo nubraižyti

tikrąjį „Aivi“ klubo pastato planą, kurį knygos autoriai paskui perkūrė atsižvelgdami į romano siužetą. Penkiolika metų truninkantis kūrybinis bendradarbiavimas su Davinu Quinnu man buvo tikra sielos atgaiva ir kelrodė žvaigždė; drauge su Robertu McInturffu, Stewartu Youngu ir Karen Palm jis daug prisidėjo prie knygos apie draugystę koncepcijos kūrimo. Tačiau labiausiai norėčiau padėkoti savo tėvams, seseriai Rachel ir savo sužadėtinei Meredith, tikėjusiais manimi net ir tuomet, kai, atrodė, jau nėra jokios vilties, tikėjusiais ne tik pastaruosius šešerius metus, bet ir kaskart, kai pasirodydavau esąs niekam tikęs. Prieš jų meilę bei palaikymą nublanko netgi kūrybos džiaugsmas.

Už redakcinio pobūdžio taisymus ir patarimus bei nuoširdžią draugystę Dustinas pirmiausia norėtų padėkoti Samueliui Baumui, Jose Llana ir Samui Shaw. Taip pat jis dėkingas visiems, kurie vienaip ar kitaip jį palaikė: Sabahui Ashrafui, Andy ir Karen Barnettams, Noeliui Bejarano, Marjorie'ai Braman, Scottui Brownui, Soneshai Chainani, Dhruvui Coprai, Elena'ai DeCoste, Joe Geraci, Victorui ir Phyllis Grannams, Kety'ei Heiden, Stanui Horowitzui, Joelių šeimai, Davidui Kanuthui, Clintui Kiskeriui, Richardui Kromka'ai, Johnui Lesteriui, Tobiasui Nanda'ai, Nathanieliui Pastorui, Mike'ui Personicui, Joe ir Spenceriui Rascoffams, Jeffui Sahrbeckui, Jessica'ai Salins, Joanna'ai Sletten, Nickui Simondsui, Jonui Steinui, Emily'ei Stone, Larry'iui Wassermanui ir Adamui Wolfsdorfui. Taip pat ačiū mano šeimos nariams Hyacinthai ir Maxwellui Thomasonams, Bobui ir Marge'ai Thomasonams, Loisui Rubinui, ir visiems Thomasonams, Blountams, Katzams, Cavanaghams bei Nasseriams už jų begalinę paramą ir palaikymą. Tačiau pačius šilčiausius padėkos ir meilės žodžius norėčiau tarti Jamesui ir Marcia'ai Thomasonams ir Janetai Thomason bei Ronui Feldmanui, kurių patarimų niekada nebuvo per daug, ir Heather'ai Jackie, kurios pagalba buvo tiesiog neįkainojama.

Pagaliau mes abu nuoširdžiai dėkojame Olivier'iui Delfosse'ui, draugui ir fotografui, kuris lydėjo mus laimėje ir nelaimėje ir kuris per visus tuos metus labiau negu bet kas kitas nusipelnė būti laikomas trečiuoju „Ketverto taisyklės“ autoriumi.

Caldwell, Ian

Ca-112 Ketverto taisyklė: romanas / Ian Caldwell ir Dustin Thomason; iš anglų kalbos vertė Jovita Liutkutė-Erichsmeier. – Vilnius: Alma littera, 2005. – 468 p.

ISBN 9955-08-721-8

Jaunų amerikiečių pirmasis romanas – didžiausia 2004 m. literatūrinė sensacija JAV. Painaus ir komplikuoto siužeto romanas pasakoja apie keturių Prinstono universiteto studentų senovinio rankraščio tyrinėjimus.

UDK 820(73)-3

Ian Caldwell ir Dustin Thomason
KETVERTO TAISYKLĖ

Romanas
Iš anglų kalbos vertė Jovita Liutkutė-Erichsmeier

Redaktorė *Ieva Zdanavičiūtė*
Korektorė *Vilma Zenevičienė*
Viršelio dailininkė *Judita Židžiūnienė*
Maketavo *Albertas Rinkevičius*

Tiražas 3000 egz.
Leidykla „Alma littera“, A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius
Interneto svetainė: http://www.almalittera.lt
Spaudė AB spaustuvė „Vilniaus spauda“, Viršuliškių skg. 80, 05131 Vilnius

Ianas Caldwellas ir Dustinas Thomasonas – Prinstono ir Harvardo universitetų auklėtiniai – romaną „Ketverto taisyklė“ pradėjo rašyti 1998 m., baigę mokslus. Mintis parašyti tokį romaną pirmiausia šovė į galvą Ianui Caldwellui, lankiusiam seminarą, skirtą Renesanso laikų menui, mokslui bei muzikai. Jų romanas „Ketverto taisyklė“ – didžiausia 2004 m. literatūrinė sensacija Jungtinėse Valstijose.

„Ketverto taisyklė“ – tai Donnos Tartt ir Umberto Eco, F. Scotto Fitzgeraldo ir Dano Browno hibridas“. *The Guardian*

„Tikras malonumas sekti knygoje aprašomą patį paslapčių atskleidimo procesą. Kaip tik šios romano vietos parašytos be galo kruopščiai ir kartu – labai drąsiai“. *New York Times*

„Hypnerotomachia Poliphili“ – realiai egzistuojantis viduramžių tekstas, 1499 m. anonimiškai išleistas Venecijoje. Pavadinimas išvertus reiškia „Polifilo kova už meilę, kurią jis kovojo sapne“. Knygos autorius iki šiol nenustatytas, nors knygoje yra užuominos apie jos autorystę: akrostiche, kuris gaunamas sudėjus pirmąsias kiekvieno skyriaus raides, galima perskaityti: „Brolis Frančeskas Kolona mylėjo Poliją be galo“.

ISBN 9955-08-721-8
9 789955 087212